

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

RIGSARKIVET
OG HJÆLPEMIDLERNE TIL DETS BENYTTELSE
I, 2. bind

RIGSARKIVET/G. E. C. GAD

RIGSARKIVET
OG HJÆLPEMIDLERNE TIL
DETS BENYTTELSE
I
2. bind

RIGSARKIVET

OG HJÆLPEMIDLERNE TIL
DETS BENYTTELSE

I

2. bind

Handelskompagnier og guvernementer i de tropiske kolonier. Kgl. handel på Nordatlanten. Diverse erhvervsvirksomheder. Postvæsenet. Udskrivningsvæsenet. Landetaten. Søetaten. Regnskaber. Sønderjyske fyrstearkiver. Ældre lokalarkiver. Vestindiske lokalarkiver. Arkivvæsenets arkiv. Privatarkiver. Ældre, nu opløste samlinger. Håndskriftsamlingen. Kort- og tegningssamlingen. Filmsamlingen. Seglsamlingen. Fragmentsamlingen. Arkivafleveringer.

REDIGERET AF

WILHELM VON ROSEN

RIGSARKIVET 1983

I kommission hos
G · E · C · GAD

Trykningen er bekostet af Carlsbergfondet

Redaktionssekretær: *Esther Ulriksen*

Billedredaktion: *Nils G. Bartholdy, Thelma Jexlev, Frank Jørgensen og Wilhelm von Rosen.*

Foto: *Tage Ludvigsen og Alice Westergaard.*

Forside: Egeskabe i Gehejmearkivbygningens øverste hvælving. De ældste af skabene er formentlig fra 1680'erne, da Gehejmearkivet opbevarede på Rosenborg slot. På enkelte skabe er der påskrifter med kridt, der nok har forbindelse med flytningen til Gehejmearkivbygningen 1720–21 og muligvis kan være skrevet af gehejmearkivar Fr. Rostgaard. Egeskabshvælvingen var en gang arkivets læsestue. En del af rummet blev senere arbejdsværelse for rigsarkivar A. D. Jørgensen. I 1939 førtes hvælvingen tilbage til sin oprindelige skikkelse. Rigsarkivets ældste breve på pergament og papir, de ældre kongehussager og traktatsamlingen mm. opbevaredes indtil 1981–82 i esgekabene.

Bagside: Moderne stålskabe, hvortil »egeskabssamlingerne« blev flyttet. Denne opbevaringsform muliggjorde en mere hensigtsmæssig ordning og pakning af arkivalierne. Stålskabene er opstillet øverst i Frederik 3.s biblioteksbygning i et magasinrum, der endnu kaldes »hofarkiverne«, fordi hofetatens arkiver tidligere havde deres plads her.

© Rigsarkivet 1983

Sats og tryk: AiO-Tryk a/s, Odense.

ISBN 87-7497-090-9

87-7497-092-5 (1. bind)

87-7497-094-1 (2. bind)

INDHOLD

Forkortelser	11
Indledning af <i>Wilhelm von Rosen</i>	13
Arkivhenvisning	15
Hjælpe midler af <i>Wilhelm von Rosen</i>	17
Middelaldersamlingen til 1450 af <i>Thelma Jexlev</i>	49
Kongehusets og Rigets arkiv af <i>Thelma Jexlev, Michael H. Gelting og Nils G. Bartholdy</i>	57
Kongehuset s. 59. Münchensamlingen s. 63. Statsforfatning s. 79. Indre forhold s. 85. Særligt stillede landskaber og unionsriger s. 93. Forholdet til udlandet (traktater) s. 100.	
Hofetaten af <i>Ebba Waaben, Nils G. Bartholdy og H. Kargaard Thomsen</i>	103
Partikulærkammeret s. 104. Nyere kgl. chatolkassesager og regnskaber s. 115. Den kgl. civilliste s. 117. Kabinetet. Kabinetssekretariatet s. 121. Overhofmarskallatet s. 127. Staldetaten s. 131. Ordensekretæren og Ordenskapitlet s. 133. Kunstkammeret, Kunstmuseet og Den kgl. malerisamling s. 134. Det kgl. mønt- og medaljekabinet s. 136. Den Hielmstjerne-Rosencroneske portrætsamling s. 137. Kommissionen og direktionen for det kgl. museum for naturvidenskaberne s. 137. Det kgl. teater og kapel s. 139. Kunstakademiet s. 148.	
Domstole i øverste instans af <i>Michael H. Gelting</i>	153
Kongens retterting s. 153. Højesteret s. 155. Rigsretten s. 160.	
Enevældens regeringskollegier af <i>Helle Otte</i>	161
Statskollegiet s. 161. Kommissionerne i Rådstuen for Slottet s. 162. Gehejmekonseillet s. 163. Gehejmestatsrådet s. 164.	
Provinsialstænderforsamlingerne af <i>Helle Otte</i>	167

Danske kancelli af <i>Frank Jørgensen</i>	169
Danske kancelli i almindelighed s. 172. Danske kancelli indtil 1660 s. 177. Rentekammerafdelingen indtil 1660 s. 184. Danske kancelli 1660–99 s. 185. Danske kancelli 1699–1771 s. 186. Danske kancelli 1771–73 s. 188. Danske kancelli 1773–99 s. 189. Danske kancelli 1800–48 s. 190. Revision s. 198. Brandforsikring s. 200. Særlige myndigheder mv. inden for Danske kancelli s. 202.	
Institutioner i tilknytning til Danske kancelli af <i>Frank Jørgensen og H. Kargaard Thomsen</i>	207
Kirkelige forhold s. 207. Undervisningsvæsen s. 211. Fattigvæsen og sociale forhold s. 217. Sundhedsvæsen s. 219. Forskelligt s. 288.	
Københavns universitet til ca. 1910 af <i>H. Kargaard Thomsen</i>	231
Tyske kancelli af <i>Ebba Waaben</i>	249
Tyske kancellis indenrigske afdeling af <i>Ebba Waaben</i>	253
Tyske kancellis indenrigske afdeling indtil 1670 s. 259. Tyske kancellis indenrigske afdeling 1670–1770 s. 264. Tyske kancelli 1770–1806, Slesvig-Holsten-Lauenburgske kancelli 1806–49 s. 267. Den efter P. v. Sixtels principper ordnede afdeling s. 272. Brandforsikringskontoret og div. samlinger s. 274.	
Institutioner i tilknytning til Tyske (Slesvig-Holsten-Lauenburgske) kancelli af <i>Ebba Waaben</i>	277
Den kgl. statholder s. 277. Regeringskancelliet i Glückstadt s. 278. Overretten på Gottorp s. 284. Priseretten i Flensborg s. 287. Overkonsistoriet for hertugdømmet Slesvig s. 288. Den slesvig-holstenske provinsialregering s. 290. Andre lokale institutioner og kommissioner mm. s. 293.	
Forholdet til udlandet af <i>Michael H. Gelting og Peter Korsgaard</i>	301
Danske og Tyske kancellis udenrigske afdelinger s. 302. Departementet for de udenlandske anliggender 1770–1848 s. 309.	
Rentekammeret. Danske afdeling af <i>Frank Jørgensen</i>	317
Rentekammeret i almindelighed 1660–1848 s. 324. Skatkammeret 1660–79 s. 326. Rentekammeret	

1679–1771 s. 329. Danske kammer 1771–73 s. 337. Rentekammeret 1773–1840 s. 339. Rentekammeret 1841–48 s. 347. Sager uden for kontorordningen og særligt stillede kontorer 1660–1848 s. 349.	
Institutioner i tilknytning til Rentekammeret. Danske afdeling af <i>Frank Jørgensen</i>	367
Kommissionerne ang. rytter- og relutionsgodset mv. s. 367. Bygningskommissioner mv. s. 368. Landvæsenskommissioner mv. s. 371. Stutteri-, veterinær- og kvægsager s. 374. Anlæg og bestyrelse af landevejene s. 377. Kommissioner vedr. skatteforhold s. 381. Provianderingsvæsen s. 382. Div. kommissioner mv. s. 383.	
Rentekammeret. Norske afdeling af <i>Frank Jørgensen</i>	387
Rentekammeret. Tyske afdeling af <i>H. Kargaard Thomsen</i>	389
Rentekammerets alm. afdeling vedr. Hertugdømmerne 1685–1848 s. 392. Rentekammerets Tyske sekretariat/Kammerkancelli 1700–1848 s. 393. Rentekammerets kontorer 1680–1771 s. 395. Tyske kammer 1771–73 s. 398. Rentekammerets kontorer 1773–1841 s. 398. Rentekammerets kontorer 1841–48 s. 400.	
Institutioner i tilknytning til Rentekammeret. Tyske afdeling af <i>H. Kargaard Thomsen</i>	401
Generaltoldkammeret af <i>J. Nybo Rasmussen</i>	407
Toldkammerkancelli og Sekretariat 1760–1848 s. 408. Danske told- og konsumtionskontorer 1760–1848 s. 413. Havne-, kanal- og fyrvæsen 1760–1848 s. 423. Vestindiske og guineiske sager 1760–1848(93) s. 428. Slesvig-holstenske toldsager 1760–1848 s. 423.	
Øresunds toldkammer af <i>J. Nybo Rasmussen</i>	437
Kommercesagerens bestyrelse af <i>Morten Westrup</i>	441
Kommercekollegiet 1735–71 s. 441. Kommercedeputationen 1771–73 s. 444. Kommercekollegiet 1773–97 s. 445. Kommercekollegiet 1797–1816 s. 449. Generaltoldkammer- og kommercekollegiet 1816–48 s. 455. Embedspapirer 1735–1816 s. 459. Institutioner under Kommercekollegiet og Generaltoldkammer- og kommercekollegiet s. 462. Den kgl. afrikanske konsulatsdirektion 1800–37 s. 468.	
Finansarkiver af <i>Morten Westrup</i>	469
Finanskommissioner 1745–70 s. 470. Overskattedirekti-	

- onen 1762–82 s. 471. Skatkammeret 1769–84 og Skatkammerdirektionen 1784–1803 s. 473. Skatkammeradministrationen 1803–16(23) s. 475. Banker og kreditanstalter mm. s. 476. Overbankdirektionen og (fra 1785:) Overdirektionen for banken og den synkende fond 1782–1813 s. 484. Finanskollegiet 1771–84 s. 486. Finanskollegiet 1784–1816 s. 490. Finanskassedirektionen 1784–1816 s. 491. Finanskommissioner 1772–88 s. 494. Div. underordnede finans- og bankmyndigheder mm. s. 497. Finansdeputationen 1816–48 s. 505. Direktionen for statsgælden og den synkende fond 1816–48 (1865) s. 507. Postkassespensionsdirektionen 1786–1816 s. 512. Den alm. pensionskassedirektion 1816–42 (1856) s. 513. Private og offentlige livrente-, pensions- og forsørgelsesanstalter s. 514. Fonden ad usus publicos 1765–1842 s. 522. Statssekretariatet for nådessaer 1840–49 s. 524. Den kgl. mønt s. 525.
- Handelskompagnier og guvernementer i de tropiske kolonier af Morten Westrup** 527
- Ostindisk kompagni 1670–1730 s. 527. Asiatisk kompagni 1730–1776 (1827) s. 529. Det kgl. ostindiske guvernement 1777–1845 s. 534. Det vestindisk-guineiske kompagni 1671–1755 s. 537. Det guineiske kompagni 1765–78 s. 542. Div. arkivalier fra Guinea s. 546. Det vestindiske handelselskab 1778–1816 (24) s. 547.
- Handelskompagnier og kgl. handel på de nordatlantiske bilande af Morten Westrup** 551
- Det kgl. oktrojerede islandske kompagni 1742–58 (66) s. 551. Det kgl. oktrojerede almindelige handelskompagni 1747–75 s. 552. Den kgl. handel på Island, Finnerken, Grønland og Færøerne 1774–1908 s. 553.
- Diverse erhvervsvirksomheder af Morten Westrup** 563
- Det kgl. saltværks direktion og administration 1738–41 (48) s. 563. Frederiksværk gods og industrivirksomheder (1756) 1760–1871 s. 564. Den kgl. porcelænsfabrik 1779–1816 s. 566. Det forenede handels- og kanalkompagni 1782–88 (1814) s. 567.
- Postvæsenet af Wilhelm von Rosen** 569
- Generalpostamtet (1619) 1711–1809 og Generalpostdirektionen 1809–48 (72) s. 570.

Udskrivningsvæsenet 1788ff af <i>H. Kargaard Thomsen</i> ...	579
Landetaten af <i>J. Nybo Rasmussen</i>	587
Krigskollegiet 1660–1679 s. 591. Krigskancelliet 1679–1763 s. 591. Generalkrigsdirektoriet 1763–66 s. 597. Det høje krigsråd og Landetatens Generalkrigs- kommissariat 1766–67 s. 599. Generalkrigsdirektoriet/ Generalitets- og kommissariatskollegiet 1767–89 s. 600. Generalitets- og kommissariatskollegiet 1790–1802 s. 604. Generalitets- og kommissariatskollegiet 1803–42 s. 606. Generalkommissariatskollegiet 1843–48 s. 610. Tillæg til Landetatens arkiv s. 613.	
Søetaten af <i>H. Kargaard Thomsen</i>	621
Søkrigskancelliet (1535)–1847 s. 623. Admiralitetet 1659–1848 s. 624. Generalkommissariatet (1663)–1848 s. 626. Mønsterskriverne s. 627. Øvrige kontorer s. 631. Admiralitetet som domstol s. 633. Holmens chef 1658–1849 s. 635. Embeds- og kommissionsarkiver mm. s. 638. Søindrulleringen 1740–ca. 1851 s. 641. Kommissioner 1673–1841 s. 642. Fabrikmesteren på Holmen 1740–ca. 1805 s. 642. Tryksager s. 642. Tillæg til Søetatens arkiv s. 643.	
Københavns havneadministration 1692–1880 af <i>H. Kar- gaard Thomsen</i>	649
Regnskaber af <i>Thelma Jexlev, Ebba Waaben og Michael H. Gelting</i>	651
Regnskaber indtil 1559 (1580) s. 651. Regnskaber 1559–1660 s. 663. Regnskaber 1660– ca. 1848 s. 686.	
Midlertidigt besatte lande af <i>Michael H. Gelting</i>	729
Arkivalier af fremmed proveniens af <i>Michael H. Gelting</i> .	733
Sønderjyske fyrstearkiver (1232) 1260–1816 af <i>Nils G. Bartholdy</i>	743
Ældre lokalarkiver af <i>Thelma Jexlev</i>	757
Gejstelige arkiver s. 758. Byarkiver s. 798.	
Vestindiske lokalarkiver af <i>H. Kargaard Thomsen</i>	815
Indtil 1755 s. 816. 1755–1917 s. 817.	
Arkivvæsenets arkiv af <i>H. Kargaard Thomsen</i>	833
Arkivkontorer indtil 1884 s. 833. Gehejmearkivet (1296)–1882 s. 835. De forenede arkiver (1879)-1889 s. 835. Tillæg: Arkivregistraturer s. 835. Rigsarkivet 1889– s. 836.	

Privatarkiver af <i>Hans Sode-Madsen</i>	841
Personarkiver s. 841. Institutionsarkiver s. 848. Godsarkiver s. 849.	
Ældre, nu opløste samlinger af <i>Thelma Jexlev</i>	851
Håndskriftsamlingen af <i>Vello Helk</i>	871
Kort- og tegningsamlingen af <i>J. Nybo Rasmussen</i>	877
Filmsamlingen af <i>Ebba Waaben</i>	891
Seglsamlingen af <i>Nils G. Bartholdy</i>	909
Fragmentsamlingen af <i>Michael H. Gelting</i>	917
Arkivafleveringer af <i>Thelma Jexlev</i>	921
Rigsarkivets bibliotek af <i>Vello Helk</i>	937
Ordforklaring	939
Stikordsregister	953

HANDELSKOMPAGNIER OG GUVERNEMENTER MM. I DE TROPISKE KOLONIER

Det dansk-norsk-tyske monarkis behov for at deltage i europæisk merkantil ekspansion i de tropiske verdensdele førte til, at den danske konge kom i besiddelse af småkolonier og handelsstationer i Vestindien, på Guineakysten og i Forindien. Til at besørge den således muliggjorte handel oprettedes kongeligt koncessionerede og monopoliserede kompagnier, som ved siden af deres handelsvirksomhed fik overdraget den almindelige forvaltning af kolonierne. I det 18. årh. blev handelen med – og på – disse kolonier frigivet, og kompagnierne blev likviderede eller overtaget af staten. Handelen blev fortsat af private købmandshuse og af kongeligt koncessionerede, men ikke monopoliserede handelsforetagender, medens den almindelige forvaltning af kolonibesiddelserne overgik til guvernementer, hvis sager kom til at sortere under Rentekammeret, Generaltoldkammeret og Kommercekollegiet.

OSTINDISK KOMPAGNI 1670–1730

Til afløsning af Christian 4.s i 1616 oprettede Ostindiske kompagni, som var i virksomhed indtil 1643 (jf. DK: B244–47), oprettedes ved kgl. oktroj 28.11.1670 et nyt Ostindisk kompagni, som dog allerede da havde handlet på Trankebar siden 1668. Kompagniet, hvis oktroj fornyedes 29.10.1698, var et privat handelskompagni, hvis partcipanter valgte en direktion. Til direktionen i København var knyttet en »afdeling«, hvis arkivalske efterladenskaber er meget få. Desuden havde kompagniet en »afdeling« i Trankebar, som forvaltede kolonien og forestodes af et råd. Denne afdelings arkiv er noget fyldigere bevaret, bl.a. takket være præsten Henning Engelhardt, som i slutningen af det 18. årh. registrerede og ordnede det, og i overensstemmelse med

hvis registratur det for en væsentlig dels vedkommende stadig er ordnet.

I 1729 indstillede kompagniet sine handelstogter. Den 8.10. d.å. skrev direktionen i København til rådet i Trankebar, at kompagniet havde opgivet sin virksomhed, og at kongen havde overtaget fæstningen mm. i Trankebar. En del af interessenterne dannede derpå private interimsocieteter, som havde et vist held med sine handelstogter og kom til at danne overgangen til Asiatick kompagni af 1732, idet et af dem startede en dansk Kinahandel. I ordningen af sagerne fra henholdsvis Ostindisk og Asiatick kompagni har bl.a. respekten for Engelhardts ordning medført, at proveniensordningen ikke er gennemført konsekvent. Der er således arkivalisk kontinuitet mellem de to kompagnier indbyrdes og det efterfølgende guvernement 1778ff, hvad en del saggrupper angår.

Registrering: VA XIV s. 9–16.

Litteratur: Indledning i VA XIV. Gunnar Olsen: *Dansk Ostindien 1616–1732, Vore gamle Tropekolonier V*, 1967.

Afdelingen i København

Indhold: Oktrojer, kgl. konfirmationer og bevillinger, skibstikler, konventioner mm. 1688–1836. Ruller over kompagniets betjente i Indien ca. 1685. Diverse dokumenter 1681 – ca. 1839. Regnskaber vedr. kompagniets mellemværende med kongen (1679) 1688–1693.

Afdelingen i Trankebar

Indhold: 1 Arkivdesignationer: Henning Engelhardts arkivregistratur 1790. Diverse arkivdesignationer 1691–1790.

2 Rådets sekretprotokoller og udgæede breve: Sekretprotokoller (forhandlings- og resolutionsprotokoller) 1690–1730. Kopibøger over breve til direktionen 1704–32. Koncepter til og kopier af breve til direktionen ca. 1685–1777. Kopibøger over breve til andre 1700–32.

3 Rådets rapportbøger og indkomne breve: Trankebarske rapportbøger (journaler for de vigtigste begivenheder) 1695–1733. Diverse fragmenter af kopi- og rapportbøger 1690–1757, 1777.

Kopibøger over indkomne breve 1705–32. Indkomne breve fra myndigheder i København og kompagniets direktion 1670–1777. »Bengalske dokumenter« 1674–1778. »Tanjourske dokumenter« 1620–1778. Breve på persiske og indiske sprog samt oversættelser 1673–1787. Sager vedr. tributten til Tanjore 1684–1774.

4 *Diverse dokumenter:* »Tranquebarske dokumenter« 1671–1778. Carnatiske, golcondiske, bengalske, marattiske og tamuliske samt Mokka-dokumenter 1682–1778. Adchindokumenter 1680–1778. Dokumenter ang. Pegu, Siam, Kedah, Djohore, Cambodia og Manilla 1682–1776.

5 *Retspleje:* Trankebarske justitsprotokoller 1690–1732. Trankebarsk skifte- og auktionsprotokol 1706–07. Brudstykker af trankebarske retsprotokoller 1707–96. Dokumenter til bytingsprotokollen 1728–73. Kommissionsprotokol ang. en strid mellem Ostindisk kompagni og folkene på Porto-Novo 1683.

Interimssocieteterne for handelen på Kina og Indien 1729–40

Indhold: »De kommitterede for de paa Tranquebar og Kina handlende societeter, deres originale directionsprotokol« 1730–40. Diverse sager vedr. interimssocieteterne 1729–31.

ASIATISK KOMPAGNI 1730–1776 (1827)

Til afløsning af Ostindisk kompagni og de efterfølgende »societeter« oprettedes 20.4.1730 et nyt kompagni, Asiatisk kompagni, som fik kgl. oktroy 12.4.1732. Dets øverste myndighed blev interessenternes generalforsamling, som udnævnte en direktion. Kompagniet, hvis dannelse var forberedt gennem de interimistiske societeter for handelen på Kina og Indien, skulle – som navnet viser – ikke alene handle på Ostindien, men også andre steder i Asien, således i Kina. Det fik overdraget forvaltningen af kolonien i Trankebar og fik i øvrigt en række andre nærmere bestemte rettigheder og pligter. Med Trankebar som udgangspunkt oprettedes i 1750'erne en række »loger« andre

steder i Indien. I Bengalen oprettedes således Frederiksnagore (eller: Serampore), og på Malabarkysten Calicut og College (eller: Colachel). Med året 1777 overtog staten kompagniets territorier og andre aktiver i Ostindien. Handelen på området var da allerede givet fri. Asiatisk kompagni fortsatte som handelskompagni med handelen på Kina som en af sine vigtigste aktiviteter. I Indien var nogle faktorer udgangspunkt for dets fortsatte handel, indtil kompagniets ophævelse og realisation i 1839–40. Den almindelige forvaltning af besiddelserne overtoges i 1777–78 af Det kgl. ostindiske guvernement.

Registrering: VA XIV s. 17–130.

Litteratur: Indledning i VA XIV. Aage Rasch: *Asiatisk kompagnis arkiv*, Afhandlinger tilegnede Axel Linvald, 1956. Kamma Struwe: *Dansk Ostindien 1732–1776*, Vore gamle Tropekolonier VI, 1967. K. Glamann: *Studie i Asiatisk Kompagnis økonomiske Historie*, H.T. 11. rk. II, 1949. Ole Feldbæk: *India Trade under the Danish Flag 1772–1808*, 1969.

Afdelingen i København

Indhold: 1 Arkivdesignationer: Registraturer over kompagniets arkiv.

2 Generalforsamlingsprotokoller med tilhørende dokumenter: Generalforsamlingsprotokoller 1730–1836. Protokol for Kommissionen af 13.12.1775 ang. en ny konvention for kompagniet mm. 1775–78. Rapport fra Kassemangelskommissionen af 26.6.1784 og Revisionskommissionen af 18.6.1784. Kommissionssager vedr. oktrojens udløb mm. 1791–98. Div. dokumenter fremlagt på kompagniets generalforsamlinger 1822–39. Dokumenter vedr. stemmeafgivningen i anledning af forslag om kompagniets ophævelse og realisation 27.12.1838.

3 Direktionens resolutionsprotokoller og Den bestandige kommissions protokoller: Direktionens resolutionsprotokoller 1730–1839. Protokoller for »Den bestandige Kommission af kompagniets revisorer og deciderer« (i henhold til konventionen af 1778, kap. 3 § 16) 1778–1845.

4 Kopibøger: Inden- og udenlandske breves kopibøger 1732–59. Indenlandske breves kopibog 1760–72. Europæiske

breves kopibøger 1773–1845. Udenlandske brevets kopibøger 1760–72. Indianske og kinesiske brevets kopibøger 1757–1840.

5 *Instruktions- og bestallingskopibøger*: Instrukser for guvernøren og rådet i Trankebar 1732 og 1752. Kopibøger over ansættelsesbreve, instrukser mm. 1732–64. Kinesiske ekspeditioners kopibøger 1735–62. Instruktionskopibog for kinafarten 1757–70. Instruktionskopibøger for kaptajner m.fl. på kinafarten 1757–1805. Instrukskopibøger mm. 1757–1834.

6 *Journaler og indkomne breve*: Dagbog for indkomne breve 1834–40. Breve fra Guvernementet i Trankebar 1733–78. Indkomne breve fra guvernører i Trankebar 1754–65. Indkomne breve fra faktoriet i Trankebar 1778–97. Diverse breve fra Trankebar 1739–66. Indkomne breve fra faktoriet i Bengalen 1773–1820. Indkomne breve fra adskillige i Bengalen 1796–1804. Indkomne breve fra faktor Berner i Patna 1773–82. Indkomne breve fra faktoriet i Canton 1773–91. Udenlandske breve 1830–40.

7 *Diverse sager*: (Se også Ostindisk kompagni, afdelingen i København, s. 528). Diverse sager vedr. kompagniets kassemandgel 1783. Betjentruller, reglementer mm. 1681 – ca. 1839. Sager vedr. kompagniets ophør 1830–45. Trykte oktrojer, konventioner mm. 1772–98. Sager vedr. Asiatisk kompagnis pakhus på Christianshavn 1746–50. Sager vedr. en ny loges oprettelse i Bengalen 1751. Sager vedr. kompagniets processer med forskellige ca. 1820–30. Diverse tryksager vedr. kompagniet 1728–1840.

8 *Balance- og evaluationsbøger*: Balancer af Asiatisk kompagnis hovedbøger 1732–1841. Evaluationsbøger (statusbøger) 1790–1835.

9 *Hovedbøger, journaler, kasse- og bibøger*: Hovedbøger, negotie-journaler og kassebøger 1732–1840. Kassejournaler 1769–1840. Vekselkonto 1829–39. Vekselkopibog 1830–39. Kontrabøger med Nationalbanken 1819–41. Kontraktkopibog vedr. udlejning af kompagniets ejendomme mm. 1832–39. »Conti pro dubieuse Debitorer« 1769–1835. Kontokurant med indenlandske firmaer 1822–40. Kontokurant med udenlandske firmaer og Altona 1832–40. Fakturabog vedr. penges og varers afsendelse til Kina og Indien 1804–33. Maste- og spirbog 1821–39.

10 *Auktions- og lagerbøger*: Auktionsregnskaber over indkomne ostindiske og kinesiske varer 1786–1839. Kontobøger for auktioner 1831–39. Auktionsregningers kopibøger 1837–40. Hypotekbog 1798–1839. Kvitteringsbog for hypoteker 1798–1839. Udleveringsbøger for kassereren 1838–40. Udsolgte ostindiske og kinesiske varers bøger 1827–40.

11 *Aktionær- og obligationsbøger*: Interessenternes kapitalhovedbøger 1793–1841. Alfabetbøger på interessenter 1786–1841. Fortegnelse efter nummerorden over kompagniets aktier med angivelse af ihændehabererne ca. 1840. Udbyttebøger 1773–1808. Div. protokoller vedr. aktier, indfrieede aktier, aktietransporter mm. 1776–1842. Obligationsskopibøger 1813–39. Kvitteringsbøger for obligationsrenter 1838–39.

12 *Personale- og pensionssager*: »Alfabetisk fortegnelse over de fornemste handlende og færende betjente« 1772–1833. Lister over skibsbesætninger 1723–1833. Konduiteprotokoller 1819–33. Pensionsbøger 1813–41. Fattigbøssens pensionister 1812–45. Fattigregnskaber m. bilag 1744–1841.

13 *Diverse regnskabssager*: Kursomskrivninger 1813–14. Bogholderens kopibog 1839–46.

14 *Arkivalier fra ost- og vestindiefarere*: Skibsprotokoller for skibe til Indien, ført af den handelskyndige skibsassistent 1733–1820. Skibsjournaler for ostindiefarere, ført af kaptajner og styrmænd 1734–1820. Div. sager stammende fra ostindiefarerne 1760–1820. Arkivalier vedr. vestindiefarere 1759–60.

15 *Arkivalier fra kinafarere*: Skibsprotokoller for skibe til Kina, ført af den handelskyndige skibsassistent 1738–1834. Skibsjournaler for skibe til Kina, ført af kaptajner og styrmænd 1733–1830. Negotieprotokoller for kinafarere 1735–1833. Kasse- og hovedbøger fra kinaskibene 1734–72. Hovedbøger for ekspeditioner til Kina 1782–1833. Regnskabsjournaler for ekspeditioner til Kina og andre steder i Østasien 1782–1833.

16 *Diverse sager vedr. skibene*: Rapportbog ang. skibet Trankebars opbringelse til Goa 1753–64. Sager vedr. forskellige skibes brand, forlis eller opbringelse 1780–83.

17 *Revision og decision*: Decisionsprotokoller mm. 1785–1845.

18 *Justitsager*: Asiatisk kompagnis justitsprotokoller 1736–93.

Afdelingen i Trankebar 1732–72

Se også Ostindisk kompagni s. 528f.

Indhold: 1 Arkivdesignationer: Jf. s. 528

2 Rådets sekretprotokoller: Resolutionsprotokol 1762–66. Rådets sekretprotokoller 1730–59.

3 Kopibøger med tilhørende sager: Rådets kopibøger over udgåede breve 1733–79. Dokumenter til rådets kopibøger 1752–77. »Forfølg« af kopibøger over udgåede breve 1738–58. Rådets kopibøger over breve til direktionen 1751–58. Kopibøger over breve mellem guvernøren, chefen for de kgl. tropper m.fl. 1755–59.

4 Bøger over indkommen korrespondance, rapportbøger og tilhørende sager: Kopibøger over indkomne breve 1735–79. Brevbog vedr. beberen, indkøbt på Negapatnam 1746. Rapportbøger (jf. s. 528) 1733–49. Trankebarske rapportbøger 1733–78. »Forfølg« af rapportbøgerne 1733–60. Indkomne breve til rådet 1741–78. Ujournaliserede indkomne breve til rådet i Trankebar 1700–77. Kopibog over korrespondance med kongen af Tamoor på Malabarkysten 1756. »Karteller« og korrespondance med magter i Indien 1726–1804. Diverse indkomne breve til rådet 1753–70.

5 Diverse dokumenter, især ang. besiddelserne uden for Trankebar: (Jf. de på s. 528–29 anførte dokumenter). J. C. Soetmanns rapportbog på rejsen fra Trankebar til Malabarkysten og tilbage 1749. »Malabarkyst dokumenter Calicut« 1749–78. Protokoller for Kommissionen ang. en eventuel ekspedition til og erhvervelse af kolonier i Bengalen 1752–53. Rapportbog over J. C. Soetmanns ekspedition til Bengalen ang. en loges oprettelse 1753–54. Rapportbog fra Bengalen 1754–55. »Malabarkyst-dokumenter« vedr. logen College 1753–77. Nicobarske dokumenter 1753–60. Div. sager vedr. Nicobarerne 1755–71. Sager ang. de kgl. tropper i Indien 1754–59. Div. korrespondance om logen Calicut 1772–94. Sekretråd Bie's beretning om en audiens hos nabob'en i Madras 1776.

6 Regnskaber: Hovedbøger, regnskabsjournaler og kassebøger 1733–78.

7 Retsvæsen: Div. kommissionssager 1756–60. Justitsprotokoller 1733–76. Bytingsprotokoller 1731–77. Udskrifter af by-

tingsprotokollen vedr. enkelte sager 1759–75. Protokol og sager vedr. Sorteretten i Trankebar 1736–79. Dokumenter vedr. de militære retter i Trankebar 1750–60.

Afdelingen i Frederiksnagore og logerne indtil 1777

Indhold: 1 Frederiksnagore 1755–77: Rapportbøger (jf. s. 528) 1756–64. Kopibøger over udgåede og indkomne breve 1776–77. Hovedbøger og regnskabsjournaler 1762–78. Kassebøger 1755–1826.

2 Calicut 1751–77: Rapportbøger 1751–77. Hovedbøger 1756–76. Regnskabsjournaler 1756–77. Kassebøger 1752–77. Lagerbøger 1760–70. Bygningsregnskaber 1752–57. Div. vurderingsforretninger mm. 1772–83.

3 College 1753–77: Journaler 1753–78. Sager til journalen 1755–79. Div. regnskaber 1755–81.

Faktoriarkiverne efter 1778

Indhold: 1 Trankebar: Resolutionsprotokoller 1778–1803. Kopibøger over udgåede og indkomne breve 1779–1803. Indkomne breve fra faktoret i Frederiksnagore 1778–86. Hovedbøger, regnskabsjournaler og kassebøger 1778–1801.

2 Frederiksnagore og Patna 1778–1827: Resolutionsprotokoller 1797–1824. Kopier af udgåede breve 1788–1826. Kopibøger over indkomne breve 1779–1825. Hovedbøger og regnskabsjournaler 1778–1827. Kassebøger 1770–1826. Div. regnskabssager 1777–1827.

DET KGL. OSTINDISKE GUVERNEMENT 1777–1845

I henhold til forordning 24.3.1777 overtog staten Asiatisk kompagnis kolonibesiddelser i Ostindien, og i henhold til kgl. reskript 8.10. s.å. henlagdes deres øverste bestyrelse under Kommercekollegiet, som samtidig oprettede Ostindisk sekretariat (jf. s. 446). Den øverste administrative myndighed i Trankebar og logerne overgik til Det kgl. ostindiske guvernement, som fik sin instruktion 24.11.1777. Ved traktat 30.5.1845 solgtes kolo-

nierne på det forindiske fastland til England, mens Danmark beholdt Nicobar-øgruppen, som man dog i 1850'erne definitivt opgav suveræniteten over.

Skøde- og panteprotokoller vedr. Trankebar 1779–1845, matrikelbøger vedr. Trankebar ca. 1755 samt arkivalier vedr. justitsvæsenet i Trankebar ca. 1800–45 er i Madras Record Office. Arkivalierne blev registreret af missionær Kn. Heiberg i 1925, jf. *Madras Record Office Catalogue of Danish Records*, Madras 1952 (reg. vær).

Registrering: VA XIV s. 131–57.

Litteratur: Indledning i VA XIV. Aage Rasch: *Dansk Ostindien 1777–1845*, Vore gamle Tropekolonier VII, 1967.

Kolonien Trankebar 1778–1845

Indhold: 1 Resolutionsprotokoller: Protokol, holdt af Interimsguvernementet 1778–80. Guvernementets resolutionsprotokoller 1778–1845.

2 Kopibøger: Kopibøger over depecher fra Guvernementet til Kommercekollegiet 1801–46. Kopibøger over guvernørens udgåede breve 1814–46. Guvernørens kopibøger (især breve til regeringen i København og danske og engelske myndigheder i Indien) 1824–46. Kopibog over ad mandatum kgl. bevillinger 1828–46. Guvernementets kopibøger 1829–46. Guvernør P. Ankers rapport til Kommercekollegiet 2.2.1795. Div. protokoller ført af guvernør K. E. Mourier 1832–38.

3 Indkomne breve til guvernøren og Guvernementet: Reskripter til Guvernementet 1777–1833. Depecher fra Generaltoldkammer- og kommercekollegiet til Guvernementet og guvernøren 1814–44. Korrespondance m. engelske og franske kolonialembedsmænd 1787–1804. Journaler og indkomne breve til guvernøren 1831–45. Journaler og indkomne breve til Guvernementet 1837–46. Indkomne sager mm. Guvernementet 1778–1837. Indkomne indiske breve ca. 1790 og udat.

4 Diverse korrespondancesager: Div. sager jf. s. 528f og 533. Instrukser, reglementer mm. 1777–1837. Kommissionsakter vedr. koloniernes overdragelse til kongen 1778–84. Indkomne breve ang. Nicobar-øerne 1779–87. Korrespondance m. rajaen af Tanjore 1779–1806. Div. sager vedr. Frederiksnagore 1779–1815. Ambassader til og korrespondance med indiske fyr-

ster 1780–87. Sager vedr. logen Porto Novo 1780–91. Div. korrespondance med indere 1783–98 og udat. Sager vedr. Trankebars besættelse 1801–16. Tamulisk-latinsk leksikon (1778).

5 *Hovedbøger, journaler mm.*: Hovedbøger 1778–1845. Regnskabsjournaler 1785–1845. Kassebøger 1779–1949. Bilag til kasseregnskaberne 1778–1849. Div. ekstrakter, antegnelser, kurstabeller mm. 1789–1846.

6 *Diverse regnskaber*: Søtoldbøger m. bilag 1778–1823. Konsumtionsregnskaber 1778–89. Gageregnskaber 1778–1845. Providitørens materialregnskaber 1778–1845. Maniagarens fogedregnskaber for landsbyerne 1781–1845. Inventarielister og -regnskaber 1782–1845. Ingeniørens, materialforvalterens, overkonstabelens, rustmesterens, munderingskommissionens, ris-magasinformalterens, bygnings- og vejvæsenets, Zion kirkes, Zion fattiggasses og missionens regnskaber 1781–1848. Div. regnskaber 1786–1845.

7 *Soldaterruller og mandtal*: Mandtalsruller over tropperne i Trankebar 1779–91. Mandtal over indbyggerne i Trankebar og landsbyerne 1790.

8 *Retspleje og politi*: Overretsprotokoller og -domsakter 1779–98. Sorteretsprotokoller 1779–1808 og udat. Militær justitsprotokol 1837–40. Div. dokumenter og protokoller til enkelte sager 1782–1837.

Kolonien Frederiksnagore 1778–1845

Indhold: 1 Resolutionsprotokoller og korrespondance: Resolutionsprotokoller 1823–38. Kopibøger 1779–81. Rapportbøger 1780–82.

2 *Regnskaber*: Hovedbøger, regnskabsjournaler og kassebøger 1781–1845. Regnskabsbilag 1815–45. Gageruller 1781–1845. Div. regnskaber, inventarielister mm. 1781–1845.

Logerne

Indhold: 1 Calcut 1778–86: Rapportbøger 1778–83. Indkomne breve og koncepter til udgående 1781–86.

2 *College 1779–92*: Rapportbøger 1779–92. Kassebøger 1785–92. Regnskaber, se s. 534.

3 *Balasore 1781–1834*: Regnskaber 1781–1834.

DET VESTINDISK-GUINEISKE KOMPAGNI 1671–1755

Ved kgl. oktroj 11.3.1671 oprettedes et Vestindisk kompagni, som formelt var et privat participantskab, ledet ved generalforsamlingsbeslutninger og af en direktion. Af participanterne var staten dog den vigtigste. Kompagniet skulle kolonisere øen St. Thomas og de omkringliggende øer. Det fik eneret på handelen på Vestindien og fik desuden en række forpligtelser og beføjelser vedrørende koloniernes styre og forsvar. Ved patent 28.11.1674 fik det ret til at deltage i besejlingen og handelen på de danske besiddelser på Guineakysten, og ved åbent brev 30.9.1680 blev kompagniet til Det vestindisk-guineiske kompagni med eneret også til at besejle og handle på Guinea-etablissementerne. Til de oprindelige vestindiske besiddelser føjedes ved købekontrakt med Frankrig 15.6.1733 øen St. Croix.

På en generalforsamling 24.7.1754 blev det vedtaget at acceptere et tilbud fra staten om at overtage alle kompagniets aktier til deres fulde pålydende og i øvrigt indtræde i alle dets rettigheder og forpligtelser. Kort efter – ved plakat 30.8.1754 – bestemtes, at handelen på såvel Vestindien som Guinea skulle være fri for alle danske, norske og slesvigske undersætter. Ved kgl. resolution 28.11.1754 oprettedes under Rentekammeret Vestindisk-guineisk renteskriverkontor (jf. s. 337), som i 1760 overgik til det da oprettede Vestindisk-guineiske rente- og generaltoldkammer.

Registrering: VA XIV s. 159–257.

Litteratur: Indledning i VA XIV. J. O. Bro Jørgensen: *Dansk Vestindien indtil 1755, Vore gamle Tropekolonier I*, 1966.

Kompagniets københavnske arkivalier

Indhold: 1 Arkivfortegnelser, oktrojer, konventioner og diverse tryksager: Arkivregistraturer, dokumentfortegnelser og gamle omslag (1658) 1680–1744. Oktrojer, reglementer og andre anordninger mm. 1671–1747. Oktroj for Vestindisk kompagni af 1671 mm. 1671–90. Kopibog for oktrojer og privilegier 1732–54. »De ved trykken bekendtgjorte sager« 1686–1747.

(1624–)1680–81. Europæiske breve og dokumenter 1673–1754. Ansøgninger mm. 1709–54. Indkomne breve fra inden- og udenlandske kommissærer m.fl. 1706–52. Indkomne breve fra Mad. Jan Mor & Sønner, Amsterdam 1726–49. Kronologisk ordnede breve og dokumenter fra Vestindien 1674–1754. Indsendte beregninger over slaver, solgt på St. Thomas 1724–39. Rapporter om kompagniets mark- og håndværksnegres arbejde 1751–54. Kronologisk ordnede breve og dokumenter fra Guinea 1683–1754.

5 Samlingspakker og saggrupper: Sager vedr. kompagniets kapitaler og ejendomme 1671–1755. Sager vedr. kompagniets tilstand og virksomhed i almindelighed 1690–1752. Sager vedr. møntvæsenet 1701–54. Sager vedr. kompagniets sukkerraffinaderi 1728–55. Sager vedr. sukkerhandel og forholdet til andre raffinaderier 1733–55. Div. sager vedr. Vestindien (enkelte embedsmænds embedsførelse, Det brandenburg-afrikanske kompagni, udsendelse af delinkventer, fanger og fattiglemmer til Vestindien, kolonisters klager, de mähriske brødre, de hollandske tilgodehavender, øen St. Croix og dens erhvervelse mm.) (1664) 1680–1753. Div. sager vedr. Guineakysten (forterne og handelen, embedsmændene mm.) 1660–1754. Sager vedr. skibene, især deres ekspedition og rejser (div. dokumenter vedr. de enkelte, navngivne skibes togter) 1671–1754. Sager vedr. skifte og afregning efter afdøde kompagnitjenere og andre 1675–1754. Sager hidrørende fra Kompagniretten i henhold til oktroyen af 11.3.1671 (justitsprotokoller og domssager mm.) 1687–1755. Forskellige retssager 1674–1753. Diverse 1670–1751.

6 Bogholderen og kassereren i København: Kopibøger 1696–1772. Bogførsel af kompagniets kapital 1688–1754. Bogføringen vedr. negotien (balancebøger, negotiehovedbøger, negotiejournaler m. bilag, restanceprotokol, omkostningsbog, kassebøger mm.) 1671–1762. Sager vedr. den »Cirkulerende fond« af 6.2.1747 til indkøb af skibe, ladninger mm. 1747–54. Auktionsprotokoller 1673–1754.

7 Pakhusskriveren og ekvipagemesteren: Cargaison- eller voyagebøger 1672–73. Magasin- eller udredningsbøger 1673–75. Varebøger, ført af ekvipagemesteren 1700–31. Varebøger 1716–54. Regningsbøger efter rapporterne fra kompagniets fortømringsplads 1749–54. Besigtigelser m. overslag vedr. skibenes tilstand og udredning 1674–1753. Omkostningsbøger for div. skibes tilladning og udlosning 1696–98. Ekvipagejournaler

(vedr. skibenes reparation og udredning) 1705–54. Lossebøger 1705–47. Dagjournal mm. vedr. div. skibe 1750–55. Dagjournaler vedr. kompagniets plads, havn, bygninger mm. 1749–52. Cikulerende fonds dagjournaler 1749–54. Skibsinventarier 1673–1753.

Hjemsendte arkivalier fra Guvernementssekretariatet for St. Thomas og St. Jan

Gruppen omfatter hovedsagelig kopier, hjemsendt til kompagniets direktion med guvernørens og rådets breve; af kontrolhensyn førtes mange protokoller i 2 eksemplarer, hvoraf det ene hjemsendtes.

Det oprindelige Guvernørens råd eksisterede indtil 1703. Det erstattedes af det overordnede, forvaltende og dømmende råd: Sekretrådet og det underordnede, Ordinære råd. Begge var oprettede i henhold til direktionens instruks 5.11.1702 og trådte i funktion i henholdsvis 1703 og 1706. Se også Vestindiske lokalarkiver s. 816ff.

Indhold: 1 Guvernørens råd 1672–1703: Landets protokoller (justits-, doms-, forhandlings- og resolutionsprotokoller) 1672–1703.

2 Sekretrådet 1703–54: Sekretprotokoller, ført på St. Thomas 1703–54. Kompendier af resolutioner i sekretprotokoller, ført på St. Thomas 1723–39. Request- og resolutionsprotokoller 1733–35. St. Thomas Sekretråds justitsprotokoller 1703–11.

3 Journaler og rapportbøger mm.: Journaler over det på St. Thomas passerede 1680–1714. Rapportbøger fra St. Thomas 1723–41. Rapportbøger og rapporter fra St. Jan 1734–42.

4 Kopibøger mm. 1673–1740: Kopibøger ført på St. Thomas 1686–1709. Kopibøger for breve til Europa 1695–1705. Plakاتبøger mm. fra St. Thomas 1683–1736. Ordre-, brev- og plakاتبøger for St. Thomas og St. Jan 1724–40. Diverse brevkopibøger fra St. Thomas 1673–1735. Testamentbog 1733–35. Landbreve på St. Thomas og St. Jan 1688–1721. Diverse protokoller 1688–1734.

5 Vestindiske inventarier 1680–1752.

6 Det ordinære Råd: Justitsprotokol 1706.

Hjemsendte arkivalier fra Gouvernementssekretariatet på St. Croix

Det sekrete råd på St. Croix sammentrådte første gang 16.4.1744 i h.t. direktionens generalbrev 16.12.1743. Jf. i øvrigt ovf., Hjemsendte arkivalier fra St. Thomas og St. Jan.

Indhold: Sekretprotokoller 1744–54. Rapportbøger og rapporter 1735–40. Brev-, ordre- og plakاتبøger 1737–44. Landbrevprotokoller 1734–50.

Hjemsendte regnskaber fra St. Thomas og St. Jan

Indhold: 1 *Guvernør Jørgen Iversens regnskabsbøger 1671–82.*

2 *Guvernørerne Nicolas og Adolph Esmit's regnskaber 1680–87.*

3 *Bogholderens (overbogholderens) regnskaber 1686–1755:* Saldér- og balancebøger for St. Thomas mm. 1725–49. Hovedbøger og journaler, ført på St. Thomas 1688–1755. Interessebøger, ført på St. Thomas 1726–32. Div. bøger vedr. kompagniets kreditorer og debitorer 1726–45. Gagebøger for St. Thomas, St. Jan og (1736–37) St. Croix 1686–1754. Ruller over betjente og soldater på St. Thomas 1710–54. Landlister for St. Thomas 1688–1754. Landlister for St. Jan 1728–39.

4 *Kassererens og købmandens (overkøbmandens) regnskaber:* Kassebøger, ført på St. Thomas 1694–1754. Købmandsbøger, ført på St. Thomas 1734–55. Rekognitionsbøger, ført på St. Thomas 1708–55. Vejerbog, ført på St. Thomas 1691–1733. Auktionsprotokoller, ført på St. Thomas 1709–54. Auktionsprotokol, ført på St. Jan 1739. Pakhusbøger, ført på St. Thomas 1723–34.

5 *Partikulære regnskaber 1686–1725.*

Hjemsendte regnskaber fra St. Croix 1734–55

I henhold til generalbrev 11.4.1740 fra direktionen i København ansattes fra nytår 1741 en særlig bogholder på St. Croix, der hidtil var blevet omfattet af bogføringen på St. Thomas.

Indhold: 1 *Bogholderens regnskaber:* Saldér- og balancebøger for St. Croix 1741–93. Hovedbøger og journaler 1741–55.

Gældslister 1735–48. Gagebøger 1734–55. Landlister 1742–54. Mandtal og matrikler mm. 1736–55. Div. antegnelser mm. 1741–55.

2 *Kassererens og købmandens regnskaber*: Kassebøger 1735–55. Købmandsbøger 1741–54. Div. auktionsprotokoller mm. 1734–55.

Hjemsendte arkivalier fra Guvernementet i Christiansborg på Guineakysten 1698–1754

Gruppen omfatter hovedsagelig kopier, sendt til kompagniers direktion med guvernørens og rådets breve, jf. de hjemsendte sager fra St. Thomas og St. Jan.

Indhold: Sekretprotokoller 1723–54. Dagjournaler 1698–1705. Diarie-bøger 1744–54. Kopibøger 1703–54. Justitsprotokol 1717–19.

Hjemsendte regnskaber fra Guineakysten 1698–1754

Indhold: Negotie-hovedbøger 1698–1754. Negotie-journaler 1698–1754. Kassebøger fra Guinea 1703–28. Div. kontrabøger 1750–54. Bøger over aktiv og passiv gæld 1723–54. Omkostningsbøger (vedr. alle udgifter i Guinea) 1698–1754. Mandtal og gagebøger 1703–54. Munderingsbøger 1752–54. Inventarie- og konsumtionsbøger 1698–1754. Div. regnskaber, antegnelser mm. 1698–1754.

DET GUINEISKE KOMPAGNI 1765–78

Statens ikke vellykkede forsøg på selv at opretholde handelsforbindelserne med Guineakysten efter Vestindisk-guineiske kompagnis ophør i 1755 førte til, at et nyt, privat interessentsocietet, Det kgl. guineiske kompagni, fik kgl. oktroj på denne handel 18.3.1765. Ved kgl. koncession 1.11. s.å. fik det nye kompagni overladt de kgl. forter Christiansborg og Fredensborg med til-

hørende loger til brug i 20 år med pligt til at holde dem i stand og i øvrigt håndhæve kongens rettigheder i området. Derimod fik kompagniet ikke handelsmonopol. I henhold til plakat 30.8.1754 var handelen fremdeles fri for danske, norske og slesvigske undersåtter, og i henhold til forordning 9.4.1764 var også holsterne blevet omfattet af denne frihed. Det var planen, at kompagniet skulle deltage i »trekant«-handelen med slaver og sukker mellem Monarkiets hjemmehavne, Guineakysten og Vestindien, hvorfor det også etablerede et sukkerraffinaderi i København. I 1770'erne kom kompagniet i så store vanskeligheder, at det på en generalforsamling 22.11.1776 bestemtes at likvidere selskabet. Etablissementerne var allerede ved generalforsamlingsbeslutning 24.7.1775 og kgl. resolution 25.8. s.å. gået tilbage til staten, som samtidig overtog opretholdelsen af handelsforbindelserne.

Registrering: VA XIV s. 261–85.

Litteratur: Indledning i VA XIV. Georg Nørregaard: *Guldkysten, Vore gamle Tropekolonier VIII*, 1968 s. 193ff.

Kompagniets københavnske arkivalier

Indhold: 1 Direktion og hovedkontor: Resolutionsprotokol for hoved- og meddirektører 1770–77. Kopibøger 1765–77. Instruktioner 1771. Ekstraktprotokoller (journaler) 1766–77. Inden- og udenrigsbreve og dokumenter 1771–76. Kystdokumenter (journalsager mm.) 1767–78. Guvernementets gensvar på hoveddirektør Bargums notice 23.7.1773 ang. tilstanden på kysten 1774. Protokol for kompagniets agent på St. Croix, Carl Heinrich Thalbitzer 1766–69. Protokol for den i kompagniets generalforsamling 8.3.1775 nedsatte arrangementskommission. Forhørsprotokol ved kompagniets ret i København 1769–70. Registratur over indkomne og afleverede skifter 1771–89. Skiftebreve efter kompagniets i Guinea 1770–77 afdøde betjente 1774–89. Div. balancer, kasseprotokoller o.a. regnskabssager 1766–77. Auktionsforretning over skibsinventar mm., bortsolgt på børsen 14.11.1776.

2 Ekvipagekontor: Varelagerbog 1766–69. Negotiebog 1769–70. Pakhusbøger 1767–75. Pakhus- og inventariebøger 1768–71. Dagjournaler for arbejdet på de enkelte skibe 1766–69. In-

ventariebøger for de enkelte skibe 1766–75. Material- og inventariebøger 1773–75. Omkostnings- og inventariebøger for de enkelte skibe 1770–76.

3 *Sukkerraffinaderiet*: Hovedbøger over sukkermagasinet 1768–76. Journaler for sukkerraffinaderiet 1768–76. Varesalgsmemorial for sukkermagasinet 1774–76. Div. vare- og regnskabsbøger 1768–76.

Bøger, ført om bord på kompagniets skibe

I kaptajnernes skibsjournaler førtes især nautiske observationer, mens alt, hvad der i øvrigt passerede på sørejserne, bogførtes i skibsassistenternes skibsjournaler. Skibsassistenterne førte også gagebøger, konsumtionsbøger over skibenes inventar, proviant og varegods samt negotiebøger over handelen med skibenes ladninger.

Indhold: Skibsjournaler 1766–77. Skibsprotokoller 1766–78. Gagebøger 1767–77. Konsumtionsbøger 1767–75. Negotiebøger 1769–73. Sygejournaler 1767–75.

Hjemsendte arkivalier fra Guineakysten

Gruppen omfatter protokoller og sager i original og kopi hidrørende fra forskellige myndigheder og embeder i Guinea-etablisementerne. Kopierne blev hjemsendt af kontrollenssyn.

Indhold: Skrivelser fra direktionen i København til Guvernementet og Det sekrete råd i Guinea 1766–78. Sekretprotokoller (mødeprotokoller for sekretrådet) 1767–78. Palaberbøger (protokoller for sammenkomster mellem europæere og afrikane mm.) 1767–77. Diariebøger, ført på Christiansborg 1766–78. Brevbøger over indkomne og udgåede breve, ført på Christiansborg 1766–75. Fiskalens kopibog på Christiansborg 1766–68. Justitsprotokoller, brugt på Christiansborg 1767–74. Auktionsprotokoller 1772–77. Negotiejournal ved fortet Christiansborg 1772. Gældsøger vedr. både den aktive og passive gæld 1766–73. Omkostningsbøger 1766–78. Gagebøger, ført på Christiansborg 1766–70. Inventariebøger 1767–73. Inventarium, overleveringsforretning mm. fra Guinea 1767–78. Generalkvittancer for ladninger, indgået til og udgået fra Guineakysten 1770–78.

DIVERSE ARKIVALIER FRA GUINEA

Hjemsendte arkivalier af forskellig proveniens.

Registrering: VA XIV s. 289–98.

Rester af guvernementsarkivet på Christiansborg

Indhold: Ganske få brev- og regnskabsfragmenter 1703–57. Instruktion for Det sekrete råd på Christiansborg 18.9.1761.

Protokoller indsendt til Rentekammerets Vestindisk-guineiske kontor

Gruppen består af hjemsendte protokolkopier mm. hidrørende fra perioden mellem Vestindisk-guineiske kompagnis ophør i 1754 og Guineiske kompagnis oprettelse i 1765.

Indhold: Sekretprotokoller 1755–62. Diariebøger 1755–61. Kopibøger over indkomne og udgåede breve 1755–61. Bøger over registrerings- og auktionsforretninger over afdøde funktionærs boer 1755–60. Negotiehovedbøger 1755–60. Negotiejournaler 1755–60. Negotiekontrabøger 1755. Gældsboøger 1752–61. Omkostningsbøger for fortet Christiansborg 1755–62. Omkostningsbøger for fortet Fredensborg 1755–61. Omkostningsbøger for logen Ada 1755–61. Omkostningsbøger for jagten »Mercurius« i Afrika 1755–57. Gagebøger 1755–60. Inventarbøger 1755–60.

Arkivalier, hjemsendt af den i 1826 nedsatte undersøgelseskommission

Ved kgl. reskript 28.9.1826 nedsattes en kommission til på stedet at undersøge forholdene på Guineakysten, herunder specielt embedsmændenes forhold og forvaltning af kolonierne i krigsårene 1806ff. Det meget defekte arkivmateriale, som kommissionen indsamlede, blev hjemsendt til nye undersøgelser.

Indhold: Rådsprotokoller 1806–15. Diariebog 1807–16. Kopibog for breve til Generaltoldkammeret mm. 1807–15. Kopibø-

ger især for lokal korrespondance 1807–15. Kopibog for Prinsstenen 1806–07. Kopibog for Kongensten 1815–16. Justitsprotokol 1794–1813. Skifteprotokol 1807–23. Auktions- og skifteprotokol 1800–12. Dag- og omkostningsbog for fortet Christiansborg 1807–08. Dag- og omkostningsbog for fortet Kongensten 1799–1817. Gagebog ved hovedfortet Christiansborg 1815–17. Inventarienegrenes gagebøger 1801–08. Gældbog for kolonien Frederikssted 1793–95. Gældsboøger 1798–1816. Diverse sager 1789–1816.

Litteratur: Indledning i VA XIV s. 293.

Arkivalier, hjemsendt efter salget 1850

Indhold: Guvernementets forhandlings- og resolutionsprotokoller 1847–50. Kopibog for breve til Generaltoldkammer- og kommercekollegiet og Finansministeriet 1846–50. Breve udskilt af kopibogen 1849–50. Div. retssager 1845–50.

Litteratur: Indledning i VA XIV s. 296–97.

DET VESTINDISKE HANDELSSELSKAB 1778–1816(24)

Det vestindiske handelsselskab oprettedes ved kgl. oktroj 11.5.1778. Det fik ikke monopol på den vestindiske handel, men tilgodesås med en række begunstigelser. Endvidere fik det ret til at handle såvel i det øvrige Europa som i de ikke-europæiske verdensdele, dog ikke på Kina. Selskabet var et halvt privat og halvt offentligt aktieselskab, ledet af en kgl. udnævnt direktion og af »administrationer« eller »afdelinger« i København og på St. Thomas. Store tab nødvendiggjorde, at staten i h.t. kgl. resolution 7.12.1785 overtog selskabet og indløste de private aktieposter ved at udstede obligationer til aktieejerne. Selskabet ophævedes i 1816, og dets likvidation varede indtil 1824.

Registrering: VA XIV s. 303–31.

Litteratur: Indledning i VA XIV s. 301–02. Jens Vibæk: *Dansk Vestindien 1755–1848*, Vore gamle tropekolonier II, 1966. P. P.

Sveistrup: *Det Kongelige Danske octroyerede Vestindiske Handelselskab 1778–85. En driftsøkonomisk Undersøgelse*, H.T. 10. rk. VI, 1942–44.

Afdelingen i København

Indhold: 1 Arkivdesignation: Generaldesignation over selskabets sager 1778–1824.

2 Direktionens resolutioner med tilhørende dokumenter: Deliberations- og resolutionsprotokoller 1778–1824. Europæiske dokumenter (bilag, indkomne breve mm. til resolutionsprotokollerne) 1778–1824. Vestindiske dokumenter (breve, regnskaber, protokoludskrifter mm. fra afdelingen på St. Thomas) 1778–1820.

3 Kopibøger: Kopibøger for breve til adressater i Europa 1778–1820. Kopibøger for breve til adressater, med hvem der korresponderedes på fransk 1780–85. Kopibøger for breve til adressater i Vestindien 1778–1820. Kopibøger for breve til adressater i København 1785–1823. Kopibøger for adressater i Danmark-Norge og Hertugdømmerne 1780–1819.

4 Journaler og indkomne breve: Journaler for indkomne breve fra korrespondenter i Monarkiet og Europa 1783–85. Journaler for indkomne breve fra korrespondenter i Europa 1778–83. Ekstrakter af indkomne breve fra firmaets afdeling og andre i Vestindien 1780–1821. Indkomne breve fra Vestindien 1784–1807.

5 Diverse: Diverse retssager, hvori selskabet var part 1786–1818.

6 Hovedbøger, journaler, kasse- og bilagbøger: Hovedbøger 1778–1820. Regnskabsjournaler 1786–89. Kaffeboøger 1811–19. Vekselkopibøger 1780–85. Indenlandske vekselboøger 1799–1815. Udenlandsk vekselbog 1799–1820. Riscontobøger (varekonti) 1778–83. Afregningsbøger over provinsdebitorerne 1782–1817. Div. regnskaber vedr. debitorerne 1783–1811. »Kaffebalancer« 1778–86.

7 Lagerboøger mm.: Kaffelagerboøger 1778–1819. Indskibningssedler 1779–83. Losse- og ladningslister mm. 1783–90. Div. regnskaber 1780–1816.

8 Aktionær- og obligationsboøger: Indtegningsbog for interessenter 1778. Hovedbøger m. bilag over interessenter 1778–86.

Aktiebrev 1778–83. Udbyttekvitteringsbøger 1781–82. »Fortegnelse over de Obligationer, som er forlangt udfærdigede på flere Aktier« 1786.

9 *Handelsefterretninger*: Lister over indkomne ladninger 1778–1807. Københavnske bomsedler 1779–1814. Øresundslister 1802–03. Københavnske priskuranter 1813–19. »The New London Price Current« 1797 og 1804. Div. priskuranter m.fl. handelsefterretninger 1797–1807. Hamborgske indførselslister 1801–11. Auktionskataloger 1781–1816.

10 *Arkivalier vedr. skibene*: Nautiske journaler, skibsprotokoller, breve, handels- og regnskabsprotokoller, inventarier mm. vedr. enkelte skibe 1781–1807.

11 *Revisionssager 1784–1820*.

Afdelingen på St. Thomas

Indhold: 1 Deliberationsprotokoller mm.: Deliberationsprotokoller 1779–90. Kgl. kommissarius Stouds besvarelse af administrationens spørgsmål 1786–88.

2 *Kopibøger 1778–1806*.

3 *Journaler og indkomne breve*: Journaler 1791–1821. Indkomne breve 1780–85(1806). Kopier af breve fra direktionen 1779–84. Korrespondance mellem administrationen og den kgl. kommitterede Stoud 1786–90. Dokumenter ang. og korrespondance m. div. handelshuse 1781–90. Div. korrespondance 1782–89.

4 *Diverse sager 1783–88*.

5 *Arkivalier ang. skibe*: Hovedbøger 1779–1818. Regnskabsjournaler 1792–1806. Kontokurantbøger 1780–85. Riscontobøger 1779–86. Div. regnskabssager 1785–98 og udat.

HANDELSKOMPAGNIER OG KGL. HANDEL PÅ DE NORDATLANTISKE BILANDE

Handelen på de nordatlantiske bilande, Grønland, Island, Finmarken og Færøerne, varetoges – når bortses fra den færøske – af private, privilegerede handelskompagnier indtil 1774, i hvilket år den overtoges af staten.

Litteratur: Div. indledninger i folioreg. nr. 140. Finn Gad: *Grønlands historie* I–III (til 1808), 1967–76. Anton Degn: *Oversigt over Fiskeriet og Monopolhandelen på Færøerne 1709–1856*, Thorshavn 1929. Jón J. Adils: *Den danske Monopolhandel på Island 1602–1787, 1926–27*.

DET KGL. OKTROJEREDE ISLANDSKE KOMPAGNI 1742–58(66)

Det private interessentskab, Det kgl. islandske kompagni, fik ved kgl. oktroj 13.7.1742 koncession på besejling og handel på Island i 10 år. 1.12.1745 fik kompagniet en tilsvarende oktroj på besejling og handel på Finmarken i 25 år, samtidig med at den islandske koncession blev givet samme varighed. Ved kgl. resolution 16.5.1757 fik kompagniet ordre til med udgangen af året 1758 at indstille sin handelsvirksomhed på de to områder, som derpå i årene 1759–63 førtes for kgl. regning. I henhold til kgl. oktroj 15.8.1763 blev denne handelsvirksomhed overdraget til Det almindelige handelskompagni af 1747. Det islandske kompagnis afvikling varede til 1766.

Registrering: Folioereg. 140.

Indhold: Deliberations- og subscriptionsprotokoller 1742–57. Deliberationsprotokol 1742–58. Kopibøger for breve til og fra

Rentekammeret 1742–60. Kopibøger 1742–66. Kassejournaler 1742–66. Hovedbog 1742–66. Kassebøger 1743–66. »Saldeer- og Balanceer«-bøger 1755–66. Krambods-bøger holdt af islandske købmænd 1759–63.

DET KGL. OKTROJEREDE ALMINDELIGE HANDELSKOMPAGNI 1747–75

Det private interessentskab Det kgl. oktrojerede almindelige handelskompagni, fik oktroj 4.9.1747. Det skulle besejle og handle på »Vesterleden« og Middelhavet, ligesom det skulle fortsætte hvalfangsten og på tilladte steder oprette kontorer og faktorier til fiskehandelens befordring. Specielt skulle kompagniet i henhold til kgl. reskript 19.12.1749 overtage handelen, besejlingen og missionen på Grønland. Ved kgl. oktroj 15.8.1763 fik det desuden den islandske og finmarkske handel. I henhold til diverse kgl. resolutioner april og maj 1774 købte staten kompagniets aktier, og kompagniets bestyrelse blev samtidig overdraget Overskattedirektionen.

Registrering: Folioereg. 140.

Indhold: Generalforsamlingsprotokoller 1747–74. Direktions-resolutionsprotokoller 1747–73. Direktions-resolutionsprotokol vedr. den islandske og finmarkske handel 1763–74. Akkord-protokol for akkorder m. leverandører og andre 1763–74. Instruktionsbog 1750–57. Indenlandske kopibøger 1747–73. Udenlandske kopibøger 1747–73. Grønlandske kopibøger 1753–74. Kgl. oktroj for handelen på Finmarken 15.8.1763. Kopibøger for breve til Rentekammeret og andre kollegier vedr. den islandske og finmarkske handel 1763–74. Kopibøger for den islandske og finmarkske handel 1763–74. Grønlandske dokumenter 1752–74. Journal over aktier i Det almindelige handelskompagni 1747–70. Kassejournaler 1747–73. Journal for handelen på Levanten 1757–64. Interessenthovedbog 1747–72. Hovedbøger 1750–73. Hovedbog for handelen på Levanten 1757–64. Hovedbog for den islandsk-finmarkske handel

1764–74. Kassebog for den islandsk-finmarkske handel. Gagebøger for betjente og mandskab i Grønland 1759–75. Kassebøger 1747–73. Udenlandske regnings-kopibog 1758–66. Div. varebog 1751–59. Inventarbøger ved pakhuskontoret 1762–68. Inventarbøger ved kompagniets pakhus 1768–71. Specifikationer over varer afsendte til Grønland 1755–75. Grønlandske udredningsregnskaber 1761–73. Proviantregnskab ved pakhuskontoret 1771.

DEN KGL. HANDEL PÅ ISLAND, FINMARKEN, GRØNLAND OG FÆRØERNE 1774–1908

Handelen mm. på Grønland, Island og Finmarken, som Overskattedirektionen i henhold til diverse kgl. resolutioner april og maj 1774 på statens vegne havde overtaget fra Det almindelige handelskompagni, blev sammen med den færøske handel, som hele tiden havde været drevet for kgl. regning, ved kgl. resolution 13.4.1775 fordelt på to direktioner, som begge kom til at sortere under Overskattedirektionen. Den ene direktion kom til at forvalte den islandske, finmarkske og færøske handel og fiskefangst, medens den anden fik den grønlandske handel og fiskefangst overdraget. Ved reglement 2.7.1781 blev den *overordnede* bestyrelse af alle disse handelssager mm. overført fra Overskattedirektionen og samlet under en ny overdirektion, som var i funktion, indtil den islandske og finmarkske handel blev frigivet med virkning fra begyndelsen af året 1788. Fra dette tidspunkt – dvs. fra 1787 til 1816 – virkede en realisationskommission for den islandske og finmarkske handel, og samtidig blev den *overordnede* bestyrelse af den – fortsat statsdrevne – grønlandske handel overdraget Den grønlandske handelskommission, som fungerede indtil 1816, da dens sager overgik til Rentekammeret. Under denne kommissions overtilsyn fortsatte den i 1774 oprettede Direktion for den kgl. grønlandske handel. Heller ikke den færøske handel blev frigivet, og også den bestyredes af en overordnet kommission og en direktion i tiden efter den islandske og finmarkske handels frigivelse.

Alle islandske, færøske og grønlandske sager henlagdes 10.11.1848 til Indenrigsministeriets Islandske departement, som 28.10.1855 flyttedes til Justitsministeriet.

Direktionen for den kgl. islandske, finmarkske og færøske handel, samt (fra 1787) Realisationskommissionen for den kgl. islandske og finmarkske handels effekter 1774–1816

Direktionen, som oprettedes ved kgl. resolution 13.4.1775, sorterede under Overskattedirektionen (fra 1778: Statsbalance- og overskattedirektionen) indtil 1781 og 1781–87 under Den overordnede direktion... (jf. s. 471ff). I forbindelse med den islandske handels planlagte frigivelse fra 1.1.1788 nedsattes 17.1.1787 en kommission til realisation af den islandske handels effekter. Realisationskommissionen fik ved kgl. resolution 16.1.1788 også realisationen af den – ligeledes fra 1.1.1788 – frigivne finmarkske handels effekter. Om den færøske handel se s. 560. Realisationskommissionen ophævedes 9.2.1816.

Registrering: Folioreg. 140.

Indhold: Referat- og resolutionsprotokoller for den kgl. islandske, finmarkske og (til nov. 1775) grønlandske handel 1774–1816. Bilag til referatprotokollerne 1796–1816. Ekstrakter af den islandske og finmarkske handels Realisationskommissions breve 1787–89. Akkordprotokol for akkorder m. leverandører og andre 1774–85. Instruktionsbog for Det kgl. islandske, finmarkske og færøske handels- og fiskefangstkontor 1775–84. Udtog af anordninger mm. ved den islandske handel (1763–)1787. Udtog af forordninger mm. vedr. den finmarkske handel 1775–86. Div. sager vedr. Island og Finmarken 1766–1801. Kopibog for breve til Statsbalancedirektionen 1779–81. Kopibøger for breve til kollegierne 1774–1811. Kopibøger for breve til private 1775–88. Kopibøger for udenlandsk korrespondance 1779–90. Kopibøger for breve til Island 1775–88. Kopibøger for breve til Finmarken 1775–89. Referatprotokoller for breve fra Island 1774–88. Referatprotokoller for breve fra Finmarken 1775–89. Islandske handels Realisationskommissions kopibøger 1787–1817. Islandske handels Realisationskommissions journaler 1787–1817. Indkomne breve

vedr. Island 1787–1813. Finmarkske handels Realisationskommissions kopibøger 1788–1816. Finmarkske handels Realisationskommissions journaler 1788–1816. Den islandske og finmarkske handels revisions kopibog 1789–1805. Kassejournaler 1774–91. Journaler for realisationen af den islandske og finmarkske handels effekter 1792–1816. Hovedbøger 1774–1816. Kassebøger 1777–89. Kassebøger for Realisationskommissionen 1790–1816. Indtægtsbog for den islandske og finmarkske handel 1784–90. Indtægtsbøger for den islandsk-finmarkske Realisationskasse 1791–1816. Obligationsbøger 1788–1816. Restancebog 1785–86. Effekter i Island og Finmarken 1788–89. Journal over tømmerhandelen 1776–78. Hovedbog for tømmerhandelen 1779. Skibsbog 1788–89. Regnskab over indtægt og udgift ved den islandske handels skibe og plads 1788–89. Inventarbob ved det islandsk-finmarkske udredningskontor 1783–84. Indkøbsbog for den islandske udredning 1784. Udgifter ved udredningen 1783–84. Møller-regnskab for udredningen 1783–84. Lagerbøger over islandske og finmarkske returvarer 1783–88. Hovedvarebøger for islandske og finmarkske returvarer 1785–88. Diverse varebog 1787–88. Kassejournal ved Reykjaviks fabrik 1798–99. Krambods-bøger for Island og Finmarken 1781–94. Regnskaber for handelen ved div. islandske havne 1787–88.

Den overordnede direktion for den kgl. grønlandske, islandske, finmarkske og færøske handel 1781–87

Direktionen oprettedes 2.7.1781 og skulle fra Overskattedirektionen (fra 1778: Statsbalance- og overskattedirektionen) overtage den *overordnede* bestyrelse af hele den nordatlantiske handel. Direktionen afskediges, da Realisationskommissionen for den islandske handels effekter udnævntes 17.1.1787.

Registrering: Folioreg. 140.

Indhold: Forestillinger 1781–87. Reglementet 2.7.1781. Deliberationsprotokoller 1781–87. Referatprotokol vedr. den grønlandske handel 1781–88. Færøsk referatprotokol 1782–86.

Den grønlandske handelskommission 1788–1816

Da Den overordnede direktion af 2.7.1781 for alle de nordatlantiske handeler var afskediget 17.1.1787, udnævntes ved kgl. resolution 9.1.1788 Den grønlandske handelskommission, som kom til at varetage den *overordnede* og fortsat kongelige bestyrelse af de grønlandske handelssager, indtil disse 12.3.1816 overgik til Rentekammerets islandske, færøske og grønlandske renteskriverkontor.

Registrering: Folioreg. 140.

Indhold: Kopibøger 1788–1816. Referatprotokoller 1788–1816. Indkomne breve 1789–1808. Div. sager 1787–90.

Den administrerende direktion for den kgl. grønlandske handel 1774 – ca. 1908

Ved kgl. resolution 13.4.1775 blev den *almindelige* varetagelse af den nordatlantiske handel fordelt på to direktioner (jf. s. 553), hvoraf den ene fik overdraget den grønlandske handel. Den administrerende direktion for den kgl. grønlandske handel varetog handelen på Grønland samt almindelige administrative funktioner i perioden indtil den grønlandske styrelseslov af 1908, som tilsigtede en skarp adskillelse mellem »handel« og »styrelse« på Grønland. Om den overordnede styrelse, se Den grønlandske handelskommission ovf.

Den her anførte fortegnelse over indholdet af direktionens arkiv er ikke fuldstændig. Den medtager de fleste sager fra tiden indtil loven af 1908. Men sager fra tiden indtil dette år må også søges i Den grønlandske handels og styrelses afleveringer i 1920, 1924 og 1943, jf. folioreg. 189, s. 25ff.

Registrering: Folioreg. 140, s. 17ff., folioreg. 189 og 189a.

Indhold: 1 *Korrespondanceprotokoller mm.:* Referat- og resolutionsprotokoller 1774–1880. Register til referatprotokollen 1825–80. Bilag til referatprotokollen 1776–1879. Kopibøger for breve til kollegier mm. 1775–99. Kopibøger for breve til private 1775–99. Kopibøger for indenlandske breve 1800–80. Register til kopibøgerne 1822–43. Kopibog for det grønlandske kontors korrespondance 1781–91. Kopibøger for breve til Grønland

1775–1879. Register til grønlandsk kopibog 1832–70. Fortegnelser over indenlandske breve 1826–99. Kvitteringsbøger og fortegnelser for til Grønland udgåede breve mm. 1848–1904. Referat- og resolutionsprotokoller for breve fra Grønland 1776–84. Ekstrakter (m. resolutioner) af breve fra Grønland 1783–1819. Indkomne breve fra Grønland 1775–1819. Ekstrakter (m. resolutioner) af breve fra Sydgrønland 1820–73. Indkomne breve fra Sydgrønland 1820–74. Ekstrakter m. resolutioner af breve fra Nordgrønland 1820–73. Indkomne breve fra Nordgrønland 1820–74. Grønlandske referat- og resolutionsprotokoller 1874–82. Søndre inspektorats breve 1874–98. Nordre inspektorats breve 1874–98. Kopier af inspektørernes embedskorrespondance 1782–95. Sydgrønlands inspektorats korrespondance 1795–1901. Nordgrønlands inspektorats korrespondance 1797–1901. Registraturer over indkomne breve til inspektørerne i Nordgrønland 1797–1851.

2 *Indberetninger*: Hovedindberetninger til Indenrigsministeriet 1873–94. Indberetninger om tilstanden og begivenhederne i Grønland 1894–99. Skematiske indberetninger om begivenhederne i Grønland 1849–73. Skematiske indberetninger 1874–1901. Beretninger og betænkninger til Rentekammeret, kulsagen, finanssagen mm. 1837–56. Breve fra og til inspektør Hollbøll (Sydgrønland) 1846–55. Kopier af direktionsskrivelser til Sydgrønland 1849–76. Regler og takst for indhandling af grønlandske produkter 1783. Sager vedr. Den kgl. grønlandske handels plads på Christianshavn 1788–1912.

3 *Diverse korrespondance mm.*: Sager vedr. missionen 1855–79. Sager vedr. div. embedsmænds ansættelse, hjemrejse mm., udat. Div. sager og regnskaber vedr. tran- og skindauktioner, spæksagen, kryolitskibene mm. 1829–82. Sager vedr. garnfangst i Sydgrønland og div. skatte- og regnskabsager 1824–56. Div. sager vedr. livsforsikringer og pensioner mm. 1781–1857. Sager vedr. underbetjente og mandskab 1866–72. Betænkninger vedr. grønlandske huse og uddeling af proviant i trangstid 1835–54. Div. sager vedr. embedsmænds procenter af overskud, kaffehandelen samt div. regnskaber 1829–51. Sager vedr. reberbanen på Vesterbro samt afgået mandskab til Grønland 1850–82. Sager vedr. missionen udat. Sager vedr. læge- og medicinalvæsenet 1851–99. Sager vedr. skiftevæsenet 1827–95. Skilsmisse- og alimantationsager 1874–84. Sager vedr. geolo-

0. *Bureau*

Friedberg

*Missions
Büch.*

*Nr 1/2
608 4 6*

*1095/4e Dalkens
i Køllyndt Sæder.*

Transport

Transpirt skind.

180/4e i 18 Nummere.

<i>N° 1</i>	<i>10/4e</i>	<i>à 4 1/8 Rimler</i>	<i>37 3</i>
<i>2</i>	<i>10/4e</i>		
<i>3</i>	<i>10/4e</i>		
<i>4</i>	<i>10/4e</i>		
<i>5</i>	<i>10/4e</i>		
<i>6</i>	<i>10/4e</i>	<i>à 4 1/5 Kadalmager Kori</i>	<i>41 14</i>
<i>7</i>	<i>10/4e</i>		
<i>8</i>	<i>10/4e</i>		
<i>9</i>	<i>10/4e</i>		
<i>10</i>	<i>10/4e</i>		
<i>11</i>	<i>10/4e</i>	<i>à 5 1/2 Siebenberg</i>	<i>41 4</i>
<i>12</i>	<i>10/4e</i>		
<i>13</i>	<i>10/4e</i>		
<i>14</i>	<i>10/4e</i>		
<i>15</i>	<i>10/4e</i>		
<i>16</i>	<i>10/4e</i>	<i>à 5 1/2 D. S. Køyer</i>	<i>25 1 14</i>
<i>17</i>	<i>10/4e</i>		
<i>18</i>	<i>10/4e</i>		

Høstpaglets skind.

70/4e i 8 Nummere.

<i>N° 1</i>	<i>10/4e</i>	<i>à 4 1/2 Siebenberg</i>	<i>50 4</i>
<i>2</i>	<i>10/4e</i>		
<i>3</i>	<i>10/4e</i>		
<i>4</i>	<i>10/4e</i>		
<i>5</i>	<i>10/4e</i>		
<i>6</i>	<i>10/4e</i>		
<i>7</i>	<i>10/4e</i>		
<i>8</i>	<i>6/4</i>		

Læteris 865

giske og geografiske undersøgelser i Grønland 1876–86. Sager vedr. minedrift i Grønland 1849–91. Sager vedr. trankogieriet 1851–67. Sager vedr. spirituosa 1879–1908. Sager vedr. skydevåben 1868–1906. Generaltakster 1784–1898. Sager vedr. koloniernes besejling 1850–95. Skipperinstrukser og brevlister 1874–99. Sundhedsattester udat. Sager vedr. danske orlogsskibes togter og ekspeditioner til Grønland (bl.a. ekspeditionerne til Østgrønland 1883–92) 1859–1900. Sager vedr. fremmede ekspeditioner 1878–98. Sager vedr. ekspedition til Smith-Sound 1851–60. Sager vedr. befragtning af fremmede skibe 1862–1903. Skibsbemandingslister 1881–88. Regnskaber vedr. forliste søfolk i Grønland 1850–61. Sager vedr. handelens bygninger og fartøjer 1865–98. Sager vedr. missionens bygningsvæsen 1866–98. Sager vedr. direktoratets og missionens bygninger 1836–63. Sager vedr. de grønlandske forstanderskabers oprettelse mm. 1861–80. Sager vedr. forstanderskerne 1882–99. Diverse sager vedr. befolknings- og erhvervsforhold samt div. kommissionssager 1860–80. Sager vedr. »Grønlandshjemmet« 1879–82. Produktionslister mm. 1879–1911. Diverse personalesager 1829–98. Pensions-, lønnings- og understøttelsessager 1802–85. Sager vedr. indkøb af obligationer, forstrækninger fra Nationalbanken mm. 1871–82 og udat. Forhandlingsprotokol for de Grønlandske anliggender, der ikke henhører under selve handelen eller missionen 1877–89. Div. kommissionssager udat. Grønlandske skikke og vedtægter samt sager vedr. sejlads i Davisstrædet 1776–84. Fangelister 1882–97.

4 *Dagbøger og skibsjournaler*: Logbøger, skibs- og maskindagbøger for de enkelte skibe 1774–1916 (jf. folioreg. 189a).

5 *Regnskabsvæsen*: Kassejournaler 1776–1900. Hovedbøger 1776–1899. Kassebøger 1774–1896. Kassebilag 1803–1900. Kasseekstrakter 1870–93. Indtægtsbog for den grønlandske handel 1784–89. »Bøgernes afslutning« 1824–98. Gagebøger m. bilag 1775–1901. Budgetter 1850–72. Beholdningsforretninger 1875–78. Div. regnskaber 1779–(1908).

6 *Akkorder, licitationer, auktioner, køb og salg*: Akkordprotokoller 1775–97, 1849–70. Licitationer 1861–86. Auktionsprotokoller 1783–1906. Skindauktioner 1875–91. Tranauktioner 1884–93. Bøger vedr. grønlandske returvarer 1799–1829. Indbetalinger for auktionsvarer 1830–1900. Div. protokoller vedr.

Den administrerende direktion for den kgl. grønlandske handel 1774–ca. 1908: Gruppe 6, »Protocol over alle de ved den kgl. grønlandske, islandske, finmarkske og færøske Handel holdende Auktioner 1783–85«. – På den viste side er indført salg af sælskind.

waresalg 1853–1903. Div. prisoversigter, prisberegninger og priskuranter 1824–1900.

7 *Rekvision, udredning og transport af returvarer*: Generalrekvisitionen fra Grønland 1822–92. Rekvisioner fra Grønland 1876–1902. Div. rekvisioner og specifikationer vedr. afsendte handelsvarer til Grønland og proviant til grønlandsskibene 1815–1916.

8 *Regnskabsrevision*: Korrespondance, antegnelser, decisioner mm. vedr. de grønlandske regnskaber 1779–1900.

9 *Reviderede regnskaber*: Se s. 694.

10 *Pakhuskontoret*: Kopibøger 1850–75. Journaler 1850–84. Indkomne breve 1842–80. Indkomne breve vedr. udredningen til skibsmandskabet 1832–92. Pakhusoverleveringsforretning 1850. Lejeakkordprotokol for Den kgl. grønlandske handels pakhuse 1805–62. Auktioner 1844–80. Div. protokoller vedr. auktioner, rekvisioner, udleveringer, varebeholdningen mm. 1815–1901. Sager vedr. mandskabet til Grønland og udredningen til dette 1792–1883. Pakhusets regnskaber 1810–1901. Regnskaber vedr. arbejdslønnen 1826–96. Regnskaber for udredningen 1832–1901. Inventarier 1829–97. Returvareregnskaber 1834–1901. Revisionssager 1829–48. Div. regnskaber 1829–73.

Den færøske handelskommission 1789–1816

Da Den *overordnede* direktion af 2.7.1781 for den kgl. grønlandske, islandske, finmarkske og færøske handel ved kgl. resolution 17.1.1787 afløstes af Realisationskommissionen for den islandske og finmarkske handel, henlagdes bestyrelsen af den færøske handel under Rentekammeret og fra 1789 mere direkte under Den færøske handelskommission, som nedsattes 1.7. d.å. til nærmere at tage stilling til denne handels fremtid og eventuelle frigivelse. Handelen på Færøerne forblev dog »kongelig«. Kommissionen ophævedes 9.2.1816 samtidig med Den grønlandske handelskommission, og dens sager overgik til Rentekammerets Islandske, færøske og grønlandske renteskriverkontor.

Registrering: Folioereg. 140.

Indhold: Kopibøger 1790–1815. Journal 1789–1815. »Dokumenter Taxten for Færøe betræffende« 1812–15.

Den administrerende direktion for den kgl. færøske handel 1789–1856(60)

Den *almindelige* varetagelse af den færøske handel, som fra 1774 til 1787 havde været forenet under samme direktion med den islandske og finmarkske, blev ved kgl. resolution 23.6.1790 henlagt under samme administrerende direktion som den grønlandske handel, idet de to handels sager dog holdtes hver for sig. Den *overordnede* bestyrelse af den færøske handel var indtil 1816 alene henlagt under Den færøske handelskommission (jf. s. 560), mens den i tiden derefter sorterede direkte under Rentekammeret (jf. Den grønlandske handelskommission 1788–1816 s. 556). Ved lov 21.3.1855 blev den færøske handel fri fra 1856.

Registrering: Folioereg. 140.

Indhold: 1 Direktionens korrespondance, regnskaber mm.: Kopibøger m. registre 1777–1860. Journaler m. journalsager 1777–1860. Postbøger 1851–57. Fortegnelser over post til Færøerne 1844–55. Akkordprotokoller 1837–56. Auktionsprotokoller 1847–58. Auktionskonditioner 1851–58. Færøske løbende indbetalinger for auktionsvarer 1834–40. Kontokurant for købere af færøske returvarer 1831–60. Handelstakster 1817–56. Skibe ekspederede til og fra Færøerne 1833–56. Cargaison- og returconnossementer 1854–56. Kassejournaler og hovedbøger 1797–1860. Kassebøger 1810–60. Div. regnskaber 1827–60. Regnskaber for toldintraderne ved det privilegerede oplag på Færøerne 1786–90. Handelsregnskaber 1805–50. Handelsregnskaber for etablisementet Tveraae 1836–50, for etablisementet Klaksvig 1838–50 og etablisementet Fosaa 1839–49. Revisionssager 1805–41.

2 Handelsbøger: Handelshovedbøger for kirkerne og de øvrige stiftelser på Færøerne 1847–52. Handelshovedbøger for indbyggernes, kirkernes og stiftelsernes gæld fra udgangen af 1850 1850–56. Ubetegnede hovedbøger 1853–56. Hovedbøger for Torshavn 1803–54, for Østerø 1799–1856, for Vaagø, Sandø og Suderø 1803–56, for Nordøerne 1805–52, for Strømhø 1818–56, for Tveraa 1837–53, for Klaksvig 1838–52, for Fosaa 1839–53. Kassebøger 1831–56.

3 Handelsforvalteren i Torshavn: Kopibøger 1831–47. Kopibog for breve til faktoren i Tveraa 1852–56. Kopibog for breve

til faktoren i Klaksvig 1852–56. Lister over breve, som er sendt med handelsskibene fra Færøerne til København 1827–51. Breve fra direktionen 1796–1856. Amtsbreve 1831–56. Breve fra forskellige 1836–55. Breve vedr. Færø amts fattigvæsen 1840–53. Proklamaer i dødsboer 1832–56. Div. forordninger og instrukser 1832–56. Cargaisonbog vedr. indkomne laster og udskibninger. Lister over sendingsgods fra Færøerne til København 1805–56.

DIVERSE ERHVERVS- VIRKSOMHEDER

Statens behov for at udnytte de florissante konjunkturer i det 18. årh. og dens behov for særlige produktioner førte til oprettelsen af forskellige erhvervsvirksomheder, som enten var helt statsdrevne eller i større eller mindre grad private. De private virksomheder måtte dog under konjunkturtilbageslaget i slutningen af århundredet oftest helt overtages af staten eller kongen.

DET KGL. SALTVÆRKS DIREKTION OG ADMINISTRATION 1738–41(48)

Til at udvinde salt af saltkilden i København oprettedes i midten af 1730'erne et saltværk, som 20.6.1738 kom under bestyrelse af en kgl. direktion. Værket blev officielt nedlagt ved kgl. resolution 18.12.1741, dog skulle dets lager af salt sælges inden virksomhedens lukning.

Jf. Kommercekollegiet 1735–71: Diverse nr. 401, 1740–43 Dokumenter vedr. det københavnske saltværk.

Registrering: Seddelreg. 55.

Indhold: 1 *Direktionens sager:* Kgl. resolutions- og ordreprotokol 1738–48. Forestillinger m. kgl. resolutioner 1738–47. Bilag til direktionens forestillinger 1738–47. Direktionens protokol 1738–48. Direktionens resolutioner 1739–46. Dansk kopibog 1738–48. Tysk kopibog 1738–48. Journal m. journalsager 1738–48.

2 *Justitsråd Schnell's sager vedr. de kgl. saltværker på Christianshavn 1737–38.*

3 *Administrationens sager:* Div. korrespondance- og danske regnskabssager 1736–48.

Kort- og tegningsamlingen: Frederiksværk. – Prospekt af etablisementet på Frederiksværk, udført 1773 af C. A. Lorentzen. Anlægget ses her fra »Classens bakke« med Isefjorden i baggrunden. Øverst til venstre ses 4 krudtårne.

4 Saltværkskontrollørens aflevering af 1743 af tyske regnskabsager: Lagerbøger samt kontra- og kontrolbøger mm. 1737–44.

Litteratur: O. J. Rawert: Kongeriget Danmarks industrielle Forhold, 1850, s. 277ff.

FREDERIKSVÆRK GODS OG INDUSTRIVIRKSOMHEDER (1756)1760–1871

Frederiksværk kanonstøberi og krudtsværk blev grundlagt i 1756. Det industrianlæg, som allerede da eksisterede ved Arresøens udløb i Isefjorden, blev dette år af kongen vederlagsfrit overdraget storkøbmanden Just Fabritius og den meget yngre

forretningsmand Johan Frederik Classen. Virksomheden udvikledes i løbet af det 18. årh. til også at omfatte mange andre mere eller mindre vellykkede produktioner, som ikke tjente militære formål, ligesom der til etableringen også blev knyttet driften af et gods. Efter Classens død i 1792 overgik selve Frederiksværks industrivirksomheder ifølge testamentarisk bestemmelse til kronprinsens svigerfader, landgrev Carl af Hessen, som udvidede det med et valseværk; Classens øvrige ejendomme og godser overgik derimod til et fideikommis: Det classenske Fideikommis, hvis arkiv findes i Landsarkivet for Sjælland mm., jf. Harald Jørgensen: *Landsarkivet for Sjælland mm.*, 1977, s. 312f. I 1804 blev kronprinsen nødt til at overtage fabrikkerne som sin private ejendom. Han havde dem i sin besiddelse i hele sin regeringstid indtil 1839. Først i 1846 blev det muligt at lade staten overtage virksomheden efter Frederik 6.s dødsbo. Samtidig bortfaldt den i 1804 nedsatte *Administrations* forestillingsret til kongen, og overbestyrelsen overgik til Rentekammeret. I 1850'erne overgik fabrikkerne til private, idet staten dog beholdt krudtværket.

Registrering: Seddelreg. 55.

Litteratur: J. O. Bro Jørgensen: *Industriens historie i Danmark II*, 1943 og 1975, s. 195ff. G. N. Kringelbach: *Civile Direktioner og kommissioner mm. under Enevælden*, 1899, s. 63ff.

Hovedkontoret i København

Indhold: Skøder, bevillinger mm. vedr. Frederiksværk 1760–1801. Kgl. bevillinger, resolutioner mm. 1760–1850. Kgl. resolutioner vedr. Frederiksværk 1808–49. Kopibøger 1798–1859. Alf. ordnede sagregistre over udgåede breve 1801–47. Journaler 1805–48. Alf. ordnede sagregistre over indkomne sager 1801–47. Journaler m. journalsager 1849–60. Breve fra Finansministeriet 1863–71. Personalesager 1805–35. Bestyrelsessager 1811ff. Årlige oversigter over Frederiksværks drift og tilstand 1829–56. Korrespondance med handlende 1849–60. Indberetninger om fæsteledige gårde og huse under godset 1844–48. Sager vedr. bortforpagtningen af de til Frederiksværk etablerede hørende jordlodder 1850–59. Sager vedr. møllerne 1850–52. Sager vedr. brændevinsbrænderiet og gæstgiveriet 1845–49. Fre-

deriksværks beskrivelse 1830. Sager vedr. ordningen af forholdene på Frederiksværk og sager om ejendomme, som etablisementet overdrog kommunen og militæretaten 1848–53. Div. regnskaber 1829–60.

Etablisementet i Frederiksværk

Indhold: Kontrakter 1760–77. Beskrivelser og beregninger vedr. bygninger og inventarier 1761–67. Dokumenter vedr. Frederiksværks overdragelse 1768–1834. Pensions- og personalsager 1809–46. Overleveringsforretning (til landgrev Carl af Hessen) 1.1.1794. Fortegnelser over Frederiksværks betjente ved Clasens død 1792. Sager vedr. Frederiksværks skole- og fattigvæsen 1831–51. Jernstøberiets historie, produktion mm. samt lister over støberiarbejderne og deres fortjeneste 1842–57. Div. sager og regnskaber 1819–60.

DEN KGL. PORCELÆNSFABRIK 1779–1816

Den af en privat forening i 1774 grundlagte danske Porcelænsfabrik måtte 10.5.1779 overtages af staten og benævntes fra da af Den kgl. Porcelænsfabrik. Den sorterede fra 30.7.1794 under Generalpostamtet og fra 15.6.1813 under Kommercekollegiet. En del af fabrikkens arkiv findes i Landsarkivet for Sjælland mm., jf. Harald Jørgensen: *Landsarkivet for Sjælland mm.*, 1977, s. 331.

Registrering: VA II s. 340 og seddelreg. 55.

Indhold: 1 1774–79: Den danske Porcelænsfabriks protokol m. bilag 1774–79. Div. sager 1777–78. Kassebog m. indtægts- og udgiftsregnskab 1775–79.

2 1779–94: Historisk redegørelse for den danske porcelænsfabriks overtagelse for kgl. regning 1779. »Hovedprotokol« m. referater og kopier af direktionens resolutioner samt af udgåede og indgående breve 1779–94. Dokumenter til hovedbogen 1779–94. Ekstraktprotokol m. bilag for direktionens resolutioner 1779–94. Kopibog 1779–94. Div. sager 1779–94.

3 Kgl. resolutioner og ordrer 1794–1813. Forestillinger 1794–1813. Kopibog, journal m. journalsager 1794–1813. Div. korrespondance- og regnskabssager 1794–1813.

4 1813–16: Diverse 1813–16.

Litteratur: G. N. Kringelbach: *Civile Direktioner og Kommissi-
oner mm. under Enevælden*, 1899, s. 23f. O. J. Rawert: *Kongeriget
Danmarks industrielle Forhold*, 1850, s. 304ff.

DET FORENEDE HANDELS- OG KANALKOMPAGNI 1782–88(1814)

Det danske, norske, slesvigske og holstenske Handels- og kanal-kompagni blev oprettet som et privat interessentskab ved kgl. oktroj 10.5.1782. Planen med kompagniet var, at det især skulle udnytte de handelsmuligheder, som ville opstå med den umiddelbart forestående åbning af Ejderkanalen mellem Nord- og Østersøen. Kompagniet var et produkt af den korte højkonjunktur under Den amerikanske frihedskrig, og allerede ved kgl. resolution 8.9.1784 måtte staten udløse dets interessenter og overtage dets aktier. Kompagniet ophævedes ved kgl. resolution 28.5.1788 og afvikledes under tilsyn af en realisationskommission i tiden derefter. Handelen med indenlandske færdigvarer, som kompagniet havde overtaget fra Generalmagasinet (se s. 462), overgik i 1792 til Den danske manufakturhandel. Kompagniet havde en administration i København og en i Altona, fra hvilken sidste der ikke er bevaret noget arkiv.

Registrering: Seddelreg. 55.

Indhold: 1 Sager vedr. kompagniets forberedelse 1782.

2 Direktionens sager: Deliberationsprotokoller 1782–97. Kopibog 1784–97.

3 Administrationen i København: Kopibøger for udenbys breve 1782–89. Kopibog for breve til kollegier og andre i København 1782–90. Journaler 1782–85. Journalsager 1782–89. Hovedbøger 1782–1805. Rescontrobøger 1784–90. Kassejournaler 1782–1800. Kassebøger 1782–92. Fakturabøger 1782–92. Me-

morialer 1782–90. Instruktioner for handels- og skibsassistenter på div. skibe 1782–83.

4 *Fabrikata-handelen*: Kopibøger 1786–93. Journaler m. journalsager 1786–90. Hovedbøger 1786–92. Kassejournaler 1786–92. Memorialer 1786–90. Kassebøger 1786–92. Faktura-bog 1786–91.

5 *Kanalkompagniets realisationskommission*: Kopibog 1792–1800(14). Journal m. journalsager 1792–1800(14). Car-gadeur Severin Erichsons ekspedition til Nordamerika 1783ff. med chaluppen »Fortuna« 1783–1800. Kassebog 1792–1800. Indkomne fakturaer mm. 1793–99. Div. regnskabssager 1787–1805.

Litteratur: J. O. Bro Jørgensen: *Industriens historie i Danmark II*, 1943 og 1975 s. 141f.

POSTVÆSENET

Det første for almenheden tilgængelige postvæsen oprettedes ved forordning 24.12.1624 og bestyredes af fire købmænd (postforvaltere), valgt af Københavns borgmester og råd. Postmestrene skulle dog ansættes og afskediges af kongen. Omkring 1640 overtog staten atter postvæsenet, som bestyredes af kancelliet, indtil Poul Klingenberg ved forordning 16.7.1653 som generalpostmester overtog postvæsenet i Danmark og Hertugdømmerne fuldt og helt for 30 år, herunder med myndighed til at ansætte og afskedige alle postembedsmænd. Postmesteren i Norge var kun for så vidt angår tiderne for posternes gang underlagt Klingenberg. Postvæsenet betragtedes i lighed med øresundstolden som et særligt kgl. regale, og i 1685 forærede kongen generalpostmesterskabet og alle postvæsenets indtægter til Chr. Gyldenløve og hans arvinger. I 1711 afstod Gyldenløves enke, Dorothea Krag, postvæsenet til kongen, og ved reskript 6.10.1711 oprettedes et kollegium, Generalpostamtet, med tre direktører til at bestyre postvæsenet i Danmark og Hertugdømmerne. Overskuddet fra postvæsenet skulle iflg. fundationen 19.7.1712 anvendes til pensionering af veltjente statstjenere og deres enker. Ved Ulrik Chr. Gyldenløves død hjemfaldt det norske postvæsen til kongen, og det underlagdes ved kgl. resolution 30.12.1719 Generalpostamtet. I 1809 ændredes Generalpostamtets navn til Generalpostdirektionen.

Enkelte arkivalier vedr. postgårdene og postbefordringen før 1711 er i Generalpostamtets/direktionens arkiv.

GENERALPOSTAMTET (1619) 1711–1809

GENERALPOSTDIREKTIONEN 1809–48 (72)

Postvæsenet. Under Generalpostamtet hørte foruden postvæsenet i Danmark og Hertugdømmerne, samt fra 1719 postvæsenet i Norge, det oldenburgske postvæsen 1712–73 og det delmenhorstske postvæsen 1731–73. Det holsten-gottorpske postvæsen overtoges af Generalpostamtet 1775. Bestyrelsen af det norske postvæsen bortfaldt 1814. 28.2.1817 organiseredes det lauenburgske postvæsen, som atter bortfaldt 10.7.1848, da Det tyske forbund indsatte en særlig administrationskommission for dette hertugdømme.

Aviscensuren og tilsynet med aviserne hørte 1738–56 under Generalpostamtet.

Landbefordringsvæsenet – dvs. transporten af pakker og rejssende (den agende post, ekstraposten) – henlagdes for Hertugdømmernes vedkommende under Generalpostamtet i 1771. Det danske befordringsvæsen hørte under Danske kancelli, som gennem magistraterne førte tilsyn med vognmændene. I 1777 overtog Generalpostvæsenet driften af de agende poster, der hidtil havde været bortforpagtet, men først 7.3.1794 lagdes Befordringsvæsenet under Generalpostamtet.

Vandtransportvæsenet (færgevæsenet) hørte for så vidt angår de steder, som posten passerede, under Generalpostamtet fra 16.12.1786. Fra 1793 drev Generalpostamtet selv postfarten over Storebælt, der hidtil havde været bortforpagtet. Tilsynet med de private færger hørte under Danske kancelli, med færger under statens godser under Rentekammeret. 24.3.1807 overtog Generalpostamtet overtilsynet med det danske færgevæsen, og 6.4.1809 med Hertugdømmernes færgevæsen.

Telegrafvæsenet. I 1801 fik Generalpostamtet bestyrelsen af den optiske telegraf Korsør-Sprogø-Nyborg, og i 1810 overgik samtlige telegrafsager, der hidtil havde hørt under Admiralitets- og kommissariatskollegiet, til Generalpostdirektionen.

Porcelænsfabrikken, som 1779 var blevet overtaget af staten, bestyredes af en direktion, indtil den 1794 efter indstilling fra en

særlig herom nedsat kommission (se VA I, s. 176) som en særlig afdeling lagdes under Generalpostamtet, som 1813 atter afgav fabrikken til Generallandøkonomi- og kommercekollegiet. Den (kgl.) danske porcelainsfabriks arkiv, herunder Generalpostamtets arkivalier herom 1774–1816, se Diverse erhvervsvirksomheder, s. 566 og VA II, s. 340.

Postpensionskassen (-fonden) af 19.7.1712, som oprettedes for at anvende en del af postvæsenets indtægter til pensionering af statstjenere og deres efterladte, hørte under Generalpostamtet indtil oprettelsen af Postkassespensionsdirektionen 19.5.1786 (se s. 512). Denne direktionens assignationer, bogholderi, kasseforretninger og revision besørgedes dog fortsat af Generalpostdirektionen, som også forestillede pensionskassens budget og regnskab og forvaltede dens formue.

Livrentesocieteterne af 1747 og 1757 var underlagt Generalpostamtet indtil disse societeters ophør i henholdsvis 1831 og 1840. Arkivet: se s. 519.

Ved kgl. resolution 3.12.1848 ophævedes Generalpostdirektionen, og en Bestyrelse for post-, færge- og befordringsvæsenet samt telegrafvæsenet oprettedes under Finansministeriet med en for finansministeren ansvarlig generalpostdirektør.

Registrering: VA III s. 211–39 (forældet). Folioreg. 267. Pergamenter: Seddelreg. XII. Færgesager afleveret til Statsarkivet i Kiel: Folioreg. 165a, s. 589.

Litteratur: Fr. Olsen: *Det danske Postvæsen, dets Historie og Personer indtil dets Overtagelse af Staten 1711*, 1889. Samme: *Postvæsenet i Danmark som Statsinstitution indtil Christian VII's Død (1711–1808)*, 1903. Samme: *Postvæsenet i Danmark under Frederik VI og Christian VIII (1808–1848)*, 1908. Samme: *Poststyrelsen, Postkontorerne og Postmestrene i Danmark 1624–1924*, 1925. V. Richter: *Danske Postembedsmænd med kgl. Udnævnelse 1750–1906*, Odense 1907.

Kgl. reskripter og resolutioner 1711–1849

Som et selvstændigt kollegium havde Generalpostamtet forestillingsret for kongen, men der udviklede sig den praksis, at forestillingerne med påtegnet kgl. resolution ikke gik tilbage til Generalpostamtet, men resolutionerne blev af henholdsvis Danske

Allerunderdanigst Forestilling
angaaende den ny indretning af Postens for-
førelse og sikring Generalpostens til Store Bælt

Altsaat Deres Kongelige Indsejttat under
29 Junii forrige Aar allernaadigt havde
bejaget at se følgende:

At naar Generalpostens Kommandør
Kapitan Nibolt, som indkom med
de belastede Tugninge til Danmark,
der binne omgættede byrdigere, end
de nu benyttede til fastsættelse
og hindring af Besættelse, General
fastsættelse de maatte komme ind med
nærmere Forestilling angaaende
Generalposten.

foran Admiralitets Collegium under
12de Julii samme Aar Lt. A. Villandts Gene-
ral fastsættelse nu fra Kapitan Christen
Krogh og de indvilligede i Niborg
indtelt indkomne Besættelse, hvor
ved han formenter, at Posten fastsættelse
og hindring kan befordre over den Store Bælt.
Da foran den Generalpostens valde

Generalpostamtet: Nr. 33 Kgl. reskripter og resolutioner, Resolutionsprotokol 1793, Kgl. resolution 1.3.1793. – Postbesørgelsens hurtighed og sikkerhed har altid været postvæsenets målsætning. I 1793 begrundedes reorganiseringen af overfarten over Store Bælt i Generalpostvæsenets forestilling derom med »Posternes hastigere og sikrere Transport« – en ofte brugt formel.

og Tyske kancelli meddelte Generaltoldkammeret. Fra 1749 blev forestillingerne med påtegnet kgl. resolution tilbagesendt direkte til Generalpostamtet. Ligeledes blev samtlige bestallinger, forordninger og privilegier udfærdiget af kancellierne indtil 1812.

Indhold: Resolutionsprotokoller (forestillinger; indtil ca. 1730 er en del indkomne skrivelser medtaget i indbindingen) (1694) 1711–1849. Journal over kgl. resolutioner og anordninger 1624–1786. Realregister over Generalpostamtets/direktionens forestillinger 1624–1833. Koncepter til realregister 1794–1842.

Generalpostamtets kontorer 1711–71. Danske sekretariat 1771–1848 (72)

Generalpostamtets kontorer oprettedes ved kgl. anordning 15.4.1720, og der oprettedes et Sekretariat for danske, norske og

tyske postsager samt bogholderi, et Kassererkontor og en Revisionsafdeling for både dansk-tyske og norske regnskaber. Ved kgl. resolution 25.1.1771 fordeltes forretningerne mellem Kassererkontoret samt tre Sekretariats- og revisionskontorer for henholdsvis Danmark, Norge og Hertugdømmerne.

Danske sekretariats (Danske postsekretariats) forretningsområde omfattede foruden alm. postsager (postbestemmelser, postgangen (kurssager), personalesager, bygninger, materiel) samtlige sekretariats- og revisionsager vedr. Danmark samt revision af Livrentesocieteterne og af både den danske og norske generalpostkasse. Hertil kom fra 7.3.1794 det danske befordringsvæsen, 23.10.1801 Telegrafvæsenet og 24.3.1807 det danske færgevæsen.

Arkivalier vedr. Telegrafvæsen, Befordringsvæsen og Vandtransportvæsen er udskilt i særlige grupper.

Fra resolutionsprotokoller (jf.ovf.) og journaler henvises ikke til henlæggelse af korrespondancen, bortset fra 7 pk. med journalsager 1717–1848 i 1951-afleveringen. Resten af korrespondancen skal søges i de efter korrespondent ordnede saggrupper eller sagligt ordnede saggrupper i Diverse dokumenter vedr. postvæsenet 1704–1864.

Indhold: Forestillingsprotokoller (kopi af danske og norske forestillinger) 1718–1823. Danske konceptforestillinger til dels m. vedlagte dokumenter 1747–1848. Cirkulærer og officielle meddelelser 1858–70. Generalpostmesterembedets kopibog 1711–13. Generalpostamtets kopibog (m. reg.) 1713–21. Korrespondanceprotokol (kopibog m. reg.) 1722–70. Danske sekretariats korrespondanceprotokol (kopibog m. reg.) 1771–1848. Danske sekretariats postekstraktprotokol (journal m. reg.) 1770–1848. Korrespondance med div. myndigheder (sagligt ordnet efter myndighed (korrespondent): myndigheder uden for postvæsenet, de enkelte postkontorer mm. og private personer) 1774–1873.

Generalpostamtets Rendsborgafdeling 1807–08

Indhold: Korrespondanceprotokol (kopibog) 1807–8. Cirkulærer 1807–8. Ekstraktprotokol (journal) m. indkomne sager 1807–8. Jf. Afleveringen 1936.

Diverse dokumenter vedr. postvæsenet 1704–1864

Denne store gruppe indeholder de af Danske sekretariats korrespondancesager, som ikke er ordnet efter korrespondent (jf.ovf.), men sagligt henlagt.

Indhold: Postvæsenets overbestyrelse og embedsetat 1711–1864. Postgården i Kbh. og div. postkontorer i Danmark 1619–1846. (Skøder vedr. Postgården i Kbh. 1441–1734 er dels i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række (1441), dels særligt henlagt, jf. seddelreg. XII.) Posterne og deres befordring i alm. 1704–1864. Indenrigske postruter 1771–1841. Færge-, Sund- og Bælttransport 1776–1846. Gennemrigske og udenrigske poster 1717–1840. Kammeradvokaten og retterne (heri bl.a. Hof- og stadsrettens anmeldelser om fallitter 1785–1848) 1715–1848. Regnskabs- og revisionsvæsen 1761–1847. Pensionsvæsen (pensionsansøgninger mm.) 1712–1826.

Telegrafvæsenet 1801–89

Gruppen omfatter Danske sekretariats sager samt sager 1851–89 afleveret af Generaldirektoratet for postvæsenet, som stammer fra Indenrigs- og Finansministerierne (udtagne journalsager).

Indhold: Korrespondanceprotokol (kopibog m. reg.) 1801–30. Ekstraktprotokol (journal) 1801–31 (fra 1832 journaliseres telegrafsager i Danske sekretariats ekstraktprotokol). Indkomne breve og koncepter vedr. telegraferne 1801–29. Konceptforestillinger vedr. telegraferne 1809–18. Instruktioner og signalbøger 1805–9. General Binzers og postdirektør Monrads papirer vedr. telegrafvæsenet 1801–9. Nyhedsindberetninger fra post- og telegrafkontorer (mest politiske nyheder fra udenlandske blade) 1830–40. Div. internationale telegrafsager: telegrafkonventioner samt regnskaber og statistik mm. 1851–89.

Befordringsvæsenet i Danmark (Landbefordringsvæsenet) (1791) 1794–1851

Gruppen omfatter arkivalier vedr. befordringsvæsenet til lands (ekstraposten) dannet i Danske sekretariat indtil 1804, i Befor-

dringsvæsenets revisionskontor, som overtog sagerne (bortset fra forestillingssager, som forblev i Danske sekretariat til 1810), i Sekretariatet for det danske landbefordrings- og vandtransportvæsen 1810–41 og derefter igen i Danske sekretariat. I 1808 og 1811 udskiltes færagesagerne henholdsvis af de alm. journaler og kopibøger for befordringsvæsenet, og særlige journaler og kopibøger for færgevæsenet anlagdes (se Vandtransportvæsen ndf).

Indhold: Fortegnelse over kgl. reskripter og resolutioner vedr. befordringsvæsenet i Danmark 1794–1835. Befordringsvæsenets korrespondanceprotokol (kopibog også for postfæragesager) 1794–1803. Danske sekretariats korrespondanceprotokol (kopibog også for postfæragesager) 1803–10. Det danske landbefordringsvæsenets korrespondanceprotokol (kopibog m. reg.) 1804–48. Det danske befordringsvæsenets journal (også for postfæragesager) 1794–1803. Danske sekretariats journal for forestillingssager for landbefordrings- og vandtransportssager 1803–10. Det danske landbefordringsvæsenets journal (m.reg.) 1804–48. Journal for rejsendes klager 1822–51. Sager vedr. befordringsvæsenet i Danmark og Hertugdømmerne 1791–97.

Vandtransportvæsenet (færgevæsen) 1764–1873

Gruppen omfatter indtil 1807 de færger og færgeruter, som posten passerede eller som ejedes af postvæsenet, derefter tillige det alm. overtilsyn med færgevæsenet.

En række sager vedr. færge-, sund- og bælttransport 1776–1846 ligger som sagligt ordnede korrespondancesager i gruppen Diverse dokumenter vedr. postvæsenet (ovf). Kopibøger og journaler vedr. færgevæsenet 1794–1810, se gruppen Befordringsvæsenet i Danmark (Landbefordringsvæsenet) ovf. Jf. Poul Løvenørns embedsarkiv, s. 427.

Indhold: Brevbog for det danske færgevæsen (kopibog m. reg.) 1811–48. Journal for det danske færgevæsen (m. reg.) 1808–48. Konceptforestillinger vedr. færgevæsenet 1806–41. Færagesager (henlagt topografisk efter amt) 1764–1873.

Norske sekretariat 1814–15

Det norske postvæsen styredes fra 1719 for sig selv med eget regnskab. Norske postsekretariat oprettedes 1771 og ophævedes 1814. Bortset fra kopibog, journal og indkomne sager vedr. Norge efter adskillelsen fra Danmark 1814–15 er de norske postsager afleveret til Norge.

Slesvigske, holstenske og lauenburgske (tyske) sekretariat 1761–1858

Tyske sekretariat oprettedes 25.1.1771 og havde sagerne vedr. både post- og befordringsvæsenet for hertugdømmerne Slesvig og Holsten samt fra 1817 tillige for Lauenburg. Hertugdømmernes færgevæsen henlagdes til Tyske sekretariat i 1809. Sager vedr. Hertugdømmernes færgevæsen er i Landesarchiv i Slesvig.

Indhold: Register over reskripter, resolutioner og forestillinger indført i Generalpostamtets resolutionsprotokol 1795–1821. Register over cirkulærer, plakater mm. vedr. postvæsenet i Hertugdømmerne m. henvisninger til Korrespondanceprotokollen 1771–1848. Korrespondanceprotokol (kopibog) 1761–1849 (rækken er delt i A-, B- og C-protokoller: A vedr. den ordinære post, B vedr. ekstraposten (befordringsvæsen), C vedr. færgevæsen; m. reg). Ekstraktprotokol (journal) for Hertugdømmerne 1772–75, 1797–1814 (rækken er delt i A, B og C som ovf). Div. akter vedr. postbefordring til og fra udlandet, mest tyske stater 1814–58. Akter vedr. div. dampskibe 1816–49.

Bogholder- og kassererkontorer 1720–1848

Stillingen som postkasserer oprettedes 1712. I 1720 udskiltes alle sekretariatsforretninger fra dennes forretningsområde, og et egentligt Kassererkontor oprettedes.

Bogholderiet hørte fra 1711 under Sekretariatet. Ved omordningen 25.1.1771 kom bogholderiet for danske og norske Generalpostkasse, for det slesvig-holstenske befordringsvæsen og for Livrentesocieteterne under Norske sekretariat. Ved kgl. resolution 24.11.1795 oprettedes for disse forretninger et egentligt Bogholderkontor, som fra 1803 tillige omfattede bogholderiet for det danske landbefordrings- og vandtransportvæsen.

Indhold: Kopibog over forestillinger vedr. postreglementerne og Livrentesocieteterne 1795–1840. Generalpostamtets udgiftsreglementer og forklaringer hertil 1794–1840. Af- og tilgang ved pensionsreglementet (forklaring om udbetalte pensioner) 1796–1839. Korrespondanceprotokol (kopibog m. reg.) 1795–1853. Ekstraktprotokol (journal m. reg.) 1795–1848. Indkomne sager til ekstraktprotokollen 1795–1848. Div. indtægts- og udgiftsordrebøger 1720–1813. Alf. reg. over Generalpostkassens pensionister 1712–1813. Indtægts- og udgiftsbøger 1814–48. Pensionsafregninger 1806–44. Pensionsfortegnelser 1793–1835. Anviste pensioner 1849–50. Assignationsprotokol (kasejournal) 1809–48. Hovedbog for indtægt og udgift 1794–1848.

Afleveringen 1936

Registrering: Folioreg. 267.

Indhold: Danske sekretariats kurskorrespondanceprotokol (kopibog vedr. posternes gang) 1841–48. Danske sekretariats kursekstraktprotokol (journal vedr. posternes gang) 1841–47. Dampskibsjournal 1847–48. Dampskibskopibog 1847–48. Koncepter over bestallinger, bevillinger mm. udfærdiget af Generalpostdirektionen vedr. Danmark og Hertugdømmerne 1829–44. Div. vedr. postkassereren og Bogholderkontoret 1810–47. Fortegnelse over de reglementerede pensioner fra den alm. pensionskasse 1841–48. »Fattigbog« (udbetalinger fra postvæsenets fattigkasse m. reg.) 1840–49. Div. vedr. posttakster 1843–44. Div. vedr. færgefarten over Storebælt 1841–46. Kopibog for Kbh.s Brevpostkontor 1818–40. Tillæg t. signalbogen for de optiske telegrafstationer udat. Journal for den optiske telegrafstation i Nyborg 1817–54. Befordringsvæsenet og vognmændene i Assens 1816–46. Ordre fra postbestyrelsen 1795–1829. Norsk brev bog 1724–40.

Afleveringen 1951

Registrering: Folioreg. 267.

Indhold: Enkelt sager til postjournalen 1717–48. Postgården i Købmagergade og Vognmagerlaugets gård 1796–1828. Paketfarten Helsingør-Helsingborg 1838–48. Overenskomster med

Tyskland 1736–1848. Bornholmske poster 1834–48. Sager vedr. div. dampskibe 1835–48. Postforholdet til Norge 1821–48. Postforholdet til Sverige 1814–48. Enkeltsager til landbefordringsjournal 1812–48. Enkeltsager til vandbefordringsjournal 1816–48. Snoghøj færgested og Spodsbjerg færgegård 1836–48.

UDSKRIVNINGSVÆSENET 1788ff

Om udskrivningsvæsenet i det 18. årh. før 1788, se *Oversigt over udskrivningsarkivalier 1700–1788 i Landsarkivet for Nørrejylland* (dupl.) 1972, s. 7–27.

Ved forordningen 20.6.1788 om stavnsbåndets ophævelse gjordes værnepligten til en almindelig værnepligt for bondesønner til afløsning af det hidtidige system, hvorefter det var pålagt godsejerne at stille det nødvendige mandskab til krigstjeneste.

Samtidig organiseredes udskrivningsvæsenet som et *lægdsvæsen*: Et lægd var normalt identisk med et sogn. Udskrivningen af landsoldater gjordes afhængig af vedkommende lægds folketal. Udarbejdelsen af den nye lægdsinddeling blev overdraget ekstrasesioner, der 1789–92 kortlagde landet i lægds­mæssig hen­seende. Der blev i alt 1656 lægder, som nummereredes fortløbende inden for de enkelte amter. Den amtsvise nummerering bevarede i princippet indtil 1870, da lægderne fik fortløbende numre inden for hver udskrivningskreds.

Med lægderne som udgangspunkt opbyggedes en civil administration, delt i fire trin: 1) En lægdsmand for hvert lægd – så vidt muligt var lægdsmanden vedkommende sogns sognefoged, 2) en lægdsforstander for et eller flere lægder – på godsområderne pågældende godsejer (indtil 1850), ellers amtsforvalteren eller herredsfogeden/birkedommeren, 3) en krigskommissær for lægderne i flere amter (fra 1802: Land- og søkrigskommissærer), og 4) – for hele Kongeriget – fra 1794 en generalkrigskommissær, som sorterede under Danske kancellier for så vidt angik udskrivning til hæren og – siden begyndelsen af det 19. årh. – under Admiralitets- og kommissariatskollegiet for så vidt angik udskrivning til flåden.

1843 blev købstæderne særlige lægder. Indtil 1843 havde de værnepligtige i købstæderne (bønder, som var rejst til byen, og disses sønner) stået i rulle i det nærmeste landlægd, f.eks. for Københavns vedkommende i Hvidovre lægd/sogn indtil 1833.

København fik først eget lægdsvæsen 1845. Lægdsforstander i købstæderne var byfogeden.

Land- og søkrigskommissærerne (fra 1802) afløstes 1851 af 8 udskrivningschefer, samtidig med at landet inddeltes i 8 udskrivningsdistrikter. 1869 ændredes udskrivningsdistrikterne til 6 udskrivningskredse, men i praksis, dvs. hvad angår lægdsinddelingen i rulleføringen, skete det med tilbagevirkende kraft fra begyndelsen af 1860'erne. Den øverste ledelse af udskrivningsvæsenet under generalkrigskommissæren overgik 1851 til Justitsministeriet og derfra 1914 til Indenrigsministeriet.

Den egentlige rulleføring foregik hos lægdsmand og lægdsforstander, hvorimod krigskommissær/udskrivningschef og generalkrigskommissær/ministerium var reviderende og kontrollerende organer.

Værnepligten var iflg. forordningen 20.6.1788 begrænset til bondestandens mandkøn. Ligesom en person ikke umiddelbart blev værnepligtig, fordi han boede på landet, blev han heller ikke umiddelbart fritaget, fordi han boede i en købstad. Vedkommendes herkomst var afgørende. Af bosiddende på landet var bl.a. følgende personer iflg. 1788-forordningen *undtagne fra værnepligt* og derfor ikke optaget i lægdsrullen: Børn af gårdbrugere, som ikke selv var af bondestanden, børn af adelige samt af gejstlige og verdslige embedsmænd foruden børn af degne og skoleholdere. »Gammelmandssønner« (forkortet GMS) kunne iflg. forordningen 1788 fritages for værnepligt ved kgl. resolution (ekspederet gennem DKs 4. dept.), når deres tilstedeværelse på gården pga. faderens helbred eller alder var nødvendig. De slettedes dog ikke af lægdsrullen. Husmænd med jord og gårdmænd slettedes af lægdsrullen ved forelæggelse for sessionen af fæstebrev eller skøde. Ved forordning 8.5.1829 *udvidedes værnepligten* imidlertid til nu også at omfatte bl.a. møllere og skoleholdere på landet foruden håndværkere. Om andre undtagelsesbestemmelser og ændringer i forhold til forordningen 20.6.1788, se forordningen 8.5.1829. Almindelig værnepligt indførtes ved anordning 23.9.1848. Ved lov 12.2.1849 om almindelig værnepligt bestemtes, at alle mænd født 1826 eller senere skulle indføres i lægdsrullen. Fuldtud almindelig værnepligt uden særordninger gennemførtes dog først ved lov 8.6.1912.

Lægdsruller (landruller/søruller)

En lægdsrulle er en fortegnelse over udskrivningspligtige personer. Lægdsruller findes tilbage til 1789.

I perioden 1789–1848 optoges alle drengebørn fra fødslen, når de henregnedes til bondestanden. 1849 indførtes loven om almindelig værnepligt, hvilket medførte, at alle landets borgere af mandkøn skulle optages i rullen. Samtidig vedtoges det imidlertid, at de herefter først skulle indføres efter konfirmationen, dvs. først når de var 14–15 år. Derefter blev alle under 14 år udtaget af rullen, hvilket kom til at betyde, at en person født i f.eks. 1840 findes i rullen indtil 1848, for derefter at udgå af rullen indtil han genoptages heri 1854 ved sin konfirmation. I perioden 1848–60 var optagelsestidspunktet således det år, hvori den udskrivningspligtige blev konfirmeret. I perioden 1860–69 ændredes optagelsestidspunktet til 16 års alderen, og for tiden efter 1869 blev optagelsen udskudt til det 18. år.

Lægdsruller (landruller) består af hovedruller og tilgangsruller. En *hovedrulle* – som indtil 1849 udarbejdedes hvert 3. år, derefter med større tidsintervaller og efter 1860 kun med én hovedrulle ca. 1863 – er en fortegnelse over alle udskrivningspligtige personer som havde bopæl i et bestemt lægd det år, fortegnelsen førtes. Hver person er opført med 2 numre, et gammelt nummer og et nyt nummer. Gammelt nr. er det nr., som den optagne person havde som nyt nr. i den foregående hovedrulle. Visse numre er forsynet med et foranstående bogstav. Disse numre med bogstaver svarer til numre i de tilgangsruller, som er ført i de år, som ligger mellem hovedrullen og den foregående hovedrulle. Den sidste hovedrulle – fra ca. 1863 – erstattedes som helhed af den årlige *tilgangsrulle*, som derefter kan siges at være den egentlige lægdsrulle. En tilgangsrulle er fra lægdsvæsenets organisation efter 1788 en fortegnelse over de personer i et lægd, der enten var tilflyttet eller havde opnået den alder, hvor de blev optaget for første gang. Tilgangsrullen førtes fra slutningen af det 18. årh. hvert år, men i de år, hvor hovedrullen førtes, er tilgangsrullen anbragt bagest for hvert lægd. Hver tilgangsrulle har et bogstav, der står for det år, i hvilket rullen er ført. Indtil 1807 kan bogstavet variere fra amt til amt, men derefter er bogstav og årgang ens for hele landet.

Lægdsrullen giver først og fremmest oplysning om den vær-

Bl. No.	Not. No.	N a m n.	Fødested.	Al. Højs. der. de.	Opholdssted.	Betegnning.
123	99	Jens Knudsen Knudsen	Om. under	J	Jens	
124	100	Morten Jensen Christ	Om. under	9 17 9		
125	101	Jens Knud Knud	fjergamby	J		
126	102	Oh Olsen Jens	Om. under	J		
130	103	Niels Knudsen Jens	Om. under	8	Roesk 159 III Næsteb. Egnings 11, 1810 Roesk lde 15 lde 17	Herredsgaard og Rindum Jens med egen flod og 6 1/2 Land. Jens Nelling som hans mand Egnings 11, 1810 Roesk lde 15 lde 17, 1810
131	104	Niels Knudsen Knud		8		
132	105	Niels Knudsen Knud	Om. under	8		
133	106	Lars Knudsen Knud	Om. under	8		

nepligtiges identitet: Navn, fars navn – (moderens hvis uægte barn), fødested og alder samt – for fødte efter 1789 – fødselsdato. Endvidere oplyser lægdsrullen den værnepligtiges flytninger ud af lægdet og supplerer derved folketællingernes oplysninger om (en del af) den mandlige befolkning i det 18.–19. årh. (Flytning bort fra lægdet anføres, ved at navnet udstreges. Samtidig tilføjes det nye lægdnr. samt bogstav for ny tilgangsrulle og løbenr. heri. Sker flytningen ud af amt/udskrivningskreds, anføres nyt amt/udskrivningskreds ved forkortelse for amtets navn (f.eks. R for Randers amt) eller romertal for udskrivningskreds foran nyt lægdnr.). Lægdsrullen oplyser tillige om evt. straffe og evt. tjenesteudygtighed (sygdomme, fysiske abnormiteter).

Søruller

Til flåden var foruden bondesønner langs kysterne også søfolk og fiskere i købstæderne værnepligtige. Fra begyndelsen af det 18. årh. fandtes *sølimitdistrikter* langs landets kyster. Ordet sølimit (latin: limes = grænse) betegnede både de til havet grænsende områder og de personer, som var bosat inden for disse områder. Som administrativ enhed betegner sølimiten den underafdeling af lægdet, hvorfra mandskabet til flåden skulle udskrives.

Udskrivningen af flådens værnepligtige under den almindelige udskrivningsadministration fastlagdes nærmere ved forordning 8.1.1802. I henhold til denne skulle al udskrivning til flåden baseres på sølimitinddelingen, lige som der var en særlig administration for udskrivning til flåden fra købstæderne. Forordningen 1802 var i hovedsagen gældende indtil værnepligtsloven 2.3.1861. Loven af 1861 ophævede så godt som al særadministration for udskrivning af de søværnepligtige, hvorved bl.a. sølimitdistrikterne forsvandt.

For sølimitterne gjaldt samme administrative organisation som var gældende for udskrivning til hæren: En lægdsmand i hvert lægd, en lægdsforstander for et eller flere lægder, en søkrigs-

---

Udskrivningsvæsenet: Generalkrigskommissæren, Lægdsrulle, Københavns amt, Hovedrulle 1809, lægd 17 Smørum sogn, gruppe I pk. 61. – På siden ses om Nye no. 99–106 8–9 årige drenge indført. Specielt fremhæves nr. 103, Jens Nielsen, 29 år som slettet af lægdets liste og i maj 1810 overført til Roskilde amts tilgangsrulle G med nr. 111 i dette amts lægd 15.

kommissær og øverst generalkrigskommissæren, som med hensyn til udskrivning til flåden var underlagt Admiralitets- og kommissariatskollegiet. I købstæderne varetoges lægdsmands og lægdsforstanderes funktioner af magistraten indtil 1851, derefter af byfogeden. Købstæderne var indtil 1851 inddelt i indrulleringsdistrikter.

Indtil 1848 blev således de købstadbeboere, der ernærede sig af søfart og fiskeri, og alle beboerne i de dele af lægderne på landet, som lå ved kysten og var udlagt til sølimitdistrikter, indskrevet i sørullerne. Dog blev de værnepligtige i sølimitdistrikterne, som ikke var søvante, udskrevet til soldater. Efter 1849 blev *alle* købstædernes og efter 1861 *alle* landdistrikternes mandlige indbyggere optaget i landrullerne, men de hel- og halvbefarne kunne blive overført til sørullerne.

Sørullerne indeholder principielt samme oplysninger om den værnepligtige ved flåden som lægdsrullen (landrullen) om den værnepligtige ved hæren, men sørullen rummer tillige en række supplerende oplysninger, bl.a. (indtil 1861) om vedkommende var gift, antallet af hans børn foruden erhvervsangivelse. Endvidere anføres oplysninger om skibstogter. I sørullen oplyses 1802–48 tillige om skippercifikat og styrmandspatent (de kgl. resolutioner herom findes i Admiralitetets indrulleringssager, Adm. nr. 1172–1677). I *ungdomsrullen* 1802–48 henvises endvidere ved første indførelse til den pågældendes fars lægdsrullebetegnelse.

Om søruller og andre ruller ved administrationen af søværnepligten i det 19. årh. henvises til redegørelsen i Knud Rasmussen: *Lægdsruller ca. 1830–ca. 1930 afleveret af 1. og 2. udskrivningskreds*, (dupl.) Landsarkivet for Sjælland mm. 1965, s. 20ff.

Arkivet

Som følge af udskrivningsvæsenets administration er der bevaret *lægdsruller på både centralt og lokalt plan*. I Rigsarkivet findes lægdsrullerne (land- og søruller) fra generalkrigskommissærens arkiv, senere Justits- og Indenrigsministeriets arkiver. I Landsarkiverne for Sjælland og Fyn findes lægdsruller efter ca. 1830 i de pågældende udskrivningskredses arkiver. I Landsarkivet for Nørrejylland findes lægdsrullerne i de pågældende distrikts- og udskrivningskredses arkiver, og i Landsarkivet for de sønder-

jyske landsdele findes lægdsruller i de respektive amtsarkiver, efter ca. 1870 i de pågældende landrådsarkiver. Se landsarkivernes registraturer under *Litteratur* ndf.

Jf. Generalkrigskommissariatet 1789–1850 s. 617 og Søindrulleringen 1740–ca. 18651 s. 641.

Tilgængelighedsgrænsen for benyttelse af lægdsruller er nu (1982) 80 år.

Registrering: Folioereg. 260 Fortegnelse over lægdsruller 1789–ca. 1863 (v. H. C. Christensen), 1980 m. kort vejledning i benyttelse af lægdsruller samt bestillingsvejledning, register til og oversigt over amterne m. nærmere specifikationer til brug ved bestilling af lægdsruller til læsesal.

Folioereg. 261 Fortegnelse over søruller (1796) 1802–ca. 1863 (v. H. C. Christensen), under udarb.

Folioereg. 262 Fortegnelse over lægds- og søruller ca. 1863–1931(32) (v. H. C. Christensen), under udarb.

Hjælpe midler: Folioereg. 259 Lægdsruller. Sognefortegnelse og forkortelser, 1972 indeholder oversigt over lægdsrullernes bogstavbetegnelser 1793–1914, alf. sogneregister m. henvisning til amt og hvert sogns skiftende lægdsbetegnelse, fortegnelse over forkortelser i lægdsrullerne.

Fortegnelse over samtlige Lægder og Sogne i Danmark, 1850. Inddeling og Nummerfølge for Lægderne i Danmark 1870 (bl.a. alf. sognefortegnelse og angivelse af ældre og nye lægdsbetegnelser). Karen Krogh Bonfils: *Oversigt over lægder i hertugdømmet Slesvig ca. 1863*, ms 1962 (læsesalen).

Folioereg. 156 indeholder div. ældre afleveringsfortegnelser, administrationshistoriske notater og korrespondance.

Alf. seddelkartotek m. kladdeudkast til reg. over slesvigske lægdsruller. Alf. seddelkartotek over forkortelser i lægdsrullerne.

Indhold: Kongeriget: Landruller 1789–1931 (Bornholm – 1932). Søruller (Fyn 1796–) 1802–1861 (hel- og halvbefarne – 1912).

Slesvig: Gottorp amt og 1. adelige angelske godsdistrikt 1845–46. Landruller for Nordborg og Haderslev amter samt 8 sogne i Sønderborg amt 1847–69. Søruller for Nordborg og Haderslev amter 1844–64.

Lægdsruller for 7. udskrivningskreds (Sønderjylland) 1921–31.

Litteratur: Rudi Thomsen: *Den almindelige værnepligts gennembrud i Danmark*, 1949. Holger Hjelholt: *Lægdsrullerne og deres betydning for slægtshistorisk forskning*, Fortid og nutid XI, 1935–36. Knud Rasmussen: *Lægdsruller ca. 1830–ca. 1930 afleveret af 1. og 2. udskrivningskreds* m. indledning og litteraturoversigt, udg. af Landsarkivet for Sjælland mm. (dupl.) 1965. Harald Jørgensen: *Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm og hjælpemidlerne til dets benyttelse*, 1977, s. 217f. Anne Riising: *Landsarkivet for Fyn og hjælpemidlerne til dets benyttelse*, 1970, s. 46f. Knud V. Jespersen: *3. udskrivningskreds' arkiv 1788–1965*, udg. af Landsarkivet for Fyn (dupl.) 1970. *Oversigt over udskrivningsarkivalier 1700–1788 i Landsarkivet for Nørrejylland*, (dupl.) 1972. *Landsarkivet for Nørrejylland og hjælpemidlerne til dets benyttelse*, 2. bd., 1982, afsnit om udskrivningsvæsen. VA VI *Landsarkivet for de sønderjyske landsdele*, 1944, afsnit om amtsarkiver mm.

LANDETATEN

Landforsvaret før 1660

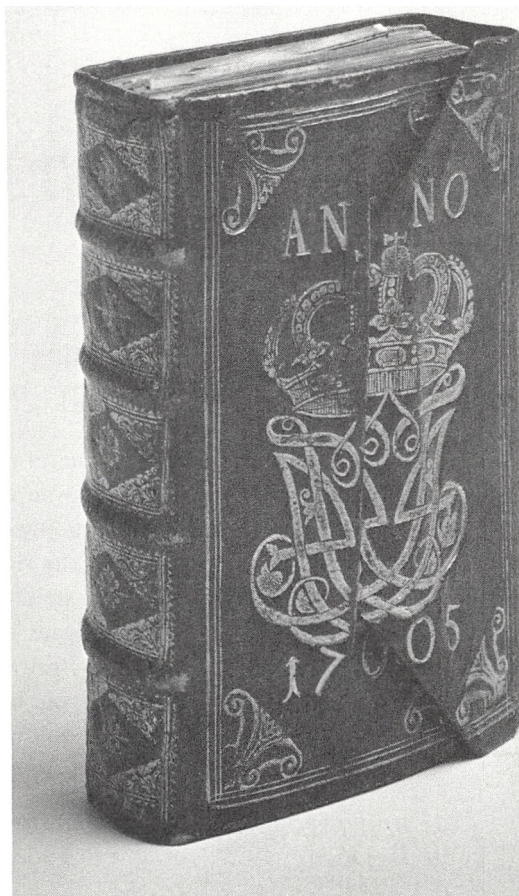
Før enevælden bestod landmilitæret af adelens og borgernes opbud samt bøndernes lokale landeværn. I krigstilfælde suppleredes med hvervede hære bestående hovedsagelig af udenlandske tropper. Chef for krigsmagten var rigsmarsken, og den centrale administration varetoges gennem Danske og Tyske kancellier. Foruden de almindelige kopibogsrækker i kancelliernes arkiver, delvis udgivet som *Kancelliets Brevbøger*, kan henvises til bl.a. adelens rostjenestetaksationer og borgernes mønstringsruller, DK: B43, 96 og 97, TKIA: Bestallinger og sager vedr. land- og søforsvar. Se endvidere Militære regnskaber s. 658 og 704.

Litteratur: Knud J. V. Jespersen: *Rostjenestetaksation- og adels-gods*, Odense 1977, særligt om kildemateriale s. 39–69.

Landetaten 1660–1848

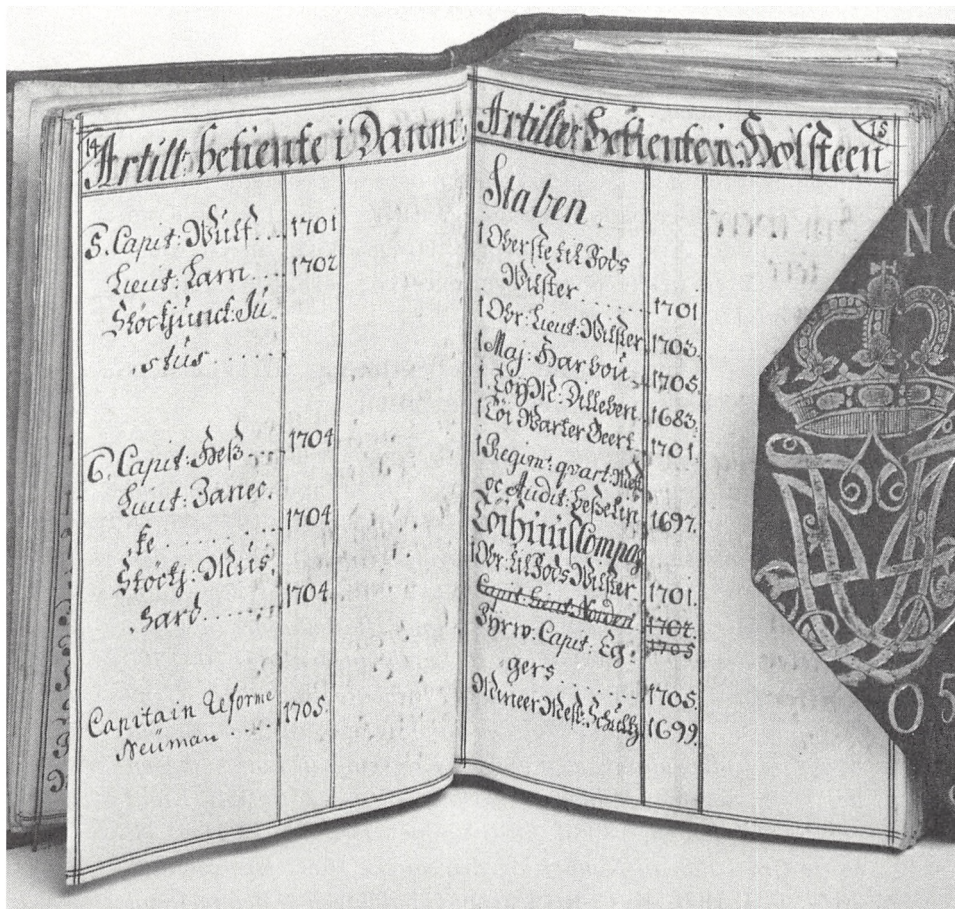
I forbindelse med enevældens indførelse og under indtryk af svenskekrigene oprettedes 1660 et *Krigskollegium*, som skulle styre personale- og kommandoforhold, mens *Generalkrigskommissæren*, fra 1674 *Generalkommissariatet*, fik ledelsen af mønstringer, lønninger, materiel og forsyninger. Denne deling forblev karakteristisk for dansk militærforvaltning. 1677 sammenlagdes *Generalkommissariatet* for hæren med det tilsvarende for flåden til *det for hær og flåde fælles Generalkommissariat* 1677–79. Krigskollegiets sekretariat, *Krigskancelliet*, lededes af krigssekretæren, fra 1688 *overkrigssekretæren*, som efter Krigskollegiets ophør ca. 1679 fungerede som en slags krigsminister, og indtil Søkrigskancelliets oprettelse 1735 refererede både land- og sømilitære sager for kongen. I årene 1679–83 adskiltes *Generalkommissariatet* atter i to, et for hæren og et for flåden, men 1683–90 og atter 1694–1712 var de påny forenede, i sidstnævnte periode under navnet *Land- og Søetatens Commissariat*.

Landetaten: Krigskancelliet, Andre bøger og akter ang. forretningsgangen, Kongens håndbøger 1705. – »Kongens håndbøger« er en form for officersrulle. Det her viste eksemplar med Frederik 4.s navnetræk er fra begyndelsen af Store nordiske krig. Opslaget viser slutningen af fortegnelsen over artilleribetjente (stabsofficerer) i Danmark og begyndelsen af Holsten med begyndelsesår for deres nuværende charge.

Herefter adskiltes de påny, og *Landetatens General Commissariat* var betegnelsen i perioden 1712–63. Ved Frederik 5.s reform, hvortil indkaldtes den franske generalfeltmarskal St. Germain, sammenlagdes Krigskancelliet og Generalkommissariatet til *General Krigs-Direktoriet*. Ved Christian 7.s tronbestigelse 1766 afskedigedes St. Germain, og forvaltningen adskiltes påny mellem *Det høje Krigsråd* og *Landetatens Generalkommissariat*. Denne ordning varede dog kun et år, hvorefter forvaltningen under den midlertidigt genansatte St. Germain atter samledes under *General-Krigs Direktoriet*, der samme år fik det nye navn *Generalitets- og Kommissariats Kollegiet*. Dette kollegium gennemgik interne reformer bl.a. med henblik på sondringen mellem kommando (generalitets-) og forsynings (kommissariatsfunktionerne) i 1789 og 1802, men bestod dog ret uændret, fra 1808 under navnet *Generalkommissariats-Kollegiet*. Efter Christian 8.s regeringstiltrædelse gennemførtes en rationalisering af land-

etatens forvaltning i årene 1839–42, men navnet forblev til 1848 uændret *Generalkommissariats-Kollegiet*. Forvaltningen af forsvaret overtoges 1848 af *Krigsministeriet*.

Arkivet: Landetatens arkiv 1660–1848 er for hovedpartens vedkommende tidsmæssigt ordnet i overensstemmelse med de nævnte omlægninger af kollegialstrukturen. Dog er alle Landetatens kommissariatssager fra tiden 1660–1763 samlede i én gruppe uanset de periodiske sammenlægninger med Søetatens kommissariat, der kun i ringe grad afspejles i arkivordningen. Derimod fandtes i 1700-tallet en række *feltkommissariater*, betinget af rustninger og krige; deres arkivalier er selvstændige arkivfonds.

Selvom man siden har tilstræbt en fuldstændig adskillelse af de to forsvarsgrenes sager fra perioden indtil 1735, hvor der var en for Sø- og Landetaten fælles overkrigssekretær, er der dog pro-

tokolrækker i Landetatens arkiv, som også indeholder sømilitære sager. Det gælder både Krigskollegiet, Krigskancelliet og Kommissariatene. Arkivet er afleveret til Rigsarkivet af Krigsministeriet ved en række efterafleveringer 1853–1898, se folioreg. 91, 91b og 91c.

Registrering: Hovedregistraturen er seddelreg. 57: »Landetaten«, se dog undtagelser i de enkelte afsnit.

Hjælpebidler og litteratur: O. Kyhl: *Den landmilitære centraladministrations embedsetat 1660–1763*, 1973. Samme: *Den landmilitære centraladministration 1660–1763 I og II*, 1975–76. A. Thiset: *Bemærkninger om Landforsvarets Centralstyrelse og dennes Arkiver 1660–1802* [1848], 1907, Primula nr. 28 (dupl.) 1974. P. Rosenstand-Goiske: *Reskripter, Resolutioner og Collegialbreve den danske Krigsmagt til Lands angående 1670–1800, I–III, 1803–04*. J. Chr. Hedegaard: *Total-Register til Hr. Generalauditør P. Rosenstand-Goiskes Samling af Reskripter, Resolutioner og Collegialbreve den danske Krigsmagt til Lands angående*, 1805. Samme: *Militaire reskripter 1801–48*, 1805ff. *Kundgørelser for hæren*, 1808ff. Otto Vaupel: *Den danske Hærs Historie (fra 1660) til Nutiden og den norske Hærs Historie indtil 1814, I–II*, 1876. K. C. Rockstroh: *Udviklingen af den nationale Hær i Danmark i det 17. og 18. Århundrede*, I, 1907. Hirsch: *Danske og Norske officerer indtil 1814*, manuskriptkopi, 45 bd. med alf. ordnede biografier (reg.vær.). Vilh. Richter: *Den danske landmilitæretat 1801–1894, I–II*, genoptryk 1977. V. E. Tychsen: *Ingeniørkorpsets organisation og personale 1684–1893, 1884–93*. P. I. Liebe og E. Borgstrøm: *Biografiske oplysninger om faste artilleriofficerer af linien tjenstgørende i perioden fra 1764 til 1889 i Danmark, i Holsten (indtil 1864) og i Norge (indtil 1814), I–IV*, Det kgl. Garnisonsbibliotek 1978. A. Mygind: *Den landmilitære embedsetat og centraladministration 1763–1848*, 1975 (ms., Håndskr. saml. V B 38).

Regimenternes garnisonering 1720: folioreg. 91f. Uniforms- og fanetegninger i Rigsarkivet: folioreg. 91e.

De enkelte hærafdelingens arkivalier er i Rigsarkivets 3. afdeling, Forsvarets arkiver, tidligere Hærens Arkiv. Herom generelt C. von Kohl: *Hærens Arkiv*, 1946 og *Forsvarets arkiver. Oversigt og vejledning. I Hæren 1660–1980*, i ms.

KRIGSKOLLEGIET 1660–1679

Registrering: Seddelreg. 57.

Hjælpemidler: Alf. navneregister og kronologisk register til Krigskollegiets indkomne breve 1660–78 I–II.

Indhold: Registraturer. Udgående breve 1660–79. Koncepter til kgl. ekspeditioner 1660. Depecher 1675–77. Indkomne breve 1660–78. Registrerede sager der ikke kunne anbringes blandt indkomne breve 1660–78. Opsnappede breve 1660. 1675–78.

Indberetninger og svar på cirkulærer: Landmilitsen i Danmark 1664. Instruktioner og ordinanser 1660–78. Mønsterruller 1675–79. Diverse udskrivnings-, mønstrings- og lægdsruller 1672–79. Sagen mod generalmajor Andreas Sandberg 1677. Forhør over og udsagn af overløbere og fanger 1675–78. Sauvegardebrev 1675–77. Efterretninger om de på Bornholm strandede svenske tropper 1678–79.

Manuskripter: Christian Vs krigshistorie 1670–78. »Journaler«, som er fortsættelsen af samme 1679–80.

KRIGSKANCELLIET 1679–1763

Registrering: Seddelreg. 57. Kommissionen vedr. Magnus Stenbock 1714: Folioereg. 152 og seddelreg. 58–59.

Hjælpemidler: Alf. navneregister til Krigskancelliets indkomne breve 1679–99, 1 bd. Alf. seddelreg. til Krigskancelliets refererede sager 1701–14. Alf. sagsregister til Krigskancelliets refererede sager 1701–14, 1 bd. Alf. seddelreg. til Overkrissekretærens udfærdigede håndbreve. Alf. seddelreg. til Indlæg til Overkrissekretærens udfærdigede håndbreve. Alf. navnereg. til Overkrissekretærens indkomne breve 1679–1763, I–II.

Forhandlinger og voteringer

Indhold: Forskellige vota 1717–22.

Udgåede breve

Indhold: Registratur over udfærdigede sager 1692–99. Registratur og protokol over udfærdigede sager 1683–86. Register over kgl. ekspeditioner 1683–96. Koncepter til kgl. ekspeditioner 1683–99. Register over Krigskancelliets ekspederede sager til Generalkommissariatet og andre kollegier, også kaldet Kommissariatsprotokoller 1684–96. Koncepter til kgl. ekspeditioner 1686–93. Norske protokoller 1684–93. Protokol over udfærdigede sager ved Krigskancelliet 1699–1754.

Registre til kgl. resolutioner og ekspeditioner 1699–1752: Registraturer 1699–1752. Ekstrakter af Krigskancelliets ekspeditioner 1699–1750. Ekstrakter af Krigskancelliets udfærdigede kgl. ekspeditioner 1751–61. Registre over kgl. ordrer og resolutioner 1742–63. Kronologisk materialregister 1702–63. Rotuli til Krigskancelliets ekspeditioner 1731–48. Koncepter til kgl. ekspeditioner 1700–63. Abschiedsprotokol 1680–91. Konfirmationsbestillinger 1699, 1730–31. Koncepter til konfirmationsbestillinger 1731 og 1746. Geheimeekspeditioner med tilhørende registrant for ekspeditioner 1689–99. Justitsbøger 1680–1707.

Overkrigssekretærens udgåede breve: Missive bog 1702–04. Protokol over Overkrigssekretærens udgåede breve 1707–08. Protokol over udfærdigede håndbreve 1710–51. Register over udfærdigede håndbreve 1742–63. Koncepter og indlæg til Overkrigssekretærens udfærdigede håndbreve 1699–1763.

Indkomne breve

Indhold: Register over indkomne sager 1681–98. Alf. reg. til samme. Krigskancelliets indkomne sager 1679–99.

Ekstraktprotokoller med registre 1734–63: Ekstrakter af indkomne sager med registre 1734–37. Kort ekstrakt af Krigskancelliets indkomne sager og memorialer 1742–62. Alf. register over refererede sager 1710. Register over refererede sager 1701–63.

Krigskancelliets refererede sager 1701–63: Refererede sager 1701–63. Mundtlige referanda 1738–41.

Indkomne suppliker og memorialer 1679–1763: Supplikationer til Krigskancelliet 1680–97. Register til Krigskancelliets memorialer 1699–1763.

Overkrigssekretærens indkomne breve: Register til Overkrigssekretærens indkomne breve 1679–1763. Overkrigssekretærens indkomne breve 1679–1763. Protokol over reviderede sager 1659–60.

Indberetninger og svar på cirkulærer

Indhold: Relationer fra officerer i udlandet 1737–72. Relationer fra kommandanten i Glückstadt 1700–27. Ekstrakter af general Mørners og generaløjntant Amthors relationer 1735–36. Indkomne breve om krigsskader 1721. Ruller over de fra sessionernes deputerede indkomne efterretninger på reservemandskabet 1741. Fortifikationsprojekter 1748. Besvarelser om kavalleriets augmentation 1757.

Andre bøger og akter angående forretningsgangen

Indhold: Instruktioner og ordinancer 1753–63. Slagordninger mm. Forplejningsordinanser 1675–89. Projekter. Ciffernøgler. Etater, reglementer, tabeller og beregninger 1681–1763. Militærreglement 1721–24, 1747–50. Kongens håndbøger 1680–1763. Ruller 1676–1763. Den danske militæretat 1679–1762. Anciennitetslister 1702–60. Officerer ved danske og norske regimenter 1670–1720. Konduitelister 1730–64. Eksersitsreglement. Infanterireglementer. Mønsterruller. Forslag og betænkninger til hærens ordinanser 1748–63. Sportelbøger 1754–63. Afleveringer fra Krigskancelliets arkiv til Søetatens arkiv 1748. Marokkanske og ostindiske sager 1751–56. Kongelige ordrer om krigskancellibetjentene 1684. Uniformer. Kgl. originale bestallinger og rejsepas.

Litteraria

Indhold: Historiske manuskripter.

Kommissioner 1692–1763

Indhold: Kommissioner vedr. Store nordiske Krig. Kommissionen vedr. Magnus Stenbock 1714. (jf. folioreg. 152 og seddelreg. 58–59). Oberst Arentskjolds sag 1727–28. Korsør by og fæstning 1750–51. Oberst Geblers sag 1760. Sygdomme blandt nordmændene i København 1762–63.

Kommissariater og kommissærer 1660–1763

Registrering: Seddelreg. 57.

Generalkrigskommissæren 1660–74

Indhold: Frederik 3.s og Christian 5.s reskripter til Otto Pogwisch 1660–74.

Generalkrigskommissariatet 1674–79

Indhold: Kongebrevbog 1677–78. Kongelige ordrer 1676–78. Korrespondanceprotokol 1674–79. Generalkommissariatets indkomne breve alf. ordnet. Indkomne breve, assignationsvæsenet vedkommende. Supplikationer.

Generalkrigskommissæren 1679–83. H. Støcken og P. Brandt

Indhold: Indkomne breve til Støcken 1679–81. Indkomne breve til P. Brandt 1681–83. Kommissariatssager 1678–89.

Generalkommissariatet 1683–94

Indhold: Kongebrevbøger 1683–88. Kongelige ordrer. Registraturer over kgl. befalinger og resolutioner i bogholder Bremers kontor 1683–94. Korrespondanceprotokoller 1685–94. Protokol ang. ekspeditionerne ved den engelske transport 1689–90. Kopibog over ekspeditionerne ved det sachsen-lauenburgske regiment 1693. Tysk protokol 1683–84. Korrespondanceprotokol 1684–94. Protokol over kgl. reglementer 1685–90. Bogholderikontorets korrespondanceprotokol 1690–93. Indkomne breve 1683–94. Kommissariatsekspeditioner ved angrebet på byen Hamburg 1686. Kvartalslister 1687–88.

Generalkommissariatet 1694–1763

Indhold: 1 Kgl. ordrer og resolutioner: Kgl. ordrer og resolutioner Landetaten vedkommende til de deputerede ved Land- og Søetatens Generalkommissariat 1694–1712. Protokol over kgl.

ordrer og resolutioner Landetaten vedk. til de deputerede sammesteds 1713–26. Registraturer over kgl. befalinger og resolutioner 1694–1763. Løse registre 1715–20. Kgl. ordrer og resolutioner til Generalkommissariatet 1694–1763. Kopibog over erklæringer og memorialer de danske forretninger vedkommende 1710–25. Ekstrakter af kommissariatsekspeditioner 1701–08. Protokol over indkomne og udgåede breve, resolutioner og anordningen 1694–1705. Månedlige ekstrakter 1704–05. Reinholdt Juels højesteretssag 1725.

2 *Danske kontor*: Registratur over indkommende og udgåede breve, kontrakter og ordrer i kommissariatsskriver Hans Seidelins kontor 1694–99. Danske kontors registratur over indkomne og udgåede breve, ordrer, memorialer og kontrakter 1700–1739. Alf. register til kopibøger 1712–37. Kopibøger 1694–1767. Registraturer over indkomne breve og memorialer 1705–62. Indkomne breve 1748–67.

3 *Ryttergodskontoret 1694–1757*: Kongebrevbog 1700–13. Journal over indkomne og udgåede sager 1700–09. Kopibog over breve til sessionen, oberster og regimentsskriverne i Danmark 1694–95. Kopibog vedrørende ryttergodset og kavalleriet 1698–1757. Registratur over indkomne breve 1711–56. Inkvisitionsprotokol for Koldinghus amt, brigader Legards regiments assignerede ryttergoods 1708. Ryttergodsets indretning i Danmark 1717–18. Specialekstrakter over relutionsgodset på Sjælland, Fyn og i Jylland. Inkvisitionsprotokol ang. det købte gods i Dragsholm og Kalundborg amter 1694.

4 *Tyske kontor 1694–1767*: Memorialprotokoller 1719–57. Koncepter til forestillinger 1757–63. Kopibøger 1694–1763. Brevkoncepter 1762–63. Indkomne breve til Generalkommissariatets tyske kontor 1750–67 inddelt efter brevafterne, bl.a. Generalkrigsdirektoriet, Generalstaben, rets- og fæstningsbetjente, fra de enkelte afdelinger af hærens kavalleri- og infanteriregimenter i Danmark, Norge og Hertugdømmerne.

5 *Bogholderkontoret 1750–63*: Kammerets anvisningsbog 1752–57. Kassebog over udfærdigede assignationer i Landetats Generalkommissariat osv. 1750–63. Danske hovedbøger 1750–63. Landetatens udgiftsbøger 1699, 1707–61.

Feltgeneralkommissariatet 1711–16(19)

Indhold: Forestillinger 1713–15. Kopibøger 1712–19. Registraturer over indkomne breve osv. 1713–16. Kgl. ordrer og resolutioner = memorialbøger 1712–16. Korrespondanceprotokoller 1711–16. Journaler over feltkassens indtægter og udgifter 1712–20. Indtægtsordrebøger. Indtægtskassebøger. Tyske udgiftsordrer. Ekstramiddelbøger. Rendsborg kassebøger. Oldenburgske kassebøger. Bremiske kassebøger. Pommerske kassebøger.

Auxiliærtroppernes kommissær 1734–37

Indhold: Korrespondancebøger. Udgiftsordrer. Kassebøger.

Feltgeneralkommissariatet 1743–44

Indhold: Korrespondanceprotokoller. Konto- og kassebøger.

Feltkommissariatet 1758–64

Indhold: Korrespondanceprotokoller. Kammeranvisninger. Feltassinationsbøger. Felthovedbøger. Feltkassebøger.

GENERALKRIGSDIREKTORIET 1763–66

I 1763 reorganiseredes hæren af generalfeltmarskal C. L. de St. Germain. For den militære centralstyrelse betød dette, at Krigskancelliet og Generalkommissariatet 28.10.1763 forenedes til Generalkrigsdirektoriet med St. Germain som præsident. Det nye kollegiums sager fordeltes mellem depechekontoret, fire departementskontorer og et bogholderkontor, hvoraf 4. departementskontor dog først trådte i funktion 2.5.1764.

Registrering: Seddelreg. 57. Arkivaflevering: folioreg. 91b.

Depechekontoret 1763–66

Depechekontoret afløste Krigskancelliet som kollegiets sekretariat.

Indhold: Forestillings- og resolutionsprotokoller 1763–65. Kgl. ordrer og resolutioner 1766. Registraturer over kgl. ordrer og resolutioner. Militæretater, rytteriet. Beholdninger af haubitser og kanoner 1763. Anciennitetslister 1764–66. Meldinger til kongen 1764–66. Ekstrakter af refererede sager 1764. Ekspeditioner 1764–66. Registre over ordrer og depecher 1764–66. Ekstrakter af kgl. resolutioner. Registraturer over udfærdigede kgl. resolutioner, ordrer og depecher. Registraturer over udfærdigede håndbreve 1764–66. Ekstrakter af indkomne sager 1763. Indkomne breve, ujournaliserede, 1765–66. Kongens håndbøger 1764–66.

1. departements kontor 1763–66

Kontorets sagsområde omfattede infanteri, vestindiske tropper, direktoriet.

Indhold: Brevkopibøger. Registraturer dertil. Indkomne infanterisager 1764–66. Ekstraktprotokoller med registre.

2. departements kontor 1763–66

Kontorets sagsområde omfattede artilleri, ingeniører, fæstninger, tøjhus, fabrikker, magasiner, justits, indkvartering og marchruter.

Indhold: Ekstrakter og decisa. Indkomne artillerisager. Justitssager. Register over indkomne sager. Ekstrakter og decisa til samme. Kopibøger.

3. departements kontor 1763–66

Kontorets sagsområde omfattede livgarden, kavalleriet, dragoner, landkadetter, generalstab, pensionsvæsen.

Indhold: Registraturer over ekspederede sager. Brevkopibøger. Indkomne sager. Ekstrakter og decisa. Registre til samme. Registraturer over indkomne sager.

4. departements kontor 1763–66

Kontoret oprettedes 2.5.1764 for justitsvæsenet, krigs-, hospitals-, pensions- og landkadetskassen.

Indhold: Konceptforestillinger. Brevprotokol. Justitskoncepter. Indkomne justitssager. Ekstrakter og decisa.

Bogholderkontoret 1763–66

Indhold: Ordre, resolutioner og breve. Hovedbøger over militæretaten i Danmark og Holsten. Krigskassens indtægter og udgifter. Anviste regninger. Afregningsprotokol. Krigshospitalskassens koncepter til udgåede breve. Navneregister til forestillingerne.

DET HØJE KRIGSRÅD OG LANDETATENS GENERALKOMMISSARIAT 1766–67

St. Germain afskedigedes i jan 1766, og 11.9.1766 reorganiseredes forsvarsforvaltningen således, at prins Carl af Hessen blev præses for Det høje Krigsråd, mens Landetatens Generalkommissariat 22.10.1766 udskiltes herfra med general Arnstedt som deputeret. Fra 1.1.1767 struktureredes Landetatens Generalkommissariat med et tysk, et dansk og to norske kontorer. Hele ordningen varede dog kun til 9.3.1767, og de tidligere 3. og 4. departements kontorer fra Generalkrigsdirektoriets foregående ordning fortsatte tildels.

Registrering: Seddelreg. 54. Afleveringen folioreg. 91b.

Det høje Krigsråd 1766–67

Indhold: Register over forestillinger og kgl. ordre og resolutioner. Kgl. ordre og resolutioner. Ekstrakter af indkomne sager. Koncepter af håndbreve. Indkomne sager. Refererede sager. Indkomne justitssager med ekstrakter. Register over samme.

Landetatens generalkommissariat 1766–67

Indhold: Tyske kontor: Registraturer over ekspeditioner og over indkomne sager.

Danske kontor: Indkomne sager. Indkomne infanterisager. Register over indkomne breve. Ekstrakt af indkomne sager.

3. departement: Registratur over 3. dept.s indk. sager.

GENERALKRIGSDIREKTORIET/ GENERALITETS- OG KOMMISSARIATSKOLLEGIET 1767–89

9.3.1767 genansattes St. Germain, og Generalkrigsdirektoriet genoprettedes med ham som chef. Nogle måneder efter afskedigedes han påny, og Generalkrigsdirektoriet fik 18.12.1767 navn af Generalitets- og Kommissariatskollegiet med to civile embedsmænd (deputerede) som øverste administrationschefer. Den interne struktur kom til at bestå af et depechekontor, fire departementer, et Bogholder- og revisionskontor samt Krigshospitals-, pensions- og enkekasserne. Sidstnævnte stammede fra 1745, og arkivalierne er holdt sammen for hele perioden.

Registrering: Seddelreg. 57. Afleveringen: folioreg. 91b.

Depechekontoret/Generalitets- og kommandokontoret 1767–89

Kontoret var kollegiets sekretariat.

Indhold: Kongelige ordrer og resolutioner. Registre til samme. Forestillinger. Kongens håndbøger. Betalingsreglementer 1776, 1777 og 1780. Militær kalender 1770. Militære foranstaltninger 1783–89. Ordinære betalingsreglementer 1775–84. Ekstraordinære betalingsreglementer 1774–89. Refererede sager. Konceptindlæg til depechekontorets ekspeditioner. Ansøgninger fra officerer 1769. Rotuli over konfirmationsbestallinger 1766–71. Ekstrakter af kgl. ekspeditioner. Registre over udfærdigede kgl.

ordrer og depecher. Koncepter og indlæg til depechekontorets håndbreve. Registre over udfærdigede håndbreve. Materialregistre. Eder. Diverse.

1. departement 1767–89

Infanterisager.

Indhold: Korrespondanceprotokoller (kopibøger). Registre til samme. Indkomne sager. Ekstraktprotokoller (journaler). Registre til samme.

2. departement 1767–89

Artillerisager.

Indhold: Brevkopibøger. Indkomne sager. Ekstraktprotokoller.

3. departement 1767–89

Kavallerisager.

Indhold: Ekspeditionsprotokoller (kopibøger). Registre til samme. Indkomne sager. Ekstrakter og decisa. Registre til samme. Ekstrakter af styrkelister 1772–84. Udkast og efterretninger 1764–74.

4. departement 1767–89

Justitssager.

Indhold: Protokoller over indkomne sager. Registre til samme. Indkomne sager. Ekspeditum til justitskoncepter. Registre til brevprotokollerne. Protokoller over indkomne sager (brevprotokoller). Konceptforestillinger. Registre til forestillinger.

Bogholderkontoret 1767–89

Indhold: Protokol over udfærdigede ordrer, resolutioner og breve (kopibøger). Protokoller over anviste regninger og afregninger. Kassebøger. Hovedbøger over Militæretaten i Danmark, Holsten og Norge. Protokoller over udstedte anvisninger på det

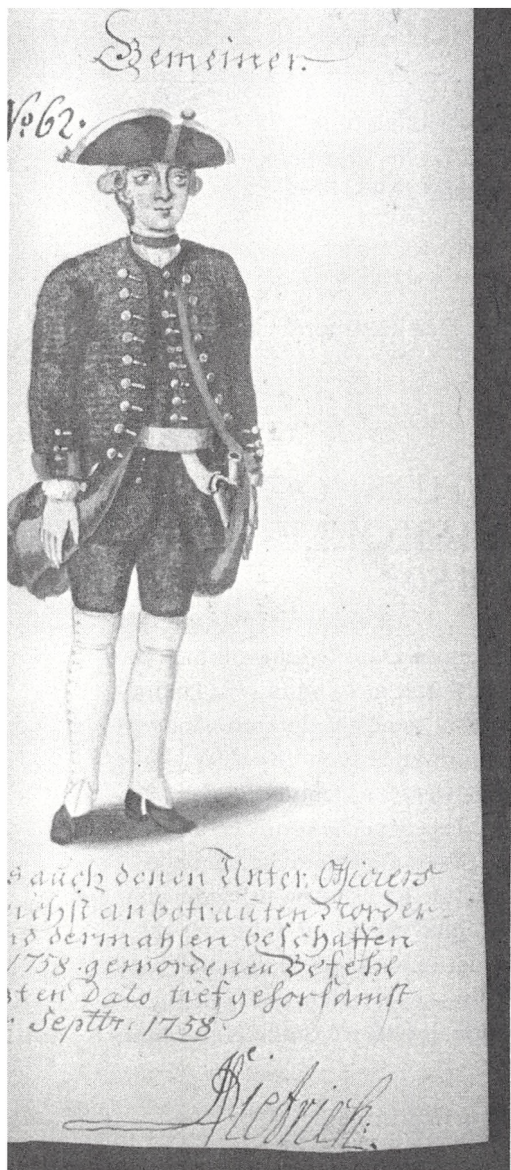

kgi. skatkammer efter Landmilitæretatens ekstraordinære regle-
menter 1774–91. Ekstraordinære hovedbøger 1775–89.

Revisionskontoret 1781–89

Indhold: Journal over indkomne sager 1781–85. Indkomne sa-
ger 1788–89.

Landetaten: Krigskancelliet, Andre bøger og akter ang. forretningsgangen, Uniformer 1734–1815, Tegning af Nørre-jyske nationale infanteriregiments uniformer 21.9.1758. – Den farvelagte tegning, der viser uniformernes udseende for officerer, underofficerer og menige, er af regimentschefen, generalmajor Johan Chr. Dietrich indsendt til Generalkommissariatet. Den ligger sammen med tegninger af de øvrige regiments uniformer.

Krigshospitals-, enke og pensionskasserne 1745–96

Indhold: Korrespondanceprotokol 1750–56. Kopier af udgåede breve 1767–79. Kopibøger over Krigshospitalskassens bogholderkontor 1780–89. Registratur over udgåede breve 1780–89. Indkomne sager 1774–89. Ekstrakter i Krigshospitalskassens bogholderkontor 1767–89. Registraturer over indkomne sager

1777–89. Krigshospitalskassens personalerulle 1751–89. Obligationsbeholdningsekstraktbog 1751–85. Krigshospitalskassens journal 1751–96. Generalbalancebog 1695–1796.

Kommissioner

Indhold: Kommissionen af 1773. Den ekstraordinære kommission af 1774.

GENERALITETS- OG KOMMISSARIATSKOLLEGIET 1790–1802

Efter forslag fra en kommission under Danske kancelli blev det ved kgl. resolution 11.12.1789 besluttet at reorganisere landmilitærets ledelse. Hovedtanken var, at tjeneste- og kommandosager påny adskiltes fra den økonomiske forvaltning. Der skulle ved hvert departement fremtidigt være en deputeret. Departementernes ressortområder ændredes, depechekontoret og revisionskontorerne ophævedes, og disses sagsområder samledes i Generalitets- og kommandokontoret. Krigshospitalskassen flyttedes til 1. departement. Som ophavsmand til reformen blev prins Carl af Hessen præses for det omdannede kollegium. Ved den samtidige indførelse af det nye lægdsvesen viste det sig, at hæren nu kunne rekrutteres nationalt i større omfang end tidligere.

Registrering: Seddelreg. 57. Aflevering: folioreg. 91b.

Generalitets- og kommandokontoret 1790–1802

Indhold: Kgl. ordrer og resolutioner. Egenhændige kgl. resolutioner på forestillingsekstrakter. Register til kgl. ordrer og resolutioner. Konceptforestillinger. Protokol over kgl. og ad mandatum udfærdigede ekspeditioner. Foranstaltninger ved kollegiet. Anciennitetslister. Eder. Styrkelister. Formularbog.

Kommando- og justitssager: Kopibøger. Registere til samme. Kommandosager. Ekstrakter af indkomne sager betræffende tje-

nesten og kommando med kollegiets decisioner. Registre over samme. Materialregistre. Justitssager. Ekstrakter af indkomne sager ang. justitsen. Registre til samme.

1. departements kontor 1790–1802

Landmilitis-, kavallerisager og Krigshospitalet.

Indhold: Ekspeditionsprotokoller (kopibøger). Registre til samme. Landmilitissager. Ekstrakter og decisa. Registraturer over indkomne sager.

Krigshospitalssager: Kopibøger. Krigshospitalskassens sager. Ekstrakter over samme. Registre over indkomne sager.

2. departements kontor 1790–1802

Infanterisager.

Indhold: Korrespondanceprotokoller (kopibøger). Registre til samme. Infanterisager. Ekstraktprotokoller.

3. departements kontor 1790–1802

Artillerisager.

Indhold: Registre over indkomne sager. Kopibøger. Artillerisager. Ekstraktprotokoller. Registre over indkomne breve.

Bogholderkontoret 1790–1802

Indhold: Anvisninger. Anviste regninger. Korrespondanceprotokoller. Kassebøger. Hovedbøger. Ekstrakter af Landetatens underholdningsomkostninger samt balance over indtægt og udgift. Kopibøger for Krigshospitals- og Landkadetkassen. Register over den danske Krigshospitalskasses pensionister. Den gamle og nye Krigshospitalskasses samt Landkadetkassens indtægter og udgifter.

Militære kommissioner 1773–1827

Indhold: Kommissionen af 1.1.1773. Komm. for Landmilitæretatens indretning 3.3.1774. Militærkommissionen af 7.1.1773.

Komm. til aflevering af planer, kort og dokumenter til Sverige 10.4.1814. Komm. til en ny organisation af armeen 1817. Komm. vedr. forslag til en ny hærorganisation 1.9.1815. Komm. vedr. munderingsvæsenet 13.12.1820. Komm. vedr. udgifterne til sygehusene, kaserneerne og slaverierne 5.1.1827.

GENERALITETS- OG KOMMISSARIATSKOLLEGIET, GENERALKOMMISSARIATS- KOLLEGIET 1803–42

Krigen med England 1801 og 1807–14 medførte omfattende forandringer af Landetatens ledelse. Kronprins Frederik overtog personlig kommandoen over stridskræfterne ved hjælp af et kabinet af adjutanter, hvis forvaltning skabte *Den højstkommanderendes arkiv*. I maj 1801 udnævntes F. Bülow til *generaladjutant*. I løbet af krigen samledes den egentlige kommando i dette embede, som 1801–03 udøvedes gennem *Kronprinsens kommandokontor*, derefter *Kronprinsens Generalkommandokontor* 1803–07 og *Generaladjutantstabens bureau* 1808–11. Det tidligere Generalitets- og kommandokontors funktioner afløstes så fuldstændigt, at dette 1808 helt ophævedes. Generaladjutantstabens bureau fortsatte gennem hele Frederiks 6.s tid til 1839, og under navnet *Bureauet for armeens kommandosager* under Christian 8. til 1847. Generaladjutantstaben udgjorde sammen med *Generalkvartermesterstaben* med hver sit bureau tilsammen *Generalstaben*, hvis leder var generaladjutanten. Under disse forhold fortsatte *Generalitets- og kommissariatskollegiet* hovedsagelig som ansvarligt for rutinesager, økonomi og forsyninger. Delingen i *departementer* opretholdtes, men deres ressortområder ændredes hyppigt, således at sagerne er ordnede efter *emne*, uanset departementsinddelingen, der anføres sekundært.

Registrering: Seddelreg. 57 er ikke anvendelig. Afleveringsdesignation: folioreg. 91c s. 144b-144h er den bedste arkivoversigt.

Litteratur: E. O. A. Hedegaard: *Frederik den Sjette og »De røde Fjer«* I–II, 1975.

Generalitets- og kommissariatskollegiets kgl. ordrer og resolutioner mm. 1803–42

Indhold: Kgl. ordrer og resolutioner. Registre til samme. Underretninger om alm. kgl. foranstaltninger gennem Generalkommissariatskollegiet 1803–14. Troskabseder 1803–42. Landetatens betalingsreglementer 1807–41. Styrkelister 1842. Formularer. Konceptforestillinger.

Generalitets- og kommissariatskollegiets afdeling i Rendsborg 1807–08

Indhold: Indkomne sager. Registre til samme.

Generalitets- og kommandokontoret 1803–08. 1. departements kontor 1803–42

Kommando-, justits- og landmilitssager.

Indhold: Kommandosager: Kommandosager 1803–42. Ekstraktprotokoller til indkomne sager vedr. tjenesten og kommandoen med kollegiets decisioner. Registre over indkomne sager.

Justitssager: Justitssager. Ekstraktprotokoller vedr. justitssager. Registre til samme. Egenhændige kgl. resolutioner på ekstrakter af Generalitetskollegiets forestillinger 1803–08. Protokoller over kgl. og ad mandatum regis udfærdigede ekspeditioner. Chr. 8.s konfirmationsbestallinger. Protokoller over udgædede breve vedr. kommandoen og justitien. Registre til samme. Materialregistre 1803–08.

Landmilitssager: Landmilitssager. Ekstrakter og decisa for 1. dept. kontor. Registre til samme (indkomne sager). Ekspeditionsprotokoller i 1. dept. kontor (kopibøger). Registre til samme.

Artillerisager 1803–42

3. dept. kontor 1803–14. 1. dept. kontor 1814–42.

Indhold: Artillerisager. Ekstraktprotokoller. Registre til indgædede breve. Korrespondanceprotokoller (kopibøger).

Kørselssager 1814–20

3. dept. kontor 1814. 1. dept. kontor 1815–20.

Indhold: Kørselssager. Ekstrakter af militære kørselssager. Registre over indkomne sager 1814–16.

Fæstningssager 1832–42

1. dept. kontor.

Indhold: Fæstningssager. Ekstraktprotokoller til fæstningssager. Registre til samme. Korrespondanceprotokoller. Registre til samme.

Infanterisager 1803–42

2. dept. kontor.

Indhold: Infanterisager. Ekstraktprotokoller 1803–39. Registre til samme 1803–42. Korrespondanceprotokoller 1803–39. Infanterikoncepter 1840–41. Korrespondanceprotokol 1842. Registre over ekspeditionerne 1803–42.

Kavallerisager 1805–42

5. dept. kontor 1805–09. 3. dept. kontor 1810–15. 2. dept. kontor 1817–42.

Indhold: Kavallerisager 1805–42. Ekstrakter og decisa 1805–40. Registre over indkomne sager (1841 mangler). Ekspeditionsprotokoller 1805–14. Korrespondanceprotokoller 1815–40. Kavallerikoncepter 1841. Korrespondanceprotokol 1842. Registre til samme.

Munderingssager 1803–42

4. dept. kontor 1803–15. 3. dept. kontor 1816–42.

Indhold: Munderingssager. Ekstrakter og decisa. Registre til samme. Ekspeditionsprotokoller. Registre til samme.

Krigshospitalssager 1803–42

4. dept. kontor 1803–04. 5. dept. kontor 1805–09.

Indhold: Krigshospitalssager 1803–42. Ekstrakter. Registre over samme. Kopibøger. Registre til samme.

Manufakturerne 1829–41

Indhold: Indkomne sager. Ekstraktprotokoller. Registre til samme. Kopibøger. Registre til samme. Hovedbøger. Regnskabsjournaler 1836–41. Kassebøger 1836–41. Materialier ved de militære uldmanufakturer på Usserød. Fabrikationsbøger for fine klæder og kirseier 1837–41. Fabrikationsbøger for middelfine og ordinære klæder og kirseier 1839–41.

Revisionskontoret 1810–42

Indhold: Revisions-sager. Ekstrakt af indkomne sager 1822–42. Registre til samme. Korrespondanceprotokoller. Registre til samme. Indkomne sager vedr. brød- og fourageregnskaber 1841–43. Registraturer over revisionsekspeditioner 1840–42. Brødtakster 1833–39. Magasinekstrakt 1841–42.

Diverse sager

Indhold: Det classenske Legat til uddannelse af artilleristernes børn. Feltkommissariatet 1803–04. Den konstituerede krigsfiskals påstandsskrift vedr. Københavns kapitulation 1807. Diverse sager 1812–47. Slavesager 1831–47. Sagen ang. den militære pensions- og rentefonds fordring på stiftamtmand Thygesen 1833. Adkomstdokumenter ang. militæretatens ejendomme. Revisionskontoret 1830–47.

Die Lieferungs Revisions Kommission 1817–18

Kommissionen nedsattes 29.12.1816 til at revidere regnskaberne for de militære leverancer og indkvarteringer. Jf. Overinspektionen for magasinerne i Hertugdømmerne, s. 296.

Registrering: Folioreg. 126.

Indhold: Registratur over ekspederede sager. Ekstrakter over indkomne sager. Indkomne sager. Den russiske indkvartering 1814. Ekspederede sager 1817–18.

Kommissionen for de kgl. militære uldmanufaktur 1817–28 (1831)

Indhold: Kommissionsprotokol. Sager til samme. Kopibøger. Journaler. Journalsager. Hovedbøger. Regnskabssekstrakter. Kassebøger. Rigtighedsholdelsesbog for valkemøllen i Jægersborg Dyrehave 1818–29. Antegnelser til pakhusforvalter Kopps regnskaber over indtægter og udgifter ved uldmanufakturernes oplag og pakhus. Antegnelser til hovedbøgerne for Øbjerggård, Køngs linnedmanufaktur, hørberedningsinstituttet og blegeriet i Vintersmølle 1825–29. Optagelsesforretninger 1819–28. Overleveringsforretninger over de manufakturernes tilhørende bygninger, inventarer mm. 1829. Beholdninger af grovere uldne varer i lageret 1829. Fortegnelse over varebeholdningen 1829.

GENERALKOMMISSARIATS- KOLLEGIET 1843–48

Efter Christian 8.s tronbestigelse indledtes en række reformer af centraladministrationen, herunder Landetaten, hvis nye organisation bekendtgjordes ved plakat 21.2.1843. Hensigten var at rationalisere forretningsgangen, således at afgørelsen af rutinesager overlodes til cheferne for de sektioner, hvori Landetaten deltes, og som i det væsentlige svarede til de tidligere departementer. Der gennemførtes endvidere fuld adskillelse mellem sagernes ekspedition og revision.

Registrering: Seddelreg. 57 (ikke fuldstændig). Folioreg. 91c. 1. sektionens Krigshospitalssager: Folioreg. 144h.

1. sektionens kontor 1843–47

Generalia, personalia, en del af justits- og landmilitsvæsenet samt arkivet.

Indhold: 1. protokol: Indkomne sager. Ekstraktprotokoller. Kopibøger. *2. protokol:* Indkomne sager. Ekstraktprotokoller. Registre til samme. Kopibøger. *3. protokol:* Indkomne sager. Ekstraktprotokoller. Registre til samme. Kopibøger. *Krigshospitalsager:* Indkomne sager. Ekstraktprotokoller. Registre til samme. Kopibøger. Registre til samme.

2. sektionens kontor 1843–47

Økonomi, gagerings-, pensions- og belønningsvæsen, bygninger, fæstninger, brød- og fouragevæsen samt slaverierne.

Indhold: 1. protokol: Koncepter til forestillinger og breve. Indkomne sager. Ekstraktprotokoller. Registre til samme. Korrespondanceprotokoller (kopibøger). Ekspeditioner. *2. protokol:* Indkomne sager. Registre til samme. Kopibøger. Registre til samme. *3. protokol:* Indkomne sager. Ekstraktprotokoller. Registre til samme. Kopibøger 1843–45. Ekspederede sager 1846–47. Kopibog 1847. Koncepter 1845 og 1847. Registre til ekspederede sager 1843–47.

3. sektionens kontor 1843–47

Bestyrelsen af og kontrollen med Landetatens materiel, herunder remonteringsvæsenet.

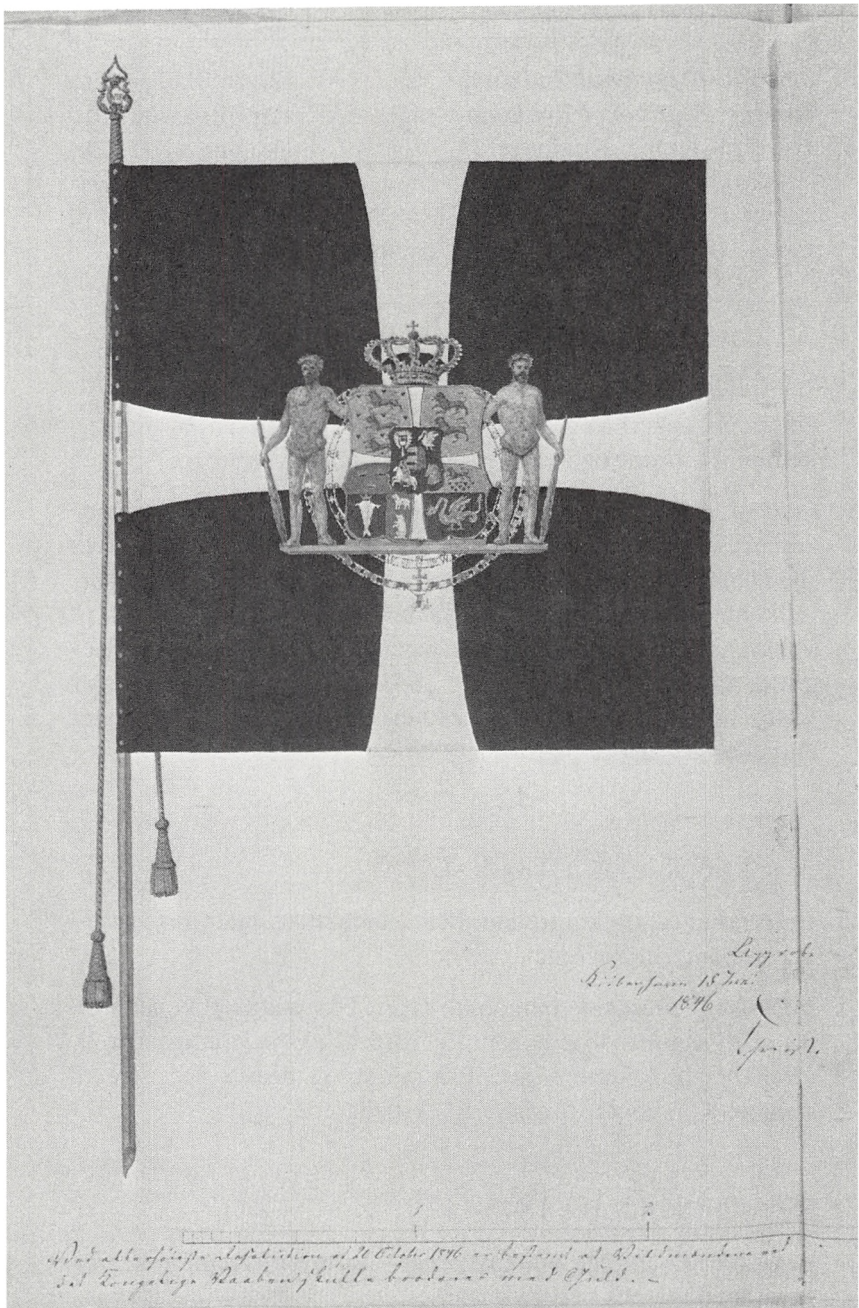
Indhold: 1. protokol: Indkomne sager. Ekstraktprotokoller. Registre til samme. Kopibøger. Registre til ekspederede sager. *2. protokol:* Indkomne sager. Ekstrakter og decisa. Registre til samme. Kopibøger. Registre til ekspederede sager.

Revisionskontoret 1843–47

Revision af samtlige etatens penge- og inventarregnskaber og tilsyn med etatens særlige kasser.

Indhold: Indkomne sager. Ekstraktprotokoller. Registre til indkomne sager. Kopibøger. Registre til samme. Indkomne sager vedrørende brød og fourage i regnskaberne.

Landetaten: Generalkommissariatskollegiet 1843–48, Diverse sager, Kgl. ordrer og resolutioner 1846 1. halvår, Bilag til nr. 243. – Farvelagt tegning af gallafane for Livgarden approberet af Christian 8. 15.6.1846. Tegningen hører til kongens ordre af samme dato, hvori det befales, at det kgl. våben skal gengives i broderi.

Kassererkontoret 1843–47

Bogføring af Landetatens indtægts- og udgiftsvæsen i almindelighed.

Indhold: Originale regnskaber. Regnskaber for sportelkassen. Kassebøger.

Diverse sager

Indhold: Kgl. resolutioner 1843–47. Registre til samme. Eder. Rekvirerede underofficerers hæderstegnspatenter.

TILLÆG TIL LANDETATENS ARKIV

Kronprinsens kommandokontor, Generaladjutantstabens bureau og Bureauet for arméens kommandosager mm. 1801–48

Englandskrigene medførte, at den centrale styring af stridskræfterne samledes omkring kronprinsen dér, hvor han måtte opholde sig på grund af krigens gang, se s. 606. Forholdene omkring de arkiver, der stammer fra denne samling af kommandoen, som senere udviklede sig til Generalstabens, savner endnu en fyldestgørende undersøgelse. De arkivgrupper, der hører til denne forvaltning, anføres derfor således som de er opstillet og i et vist omfang er beskrevet i Krigsministeriets afleveringsdesignation, folioreg. 91c.

Kronprinsens arkiv 1808–10

Registrering: Folioreg. 91c s. 168.

Indhold: Det franske hjælpekorps i Danmark 1808–09. Wenzel Haffners rapporter til kongen 1808–10. Diverse.

Den højstkommanderendes arkiv (1788) 1802–65

Registrering: Folioereg. 91c s. 243–51.

Indhold: Indkomne sager 1802–47. Ekstrakter af indkomne sager 1806–27. Ekstrakter af hemmelig indkomne sager 1835–50. Registre over indkomne sager 1806–47. Indkomne sager fra prins Christian August m.fl. 1808–09. Hemmelige protokoller over udgåede breve 1801–47. Registre til samme.

Forskellige hemmelige sager: Bl.a. reskripter til general Bülow 1810–16. Dokumenter om det norske felttog 1788. Rapporter fra prins Christian August 1807–08. Depecher ca. 1813. Traktater mellem Danmark og Frankrig 1813. Om Kielerfreden og Norges afståelse. Hemmelige sager 1848–65. Kopibøger 1849–65. Parolbefalinger 1808–40. Kronprinsens parolbefalinger 1805–08. Avancementer 1808–45.

Forskellige sager: Petitioner om indførelse af almindelig værnepligt. Approberede koncepter 1809–39. Egenhændige relationer af Frederik 6. Ekstrakter af de for dronningen refererede sager 1814–15. Adjudanternes ekstrakt- og kopibøger. Regnskaber fra Raketkorpset. Reglementer for kavalleriet. Diverse.

Kommissionen angående Auxiliærkorpsets rekruttering 1813–14

Registrering: Folioereg. 91c efter s. 252.

Indhold: Indkomne sager. Diverse. Koncepter til forestillinger og cirkulærer mm.

Kronprinsens kommandokontor 1801–07 og Generaladjutantstabens bureau 1808–11

Registrering: Folioereg. 91c s. 169–95.

Indhold: *A Generalia:* Indkomne breve 1801–07. Indkomne sager til Generaladjutantstabens bureau 1808–11. Ekstraktbøger 1801–11. Registre over indkomne sager. Kopibøger. Registre over udgåede sager.

B Specielt udsondrede sager: I Sager vedr. Feltkommissariatet 1803–11. II Sager vedr. Søetaten 1807–11. III Sager vedr. hæ-

rens forskellige afdelinger 1805–07. IV–VII Forskellige sager 1808–11.

C Registre over alle ved Generalstabens bureau ekspederede sager 1808–11: Indholdsregistre.

Generaladjutantstabens bureau 1812–15

Registrering: Folioereg. 91c s. 196–205.

Indhold: Indkomne sager. Ekstraktbøger. Registre over indkomne sager. Kopibøger. Registre over udgåede sager.

Generaladjutantstabens bureau og Bureauet for arméens kommandosager 1816–47

Registrering: Folioereg. 91c s. 206–42.

Indhold: Indkomne sager. Ekstraktbøger I–III 1816–47. Registre over indkomne sager I–III 1816–47. Kopibøger. Registre over udgåede sager.

Bogholderkontoret 1803–48

Registrering: Folioereg. 91c s. 144h.

Indhold: Regnskabsbøger.

Sager uden for kontorordningen

Krigshospitalskassen 1803–51

Se også de flg. grupper.

Registrering: Seddelreg. 57 (mangelfuld).

Indhold: Kopibøger 1803–50. Rulle over Krigshospitalskassens pensionister i København 1803–51. Registre over den til underofficerernes pensionering mm. etablerede fonds pensionister 1804–27. Kontrabøger ved den danske Krigshospitals- og landkadetkasse 1801–51. Regnskaber 1833, 1843–47. Korrespondanceprotokoller 1803–47. Kontraktbøger med kassererkontoret 1824–48. Kassebøger 1803–47. Hovedbøger 1803–47.

Krigsministeriets aflevering 19.11.1917

Registrering: Ureg.

Indhold: Feltkommissariaterne i Hertugdømmerne (Kiel) og København 1803–14. Begge feltkommissariater er inden for tidsrammen delt i kortere perioder. Indkomne sager. Kgl. resolutioner. Kopibøger. Feltkassebøger.

Krigsministeriets aflevering 8.1.1918

Registrering: Ureg.

Indhold: Sager (løbenr. 1–255).

Landmilitæretatens pensionskasse og Krigshospitalskassen – 1851

Se også Krigshospitalskassen ovf.

Registrering: Seddelreg. 57 (mangelfuld).

Indhold: Indkomne kgl. ordrer og resolutioner. Ruller over pensionister. Regnskaber. Diverse. Landmilitæretatens pensionskasse 1750–64.

Militære embedsarkiver

Registrering: Seddelreg. 57 (mangelfuld).

Indhold: Arkiver fra diverse officerer, bl.a: Generalløjtnant P. E. Gähler, tøjhusskriver Chr. Jensen Klarup, konferensråd Junge, generalkrigskommissær Lohmann, generaladjutant Poul Løvenørn, oversekretær Møinichen, general Mørner, overkrigssekretær Nissen, generalløjtnant Scheel, general H. Scholten, Jobst Scholten, general von der Schulenburg, feltmarskal greve Gustav Wilh. Wedell-Jarlsberg, Zacharias Wolff, hertug Ferd. Wilh. af Württemberg, generalmajor J. H. Kirchoff.

Generalauditøren 1722–1856

Registrering: Seddelreg. 57.

Indhold: Skifteprotokoller og skiftesager med bilag. Auktionsprotokoller 1759–82. Justitsekstrakter 1722–36. Justitsprotokoller 1728–50. Relationer og resolutioner 1742–62. Indkomne breve 1812–47.

Det falsterske infanteriregiment 1759–62

Registrering: Seddelreg. 57.

Indhold: Justitssager.

Rendsborg garnisons jurisdiktion

Registrering: Seddelreg. 57.

Indhold: Skifte- og justitssager 1703–71.

Arsenalretten 1718–20

Registrering: Seddelreg. 57.

Indhold: Forhør og proklamer mm.

Generalkrigskommissariatet 1789–1850

Udskrivningsvæsenet se s. 579.

Registrering: Folioreg. 156.

Indhold: Ekstra sessionsprotokoller 1789–92. Protokol over tjenestebreve 1790–93. Breve til kancellierne 1795–1824. Breve til Admiralitetet og Generalitetet 1801–15. Div. brevkopibøger for breve til jyske, fynske og sjællandske distrikter 1795–1850. Indkomne breve 1791–1850. Anordninger, befalinger mm.

Den militærbefuldmægtigede i Frankfurt 1818–64 (Krigsministeriets aflevering 14.11.1903)

Registrering: Ureg.

Indhold: Ekstrakter over indkomne sager 1818–51. Registre over indkomne sager fra Det tyske forbund 1818–48. Pakkesager 1818–64.

Sager vedr. Ratzeburg fæstning 1690–1820

Registrering: Ureg.

Indhold: Fæstningssager.

De militære uldmanufakturere 1764–1848

Registrering: Ureg.

Indhold: Bl.a. sager vedr. fabrikation i fattig- og straffeanstalter.

Krigsministeriets aflevering 27.10.1913

Registrering: Folioreg. 91d, fortegnelse nr. 3.

Indhold: Div. sager 1767–1848, herunder indkomne og udgåede sager fra Generalkrigsdirektoriet 1767–68, og fra Generalkommissariatet 1775–1848. Overslag mm. vedr. Ingeniørkorpsets bygningstjeneste 1833–48. Militære bygningsprojekter 1841–48. Militære sygehuse 1840–48. Fribefordring af militære på tjenesterejse 1834–48. Jernbanesager 1845–47. Indkomne sager fra de militære distrikter 1851–52.

Den slesvig-holstenske hær 1764–1846

Registrering: Seddelreg. 57.

Indhold: Geldrechnungen 1764–1822. Bau- und Materialrechnungen 1765–1778. Hauptkontrabuch 1827–46. Div. inventarer 1770–1816.

Krigsministeriets aflevering 6.10.1913

Registrering: Folioreg. 91d, fortegnelse nr. 2.

Indhold: Bl.a. Militære betalingsreglementer fra Norge 1681–1735. Samme fra Danmark og Hertugdømmerne 1731–46. Norske militære sager 1684–1822. Anordninger 1772–1810. Den militære sygepleje i Danmark 1808–18. Sager fra feltkommissariatet ved hæren i Holsten 1806–09.

Krigsministeriets aflevering 1.8.1916

Registrering: Folioreg. 91d, fortegnelse nr. 4.

Indhold: Div. pakkesager bl.a. om brødbagning og fourage 1792–1845. Artillerisager 1774–1843. Regulering af krigsmateriel på Bornholm 1828–41. Fribefordringsvæsenet 1822–47. Revisionsfortegnelser over reviderede regnskaber 1825–52.

Den militære organisationskommission 1834–45

Registrering: Folioreg. 91c s. 275–78.

Indhold: Diverse sager.

Diverse

Registrering: Ureg.

Indhold: Den militære svømmeundervisning 1822–48. Fiskeriet i Kastelsgraven 1833–48. Kasernesager. Rapporter fra officerer udsendte til fremmede hære 1822–46. Lig-skillingskassen af 1750.

Ingeniørkorpset. Civile chefsarkiver vedrørende vej- og jernbanetjenesten 1778–1868

Arkivalierne hidrører fra Ingeniørkorpsets chefer og vedrører korpsets deltagelse i vej- og jernbaneanlæg. De afleveredes 1914 til Rigsarkivet. Om Ingeniørkorpsets arkiv iøvrigt (Forsvarets arkiver), se FA ny serie nr. 7, 13 og 14, 1973–78; heri om chefsarkiver, nr. 7 s. XIIIff og nr. 13 s. 185ff.

Registrering: Seddelreg. 57.

Indhold: General H. W. von Huths papirer vedr. Generalvejkommissionen (1687)–1804. Oberst F. E. von Prangens arkivalier vedr. anlæg af landeveje i Slesvig-Holsten 1767–1841 samt vedr. anlæg af jernbaner sammesteds 1834–41. Generalmajor P. F. von Quaades arkivalier om anlæg af jernbaner især i Hertugdømmerne 1841–46. General C. O. E. von Schlegels arkivalier om vej- og jernbaneanlæg 1834–57. J. C. F. von Dreyers arkivalier vedr. jernbaneanlæg i Kongeriget 1853–63. Registre over udgåede breve vedr. vejvæsenet 1854–68. Brevkopibøger om vejarbejder i Kongeriget 1834–68, og i Hertugdømmerne 1842–63. Journaler om vejvæsenet 1834–68. Indkomne sager om vejarbejder i Kongeriget og Hertugdømmerne 1834–68.

Ingeniørkorpsets hovedkassekommission 1835–68: Rekvisitioner og kvitteringer 1835–66. Korrespondance.

Militærkommissionen af 3.2.1840

Registrering: Folioreg. 91c s. 273ff.

Indhold: Koncepter M.1–5. Kopibøger M.7–15. Afskrifter af protokoller for Militærkommissionen M.16–22. Akterede sager M.23–54. Forhandlingsprotokoller M.55–58. »Allehånde af mig til kommissionen vedkommende« M.59–68. Militærkommissionens betænkning M.69–78. Reskript 28.4.1842 M.79. Betænkninger M.80–81. Bilag til forhandlingsprotokoller M.82–88. Indkomne sager M.89–91. Koncepter M.92–94. Akter og ekstrakter M.95. Den højstkommanderendes arkiv M.96–97. Organisationsudkast M.98–102.

Den interimistiske kommission 1841–48

Registrering: Seddelreg. 57.

Indhold: Kopibøger. Journaler. Journalsager. Hovedbog for Den militære klædefabrik 1841–47. Kassebøger. Memorialer. Antegnelser til regnskaber 1841–47.

SØETATEN

Marinen før 1655

Der er kun bevaret spredt arkivmateriale om marinen før 1655. Bl.a. kan henvises til flg. arkivgrupper i DK: B46 II, B148–151 og B164 IX, til TKIA: AVIII samt Klædekammerregnskaber.

Et *admiralitet på Københavns Slot*, som pådømte told- og pris-sager, og hvorfra der var direkte appel til Kongens retterting, kendes fra begyndelsen af 17. årh. Fra 1639 omfattede dets jurisdiktion alle søfartssager i Danmark og Norge. Jf. Admirali-tetsretten 1611–13, s. 155.

Et *admiralitet* fandtes ligeledes på *Bremerholm* til pådømmelse af forbrydelser begået på B. værft. B. kendes som værft fra ca. 1540 og fungerede fra slutningen af 16. årh. tillige som straffe-anstalt. De fra B. bevarede arkivalier må betragtes som frag-menter af nu ikke længere eksisterende rækker, der er blevet ført af de på Bremerholm ansatte embedsmænd, f.eks. proviant- og materialskrivere.

Registrering: Seddelreg. 73.

Indhold: Domssager 1612–30, div. år. Regnskabssager om kon-fiskations- og prisegods 1638–56. Sager om fanger på Bremer-holm 1620–26. Skiftebog for Bremerholm 1638–47. Regn-skabssager om Bremerholm, bl.a. Gabriel Marselis' leverancer 1643–49. Proviantskraverregnskaber 1576–1653, div. år. Mate-rialskraverregnskaber 1593–1650, div. år. Tømmerregnskaber 1594–1658, div. år. Div. regnskaber 1598–1655.

Søetaten efter 1655

Den overordnede (kollegiale) styrelse lå efter 1655 hos det s.å. oprettede *Admiralitet* (Admiralitetskollegiet). Selvstændig regnskabsføring forekommer dog først 1663. Fra 1673 henhørte under Admiralitetet personellet og kommandoen, mens lønning-er og forsyninger henhørte under *Søetatens kommissariat*. Dette afløstes 1677 af et *Generalkommissariat* fælles for Land- og Sø-etaten.

1679 sammenlagdes Admiralitetet med et af det fælles Generalkommissariat udskilt Generalkommissariat for Søetaten, og kollegiet fik navnet *De tilforordnede ved Søetaten*.

1683 adskiltes Admiralitetet og Kommissariatet på ny, og sidstnævnte lagdes atter sammen med Landetatens kommissariat til et *Land- og Søetatens generalkommissariat*. Fra 1685 fik de to deputerede, der i Generalkommissariatet varetog Søetatens sager, eget kontor på Bremerholm og eget segl. 1690 adskiltes de to kommissariatsområder for atter 1694 at blive slået sammen. Igen 1712 udskiltes *Søetatens generalkommissariat* fra Landetatens.

1746 forenedes Admiralitetet og Kommissariatet til et kombineret *Admiralitetes- og generalkommissariatskollegium*. Kollegiets to grene adskiltes på ny 1766, forenedes atter 1770, adskiltes igen 1781 for endelig 1784 at blive sammenlagt og bestå samlet indtil 1848.

Referatet for kongen besørgedes 1676–1735 af den for Land- og Søetaten *fælles overkrigssekretær*. I perioden 1717–27 var denne en søofficer. I perioderne 1735–46 og 1766–70 varetoges Søetatens referat af henholdsvis en *intendant de marine* og en *surintendant de marine*, i perioderne 1746–66 og 1784–88 af en *overkrigssekretær for Søetaten*. I årene 1770–84 og i tiden efter 1788 besørgedes referatet af første militære deputerede i Søetaten.

Søkrigskancelliet oprettedes 1735 som et sekretariat for Søetaten og bestred således sekretariatsforretningerne for Admiralitetet og Kommissariatet (Admiralitetes- og generalkommissariatskollegiet), og varetog de administrative forbindelser til de underordnede institutioner i Søetaten.

Arkivet: De talrige administrative forandringer 1655–1848 har ikke sat sig tilsvarende spor i arkivaliernes ordning, og mange rækker fortsætter uanfægtet af de administrative omlægninger. Det har derfor ikke været praktisk og ofte ikke muligt at opdele Søetatens arkiver på samme måde som f.eks. DK eller Rtk; arkivalierne er fortsat – som under de ældre arkivordninger – holdt sammen over lange perioder omkring de overordnede administrative grene. Arkivalierne fra Søkrigskancelliet og Admiralitetet samt dele af arkivalierne fra Generalkommissariatet er omordnet og nyregistreret af Aa. Rasch ca. 1960, mens hovedparten af det øvrige arkiv på visse undtagelser nær stadig befinder sig i

en omkring århundredskiftet tilvejebragt ordnings- og registreringsmæssig tilstand.

De i dette århundrede skete afleveringer af marinens ældre arkivalier er i hovedsagen indtil videre opretholdt som selvstændige grupper af *arkivafleveringer*.

Af den fælles land- og sømilitære centralforvaltnings arkiver er arkivalier, som udelukkende vedrører flådens administration, normalt udskilt til Søetatens arkiver. Hvor dette af arkivalske grunde ikke har kunnet gennemføres, må eftersøgningen derimod foretages i Landetatens arkiver (hhvs. Krigskollegiet, Krigskancelliet og Landetatens kommissariatsarkiver).

Søetatens kort- og tegningssamling, se s. 886. *Sømilitære regnskaber*, se s. 721f.

Registrering: Seddelreg. 73–75. Dele af seddelreg. 73 er afløst af Søetaten I: Marinearkivet indtil 1655, kancelliekspeditioner 1659–1848, Admiralitetet 1659–1848, 1981.

Hjælpe midler og litteratur: Om flådens administrations- og personalhistorie i almindelighed henvises til de gængse historiske bibliografier, samt Topsøe-Jensen og Marquard (udg.): *Officerer i den dansk-norske Søetat 1660–1814 og den danske Søetat 1814–1932*, I–II, 1935, hvortil i RA findes et alfabetisk seddelkartotek over personnavnene (reg.vær). RA's Håndskriftsamling indeholder forskelligt materiale om Søetatens historie og personel (seddelreg. 1, gruppe V: Danmarks indre historie, E, søkrigs-væsen. Seddelreg. 2, gruppe XIV: Alm. dansk-norsk personalhistorie, I, militære etater). Om embedsetater for Søetaten 1645–1847 se foliereg. 90b.

SØKRIGSKANCELLIET (1535)–1847

Søkrigskancelliet oprettedes 1735 som sekretariat for marinens øverste styrelse (Admiralitetet mv.) og betegnedes i perioderne 1771–84, 1788–90: Depeche- og arkivkontoret, 1790–97: Bogholder- og depechekontoret, 1797–1815: Arkivkontoret, 1815–48: Bogholder-, arkiv- og depechekontoret. Det henhørte under

overkrigssekretæren, hhvs. (sur)intendant de marine og første-deputerede (jf. indledningen om Søetaten).

Under Søkrigskancelliet henhørte sekretariatssager, herunder personelle sager (bevillinger, bestallinger, afskeder og rejsepas mm.), arkiverne og sportelkassen.

Indhold: Kgl. resolutioner: Referatekstrakter, resolutioner mm. 1767–1841.

Kgl. ekspeditioner: Resolutioner og ekspeditioner mm. 1671–1847, med Klingbergs alfabetiske registre hertil 1721–1865.

Instrukser og bestallinger: Udnævnelser, bestallinger og instrukser for embedsmænd, officerer, håndværkere, skippere mm. 1655–1841.

Oversekretærens, intendant og surintendant de marines arkiver: Kgl. ordrer og resolutioner 1736–46, 1766–70. Brevregistre 1742–46. Kopibøger og koncepter 1766–67.

Kancelliekspeditioner og -korrespondance: Kopibøger og koncepter 1735–1847. Indkomne sager 1659–1763, 1841–47. Rapporter fra admiraler 1709–18 og udat. Div. indberetninger (18. årh).

Personalia og flådetabeller: Etater over personellet 1702–93. Kadetruller 1698–1847. Kongens håndbøger (etater og flådelister) 1745–80. Konduitelister og officersbedømmelser 1755–1843. Fortegnelser over officerer og månedsløjtnanter 1807–14. Div. om flådens proviantering og udrustning (17. og 18. årh). Flådetabeller 1677–1746, 1772–1811. Kongens håndbøger over søartilleriet 1736–1846, div. år. Div. sager om flådens skibe (18. årh).

Div. indkomne sager: Evolutioner, signalbøger mm. (18. årh). Papirer fra erobrede eller strandede engelske skibe 1805–12.

Litteraria: Anciennitets- og officerslister 1563–1834. Reglementer 1681–1706. Kopier af kgl. ordrer og resolutioner 1671–1741. Historiske optegnelser om Søetaten 1535–1796. Div. fysiske og matematiske afhandlinger mm. 1740–1808.

ADMIRALITETET 1659–1848

Admiralitetskollegiet sammensluttedes 1746 med Generalkommissariatet (Kommissariatskollegiet) i Admiralitets- og

kommisariatskollegiet. 1771 indførtes inden for Admiralitetet en departemental ordning, som opretholdtes efter Struensees fald 1772 og i princippet vedvarede til 1848.

1. *dpt.* havde som område selve kollegiet, divisionerne, indrulleringen, lods- og havnevæsen, justitsager samt fæstningerne Christiansø og Frederiksværn.

2. *dpt.* omfattede flåden og dens skibe, herunder skibsbygning og -reparation, endvidere konstruktionskommissionen, Holmens chef, indkøb af materialer og Tøjhuset.

3. *dpt.* behandlede sager om magasiner og bygninger, Dokken og proviantvæsenet.

4. *dpt.* omfattede sager om officerer, der var uden for divisionerne, kadetkorpset, Holmens kirke, pensionister og regnskaber.

Fra 1791 betegnedes hele Admiralitetet: *I. dpt.*

Indhold: Kgl. resolutioner: Kgl. missiver, ordrer og resolutioner 1659–1847. Betalingsreglementer 1688–1745, div. år. Forestillinger 1681–1848, div. år. Paroler og feltråb 1814–48.

Deliberationsprotokoller: Admiralitets- og deliberationsprotokoller 1665–1767, div. år.

Korrespondancesager: Kopibøger 1666–1848. Bestallingsprotokoller 1676–1711. Indkomne sager, journaler og ekstraktprotokoller mm. 1662–1848. Rapporter, bl.a. fra Norge 1807–14, fra Trekroner 1802–13, fra Helsingør, Korsør, Kalundborg og Middelfart 1808–14, div. år, fra »Galathea« og Nicobarøerne 1845–48. Sager om indrulleringen ca. 1700–1848. Sager om hvervning og udskrivning af søfolk 1676–79. Divisionssager 1841–47. Besejlingsprotokoller mm. om nybyggede skibe 1736–96. Lodssager 1778–1848. Signalbøger 1756–84. Telegrafjournaler 1801–02. Admiralitetslister (ekstrakter over sagsbehandlingen ved kontorerne) 1792–1839.

Afdelingen i Rendsborg 1807–08: Kgl. ordrer, kopibøger, indkomne sager mm. samt Overadmiralitetetsrettens kopibog 1807–08.

Litteratur: Holger Hansen (udg): *Kabinetstyrelsen i Danmark III*, 1923, s. 184 ff.

GENERALKOMMISSARIATET (1663)–1848

Om Generalkommissariatet før 1712 og dets sammenslutning med Landetatens generalkommissariat (1677–79, 1683–90, 1694–1712) jf. indledningen om Søetaten. Det fra Landetaten 1712 udskilte Søetatens generalkommissariat sammensluttedes 1746 med Admiralitetet i Admiralitets- og kommissariatskollegiet. Fra 1791 betegnede Generalkommissariatet 2. dpt.

Generalkommissariatet (2. dpt.) omfattede Søetatens økonomiske anliggender inkl. lønninger, flådens økonomi og forsyninger (bl.a. ammunition), herunder kontrakter, ordrer og leverancer samt sager om skibsbygning og bygningsanliggender, om Holmen og Nyboder, foruden bl.a. den økonomiske administration af Tøjhuset og fæstningerne Christiansø og Frederiksværn samt besejlingen af Grønland i 1720'erne og 30'erne.

Indhold: Kgl. resolutioner mm.: Kgl. resolutioner 1683–1784. Koncepter til forestillinger 1686–1739, div. år. Kvartalsrelationer (ekspeditionslistor) 1817–43. Kgl. befalingsbøger 1685–1845. *Deliberationsprotokoller:* »Journal general« 1677–79. Deliberationsprotokoller 1694–1725.

Udgåede sager: Kopibøger 1685–1847. Tyske kopibøger 1695–1749, div. år. »Adskillige ordres bog« (m. skrivelser bl.a. til Søetatens betjente) 1684–1760. »Sejlings-ordre-bog« (m. ordrer til skipperne) 1685–1747, div. år. Instruktionskopibøger (m. instrukser og bestallinger) 1679–1752. Ordrebøger 1677–86. Hvervningsskopibøger 1688–90. Kopibøger for Møn og Bogø 1697–1707.

Indkomne sager: Decisionsbøger (journaler over indkomne sager) 1781–1847. Indkomne sager 1683–1847. Sager om Holmens kirke 1664–81. Div. sager (17. og 18. årh). Flådetabeller 1750–1844. »Holmens årstabeller« 1845–48. »Behovsedler« (om anskaffelser til skibene) 1794–1847. Beregninger over skibsbygningsomkostninger 1812–27. Indkomne tyske breve 1693–1739 og 1747–99, div. år.

Indkøb og udlevering: Sager om licitationer og auktioner 1747–1848. Kontrakter 1677–1850. Besigtelser (bl.a. tømmerbøger) 1685–1845. Sager om leverancer 1730–1847. Indtægtsbøger 1728–1848, div. år. Mellemregningsbøger m. le-

verandører 1807–47. Sager om tømmerleverancer 1663–1847. Sager om materialskrivere og -forvaltere 1663–1711. Sager om tøjhusskriveren 1670–1743. Sager om gjethusskriveren 1686–91. Sager om proviant- og bryghusskriverne 1670–1735. Ekvi-peringsordrebog 1794–98.

Anvisningsvæsen: Gagebøger 1677–79, 1799–1847. Regnskaber om accordarbejde ved brigbygningen 1807 og roflotillen for Fyn og Langeland 1808–12. Sager om opmudringsvæsenet 1811–15. Sager om søekvipagen i Glückstadt 1764–70. Div. sager 1676–79 og 1701–1835, div. år.

Diverse sager: Kontrakter, reglementer mm. (17.–19. årh.).

Nyboder: »Nyboders bog« (ordrebøger om N.) 1688–1831. Sager om Nyboder (17. og 18. årh.). Se også s. 641 og 644.

Kvæsthuset: Fundats og gavebreve mm. 1669–1821. Ordrebøger om Kvæsthuset 1685–1734.

»Grønlandske handel«: Kgl. ordrer og kommissionsforhandlinger mm. (ca. 1730). »Det grønlandske dessein vedkommende« 1723–31. Det grønlandske råds daglige journal 1724–28. »Protokol over det grønlandske væsen« 1727. Afregningsbog for mandskab i kolonierne Godthåb og Nepisene 1728–31. Negotiebog ved kolonien Nepisene 1729–31. »Bog angående det grønlandske korrespondances decisioner og approbationer« 1729–44. Dokumenter om den grønlandske handel 1728. Gage- og kontobøger ved kolonien Nepisene 1729–31. Breve og regnskaber om den grønlandske ekspedition 1728–35. Rapporter om orlogsskibene »Oldenburg« og »Slesvig« 1733–35. Kommissionen om ophjælpning af den grønlandske handel og de grønlandske kolonier 1731–32. Grønlandske ekspeditioner (korrespondance) 1729–30.

MØNSTERSKRIVERNE

Fra embedet som krigsbogholder (i Generalkommissariatet) udskiltes senest 1673 et embede som mønsterskriver eller mønsterkommissær som mellemed mellem den overordnede kollegiestyrelse (og dens sekretariat, Søkrigskancelliet) og det underordnede personel i de tre eskadrer, fra 1688 betegnet divisioner. 1706 udskiltes et særligt embede som mønsterskriver på Bre-

merholm for håndværkerstokken. 1732 oprettedes tre mønsterskriverembeder for 1., 2. og 3. division, der primært var en inddeling af mandskabet. Ved oprettelsen af 4. division 1755 henlagdes mønsterskriverforretningerne for denne division under 1. divisions mønsterskriver.

Registrering: Seddelreg. 73.

Håndværkerstokkens mønsterskriver på Bremerholm 1706ff

Embedet er oprettet 1706 og betegnedes 1772–90: 1. dpt.s kontor, efter 1790: 3. dpt.s kontor. Det omfattede sager om gager, kost og forsyninger til officerer og mandskab i divisionerne samt ekviperingsforretninger ved skibsudrustninger og arbejdskompagnierne, dvs. fangerne på Bremerholm. Efter 1772 henhørte herunder endvidere bl.a. modelkammeret, konstruktionskommissionen, Dokkens ekvipagemester og materielforvalter samt Søjhuset, faste styrmænd og overkanonerer, fattigbøssen og forsømmelsesbøssen.

Indhold: *Kgl. resolutioner mm.:* Resolutionsprotokoller 1736–80. Reglementsekstrakter 1685–1784.

Lønning, proviantering mm.: Mønsterruller for arbejdskompagnierne 1768–89. Afregninger 1771–90. Ekstraskattelister 1778–90. »Afbetalte domme« (om gældsfordringer på mandskabet) 1700–47. Sager om fangerne på Bremerholm 1712–41. Provianteringsbøger 1760–84. Hovedbøger 1703–08. Div. sager (18. årh).

Forsømmelsesbøssen: Kopibøger 1761–82. Regnskabssager (18. årh).

Mønsterskriveren ved søfolket (ca. 1684)–1809

Embedet betegnedes 1732–55: 1. divisions mønsterskriver, 1755–71: 1. og 4. divisions mønsterskriver. Fra 1772 var det 2. dpt.s kontor, fra 1790 4. dpt.s kontor. Siden 1815 var det sammenlagt med 3. dpt.s kontor. Det omfattede bl.a. officersgager ved alle fire divisioner. Om øvrige forretningsområde hhvs. før og efter 1772 jf. seddelreg. 73. Bl.a. henhørte efter 1772 under embedet kommandanten på Toldboden, fæstningerne Rønne,

Christiansø og Frederiksværn, vagt- og koffardiskibene samt matrosindrulleringen i Norge.

Indhold: Kgl. resolutioner mm.: Kgl. resolutioner 1727–90. Ekstrakter af betalingsreglementer 1710–85.

Udgåede sager: Kopibøger 1740–90. Journaler 1781–90. Div. sager (18. årh).

Indkomne sager: Register over indkomne sager 1770–83. Indkomne sager 1704–90. Præsentationsbøger (over antagelse og afmønstring af kompagnierne) 1746–68.

Gage- og kostberegninger: Gagebøger og -sager (17.–19. årh). Hovedbøger 1705–08. Restancebøger 1707–08. Tegnebøger (anvisninger) 1722–1809, div. år. Divisionernes afregningsbøger 1739–70. Kost- og pengebøger for Bergen og Trondhjem stifter 1789–91. Beregningsbøger 1780–90. Div. sager (17. og 18. årh).

Christiansø og Bornholm: Kopibøger om Christiansø 1684–1792. Indkomne sager om Bornholm og Christiansø 1731–68. Sager om Bornholm og fæstningen i Rønne 1687–89 og Christiansø 1725–33.

Frederiksværn: Kopibøger om Frederiksværn værft 1755–84. Indkomne sager om Frederiksværn 1776–78. Div. sager (18. årh).

2. divisions mønsterskriver (1670)–1852

Dette embede betegnedes 1732–71: 2. divisions mønsterskriver, efter 1772: 3. dpt.s kontor. Det omfattede bl.a. Kvæst- og Assistenthuset samt matrosindrulleringen i Slesvig. Efter 1772 omfattede det bl.a. også flådens proviantering, Dokken og Bryghuset samt Holmens kirke, jf. oplysningerne i seddelreg. 73. Efter 1790 overtog 3 dpt. alle sager om håndværkerstokken fra 1. dpt. (oprindeligt: Håndværkerstokkens mønsterskriver på Bremerholm).

Indhold: Kgl. resolutioner mm.: Memorialer, resolutioner og ordrer 1715–43. Kgl. resolutioner 1759–1840. Ekstrakter af kgl. ekspeditioner 1670–1750. Ekstrakter af reglementer 1771–1806. Koncepter til kgl. forestillinger 1797–ca. 1838.

Udgåede sager: Kopibøger 1743–89, 1815–46. Kopibøger for håndværkerstokken 1740–1815, for proviantvæsenet 1790–1814. Præsentationsbøger (over mandskabets antagelse og af-

gang) 1751–1815, 1837–ca. 42. Koncepter om materialvæsenet 1772–ca. 1814, om proviantvæsenet 1800–15, 1817–47.

Indkomne sager: Indkomne sager 1740–64, om proviantvæsenet 1781–1815, om mønsterskriveren 1720–46, om håndværkerstokkens mønsterskriver 1741–1841. Referatprotokoller (journaler) 1781–1841. Div. registre.

Kost og lønning: Kostruller 1789–1841. Kontraktbøger 1772–1802. Sager om proviantering (18. og 19. årh). Indtægts- og udgiftsbøger 1734–1805. Daglønsbøger 1792–99. Ruller over arbejdskompanierne 1811. Præsentationsbøger mm. (over mandskabets til- og afgang) 1751–1847, div. år. Gage-, afregnings- og mønstringssager (19. årh). Gagebøger for officerer 1727–ca. 1841, for månedsløjtnanter 1801–13, for betjente 1772–1840, for proviantvæsenet og den Glückstadt'ske ekvipage 1772–1804, for divisionerne 1758–1847, for udkommanderede soldater 1815–42. Pensionsbøger og -sager om Søkvæsthusets pensionister 1799–1850, om pensionister og enker efter faldne 1801 og 1807ff. Hædersmedaljevøger (m. register) 1801–23. Beregningsbøger (regnskabsjournaler) 1756–1847. Div. registre mm. (18. og 19. årh).

Søkvæsthuset: Rapporter 1789–1801, div. år. Beviser for syge og døde 1801–02. Hospitalsbøger 1815–47. Sygelister 1790–1806, div. år. Sager om medikamenter 1813–52. (Se også s. 719).

Holmens kirke: Bog over uddelinger til påske og michaelis 1773.

Diverse sager: Dokkens regnskaber 1735–39. Auktioner over efterladenskaber af mandskabet fra fregatterne »Triton« og »Thetis« 1797–99, mm.

3. divisions mønsterskriver (1701)–1848

Dette embede betegnedes 1732–71: 3. divisions mønsterskriver. Fra 1772 udgjorde det 4. dpt.s kontor. Fra 1815 var det forenet med 3. dpt.s kontor. Herunder henhørte søindrulleringen i Danmark, endvidere sager om kadetkorpset og Søetatens skoler foruden havne- og lodsvæsen, vagtskibet i Store Bælt og den Glückstadt'ske ekvipage.

Indhold: Kgl. resolutioner: Resolutionsprotokoller 1755–64, 1775–1815. *Udgåede sager:* Kopibøger 1739–1815.

Indkomne sager: Journaler 1781–1815. Registre over indkomne sager 1762–90. Danske breve 1751–61. Indkomne sager 1762–1815.

Kost og lønning: Ekstrakter af betalingsreglementer og behovsedler mm. (18. årh). Sager om provianteringen 1772–90. Kostbøger 1786–97. Gagebøger for håndværkerstokken 1772–1815, for indrullerede 1743–88. Tegnebøger (anvisninger) 1735–70. Beregningsbøger over udgifter 1727–1815. Rigtighedsholdelser mm. 1784–1814. Husbøger for Nyboder 1712–85.

Kadetkorpset: Afregninger, betalingsruller mm. 1714–59. Indkomne kollegiebreve 1751–97.

ØVRIGE KONTORER

Registrering: Seddelreg. 73.

Ekviperingssekretariatet (1778)–1816

Fra 1789–1815 var betegnelsen: Ekviperingssekretariatet. Fra 1815 var dette indlemmet i 3. dpt.s kontor. Dets forretningsområde var sager i forbindelse med ekviperinger, herunder materialindkøb, forbrug og mandskabskontrol.

Indhold: Udgåede sager: Kopibøger 1789–1815. Koncepter mm. 1789–1812.

Indkomne sager: Referatprotokoller (journaler) 1789–1814. Indkomne sager 1789–1816. Sager om proviantforvalteren 1778–1806. Div. sager, bl.a. ansøgninger (18. og 19. årh).

Ruller, kontraktbøger mm.: Kommandoruller 1789–1816. Udskrivningsruller 1784–1815. Beregningsjournaler 1789–1815. Betalings- og afregningsruller 1779–1814. Bemandingsreglementer 1785–1802, div. år. Div. sager (18. og 19. årh).

Ordonnationskontoret 1813–21

Dette kontor forestod Søetatens indkøb af materialer under ledelse af en ordinator.

Indhold: Kopibøger, journaler, indkomne sager 1813–21.

Bogholderkontoret 1663–1846

Fra Frederiks 3.s tid fandtes ved Søetaten en krigsbogholder, fra hvis embede mønsterskriverembedet udskiltes senest 1673. I bogholderkontoret førtes Søetatens regnskab, og her godkendtes udbetalingerne til mønsterskriverne.

Indhold: Kgl. resolutioner: Kgl. ordrer og befalinger 1740–88. Betalingsreglementer 1759–1840. Koncepter til betalingsreglementer 1710–21, 1762–1839. Div. sager (18. og 19. årh).

Udgåede sager: Kopibøger 1748–1841. Koncepter 1792–1829. *Indkomne sager:* Referatprotokol (journal) 1789–95. Regnskaber, bl.a. officersregnskaber, alfabetisk ordnet, 1710–50. Indkomne sager 1747–1841.

Anvisnings- og regnskabsvæsen: Pengerekvisitioner 1708–47. »Registerbog contra Skatkammeret« (anvisninger) 1663–70. Registerbøger 1670–85. Assignationsbøger 1691–1712. Rente-kammerets anvisninger 1712–1831. Div. regnskabsbøger (17. og 18. årh). Hovedbøger 1663–1704, div. år, 1710–1846. Kassebøger 1710–1840. Sager om indtægter 1780–1841. Div. regnskabs-sager (18. og 19. årh).

Kassererkontoret 1663–1846

Indhold: Udgåede sager: Kopibøger 1812–46.

Indkomne sager: Referatprotokoller (journaler) 1795–1821. Decisionsbøger for Søetatens kasser 1821–45, div. år. Kasserede konceptregistre over indkomne sager 1796.

Regnskabssager: Tegnebøger 1777–1816. Kassebøger 1821–40. Div. regnskabsbøger og -sager (17.–19. årh), herunder Søetatens zahlmesters regnskab over indtægt og udgift for Søetaten 1663–72. Registerbøger contra daglønnerne 1667–71.

Revisionskontorerne 1708–1848

Et revisionskontor var fra 1771 indordnet under 4. dpt. 1784 udskiltes af dette et 1. og 2. revisionskontor, mellem hvilke revisionen var delt. 1791 blev disse slået sammen til et revisions- og kontraberegningskontor.

Indhold: Kopibøger 1728–58, 1846–48. Indkomne sager 1771–74 (bl.a. om den algienske ekspedition), 1793–1811. Ho-

vedbog over bl.a. skibsregnskaber 1708–70. Tegnebøger 1803–47. Inventarprotokoller 1755–71. Instruktioner for regnskabsførere 1727–30.

Arkivkontoret

Søetatens brevkammer oprettedes 1735 og henlagdes under Generalkommissariatet under ledelse af en registrator. Ved Admiralitetet ansattes en arkivar 1738. 1771 blev de to arkiver slået sammen og hørte fra da af under bogholder- og depechekontoret (se Søkrigskancelliet). Arkivalierne under denne gruppe må stamme fra perioden 1797–1815, hvor depechekontoret betegnedes arkivkontoret. Søetatens arkiver har ikke været etableret som et selvstændigt kontor.

Indhold: Div. sager (18. og 19. årh).

ADMIRALITETET SOM DOMSTOL

Arsenalretten, se Landetaten s. 617.

Registrering: Seddelreg. 74.

1. Underadmiralitetetsretten 1659–1778

Indtil ophævelsen 1771 var Underadmiralitetetsretten underret for Søetatens civile betjente samt skifteret for sømilitære under kaptajnsrang, hvis boer skiftedes af underrettens præsident, auditøren. I Underadmiralitetetsrettens arkiv findes dog tillige skiftesager efter søofficerer over kaptajnsrang.

Indhold: Retsprotokoller 1664–65, 1667–94, 1707–34. Justitsprotokoller 1734–71, Dombøger 1670–92, 1706–67. Fuldbyrdelse af domme 1695–98. Stævningsbøger 1697–1750. Vidnebøger 1680–97, 1709–71. Formynderbøger 1670–1728, 1737–76. Auktionsbøger 1685–1771. Skiftesager 1659–1778, herunder skifter henlagt alfabetisk på personnavn. Div. sager om justitsvæsenet (17. og 18. årh).

2. Overadmiralitätsretten 1692–1834

Overadmiralitätsretten var appelinstant for sager pådømt ved Underadmiralitätsretten. Fra Overadmiralitätsretten kunne sager appelleres til Højesteret. Overadmiralitätsretten ophævedes 1771, men genindførtes som domstol i lods- og prisesager.

Prisesager fra Overadmiralitätsretten er delvis udskilt til gruppe 7, Prisesager.

Indhold: Afsagte domme 1692–1700. Retsprotokoller 1701–47. Justitsprotokoller 1722–71. Justitssager 1700–46. Overadmiralitätsretssager 1747–1834. Justitsprotokoller ved Kbh.s priseret 1749–1811. Voteringsprotokoller ved priseretten 1806–11. Voteringer 1810–18. Domme 1808–16. Stævninger 1808–14. Saglister 1808–22. Register for pådømte sager (prisesager) 1808–25, div. år. Dokumenter til justitsprotokollen 1808–14.

3. Den kombinerede ret 1747–1903

Den kombinerede ret var fra 1727 underret, der behandlede alle ordinære sager mod Søetatens militære personel, for højerestående officerer dog kun i borgerlige sager. Retten ophævedes først 1919.

Registrering: Foruden seddelreg. 74 se også seddelreg. 75: Søetatens kombinerede ret.

Indhold: Retsprotokoller 1748–1903. Sager til retsprotokollerne 1747–1899. Journalsager 1851–94. Div. sager (18. og 19. årh).

4. Generalkrigsretssager 1757–1845

5. Kommissionsdomme og overkrigsforhør 1690–

Indhold: Domprotokol 1690–93. Div. kommissionssager (18. og 19. årh).

6. Hof-, stads- og politiret (1722)–1829

Fra 1771 erstattede Hof- og stadsretten Underadmiralitätsretten.

Indhold: Retsprotokoller 1722–32. Protokoller over de til Hof- og stadsretten henviste sager 1774–1805. Hof- og stadsretsforhør 1803–29. Div. domme 1788–90.

7. Prisesager 1657–1822

Gruppen prizesager omfatter behandlingen af prizesager navnlig i forbindelse med krigene 1658–60, 1709–20 og 1807–14.

Indhold: Prisesager 1657–60, 1677–79, 1715–45. Udstedte kaperebreve 1810–14. Prisesager 1807–22, tillige omfattende sager fra de øvrige priseretter i Monarkiet.

HOLMENS CHEF 1658–1849

Holmens chef fandtes allerede fra 1655. Han kaldtes fra 1792 *overekvipagemesteren*.

Holmens chef ledede skibsbyggeriet på Holmen, herunder administrationen af fangerne på Bremerholm. Under Holmens chef sorterede også bl.a. søtøjhusskriveren, ekvipagekontoret og administrationen af Proviantgården.

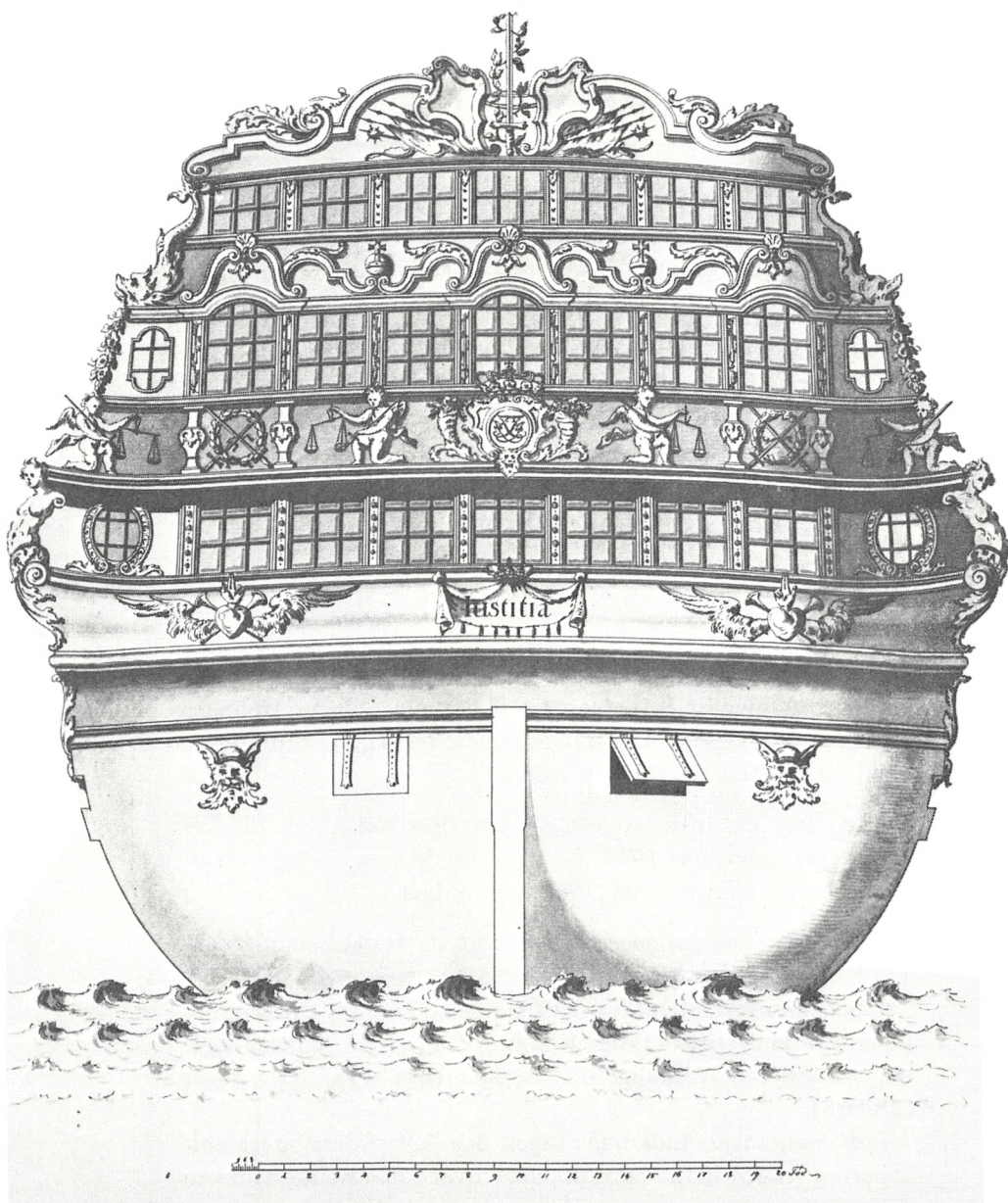
Registrering: Foruden seddelreg. 74 se også seddelreg. 73: *Orlogsværftets aflevering 1917*. De hhvs. i seddelreg. 74 og 73 registrerede arkivalier er (1981) ikke samordnet.

Indhold: Kgl. resolutioner: Kgl. ordrer og resolutioner 1690–1742, div. år. Arbejdsordrer 1715–99. Parolbefalinger 1807–39.

Udgåede sager: Memorialer til kongen 1719–27, til Generalkommissariatet 1684–1701. Kopibøger 1702–99. Kladdekopibøger 1685–90. Adskillige ordresbøger 1691–1788. Div. sager (18. årh).

Indkomne sager: Indkomne sager, bl.a. kgl. ordrer og fra kollegierne 1685–1815. Protokoller over håndværkerstokken 1776–1800.

Vagtprotokoller, parolbøger, rapporter mm.: Registre over de ved Bremerholm antagne 1675–76. Vagtbøger og -rapporter 1729, 1760–98. Parolbøger 1792–1846. Indkomne rapporter fra skibshefer 1797–1800, fra skanserne på Færøerne 1722–26.

Kort- og tegningssamlingen: Søetatens kort- og tegningssamling, Des. H 4. – De gamle orlogsskibe var smukt udsmykkede. Rigsarkivet har en stor og værdifuld samling af ornamentstegninger. Her er gengivet udsmykningen af orlogsskibet »Justitia« (1707–51).

Hovedbøger for divisionerne 1787–93. Sygeprotokoller 1793–99. Div. sager (18. årh).

Fangerne på Bremerholm: Sager om fangerne 1684–1800.

Skibsbygningen: Div. sager om skibsbygning (17. og 18. årh).

Register- og tegnebøger: Registerbøger over spisning mm. på Bremerholm 1669–81. Registerbøger contra tømmerskriveren 1670–99, contra smeden 1670–81, contra proviantskriveren 1678–79, contra materialskriveren 1664–88, osv. Registerbøger 1700–99. Indtægtsbøger for materialforvalterne 1722–89. Div. sager (18. og 19. årh).

Besigtigelser, attestbøger mm.: Besigtigelsesbøger 1692–1788. Besigtigelsesforretninger (leverancer) 1771–84. Sager om beholdninger og forbrug (17. og 18. årh). Inventarprotokoller 1704–38. Rekvisitioner til flåden 1713–1815. Div. sager (18. årh).

Assignationsprotokoller 1756–1800.

Indrulleringsager: Ruller over indrullerede i sølimiter 1795–1806. Div. sager om indrullerede, bl.a. i Bragernæs distrikt 1706–11.

Journaler for skovfældningen: Div. sager (17. og 18. årh).

Diverse sager: (bl.a.) Protokoller fra batterierne Trekroner og Prøvestenen 1719–39 mm. (17. og 18. årh).

Søtøjhuskriveren: Hovedbøger for tøjvarteren 1817–41. Regnskabssager 1753–55.

Søetatens proviantgård: Kgl. ordrer til proviantskriveren 1658–60. Indtægts- og udgiftsordrer 1777–1848. Journaler 1772–1849. Kollegiebreve 1778–1847. Indkomne sager fra konstruktionskommissionen 1735–75. Hovedbøger 1777–1847. Leverancebøger 1802–49. Sager om besigtigelser 1777–1847. Regnskabssager 1719–1840. Div. sager (18. og 19. årh).

Orlogsværftets aflevering 1917: (Bl.a.) Adskillige ordres bog (kopibøger) 1788–1832. Kopibøger A (til Generalkommissariatet) 1802–47. Kopibøger B 1799–1847. Memorialprotokoller 1781–1813. Breve »til kollegium« 1813–32. Korrespondancebøger 1796–1832. Indkomne sager fra Generalkommissariatet 1791–1847. Indkomne sager 1814–47.

EMBEDS- OG KOMMISSIONSARKIVER MM.

Registrering: Seddelreg. 74.

Eskadreskriverne 1673–1813

Eskadreskriverne førte regnskaberne over eskadrenes forbrug og gager.

Indhold: Skibsbøger 1678–79 (hovedbøger over skibsbesætninger). Assignationsbøger 1684–99. Sager om afregninger og udbetalinger (17. årh). Månedstjenere på Bremerholm 1675–79. Kost- og gagebøger mm. 1673–80, 1688–1707. Skibsregnskaber, bl.a. fra »Norske Løve«, 1673–84. Inventarium fra »Norske Løve« 1682–83. Flådejournal 1678–79. Kvæsthusets indtægtsbog 1688–94. Sager om den Marstrand'ske ekspedition 1719. Kopibog for den Algier'ske ekspedition 1770. Sager om Nørrejylland's roflotille 1811–13. Div. sager (18. og 19. årh).

Divisionscheferne og divisionsinspektøren 1727–1852

Indhold: Parolbøger 1815–34. Ordreprotokoller 1801–48. 2. divisions parolbog 1833–49. Udgående korrespondance 1811–52. Indkomne sager 1815–48. Hovedbøger 1727–61. Ekviperingsudgifter 1789–1805. Div. sager (18. og 19. årh).

Fritzø jernværk

Arkivalierne er afleveret til Norge 1937.

Søfiskalen 1657–1753

Søfiskalen var offentlig anklager i sømilitære sager. Stillingen blev oprettet 1645 og ændredes 1754 til søkrigsprokurør.

Indhold: Regnskabssager mm. 1657–67, 1709–17, 1747–53.

Generaladjudanten for Søetaten 1839–47

Stillingen blev oprettet 1749. Generaladjudanten havde hofceremonielle opgaver og virkede som referent for kongen af sømilitære sager. Embedet var samtidig besat med flere personer, der skiftedes til at gøre tjeneste.

Indhold: Protokoller 1839–47.

Generalauditøren 1746–1851

Generalauditøren ledede forhør og undersøgelser af Søetatens personel i forbindelse med anklager for tjenstlige forseelser.

Indhold: Korrespondance 1746–1848. Justitsprotokoller 1804–51. Erklæringsprotokoller 1804–44. Div. sager (19. årh).

Søekvipagen i Glückstadt 1731–1816

Fra 1620'rne fandtes en mindre flådestation i Glückstadt. Den blev ophævet 1814.

Indhold: Kopibøger 1738–1816, div. år. Indkomne sager 1739–70, 1802–16. Ordreprotokoller 1738–70, 1787–1814. Justitsprotokol 1801–10, m. bilag 1801–16. Eksamensprotokol for lodser 1786–1806. Regnskabssager 1731–58, 1793–1815. Gagebøger 1738–63, 1784–90. Kommando- og betalingsbøger 1802–07, 1811–15. Div. sager (18. og 19. årh).

Chefen for transporterne fra Hertugdømmerne til Norges providering 1808–15

Indhold: Kgl. reskripter mm. 1808–13. Korrespondance 1808–15. Skibslistor mm. 1808–13.

Pælebøger 1763–70

Pælebøger er regnskaber over afgifter til havnekassen, nemlig betaling for fortøjning ved pælene.

1745 m	Mag nie	Teer	Til Guds	Wigand
	1. Sergeant	8.	Anders Olsen	alt 4. 22 Oct 1727
Paske	1. Sergeant	8.	Povel Arag	alt 4. 21 Junj 1733
8. i Julij			Erns Andersen Mørd	1751 4. 7 Oct. Juni
1. 24. Nov		7.	Seneca Christopher Mørk	

			Til Guds	
	1. Matros	79	Jens Lønnonby	Ultimo Martij - 1728
1. April		21.	Jakobias Larsen	alt 1. Julij 1731
1. i Julij		47.	Niels Jørgensen	1750 5. Martij Juni
1. i Julij		41.	Gaars Jørgensen	alt. Sept. 1752
1. 1752		38	Phillip Lauritsen	1755 2. 3. gang
			alt 1. 10. i Julij Sergeant. Larsen alt.	alt 1. 10. i Julij Sergeant. Larsen alt.

Søetaten: Embeds- og kommissionsarkiver, Nyboders inspektør og direktion, Nyboders husbog 1727-58 s. 10. – Ulvegade nr. 20 med en sergeant og fire matroser fra 2. divisions 1. kompagni boende. Desuden er indført dato for husbreve og fraflytning eller død.

Havnemester Tobias Wigandt 1746-58

Indhold: Korrespondance 1746-58, div. år.

Kommissionen ang. Nivå havn 1752-67

Indhold: Korrespondance 1752-67. Regnskabssager 1753-67. Rapporter 1753-66.

Kalundborg roflotille 1810-13

Indhold: Korrespondance 1810-13.

Inspektionen ved Kalundborg færgested 1809–13

Indhold: Sager 1809–13.

Journal over rejsende i Korsør 1813–14

Telegrafen på Kronborg 1807–09

Indhold: Journaler 1807–09.

Nyboders inspektør og direktion 1669–1797

Indhold: Protokoller over Skipper- og Nyboders huse 1669–1720. Husbøger over Nyboder 1721–97. Regnskabssager 1687–99. Sager om Nyboder skole 1785–90. Se også s. 627 og 644.

Søkortdirektør Jens Sørensens arkiv 1674–1722

Indhold: Journaler og sager om opmålingsarbejder samt korrespondance 1674–1722.

Diverse embedsarkiver

Arkivgruppen omfatter en række alfabetisk registrerede embedsmandsarkiver, bl.a. efter Frederik Danneskiold-Samsøe 1733–46, 1766–68, C. Gabel 1714–24, Niels Juel 1676–79, J. P. Stibolt 1794–1836, P. Tordenskjold 1711–17, m.fl. Endvidere indeholder gruppen en række div. sager.

SØINDRULLERINGEN 1740–ca. 1851

Registrering: Seddelreg. 74. Folioereg. 156.

Hjælpe midler: Hjælpe midler og litteratur vedr. søruller er omtalt i forbindelse med Udskrivningsvæsenet, se s. 583ff.

Indhold: Ordre- og brevprotokoller 1779–1815. Indkomne sager til hvervningschefen 1788–1815. Indkomne sager om hvervning

gen 1775–1828. Protokoller over danske og norske indrullerede 1789–1806. Protokoller over søindrulleringen 1802–ca. 1851. Gagebøger for udskrevne indrullerede 1789–1838. Kbh.s ruller 1740–1828, div. år. Ekstraruller for købstæderne 1801–19. Div. sager om udskrivningen (18. og 19. årh).

KOMMISSIONER 1673–1841

Registrering: Seddelreg. 75.

Indhold: Kommissionsarkiver 1673–1841.

FABRIKMESTEREN PÅ HOLMEN 1740–ca. 1805

Denne arkivgruppe er ikke et egentligt tjenestearkiv, men identisk med fabrikmestrene H. Gerners og F. H. Hohlenbergs efterladte papirer.

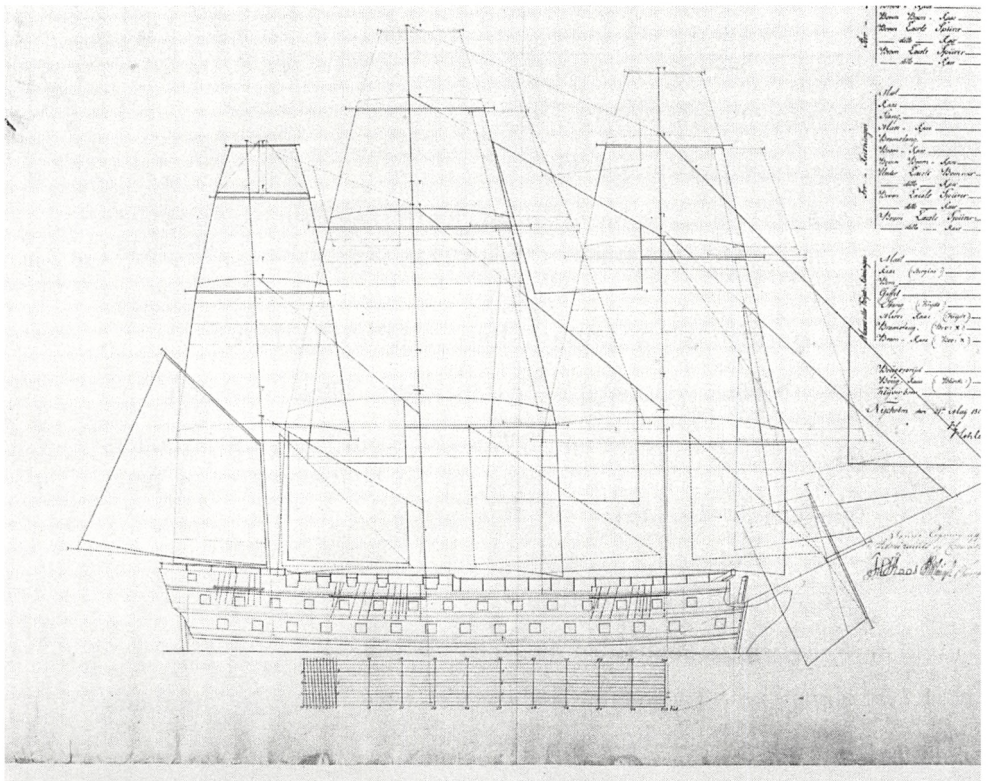
Registrering: Seddelreg. 75.

Indhold: Koncepter og indkomne breve 1740–1803. Tegninger, ca. 1800. Fortegnelser over fabrikmester Hohlenbergs efterladte tegninger mm. 1804–05 og u.å. Sager om skibsbygning, kommissioner, maskineri mm. og koffardiskibe (18. årh). Manuskripter og optegnelser (18. årh). Sager om Landhusholdnings-selskabet (18. årh).

TRYKSAGER

Registrering: Seddelreg. 75.

Indhold: Sager om nautiske emner.

Kort- og tegningsamlingen: Søetatens kort- og tegningsamling, Des. B 109d. – Søetatens kort- og tegningsamling rummer konstruktionstegningerne til de fleste af den danske flådes skibe siden 1692. Ill. viser sejltegningen til orlogsskibet »Prinds Christian Frederik«, der søsattes 1804 og blev skudt i sønk af englænderne under slaget ved Sjællands Odde 22.3.1808. Skibet var bygget af fabrikmester F. C. Hohlenberg, der omkring 1800 indførte en række forandringer i skibskonstruktionen.

TILLÆG TIL SØETATENS ARKIV

Ekvipagens aflevering 1920

Registrering: Folioreg. 154.

Indhold: Protokoller og sager om *takkelvæsenet* (kopibøger over ind- og udgåede skrivelser, hovedbøger, regnskabsjournaler mm., 18.–20. årh).

Holmens aflevering 1943

Registrering: Folioreg. 154.

Indhold: (bl.a.) Holmens årstabeller (fortegnelser over og oplysninger om udførte arbejder ved den kgl. orlogsflåde) 1789–1848.

Nyboders kommandantskabs aflevering 1942

Registrering: Folioreg. 154 og (husbøgerne tillige) seddelreg. 75.

Indhold: Ordrebøger mm. 1725–1847. Husbøger for Nyboders beboere 1732–ca. 1920. Sager om Søetatens drenge- og pigeskoler (18.–19. årh).

Opmudringsvæsenet

Registrering: Seddelreg. 75.

Indhold: (bl.a.) Kopibøger 1786–1852, div. år. Journaler 1815–52. Journalsager 1814–65, div. år.

Orlogsværftets aflevering 1917

Registrering: Folioreg. 154. Se også s. 635ff. Holmens chef 1658–1849.

Indhold: Sejldugsfabrikken og væverværkstedets arkiv.

Orlogsværftets aflevering 1920

Registrering: Folioreg. 154.

Indhold: Divisionsbøger (= mandskabsfortegnelser) 1770–ca. 1852. Mandtalsbøger over håndværkerstokken 1777–1816. Div. kassebøger mm. – 1850–.

Orlogsværftets aflevering april 1921

Registrering: Folioreg. 154.

Indhold: Hovedruller over Holmens faste stok 1783–1846.

Orlogsværftets aflevering okt. 1921

Registrering: Folioreg. 154.

Indhold: Konstruktions- og regleringskommissionen af 1739s forhandlingsprotokoller 1739–1861. Anvisninger til skibsbyggeri (ca. 1750; supplement, indføjet 1952). Takkelage- og regleringskommissionen af 1773s forhandlingsprotokoller 1773–1825. Konstruktions/værftskommissionens forhandlingsprotokoller 1862–92. Korrespondanceprotokoller 1862–1904. »Hjælpeprotokoller« (= rapporter mm.) 1805–81. Indkomne sager 1773–1912. Div. sager.

Orlogsværftets afleveringer 1945, 1960 og 1963

Registrering: Folioreg. 154b.

Indhold: (bl.a.) Tekniske bøger. Hovedbøger for bygning og udrustning af orlogsskibe (18.–19. årh). Opmålinger, rapporter mm.

Overekvipagemesteren

Se Holmens chef 1658–1849, s. 635ff.

Skibsjournaler (1650) 1675–1900

Enkelte skibsjournaler er bevaret fra krigsperioden 1676–79 og ganske få fra perioden frem til 1709. Efter dette tidspunkt er samlingen næsten komplet. Skibsjournaler er betegnelsen for flådens logbøger.

Registrering: Folioreg. 85b 1, fortegnelse over skibsjournaler (1650) 1675–1750 (1760). Folioreg. 85b 2, fortegnelse over skibsjournaler 1675–1830. Seddelreg. 75, fortegnelse over skibsjournaler 1830–69. Folioreg. 85d, fortegnelse over skibsjournaler 1870–1900.

Søværnets lægevæsens aflevering 1938

Registrering: Folioreg. 85f.

Indhold: Korrespondance. Mandtalsbøger. Sygeprotokoller og

Søetaten: Tillæg: Søofficersskolens aflevering 1959, Søkadetakademiet, Kadettegninger 1764. – Søkadetternes bevarede øvelsestegninger fra undervisningen på Søkadetakademiet er i sig selv ikke stor kunst. Her har kadet Galtrup fastholdt en situation fra 1762, da Danmark var i overhængende fare for krig med Rusland: Den dansk-norske flåde i beredskab.

-journaler. Skibslægejournaler (ført for de enkelte skibe), (18.–19. årh).

Søartilleriets aflevering 1943

Registrering: Folioreg. 154.

Indhold: (bl.a.) Kopibøger. Konduite- og ordreprotokoller mm. (18.–19. årh).

Søkortarkivets aflevering 1924

Registrering: Folioreg. 154.

Indhold: Korrespondance 1784–1851.

Søkortarkivets aflevering 1958

Registrering: Afleveringsdesignation, 2. afd.

Indhold: Observations- og opmålingsprotokoller mm. (19. årh).

Søofficersskolens aflevering 1959

Søofficersskolen blev oprettet 1701.

Registrering: Seddelreg. 75.

Indhold: Kopibøger 1716–1846. Indkomne skrivelser 1701–1847. Ruller over søkadetkorpset 1716–1848. Skolejournaler 1716–57. Eksamensprotokoller 1790–1848. Journaler for kadet- og øvelsesskibene 1750–1848. Officersprotokoller 1821–48. Bøger over »kadetternes fremgang« 1769–1848. Forhørsprotokoller 1724–1802. Frihåndstegninger udført af kadetterne 1749–94. Andre sager om kadetkorpset (18.–19. årh).

Mandtalslister mm.

Registrering: Vedr. denne store og vanskeligt overskuelige arkivgruppe se folioreg. 156.

Indhold: Omfatter bl.a. Niels Juels eskadre 1678–80 og mandskab på de enkelte skibe, f.eks. »Freya«, »Hjælperen«, »Louise Augusta« osv. Omfatter tillige bl.a. den Glückstadtske ekvipage og batterier, f.eks. Trekroner, samt røflotiller og andre flotiller i riget mm. (18.–19. årh).

KØBENHAVNS HAVNEADMINISTRATION 1692–1880

Københavns havneadministration oprettedes ved kgl. reskript 21.5.1692 med den opgave at overvåge rensningen af byens kanaler og reparationen af bolværkerne. Havneadministrationen udgjordes af en *havnekommission*, som fra begyndelsen bestod af Ole Rømer, politimester Rasch og nogle rådmænd. Ved kgl. reskript 30.3.1742 omlagdes havneadministrationen ved en ny instruks for havnekommissionen og dens sammensætning. I 1812 afløstes havnekommissionen af *Administrationen for Københavns havne- og opmudringsvæsen*, der bestod af byens politimester og en af magistratspersonerne, to søofficerer, en bygmester og en eller to af byens eligerede borgere. 1815/16 udskiltes administrationen af opmudringsvæsenet på ny herfra (se Søetaten s. 644), og administrationen ændrede betegnelse til: *Administrationen for Københavns havnevæsen*. Ved lov 30.12.1858 overførtes administrationen af Københavns havnevæsen, som på det tidspunkt henhørte under Københavns kommune, til hhvs. et havneråd og en havneforvaltning. *Havnerådet* kom til at bestå af Københavns overpræsident som formand og sammensattes i øvrigt af medlemmer udpeget af hhvs. Indenrigsministeriet og Københavns borgerrepræsentation. *Havneforvaltningen* bestod af en havnekaptajn udpeget af Indenrigsministeriet efter indstilling af havnerådet.

Arkivet omfatter bl.a. også *Kommissionen til havnens opmudring og pramlavets bedre indretning* 1782ff. og *Kommissionen til Kallebodstrands opmudring* 1807ff.

Registrering: Folioereg. 216.

Litteratur: Om baggrunden for nedsættelsen af havnekommissionen 1692, se O. Nielsen: *Kjøbenhavns historie og beskrivelse* V, 1889, s. 15ff. Jf. Trap: *Danmark*, 5. udg., bd. I 2 s. 640f.

Indhold: Registraturer 1692–1790. Kgl. reskripter og resolutter 1692–1820. Memorialbøger (koncepter til havnekommissi-

onens forhandlings- og resolutionsprotokoller) 1712–25. Forhandlings- og resolutionsprotokoller 1702–1813. Kopibøger 1723–1813. Indkomne sager (ofte tillige m. koncepter til udgåede skrivelser) 1708–1812. Indkomne gruppesager 1692–1813. Referatprotokoller 1813–60. Korrespondanceprotokoller 1813–60. Indkomne sager (m. koncepter til udgåede skrivelser) 1813–59. Diverse sager 17.–19. årh. Kopibøger for kommandanten på Toldboden 1744–69, 1824–59. Regnskabssager 1723–1880.

REGNSKABER

Størstedelen af Rigsarkivets regnskabsfonds er reviderede regnskaber af såvel centraladministrativ som lokaladministrativ proveniens, men alle indsendt til revision hos en central myndighed.

Uensartethed og usikkerhed m.h.t. proveniens har nok været en vigtig årsag til, at man ved de store ordningsarbejder o. 1900 valgte at trække regnskaberne ud af en række arkivfonds og danne en selvstændig hovedgruppe. Det tilstræbtes at samle samtlige regnskabsarkivalier i lange, så vidt muligt ensartede rækker. Der er tidsmæssige skel ved 1559 og 1660, og man har søgt at skelne mellem civile og militære regnskaber.

Denne plan er kun delvis gennemført, idet man ved de omfattende afleveringer fra en lang række institutioner op gennem det 20. årh. har været utilbøjelig til at udskille regnskaberne fra en institutions øvrige arkivmateriale. Da det desuden aldrig er lykkedes at gennemføre en egentlig registrering af betydelige dele af regnskaberne, kan det ikke nægtes, at de meget brogede regnskabsserier hører til de vanskeligt tilgængelige arkivalier.

For at lette benyttelsen af den følgende oversigt og i erkendelse af, at den foreliggende viden om materialets art er for fragmentarisk til, at der kan gives en systematisk oversigt over indholdet i gruppen Regnskaber, er de enkelte regnskaber i det følgende anført i alfabetisk orden inden for en tidsmæssig tredeling: –1559, 1559–1660 og 1660–ca. 1848.

Hjælpebidler og litteratur: Kr. Erslev: *Rigsarkivet og Hjælpebidlerne til dets Benyttelse. En Oversigt*, 1923 s. 80–82, 97–109.

REGNSKABER INDTIL 1559 (1580)

I forbindelse med de store omordninger af de ældre samlinger har det utvivlsomt oprindeligt været hensigten at samle og regi-

streere alle regnskaber –1559, som kunne siges at have hørt til centralstyrelsen, samt alt andet materiale af regnskabslignende karakter i *folioreg. 108a. Fortegnelse over regnskaber ældre end 1559*. Denne registratur bærer i høj grad præg af de mange tilføjelser, der blev gjort, efterhånden som opløsningen af de gamle emneordnede rækker, først og fremmest *Danske samlinger*, skred fremad. I tidens løb synes hovedsigtet at være gået tabt, og materiale, som man ellers ville vente at finde i *folioreg. 108a*, er blevet indordnet blandt Danske kancellis indlæg. Noget hermed sammenhørende materiale – men ikke alt – er flyttet fra *folioreg. 108a* til DK: B46, mens andet af samme karakter findes i DK: B38 og B44.

M.h.t. regnskabsmateriale fra gejstlige institutioner har der været usikkerhed om anbringelsen; noget findes i gruppen Regnskaber (*folioreg. 108a*), andet i de respektive arkivfonds (særligt Ældre lokalarkiver) og enkelte stykker skal søges i Danske kancellis arkiv.

I nogle tilfælde er der tale om komplette regnskaber, men mange er kun brudstykker. I begge tilfælde gælder, at de ofte er udaterede, og undertiden vil det være vanskeligt eller umuligt at bestemme proveniensens. Da en del rubrikker i *folioreg. 108a* er misvisende, og dette langt fra er afhjulpnet af den af Kildeskriftselskabet udarbejdede seddelregistratur over samtlige middelalderlige regnskaber (til reformationen), har man valgt at opretholde *folioreg. 108a* i dens nuværende form, men har ved ompakningen af regnskaberne i 1980 ikke medtaget registraturrens titler i den til *folioreg. 108a* hørende pakkefortegnelse, men kun angivet pakke- og læg-nr. Som et tillæg til *folioreg. 108a* vil de rester af middelalderlige regnskaber, som endnu findes i Topografisk samling på papir, senere blive tilføjet.

Kun en mindre del af dette ældste regnskabsmateriale er regnskaber i snæver forstand, dvs. regnskabsopstillinger. Det meste er bilagsmateriale, som spænder fra jordebøger med budgetterede landgildeindtægter, over mandtalslister som grundlag for beskatning, afregninger, kvitteringer, inventarier og synsforretninger til talrige løse lapper med udregninger, notater osv. – ofte kan man ikke afgøre, om det drejer sig om indtægts- eller udgiftsposter.

Regnskaber fra Hertugdømmerne er enten opstillet i gruppen Slesvigske regnskaber –1580 (Seddelreg. 83, der også omfatter

de fra Danmark afleverede regnskaber) eller indordnet i Sønderjyske fyrstearkiver, jf. VA X, 1959.

Regnskaber vedr. lokaliteter syd for den nuværende grænse vil normalt være afleveret til Preussen i henhold til 1933-konventionen.

Registrering: Folioereg. 108a (med konkordans til de nye pakkenumre). Seddelreg. 83. Seddelreg. = Registratur over Danske middelalderlige regnskaber (Selskabet for udgivelse af kilder til dansk historie, kopi i reg.vær).

Bispegods

Se Gejstlige regnskaber.

Byfoged- og toldregnskaber

Indhold: Horsens 1546. Malmø 1555? Middelfart 1549. Viborg 1545. – Alle i pk. 36 (gl. pk. 70).

Se også Toldregnskaber.

Diverse regnskaber

Indhold: Div. regnskaber ca. 1523–36 pk. 13 (gl. pk. 28). Udat. jordebog over biskop Niels Clausens (pante)gods, pk. 9 (gl. pk. 15). Jordebog over Niels Brahes (konfiskerede) gods ca. 1530, pk. 37 (gl. pk. 69).

Domkirkeregnskaber

Se Gejstlige regnskaber.

Gejstlige regnskaber

Indhold: Inventarier på bispegårde 1536: Ærkebispegården i Lund, Borrby, Flyinge, Näsbyholm og Värpinge. Bispegården i Roskilde, Dragsholm, Lekkende og Saltø. Sæbygård og Børglum. Åkær. Pk. 26 (gl. pk. 50).

Bispegods: Lunds ærkebiskops regnskab 1519–22, jordebog 1522, udgiftsregnskab 1534–35, pk. 12 (gl. pk. 27). Indtægt af

bispelenet Elmelunde 1519?, pk. 8 (gl. pk. 15 nr. 17). Regnskab for stiftsgodset i Sjælland, Fyn, Falster og Jylland 1534–50, pk. 26 (gl. pk. 49). Regnskab for bispegården i Odense 1514–20, pk. 11 (gl. pk. 22). Jordebog over fynske herreder (= bispegården Ørkels godstilliggende) 1529 og 1531, pk. 8 (gl. pk. 15 nr. 10).

Domkirkeregnskaber: Anniversarie- og distributionsregnskaber fra Roskilde domkirke 1458–70, div. år. Roskilde domkirkes regnskaber [1508] og 1519–20, pk. 5 (gl. pk. 11).

Domkirkeregnskaber 1504, 1562ff er i Landsarkivet for Sjælland mm.

Domkirkeregnskab 1530 er i Roskilde stiftsbibliotek.

Kirkeregnskaber: De bevarede kirkeregnskaber vedrører fortrinsvis bykirker for enkelte år og er i de pågældende byers arkiver, se Ældre lokalarkiver, s. 000. Ældst er et regnskab fra Assens kirke, nu i Landsarkivet for Fyn. Bedst bevaret er slesvigske, såvel bykirkers som landsbykirkers regnskaber, som nu er i Flensborg og enkelte andre stadsarkiver samt i Landesarchiv i Slesvig. De mest omfattende kirkeregnskaber i Rigsarkivet er i Ribe kapitels arkiv, se s. 769–72.

Klosterregnskaber: Bevarede regnskaber før reformationen vil normalt være i det enkelte klostres arkiv, se VA XVII–XVIII. De omfattende regnskaber fra Skovkloster findes på Herlufsholm. Da klostergodset i den sidste del af perioden ofte var bortforlenet til adelige, kan enkelte regnskaber og regnskabsfragmenter være i privatarkiver, som det fremgår af VA VIII. Et enkelt klosterregnskab er i gruppen Regnskaber, folioreg. 108a: Dalum klostres regnskab 1533, pk. 27 (gl. pk. 51).

Udgaver og litteratur: G. Johannesson (udg): *Jordeböcker över Lunds ärkesätets gods vid medeltidens slut*, 1953. Samme: *Den skånska kyrkan och reformationen*, 1947 (= Skånsk senmedeltid och renässans, bd. 7 og 1). C. A. Christensen (udg): *Roskildekirkens jordebøger og regnskaber*, 1956 (= Danske middelalderlige regnskaber 3. rk. I). A. Otto: *Liber daticus Roskildensis*, 1932. J. O. Arhning: *Roskilde domkapitels historie II* (udg. af T. Dahlerup), 1970. Troels Dahlerup: *Hardsyssel provsti i senmiddelalderen*, Hardsyssel årbog bd. 54, 1960. Samme: *Senmiddelalderlig kirkeorganisation* 1963. K. Mortensen: *Dalum sogns historie I*, 1959.

Hertug Frederik (1.)s regnskaber. Hertug Hans d. ældres regnskaber

Se Sønderjyske fyrstearkiver s. 744–50, jf. VA X s. 47–49 og 83.

Hofholdningsregnskaber

De bevarede hofholdningsregnskaber før 1559 har fortrinsvis tilknytning til dronningerne Dorothea og Christine. Afgrænsningen til andre regnskaber er usikker; et som hofholdningsregnskab registreret regnskab 1493 er et naturalieregnskab for Københavns slot og regnes derfor her til lensregnskaber (ny pk. 1). Nogle toldregnskaber 1519–20 er fejlagtigt blevet henført til dronning Christines hofholdning og medtaget i Will. Christensens udgave, jf. P. Enemark: *Studier i toldregnskabsmateriale*, 1971 s. 31–33 (specielt note 11), se Toldregnskaber s. 663.

Indhold: Regnskaber aflagt for dronning Dorothea ca. 1470–80 (i Slesvigske regnskaber –1580). Hofholdningsredskab 1487, pk. 1 (gl. pk. 2). Dronning Christines regnskaber 1481, 1496–1511, pk. 4 (gl. pk. 7 nr. 1–8) og 1520–21, pk. 10 (gl. pk. 17). Hofholdningsregnskaber 1527–30, pk. 10 (gl. pk. 18 nr. 1–4).

Christian 2.s regnskabsmellemværender med Pompejus Occo vedr. hofholdningsudgifter er i Münchensamlingen, se VA XV s. 83. Hertug Frederik (1.)s regnskaber 1488–1520 er i Sønderjyske fyrstearkiver, se VA X s. 47–49.

Udgaver: Danske Magazin 4. rk. I, 1864. W. Christensen (udg): *Dronning Christines Hofholdningsregnskaber*, 1904. Medd. fra Rentekammerarchivet 1871. G. Galster (udg): *Hof- og Centralstyre* (= Danske middelald. Regnskaber 1. rk. I), 1944–53.

Kammerregnskaber

De eneste kammermesterregnskaber, som er bevaret fra tiden før enevælden, er Christoffer af Bayerns tyske kammermesters regnskaber. De er ikke afgørende forskellige fra de senere hofholdningsregnskaber.

Indhold: Kammermester Christoffer Parsbergs regnskaber 1447, pk. 1 (gl. pk. 1).

Udgave: Hof- og Centralstyre (Danske middelald. regnskaber 1. rk. I), 1944–53.

Kirkeregnskaber

Se Gejstlige regnskaber.

Klosterregnskaber

Se Gejstlige regnskaber.

Lensregnskaber

For tiden indtil 1559 er der kun bevaret nogle ganske få regnskaber samt en del brudstykker, hvoraf nogle skal søges i de adelige lensmænds privatarkiver. En væsentlig del af regnskabsmateriale fra før reformationen er sikkert blevet opbevaret centralt, fordi det har været indkaldt i forbindelse med kansler Claus Gjordsens forarbejder til lensreform i 1520'rne. Blandt hans ekstraktmateriale i Danske kancellis arkiv findes enkelte af de indsendte regnskaber, DK: B46 nr. 50e.

Indhold: Registre på fadeburslenene 1523 og udat., pk. 10 (gl. pk. 16). Registre på regnskabslenenes visse rente 1525, pk. 9 (gl. pk. 15 nr. 1–2). – De mest omfattende af Claus Gjordsens »registre« er i DK: B46 Diverse 1481–1571 nr. 50e. – Regnskabsoversigter og jordebøger fra en række jyske herreder 1520'rne, pk. 8–9 (gl. pk. 15 nr. 1, 22–24).

Øvrige regnskaber og jordebøger gælder med en enkelt undtagelse kun ét len, som her anføres i alf. orden. *Abrahamstrup:* Inventarium 1536, pk. 31 (gl. pk. 59). – *Bohus:* Jordebog 1544, pk. 35 (gl. pk. 67). – *Engelborg:* Udat. ekstrakt, pk. 3 (gl. pk. 6 nr. 7). – *Gotland:* Regnskaber 1498–1500, pk. 5 (gl. pk. 8), 1523–24, pk. 9 (gl. pk. 15 nr. 26), inventarium 1539, pk. 9 (gl. pk. 15 nr. 25). – *Hald:* Regnskaber 1541–46, pk. 29 (gl. pk. 54–55). – *Halmstad:* Jordebog over Halmstad h. og Frosta h. (1524?), pk. 9 (gl. pk. 15 nr. 29). Skatterestancer af Luggude h. og S. Åsbo h. 1545, sagefald og stedsmål af Himle h. 1549, pk. 31 (gl. pk. 57–58). Jordebog over Halmstad h. 1558–59, pk. 36 (gl. pk. 69). – *Helsingborg:* Jordebog, udat., pk. 36 (gl. pk. 69). –

Indtægts- og restanceregistre udat. og 1520 er i DK: B46 nr. 2c og 32b. – *Hindsgavl*: Regnskabsbrudstykke (Vissenbjerg mm), udat. (1520'rne?), pk. 8 (gl. pk. 15 nr. 4). – *Jämtland*: Jordebog, udat., pk. 36 (gl. pk. 68). – *Koldinghus*: Jordebog 1517–20?, regnskab 1519–21, pk. 8 (gl. pk. 15 nr. 19 og 18), inventarium 1531 pk. 9 (gl. pk. 15 nr. 21), regnskab 1544–45, pk. 28 (gl. pk. 52). – *Krogen*: Told og sagefald af Slingerup by og øen Hven 1517, pk. 8 (gl. pk. 15 nr. 20) inventarium 1536, skattemandtal 1555 og vedregister for Holbo h. 1555, pk. 31 (gl. pk. 59–60). – *København*: Jordebog 1492, pk. 2 (gl. pk. 4 nr. 1), naturalieregnskab 1493 (tidligere opfattet som hofholdningsregnskab), pk. 1 (gl. pk. 2 nr. 2). Jordebøger over Amager og Saltholm 1518–20, regnskabsbrudstykke 1519, indtægtsregister, udat. og Markvard Tidemands afregning 1519, pk. 8 og 6 (gl. pk. 15 nr. 15–16,8 og 7 samt gl. pk. 13 nr. 11). – *Lundenæs*: Jordebog 1498, pk. 3 (gl. pk. 6 nr. 1). – *Malmøhus*: Indtægtsregnskab 1546–47, udgift 1541–42, 1551, pk. 30 (gl. pk. 56). – *Nyborg*: Regnskabsbrudstykke 1519, pk. 8 (gl. pk. 15 nr. 9). Jordebog, udat., regnskab 1542, pk. 27 (gl. pk. 51 nr. 3 og 5). – *Nykøbing (F.)*: Regnskaber 1509, pk. 3 (gl. pk. 6 nr. 4 og 5). Inventarier 1521, 1526 og 1531, pk. 9 (gl. pk. 15 nr. 30 og 21). Regnskab 1546–47 pk. 27 (gl. pk. 51). – *Næsbyhoved*: Regnskaber 1502–03, 1505, 1509–10, pk. 3 (gl. pk. 6 nr. 2, 16, 15, 3, 6 og 19). Landehjælp [1510–11], pk. 2 (gl. pk. 3 nr. 4–5). Jordebog, udat., pk. 27 (gl. pk. 51 nr. 4). – *Riberhus*: Regnskaber 1537–38, 1540, pk. 28 (gl. pk. 53). – *Roskildegård*: Regnskaber 1555–57, pk. 32–33 (gl. pk. 61–62). – *Stegehus*: Regnskabsbrudstykke 1543–44, pk. 34 (gl. pk. 65). – *Tranekær*: Regnskab 1500, 1503, 1508 og 1510, pk. 3 (gl. pk. 6 nr. 17, 9, 11, 8 og 18). – *Vitskøl*: Vitskøl klostres jordebog 1552, pk. 35 (gl. pk. 66). – *Vordingborg*: Jordebog 1513, pk. 3 (gl. pk. 6 nr. 10), inventarium 1526, pk. 9 (gl. pk. 13 nr. 21). – Brudstykker af regnskab og jordebog 1520'rne er i Privatark. nr. 6588 Henrik Gøye. – *Øm kloster*: Jordebog 1554, pk. 35 (gl. pk. 66). Inventarium 1554 er sammen med den tilhørende brevregistratur i Arkivvæsenets arkiv. De ældste danske arkivregistraturer. – *Åhus*: Jordebog 1533, pk. 36 (gl. pk. 69). – *Ålborghus*: Register på kvittanser 1518–20, regnskaber 1519–21 og 1524–25, pk. 8 (gl. pk. 15 nr. 13, 11–12, 14, 6 og 5). – *Århusgård*: Jordebog over Århusgård og Åkær 1544, Århusgård lensregnskab 1545–46, pk. 34 (gl. pk. 63–64). –

Astrup: Landgildeindtægtsregnskab, udat., pk. 3 (gl. pk. 6 nr. 12).

Hjælpebidler og litteratur: T. Jexlev: *Lensregnskaber og skatte- mandtal omkring 1500*, Arkiv, bd. 5, 1975. Samme: *Lensregn- skaberne. En oversigt*, 1978. Nye danske Magazin VI, 1836 (Fa- deburslenene og dele af Claus Gjordsens registre). O. Nielsen (udg): *Harsyssels Diplomatarium*, 1893 (nr. 85 Lundenæs-regn- skabet). H. Hjelholt: *Falsters Historie I*, 1934. H. Bennike Mad- sen: *Næsbyhoved lens bønder 1502–10*, Fynske Årbøger 1963. Samme: *Den rige hjælpe den fattige*, H.T. 11. rk. VI, 1960–62. Danske Magazin 4. rk. II, 1873 (forsk. inventarier). P. Rasmus- sen (udg): *Århusgård og Åkær lens jordebog 1544*, 1960.

Regnskaber for kgl. lån

Hovedparten af disse blandede regnskaber udgøres af omslags- regnskaber og dertil hørende kvitteringer.

Indhold: Christian 2.s og Frederik 1.s aktive og passive gæld ca. 1515–33, div. år, pk. 5 (gl. pk. 12). Lån og pantsættelser mm. 1523–24, lån hos gejstlighed og adel ca. 1530, pk. 7 (gl. pk. 13 nr. 16 og 15). Kongens omslagsregnskaber 1518, 1521 og 1528, pk. 10 (gl. pk. 20 nr. 1–2 og 18 nr. 5). Div. regnskaber og kvitteringer 1525–30, pk. 10 (gl. pk. 19 nr. 1–2 og 18 nr. 6). Div. fordringer 1535–40 m. kvitteringer 1535–53, pk. 20 (gl. pk. 40). Kvitteringer til Henrik Schulte og Carsten Grip 1537–45 (ved- rører i et vist omfang hofholdning), pk. 17 (gl. pk. 35). Om- slagsregnskaber og -registre 1539–48, pk. 16 (gl. pk. 34).

Militære regnskaber

Som (opstillings)gruppe går militære regnskaber kun tilbage til 1545, se s. 704, men der findes dog enkelte ældre arkivalier, der nærmest må klassificeres som hørende til militære regnskaber. Størstedelen af disse arkivalier er placeret i Danske kancellis arkiv, således mønstringsruller og rostjenestetaksationer 1535–63 (DK: B42). Enkeltstykker er spredt blandt Indlæg 1481–1533 og 1534–71 (DK: B38 og 44) og Diverse 1481–1571 (DK: B46). – I Danske kancellis rentekammerafdeling findes enkelte militære regnskaber blandt Diverse kammersager

1534–88 (DK: B177). Særligt kan nævnes nr. 23: Besolding af landsknægte i Hertugdømmerne og Nørrejylland 1543–46, nr. 27: Besolding 1570 og nr. 76–99: Diverse regnskabssager.

Ved en gennemlæsning af folioreg. 108a får man det indtryk, at den ikke omfatter militære regnskaber. Et læg i pk. 1 (gl. pk. 2 nr. 4) er registreret som »Kongens drabanter 1507« og som sådan udgivet af Galster i Danske middelald. Regnskaber 1. rk. I, s. 109–11 m. rettelser i indledningen, trykt i 2. halvbind 1953. G. Carlsson havde i mellemtiden påvist, at det drejer sig om krigsfolk i Svante Nilssons tjeneste, og at regnskabet stammer fra Sturearkivet.

Vigtigere er dog, at de omfattende regnskaber, afregninger og kvitteringer vedrørende Grevefejden og årene umiddelbart derefter, fortrinsvis med proveniens i det gamle rentekammerarkiv, er indordnet i folioreg. 108a som pk. 13–15 (gl. pk. 29–32). Hertil hører også det uudgivne og uregistrerede materiale 1533–36 i pk. 16 (gl. pk. 33).

Hjælpebidrag og litteratur: J. Grundtvig: *Bidrag til Oplysning af Grevefejdens Tid*, Danske Magazin 4. rk. III, 1871. Det er dels en udgave af dele af materialet, dels en fortegnelse over samtlige stykker i pk. 13–15. Som det fremgår af udgaven, vedrører ikke alt militære forhold, men noget gælder også hofholdningen.

Møntmesterregnskaber

At Reynold Junges møntmesterregnskaber er bevaret, skyldes formentlig processen mod ham 1540.

Indhold: Møntmesterregnskaber 1534(33)–40(46), pk. 25 (gl. pk. 48).

Udgave: G. Galster (udg.): *Reynold Junges Møntmesterregnskaber 1534–1540*, 1934.

Rejseregnskaber

Som Rejseregnskaber er kun medtaget sådanne regnskaber, som direkte vedrører rejseudgifter. Regnskabsmateriale vedr. fortæring på rejser og udgifter i forbindelse med dele af hoffets ophold uden for de sædvanlige opholdsslotte er omtalt under Hofholdningsregnskaber.

Indhold: Rejseregnskab [1512?], pk. 1 (gl. pk. 2 nr. 3). Brudefærden til Sachsen 1548, pk. 18 (gl. pk. 36–37). Gesandtskabsrejser 1538–56, div. år, pk. 19 (gl. pk. 39 nr. 1–15). Hertug Magnus' rejse- og klæderegnskaber 1557–59, pk. 18 (gl. pk. 38 nr. 1–4).

Tilsvarende materiale er i Kongehusets arkiv, Christian 3.s børn.

Udgave: Danske middelald. Regnskaber 1. rk. I, 1, 1944 (rejse-regnskabet 1512?).

Rentemesterregnskaber

Fra Christian 3.s tid lægges rentemestrenes opgaver i faste rammer, og der indføres regnskabsbøger for et år ad gangen. Helt præcist hvornår dette sker, kan ikke siges. Fra 1530'erne er der kun bevaret anvisninger og kvitteringer, som nu er splittet op på flere arter regnskaber samt de ovenfor under Militære regnskaber omtalte regnskaber fra Grevefejden. Disse er i betydeligt omfang ført af rentemestrene.

Indhold: Rentemesterregnskaber 1546, 1548–49, 1551, 1554, 1556, 1557–58, bilag 1544–49, pk. 20–24 (gl. pk. 41–47).

Rækken fortsætter næsten ubrudt 1559–1660.

Skatteregnskaber

Bortset fra byskatter (se Byfoged- og toldregnskaber) og ledingskatter (bevarede regnskaber omtalt i denne gruppe) var alle middelalderlige skatter ekstraskatter, for hvis påligning og opkrævning lensmændene normalt var ansvarlige. De her nævnte fortegnelser og brudstykker af bevarede skatteregnskaber vil oftest være indkommet fra lensmændene og har i visse tilfælde været bilag til lensregnskaber, der nu er tabt.

Indhold: Et regnskab fra Lofoten [ca. 1500], pk. 5 (gl. pk. 8 nr. 2). »Rige bønder« på Sjælland [1513–23], dvs. mandtalslister som beskatningsgrundlag for en landehjælp, rimeligvis i forbindelse med Christian 2.s rustninger mod Sverige, pk. 2, 7 og 11 (gl. pk. 4 nr. 2–3, gl. pk. 13 nr. 22 og gl. pk. 23). Et mandtal over

ejendomsfordelingen i Ringsted og Ramsø herreder [1517?], pk. 9 (gl. pk. 15 nr. 31). Kirkesølv afgivet af kirkerne på Gotland 1518–31, pk. 7 (gl. pk. 13 nr. 23). Sagefaldsregistre for Jylland 1522, pk. 7 (gl. pk. 13 nr. 14). Landehjælp 1523–28, pk. 6 og 7 (gl. pk. 13 nr. 3–8 og gl. pk. 14). Gejstlig kontribution af Århus stift 1523–24, prælaters m. fleres »lån« til Frederik 1. ca. 1530 (takseringslister over klostre og andre gejstlige institutioner) pk. 7 (gl. pk. 13 nr. 20–21 og 15). Kongeskat af Viborg stift 1524/25 m. bilag, 1527, pk. 6 og 7 (gl. pk. 13 nr. 1–2 og 19). Register over indkrævede klokker 1528–29, pk. 11 (gl. pk. 21 nr. 1–8).

Udgaver og litteratur: En del af de ovenstående regnskabsopregnelser er trykt spredt i Danske Magazin, nogle findes i *Hof- og centralstyre*, Danske middelald. Regnskaber 1. rk. I, 1944–53, enkelte findes som bilag i Kr. Erslev: *Konge og Lensmand i det 16. Aarh.*, 1881. T. Jexlev: *Lensregnskaber og skattemandtal o. 1500*, Arkiv bd. 5, 1975 (her henvises i de fleste tilfælde til det præcise tryksted). J. Hvidtfeldt: *Christiern den andens landlov*, Scandia 1934 (spec. s. 165–66 om sagefaldslisten). E. Ulsig: *Studier over registret fra Ringsted og Ramsø herreder*, Bol og By, 2. rk. 2, 1978 s. 49–76.

Slesvigske regnskaber

Tilbage i denne gruppe er kun de fra den kgl. del (»Kongens arkiv«) bevarede amts- (dvs. lens)regnskaber og enkelte skatteregnskaber.

Indhold: Amtsregnskaber: Åbenrå 1523–39, div. år. Gottorp 1540–42. Haderslev og Tørrning 1534–43, div. år. Nordborg og Sønderborg 1483–1545, div. år. Trøjborg 1538. Tønder 1533–43, div. år.

Skatteregnskaber: Plov- og frøkenskat 1543–45.

Amtsregnskaber fra Flensborg mm. 1438–57, div. år se VA X s. 23. – Dronning Dorotheas hofholdning, se ovf. – Kirkeregnskaber, se VA X s. 77–78.

Hjælpebidler og litteratur: F. Falkenstjerne og Anna Hude (udg): *Sønderjyske Skatte- og Jordebøger fra Reformationstiden*, 1895–99.

Fredericus Toll aff Falsterbo
anno etc. xquarto

Du affnp l

Dorothea Gressen i byky i byega iii alb
Jensck Zimmdma ii ted Gud i alb
Kylart langha ii ted Gud i alb

Sabbat

iii sofgna v r
Dyngma sfo iii fi i alb
Jensck afstærff ii ted ii d
v d sfo i soong

Omca p g affnp l

Laess sfoelba s iii fi i talling v d

2a sfoa

Jensck drcunff ii ted i alb
Wiltin drcunff ii ted i alb
vi le sfo drcunff iii fi

i soong v d

Jund Utloff iii ted i alb

Stoffen Lff iii ted vi d

i soong v d

3a sfoa

Laess sfoelba sfo iii ted vi d

i soong v d

Omca sfoelba sfo iii ted vi d

Laess arlarff iii ted v d

volla sfoelba sfo iii ted i alb

i soong v d

Terba sfoelba sfo iii ted ii alb

i soong v d

Jensck sfoelba sfo iii ted vi d

Jensck sfoelba sfo iii ted v d

Wett sfoelba sfo iii ted v d

Wett sfoelba sfo iii ted vi d

Regnskaber -1559:
Reg. 108a pk. 5 (gl.
pk. 9), Falsterbo
toldregnskab 1494. -
Toldregnskabet
første tekstsider har
overskriften: Hver-
dagstold af Falsterbo
anno etc. xquarto. -
Toldregnskabet
første tekstsider har
overskriften: Hver-
dagstold af Falsterbo
anno etc. xquarto. -
Siden omfatter told-
indtægterne fredag-
tirsdag 15.-19. august
(die assumptionis,
sabbato, dominica
post assumptionem,
secunda og tertia feria,
dvs. (Vor Frues)
himmelfartdag, lør-
dag, søndag efter
himmelfarten, man-
dag og tirsdag). Der
betaltes told af både
vogne og tomme tøn-
der, men mest almin-
deligt af sild: en hvid
pr. to tønder.

Toldregnskaber

Kun meget få middelalderlige toldregnskaber er bevaret, fortrinsvis med tilknytning til dronning Christines livgeding, jf. T. Dahlerups oppositionsindlæg ved Enemarks disputation, se ndf.

Øresundstoldregnskaberne, hvoraf nogle ganske få tidlige regnskaber er bevaret, er omtalt samlet under Regnskaber efter 1660.

Indhold: Falsterbo toldregnskab 1494, pk. 5 (gl. pk. 9). Ribe og Kolding toldregnskaber 1501–10, 1518–20, 1524, pk. 5 og 12 (gl. pk. 10 og 24). Forskellige told- og acciseindtægter 1517–20, pk. 6 og 7 (gl. pk. 13 nr. 10, 12, (16) og 17). Ålborg toldregnskab 1518 og Rødby 1518–22, pk. 12 (gl. pk. 25 nr. 1–2). Helsingør sisebog 1518–19, pk. 12 (gl. pk. 26). Acciseregnskab (Kbh.) 1519, pk. 6 (gl. pk. 13 nr. 12). Siseregnskab fra Viborg, udat. pk. 37 Tillæg.

Hjælpe midler og litteratur: P. Enemark: *Studier i toldregnskabsmateriale I–II*, 1971; T. Dahlerup: *Toldregnskaber kritisk belyst, Historie/Jyske Samlinger*, Ny rk. IX, 1970–72 (specielt s. 233–35). Aa. Andersen og A. Christensen (udg): *Et siseregnskab fra Viborg*, MIV bd. 10, 1981. P. Dedenroth-Schou: *Kgl. Maje-stæts tolder på Falsterbo*, Zise 1982.

Øresundstoldregnskaber

Se Regnskaber 1660–ca. 1848 s. 728.

REGNSKABER 1559–1660

Regnskaber 1559–1660 er opstillingsmæssigt delt i flg. hovedgrupper: *Lensregnskaber*, af hvilke der kun findes spredte rester i den foregående tidsperiode, er langt den mest omfattende gruppe med flere tusinde pakker. *Rentemesterregnskaber* i umiddelbar fortsættelse af den 1546 påbegyndte række, jf. s. 660. *Regnskaber registreret i folio reg. 108b* omfatter underregnskaber og bilag til rentemesterregnskaberne, visse formentlige bilag til lensregnskaber og en række diverse regnskaber. *Øresundstold-*

regnskaber, hvoraf den sammenhængende række begynder i den foregående periode og fortsætter gennem hele den følgende tidsperiode, se s. 728. Gruppen *Slesvigske og holstenske regnskaber –1580* er opløst; meget er afleveret til Preussen i henhold til 1933-konventionen, største delen af det tilbageblevne er indordnet i Sønderjyske fyrstearkiver, jf. VA X, 1959, og resten udgøres af de få amts- og skatteregnskaber, som er omtalt ovf. som Slesvigske regnskaber, s. 661.

Militære regnskaber, især vedr. Den nordiske syvårskrig, er behandlet sammen med øvrige militære regnskaber i Regnskaber 1660–ca. 1848, se s. 704.

Arkivgruppen Regnskaber 1559–1660 består for hovedpartens vedkommende af egentlige regnskaber, evt. med bilag. Flertallet af dem er reviderede. Sager vedr. regnskabsføring og revision skal søges i Danske kancellis rentekammerafdeling, se VA I s. 35–40.

Uanset opstilling anføres regnskaberne i det følgende alfabetisk på samme måde som Regnskaber indtil 1559 og Regnskaber 1660–ca. 1848.

Begravelses-, bryllups- og udstyrsregnskaber

Registrering: Folioereg. 108b s. 5.

Indhold: Udgifter til kgl. personers bryllup og begravelse. Christian 3.s datter Dorotheas udstyr 1561 (pk. 7). Prins Christian (5.), bryllup 1634 og begravelse 1647 (pk. 8–9).

Tilsvarende udgiftsregnskaber findes i Kongehusets arkiv og i Rentemesterregnskaberne.

Blokregnskaber

Se Fattig-, forsørgelses- og hospitalsregnskaber.

Bryghusregnskaber

Se Hofholdning.

Bryllupsregnskaber

Se Begravelses-, bryllups- og udstyrsregnskaber.

Byfogedregnskaber

Byfogedregnskaberne er opstillet landskabsvis fra øst mod vest. Inden for det enkelte landskab er rækkefølgen topografisk eller alfabetisk. Byfogedregnskaberne er enten indsendt til revision direkte fra byerne eller indleveret gennem lensmanden, der i alt fald i de østensundske landskaber havde ansvaret for, at skatterne kom rettidigt ind fra byerne. I en række tilfælde fremgår det af nummerering o.lign., at byfogedregnskaberne har været bilag til lensregnskaberne.

Byfogedregnskaberne omfatter dels de ordinære, årlige byskatter, dels uvisse retsafgifter som f.eks. sagefald, men desuden i mange tilfælde toldindtægterne. Adskillige er kun ekstrakter, og rækkerne er langt fra fuldstændige.

Registrering: Folioereg. 108b s. 42–69.

Indhold: Bohuslen: Byfoged- og toldregnskaber fra købstæderne Marstrand, Uddevalla og Kungälv 1608–54 samt rortold og anden told af en række »bondehavne« som Dynekil, Svinesund m.fl. (pk. 84a–b).

Halland: Falkenberg 1620–38, Kungsbacka 1622–43, Varberg 1607–43. Halmstad 1610–42. Laholm 1605–39 (pk. 85–87).

Skåne, Blekinge mv: Helsingør 1596–1657. Landskrona 1626–54. Malmø 1610–53. Lund 1610–55. Trelleborg 1603–17. Ystad 1621–51. Simrishamn 1615–49. Åhus og Kristiansstad 1605–50. Ronneby 1591–1655. Kristianopel 1621–52. Visby 1601–56 (pk. 88a–c, 89–90, 91a–b, 92–98).

Bornholm: Byfogedregnskaber med særlige sagefaldsregistre for købstæderne Rønne, Neksø, Hasle, Svaneke og Åkirkeby 1622–58 (pk. 99).

Sjælland og Møn: Helsingør (1588)1614–60. Holbæk 1611–61. Kalundborg 1612–53. Christianshavn 1636–61. København 1619–62. For Helsingør og København findes særlige pakker med vognægtsedler. Køge 1601–60. Nykøbing 1616–61. Næstved 1612–55. Næstved Minde 1637–53. Præstø (1625)1632–49/50. Ringsted 1616–56. Roskilde 1599–1661. Skelskør 1629–60 (62). Slagelse 1611–59. Slangerup 1622–58(60). St. Heddinge 1639–50. Stege 1600–56. Vordingborg 1621–49 (pk. 100a–e, 101a–c, 102–04, 105a–g, 106a–e, 107a–b, 108–11, 112a–d, 113–17).

Smålandene: Saksøbing 1621–44, Maribo 1652–53, Nakskov (1626)1643–51, Nysted 1629–30(1657), Nykøbing 1605–47, div. år, Stubbekøbing 1608–52 (pk. 118).

Fyn og Langeland: Assens 1619–53, Bogense 1629–60, Ker-teminde 1651–61, Middelfart (1624)1652–55, Rudkøbing 1640–56, Svendborg 1607–61. Nyborg 1608–50. Odense 1607–57 (pk. 119–20, 121a–c).

Jylland: Ålborg 1614–61, Århus 1609–57. Hjørring 1597–1661, Hobro 1593–1640, Holstebro 1618–19, 1646–50. Horsens 1598–1655, Kolding 1595–1648(1652), Lemvig 1654–60, Mariager 1638–39, Nykøbing 1620–72, Randers 1598–1671, Ribe 1602–43, Ringkøbing 1625–26. Skagen 1633–61, Skive 1617–59, Sæby 1594–1661, Thisted 1625–60, Varde 1594–1642. Vejle 1612–47, Viborg 1620–57 (pk. 122–25).

Se også Toldregnskaber. Se endvidere Regnskaber –1559 og Regnskaber 1660–ca. 1848 (Købstadregnskaber).

Bygningsregnskaber

Forud for enevælden vil regnskaber for kronens byggearbejder normalt være at finde i lensregnskaberne og fæstningsregnskaberne. Endvidere indeholder rentemesterregnskaberne adskillige poster til belysning af den kongelige byggeaktivitet. – De i folio-reg. 108b registrerede bygningsregnskaber synes i et vist omfang at være bilag til Københavns lensregnskab.

Registrering: Folio-reg. 108b s. 18–21.

Indhold: Overslag over byggeri på Varberg og andre østensundske lenslotte samt Akershus 1596–1622 (pk. 47). Fortegnelse på marmor, alabaster mm. bestilt i Dresden 1600 (pk. 48). Byggearbejder på St. Anne værk og forskellige bygninger på Københavns slot 1628–41. Regnskaber for told, lastepenge og sise oppebåret til St. Anne bygning og de nye bådsmandsvåninger (Ny-boder) 1641–46 (pk. 49a–c, 50–52). Christianshavns kirkes bygningsregnskab 1639–41 (pk. 53).

Ekstraskatteregnskaber

Regnskaber for ekstraskatterne pålignet landbefolkningen samt visse gejstlige ekstraskatter skal søges i lensregnskaberne, mens

øvrige gejstlige ekstraskatter sammen med købstædernes ekstraskatter er registreret i folioreg. 108b.

Registrering: Folioereg. 108b s. 26–41.

Indhold: Domkapitlernes ekstraskatter: Lunds kapitel 1627, 1650–52 (pk. 73). Roskilde kapitel 1621, 1628, 1631–57, div. år. Århus kapitel 1642–60; Ribe kapitel 1637–57, Viborg kapitel 1642–61 (pk. 73–75).

Se også det følgende afsnit.

Provste- og præsteskatte: Gruppen indeholder såvel regnskaber for hovedskat, kobber- og tinskat, kontribution, krigsskatter og unionsskatter som en lang række mandtaller. Visse regnskaber omfatter også kapitlernes medlemmer. *Lunds stift:* Mandtal og regnskaber for sognepræsternes skatter 1611–36. – *Sjællands stift:* Krigs-, præste- og unionsskatter 1612–40, biskop Svanes konsumtions- og skatteregnskab 1655–62. Hovedskatten for Københavns universitet (pk. 60) er registreret sammen med Studiegårdsregnskaberne. – *Fyns stift:* Præstemandtaller 1626–37, hovedskat 1645, kobber- og tinskat 1647, regnskaber 1651–61. Hovedskat 1660. – *Vendelbo stift:* Ekstrakt og bilag 1642–57, bilag til hovedskat 1660. – *Viborg stift:* Forklaring, mandtaller, bilag og antegnelser 1637–51. – *Århus stift:* Registre, ekstrakter og mandtal 1613–40, regnskaber 1646–57, regnskab for hovedskat 1660. – *Ribe stift:* Regnskaber 1611–39, mandtal og bilag 1634–39, unionspræsteskatte og pengeskatter 1640–56 (pk. 72).

Se også DK: B111 (og B118).

Købstædernes ekstraskatter: Skånske og hallandske byer 1629–46, div. år. – *Sjællandske byer:* Helsingør 1645–57, Holbæk 1629–49, Kalundborg 1635–60, Korsør 1637–61, København 1627–56, Køge 1632–38 og 1653, Nykøbing 1629–56, Præstø 1648–55, Ringsted 1642–57, Roskilde 1632–44, Slangerup 1644–58, Slagelse 1637–45, Stege, ekstrakt 1643/44, Vordingborg, afregning og restancer 1627–61. – *Smålandenes byer:* Maribo 1629–47, Nakskov 1643–48, Nykøbing 1632–48, Saksøbing (og Nysted) 1640–53, Stubbekøbing 1642–47. – *Fynske byer:* Bogense 1637–42, Fåborg 1625–26, Kerteminde 1626–30, 1660, Middelfart 1640–55, Nyborg 1625–28, Svendborg 1625–27. – *Jyske byer:* Horsens 1640–54, Lemvig (og Ringkøbing), skattebreve 1636–55, div. år, regnskab 1655, Randers 1621–33, Ribe 1629–51, Thisted 1640–60 (pk. 76–83).

Farvekammerregnskaber

Se Hofholdning.

Fattig-, forsørgelses- og hospitalsregnskaber

Registrering: Folioereg. 108b s. 22, 26 og 70.

Indhold: Slotskirkens *blokregnskaber*. Regnskaber m. bilag 1639–60 for uddelingen til fattigfolk af de almisser, der indkom i blokken (pk. 57). – *Tavlepenge* (almissepenge) til de sårede soldater (i Kalmarkrigen). Regnskaber for Lunds stift 1611–14, for Fyns stift 1613–14, for Ribe stift 1611–12 (pk. 65). – Indtægts- og udgiftsregnskaber for Helliggejst (Vartov) hospital 1634–36 (pk. 58). – Regnskaber for Visby helligåndshus 1611/12 og 1616/17 (pk. 128).

Forpagtningsregnskaber fra Færøerne

I det 17. årh. var de kgl. indtægter af Færøerne normalt bortforpagtet, ofte for en treårsperiode ad gangen. 1620–34 havde Islandske kompagni forpagtningen.

Registrering: Folioereg. 108b s. 82.

Indhold: Regnskaber m. bilag 1614–17, 1620–41 og 1649–51 (pk. 175).

Fortærings- og rejseregnskaber

Vedrører fremmede fyrsters og gesandters ophold, de kgl. børns ophold på Sorø samt fortæring på rejser.

Registrering: Folioereg. 108b s. 2–5.

Indhold: Fremmede gesandter i Odense 1569. Fortæring i København 1577 i anledning af prins Christian (4.)s fødsel. Div. rejseregnskaber 1585–97. Kurfyrstinden af Brandenburgs ophold på Nykøbing 1599. Hertug Hans d.y.s rejse til Rusland 1602. Grænsemøde med de svenske 1603. Fremmede gesandter i København 1614–20. Hertug Frederiks rejse til Bremen 1617. Den svenske konges følge i Halmstad 1619. Christian Ulrik og Hans Ulrik Gyldenløves ophold i København 1620/21. Christian

4.s, hertug Ulriks og hertug Frederiks rejser 1623, 1627, 1629–34. Ambassaden til Dresden og prins Christians rejse til Eger 1647. De unge mecklenburgske hertugers ophold 1647/48. Rigets råds rejse til norsk herredag i Bergen 1652. Hertug Christian August af Nordborgs ophold på Sorø 1655–58. Christian 4.s børns rejser og ophold på Sorø 1624–36 (pk. 6a–d). Div. regnskabsbilag vedr. Christian 4.s søn Ulrik 1630–33 (pk. 46).

Se også Hofholdning. Tilsvarende regnskaber kan findes i Rentemesterregnskaberne og i Kongehusets arkiv.

Godsregnskaber

Den beskedne gruppe godsregnskaber –1660 består dels af regnskaber for stiftelser, hvis regnskaber skulle centralt revideres, dels godser, som i en periode var i kronens eje.

Registrering: Seddelreg. 78.

Indhold: Herlufsholm: Regnskaber 1585–86 m. bilag 1573–90, regnskaber 1611–61 m. div. bilag 1615–61. Inventarielister 1611–51, div. år. Jordebøger 1611/12, 1615–18, 1631/32, 1640–51. – Hullerne i regnskaber og jordebøger udfyldes delvis af regnskabsmateriale i arkivet på Herlufsholm.

Kærstrupgård (Tåsinge): Regnskaber m. billag 1630–42. Jordebøger 1630–42, 1660. – Kærstrup var blevet bortmageskiftet af kronen 1573. Ellen Marsvin udlagde 1630 godset som fædre-*nearv* til datteren Kirstine Munk. Det blev overtaget af Christian 4. på den 8-årige grev Valdemar Christians vegne, men gik ved dennes død 1656 tilbage til Kirstine Munk. Kærstrup, nu kaldet Valdemars slot, blev kort efter overtaget af Corfitz Ulfeldt og konfiskeret med dennes øvrige gods 1663 for nogle år senere at blive overladt til admiral Niels Juel. Regnskaberne stammer således fra en periode, da gården ikke var krongods, men forvaltet af Christian 4.

Lellingegård og Vallø: Regnskaber m. bilag og antegnelser 1621–41(43). Ugekostbøger og udspisningsregistre 1621–41. Jordebøger 1621–32, udat. Inventarier 1623–32. – Indtil 1624 gælder regnskaber mm. kun (Øster) Vallø, som Ellen Marsvin havde erhvervet 1616 og overladt Kirstine Munk 1620. Sammen med det senere erhvervede Lellingegård lod Christian 4. godset

bestyre på sine døtres (»frøkenerne«s) vegne af lensmanden på Tryggevælde.

Skinnerup (Ulriksholm): Regnskaber 1616–20. Regnskaber m. bilag 1636–47. Regnskabsbilag 1650/51. Jordebøger 1616–19, 1636–47. Forleningsbrev, inventarier og kvittanser 1634–45. – Kronen erhvervede Skinnerup ved mageskifte 1616, og godset var derefter bortforlenet på forskellige vilkår. 1645 blev Skinnerup under navnet Ulriksholm overladt Ulrik Christian Gyldenløve som gave (han havde allerede 1632 som mindre-årig fået tilskødet godset). Den ordinære lensadministration er således begrænset til tidsrummet 1616–32. – Et urevideret regnskab 1654/55 findes i A2 Kongehuset, Ulrik Christian Gyldenløve.

Fru Gørvel Fadersdatter (Sparre)s gods: Regnskab for Giske gods 1563. Regnskaber fra Frosta h. og Helne kirke samt andet skånsk gods 1601–04. Regnskab for gods i Sverige 1602–03. Kvittering 1606. – Fru Gørvel Fadersdatter (†1605) fik til gengæld for sit nordenfjeldske arvegods forskellige skånske forleninger uden afgift. Disse »Regnskaber for fru Gørvel Fadersdatter (Sparre)s gods og len i Norge, Danmark og Sverige« er således en blanding af private godsregnskaber og en form for lensregnskaber.

Se også Lensregnskaber.

Havneregnskaber

Før 1618 blev byernes havneregnskaber lige så lidt som kærnerregnskaberne indsendt til revision. Da Køge hørte til de byer, der blev udvalgt til revision (jf. Kærnerregnskaber), kan de nedenfor nævnte regnskaber evt. være indsendt i denne forbindelse. Havneregnskaber forud for enevælden findes i øvrigt ikke i Rigsarkivet.

Registrering: Folioreg. 108b s. 70.

Indhold: Køge bys havnebog over indtægt af havnepenge 1600–11 med antegnelser. Bilag og regnskab 1619–21. Oluf Svendsens havneregnskab 1651–54 m. bilag. (Dette sidste regnskabs tilstedeværelse kan dog ikke skyldes revisionen 1618–20.)

Se også Kærnerregnskaber og Regnskaber 1660–ca. 1848.

Hofapotekerregnskaber

Se Hofholdning.

Hofholdning

Hofholdningsregnskaber er her opfattet i meget vid forstand, idet alle specialregnskaber, der har forbindelse med den kgl. hofholdning, og som ofte er underregnskaber til rentemesterregnskaberne, er medtaget i denne gruppe. Flere af de kongelige personers regnskaber omfatter foruden hofholdning også gods- og amtsregnskaber for holstenske og mecklenburgske godser.

Registrering: Folioreg. 108b s. 1, 6–18 og 21.

Indhold: Dronning Sofies regnskaber: Dronning Sofies hofholdning på Cismar 1594–1601, på Nykøbing 1596–1627, div. år. Kammerregnskaber 1593–1628, omslagsregnskaber mm. 1589–1603, 1626. Cismar amtsregnskaber 1591–1601. Regnskaber for Kiel, Bordesholm og Neumünster 1606–10. Regnskaber for mecklenburgske godser 1598–1604 (pk. 26–27, 28a–å, 29, 30a–d, 31a–c, 32a–b, 33, 34a–b, 35–36).

Hertug Ulriks regnskaber: Regnskaber vedr. Frederik 2.s søn hertug Ulriks ophold i Tyskland 1592–96. Div. apoteker-, klæde-, skrædderregnskaber mm. 1612–24. Regnskab for Svavsted 1602–24 m. bilag og jordebog. Mecklenburgske amts- og godsregnskaber 1623–24 (pk. 37a–b, 38–39).

Prins Christian (5.)s regnskaber: Kammerskriverregnskaber m. bilag 1640–47. Køkkenregnskaber fra Nykøbing slot 1639–47. Vinkælderregnskaber 1642–47. Hofapotekerregnskaber 1640–51. Div. regnskaber 1626–43 (pk. 40, 41a–c, 42a–c, 43–45).

Diverse hofholdningsregnskaber: Hoffanens ophold i Holsten 1621. Div. bilag til hofholdningsregnskaber (pk. 1–2).

Klædekammerregnskaber: 1581–88, div. år (pk. 54).

Vinkælderregnskaber: 1595–1660, div. år. Spisekælderregnskab 1653–61 (fortrinsvis regnskab for div. ølsorter). Indkøb af vin ved Rhinen 1604–06 (pk. 16a–f, 17a–c, 18–22).

Farvekammerregnskaber: Indtægt og udgift for farvekammer og farvekælder 1610–26 (pk. 55a–c).

Bryghusregnskaber: Selve regnskabet for det store bryghus findes til stadighed i rentemesterregnskaberne, men nogle bevarede bilag 1620–22 er udskilt af bilagspakkerne (pk. 23).

Køkkenskriverregnskaber: Div. hofspisnings- og køkkenregnskaber 1621–27 og 1660–63. Køkkenregnskaber for Kirstine Munks hofholdning 1626–28. Udspisningsregnskaber 1636–41 (pk. 11–15).

Heri findes både rejse- og fortæringsregnskaber. Nogle er udskilt af Kronborg lensregnskaber, mens de fleste er bilag til rentemesterregnskabernes udgiftskonto G.a.

Sølvkammerregnskaber: Beholdning 1622–28, indtægt og udgift 1628–35 (pk. 10).

Hofapotekerregnskaber: Forskellige apotekeres regnskaber 1625–64, bl.a. vedr. konfekturer og speceri (pk. 24a–h).

Konfekturerregnskaber: Ekstraktregnskaber for modtagne og udgivne konfekturer 1648–60 (pk. 25).

Se også Fortærings- og rejseregnskaber og Rentemesterregnskaber. – Tilsvarende regnskaber er i Kongehusets arkiv.

Huslejeregnskaber

Regnskaberne vedrører udlejning af kgl. ejendomme i København.

Registrering: Folioereg. 108b s. 23.

Indhold: Regnskaber for leje af kgl. våninger på Gammelmønt, Silkegården, Børsens kramboder og kældre 1628–43 (pk. 59).

Islandske kompagnis regnskaber

20.4.1602 gjorde Christian 4. handelen på Island til et monopol for købmænd fra København, Helsingør og Malmø. Der blev oprettet et Islandske kompagni, der svarede visse årlige afgifter til kongen. Kompagniet blev ophævet i begyndelsen af 1662, men afløstes snart af et nyt.

Registrering: Folioereg. 108b s. 83.

Indhold: Regnskab m. bilag 1620–60. Registrering af kvittanser mm. 1620–62 (pk. 176).

Se også Forpagtningsregnskaber.

Kirkeregnskaber

I almindelighed blev kirkeregnskaber ikke sendt særskilt ind til central revision. De nedenfor nævnte har enten været bilag til lensregnskaber, eller de kan have forbindelse med den indsendelse af kirkeregnskaber, der fandt sted som følge af kgl. missive 1620, jf. DK: B184.

Registrering: Folioereg. 108b s. 81–82.

Indhold: Ekstrakt og regnskaber for Bohuslens kirkers indtægt og beholdning 1618–22, 1622–36 og 1640–42. Kirkeregnskaber fra Landskrona len 1627–42 og fortegnelse 1643–45. Regnskaber for kirkerne på Gotland 1614–41, div. år (pk. 172a–b, 173–74).

Se i øvrigt Lensregnskaber.

Klædekammerregnskaber

Se Hofholdning. Se også Rentemesterregnskaber.

Konfektureregnskaber

Se Hofholdning.

Kongelige personers regnskaber

Se Begravelses- og bryllupsregnskaber, Fortærings- og rejse-regnskaber samt Hofholdning.

Kæmnerregnskaber

Købstædernes interne regnskaber ført af kæmneren skulle normalt ikke indsendes til revision. I det omfang de er bevaret, findes de i landsarkivernes rådstuearkiver. I forbindelse med Christian 4.s købstadlovgivning i årene efter Kalmarkrigen, blev det vedtaget at foretage en revision af visse købstæders regnskaber. Den foregik 1618–19 og omfattede i starten kun København, Helsingør og Malmø, men udvidedes til også at omfatte Køge og enkelte andre byer. De antegnelser mm., som findes i Rigsarkivet, har forbindelse med denne engangsrevision. Mens

byfogden var skatteopkræver, blev sisen normalt opkrævet af kærneren, og derfor findes der nogle »kærnerregnskaber« sammen med told- og byfogedregnskaber, dog vist først efter enevælden. De tre årgange Næstved regnskaber kan have været bilag til en sag.

Registrering: Folioereg. 108b s. 69–70.

Indhold: Antegnelser om Malmøs regnskaber 1605–18, om Helsingørs 1610–17 og om Københavns havne- og kærnerregnskaber 1606–17. Fortegnelse over Køges regnskaber 1595–1616 og antegnelser 1590–1617. Næstveds kærnerregnskaber 1649–51. Slangerups kærnerregnskaber m. antegnelser 1606–18 (pk. 126–28).

Litteratur: M. Mackeprang: *Dansk Købstadstyrelse* (til 1619), 1906.

Køkkenskriverregnskaber

Se Hofholdning. Se også Rentemesterregnskaber.

Lensregnskaber

For lensregnskaberne er adskillelsen ved 1558/59 misvisende. De regnskabsfragmenter, enkelte jordebøger og oversigter ældre end ca. 1550, som er bevarede, er sjældent reviderede. De er oftere indkaldt i forbindelse med arbejdet på at omlægge lensstyrelsen eller pålæg af ekstraskatter. De bevarede regnskaber fra 1550'erne, se s. 656f, svarer derimod ret nøje til de – på grund af de store rentekammerkassationer i det 18. årh. – ret tilfældigt bevarede regnskaber frem til 1600. Fra o. 1600 er rækkerne nogenlunde komplette. Kernen i dem er de regnskaber og tilhørende bilag, som årligt indsendtes til revision, samt revisionens antegnelser. Men som lensregnskaberne fremtræder i dag efter den omordning, der påbegyndtes i 1880'erne og blev afsluttet i 1940'erne, indeholder de andet og mere end egentlige regnskabsbilag. Kvittanser og lensbreve stammer oftest fra lensarkiverne, men undertiden fra de adelige privatarkiver. Overdragelsesforretninger med tilhørende inventarer kan være indleveret i forbindelse med endelig afregning ved lensmandskifte, men stam-

mer oftere fra lensarkivet. En del af jordebøgerne er ikke oppebørselsjordebøger, men er indkaldt af kancelliet ved specielle lejligheder eller er hjemmehørende i landkommissærarkiver. Desuden mangler en stor del af bilagene; nogle er gået tabt, men andre kan træffes spredt rundt i Danske kancellis arkiv og i resterne af Topografisk samling eller andre samlinger. Det skyldes, at det i mange tilfælde har været svært at retablere den oprindelige orden, fordi man i det 18. og begyndelsen af det 19. årh. totalt splittede lensregnskabsbilagene ad under forsøget på at skabe lange topografisk eller sagligt ordnede rækker. Nogle som særlige arkivfonds udskilte byfoged-, kirke- og toldregnskaber, fortrinsvis fra len øst for Øresund, kan pga. nummerpåtegninger, eller fordi slutsummerne indgår i lensregnskabernes hovedregnskab, konstateres at være bilag til disse.

Da en udskillelse, respektive tilbageførsel af bilag vil være en uoverkommelig opgave, har man ved den igangværende revision og ompakning valgt at bevare den fra 1880erne skabte firdeling og kun justere den ved at sørge for en ensartet rækkefølge samt rette åbenlyse fejl. Den hidtidige opstilling med en overordnet topografisk inddeling og alfabetisk rækkefølge inden for hvert geografisk område er bevaret for de afståede landskaber, mens alle len i det nuværende Danmark opstilles i én alfabetisk række.

Inden for det enkelte len er rækkefølgen: *a. Regnskaber*, som består af ekstrakter, indtægts- og udgiftsregnskab med en varierende mængde bilag. *b. Jordebøger* over de budgetterede landgildeindtægter og i virkeligheden bilag til indtægtsregnskabet. *c. (Ekstra)skattemandtaller*, der udgør ligningsgrundlaget for de efterhånden årligt tilbagevendende ekstraskatter. Regnskabet for skatterne kan enten ligge sammen med mandtallerne eller være indført i hovedregnskabet. Hertil kommer en række løse bilag i form af skattebreve og tingsvidner mm. *d. Kvittanciarumbilag*, hvis hovedindhold er rentemestrenes årlige kvitteringer for aflagt regnskab, men desuden lensbreve, inventarer og arkivdesignationer.

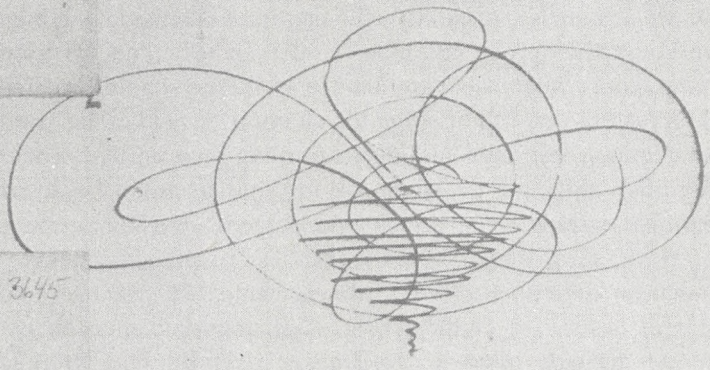
Ved enevældens indførelse ændredes lenene til amter og lensregnskaberne afløstes af amtsregnskaber, se s. 687–88.

I den følgende oversigt over indholdet er der normalt angivet uderår for det enkelte len. Det betyder ikke, at der er bevaret eller har eksisteret regnskabsmateriale for alle mellemliggende år. De store variationer i begyndelses- og slutår skyldes ikke blot

1102 mb sup mb.
1103 qu. amovet
1104 qu. amovet
1105 qu. amovet
1106 qu. amovet
1107 qu. amovet
1108 qu. amovet
1109 qu. amovet
1110 qu. amovet
1111 qu. amovet
1112 qu. amovet
1113 qu. amovet
1114 qu. amovet
1115 qu. amovet
1116 qu. amovet
1117 qu. amovet
1118 qu. amovet
1119 qu. amovet
1120 qu. amovet

3644

Songt. Krautz.
Lingenbal auf Fide
Linnobold's Linn van
Luthge auf Fide
Linnova auf Fide
Linn Jakob
Das 3634
Fol. 26 35.

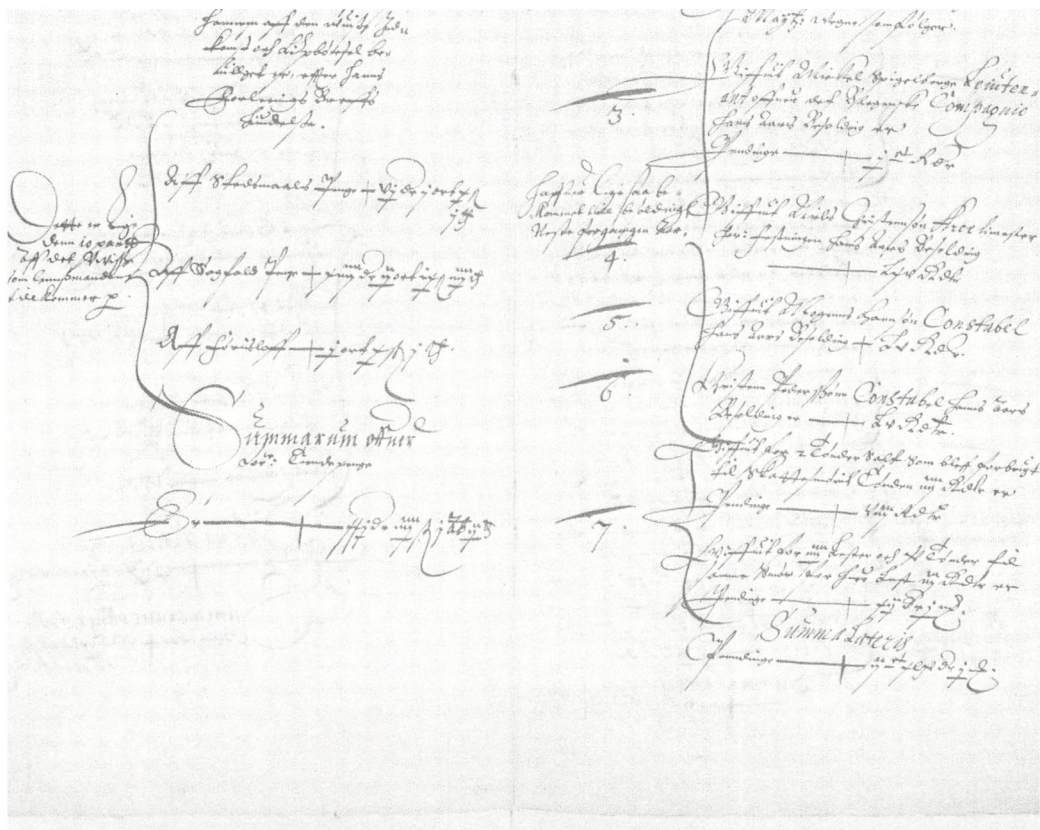

3645

1121 qu. amovet
1122 qu. amovet
1123 qu. amovet
1124 qu. amovet
1125 qu. amovet
1126 qu. amovet
1127 qu. amovet
1128 qu. amovet
1129 qu. amovet
1130 qu. amovet
1131 qu. amovet
1132 qu. amovet
1133 qu. amovet
1134 qu. amovet
1135 qu. amovet
1136 qu. amovet
1137 qu. amovet
1138 qu. amovet
1139 qu. amovet
1140 qu. amovet

Hymn...
Linnova auf Fide
Das 3634
Fol. 26 35.

Regnskaber 1559–1660: Lensregnskaber, Kristianopol, a Regnskaber 1634/35, pk. 365. – Opslaget viser to sider af hovedregnskabets udgiftsdel. Venstre side er lenets udgift til lensmanden Erik Krabbe på 1/10 af den uvisse indtægt. På højre side er anført diverse udgiftsposter. De tilføjede numre henviser til de tilhørende bilag, se s. 678. Posterne 3–6 vedrører årslønninger til militærpersoner på henholdsvis 150, 65 og 55 rdl. De sidste udgifter er til salt og tønder.

Regnskaber 1559–1660: Lensregnskaber, Kristianopol, a Regnskaber 1634/35, pk. 365. – Regnskabets omslag med hæfteremme skåret ud af et middelalderligt pergament-ms. Titlen lyder: Kgl. Maj.s regnskab af Christianopol len på indtægt og udgift fra Philippi Jacobi dag (1. maj) 1634 til 1635. Mens det fra ca. 1600–25 var absolut nødvendigt at angive møntberegningen, burde det efter møntreformen være overflødig. Alligevel noteres det: Mønten her er beregnet på daleren 96 sk.

kassationerne, men også mageskifter af krongods og ændringer i forleningsform.

Lensregnskaberne er totalfilm (mormonfilm) og kan pga. bevaringstilstanden og de mange middelalderlige håndskriftfragmenter anvendt til indbindingsmateriale normalt ikke benyttes i original.

Registrering: Seddelreg. 77–78 (som følger den hidtidige opstillingsorden). T. Jexlev: *Lensregnskaberne. En oversigt*, 1978, er en summarisk registratur, udarbejdet på grundlag af seddelreg. og Erslev: *Danmark–Norges Len og Lensmænd*, suppleret med materiale fra Topografisk samling på papir. Oversigten er rent topografisk og følger for det nuværende Danmark Trap: Danmark. Filmfortegnelse på læsesalen.

Indhold: *Ekstrakter* ca. 1570–99. Årgangsvise ekstrakter fra de fleste regnskabslen, samlet i Renteriet o. 1600. De erstatter til en vis grad de kasserede regnskaber.

Halland: Halmstad 1600–45. Laholm 1580–1644. Varberg 1591–1645. Varberg lens arkiv 1572–1615 (opstillet som Tillæg til lensregnskaberne fra Halland, Skåne og Blekinge).

Skåne: Bosjö kloster 1559. Börringe kloster og Lindholm 1603/04, 1651–58. Frosta herred og Helne kirke (Allehelgenskloster i Lund) 1606–58. Gladsax 1610–21. Gärds herred (1572)1610–14. Helsingborg 1574–1657. Herrisvad kloster 1610–56. Hörja og Sandby 1608–33. Järrestad herred 1629. Kristianstad 1617–57. Landskrona 1573–1658. Lundagård udat. jordebog (1595–97). Lund St. Peders kloster med Övid kloster 1560–1650. Malmø 1565–1658.

Blekinge: Kristianopel (Lyckå) ca. 1595, 1601–57. Sölvesborg 1583–1658.

Øvrige len uden for det nuværende Danmark: Ahrensburg (Øsel) 1594/95, 1617–31. Bohus og Viken 1580–1658. Borg-

---

Regnskaber 1559–1660: Lensregnskaber, Kristianopel, a Regnskaber 1634/35, pk. 365. – Bilag nr. 5–7 (numrene er anført på bagsiden). Nr. 5–6 er konstablerne Mogens Hansens og Christen Pedersens kvitteringer for årsløn, hver 55 rdl. Nr. 7 er borger Erik Gises (Güsens) bevis på to tønder salt til skattesmørret. Han har fået 8 rdl. Som det ses, er kvitteringerne skrevet med samme hånd, dvs. af lensskriveren, hvorpå modtageren har kvitteret med bomærke eller underskrift. Bilagene har skullet atesteres, som det fremgår af lensmandens egenhændige underskrift, som findes på dem alle.

holm (Öland) 1612/13. Dragsmark kloster 1644–52. Kalmar 1611–13. Visby (Gotland) 1600–45. Älvsborg 1565, 1612–19.

Danmark: Abrahamstrup 1559, ca. 1590, 1600–52. Antvorskov kloster 1600/01, 1609–60. Bøvling 1588–1661. Dalum kloster 1587–1662. Dragsholm 1591–1661. Dronningborg 1579/80, 1597, 1604–60. Dueholm kloster 1610–60. Eskebjerg 1600–02. Frederiksborg 1561–1662. Færøerne 1584–1653. Gedsergård og Sørup 1569, Hagenskov 1600–58. Hald 1594–1651. Halsted kloster (og Ravnsborg) 1584/85, 1600–61. Hammershus 1598–1661. Hindsgavl 1586, 1598–1660. Holbæk ca. 1600–58. Hørsholm 1643–50. Jungshoved 1601–54. Kalundborg 1575–1658. Kalø 1569–1661. Koldinghus 1573, 1610–61. Kronborg 1588–1660. København med ladegårde og enghaver 1599–1661. Lundegård (Mors) 1604–51. Lundenæs 1597, 1599, 1607–57. Lønborggård 1634–46. Mariager kloster 1584–86, 1603–61. Maribo kloster 1619–61. Møgeltønder 1600–57. Nyborg 1563/64, 1578–1660. Nykøbing 1569, 1582–1661. Odensegård 1576–1660. Odense St. Knuds kloster 1623–26, 1648–60. Pandumgård 1624–58. Riberhus 1562/63, 1581–1658. Ringsted kloster 1566–1656(62). Ristrupgård 1646–50. Roskildegård 1576–1658. Rugård 1605–61. Saltø 1614–46. Sejlstrup 1608–51. Silkeborg 1586, 1596–1661. Skanderborg (og Åkær) 1573–1661. Skarpenbergs gods 1597–1613. Skivehus 1598–1661. Sorø kloster 1562–1661. Stegehus (1568–96), 1606–61. Stjernholm (Bygholm) 1602–61. Svenstrupgård 1619–22. Sæbygård 1610–16. Søllemarkgård (Samsø) 1645–48. Tranekær 1587/88, 1601–61. Tryggevælde 1595–1658. Vestervig kloster 1596, 1618–61. Vordingborg 1597–1660. Ørum 1580–1661. Åkær 1571, 1589/90, 1650–57. Ålborghus 1562, 1591–1661. Ålholm 1600–61. Århusgård ca. 1580, 1599–1660. Åstrup 1578–82, 1606–57.

Hjælpebidler og litteratur: Thomas B. Bang: *Lensregnskaberne og deres Benyttelse som historisk Kilde, Fortid og Nutid I*, 1914–16 s. 140–60. T. Jexlev: *Lensregnskaberne – en oversigt*, 1978 (= *Fortid og Nutid XXV–XXVI*, 1974–76).

Kr. Erslev: *Konge og Lensmand i det 16. Aarh.*, 1879. Samme: *Danmarks Len og Lensmænd i det 16. Aarh.*, 1879. Samme: *Danmark-Norges Len og Lensmænd 1596–1660*, 1885. Hans H. Fussing: *Stiernholm Len 1603–61. Studier i Krongodsets Forvalt-*

ning, 1951. P. Rasmussen (udg): *Århusgård og Åkær lens jordebog 1544*, 1960. Samme: *Silkeborg lens jordebog 1586*, 1964. H. Bennike Madsen: *Det danske skattevæsen. Skatter på landbefolkningen*, 1978. Orla Damkjær: *Rigsarkivets ordning af lensarkiver og jordebøger*, Arkiv bd. 8, 1982 s. 180–93.

Møntmesterregnskaber

Registrering: Folioereg. 108b s. 21.

Indhold: Regnskab for mønten i Christiania 1629–30 m. bilag (pk. 56).

Se også Regnskaber –1559 og Rentemesterregnskaber.

Nibe sildesalteri

Se Sildesalteri.

Omslagsregnskaber

Gruppen indeholder regnskaber for kongens låneforretninger på Kieler omslag i fortsættelse af tilsvarende regnskaber fra den foregående periode. – I rentemesterregnskabernes udgifter findes under hovedgruppe B andre terminsforretninger m. bilag.

Registrering: Ureg.

Indhold: Regnskaber m. bilag 1565–1692, div. år. – Toldskriver Johan Thomsens regnskab for skattepenge anvendt til Kieler omslag 1655 (folioereg. 108b, pk. 4).

Se også Regnskaber –1559: Kgl. lån.

Potaskeværket i Blekinge

Kun enkelte regnskaber er bevaret fra dette kgl. industriforetagende.

Registrering: Folioereg. 108b s. 25.

Indhold: Regnskab for potaskeværket i Blekinge 1649–55 (pk. 61).

Rejseregnskaber

Se Fortærings- og rejseregnskaber.

Rentemesterregnskaber

Rækken af rentemesterregnskaber 1559–1660 er en umiddelbar fortsættelse af regnskaberne 1546–58, se Regnskaber –1559. De af rentemestrene årligt førte regnskaber er hovedregnskaber for rigets indtægter og udgifter. I den første periode følger regnskabsterminen kalenderåret, 1559–88 er der varierende regnskabsterminer, og 1588–1660 er 1. maj fast regnskabstermin, ligesom det er den normale skæringsdag for lensregnskaberne. For hver enkelt regnskabstermin er indtægts- og udgiftsregnskab indbundet i et bind. Hertil slutter sig regnskabsekstrakter for kortere eller længere perioder; i 1650'erne drejer det sig om månedlige ekstrakter. Mens regnskaberne er så godt som fuldstændigt bevarede, for nogle årgange endda i dublet, er bilagene kun bevaret i begrænset omfang. Flertallet af bevarede bilag knytter sig til udgiftsregnskabets forskellige konti og findes enten som bilagspakker i tilslutning til rentemesterregnskaberne eller som særlige rækker registreret i folioreg. 108b.

Såvel indtægts- som udgiftsregnskaber er opdelt i en række hovedgrupper. Indtægterne fordeler sig på: 1 indtægt af møntning, 2 fra kongens kammer, 3 ordinære lensindtægter, told, accise, byskatter og sagefald af byerne, 4 ekstraskatter, 5 indtægter ved salg, lån og forstrækninger samt restancer. Hertil kommer i alt fald fra 1588 diversegruppen: Adskillige indtægter. Antallet af hovedgrupper inden for udgiftskonti er varierende fra normalt 6 i 1550'erne til 12, der bliver det faste antal fra 1588. De kan være enten nummererede eller litrerede. Almindeligvis er de enkelte konti fortløbende nummereret inden for hvert bind, mens hovedgruppernes litrering er sket i forbindelse med udarbejdelsen af oversigten over udgiftskonti 1588–1660.

Registrering: Seddelreg. 9. Folioereg. 108c, der for hvert bind regnskaber 1588–1660 fordeler de enkelte udgiftskonti på de 12 hovedgrupper og ved understregning markerer, når der er bevaret bilag.

Indhold: Indtægts- og udgiftsregnskaber 1559–88. Ekstrakter 1562–88. Månedso- og kostpengeregistre 1570–87. Div. bilag

Regnskaber 1559–1660: Rentemesterregnskaber, årgang 1660. – Det samtidige brune skindbind bærer ingen titel, men årstal, Christian 4.s monogram og nederst initialerne EK og SB, dvs. rentemestrene Enevold Kruse og Sivert Beck. Bindet indeholder deres regnskaber for indtægt og udgift fra Philippi Jacobi dag (1. maj) 1600 til samme dag i 1661.

1563–88, bl.a. klæderegnskab 1564–65. Indtægts- og udgiftsregnskaber 1588–1660 m. tilhørende ekstrakter. Ordre til rentemestrene 1642–60. Hofmønsterskriverens månedsregistre 1620–25. Andre månedsregistre på pengeudbetalinger 1620–29, 1635–56.

Bilag til udgiftskonti: Udmøntning 1594–1644. Terminsforretninger og afbetaling på rigets gæld 1588–1659, div. år. Kongehuset 1588–1659. Hoffets personale mm. 1590–1658. Månedso- og kostpenge til hofpersonalet 1588–1625. Udgifter til landmilitisen 1615–18. Smedien på Bremerholm og andre byggeforetagender 1598–1625. Kgl. slotte 1618–42. Tugthuse og børnehuset 1608–49. Div. udgifter 1588–1659. Møntmesterregnskaber 1602–35, 1644–63. Hofmønsterskriveren 1628–61. Klædekammerregnskaber 1592–1662, div. år. Skibsbyggeri 1624–34. Køkkenskriverregnskaber (overført til folioreg. 108b). Bryghusregnskaber 1627–31, 1646–52, 1657/58. Skrivemateriel 1601–62. Bygningsmaterialer 1620–28. Silkeværket 1620–24. Flådens udrustning 1652–54.

Rentemesterregnskaberne fortsætter efter enevælden til 1679 (se VA XII s. 19), og afløses derefter af Zahlkammerregnskaber, se s. 726, og efterhånden af flere andre kassers regnskaber.

Litteratur: K. Krüger: *Die Einnahmen und Ausgaben der dänischen Rentemeister 1588–1628*, Kiel 1970.

Sildesalteri

Nedsaltningen af limfjordssildene var koncentreret som et kgl. industriforetagende i Nibe.

Registrering: Folioereg. 108b s. 23.

Indhold: Nibe sildesalteris indtægts- og udgiftsregnskaber m. bilag 1600–55 (pk. 60a–c).

Stempelpapirregnskaber

På foranledning af Rigets hollandske kreditorer indførtes 21.7.1657 afgift på stemplet papir.

Registrering: Folioereg. 108b s. 2.

Indhold: Stempelpapirregnskaber 1657–60 med antegnelser (pk. 5).

Studiegårdsregnskaber mm.

Kommunitetets ældre regnskaber og jordebøger har dels været opbevaret i Rentekammeret og er dels forblevet i Universitetets arkiv, jf. VA XXI s. 191–99. For 1633–60 er de opstillet under folioereg. 108b, for 1660–69 findes de i Reviderede regnskaber efter 1660 (Erslev gr. 11), mens de øvrige er i Universitetsarkivet, gr. 23.

Registrering: Folioereg. 108b s. 25–26. VA XXI s. 195–99.

Indhold: Hovedskat 1660 af Universitetet. Ekstrakter, indtægts- og udgiftsregnskaber 1633/34–1660/61 m. bilag 1641–61. Bygningsregnskaber for Studiegården, Regensen og residenser 1643–54. Inventarielister 1654–60. Antegnelser (pk. 62, 63a–j).

Subsidieregnskaber

Afregning og regnskaber for de fra Generalstaterne i 1650'erne modtagne subsidier er dels i Rentekammerets og Danske Kancellis afregninger, dels i folioreg. 108b.

Registrering: Folioreg. 108b, jf. folioreg. 250.

Indhold: Poul Klingenberg og Gabriel Marselis' regnskaber for hollandske subsidiepenge 1653–54, 1658–60 (med udgifter frem til 1665/66). Peder Charisius' regnskab og afregning for udgifter afholdt for subsidiepenge 1651–61. Henrik Rosenvinges regnskab for subsidiepenge 1657–59 (pk. 3).

Se også Afregninger, s. 327 og 329.

Sølvkammerregnskaber

Se Hofholdning.

Toldregnskaber

Toldregnskaberne er registreret og opstillet efter landsdele og alfabetisk inden for hvert landskab.

Registrering: Folioreg. 108b s. 71–81.

Indhold: Toldregnskaber fra købstæder og ladepladser i Bohuslen 1610–56, div. år (pk. 130a–e, 131–34). Älvsborg len 1614–18 (pk. 135). Hallandske byer 1604–45 (pk. 136–37, 138a–d, 139). Skånske byer 1576–1658 (pk. 140, 141a–k, 142a–b, 143a–k, 144a–b, 145a–f, h, 146, 151, 152a–e). Byer i Blekinge 1599–1658 (pk. 147a–g, 148, 149a–j, 150a–c). Gotland 1616–41 (pk. 153a–g). Bornholm 1637–57 (pk. 154). Byer på Sjælland og Møn 1600–62 (pk. 155, 156a–f, 157–59, 160a–d, 161–62). Smålandenes byer 1608–61 (pk. 163–64). Byer på Fyn og Langeland 1605–60 (pk. 165–66). Byer i Jylland 1568–1661 (pk. 167–68). – Told af pommersk sejlads 1629, 1632–42 (pk. 169a–b). – Div. toldregnskaber 1626–58 (pk. 170a). – Kontribution og lastepenge af Danmark og Norge 1645–54 (pk. 170b). – Assens øksnetold 1639–55 (pk. 171a–d).

Se også Regnskaber –1559 og Regnskaber 1660–ca. 1848 samt Byfogedregnskaber.

REGNSKABER 1660 – CA. 1848

Alle regnskaber vedr. statslige indtægter og udgifter var underkastet revision. Lokaladministrationens regnskaber indsendtes til revision hos en overordnet myndighed, de fleste til Rentekammeret, i hvis arkiv der findes registraturer over indsendte regnskaber (Rtk. 11). Fra 1773 foregik Rentekammerets revision i særlige revisionskontorer, se s. 342. Også Danske kancelli og de forskellige fagkollegier havde revision af regnskaber. Revisionen af skifter og offentlige stiftelsers midler foregik således fra 1786 i Danske kancelli, som i 1801 også overtog revisionen af købstadsregnskaber mm. Også de overordnede myndigheders regnskaber revideredes.

Et stort antal regnskaber er i Rigsarkivet placeret i én gruppe, Regnskaber, også kaldet *Reviderede regnskaber eller Rentekammerets reviderede regnskaber*. Heri indgår dog regnskaber, som er revideret af andre myndigheder end Rentekammeret og regnskaber, som ikke er revideret og evt. kommet til Rigsarkivet ad anden vej end fra den reviderende myndighed. I institutioners arkiver findes i mange tilfælde tilbagesendte reviderede regnskaber (evt. med bilag), genparter af regnskaber indsendt til revision, og underregnskaber, som ikke er blevet særskilt revideret. Regnskaber fra myndigheder, som selv har revideret eller har haft særlige revisorer eller revisionskontorer, må søges i vedkommende myndigheds arkiv.

Reviderede regnskaber har som regel en påskrift med dato for revision og den reviderende embedsmands underskrift. I mange tilfælde er der bevaret vedlagte antegnelser, dvs. bemærkninger til regnskabet fra revisionsmyndigheden og svar på spørgsmål og kritik fra de ansvarlige for regnskabsaflæggelsen.

Kassationer af regnskaber har været meget omfattende (se VA XII, Indledning); det er især gået ud over bilag, særligt til de centraladministrative regnskaber (Zahlkasseregnskaber mm.).

For overskuelighedens skyld er visse regnskabsgrupper i den efterfølgende oversigt anført under overskrifter, som ikke svarer til registreringens betegnelser (f.eks. er »Kongens arkiv« omtalt under forskellige slesvigske og holstenske regnskabsgrupper). I alle tilfælde er der dog anført henvisning.

Registrering: Se under de enkelte regnskabsgrupper. Seddelreg. 76 er en summarisk, alfabetisk oversigt over regnskaberne, hvori er anført enkelte i øvrigt uregistrerede grupper. I Kr. Erslev: *Rigsarkivet og Hjælpebidragene til dets Benyttelse*, 1923 er s. 97–109 (jf. smstd. s. 80–82) registreret visse regnskabsgrupper. I det følgende er der under *Registrering* henvist hertil ved »Erslev gr. nr«.

Registreringen af Regnskaber er meget uensartet og mangelfuld, og visse grupper er vanskelige at benytte under de nuværende registreringsforhold.

Amtsprovsternes lønningsforhold

Se Tienderegnskaber.

Amtsregnskaber 1661 – ca. 1848

Amtsregnskaber (også kaldet amtstuerregnskaber) er regnskaber for skatter og afgifter af landdistrikterne i amterne, der i 1660 afløste lenene som overordnede enheder i lokaladministrationen. Amtsregnskaberne udgør således i visse henseender en fortsættelse af lensregnskaberne, se s. 674. Skatteudskrivning og regnskabsførelse blev varetaget af en amtsskriver, siden amtsforvalter. Skatterne kunne i perioder være bortforpagtet; regnskaberne for sådanne år er mindre udførlige.

Regnskaberne er aflagt og opstillet hvert amt for sig. Inden for hvert amt er de delt i fire rækker: Jordebogsregnskaber, kontributionsregnskaber, ekstraskatteregnskaber, og konsumtions-, familie- og folkeskatteregnskaber (sammenblandinger kan forekomme). Amtsgrænserne svarede oprindeligt til lenenes grænser. Ved en gennemgribende reform i årene omkring 1800 samledes amterne til de større amter, som eksisterede til 1970. Jf. *Trap Danmark* samt oversigtskort over de ældre amter (læsosal).

Registrering: Seddelreg. 79–80. Erslev gr. 2. Seddelreg. over mandtal til kopskatten 1743.

Indhold: *Jordebogsregnskaber:* Landgilde og andre afgifter af kronens gods. Uvisse indtægter (retsbøder mm.).

Kontributionsregnskaber: Regnskaber for den årlige matri-

kelskat af hartkornet, første gang udskrevet 1662. Frederik 3.s og siden Christian 5.s matrikel (se s. 349) blev udarbejdet som grundlag for påligning af denne skat. Skatten var begrænset til den stående hær og flådens underhold og opkrævedes derfor delvis i naturalier. Der findes enkelte mandtalslister blandt regnskabsbilagene.

Ekstraskatteregnskaber: Regnskaber vedr. skatter, som blev udskrevet til særlige formål, såsom prinsessebryllupper (prinsessestyr), krig (krigsstyr) mm. Skatterne blev ofte udskrevet som en fast afgift af hver person (kopskat, hovedskat), tillige af kvæg og ildsteder. Der findes hyppigt mandtaller blandt bilagene, især før 1700. Fra det 18. årh. er de vigtigste regnskaber med mandtaller ekstraskatteregnskaberne 1743, 1757 og 1762. Der blev også udskrevet forskellige skatter på luksusvarer og på visse kategorier af bygninger. Til statsgældens betaling indførtes 1768 en årlig skat på ¼% af det skattepligtige hartkorn, og 1773–1809 på ¼% af udlånte kapitaler.

Konsumtions-, familie- og folkeskat: Konsumtionen var en afgift af det indenlandske forbrug, indført 1657 og ophævet ved kontributionsskattens indførelse 1662, men atter indført i købstæderne 1671, mens den på landet opkrævedes som en familie- og folkeskat af personer i husstandene, som var over 15 år. De ældre regnskaber (især før 1700) rummer talrige mandtaller.

Amtsregnskaber er bevaret for alle amter i Kongeriget.

Se også Gejstlige kontributionsregnskaber.

Litteratur: Carl S. Christiansen: *Om Amtsregnskaberne som historisk Kilde*, Fortid og Nutid bd. 4, 1923.

Bispetiende

Se Tienderegnskaber.

Brandstyersregnskaber 1727–41

Efter Viborgs brand 1727 og Københavns brand 1728 blev der udskrevet særskat (brandstyr) af hele Monarkiet til byernes genopbygning.

Registrering: Erslev gr.1.

Indhold: Indtægts- og udgiftsregnskaber m. bilag og antegnelser. Bilagene omfatter, foruden enkelte skattemandtal, hovedsagelig udgiftsbilag for byggearbejderne.

Byfoged- og skatteregnskaber

Se Købstadsregnskaber.

Bælttold

Se Strømtold.

Børnehuset

Se Straffeanstalter.

Børsregnskaber 1669–85, 1820–55

I perioden 1670–85, hvor Kommercekollegiet forvaltede Børsbygningen, blev der aflagt særskilt regnskab for Børsen. 1685 overtog Søkvæsthuset bestyrelsen af Børsen.

I 1808 indførtes en afgift til staten af alle private børsauktioner. Ved salget af Børsen til Grosserersocietetet 1856/57 overtog dette afgiften.

Registrering: Seddelreg. 87.

Indhold: Regnskaber for Børsen, Kommercekollegiet og anlægget af Nyhavn 1669–85. Børsafgiften 1820–55.

Chatolkasseregnskaber

Se Partikulærkammeret s. 104, og Nyere kgl. chatolkassesager, s. 115.

Civiletatens bygnings- og materielforvalter 1714–1848

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 27.

Indhold: Regnskaber m. bilag for anskaffelse og udlevering af bygningsmaterialer til kgl. byggearbejder.

Depositaregnskaber 1806–50

Danske Kancelli formidlede overførslen af en broget mængde af betalinger af halvofficiel karakter, fra børnebidrag og indsamlinger til skadelidte til div. legatmidler. Disse beløb betegnedes deposita.

Registrering: Erslev gr. 27.

Indhold: Kancellikassererens regnskaber m. bilag 1806–50.

Ekstrakassen

Se Kollegiernes fattig- og understøttelseskasse.

Ekstraskatteregnskaber

Se Amtsregnskaber, Købstadregnskaber.

Faktorregnskaber 1676–1781

Den danske konge udnævnte såkaldte faktorer til at varetage sine økonomiske interesser i en række af Europas største handelsbyer. Faktorerne varetog bl.a. forsendelsen af officielle breve mellem Danmark og udlandet.

Registrering: Seddelreg. 87.

Indhold: Regnskaber m. bilag og antegnelser. Bilagene omfatter bl.a. lister over breve, som er blevet ekspederet til regeringen i København.

Lübeck 1676–87. Hamburg 1681–1771. Amsterdam 1681–1781. Tillæg til Amsterdam: Den hollandske Livrentekasse 1688–1725 (Regnskaber, kopibøger, leveattester, kvitteringer mm.).

Fattig- og forsørgelsesanstalter, stiftelser og legater 1660–1870

En lang række offentlige stiftelser (bl.a. de adelige jomfruklostre), fattigforsørgelsesanstalter samt privat indstiftede legater stod under Danske kancellis tilsyn, direkte eller gennem stiftsøv-

righeden. Regnskaberne blev revideret dels i Kancelliet, dels i Rentekammeret.

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 12.

Indhold: *København:* Magistratens fattigkasse, Alm. Hospital, Uldmagasinet, Arbejdsanstalten, Opfostringshuset m.fl. almene pleje- og fattiganstalter 1709–16, 1781–1839. De enkelte sognes pleje- og fattiganstalter 1660–69, 1781–99. Klostre og stiftelser 1758–1850. Legater 1786 – ca. 1848. Mosaisk trossamfund ca. 1815–48.

Sjælland: Hospitaler, klostre og stiftelser 1726–1869. Legater 1829–70.

Lolland-Falster: Nykøbing hospital 1680–93. Dronning Anna Sophies stiftelse 1831–48. Legater 1829–45.

Bornholm: Kofoedske legat 1829–41.

Fyn: Odense hospital 1684–89. Mulernes legatskole 1829–47. Legater 1824–70.

Nørrejylland: Klostre, stiftelser og hospitaler 1681–1848. Ålborg gejstlige enkekasse 1736–1830. Legater 1829–51 (stiftsvis inddelt).

Finmarkske handel 1759–64

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 21.

Indhold: Regnskaber for det kgl. handelsmonopol på Finmarken: Kielvig havn 1759–64. Finmarkske negoce (handel) i København 1759.

Fiskemesterregnskaber 1660–1770

Fiskemestrene havde ansvaret for fiskeri i de kgl. søer og damme med henblik på hoffets forsyning.

Registrering: Seddelreg. 86. Erslev gr. 15.

Indhold: Regnskaber m. bilag og antegnelser for København, Frederiksborg og Kronborg amter.

Formueskatten 1789

Ved forordning 11.3.1789 blev der udskrevet en ekstraskat af formue, indkomst og næring.

Registrering: Seddelreg. 49.

Indhold: Skattelister m. ekstrakter og bilag, herunder ofte de skattepligtiges »selvangivelser«. Ordnet efter købstæder og amter.

Forstpengeregnskaber

Se Skov- og jagtregnskaber.

Forstrandsregnskaber 1668–1848

Kongen havde ret til herreløst vragods, som drev ind på forstranden, for så vidt denne ret ikke var overdraget til privilegerede godsejere. Forstrandene var bortforpagtet fra 1671 til slutningen af det 18. årh., hvor de atter kom under direkte statslig administration.

Kronens indtægter af forstrandene før 1660 er opført i lensregnskaberne.

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 20.

Indhold: Nørrejylland 1668–70. Vendsyssel, Læsø, Ørum og Vestervig amter (strandforpagningsregnskaber) 1700–09, 1725–57. Christiansø 1769–95. Forstrandsregnskaber, inddelt efter herreder (topografisk ordnet, overvejende for jyske herreder) 1798–1848.

Frederiksborg stutteri 1722–1848

Stutteriet ved Frederiksborg slot blev oprettet under Frederik 2. og nedlagdes 1871/76.

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 27.

Indhold: Regnskaber m. bilag (1722–67 kun inventar- og høregnskaber).

Færøske regnskaber 1709–1851

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 21.

Indhold: Regnskaber for den kgl. monopolhandel på Færøerne (Færøske handel) 1709–76, 1840–51. Toldregnskaber 1767–85. Chaluppen Thorshavn (tilhørende Færøske handel) 1827–37. Extra- og rangskat af Færøerne m. bilag og antegnelser 1765–85. Færøernes overformynderi m. bilag 1836–48.

Jf. Islandske regnskaber, Industriregnskaber samt Kongehusets og rigets arkiv D11–12 Island, Færøerne, Grønland s. 97.

Fæstningsregnskaber

Se Militære regnskaber.

Gejstlige kontributionsregnskaber 1661–80

En række af de ekstraordinære skatter (jf. Amtsregnskaber s. 687) blev pålignet og opkrævet særskilt for gejstlighedens vedkommende.

Registrering: Seddelreg. 87.

Indhold: Regnskaber m. bilag (selvangivelser og mandtal) og antegnelser, ordnet efter stifter.

Gesandtskabsregnskaber

Se TKUA s. 309.

Godsregnskaber 1660–1890

Registrering: Seddelreg. 86. Erslev gr. 15–16.

Indhold: Regnskaber for de enkelte kgl. godsers drift m. bilag, i enkelte tilfælde med skattemandtal. Gruppen omfatter tillige regnskaber for de jyske hedekolonier 1760–1890.

Grønlandske regnskaber 1723–43

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 27.

Indhold: Regnskaber for de første år af den grønlandske handel og af de grønlandske kolonier: Skat af Norge til Bergens grønlandske kompagni 1725 (heri også regnskaber for norske bidrag til det brandlidte Viborg). Den grønlandske handel 1725–28. Det grønlandske dessein 1723–26. Bergens grønlandske kompagnis lotteri 1723–26. Hovedregnskaber 1727–28. Faktura-regnskab 1727–29. Grønlandske rentepenge (overskuddet af Norges skat til Bergens grønlandske kompagni blev udsat på rente 1726) 1727–43. Kolonierne Godthåb 1723–31. Nepesine 1728–31.

Grønlandske handelsregnskaber 1775–1900(02)

En del af den Kgl. grønlandske handels regnskaber henregnes til gruppen Regnskaber.

Registrering: Folioereg. 140 og 189.

Indhold: Skibsregnskaber (skibenes drift) 1798–1824. Proviant-, material- og inventarregnskaber (Udredningskontorets inventarregnskaber m. oplysninger om, hvad der er udleveret til kolonierne eller solgt på auktion) 1776–1816. Udredningsregnskaber (senere benævnt pakhusregnskaber; vedr. proviant, varer og materialer, som er udleveret til kolonierne) 1777–1807, 1827–1900. Returvare- og materialregnskaber (Pakhuskontorets materialeregnskaber og inventarier samt regnskaber over salget af varer i Kbh. m. oplysning om købernes navne) 1775–1900. Bilag til pakhusregnskabet 1842–95. Kvitterede udleveringssedler til pakhusregnskabet 1873–80. Skibenes proviantregnskaber 1870–99. Koloniernes regnskaber (m. bilag 1838–1902) 1792–1899.

Guineiske regnskaber 1817–50

Regnskaber for de danske besiddelser i Guinea. Jf. Vestindiske regnskaber.

Registrering: Seddelreg. 87.

Indhold: Journaler m. hovedbøger 1817–27. Omkostningsbøger 1817–50. Pakhusregnskaber m. bilag 1826–50. Gagebøger 1817–50. Beholdningsbøger 1817–50. Auktions- og skiftepro-

tokoller 1824–50. Regnskab for apoteket 1836–42. Regnskabsdokumenter 1817–50.

Handelsregnskaber 1669–1851

Gruppen handelsregnskaber omfatter regnskaber for forskellige kgl. handelsmonopoler. Jf. Industriregnskaber.

Registrering: Seddelreg. 87 (Tobakshandelens administration). Erslev gr. 21.

Indhold: Tobakshandelens administration 1761–77, Københavns salt- og tobaksforhandling 1781–86. Det kgl. korntøringsmagasin 1784–1851. Kornkomiteen af 2.8.1820, 1820–29. De kgl. brændetransportskibe 1783–86. Brændeoplaget i København 1782–89 mm.

Havneregnskaber 1665–1847

Havneregnskaber omfatter indtægter og udgifter ved vedligeholdelsen af havnenes broer, pæle og bolværk, opmudring mm. I det omfang, der var tillagt havnene særlige afgifter af skibsfarten til affoldelse af disse udgifter, kan bilagene indeholde oplysninger om besejlingen af de pågældende havne.

Regnskaberne er ordnet alfabetisk efter havnenes navne.

Registrering: Erslev gr. 19.

Indhold: De fleste rækker begynder 1784 eller senere. Ældre er Helsingør 1774–1847, København 1665–1847, Køge 1725–27, 1767–1847, Nivå 1753–67, Stege 1771–1847.

Hofkasseregnskaber 1660–1848

Regnskaberne for den kgl. hofholdning er i vid udstrækning bevaret. De omfatter dels regnskaber for den samlede hofholdning, dels underregnskaberne (såvel drifts- som inventarieregnskaber) for de enkelte funktioner (køkkenskriver, vinkælder, hofbager, sølvkammer, hofapoteker, staldskriver osv). Bilagene, især til de ældre regnskaber, er for det meste kasseret.

Registrering: Seddelreg. 8.

Indhold: Hofholdningen 1660–99(1700). Hofholdningen 1699–1839. Christian 8.s hofholdning 1840–48. Staldetaten 1700–1847.

Hospitaler

Se Fattig- og forsørgelsesanstalter.

Hovedkassen for statsgælden og den synkende fond i Slesvig og Holsten 1816–47

For at styrke tilliden til statsobligationer og fremme statsgældens afvikling oprettedes 1785 en »synkende fond« (afbetalingsfond). I 1816 blev administrationen af statsgælden og den synkende fond henlagt til en særlig direktion.

Registrering: Ureg.

Indhold: Regnskabsbøger m. bilag og antegnelser 1816–47.

Industriregnskaber 1672–1856

Gruppen Industriregnskaber omfatter dels regnskaber for statslige foranstaltninger til industriens ophjælpning, dels kgl. virksomheder, for en stor del knyttet til militærets og de kgl. bygningsarbejders behov.

Industri- og kommercefondet var oprettet 1774 i fortsættelse af det tidligere Almindelige magasin, med det formål at præmiere fabrikation og eksport af manufakturvarer. Landfabrik- og spindeskoledirektionen eksisterede 1782–1817 med det formål at fremme udbredelsen af hjemmespinderiet i landdistrikterne. Jf. Handelsregnskaber.

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 21.

Indhold: Industri- og kommercefondet 1781–83, 1810–38. Landfabrik- og spindeskoledirektionen 1782–1809.

Den kgl. porcelænsfabrik ca. 1798–1848. Det kgl. brændevinsbrænderi 1806–16. De kgl. tobaksplantager 1778–83. De militære uldmanufakturer 1809–15. Oliemøllen på Retræte (Skodsborg) 1804–17. Øbjerggård og Køngs fabrik mm. 1825–41. Randers lærredshalle 1835–42. Vinterbølle blegeri

1829–32. Kgl. produktion, oplag og opkøb af farver (div. regnskaber) 1751–1813. Brydning og oplag af bornholmsk sandsten 1754–1856. Saltkilder i Jylland 1810–13. Stenkulsbrud på Færøerne 1791–1838. Salpeterværket ved Frederiksborg 1753–56.

Islandske regnskaber 1706–95

Regnskaber for de kgl. handels- og industrimonopoler på Island.

Registrering: Seddelreg. 87.

Indhold: Forpagtningsafgift og landskyld af islandske havne 1706–32. Kgl. islandske, finmarkske og færøske handelskompagnis forpagtningsafgift 1743–58. Inspektionen ved den islandske handel 1759. Etatsråd Rybergs regnskaber for den islandske handel 1760–63. Pakhusregnskaber 1759–65. Handelsregnskaber for de enkelte havne 1759–63. Reykjanes saltværk 1774–95.

Jordebogsregnskaber

Se Amtsregnskaber.

Justitsfonden 1805–39

Ved sportelreglement 22.3.1814 oprettedes en justitsfond, hvis indtægter stammede fra en afgift af de i reglementet fastsatte retsgebyrer. Fonden benyttedes til udbetaling af løntillæg, forskud, pensioner mm. til embedsmænd og andre.

Jf. Justitskassen.

Registrering: Erslev gr. 6.

Indhold: Regnskab (Jylland og Bornholm) 1815. Vestindien 1816–39. Island 1814–27. Designationer 1814–21. Kvitteringer 1805–37.

Justitskassen 1736–1867

Justitskassen blev oprettet ved forordning 23.12.1735 for indtægter af en afgift af retsbøder og -gebyrer. Kassens midler gik til aflønning af Højesterets assessorer. Den nedlagdes ved retsreformen 1919.

Jf. Justitsfonden og Landsover- samt hof- og stadsrettens justitskasse.

Registrering: Erslev gr. 6.

Indhold: Regnskaber 1736–1867. Designationer (fortegnelse over afgiftspligtige retsbøder m. bilag; ordnet amtsvis) 1742ff. – Tegnebog (journal og debetprotokol) for københavnske kontor 1771– ca. 1816.

Kanalregnskaber 1826–75

Registrering: Seddelreg. 87 (Kanalkassen). Erslev gr. 22.

Indhold: Regnskaber for Kanalkassen 1841–51 (Kanalkassen forvaltede Ejderkanalens indtægter og udgifter): Materialregnskaber 1841, 1843. Regnskaber (m. bilag 1848–51) 1849–51; bilagene indeholder lister over skibe, som passerede kanalen.

Esrom kanals brændetransport: Regnskaber m. bilag 1826–75.

Regnskaber vedr. Gudenåens pramfart 1841–47 og Odense kanal 1796–1847 er i Havneregnskaber.

Kancellikassereren

Se Depositaregnskaber.

Katalogafgift 1816–1919

Ved plakat 25.7.1812 indførtes en afgift til fordel for offentlige stiftelser af alle auktioner over løsøre, som fandt sted i København.

Registrering: Ureg.

Indhold: Regnskaber m. fortegnelser over auktioner 1816–1919.

Karantænekommissionen

Se Sundhedsvæsen.

Kirkeregnskaber 1660–1854

Kirkeregnskaberne, som blev aflagt hver kirke for sig vedrører udgifterne til gudstjenesten og til kirkebygningernes drift og vedligeholdelse samt de indtægter, som var tillagt disse formål.

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 7.

Indhold: Indtægts-, udgifts- og inventarieregnskaber, delvis med antegnelser. I en del tilfælde er kun regnskabsekstrakter bevaret. Regnskaberne er ordnet topografisk efter stifter, idet dog København og rytterdistrikterne er udskilt som særlige grupper.

Jf. Tienderegnskaber og Københavns bispegård.

Kirke- og rytterskoler 1722–1863

Registrering: Erslev gr. 9. FA Ny serie nr. 19 (Skolehistoriske arkivalier i RA), s. 219 og 327.

Indhold: Hovedsagelig regnskaber for københavnske fri- og fattigskoler 1781–1863. Enkelte regnskaber for rytterskoler 1722–24, 1776–80.

Klostre

Se Fattig- og forsørgelsesanstalter.

Klubskatten 1819–54

Ved plakat 20.10.1819 blev der indført en afgift af klubber og dramatiske selskaber. Provenuet gik til Københavns Frue kirkes genrejsning.

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 27.

Indhold: Regnskaber m. bilag 1819–54.

Litteratur: Holger Hansen: *Klubskatten*, Fortid og Nutid VI, 1926–27.

Kongens arkiv

Betegnelsen »Kongens arkiv« dækker regnskaber vedr. de kgl. dele af Slesvig og Holsten. Se div. Slesvig-holstenske regnskaber.

Kontributionsregnskaber

Se Amtsregnskaber og Gejstlige kontributionsregnskaber.

Københavns bispegård 1711–38

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 27.

Indhold: Regnskaber m. bilag for bispegårdens ombygning og vedligeholdelse, samt regnskaber for de fire kirker, hvis indtægter var henlagt til bispegårdens vedligeholdelse.

Diverse københavnske bygnings- og vandbygningsregnskaber 1668–19. årh.

Registrering: Erslev gr. 27.

Indhold: Bl.a. Lambert v. Havens bygningsregnskaber 1674–75. Ole Rømers vandværk 1686–90. Langebro 1684–87. Rensning af de tre søer uden for København 1725–30. Rysensteens badeanstalt 1823–25 mm.

Københavnske regnskaber 1661–1848

De københavnske regnskaber svarer indholdsmæssigt til købstadregnskaberne, men er på grund af deres store omfang og betydning udskilt som en særlig gruppe.

Registrering: Seddelreg. 81. Erslev gr. 4. Navneregister på sedler over kopskatten 1743 og 1762.

Indhold: Byfogedregnskaber (uvisse indtægter) 1661–1845. Christianshavns byfogedregnskaber 1661–84. Skatteregnskaber 1661–1848. Kopulationsregnskab 1720–24.

Købstadsregnskaber 1660–1848

I købstæderne stod magistraten og byfogden, eller sidstnævnte alene i byer uden magistrat, for aflæggelsen af regnskab for statens indtægter (skatter, afgifter, retsbøder o.l.).

Se også Københavnske regnskaber og Slesvigske byregnskaber.

Registrering: Seddelreg. 81–82. Erslev gr. 4.

Indhold: Regnskaber for de kongerigske købstæder ca. 1660–1848 (kæmner-, skatte-, byfogedregnskaber over uvisse indtægter mm.), ordnet hver købstad for sig. Inden for hver købstad er regnskaberne oftest ordnet kronologisk; i visse tilfælde er regnskaberne for de uvisse indtægter (bøder, arveafgifter mm.) dog udskilt i en særlig række. Foruden ekstraskatterne, der i det væsentlige var de samme som i landdistrikterne (se amtsregnskaber), var der i købstæderne i kortere perioder faste ejendoms-skatter: 1682–94 en matrikelskat, og 1802–40 en bygningsafgift (på grundlag af brandtaksationen). Købstadregnskaberne kan rumme regnskaber for konsumtionen (accisen), en forbrugsafgift, som opkrævedes ved byporte og havne; heri indgik også en såkaldt kopulationsafgift af bryllupper. Andre konsumtionsregnskaber skal søges i toldregnskaberne.

Landetaten

Se Militære regnskaber.

Landsover- samt hof- og stadsrettens justitskasse 1771–1849(53)

Landsover- samt hof- og stadsrettens justitskasse havde samme forhold til denne domstol (oprindelig Hof- og stadsretten) som Justitskassen (se denne) havde til Højesteret.

Registrering: Erslev gr. 6.

Indhold: Regnskaber 1771–1849(53).

Lauenburgische Zentralkasse 1816–51

Registrering: Seddelreg. 84.

Indhold: Regnskaber for den danske forvaltning af hertugdømmet Lauenburg: Kasseregnskaber m. antegnelser. Kontributionsregnskaber. Godsregnskaber. Ratzeburgs kommandants sportelregnskaber.

Legater

Se Fattig- og forsørgelsesanstalter.

Livrente

Se Faktorregnskaber.

Lotteri 1719–1853

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 13.

Indhold: Regnskaber m. bilag for det Kgl. autoriserede seddel-lotteri 1719–21, Lollandske jordegods' lotteri 1723–25 (heri til-lige kvitteringer for transportskatten 1719), Kgl. klasselotteri 1754–1853, Tallotteriet 1772–1852.

Se også Grønlandske regnskaber 1723–43.

Lærde skoler 1753–1902

Registrering: Erslev gr. 10. FA Ny serie nr. 19 (Skolehistoriske arkivalier i RA) s. 220–36.

Indhold: Regnskaber m. bilag for latinskoler og enkelte realsko-ler, samt for visse nedlagte latinskolers fonds. Regnskaberne er aflagt hver skole for sig. Før ca. 1807 findes kun regnskaber for Sorø Akademi.

Læseselskabet af 1.10.1821, 1821–32

Registrering: Ureg.

Indhold: Regnskaber m. bilag 1821–32.

Marinens regnskaber

Se Sømilitære regnskaber.

Marsvintiende

Se Søvintiende.

Midlertidigt besatte lande

Se s. 731.

Militære regnskaber 1545–1763(99)

Størstedelen af de regnskaber, som vedrører landmilitæret i tiden før Generalkrigsdirektoriets oprettelse 1763, er samlet i gruppen Militære regnskaber. I enkelte tilfælde fortsætter rækkerne dog efter 1763. Regnskaberne er ordnet dels kronologisk, dels topografisk. Kronologisk ordnet er: Krigs- og landkommissærernes regnskaber for de skatter og afgifter, som blev oppebåret til den stående hærs behov samt regnskaber vedrørende felttog og andre militære operationer. Topografisk ordnet er Magasin- og Fæstningsregnskaber.

Regnskaber ældre end 1545, se s. 658. Regnskaber efter 1763, se *Forsvarets arkiver. Vejledning og oversigt* (under udarbejdelse). Se også Rytterdistrikts-, Regiments- og Militære fondsregnskaber.

Registrering: Folioereg. 266a. (Militære regnskaber, erstatter registratur i Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1878, s. 107–152). Seddelreg. 85 (ufuldstændig). Folioereg. 164 (specialreg. over Landkommissærernes regnskaber 1680–93).

Indhold: I 1545–74: Regnskaber for mønstringer i Holsten 1545 og 1555. Den nordiske Syvårskrig 1563–71. Afmønstring 1573–74. – Regnskaberne 1563–74 er bilag til Rentemesterregnskaberne, se s. 682.

II 1611–30: Kalmarkrigen 1611–15. Tropper i Holsten 1623–24. Kejserkrigen 1625–30.

III 1629–49: Skatteregnskaber for Øerne 1629–32. Unions-skatte 1637–45. Krigskommissærernes regnskaber for krigsfolk i Holsten 1637–39. Landkommissærer: Sjælland 1636–48, Fyn 1642–49, Jylland 1636–44. Torstenssonkrigen 1643–46.

IV 1645–61: Danske skatteregnskaber 1645–55. Magasinregnskaber 1652–56. Landkommissærer: Sjælland 1647–59, Fyn 1647–57, Lolland 1645–60, Jylland 1645–60. Karl-Gustav-krigene i Danmark 1657–61. Hertugdømmernes defensionspenge 1646–57. Karl-Gustav-krigene i Hertugdømmerne 1657–60. Hovedskatten 1660 (landkommissærernes regnskaber). Københavns garnisons aftakning 1660–61.

Supplement til II–IV: Generalkrigskommissær Knud Ulfeldts regnskaber 1639–47. Generalkrigs- og landkommissær i Skåne, Niels Krabbes regnskaber 1657–58. Skånske krigskommissærer 1625–47, landkommissærer 1647–58. Div. skånske militære regnskaber 1644–57.

V 1660–82: Generalkrigskommissær Otto Pogwischs regnskab 1661–62. Krigs-, land- og proviantkommissærernes regnskaber: Sjælland og Lolland-Falster 1662–79, Fyn 1662–79, Jylland 1662–79. Div. norske regnskaber 1660–75. Hertugdømmernes kontributionsregnskaber mm. 1660–66. Krigskassen i Glückstadt 1660–79. Fæstningsproviantering 1662–63. Oprettelsen af nationalkompagnier i Haderslev 1670. Skånske krig (herunder kontributionsregnskaber) 1675–82.

VI 1679–93: Landkommissærregnskaber: Sjælland 1680–90, Lolland-Falster 1680–90, Sjælland og Lolland-Falster 1690–93, Fyn 1680–93, Jylland 1680–93. Bygningsregnskaber 1685–89. Diverse 1679–90(92). Christiansburg fæstning (i Oldenburg) 1681–83. Hertugdømmernes krigskasse 1680–82. Hertugdømmernes kontributionsregnskab 1682, krigs- og landkasseregnskaber 1683–93. Magasinkorn 1683–85. Hertugdømmernes sekvestration (besættelsen af de gottorpske lande) 1684–89.

VII Ekspeditioner i Holsten og Lauenburg 1693, 1696, 1699–1700.

VIII Hjælpetropper til udlandet 1689–1712: Danske tropper i engelsk tjeneste 1689–97, i Sachsisk tjeneste 1699–1703, i kejserlig tjeneste 1701–09, i engelsk og hollandsk tjeneste 1701–12.

IX Krigen 1709–20 (1701–49): Den danske hær i Skåne 1709–11. Danske magasin- og ammunitionsregnskaber 1709–23. Feltkassen 1711–20. Div. løsrevne bilag 1701–49. Holstenske og oldenburgske militære regnskaber og kassebøger 1713–20. Akter i sagerne mod fhv. feltkasserer Chr. Sørensen 1712–24. Magasin-, proviant- og indkvarteringsregnskaber for Hertugdømmerne 1710–20. Felttog i Nordtyskland: Oldenburg

fæstningsregnskab 1711, Hertugdømmerne Bremen og Verden 1712–15, Mecklenburg, Pommern og Lübeck 1711–21.

X Magasinregnskaber 1720–81.

XI Fæstningsregnskaber 1592–1799: (Fæstningsregnskaber før 1660 skal ofte søges i lensregnskaberne, se s. 674) Alløen 1614. Helsingborg 1652–58. Avaskær (Christianopel) 1600–08. København 1647–1763. Citadellet Frederikshavn (Kastellet) 1667–1763. Københavns Tøjhus 1592–1763. Københavns Gethus (kanonstøberi) 1671–1762. Krigskollegiets bygning 1661–62. Kronborg 1657–1763. Kronborgs kobbermølle, gethus og hammermølle 1600–1717. Korsør 1661–1763. Nakskov 1658/60–90. Bornholm 1682–1799. Rønne tårn 1687–99. Nyborg 1661–1763. Fredericia 1655–1763. Hals skanse og Fladstrand 1653–1764. Christiansø og Frederiksholm (Norge) 1642–58. Christiansholm og Frederiksholm 1724. Akershus 1692. Christianspris (fæstnings- og lensregnskaber) 1631–50. Frederiksort 1663–1760. Rendsborg 1655–1763. Krempe 1618–94. Glückstadt 1629–1763. Hitler skanse 1672–1762. Helgoland 1714–52. Holstenske felt- og reserveartilleri 1679–1763.

Landetatens regnskaber 1663–1807: Bl.a. Hammershus' reparation 1706. Overordentlige udgifter under Københavns belejring og bombardement 1807. Løsrevne bilag og antegnelser mm. til forskellige, til dels uidentificerede, landmilitære regnskaber.

Supplement: Diverse regnskaber 1668–1870: Antegnelser til salpeter- og krudtregnskab 1668. Ekstrakter og kvitteringer 1705–21. Krigshospitalskassen 1735–44(61). Defensionsværket på Færøerne 1782–1848. Danmarks fordringer vedr. det franske troppekontingent 1808. Fremmede tropper i Danmark 1849. Ratzeburg fæstning 1752–1806 (dvs. fra Hannovers herredømme i Lauenburg; regnskaberne er antagelig kommet til Danmark ved erhvervelsen af Lauenburg i 1814/16). Livjægerkorpset (frivilligt københavnsk borgerkorps med status som korps i hæren, oprettet 1801/07, ophævet 1870) 1820–70.

Regnskabssager 1659–1720: Bl.a. mønsterruller, efterretninger om krigsfanger, om hjælpetropper, leverancer af militært udstyr, lønninger, afregninger mm.

Militære fondsregnskaber 1790–1871

Ligesom de civile regeringskollegier havde Sø- og Landetaten oprettet fonds, hvoraf gager og pensioner kunne udbetales eller suppleres. Ligesom de tilsvarende civile fonds stammede deres indtægter fra mulkter og gebyrer, i dette tilfælde for udeblivelse fra session og for bevillinger eller fripas. Enkelte militære sager uden tilknytning til fondsregnskaberne er fejlagtigt indordnet i denne gruppe.

Registrering: Ureg.

Indhold: Søindrulleringsfondet 1842–52: Gebyrer for bevilling af styrmands- og sætteskipperpatenter 1842–52. Mulkter for udeblivelse fra søsession 1844–51. Lister over søværnepligtige med tilladelse til at sejle med fremmede skibe 1842–48. Bilag 1847–50. Sager vedr. regnskabsrevision 1844–51.

Landmilitetsfondet 1790–1850: Regnskaber m. bilag 1790–1850. Mulkter for udeblivelse fra session mm. 1840–50. Hertil knytter sig: Tabellariske oversigter over sessionen mm. 1851–55. Sager vedr. landeværnets inddeling i Danmark 1806–08 (heri også en journal over indkomne breve vedr. landmilitset og søindrulleringen 1795–1825).

Kystmilitset 1808–15: Udgiftsregnskaber m. bilag.

Kystmilitetsfondet 1833(27)–71: Regnskaber for Hjørring amt.

Mosaisk trossamfund

Se Fattig- og forsørgelsesanstalter.

Nyhavn

Se Børsregnskaber.

Oldenburgske regnskaber 1666–1777

Rigsarkivet har bevaret spredte regnskaber fra den danske forvaltning af Oldenburg og Delmenhorst 1667–1773.

Registrering: Seddelreg. 84.

Indhold: Amtsregnskaber 1666–95. Fogderiregnskaber 1680–1702. Sekretær Nottelmanns regnskaber for ekstraordi-

nære oppebørsler i forbindelse med krigen mod Sverige 1676–79. Kontributionsregnskaber 1680–1702. Skatteregnskaber m. bilag 1767–77. Digeregnskaber 1732.

Overformyndiregnskaber ca. (1793) 1811–69

Retsbetjentene fungerede som overformyndere for umyndiges midler i deres respektive distrikter. Iflg. reskript 7.2.1794 skulle overformynderiernes hovedregnskaber indsendes til revision i Rentekammeret (fra 1801 Danske kancelli). Ved forordning 25.7.1817 udstraktes denne bestemmelse også til godsernes overformyndiregnskaber. 1868 overtog Overformyndieriet i København tilsynet med umyndiges midler for hele landet.

Se også Færøske regnskaber og Vestindiske regnskaber.

Registrering: Ureg.

Indhold: Regnskaber over indestående og udgåede kapitaler m. antegnelser og bilag (dåbsattester, skifteekstrakter, obligationer mm.). Så godt som alle overformyndiregnskaber ældre end 1811 er kasseret.

Papir- og skrivematerialer 1662–80

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 27.

Indhold: Rentekammerets regnskaber for indkøb af papir og skrivematerialer til brug ved hoffet og centraladministrationen. Delvis m. bilag.

Pasregnskaber 1779–1851

Under enevælden herskede der pastvang for såvel indenlandsk som udenlandsk færdsel. I 1828 indførtes tillige vandreboøger som legitimation for håndværkssvende »på valsen«. Disse pas og vandreboøger udstedtes af politimyndighederne. En særlig kategori af pas var de algierske søpas, som blev udstedt af Kommercekollegiet til skibe, som sejlede til Middelhavet. Regnskaber for de tilsvarende latinske søpas, dvs. for skibe til farvandene vest for Gibraltar, er ikke bevaret. Se i øvrigt Kommercekollegiet s. 448.

Registrering: Erslev gr. 24.

Indhold: Københavnske pasregnskaber 1788–1850, m. bilag (pasprotokoller) 1788–1841. Vandrebogsregnskaber 1829–51, m. bilag (protokoller over udfærdigede vandrebøger) 1829–41. Algierske søpas 1779–1842, m. bilag (især ikke afbenyttede søpas). Altona pasregnskab 1800. Bergen pasregnskab 1801.

Planteskoleregnskaber 1793–1854

Regnskaber for de planteskoler, som var knyttet til de kgl. skove og haver.

Registrering: Erslev gr. 17.

Indhold: Avedøre 1836–44. Frederiksberg (og Ledøje) 1793–1839. Frøtørrehuset i Stenholtvang 1841–54.

Pommersk-rügenske regnskaber 1716–21

Regnskaberne for den danske forvaltning af Forpommern 1716–21 er omtrent fuldstændig bevaret.

Registrering: Seddelreg. 84. Jf. folioreg. 110.

Indhold: Kasseregnskaber m. bilag og antegnelser 1716–21. Amtsregnskaber m. bilag og antegnelser 1716–20. Licentregnskaber 1716–21 (licenten var en omsætningsafgift svarende til den danske konsumtion). Godsregnskaber 1716–19.

Regaliefonden 1820–49

I 1820 oprettedes en fond ved belåning af en del af kongens guldservice mm. (regaliefonden). Fondens midler anvendtes til forskellige kulturelle formål (museer, Polyteknisk læreanstalt mm.). Jf. Partikulærkammeret s. 110.

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 27.

Indhold: Regnskaber, til dels m. bilag, herunder en del af fondens korrespondance.

Litteratur: G. N. Kringelbach: *Civile Direktioner* ... 1899, s. 103.

Regimentsdistriktsregnskaber 1671–1718(21)

Registrering: Seddelreg. 80. Erslev gr. 3.

Indhold: Regnskaber for det gods, som var udlagt til underhold for rytterregimenter. Regnskaberne svarer i indhold til de senere rytterdistriktregnskaber, som afløser dem i forbindelse med omorganiseringen af rytterdistrikterne ca. 1718. Ordnet efter regimenter.

Rendsburg Steuerkasse 1762–1845

Se Slesvig-holstenske hovedkasse.

Repartitionsregnskaber 1793–1858

Omkostningerne ved forbryderes og løsgængeres anholdelse og afstraffelse, veneriske syges kur, samt vedligeholdelsen af lande-vejsbroer blev pålagt befolkningen af stiftamtmanden.

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 27.

Indhold: Beregninger over de omkostninger, som skulle pålignes, og over ligningen, generalrepartitioner, kvitterede regninger mm. Ordnet efter stifter og herunder i købstæder og landdistrikter. Bortset fra Sjællands stifts købstæder 1811–58 og Lolland-Falsters købstæder 1793–1831 kun brudstykkevis bevaret.

Rytterdistriktregnskaber 1715–96(1808)

Rytterdistriktregnskaberne dækker de samme typer indtægter som amtsregnskaberne: Kontributions- og jordebogsregnskaber, konsumtions-, familie- og folkeskatteregnskaber, ekstraskatteregnskaber samt skovudvisningsregnskaber, kornregistre, inventarier mm. Til størstedelen af regnskaberne findes ekstrakter. Bilag og antegnelser er delvis bevaret.

Ordnet topografisk. Til regnskabsrækken knytter sig regnskaber over bortsolgt ryttergods 1715–68.

Registrering: Seddelreg. 80.

Skiftedesignationer 1829(1802)–1899(1917)

Registrering: Generalreg. for 2. afd.

Indhold: Fortegnelser over afgiftspligtige skifteforretninger. Ordnet amtsvis. Kongerigske amter 1829–99, Grønland 1802–80, Færøerne 1823–95, Vestindien 1830(1808)–1917.

Skipperlaug, Københavns

Se Slavekassen.

Den almindelige skolefond 1806–48

Fonden blev oprettet ved kgl. resolution 22.5.1807 med det formål at dække fællesudgifter for landets latinskoler og yde tilskud til fattige latinskoler.

Registrering: Erslev gr. 9.

Indhold: Regnskaber (m. enkelte bilag) 1806–43. Bilag 1844–48. Antegnelser. – Topografisk ordnet.

Skolelærerhjelpekasserne 1815–46

Ved skoleforordningen 29.7.1814 blev der for hvert amt (senere amtsprovsti) oprettet en skolelærerhjelpekasse, hvis formål var at supplere afgående skolelæreres pension og i øvrigt bidrage til at supplere skolelærernes indtægter.

Registrering: Ureg.

Indhold: Regnskaber m. bilag og antegnelser.

Skov- og jagtregnskaber 1688–1870

Registrering: Seddelreg. 86.

Indhold: Regnskaber for driften af og retshåndhævelsen i de kgl. skove: Overforstmesteren (regnskaber m. ekstrakter og bilag) 1764–1808. Forstpengeregnskaber (driftsregnskaber for de kgl. skove, topografisk ordnet; desuden for Terkelskov kalkværk 1840–70) 1688–1870. Skov- og jagtsessioner (regnskaber over

bøder for ulovlig skovhugst, krybskytteri mm): Sjælland, Lolland-Falster og Møn 1732–79, Københavns amt 1779–82, Frederiksborg, Kronborg og Dragsholm amter 1779–87, Jylland og Fyn 1736–65. Forstagsførerpengge (rapporter om brændetyveri, krybskytteri mm, med angivelse af bøder og erstatninger; m. bilag) 1811–ca. 1834. Hofjagtkassen 1772–73. Parforcejagten 1771–73.

Slavekassen 1744–96

Slavekassen var et fond til løskøbelse af søfolk fra tyrkisk og nordafrikansk fangenskab. Dens indtægter hidrørte fra afgifter af skipperes, styrmænds og bådmænds hyre samt af skibe, som sejlede på Vesteuropa, fra 1768 kun af hyren for mandskab, som sejlede under algiersk søpas. Regnskaberne vedrører ikke udgifterne til fangernes løskøbelse.

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 27.

Indhold: Københavns skipperlaugs oldermands regnskaber for oppebørslen af afgiften 1744–96.

Slesvigske byregnskaber 1684–1842

Mens de kongerigske købstadregnskaber er bevaret i lange ubrudte rækker, er der næsten intet tilbage af de tilsvarende slesvigske regnskaber. Rigsarkivet har nogle få, spredte regnskaber fra Flensborg, Husum, Slesvig og Sønderborg.

Registrering: Seddelreg. 83.

Slesvig-holstenske amtsregnskaber 1580–1867

De slesvig-holstenske amtsregnskaber svarer indholdsmæssigt i det væsentlige til de kongerigske amtsregnskaber, se s. 687.

Regnskaber vedrørende amter syd for den nuværende dansk-tyske grænse er så godt som alle afleveret til Tyskland.

Slesvig-holstenske amtsregnskaber før 1580, se s. 661. Regnskaber for amter under de gottorpske hertuger er registreret under Sønderjyske fyrstearkiver s. 751. Se også Slesvig-holstenske skatteregnskaber.

Registrering: Seddelreg. 83–84. Folioreg. 165.

Indhold: Flensborghus 1602–1719. Gottorp 1684–1839 (før 1721 kun for perioder under dansk besættelse, 1799–1839 kun ekstrakter). Haderslev 1583–1867. Husum 1684(1643)–1730. Lø og Møgeltønder 1865–67. Løgumkloster 1633–1867. Nordborg 1730–1867. Nordborgske godser 1723–29. Sundeved 1779–1867. Sønderborg 1681–1867. Åbenrå 1580–1867. Ågård gods 1828–37.

Slesvig-holstenske ekstraskatteregnskaber 1762–1849

I 1762 blev der indført en kopskat af alle personer på 12 år og derover. I 1764 knyttedes en rangskat hertil. Jf. Slesvig-holstenske skatteregnskaber.

Registrering: Seddelreg. 83.

Indhold: Regnskaber, delvis med mandtal og af- og tilgangslister. Kun få år er bevaret. Topografisk ordnet. Tilsvarende materialer findes i Rendsburg Steuerkasses regnskaber, se Slesvig-holstenske hovedkasse.

Slesvig-holstenske hovedkasse 1692–1847

Den slesvig-holstenske hovedkasse (Steuerkasse) i Rendsburg varetog fra 1692 de samme funktioner i Hertugdømmerne, som Zahlkassen gjorde i Kongeriget, men udredede i øvrigt også udgifter vedr. hele Monarkiet til diplomati, Land- og Søetaten, afdrag på lån mm.

Registrering: Seddelreg. 84 (m. fortegnelse over bestillinger for hovedkassens embedsmænd).

Indhold: Konceptbøger 1697–1708. Ekstrakter 1692–94. Kontributionsregnskaber 1699–1712. Kammerhovedbøger 1710–12. Div. kassebøger 1696–1713. Kasseregnskabsbøger (særskilte rækker for sølv mønt og for sedler og tegn) 1694–1847 (1814–47). Regnskabsbilag (1814–47 særskilte rækker for sølv mønt og for sedler og tegn) 1694–1847. Kop- og rangskat 1846–47.

Regnskaber for kopskatten af 1762 m.fl. ekstraskatter (benævnt *Rendsburg Steuerkasse*): Regnskaber m. bilag (bl.a.

Mandtalsregistre) 1762–1845. Kasseregnskab over udgifter af den overordentlige skat 1780–84; Ekstraskatteregnskab for Rendsburg 1795; Breve 1767–84. Jf. Slesvig-holstenske ekstraskatteregnskaber og Slesvig-holstenske skatteregnskaber.

Slesvig-holstenske skatteregnskaber 1754–1852

Ud over de skatteregnskaber, som findes i de Slesvig-holstenske amtsregnskaber og ekstraskatteregnskaber samt i Slesvig-holstenske hovedkasse, er der bevaret ekstraskatteregnskaber for Frederiksort ved Kiel 1754–1812.

Slesvig-holstenske skatteregnskaber ca. 1800–52 (indkomst-, kop- og rangskat, bygningsskat) er i Ministeriet for Slesvig, Revisionskontoret, se 2. afd.s Generalregistratur.

Registrering: Ureg. (Frederiksort). Seddelreg. 84 (skatteregnskaber ca. 1800–52).

Slesvig-holstenske toldregnskaber 1654–1864

Registrering: Seddelreg. 83.

Indhold: Toldregnskaber for samtlige toldsteder i hertugdømmet Slesvig 1654–1864. Hovedsageligt ekstrakter med antegnelser, revisionsbilag og -kvitteringer; enkelte toldbøger er dog bevaret.

Størstedelen af de holsten-lauenburgske toldregnskaber er afleveret til Tyskland. Rigsarkivet har generelle ekstrakter og revisionsnotater 1826–54 samt regnskaber for Krempe 1751–82, Wevelsflet 1674–98, Elslet 1675–1767.

Generelle revisionsefterretninger og -opgørelser 1826–64. Sportelregnskaber m. bilag 1812–40. Toldbetjentes kautionsforpligtelser 1840–63.

I tilknytning til de slesvig-holstenske toldregnskaber findes regnskaber for ¼% afgift af kapital på rente i adel- og stiftsgods 1781–1809 og Kanalkasseregnskaber 1840–57.

Regnskaber 1660–1848: Slesvig-holstenske hovedkasse, Mandtalsregister for ekstraskatten 1762 for Vester Lindet, godset Gram, Haderslev amt. På grund af den ukorrekte arkivbetegnelse »Rendsburg Steuerkasse« er disse skattemandtalt hidtil ikke blevet udnyttet af forskningen.

Slesvig-Holsten-Lauenburgske Kammerkancelli 1834–49

Registrering: Ureg.

Indhold: Regnskabsrevision (instrukser, koncepter til indberetninger, div. efterretninger).

Diverse slesvigske regnskaber 1704–1849

Registrering: Ureg.

Indhold: Administrationsregnskab for Søbysøgård på Ærø 1749–50. Als og Ærøs kgl. kirkeregnskaber 1816–19. Antegnelser til regnskab for kop- og rangskat af Ærø 1819–47. Blansgård gods 1834–35; tidl. Kongens arkiv. Halvprocent kollateral- og auktionsafgiften af Ærø 1838–46. Sønderborgs og Ærøskøbing stempelpapirregnskaber 1849.

Kgl. slotte og haver 1661–1849(51)

Regnskaberne for de kgl. slotte består hovedsagelig af inventarregnskaber. For visse slotte findes tillige regnskaber for bygnings- og vedligeholdelsesarbejder. Haveregnskaberne er ligeledes hovedsagelig inventarregnskaber (med angivelse af havernes beplantning).

Registrering: Seddelreg. 82. Erslev gr. 14. Filmfortegnelse 2, Partikulærkammeret og de kgl. Slotte og Haver –1848.

Indhold: Amalienborg 1668–1836. Charlottenborg 1735–1817. Charlottenlund Slot 1783(1730)–1836. Christiansborg (til 1740 Københavns Slot) 1666–1847. Eremitagen og Jægersborg 1724–92. Fredensborg 1755–1842. Frederiksberg 1743–1849. Frederiksborg 1686–1847. Frydenlund 1760–93. Hirschholm (Hørsholm) 1721–1849(51). Jægersborg 1661–1848. Jægerspris 1770–73. Koldinghus 1707–1829. Kronborg 1765–1843. Marienlyst 1716–1849. Nykøbing Slot 1735–67. Odense Slot 1721–1839. Palæet i Kalveboderne (Prinsens Palæ) 1755–1835. Prins Frederik Ferdinands Palæ 1824. Rosenborg 1702–1842. Roskilde Palæ 1774–1839. Skanderborg Slot 1717–68. Sofienberg 1748, 1770–76. Vordingborg 1717–19, 1738–52. Havekassen 1838–42.

Sportelregnskaber 1699–1851

Registrering: Erslev gr. 5.

Indhold: Regnskaber over embedernes sportler, dvs. ydelser fra borger til embedsmand for udførte embedshandlinger. Opstillet efter regeringskollegier.

Staldetaten

Se Hofkasseregnskaber.

Stempelpapirregnskaber 1660–1851

Regnskaber over salget af stemplet papir. Stemplet papir skulle benyttes ved ansøgninger til kancellier og regeringskollegier, samt ved udfærdigelsen af skøder, kontrakter mm. Afgiften indførtes 1657 og blev permanent fra 1660.

Registrering: Erslev gr. 1.

Indhold: Regnskaber for kongeriget m. bilag 1661–1848. Regnskaber for Slesvig-Holsten 1660–1851. Stempelafgift af spillekort (hele Monarkiet) 1819–36.

Stiftelser og stiftsmidler

Se Fattig- og forsørgelsesanstalter.

Stifternes legatmidler

Se Fattig- og forsørgelsesanstalter.

Straffeanstalter 1674–1868

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 26.

Indhold: Regnskaber (1781–1847 m. bilag) for Børnehuset på Christianshavn 1674–1715, 1769, 1781–89, dets fortsættelse Københavns tugt- og forbedringshus 1790–1847, og det tilknyttede Rasphus (straffeanstalt for særligt farlige forbrydere) 1781–1847. Møns tugthus 1781–1847. Viborg tugthus 1817–47.

Præstø, Vordingborg og Ringsted ting- og arresthuse 1823–68.
Flensborg straffe- og industrianstalt 1848.

Strømtoldregnskaber 1701–1858

For at forhindre omgåelse af Øresundstolden blev der også krævet told i Lillebælt og Storebælt. Regnskaberne for disse toldsteder findes hovedsagelig i gruppen Toldregnskaber under Fredericia og Nyborg. Visse dele er dog udskilt som en særlig gruppe strømtoldregnskaber.

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 1.

Indhold: Nyborg strømtold: Regnskaber 1701–48. Bilag 1850–58. Ekstrakter 1850–58. Antegnelser 1816–40. Kopier af udgående skrivelser 1855–56. – Fredericia strømtold: Bilag 1850–58. Ekstrakter 1857–58. Antegnelser 1816–40.

Litteratur: Se Øresundstoldregnskaber.

Stutteri

Se Frederiksborg.

Sundhedsvæsen 1709–1848

Skibe, som anløb Danmark fra udenlandske havne, der var mistænkt for at være befængt med smitsomme sygdomme, skulle holdes i karantæne. Under særligt truende epidemier som pesten i København 1711 blev der truffet særlige foranstaltninger. I 1804 blev karantænevæsenet sat i system under ledelse af en Karantænedirektion, som havde opsyn med Karantænekommissionerne i de enkelte havnebyer. Direktionen ophævedes 1848.

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 25.

Indhold: Sundhedskommissionen i København 1711–12, 1720–24. Regnskaber fra kontagionens (pestens) tid 1709–12. Sundhedskommissionen for Kronborg amt 1716. Det almindelige Hospitals indretning i kaserne (bygningsregnskaber m. bilag) 1778. Karantæneanstalten på Odderøen ved Christianssand (regnskaber og korrespondance) 1800–11. Karantæneregnska-

ber (Karantænedirektionens hovedregnskaber samt indsendte regnskaber fra de lokale Karantænekommissioner, sidstnævnte m. lister over skibe, der var blevet sat i karantæne) 1805–48.

Søetaten

Se Sømilitære regnskaber.

Søkvæsthusets arkiv 1658–1899

Selv om Søkvæsthusets arkiv er et egentligt institutionsarkiv, er det blevet indordnet i gruppen Regnskaber (Reviderede regnskaber).

Søkvæsthuset blev oprettet i 1658 som et hospital for marinens sårede og syge. Det havde oprindeligt til huse på Bremerholm. Efter adskillige flytninger kom det 1777 til nye bygninger på Christianshavn, hvor det blev til sin ophævelse i det 19. årh.s anden halvdel. Ud over at modtage syge søfolk fungerede Søkvæsthuset i det 18. årh. som modtagelsessted for arresterede betlere og hospital for almisselemmer. I det 19. årh. fungerede det en overgang som koppehospital. Se også Sømilitære regnskaber samt Søetaten s. 630.

Registrering: Folioereg. 154c.

Indhold: A *Diverse protokoller 1688–1853:* Bl.a. Ordres- og resolutionsprotokoller 1725–92. Korrespondanceprotokoller 1723–1829. Kopiprotokoller 1737–89. Eksaminationsprotokoller (forhør af indkomne betlere) 1733–92. Regnskabsprotokoller 1736–1843. Kassebøger 1759–1850. Kvittanceprotokol 1688–1757. Mandtalsbøger og -ruller mm. 1733–1853. Arbejdsbøger for fattige 1774–1803. Inventariumsprotokoller 1785–99. M.m.

B Hovedregnskabsbøger 1675–1850.

C Regnskabsbilag 1682–1859: (herunder meget materiale af samme type som det under A anførte).

D Diverse 1658–1899: Bl.a. Instrukser 1690–1840. Sygejournaler for udkammanderede skibe 1782–1823. Dagbog for optagne betlere 1783–89. Skolebørns forsømmelse 1786–98. Priedømte skibe og ladninger 1807–14. Koppehospitalet i Sø-

98
1733

1733

En allert. nu Christiane Sællæse og hie nan.
 sig blev lovmundt bevilget - unndt -
 broder til Nilsen. }
 Indførsel af 17 Sept. 1733 }
 Hver skuld sig Sæson hie sig
 indførsel, og hie uundt sig
 af godstjævt Cæjen = 28.

Christen Nielsøn Matrosen Paa med gura-
 Commandant Capitaine Lieutenant Sæppes
 g. - Hans som og den Sællæse og hie nan
 ved sig i 1733 aage med færdig med sig,
 den Pængem, lovmundt at tættom Nilsen.
 Christen Nielsøn Paa som lovmundt sig
 ved sig hie Charlotte i Nilsen ind i -
 hie nan med sig og al færdig hie nan
 nu med sig sig af sig hie nan -

1736, 24 Marti fra
 porteret til Sællæse

En allert. nu Christiane Sællæse og hie nan.
 sig blev lovmundt bevilget - unndt -
 broder til Nilsen. }
 Indførsel af 17 Sept. 1733 }
 Hver skuld sig Sæson hie sig
 indførsel, og hie uundt sig
 af godstjævt Cæjen = 28.

En allert. nu Christiane Sællæse og hie nan.
 sig blev lovmundt bevilget - unndt -
 broder til Nilsen. }
 Indførsel af 17 Sept. 1733 }
 Hver skuld sig Sæson hie sig
 indførsel, og hie uundt sig
 af godstjævt Cæjen = 28.

Regnskaber 1660-1848: Søkvesthusets arkiv 1658-1899, A Div. protokoller, Eksaminationsprotokol 1733-35. - I 1733 blev der nedsat en kommission med repræsentanter for Sø-, Land- og Civiletaterne, som skulle »eksaminere« Københavns fattige og betlere. Formålet var at komme betleriet til livs ved en blanding af understøttelse og straf. Fattige, som selv eller gennem deres familie havde tilknytning til flåden, hørte under Søetatens kommissær, og eksaminationsprotokollerne 1733-92 for disse fattige er i Søkvesthusets arkiv. Ill. viser indførsel om en søn af en borttrømt matros, der 1733 anbringes i Børnehuset, og som fik 24 sk. om ugen af Kvæsthuskassen. En senere tilskrift fortæller, at han 1736 overførtes til »Pesthuset«, der fungerede som fattighus.

kvæsthuset 1824–36. Folketællingslister 1832–51. Kopibog og korrespondance 1861–99. M.m.

E Korrespondance 1714–1899.

F Kommissioner 1776–98: Søkvæsthuskommissionen af 11.3. 1776, 1776–79. Søkvæsthuskommissionen af 20.6.1788, 1788–97 (bl.a. ruller over almisselemmer). Medicinalkommissionen af 28.4.1796, 1796–98.

Sømilitære regnskaber 1655(31)– ca. 1860

Søetatens vigtigste regnskabsrækker er indordnet i Søetatens arkiv, se s. 621f. I gruppen Regnskaber findes dog en meget stor samling af forskellige underordnede regnskabsserier. Disse regnskaber er meget mangelfuldt og uoverskueligt registreret, og de efterfølgende angivelser kan langtfra gøre krav på fuldstændighed. Nogle embedspapirer og anden korrespondance er fejlagtigt indordnet i regnskaberne.

Størstedelen af de underordnede regnskabsrækker før ca. 1770 er kasseret. Derefter synes der ikke at være foretaget større kassationer. Rækkerne fortsætter uden afbrydelse efter 1848.

Registrering: Seddelreg. 86 (til dels systematiseret udskrift af afleveringsdesignationer i folioereg. 85c–d).

Indhold: (bl.a.): *Før ca. 1750:* Zahlmesterregnskaber 1663–77. Kongens klædekammer 1663–70. Søkvæsthuset (jf. s. 719) 1684–95, 1750. Christiansø fæstning 1684, 1688–1702 (kirke-regnskab), 1749–50. Nyboder 1695–1720. Bremerholm (værksteder, reberbane, material- og takkelageregnskaber mm.) 1655–94, 1728–52. Bryghusforvalteren 1722–35. Priseregnskaber 1709(01)–22. Dokumenter vedr. fyrene i Danmark (kopier) 1631–92.

Efter ca. 1750: Regnskaber for skibe, især den glückstadtse søekvipage 1769–1815. Defensionsværket på Reden (Tre Kroner) 1787–1855. Hvervning, indrullering mm. 1770–1847. Køkkenruller (over det til skibene udkommanderede mandskab) 1775–1814. Proviantgården 1784–1860. Søkvæsthuset (forplejning og produktion) 1779ff (jf. ovf.). Søetatens hospital 1806–55. Christiansø fæstning 1771–1855. Nyboder og Søetatens laboratorium 1745–1850. Værksteder og fabrikker (reber-

banen, takkeloftet, lærreds- og sejldugsfabrikker mm.) 1791–1855. Materialregnskaber ca. 1800ff. Skovarbejde 1798–1814. Proviantering (øl, grønsager mm.) 1772ff. Sygekost mm. 1786ff. Aflønning af havnesjovere mm. 1773–1858. Op- mudring 1770–1865. Ballaststen (indeholder protokoller over indgåede skibe ved Toldbodbommens Vagt) 1771–1808. Told- bodens vandfyldning 1801–14. Understøttelseskasser (fattig- bøssen, forsømmelseskassen, sportelkassen, ligkasser mm.) 1748ff. Lodspenge 1779ff. Skoler 1816ff. Søkadetakademiet 1784ff. Søkortarkivet samt opmålinger og hydrostatiske forsøg 1785–1851. Kaperpenge, prisepenge, priseruller mm. ca. 1810–20. Frivilligt mandskab 1801, 1807. Konsumtionsruller 1808–27. Kontorernes rigtighedsholdelse 1791–1812. Diverse 1747–66.

Søsvintienden ved Middelfart 1734–36

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 1.

Indhold: Regnskab for tiende af marsvinjagten ved Middelfart.

Tabelkassen 1827–42

Ved reskript 22.12.1826 oprettedes i hvert provsti en kasse til anskaffelse af tabeller til brug ved den indbyrdes undervisning i landsbyskolerne.

Registrering: Ureg.

Indhold: Regnskaber m. bilag.

Teaterregnskaber (Det kgl. teater og kapel) 1749–1857

Registrering: Folioereg. 235 (tillæg).

Indhold: Teaterkassen (regnskaber m. bilag) 1749–1848. Ma- skininventarregnskaber 1772–1835. Dekorationer, møbler mm. 1831–43. Garderoberegnskaber 1772–1845. Div. korrespon- dance og antegnelser 1823–1901. Det kgl. kapel 1786–1857.

Tienderegnskaber 1815–47

Visse kirker og tiender var i begyndelsen af det 19. årh. henlagt til aflønning af bestemte embedsmænd.

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 27 og Erslev gr. 8 (bispetiende).

Indhold: Regnskaber for de til kancellipersonalets aflønning henlagte kirker og tiender (Rerslev, Vindinge og Himmelev) 1815–26(39). Amtsprovsternes lønningsfond (Amtsprovsterne overtog fra 1806 gradvis herredsprovsternes funktioner. De blev aflønnet af et fond, baseret på et antal tiender) 1821–47. Bispetiende (regnskaber for de kirker, hvis indtægter var lagt til bispestolene; mangler for Fyns stift) 1821–55.

Jf. Kirkeregnskaber og Københavns bispegård.

Toldregnskaber 1660–1837

Foruden tolden af ind- og udførsel i og fra Riget dækker toldregnskaberne også omsætningsafgiften (accise). Nært beslægtet materiale findes i byfogedregnskaber og amtsregnskaber (konsumtionsregnskaber).

Registrering: Seddelreg. 85. Erslev gr. 18.

Indhold: Regnskaber for hvert toldsted. Efter 1837 er kun summariske toldekstrakter og generalregnskaber bevaret.

Vejregnskaber 1764–1848

I 1763 nedsattes en Direktion for de nye vejanlæg, og i 1764 påbegyndtes det praktiske arbejde med anlæggelsen af tidssvarende landeveje, se s. 377. Arbejderne blev finansieret gennem den kgl. og den almindelige vejkasse.

Registrering: Seddelreg. 87 (ufuldstændig). Erslev gr. 23.

Indhold: Den almindelige vejkasse og den kgl. vejkasse (to parallelle rækker fra 1795) 1764– ca. 1840. Beregninger over erstatning til den kgl. vejkasse for udgifter til vejarbejde (disse omkostninger blev pålignet hartkornet) 1795–1840. Vejkorpset og ingeniørkorpsets vejregnskaber (aflagt af hver officer for sig)

ca. 1824–48. De ovennævnte regnskaber er uregistrerede efter 1795.

Chausséanlægget gennem Charlottenlund 1819–20. Holbæk amts vejregnskaber 1818–23. Præstø amts vejregnskaber 1813–28.

Københavns brolægningsskasse 1777–1838. Brolægning på Kongens Nytorv og Christiansborg slotsplads 1777–81.

Vestindiske regnskaber 1755–1917

Samtlige typer af regnskaber for den civile og militære lokalforvaltning på de vestindiske øer er samlet i én gruppe. De fleste regnskaber er ført lokalt, hver ø eller myndighed for sig. Der er ikke taget hensyn til denne opdeling ved udarbejdelsen af nedenstående oversigt.

Registrering: Seddelreg. 87.

Indhold: Auktionsprotokoller 1755–1854. Depotregnskaber (materialdepoter i forterne på de vestindiske øer) 1834–1917. Fogedregnskaber 1768–1917. Havnerregnskaber 1824–1910. Hovedbøger 1755–1917, m. antegnelser og kassebøger 1755–1910. Kirke- og fattigregnskaber 1781–1904. Fremmede kirker 1819–34. Kongens vestindiske og guineiske affærer 1757–70. Landkasseregnskaber 1758–1865. Matrikler (årlige skattelister med skatteydernes navne og adresser samt oplysninger om deres familie og tjenestefolk; delt i by- og landdistrikter) 1755–1915. Militære regnskaber: Diverse 1766–1918. Mandtalsruller over vestindiske tropper 1771–1860. Overformynderiregnskaber 1837–1909. Pakhusregnskaber 1762–1847. Plantageregnskaber (statsejede plantager) 1870–1905. Postregnskaber: Postkontorer på de Vestindiske øer 1757–1917, Københavns vestindiske brevregnskab 1783–1856. Proviant-, ammunitions- og materialforvalteren 1780–1820. Regimentskvartermesteren på St. Croix: pengeregnskaber m. bilag 1758–88. Skatte-regnskaber (1/4%-skat) 1814–1915. Skipperen på den kgl. skonert 1773–1800. Sportelregnskaber: Landsoverretten 1806–1904, Byfogeder 1837–1904, Landfogeder 1841–1904. Stempelregnskaber 1774–1903. Telegrafelskabet 1897–1905. Toldregnskaber 1759–1917.

Videnskabelige institutioner og undervisningsanstalter mm. 1660–1859

Registrering: Seddelreg. 87. Erslev gr. 11.

Indhold: Universitetsforvalteren 1828–46. Studiegården (Kommunitet) 1660–69. Regensen 1727–28; dens ligbærere 1846–53. Observatoriet 1777–1815. Det kgl. bibliotek (bygningensregnskaber) 1666–72. Fyns stiftsbibliotek 1829–48. Tegne- og maleriakademiet 1748–67. Polyteknisk læreanstalt 1829–47. Instituttet for metalarbejdere 1833–59. Den kgl. veterinærskole 1832; dens fond 1836–48. Det kgl. døvstummeinstitut 1825–47; dens fond 1807–47. Seminariefonden 1814–18; de hertil henlagte Ålborg stiftkirker 1821–47; afgift hertil af kongetiendeydende hartkorn 1821–48. Seminarier: Jellinge 1841–47, Jonstrup 1821–47, Lyngby 1826–47, Skårup 1828–47, Snedsted 1832–47.

Kaptajn C. Niebuhrs rejse 1760–67. *Scriptores rerum Danicarum* 1777–93. Gradmålingen (regnskaber for professor Schumachers målinger med henblik på bestemmelse af jordklodens størrelse) 1816–46.

Zahlkasseregnskaber 1680–1848

Zahlkasseregnskaberne er regnskaber for Rigets hovedkasse, som forvaltede den større del af statens indtægter og udgifter. De fortsætter Rentemesterregnskaberne, se s. 660 og 682 samt Rentekammeret 216.1–86, s. 329. Mange indtægter og udgifter blev dog administreret lokalt ved amter og toldsteder eller gennem Partikulærkammeret, se s. 107ff, hvorfor Zahlkasseregnskaberne ikke omfatter samtlige statslige indtægter og udgifter. Fra 1692 indgik de kgl. indtægter af Hertugdømmerne i den Slesvigholstenske hovedkasse i Rendsburg (se denne), og fra 1715 indrettedes en særlig kasse i Oslo for de norske indtægter.

Registrering: Folioereg. 227. Erslev gr. 1.

Indhold: Zahlkasseregnskaber 1680–1848. Ekstrakter m. kvitteringer mm. 1740–53, 1807–16. Antegnelser 1800–39. Særlige regnskaber for handel og industri 1827–45. Kassebog over de til fuldmægtigen betroede midler 1787–1801.

Den 17 Maj

No 58 Josia Milborn af Ny Carlsbodrum
 fra Danzig med
 8½ fast fods plamfr af 1 Dm . . . + . 8 D
 2 mindre pigm flør af 3 al . . . + . 1½ D
 6½ pig flør af 3 al . . . + . 4½ D
 408½ brud. lerd af 40½ 2½ al . . + . 6 D 1/8
 1008. brud. lerd af 108. 1 al m . . . + . 2½ D
 18½ fast Klappel af 1½ m . . . + . 18½
 for 960 Brud. lerd af 100 D 2½ al . + . 6 D

Er løst + 29 D 1/2

Mettee London ligning . . . + . 4 D

Sum # 33 D 1/2

No 59 John Hartij af Ny Carlsbodrum
 fra Danzig med
 10½ fast fods plamfr af 1 Dm . . + 10 D
 17½ pig flør af 3 al m . . . + . 12½ D 1/2
 1872½ brud. lerd af 40½ 2½ al . . + . 29 D 1/2
 6½ pig potaske af 1 Dm . . . + . 6 D
 for 3400 Brud. lerd af 100 D 2½ al + 21 D 1/2

Mettee London lign . . Er løst . + 79 D

Sum # 83 D

Den 19 Dito

No 60 James Hamilton af Glasvin drom
 fra Nyholm med
 45. Lerd lerd af 1 Dm . . . . . + . 45 D
 21 Cent. Nulle af 6 Cent. 2 al . . . + . 1½ D 1/2
 2000 pig lerd af 1000. 3 al . . . + . 1½ D
 Er løst + 48 D 1/2
 Mettee Glasvin ligning . . . . . 4 D
 Sum # 52 D 1/2

Lad. Ligning . . # 12 D
 Lad. Ligning . . + 157 D

D. f. l. + 3

Regnskaber 1660–1848: Øresundstoldregnskab 1700, fol. 263. – Ill. viser posteringer vedr. skibe, der har betalt fyr- og lastepenge. I dette tilfælde er det to engelske og en skotsk kaptajn fra henholdsvis Newcastle og Glasgow med varer fra Danzig og Stockholm. Varerne er bl.a. skibstømmer, potaske, jern og stål.

Ærø brandkasse-, by- og havneregnskaber 1779–1845

Registrering: Seddelreg. 83.

Indhold: Brandkasseregnskaber for de ærøske landdistrikter 1779–1844. Ærøskøbing brandkasse 1834–45. Ærøskøbing byregnskaber 1805–45. Ærøskøbing bro- og havneregnskaber 1812–43.

Øresundstoldregnskaber 1497–1858

Tolden af sejladsen gennem Øresund blev opkrævet i Helsingør. Den var oprindelig en afgift af skibene, fra 1567 overvejende af lasten. Sundtolden blev ophævet ved traktat 14.3.1857. Regnskaberne giver oplysning om afgiften af de enkelte skibe. På grund af indtægtsregnskaberens omfang er udgiftsregnskaberne ofte ført i særskilte bind. Bilagene er kun i meget ringe grad bevaret. Jf. Strømtolden.

Registrering: Folioereg. 118. Seddelreg. 87. Erslev gr. 1.

Indhold: Regnskaber 1497–1858 (før 1557 kun enkelte år). Div. dokumenter (toldtariffer, skibslister, afskrifter mm., enkelte dele vedrører Elbtolden) ca. 1560–1650.

Litteratur: Nina Bang og Knud Korst: *Tabeller over Skibsfart og Varetransport gennem Øresund 1497–1660*, bd. 1–2, 1903–33; *1661–1783*, bd. 1–2, 1930–45.

MIDLERTIDIGT BESATTE LANDE

Ved erobring eller besættelse under de dansk-svenske krige i det 17.–18. årh. var Danmark i kortere eller længere perioder i besiddelse af forskellige områder i Sverige og Nordtyskland. Ved afståelsen af disse besiddelser blev den danske forvaltnings arkiver ikke altid overgivet til de nye herrer, og undertiden tilbageholdt man også dele af forvaltningsarkiverne fra tiden før den danske besættelse. Disse arkiver, som i administrationshistorisk henseende for de tyske områders vedkommende hører nært sammen med Tyske kancelli og de dertil knyttede institutioner, er i Rigsarkivet blevet samlet i gruppen Midlertidigt besatte lande. Heri findes også enkelte arkivalier fra den danske forvaltning af grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst, som var i den danske konges besiddelse i et århundrede, og fra den hannoverske forvaltning af Lauenburg, før det indlemmedes i Monarkiet. Der er således en flydende grænse mellem gruppen Midlertidigt besatte lande og grupperne Institutioner i tilknytning til TKIA (se s. 277) og Arkivalier af fremmed proveniens (se s. 733).

Oldenburg. Regeringskancelliet 1682–1701

Som følge af grevelægtens uddøen tilfaldt grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst i 1667/76 den danske konge. De blev atter afstået til Rusland i 1773.

Se også, s. 281 og 397.

Oldenburgske grevers arkiver 1536–1678, se s. 308.

Registrering: Seddelreg. 88.

Indhold: Digesager (3 pk).

Bremen og Verden. Det kgl. kammer i Stade 1712–15

Under Store nordiske Krig erobrede Danmark i 1712 de svenske hertugdømmer Bremen og Verden. Landene blev solgt til Hannover i 1715, men Danmark beholdt størstedelen af arkivalierne vedrørende den danske forvaltning af området.

Den lokale, kgl. danske regerings arkiv overgik til Regeringskancelliet i Glückstadt, se s. 280. Det kgl. kammer i Stade varetog finansforvaltningen.

Se endvidere sager vedrørende Bremen og Verden i TKUA (s. 308) og Arkivalier af fremmed proveniens (s. 740).

Registrering: Folioereg. 123 (Det kgl. kammer i Stade).

Indhold: Arkivet befinder sig fortsat i den orden, det fik ved registreringen i 1726 og omfatter bl.a. ekspeditionsprotokoller og korrespondance, talrige regnskaber (amts-, told-, skatte-regnskaber mm.), sager vedr. kornhandel mm.

Regeringskancelliet i Stralsund 1716–21

Under Store nordiske Krig erhvervede Danmark i 1716 Svensk Pommern vest for floden Peene, dvs. Stralsund og Rügen. Som følge af fredsslutningen blev området givet tilbage til Sverige i januar 1721. Ved denne lejlighed udleveredes størstedelen af den danske forvaltnings arkiver, men Danmark beholdt iflg. traktaten alle kgl. reskripter vedrørende forvaltningen samt alle sager, som indeholdt statshemmeligheder.

Finansforvaltningen under den danske besættelse af Forpommern blev indrettet efter forbillede af det netop ophævede Kgl. kammer i Stade (se ovf.), men i øvrigt opretholdt man den svenske forvaltning uden væsentlige ændringer.

Se endvidere sager vedrørende Forpommern og Rügen i TKIA (s. 267), Rtk. tyske afdeling (s. 398), Regnskaber (s. 709). Jf. Arkivalier af fremmed proveniens (s. 739).

Registrering: Seddelreg. 88 m. specialreg. over kgl. bestallinger vedr. Pommern. Denne registratur erstatter den ældre folioereg. 46.

Indhold: Størstedelen af arkivet udgøres af sager fra Regerings-

kancelliet i Stralsund, nemlig supplikprotokoller, koncepter og indkomne breve samt topografisk og sagligt ordnede sager. Desuden findes en pakke med embedspapirer 1716–19 fra generalguvernør v. Dewitz.

Hannover. Geheimerådskollegiet 1734–50

Rigsarkivets arkivalier fra Geheimerådskollegiet i Hannover er rimeligvis kommet til Slesvig-Holsten-Lauenburgske Kancelli i forbindelse med erhvervelsen af hertugdømmet Lauenburg i 1816.

Registrering: Seddelreg. 88.

Indhold: Artikler (regler) for gilder og laug i byerne Lauenburg, Mölln og Ratzeburg 1734–50.

Regnskaber

Der er bevaret regnskabsarkivalier fra adskillige af de svenske og nordtyske territorier, som blev besat af Danmark. Under gruppen Midlertidigt besatte lande er registreret regnskaber fra de tidligere danske provinser, som midlertidigt blev generhvervet under Skånske krig og Store nordiske Krig. De fleste stammer fra Skånske krig, og sammen med dem findes et antal konfiskerede regnskaber fra de foregående års svenske forvaltning.

Regnskaber fra Bremen og Verden, se s. 730; fra Pommern og Rügen, se s. 709; fra Ratzeburg, se s. 706.

Registrering: Seddelreg. 85.

Hjælpebidler og litteratur: N. P. Jensen: *Den skaanske Krig 1675–1679*, 1900. August Ehrenberg: *Andrarums alunbruk. En försvunnen skånsk storindustri*, Önnestads elevförbands årsbok XXVII–XXVIII, 1941–42. Aksel E. Christensen: *Industriens Historie i Danmark I*, 1943, s. 80–81.

Bohuslen og Vigø 1664–1720

Indhold: Marstrand (fæstning og told) 1677–83, 1719–20. Fogderiregnskaber 1676–79. Jordebog 1664.

Skånske provinser 1651–1722

Indhold: Lens- og fogderiregnskaber 1660–79 samt (kun Hven) 1713–20. Jordebøger 1658–79. Skattemandtal, rostjenestelister mm. 1673–76.

I denne gruppe er endvidere regnskaber for Andrarum alunværk 1651–1722. Værket blev grundlagt 1637/39 af Joachim Beck. Danske interessenter, bl.a. kongen, havde fortsat andele i værket efter Skånes afståelse, og de blev først gradvis trængt ud i tiden efter Skånske krig.

Gotland 1676–79

Indhold: Fæstnings-, told- og amtsregnskaber.

ARKIVALIER AF FREMMEDE PROVENIENS

Rigsarkivet rummer en broget samling af undertiden meget væsentlige dokumenter fra udenlandske forvaltningers og enkeltpersoners arkiver. I hovedsagen er disse arkivalier kommet til Rigsarkivet ad tre veje: som følge af krigsbegivenheder, ved indlemmelse i danske arkiver som følge af senere dansk erhvervelse af de berørte områder, eller ved køb og gave i nyere tid. Enkelte af disse grupper er ikke egentlig af fremmed proveniens. En del af disse fremmede arkivalier er indordnet og registreret i tilknytning til beslægtede danske myndigheders arkiver – især TKUA og Midlertidigt besatte lande, se s. 308 og 729ff – men størstedelen er samlet i gruppen Arkivalier af fremmed proveniens.

Gruppen er delt efter arkivaliernes fysiske karakter i sager på pergament og sager på papir.

Pergament

Pergamenterne af fremmed proveniens deler sig i et mindre antal egentlige arkiver og geografisk ordnede samlinger, og en kronologisk ordnet samling af dokumenter af meget varieret oprindelse. Alle pergamenter med norsk proveniens er afleveret til Norge 1937 og 1978. Enkelte pergamenter af fremmed proveniens er i Kongehusets og rigets arkiv E 1, se s. 101.

Registrering: Seddelreg. XVII. Folioreg. 230: Kronologisk Fortegnelse over Rigsarkivets Pergamentsbreve og ældre Papirsbreve I–III. Folioreg. 231: Middeltalderensamlingen. Ny kronologisk række (pergamenter til og med 1450).

Svenske pergamenter 1453–1517

Størstedelen af Rigsarkivets samlinger af svenske pergamenter, herunder det omfattende Sture-arkiv (registreret i folioreg. 127),

blev i 1929 afleveret til Sverige. Rigsarkivet beholdt kun et fåtal dokumenter med direkte tilknytning til Danmark. Pergamenter 1334–1443 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Lyngbygård (Coyets arkiv) 1477–1653

Arkivets historie, se s. 737.

Indhold: Pergamenter vedr. godset Lyngbygård (Trolle-Ljungby) i Skåne.

Lübeck stadsarkiv 1470–1614

Dokumenterne stammer fra de Thottske samlinger i Det kgl. bibliotek.

Indhold: Hanserecesser og akter vedr. forhandlinger mellem Danmark og Hansestæderne. Dokumenter (papir og pergament) 1421–47 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Litteratur: *Hanserecesse*. Abt. I 1256–1430 bd. 1–8, Leipzig 1870–97. Abt. II 1431–76 bd. 1–7, Leipzig 1876–92. Abt. III 1477–1530 bd. 1–9, Leipzig 1881–1913. Abt. IV 1531–60 bd. 1ff, Weimar 1941ff. *Hansisches Urkundenbuch*, bd. 1–11, Halle 1876–1916.

Rostock Helligkors kloster 1457–1528

Arkivet blev i 1750 skænket til det Danske Selskab af den senere landsdommer C. L. Scherewin, som antagelig havde erhvervet det under sine studier i Rostock. Med Danske Selskabs samlinger er det kommet til Rigsarkivet.

Indhold: Adkomstbreve for Helligkors nonnekloster i Rostock. Pergamenter 1277–1445 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Schwerin stift 1455–1619

Arkivets historie, se s. 739.

Registrering: Foruden ovf. nævnte registraturer tillige folioreg. 13.

Indhold: Pavebiller ang. udnævnelse af biskop og stiftets administration. Adkomstbreve, hovedsagelig vedr. Rühn kloster. Pergamenter 1252–1443 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Den tyske orden i Lifland 1455–69

Afleveret fra Sverige 1929.

Indhold: Breve, udstedt af Christian 1. vedr. kongens gæld til ordenen.

Kronologisk ordnede pergamenter 1459–1813

I gruppen indgår en broget mængde dokumenter, udskilt af forskellige samlinger og ordnet kronologisk uden hensyn til proveniens, bl.a. et stort antal adkomstbreve, kvitteringer mm. vedr. borgere i de skotske byer Culros og især Dysart (county Fife) 1491–1639, som antagelig stammer fra et borgerligt privatarkiv. Pergamenter 1339–1445 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Papir

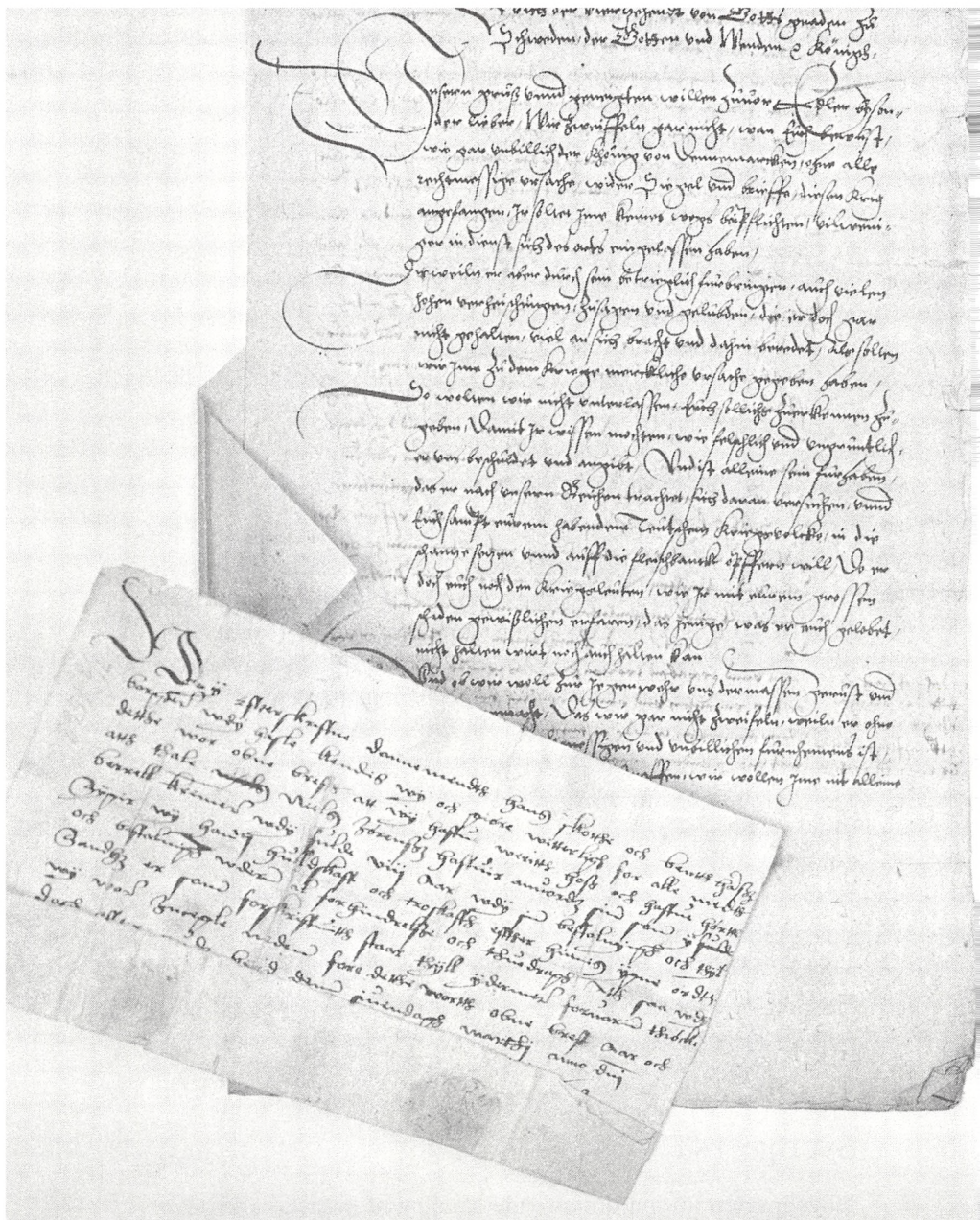
Arkivalierne af fremmed proveniens på papir er ret uensartet registreret. I det efterfølgende er de for overskuelighedens skyld samlet under overskrifter, som ikke i alle tilfælde svarer til registreringer.

Registrering: Seddelreg. 88.

Sverige 1477–1817

Hovedparten af den omfattende samling af svenske arkivalier i Rigsarkivet udgøres af opsnappede breve og af Coyets papirer. Andre samlinger, bl.a. Sture-arkivet (registreret i folioereg. 127), er afleveret til Sverige 1929. Svensk Pommern, se s. 739.

Fremmed proveniens: Opsnappede svenske breve 1563. – De opsnappede svenske breve er en sælsom blanding af vigtig diplomatisk og militær korrespondance og ganske dagligdags dokumenter, som kun er bevaret, fordi de er blevet beslaglagt under krigshandlingerne. Ill. viser dels kong Erik 14.s brev til oberst Hilmar v. Münchhausen, hvori den svenske konge tilbyder en klækkelig bestikkelse, hvis Münchhausen og hans tyske lejetropper vil svigte Frederik 2. (15.9.1563, det store brev) – dels et vidnesbyrd af to borgere i Hasle på Bornholm om en enke, som sætter sin søn i tjeneste hos en kræmmer i byen (7.3.1563). Sidstnævnte vidner om, at de opsnappede svenske breve også rummer andre dokumenter, som blev beslaglagt under krigen.

Opsnappede breve 1559–1719

Under de dansk-svenske krige i 16.–18. årh. søgte de stridende parter at afbryde modstanderens kommunikationslinjer ved at opsnappe kurerer og konfiskere breve til og fra fjenden. Som følge heraf blev en betydelig mængde intern svensk korrespondance indlemmet i Danske kancellis arkiv, hvorfra den er overført til gruppen Arkivalier af fremmed proveniens. Størstedelen af brevene stammer fra den Nordiske syvårskrig og Store nordiske krig. Det drejer sig især om breve til og fra udenlandske fyrster, gesandter mm., samt svenske feltherrer og admiraler i Østersøområdet. Sml. Arkivalier af fremmed proveniens, Frankrig, s. 741.

Indhold: Opsnappede svenske breve 1559–73 (kronologisk ordnet samt Div. fra forhandlinger med engelske under Syvårskrigen, Akter vedr. Erik 14.s ægteskabsforhandlinger med Hessen 1562–64). Opsnappede svenske breve 1675–79. Opsnappede svenske breve 1709–19 (ordnet efter afsender eller modtager).

Coyets papirer 1477–1710

Under kampene i Skåne i 1710 beslaglagde danske tropper den svenske officer og storgodsejer G. W. Coyets arkiv og bibliotek på Lyngbygård (Trolle-Ljungby). Det lykkedes ikke Coyet at generhverve det beslaglagte efter fredsslutningen. Ved arkivudvekslingen med Sverige 1929 blev alle korrespondancesager mm., som ikke direkte vedrørte godset og dets drift, afleveret til Sverige. Den del af arkivet, som er tilbage i Rigsarkivet, er et rent godsarkiv, overvejende fra tiden efter Coyet-slægtens erhvervelse af Lyngbygård i 1662, med bl.a. et betydeligt, men spredt regnskabs- og jordebogsmateriale (ældste jordebog: 1621) samt arkivalier vedr. salpetersydningen i Skåne.

Diverse 1563–1817

Ud over de to større grupper er der i Rigsarkivet en række mindre samlinger af svenske arkivalier, herunder enkelte opsnappede breve.

Indhold: Bl.a. general Arvid Wittenbergs arkiv 1647–50 (hovedsagelig korrespondance med feltherren Lennart Torstensson). Dele af det svenske Generalguvernement Øsel og Liflands arkiv 1672–76. Journalekstrakter over besejlingen af Reval 1682–95.

Tyskland 1403 (1221) – 1846

En væsentlig del af Rigsarkivets arkiver af fremmed proveniens er af tysk oprindelse. De fordeler sig på et antal egentlige arkiver eller brudstykker deraf, hvortil kommer talrige spredte enkeltstykker, som på forskellig vis er havnet i Rigsarkivet.

Tyske arkiver fra besættelsen af Danmark 1940–45, se Rigsarkivet og hjælpemidlerne til dets benyttelse. Anden del, samt kopier af arkivalier i udlandet i Håndskriftsamlingen XVI, jf. s. 876.

Braunschweig-Lüneburg 1509–1709

Samlingen består af flere ikke sammenhørende dele af braunschweigske arkiver.

Indhold: En samling breve og koncepter 1509–49, i det mindste delvis hidrørende fra hertugerne af Braunschweig-Lüneburg-Zelles kancelli, bl.a. vedr. slægten v. Saldern.

Regnskaber for amtet Syke 1613–19. Syke i grevskabet Hoya blev 1623 pantsat til Christian 4. af hertug Frederik Ulrik af Braunschweig-Lüneburg. Amtsregnskaberne er formentlig blevet overladt kongen som dokumentation for pantets værdi.

Braunschweig-Lüneburgske kancelli: Vedr. administrationen af de Gartauske godser 1690.

Gehejmerådstuen i Zelle: Korrespondance vedr. hertugerne af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Frantzhagen og arven efter dem 1691–1709.

Litteratur: L. Laursen (udg): *Danmark-Norges Traktater 1523–1750*, bd. 3, 1916. C. F. Bricka og J. A. Fridericia (udg): *Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve*, bd. 1, 1887/89.

Hansestæderne 1752–1806(37)

Indhold: H. C. Meinigs arkiv 1752–1806. H. C. Meinig fik 1759 diplomatisk status som hansestæderne Lübecks og Bremens agent i København, hvor han havde bosat sig 1752. Arkivet omfatter indkomne breve og koncepter, herunder også fra Meinigs forgænger, agent Forch 1752–59, kopibog 1752–53, husholdningsregnskaber, personlige notater mm.

Instruktion til Lübecks generalkonsul i Neapel 1837.

Svensk Pommern 1563–1802

En svensk flåde, som strandede ved Bornholm i 1678, under Skånske krig, medbragte bl.a. det svensk-pommerske regeringskancellis arkiv 1634 (1563) – ca. 1676. Arkivet blev bjerget og beslaglagdes af den danske krone.

Indhold: Akter fra Rigsdagen i Regensburg 1652–64. Niedersachsiske kredsakter 1654. Landdagsakter 1653–74. Grænsekommision, reformkommisioner mm. 1647–65. Overappellations- og hofret 1648–70. Indberetninger mm. 1634–67. Militære sager 1666–76. Kammersager 1646–76. Regnskaber (især Rentekammerets regnskabsjournaler og hovedbøger) 1640–75. Diverse 1563–1677. – En pakke akter vedr. forholdet til Polen 1641–60 er overført til TKUA. Polen, Tillæg.

Enkelte, spredte akter 1688–1712 fra den svenske administration af Pommern. Akterne er forblevet i danske arkiver efter den danske besættelse af Forpommern 1716–21 (se s. 730): Bl.a. Greifswald hofrets voteringer 1700–03.

Enkelte, nyere dokumenter er kommet til Rigsarkivet som gave.

Schwerin stift 1403 (1221)–1619

Som led i Christian 4.s nordtyske dynastipolitik blev kongens bror, Ulrik, i 1591 koadjutor og 1603 biskop i Schwerin stift i Mecklenburg. Ved sin død i 1624 efterfulgtes han af Christian 4.s søn Ulrik, som mistede stiftet ved freden i Lübeck 1629. Som følge af dette danske herredømme blev en del af stiftets ældre arkiver overført til Danmark.

Registrering: Folioreg. 13. Arkivet er ikke registreret i seddelreg. 88.

Indhold: Adkomstbreve, forhandlinger og korrespondance vedr. stiftets besiddelser og rettigheder i Mecklenburg og Pommern. Regnskaber, inventarier mm. En væsentlig del af dokumenterne vedrører klosteret Rühn ved Bützow. Størstedelen er fra det 16. årh. – Pergamenter, se s. 734–35.

Diverse 1439–1846

En lang række enkeltstykker af tysk proveniens kan ikke indordnes i nogen arkivalisk sammenhæng i Rigsarkivet. Det er stykker, som dels er udskilt af andre arkiver, dels erhvervet ved gave eller køb. Vigtigst er en større samling dokumenter vedrørende enkeltpersoner og lokaliteter i Pommern 1439–1834, herunder Herrnhuterne. Arkivalier fra hertugdømmerne Bremen og Verden 1690–1711 er antagelig kommet til Danmark i forbindelse med den danske besættelse af Hertugdømmerne 1712–15, se s. 730.

Frankrig 1567–1826

Rigsarkivets arkivalier af fransk proveniens er dels kommet til Danmark i forbindelse med diplomatiske forhandlinger og krig, dels ved køb og gave. Kun Ogiers gesandtskabsarkiv er et egentligt arkiv.

J.–F. Ogiers gesandtskabsarkiv 1753–66

Jean-François Ogier var fransk gesandt i Danmark 1753–66. Arkivet, som blev erhvervet i 1963, består hovedsagelig af depechekoncepter og ordrer fra det franske statssekretariat for udenrigske anliggender.

Diverse 1567–1826

Indhold: De vigtigste øvrige arkivalier af fransk proveniens er: Den franske gesandt Charles de Dançays kopibog 1567–73, bl.a. vedr. fredsforhandlingerne efter den Nordiske Syvårskrig.

Opsnappede depecher til og fra Frankrigs ambassadør i Stockholm 1675–78.

Breve fra den franske konsul i Helsingør til den franske statssekretær for marinen 1776–84.

Litteratur: C. F. Bricka (udg): *Indberetninger fra Charles de Dançay til det franske Hof om Forholdene i Norden 1567–73*, 1901.

Øsel 1490 (13. årh.)–1560

Øsel stift blev i 1559 erhvervet fra den Tyske Orden af Frederik 2., som benyttede stiftet til at affinde sin bror, hertug Magnus, for hans andel i Slesvig og Holsten. Efter en kort selvstændighedsperiode kom stiftet dog under direkte dansk administration og forblev på danske hænder til 1645, hvor det blev afstået til Sverige. Danmark beholdt dog stiftets arkiv fra tiden før det danske herredømme.

Indhold: Registranter (10 bd.), hovedsagelig kopier af adkomstbreve, lens- og gældsbreve mm. Enkelte bind har delvis karakter af kopibøger over udgåede breve.

Kurland 1420–76

I forbindelse med hertug Magnus' erhvervelse af Kurland stift i 1560 og den efterfølgende danske administration af hans besiddelser er dele af stiftets ældre arkiv forblevet i dansk besiddelse.

Arkivalierne på papir omfatter brudstykker af biskopperne Johans og Martins korrespondance. – Arkivets pergamentsbreve er i Kongehusets og rigets arkiv, E 1 Lifland (se s. 101).

Trankebar-missionen 1705–1803

Den første danske, evangeliske mission i den indiske koloni Trankebar blev udsendt i 1705. Efter afståelsen af Trankebar til East India Company i 1845 blev missionen overtaget af den Evangelisk-Lutherske mission i Leipzig. De ældre dele af Trankebar-missionens arkiv blev i 1897 afgivet herfra til Rigsarkivet. Trankebar-missionen er egentlig en lokaladministration under

Danske kancelli og Missionskollegiet, jf. Missionskollegiet s. 207.

Arkivet er til dels stærkt medtaget af det indiske klima.

Missionens kirkebøger 1707–1881 er i Landsarkivet for Sjælland mm. Jf. Kn. Heiberg: *Uddrag af Kirkebøgerne for Zions Kirke i Tranquebar 1767–1846*, 1936 (reg.vær).

Registrering: Folioereg. 107, 6. Arkivet er ikke registreret i seddelreg. 88. C. Rise Hansen: *Sources of the History of North Africa, Asia and Oceania in Denmark*, München m.fl.st. 1980, s. 318–19.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1706–74. Brevbøger 1761–1803. Optegnelser mm.

Litteratur: J. F. Fenger: *Den Trankebarske Missions Historie*, 1843 (engelsk 2. udg., Madras 1906). D. A. Lehmann (udg): *Alte Briefe aus Indien. Unveröffentlichte Briefe von Bartholomäus Ziegenbalg 1706–19*, Berlin 1957.

Andre fremmede provenienser 1689–1902

Indhold: Blandt de fåtallige øvrige arkivalier af fremmed proveniens kan nævnes:

Breve til engelsk krigssekretær William Balthwayt 1689–90, jf. s. 308.

Breve fra den sachsisk-polske udenrigsminister til den polske gesandt i Konstantinopel 1745–54.

Det persiske generalkonsulat i Neapel. Arkivalierne er overført til Danmark sammen med arkivalierne fra det danske konsulat i Neapel, hvor den danske konsul, J. Aselmayer tillige var persisk generalkonsul. Korrespondance 1898–1902.

SØNDERJYSKE FYRSTEARKIVER

Alle pergamentsbreve fra perioden 1260–1450 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række, se folioreg. 230. I indledningerne i VA X redegøres udførligt for arkivforholdene vedr. hver enkelt hertug, linje o.l., herunder også for de stedfundne arkivafleveringer mellem Danmark og Tyskland. Arkivalier, som er afleveret til Tyskland, må søges i Landesarchiv Schleswig-Holstein i Slesvig; i et vist omfang findes kopier af dettes registraturer og/eller film af dets repertorier i Rigsarkivet, og en oversigt over de fyrstelige arkiver ses i Gottfried Ernst Hoffmann: *Übersicht über die Bestände des Schleswig-Holsteinischen Landesarchivs in Schleswig, Bestandsübersichten schleswig-holsteinischer Archive 1*, 1953, s. 2–4, 14–19, 26–27. Foruden de forældede folioregistraturer, som omtales i VA X, findes der ældre registraturer i Arkivvæsenets arkiv, nr. 14–25, 27.

Hjælpebidler og litteratur: Schleswig-Holstein-(Lauenburgische) Regesten und Urkunden II–VI (1250–1400), 1888–1971. Diplomatarium Danicum 2. rk. 1. bd. – 3. rk. 8. bd. (1250–1370), 1938–80. Kr. Erslev: Fortegnelse over Akter om den sønderborgske Hertuginies statsretlige Stilling i Slesvig og Holsten, 1915. F. J. West: Rigsarkivets arkivalier vedr. Hertugdømmet Slesvig eller Sønderjylland, Fortid og Nutid III, 1921, s. 40–43. Troels Fink og Johan Hvidtfeldt: Vejledning i studiet af Sønderjyllands historie, Skrifter udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland 5, 1944, s. 157–61. Erik Kroman: De sønderjyske fyrstearkiver i Rigsarkivet, Afhandlinger tilegnede Axel Linvald, 1956, s. 225–36.

Hertugerne af Sønderjylland af Abels slægt 1269–1386

Registrering: VA X s. 1–3.

Indhold: Pergament: Fuldmagt 1386. Adkomstbrev 1269. Pantebreve 1339–71. Kvittering 1364.

De schauenburgske hertuger af Sønderjylland og grever af Holsten 1260–1460

En del arkivalier er i Landesarchiv i Slesvig, film af repertorium i RAs filmsaml. D 81. Afleveringer til Tyskland, se folioreg. 165d.

Registrering: VA X s. 4–23.

Indhold: Pergament: Breve vedr. fyrstehuset 1397–1444. Adkomstbreve 1296–1453. Salgs-, pante- og gældsbreve 1325–1441. Kvitteringer 1363–1457. Div. domme, orfejdebrev mm. 1350–1453. Breve vedr. forholdet til Femern, de frisiske herreder, Ejdersted og Ditmarsken 1328–1447. Breve vedr. forholdet til Danmark og Sønderjylland 1260–1442.

Papir: Sager vedr. forholdet til Erik af Pommern 1409–24. Div. breve 1406–60. Regnskaber 1438–57.

Hjælpebidler og litteratur: Rudolf Usinger: *Das Gräfllich Schauenburgische Archiv*, Jahrbücher für die Landeskunde X, 1869.

Grev Gerhard af Oldenburg 1454–70

Registrering: VA X s. 24–27.

Indhold: Pergament: Div. breve vedr. grev Gerhards og grev Moritz's forhold til Christian 1. mm. 1454–70.

Hertug Frederik (1.) 1483–1523

Kong Hans' bror Frederik valgtes 1482 til samhertug med kongen i Hertugdømmerne, som 1490 deltes mellem brødrene, således at Frederik blev hertug over den såkaldt gottorpske del, der omfattede Gottorp amt med hele Sydslesvig og Ejdersted, Rundtoft len i Angel, Tønder amt med Lundtoft herred samt Haderslev amt. I Holsten omfattede hertug Frederiks område Kiel, Itzehoe, Plön, Neumünster mm. Adeligt og gejstligt gods i Hertugdømmerne henhørte under kongen og hertugens overbestyrelse i fællesskab.

Registrering: VA X s. 28–50 m. tilføjelse i hovedeksemplar.

Indhold: Pergament: Breve vedr. fyrstehuset 1499–1518. Adkomstbreve 1495–1517. Pante-, gælds- og skadesløshedsbreve 1491–1513. Kvitteringer 1495–1519. Breve vedr. kirken 1501–21. Div. breve 1491–1523. Breve vedr. forholdet til Danmark 1483–1522. Breve vedr. forholdet til Schauenburg 1509. Breve vedr. forholdet til Tyskland og det øvrige udland 1493–1523.

Papir: Kopibog, koncepter og indkomne breve 1505–23. Hofreglementer. Instrukser 1522–23. Adkomstbreve –1521. Kvitteringer 1492–1523. Fejde- og orfejdebrev 1496–1521. Div. breve 1505–23. Sager vedr. forholdet til Danmark 1504–23. Sager vedr. udlandet 1495–1523. Div. regnskaber 1488–1520.

Hjælpebidler og litteratur: Will. Christensen: *Repertorium diplomaticum Regni Danici mediævalis, series secunda, Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen*, 2. rk. 8. bd. (arkivoversigt), 1936, s. 18–19.

Hertug Christian (3.) 1523–34

Frederik 1.s søn Christian (3.) fik efter faderens kongehylding overladt Tørning og Haderslev len til sit underhold.

Registrering: VA X s. 51–54.

Indhold: Pergament: Breve vedr. indre forhold 1529–33. Breve vedr. forholdet til udlandet 1526–34.

Papir: Koncepter og indkomne breve 1523–30. Div. 1529–34.

Fællesarkivet (Gemeinschaftliches Archiv) (1232) 1542–1643

Fællesarkivet omfatter nu (1982) kun de arkivalier, som efter 1544 befandt heri, og som i egentligste forstand udgjorde et fælles arkiv på Gottorp slot for de regerende fyrstelinier i Hertugdømmerne efter delingen af disse 1544 mellem Christian 3. og dennes to halvbrødre Hans d. Ældre og Adolf. Fællesarkivet forblev på Gottorp slot indtil 1730'erne, da det overflyttedes til Kbh. Hansborgarkivet (se ndf.) var en tid indlemmet i Fællesarkivet, men er nu påny udskilt herfra.

En del arkivalier fra det oprindelige fælles arkiv er siden 1930'erne afleveret til Tyskland og findes nu i Landesarchiv i Slesvig. Afleveringer til Tyskland, se folioreg. 165d.

Registrering: VA X s. 55–61.

Indhold: Pergament: Breve vedr. hertug Frederik, biskop af Slesvig og Hildesheim 1544–55. Lensbreve for Holsten 1548–1612. Kejserslige privilegier vedr. Holsten 1570–81. Breve vedr. Ditmarsken 1559–1612. Ekspektancebreve på Oldenburg og Delmenhorst 1578–1612. Breve vedr. forholdet til Hamburg 1609–21. Div. transsumpter af ældre breve (1232–1493) 1546–71.

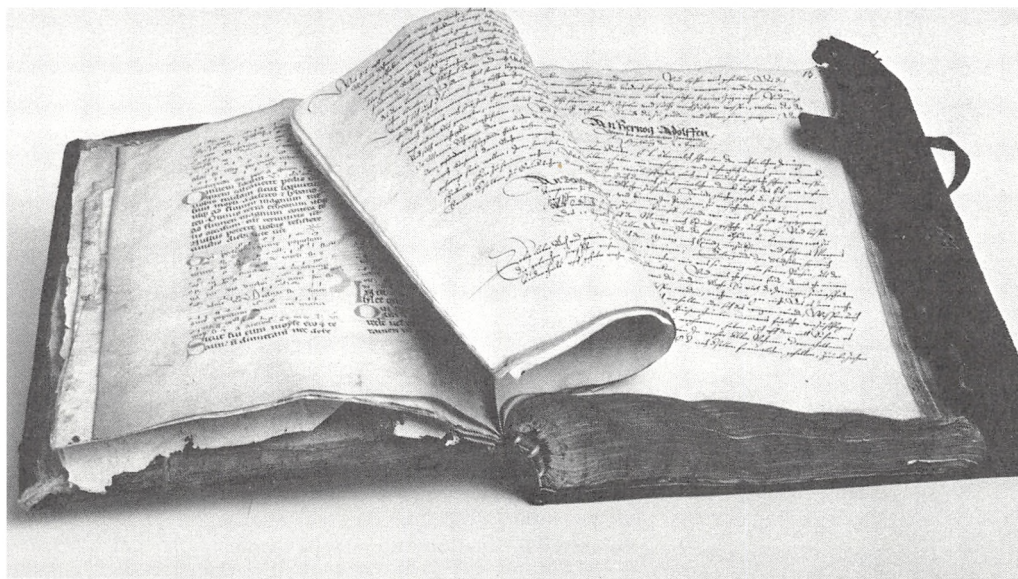
Papir: Sager vedr. Hamburg, Schauenburg og Oldenburg 1542–1643 og udat.

Hjælpe midler og litteratur: Johan Moths og Burchard Niederstedts registratur fra 1671 er trykt i Falcks Sammlungen zur näheren Kunde des Vaterlandes III, 1825, s. 195ff. Dietrich Schäfer i Hansische Geschichtsblätter, 1882, s. X–XII. H. Kochendörffer: *Vom gemeinschaftlichen Archiv*, Nordelbingen IV, 1925, s. 335–46. Will. Christensen: *Repertorium diplomaticum Regni Danici mediævalis, series secunda, Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen*, 2. rk. 8. bd. (arkivoversigt), 1936, s. 12–15.

Hans den Ældre (Hansborgarkivet) (1250) 1460–1587

Ved delingen af Hertugdømmerne 1544 mellem brødrene Christian 3., Adolf og Hans d. Ældre fik sidstnævnte i hertugdømmet Slesvig Haderslev, Tørring og Tønder amter, Løgumkloster samt øerne Rømø, Sild, För og Nordstrand mm. – for så vidt øerne ikke hørte til de kongerigske enklaver – samt Femern, og i hertugdømmet Holsten Rendsborg amt mm. Ved Ditmarskens erobring 1559 tilfaldt den midterste del Hans d. Ældre, som fra slutningen af 1550'erne administrerede sine landområder fra slottet Hansborg ved Haderslev.

Efter Hans' død 1580 deltes hans landområder mellem kongen (Frederik 2.) og dennes farbror hertug Adolf, hvorved kongen overtog bl.a. Haderslev og Tørring amter samt Rømø, Adolf bl.a. Tønder amt, de øvrige Vesterhavsøer og Femern.

Sønderjyske fyrstearkiver: Hans den Ældre (Hansborgarkivet), A.3.7, Lukkede breve 1566–69, fol. 13. – Indførslen til højre vedrører et brev til hertug Adolf 22.4.1566 »Wegen der nachbarlichen Irrungen«. Som bindforstærkning er anvendt dele af et middelalderligt missalehåndskrift. Flere af de statelige registratorer i Hansborgarkivet er indbundet i læderbind med blindtryk og forstærket med middelalderlige pergamentfragmenter.

Hans d. Ældres arkiv, benævnt Hansborgarkivet, indlemmedes efter hans død med tiden for størstedelen i Fællesarkivet (Gemeinschaftliches Archiv), se ovf. Siden 1880'erne er Hansborgarkivet atter blevet udskilt af Fællesarkivet og rekonstrueret som en helhed. Enkelte sager er dog i 1930'erne afleveret til Tyskland, især vedrørende Ditmarsken.

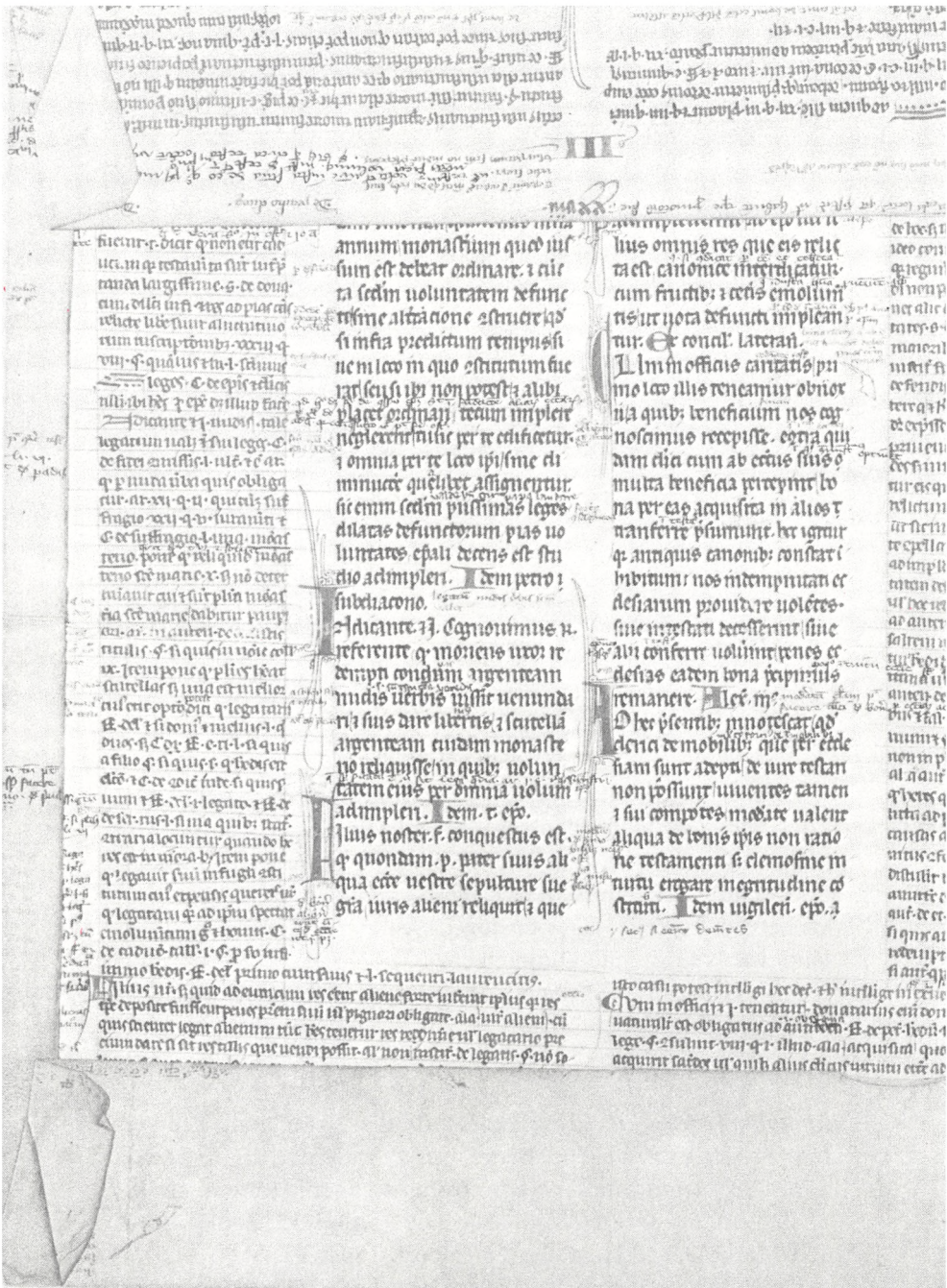
Afleveringer til Tyskland, se folioreg. 165d. Afleveringer fra Tyskland, se folioreg. 165c.

Registrering: VA X s. 62–103.

Indhold: Pergament: Breve vedr. forholdet til kongen og til hertug Frederik 1544–76. Breve vedr. forlening med Slesvig 1563–80. Transsumpter vedr. forlening med Holsten (1548) 1549. Adkomstbreve 1548–80. Div. breve 1512–68. Breve vedr. forholdet til Hamburg og Lübeck 1544–57.

Papir: Div. kopibøger 1543–80. Koncepter og indkomne breve 1534–81. Breve vedr. indre forhold i Hertugdømmerne (1330) 1460–1587. Sager vedr. forholdet til kongen, andre medlemmer af fyrstehuset og grev Otto af Schauenburg samt

Sønderjyske fyrstearkiver: Hans den Ældre (Hansborgarkivet) D.40.IV 1575–79. – Den ældste protestantiske kirkeordinans i Skandinavien er udstedt af hertug Christian (senere kong Christian 3.) i Haderslev 1528. De originale artikler til landsbypræsternes brug er på tysk og findes i et tyndt hæfte indbundet, samtidigt som det synes, i et blad af en juridisk kommentar på latin med mange tilskrevne

Artikkel vor de heretikkens
op den Dorpern 1528

Læreren visten, at de lærer an vns, dat de heretikkens
vinnis end nicht einformich sindt. In den lere
men, end sonderlich in den bliffholden, end vinnis
weg och vormalt hebben liden vortellen sine wijs,
darvæn for sigelig intræchtelig bliffholden, Quid
for doch tom de sigensinnigh, end wille over vns
digen fræghet brenken, end merke ind, vgis it egen
gelistet, vtilke denne nicht to einer ævningen liden
vænge der schwarcken gelaget. De for alze pambus
sacht scholden vpinnen, end drugin 2 No derhalten
viffs vriste mining end ligen dat for, et christliche
ken, end vgeriffet to vermeiden, altemal intræchtelig
ken, end op sine wijs, nißte holden schate. Oze alze
for dat vorgevornen, end vortekent hebben, end dat
nicht betv effe slimmere maken. Oze scholen och alle
gewanliche bliffte gevandt an thien. End richter op den
altar hebben. Det dat sarrament skinnen, effe op
thien, wen for de wort christi dar an er spraken
hebben.

Oze scholen och de liden vlitigen liden end vndrichte
dat for vorten, wat for egen sarrament siden sigelig
vemboken trost avrer Confession, end Anckingens de
gehorres, vrent dat sarrament is sin gewis: liden
van gode, dat gade for vor for in den dode gevin
st end vns sende mit sin blode betalt, end affge
vaffen heft. Darvæn sal och minne tom Ca
sarrament gavn, de sich nicht vor sine sonder bekenn
end denne sine sende nicht liden sendt vord der mit
van liden will. Oze scholen och derhalten dat

glosser – et meget tidligt eksempel på »slagning« og genbrug af et middelalderhåndskrift. Kirkeordinansen ligger nu som bilag til byen Tønders erklæring i striden mellem kongen og hertugen i 1570'erne om den gejstlige jurisdiktion. (Udg: A. D. Jørgensen i Sønderjyske Aarbøger 1889 med dansk oversættelse).

vedr. grænsestridigheder mm. (1250) 1525–80. Sager vedr. forholdet til Det tyske rige, tyske fyrster og øvrige udland (1434) 1530–80. Div. regnskaber 1545–74.

Hjælpebidrag og litteratur: Caroline Emilie Andersen: *De Hansborgske Registranter I–II*, 1943–49.

De gottorpske hertuger (Gottorparkivet) 1328–1714

Ved delingen af Hertugdømmerne 1544 mellem brødrene Christian 3., Hans d. Ældre og Adolf erhvervede hertug Adolf i hertugdømmet Slesvig foruden Gottorp amt bl.a. Åbenrå amt og Varnæs birk, hvortil efter Hans d. Ældres død 1580 som arv efter denne kom bl.a. Tønder og Løgumkloster amter foruden de nordfrisiske øer undtagen Rømø. Hertil kom yderligere med tiden forskellige godsområder.

Under Store Nordiske Krig besatte kong Frederik 4. de gottorpske områder 1713, og disse inkorporeredes 1721. Størstedelen af det gottorpske arkiv beslaglagdes samtidig og overførtes i 1730'erne fra Gottorp slot til Kbh.

Efter arkivafleveringerne til Tyskland i 1870'erne og påny i 1930'erne omfatter de dele af Gottorparkivet, som nu (1982) er i Rigsarkivet, i hovedsagen nordslesvigske lokalakter. Størstedelen af Gottorparkivet – herunder bl.a. arkivalier til belysning af de gottorpske hertugers politiske historie – er i Landesarchiv i Slesvig, film af repertorium i RAs filmsaml. D 81, se iøvrigt Kurt Hector: *Findbuch des Bestandes Abt. 7, Herzöge von Schleswig-Holstein-Gottorf 1544–1713 I–II*, Veröffentlichungen des Schleswig-Holsteinischen Landesarchivs 4–5, 1977. Afleveringer til Tyskland, se folioreg. 163c og 165d. Afleveringer fra Tyskland, se folioreg. 165a og 165c. Det holsten-gottorp-oldenburgske husarkiv er i Niedersächsisches Staatsarchiv in Oldenburg.

Registrering: VA X s. 104–33.

Indhold: Pergament: Stadfæstelser af privilegier (1474–1570) 1638–99. Adkomstbreve 1584–1663. Div. breve 1565–1633.

Papir: Indkomne breve og div. sager vedr. administrationen 1564–1714. Div. sager vedr. indre forhold (1335) 1354–1714. Sager vedr. forholdet til kongen, hertugerne af Sønderborg, til

Ditmarsken mm. 1328–1712. Byregnskaber 1706–07. Amtsregnskaber 1548–1713. Jordebøger o.l. 1581–1712. Godsregnskaber 1601–69. Told- og licentregnskaber 1694–1707. Div. inventarier og regnskaber 1646–1713.

Hjælpe midler og litteratur: G. Hille: *Zur Geschichte des Herzoglich Gottorpschen Archivs auf Gottorp*, Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte 26, 1896, s. 297ff. Ludwig Andresen u. Walter Stephan: *Beiträge zur Geschichte der Gottorfer Hof- und Staatsverwaltung von 1544–1659* I–II, Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins XIV–XV, 1928. H. Kellenbenz: *Vom Geheimen Consilium zum Geheimen Ratskollegium. Eine Studie zur Geschichte der gottorfischen Behördenorganisation*, Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte 73, 1949, s. 197ff.

Hertug Frederik, biskop af Slesvig og Hildesheim 1544–53

Hertug Frederik, som var yngste søn af kong Frederik 1., blev forbigået ved delingen af Hertugdømmerne 1544. Til gengæld opnåede han 1549 bispedømmet Slesvig og 1552 bispedømmet Hildesheim.

Registrering: VA X s. 134–35.

Indhold: Pergament: Div. breve 1544–53.

De sønderborgske hertugers arkiver

De sønderborgske hertuger og de linjer, som udgår derfra, Ærø, Sønderborg, Nordborg, Glücksborg og Plön (med underlinjer) fik ikke ligestilling med de ældre linjer og havde ikke del i fællesregeringen. Hertugernes fyrstelige rettigheder indebar dog, at de og deres undersåtter stod uden for de almindelige danske administrative myndigheder som Tyske kancelli og Rentekammeret og de danske domstole. Fra lokale domstole kunne kun appelleres til hertugens hofret, men ikke til Højesteret. Hertugerne kunne udstede love, udskrive skatter og slå mønt. De var alene underordnet selve kongen, som i påkommende tilfælde kunne gribe ind ved særlige nedsatte kommissioner.

Om arkivernes aflevering og tidligere ordning, se VA X s. 136ff.

Hans den Yngre 1559–1668

Ved overenskomst med Frederik 2. 1564 fik hertug Hans en betydelig del af den kgl. del af Hertugdømmerne, i Slesvig således Als, Ærø og Sundeved, i Holsten Plön og Ahrensböök. Ved delingen efter Hans den Ældres død 1580 fik han foruden Rydkloster i Angel også Bolderslev fogderi, som han kort efter mageskiftede til kongen mod kgl. gods på Als og Ærø. Ved køb erhvervede han efterhånden alle adelsgårde på Als og de fleste af gårdene i Sundeved.

Afleveringer fra Tyskland, se folioereg. 165c. Enkelte regnskaber er på Deutsch Nienhof og i Staatsarchiv Hannover. Film af pengeregnskab ca. 1625 vedr. Glücksborg, Nordborg og Sønderborg amter på Deutsch Nienhof i RAs filmsaml. D 69.

Registrering: VA X s. 137–49.

Indhold: Pergament: Traktater og overenskomster med kongen og de andre hertuger 1564–84. Ægteskabskontrakter o.l. 1568–1618. Testamente 1621. Lensbreve på Slesvig 1580–89. Lensbreve på Holsten 1590–1621. Adkomstbreve 1574–1621.

Papir: Div. sager og akter 1559–1668.

Hjælpemidler og litteratur: Jørgen Steen Jensen: *Hertug Hans den Yngre*, Fra Als og Sundeved bd. 50, 1971.

Samtlige sønderborgske linjer 1622–1751

Arkivet omfatter tre pergamentsbreve, som Hans d. Yngres søner havde deponeret i Kbh., og lensbreve på Slesvig og Holsten, udstedt på samtlige medlemmer af det sønderborgske hertughus. Deres proveniens er vel Sønderborg og Plön.

Registrering: VA X s. 150–53.

Indhold: Pergament: Div. breve vedr. Hans den Yngres børn 1622. Lensbreve på Slesvig 1623–49. Lensbreve på Holsten 1623–1751.

Hertug Christian af Ærø 1627–40

Ved arvedelingen efter Hans d. Yngre 1622 fik hertug Christian Ærø. Da han døde ugift 1633, blev øen delt i fire dele mellem hans tre brødre og brodersønnen Hans Christian.

Registrering: VA X s. 154–56.

Indhold: Pergament: Arveforlig og delingstraktat 1633–34.

Papir: Amtsregnskab og akter vedr. skiftet 1627–40.

Sønderborg 1619–68

Ved arvedelingen 1622 efter Hans d. Yngre fik Alexander, den næstældste søn, den sydlige del af Als med Sønderborg og noget af Sundeved, bl.a. Sandbjerg. 1667 blev hertughuset erklæret konkurs, og kongen overtog Sønderborg slot og by. Godserne udlagdes til kreditorerne, men med tilbagekøbsret for kongen. Sandbjerg blev 1673 solgt til Conrad Reventlow.

Registrering: VA X s. 157–63.

Indhold: Pergament: Overenskomster mellem hertugerne 1623–48. Ægteskabskontrakter mm. 1635. Testamenter 1631–50. Div. 1626–41. Lensbrev på Slesvig 1633. Lensbrev på Holsten 1631.

Papir: Kopibog, koncepter, indkomne breve, div. akter og regnskaber 1619–68.

Sønderborg, tillæg: Augustenborg 1667–1816

En del papirer er i Kongehusets arkiv, Augustenborgske papirer 1790–1896, herunder sager vedr. beslaglagte augustenborgske papirer. En del arkivalier vedr. godser, administration mm. er i Landsarkivet i Åbenrå, godsarkiver, jf. VA VI s. 159–61. Afleveringer fra Tyskland, se folio-reg. 165b og 165c. Det egentlige augustenborgske husarkiv, tidligere på Primkenau, er i Landesarchiv i Slesvig, film af repertorium i RAs filmsaml. D 81; se desuden Erich Graber: *Das herzoglich schleswig-holsteinische Hausarchiv zu Primkenau in Schlesien*, 1925. En mindre del af husarkivet er på Gisselfeld, registratur i RA. Se i øvrigt Johan Hvidtfeldt: *Augustenborgernes og Glücksborgernes arkiver*, H. T. 11. rk. III, 1950–52, s. 583–87.

Registrering: VA X s. 164–67.

Indhold: Pergament: Adkomstbreve 1668–1727.

Papir: Indkomne breve mm. 1672–88. Adkomstbreve mm. 1667–1816.

Nordborg 1649–50

Ved delingen af Hans d. Yngres hertugdømme efter hans død 1622 fik sønnen Hans Adolf den nordlige del, som omfattede Rumohrsgård, Østerholm, Hirschsprung, Melsgård på Als og Ballegård i Sundeved. Rumohrsgård overgik kort efter til hertugen af Sønderborg. Pga. hertugdømmets konkurs måtte kongen 1669 overtage gårdene og gældskravene. To år senere kom de alsiske godser til hertugen af Plön, mens Ballegård blev købt af Conrad Reventlow 1689.

En jordebog 1656–57 er på Deutsch Nienhof, film i RAs filmsaml. D 69.

Registrering: VA X s. 168–69.

Indhold: Papir: Jordebog 1649–50.

Glücksborg 1502–1779

Den ældre glücksborgske linje, uddød 1779, er stiftet af Hans d. Yngres søn Philip.

En del arkivalier er i Landesarchiv i Slesvig, registratur i RA. Afleveringer fra Tyskland, se folioreg. 165a og 165c. En særlig del af arkivet udgøres af det glücksborg-ærøske arkiv, som 1750 blev afleveret fra Glücksborg til Ærø i forbindelse med kongens overtagelse af den glücksborgske del af Ærø. – De yngre hertuger af Glücksborgs arkiv er på Glücksborg, registratur i RA; se Johan Hvidtfeldt: *Augustenborgernes og Glücksborgernes arkiver*, H.T. 11. rk. III, 1950–52, s. 583–87.

Registrering: VA X s. 170–207.

Indhold: Pergament: Ægteskabskontrakter mm. 1650–1763. Adkomstbreve 1636–48. Div. breve 1650–1773.

Papir: Breve til hertugfamilien, notifikationer o.l., sager vedr. formælinger, dødsfald, arv mm. 1624–1779. Akter vedr. den

grubenhagenske arvesag 1596–1706. Div. protokoller, koncepter, sager mm. vedr. korrespondance og administration 1600–1779. Div. akter og sager vedr. forholdet til kongen, hertugen af Gottorp, Landdagen og kejseren 1623–1767. Div. sager vedr. de hertugelige besiddelser, erhvervelser, salg mm. 1564–1774. Div. sager mm. vedr. kirke og skole 1502–1779. Regnskaber og inventarier 1622–1778. Div. akter og sager vedr. Ærø og Ærøskøbing (Det glücksborg-ærøske arkiv) 1522–1750. Div. vedr. amtskriverkontoret på Gråsten 1663–1749.

Plön 1625–1729 (Plön, Plön-Nordborg, Plön-Søbygård)

Den plönske linje nedstammer fra Hans d. Yngres søn, Joachim Ernst. 1729 tilfaldt de nordborgske og ærøske godser kongen ved hertug Joachim Frederiks død. Plönlinjen uddøde 1761.

En del arkivalier er i Landesarchiv i Slesvig, film af repertorium i RAs filmsaml. D 81. Afleveringer til Tyskland, se folioreg. 163d og 165d. En del arkivalier fra hertugdømmet Plön-Nordborg er i Landsarkivet i Åbenrå, Nordborg amtsarkiv, jf. VA VI s. 16ff.

Registrering: VA X s. 208–18.

Indhold: Pergament: Ægteskabskontrakter mm. vedr. hertugen af Plön 1625–33. Ægteskabskontrakt vedr. hertugen af Plön-Nordborg 1704. Adkomstbrev 1668.

Papir: Div. vedr. hertugen af Plön 1626–1724. Regnskaber og kammersager vedr. hertugen af Plön-Nordborg 1678–1728. Sager, regnskaber mm. vedr. hertugen af Plön-Nordborgs amtskriverkontor på Søbygård 1677–1729. Div. vedr. hertugen af Plön-Søbygård 1671–75.

ÆLDRE LOKALARKIVER

Selv om hovedskillelinjen mellem Rigsarkivets og landsarkivernes ressort er, at centrale myndigheders arkiver opbevares i Rigsarkivet og lokale myndigheders i landsarkiverne, findes i Rigsarkivet en række »lokale« arkivfunds med en middelalderlig grundstamme eller i alt fald med rod i middelalderen. En del af disse arkiver har fra gammel tid været i Gehejmearkivet, mens andre først er blevet indsamlet i forbindelse med provinsarkivernes oprettelse. I alle tilfælde drejer det sig om forvaltningsområder, hvis nyere arkiver – for så vidt som der er sket en fortsat arkivdannelse ned mod nutiden – befinder sig i landsarkiverne eller, i enkelte tilfælde, i stadsarkiver.

Ældre lokalarkiver i Rigsarkivet omfatter dels gejstlige arkiver: bispers, domkapitlers, kirkers og klostres arkiver, dels verdslige arkiver: byarkiver og visse godsarkiver. Godsarkiver er nærmere omtalt i forbindelse med privatarkiver s. 849. – Begrebet Lokalarkiver i Rigsarkivet indførtes i 1960erne.

Der har været delte opfattelser af, hvor tidsgrænsen mellem Rigsarkivets og landsarkivernes arkivalier fra ældre lokalarkiver skulle gå. En hovedregel gik ud på, at dokumenter indtil 1559 burde være i Rigsarkivet, men f.eks. er de middelalderlige byarkiver øst for Storebælt tilbagegivet Landsarkivet for Sjælland, og de fynske har aldrig været i Rigsarkivet. Til gengæld er der i Rigsarkivet inden for de arkivgrupper, som tilsammen udgør Ældre lokalarkiver, adskillige dokumenter yngre end 1559, oftest af ubestemt eller ubestemmelig proveniens.

Litteratur: T. Jexlev: *Bedre sent end aldrig – Baggrunden for »Lokalarkiver til 1559«*, Fortid og Nutid bd. XXVI, 1976.

GEJSTLIGE ARKIVER

Opstillingen af gejstlige arkiver adskiller sig på visse punkter fra registreringen i VA XVII–XVIII. Biske- og kapitelsarkiver er i deres proveniens adskilte arkiver, men senere omordninger har medført, at de i nogen grad er blevet sammenblandet, således at den genskabte, opstillingsmæssige adskillelse i dag er ret vilkårlig. I VA XVII–XVIII er biske- og kapitelsarkiver derfor registreret under ét for hvert stift.

Landsbykirkers, købstadskirkers og klostres arkiver er i nævnte registratur registreret som selvstændige arkiver i tre rækker under hvert stift. Opstillingsmæssigt er landsbykirker imidlertid ordnet i én alfabetisk række. De såkaldte »herre«klostre er ligeledes opstillet i én alfabetisk række. Byklostres, fortrinsvis tiggerklostre, og købstadskirkers arkiver er indordnet i pågældende byarkiv, således at hver by er opstillet i én kronologisk række, mens byerne følger efter hinanden i alfabetisk rækkefølge.

Oversigten over Ældre lokalarkiver følger opstillingen, og tiggerklostres, hospitalers og købstadskirkers arkiver omtales således i forbindelse med Byarkiver s. 798–813.

Alle dokumenter –1450 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Registrering og hjælpemidler: Dokumenter ældre end 1559 er anført med en kort regest for hvert dokument i VA XVII–XVIII *Lokalarkiver ældre end 1559. Gejstlige arkiver I–II*, ved Thelma Jexlev, 1973 og 1977, som er en tværregistratur, der også omfatter materiale i landsarkiverne, Det arnamagnæanske institut og Det kgl. bibliotek. Da der i VA XVII–XVIII overalt er henvist til numrene i *Diplomatarium Danicum*, *Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis* og *Regesta diplomatice historice Danicæ* 1. og 2. række, anføres udgaver og litteratur i det følgende kun i særlige tilfælde.

Dokumenter yngre end 1559: Seddelreg. XI og XII (ufuldstændig) samt folioreg. 12 (Danske gejstlige sager).

Bisper og kapitler

Bispe- og kapitelsarkiver er opstillet med ærkestiftet forrest og derefter i topografisk orden fra øst mod vest, i Jylland fra nord mod syd.

Lunds ærkebisp 1288–1536

Om arkivets overlevering, se VA XVII s. 18–19. Flertallet af de ret få bevarede originalbreve er i Riksarkivet i Stockholm.

Registrering: VA XVII s. 18–34. Repertoriet 1. rk. IV s. 21, 2. rk. VIII s. 25–28. Registratur fra 1577 (og 1555?) over breve på Lundegård (bispegården i Lund) er i Arkivvæsenets arkiv, trykt i *Ældste danske Archivregistraturer* IV, 1875–85 (ÆA) s. 291–364.

Indhold: Testamenter, afladsbreve, enkelte af Birger Gunnersens adkomstbreve. Nogle breve, som snarest stammer fra kapitlets arkiv. Dokumenter i sagen mellem electus Aage Jepsen (Sparre) og official Hans Skovgaard 1517–30 (kaldet: Lunde ærkebispes proces 1523–28).

Vedr. regnskaber og jordebøger se også folioreg. 108a gl. nr. 27 og 50 (s. 653).

Udgaver og litteratur: L. Weibull (udg): *Diplomatarium diocesis Lundensis* III–VI, Lund 1900–39, dækker perioden 1421–1512. G. Johannesson (udg): *Jordeböcker över Lunds ärkesätets gods vid medeltidens slut* (=Skånsk senmedeltid och renässans 7), 1953. L. Weibull: *Bibliotek och arkiv i Skåne under medeltiden*, Hist. tidskrift f. Skåneland 1901. E. Newman (udg): *Lunds domkyrkas historia* I–II, 1946. Troels Dahlerup: *Studier i senmiddelalderlig dansk kirkeorganisation*, 1963.

Lunds kapitels arkiv 1440–1653

Flertallet af de bevarede middelalderlige dokumenter, herunder den senmiddelalderlige afskrift af privilegier og adkomster, »Lundebogen« (Registrum ecclesie Lundensis), er i Riksarkivet i Stockholm. De yngre arkivalier findes i landsarkivet i Lund.

Hovedhåndskriftet af »Sanctuarium Birgerianum« 1518 og

den tilhørende brevkopibog er i Det Arnamagnæanske institut (AM. 292 fol. og AM. 293 fol). Enkelte dokumenter er i Rigsarkivet.

Jordebog 1570, se DK: B46. Jordebøger 1614, 1639 og 1650 samt kopibog over privilegier og statutter, se DK: B164 XII.

Registrering: VA XVII s. 18–34. Seddelreg. XI. Repertoriet 1. rk. IV s. 21–35, 2. rk. VIII s. 28–38. Registratur fra 1425 med enkelte tilføjelser, trykt i *ÆA.* V, 1910, s. 123–74.

Efter at arkivet var overført til Stockholm, blev det i årene 1689–93 registreret under den gængse betegnelse »Specifikationen« eller Skånebrevsfortegnelserne, jf. Ina Friedländer: *Skånebrevsförteckningarna*, Meddelanden från Svenska Riksarkivet 1958.

Indhold: Christoffers kongeed 1440 og Christian 1.s kongeed 1450. Jens Brostrup påbyder kannikerne at residere 1492. Afskrift af 1425-registraturen fra slutningen af det 15. årh. m. fortegnelse over domkirkens relikvier. Det ene af de to originale håndskrifter af »Sanctuarium Birgerianum« med autorisationspåtegning 1518. Mageskifte med kronen af gods i Malmö 1546. Visitatsbog ført af Poul Mortensen Aastrup og Mads Jensen Middelfart, beg. af det 17. årh. Frederik 3.s stadfæstelse af kapitlets statutter 1653.

Roskilde bisp 1180–1534

Store dele af det middelalderlige arkiv gik sammen med Sjællands bispearkiv tabt ved Københavns brand 1728. De bevarede dele har tidligere været spredt på en række samlinger i Rigsarkivet, mens bispens dombog (o. 1300), jordebogen (1377) og fadebursregnskaberne fra 1520'erne er i svenske og norske biblioteker, jf. C. A. Christensen (udg): *Danske middelalderlige regnskaber* 3. rk. I, 1956.

Registrering: VA XVII s. 55–186. Repertoriet 1. rk. IV s. 35, 2. rk. VIII s. 38–40. I slutningen af det 16. årh. blev adkomstbrevene registreret på Roskildegård, trykt i *ÆA.* III, 1865, s. 313–74.

Indhold: Fra Roskilde bisps arkiv stammer en række af Rigsarkivets ældste dokumenter, således godt en halv snes pavebreve fra ca. 1185–1250. Det ældste bevarede kongebrev i bispearkivet er

Valdemar Atterdags kvittering for borgen København 1341. Disse dokumenter er sammen med bl.a. dronning Margretes gavebreve 1375 og 1393, Erik af Pommerns privilegiestadfæstelse 1403, overenskomsten om København 1416 samt Christoffer af Bayerns og Christian 1.s privilegier 1441 og 1449–50 i Middelalderensamlingen. Ny kronologisk række.

Fra 1455–1534 indeholder arkivet 112 dokumenter. Bl.a.: Biskop Oluf Daas stridigheder vedr. Almstofte mølle 1455–59. Bisperne Oluf Daas og Oluf Mortensens mageskifter vedr. Skullerupholm 1457–61. Kong Hans' værnebrev for bisp Oluf Mortensen og Roskilde domkirke 1484. Vidner om biskoppens fjerding i Roskilde 1486–87. Strid med Poul Laxmand om Grønholt kirkes gårde 1494–97. Biskop Niels Skaves krav, at København tilhører Roskildebispen 1496–97. Vidnesbyrd om biskop Johan Jakobsens resignation 1512. Biskop Lave Urnes bortforlening af div. kirkelige len 1512–28. Strid med Hans Bille om Egede kirkes gods 1528–29. Joakim Rønnows lensbreve 1529–33. Frederik 1.s værnebrev 1530. Æbelholt og Næstved St. Peders klostres lydighedsbreve 1532. Rigsrådsdom om ulovligt salg af kirkejord 1534.

Roskilde bisp, Rügen 1294–1533

Efter sejren ved Arkona 15.6.1168 kom øen Rügen under dansk overhøjhed, og det nykristnede område blev ved pavebulle 1269 lagt til Roskilde stift. Den politiske forbindelse blev kortvarig, men den gejstlige varede til reformationen. I forbindelse med Christian 3.s forhandlinger med Pommern om stiftsgodsets fremtid er arkivet rimeligvis blevet ført til København og senere til Gehejmearkivet. I den Thorkelinske folioreg. 13 omfatter gruppen »Rygen til Roskilde Stift« dette arkiv samt de påfølgende pommerske forhandlinger. Ved nyordningen efter proveniens blev dokumenterne fordelt på nærværende arkivfond, TKUA Pommern og Kongehusets og rigets arkiv, E Forholdet til udlandet.

Registrering: VA XVII s. 187–97, der tillige registrerer dokumenterne i TKUA og Kongehusets og rigets arkiv, E Forholdet til udlandet og dermed overflødiggør folioreg. 13.

Indhold: Dokumenter fortrinsvis vedr. klostrene Hiddensee og

Bergen, Podebusk'ernes godser og forpagtningsforhold vedr. bispegodset 1294–1436 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Fra 1453–1533 indeholder arkivet 14 dokumenter vedr. bispegodset og de rügenske præsters strid med biskop Niels Skave.

Udgave: Trykt i *Diplomatarium Danicum* til 1370.

Roskilde kapitel 1317–1661

Domkapitlets arkiv forblev i skabet i domkirken og blev derfra udlånt til Arni Magnusson, men synes ikke at have lidt større tab ved Københavns brand 1728. Arkivet udgør fortsat hovedstammen i Det Arnamagnæanske instituts danske diplomsamling. I Rigsarkivet findes kun få pergamenter fra kapitlets arkiv, men en del papirsbreve, bl.a. vedr. ærkedegneembedet og det af Christian 1. indstiftede Helligtrekongers kapel samt ca. 50 dokumenter fra 1560–1660.

Det efterreformatoriske Sjællands stifts arkiv er stort set gået tabt, og der findes kun meget lidt materiale ældre end 1660 i Landsarkivet for Sjælland mm. Vigtigst er nogle domkirkeregnskaber, enkelte synodalakter og Sjællands stifts landebog 1567, udgivet af Sv. Gissel, 1956. – Jordebogen 1568 er i Det arnamagnæanske institut (AM.876, 4to), udgivet af J. O. Arhning, 1965.

Jordebøger 1614 og 1648, se DK: B164.

De evige vikarers nekrologium er 1918 afleveret fra Rigsarkivet til Det kgl. bibliotek.

Registrering: VA XVII s. 55–186. Repertoriet 1. rk. IV s. 36–38, 2. rk. VIII s. 40–45. En registratur fra det 17. årh. kendes nu kun i afskrifter (AM.1034, 4to og RA. Håndskr. saml. XIII, Det kgl. genealogisk-heraldiske selskab).

Indhold: Erik Menveds overdragelse af gods i Kamstrup 1317 (den dertil hørende rettertingsdom er i Det arnamagnæanske institut (AM. XX, 8). Helsingborgsynodens bestemmelser 1345. Københavnerkoncilets statutter 1425. Christoffer af Bayerns privilegiestadfæstelse 1441. Disse samt adskillige flere dokumenter er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Christian 1.s stiftelsesbreve for Helligtrekongers kapel 1459

og 1464 m. tilhørende godsbreve og pavelige privilegier. Breve vedr. ærkedegnens jurisdiktionsret og ærkedegnedømmets gods 1459–95. Adkomstbreve på St. Vilhelms alters gods og de evige vikarers gods 1460–93. Pave Sixtus 4.s stadfæstelser på Helligtrekongers kapel med tilhørende broderskab 1474. Kong Hans' stadfæstelse 1484. Provst Odde Hansens testamente 1490. St. Laurentii alters adkomstbreve 1501. Kaldsbrev for en alterpræst i kongens kapel 1505. Domprovsten får en gylden elefant som våben 1508. Christian 2.s værnebrev for Roskildekirke bønder 1516. Kvittering for regnskabsaflæggelse vedr. afdøde biskop Lave Urnes gods 1530. Joakim Rønnows svar i anledning af grev Christoffers planer om at indsætte en anden biskop 1534. Arven efter kantor Hans Olsen 1541–43. Christian 3. overdrager Anders v. Barby provstiet 1543. Christian 3. stadfæster kapitlets privilegier 1547. Kvittering for et orgelværk 1555. Alter- og messeklæder til Helligtrekongers kapel 1556. Kannik Jens Jørgensens testamente 1558. Kongebreve 1560–62, 1568–69, 1571–72, 1576, 1578–79, 1583, 1603–04, 1632–33, 1637. Kgl. konfirmation på en kontrakt om et præstekald ved domkirken 1661. Bryllupsindbydelse 1584. Regnskabsaflæggelser 1616–17, 1622. Roskilde kapitels henvendelse til herredagen 1642. Div. lejebreve på kannikegårde og -gods.

Litteratur: J. O. Arnhung: *Roskilde domkapitels historie I–II*, 1937–70. Samme: *Helligtrekongers kapel*, 1965. T. Dahlerup: *Senmiddelalderlig kirkeorganisation*, 1959. Samme: *Det danske sysselprovsti i middelalderen*, 1968.

Københavns kapitel med Vor frue kirke 1254–1637

Roskildebispens Peder Sunesen oprettede ca. 1200 et kapitel af 6 kanniker ved St. Marie kirke i København.

Af kirkens og kapitlets arkiv er bevaret et stort antal originalbreve, selv om mange gik tabt ved branden 1807. En betydelig del af arkivet kom til Gehejmearkivet i 1780'erne.

Ved reformationen overtog det genoprettede universitet en del af kapitelsgodset, hvis adkomstbreve er bevaret i Konsistoriums arkiv. Kirken blev overdraget Universitetet, men bevarede en vis selvstændighed.

Registrering: VA XVII s. 190–232. Seddelreg. XII. Repertoriet 1. rk. IV s. 38, 2. rk. VIII s. 45–48.

Indhold: Roskildebisperne Jakob Erlandsen, Oluf og Jens stadfæster København kapitels privilegier 1254, 1313 og 1331. Erik Glippings værnebrev for Frue kirkes landgods 1285. Protokol over visitats af Københavns kapitel 1343. Biskop Niels flytter Frue kirkes indvielsesdag 1375. Testamente 1304 og gavebreve 1315ff. Udlejning af kapitlets gårde og grunde 1412ff. Indstiftelse af Trinitatisalter 1424, af St. Markus alter 1334, stadfæstelse af St. Olufs alter 1341. Bytingsvidne om en badstue 1448. Electus Oluf Daa tillader kapitlet at have et altare portabile på Dragør marked 1449. Disse 51 ældste dokumenter er i Middelalderensamlingen. Ny kronologisk række.

En stor del af dokumenterne 1451–1559 er lejebreve på kapitlets eller kirkens gods, og denne gruppe fortsætter 1560–98. Gave- og skødebreve 1456–1525. Statutter for de evige vikarer 1468. Fortegnelse over de evige vikarer 1472. Strid mellem kapitlet og rådmand Esbern Skriver 1480–82. Kannik Peder Ungers testamente og striden om hans breviar 1477–83. Biskop Niels Skave stadfæster statutter for de evige vikarer 1490. Biskop Lave Urne flytter indvielsesfesten for St. Georgs alter 1522. Regnskab for kirkesølv 1532–33 og udatt. Altrenes bidrag til Københavns befæstning 1534. Christian 3. fritager Frue kirkes bønder for ægt og anden tyngelse 1538. Kongebreve 1570, 1574 og 1576. Herredstingsvidner 1512, 1580 og 1583. Kvittering for stolestade-afgift 1637.

Udgaver og litteratur: O. Nielsen (udg): *Kjøbenhavns Diplomatarium I–VIII*, 1872–85. H. F. Rørdam: *Kjøbenhavns Kirker og Klostre i Middelalderen*, 1859–63.

Odense bisp 1446–1631

Odense stift omfattede foruden Fyn med omliggende småøer, Lolland, Falster, Langeland, Ærø og Als og i en vis periode Fehmarn. Det middelalderlige arkiv gik tabt, da Svendborgborgerne under Grevefejden brændte bispeborgen Ørkil af. Kun et par adkomstbreve synes at være reddet sammen med et eksemplar af »Fyns vedtægt« 1473. Den ældre del af bispearkivet efter reformationen er i Rigsarkivet.

Jordebøger over dele af bispestolens gods kort før reformationen, se folioreg. 108a. Odense provstis jordebog ca. 1600 og ca. 1618, se DK: B164.

Registrering: VA XVIII s. 21–34. Seddelreg. XI (ufuldstændig). Repertoriet 2. rk. VIII s. 48–49.

Indhold: Skødebrev 1446, 1495, 1529. Fyns vedtægt i ældste redaktion 1473. Biskop Jens Andersen udnævner Knud Gyldenstjerne til sin coadjutor 1529. Christian 3. bestemmer, at Clara kloster skal være residens for superintendenten 1538. Kongebrev 1539–40, 1542, 1546–49, 1552–55, 1557–58 og 1588. Københavns universitet fremsender kirkeordinansen 1540. Fordeling af en række gejstlige indtægter 1541. Div. kaldsbrev 1550ff. Statutter for Odense herreds præster 16. årh. Afgørelse i en strid mellem to degne 1590. Kaldsbrev 1631.

Odense kapitel

Som domkapitel fungerede, bortset fra en kort periode i senmiddelalderen (1474–89), det benediktinske St. Knuds kloster, se Klostre s. 787.

Børglum (Ålborg) bisp 1465–1560

Næsten hele det middelalderlige arkiv er gået tabt. Da Ålborg 1553–54 blev bispeby for Vendelbo stift, flyttedes arkivet til Ålborg, hvor det blev registreret 1578. Det omfattede da ca. 130 breve, fortrinsvis fra perioden 1400 til reformationen; enkelte er bevaret i original. Fra tiden efter reformationen findes en del dokumenter i Landsarkivet, Viborg.

Registrering: VA XVIII s. 99–112. Repertoriet 2. rk. VIII s. 50–52. 1578-registraturen er trykt i ÆA. III, 1865 s. 45–58.

Indhold: Sognevidner, herredstingsvidner og domme i retstrætter om bispestolens og landsbykirkernes gods. Kirkeordinansen 1539 (sendt af Universitetet 1540). Klemmebrevet 1555.

Børglum kapitel (kloster)

Som domkapitel fungerede middelalderen igennem præmonstratenserklosterets kanniker. Kapitlet blev på intet tidspunkt

sækulariseret og kunne derfor ikke fortsætte efter reformationen. Lidt over 300 breve blev registreret 1542, hvoraf de færreste var yngre end 1500; de er alle gået tabt. Registraturen er trykt i *ÆA.* III s. 79–108, 1865. Se VA XVIII s. 99–112. Nogle få breve er omtalt under Klostre s. 776.

Viborg bisp 1418–1647

En del middelalderbreve er bevaret i original eller afskrift. Bortset fra et enkelt kaldsbrev 1647 er alle breve yngre end 1558 i Landsarkivet, Viborg.

Registrering: VA XVIII s. 152–89. Repertoriet 1. rk. s. 49, 2. rk. VIII s. 52–55. – To registraturer fra 1540'erne og 1574 omfatter tilsammen ca. 1350 breve, hvoraf dog ca. 50 stammer fra Asmild kloster; trykt i *ÆA.* II, 1860, s. 195–360.

Indhold: Ca. 30 breve indtil 1529 vedrører alle bispestolens adkomst til forskelligt landgods. Brudstykke af en middelalderlig jordebog. Rigsrådets og Christian 3.s breve om kirkekorn 1533 og 1535. Ordning af kirke- og skolevæsen i Viborg stift 1540. Kongebreve 1544–45, 1552–55, 1557–58. Klemmebrevet for Viborg stift 1555. Div. domme 1543–44, 1548, 1552.

Udgaver og litteratur: A. Heise (udg): *Diplomatarium Vibergense*, 1879. P. Severinsen: *Viborg Domkirke med Stad og Stift i 800 Aar*, 1932.

Viborg kapitel 1219–1600

En del af stiftsarkivet blev reddet under Viborgs storbrand 1726, bl.a. dokumenter i kapitlets strid med Vitskøl kloster om retten til Læsø. Mellem disse er et af Rigsarkivets ældste daterede kongebreve, Valdemar Sejrs forlig 1219. – En middelalderlig kopibog på pergament gik tabt ved Københavns brand 1728.

Breve yngre end 1555 er i Landsarkivet, Viborg, på nær et enkelt brev om forpagtning af kapitlets tørvegrøfter 1600.

Registrering: VA XVIII s. 152–89. Seddelreg. XI. Repertoriet 1. rk. IV s. 49–50, 2. rk. VIII s. 55–56.

Indhold: Udover Læsø-brevene er der bevaret en række kgl. privilegier: af Abel 1250, Erik Menved 1289, Valdemar Atter-

dag 1342, Erik af Pommern 1413, Christoffer af Bayern 1441 og 1447, Christian 1. 1449 – alle i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Privilegier af kong Hans 1483, Christian 2. 1514, Frederik 1. 1524. Desuden er der bevaret dokumenter i en strid med Mariager kloster samt en række adkomstbreve. Kongebrevene efter reformationen er ofte identiske med breve til de øvrige stifter.

Århus bisp 1386–1558

Meget få middelalderbreve er bevaret.

Registrering: VA XVIII s. 207–16. Seddelreg. XI. Repertoriet 1. rk. IV s. 44, 2. rk. VIII s. 56–58.

Arkivet var efter reformationen på de tidligere bispeborge Silkeborg og Åkær, hvor de blev registreret 1558 og 1611. 1558-reg. omfatter også Tvillum og Essenbæk klostres breve, mens Åkær-reg. har mange yngre breve, som tilhører lenet, ikke bispestolen; trykt i ÆA. II s. 1–91.

Indhold: Kun 4 breve før 1450 er bevaret, bl.a. en dansk udfærdigelse af Christoffer af Bayerns og ærkebiskop Hans Laxmands gennemførelse af tiendens tredeling i Jylland (bispetiende) 1443. De er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Af kgl. værnebrevne findes kun Christian 2.s 1514 og Frederik 1.s 1524. Adkomster mm. 1495–1504 belyser biskop Niels Clausens administration af bispestolens gods. Kongebreve 1525–58, bl.a. klemmebrevet 1555.

Århus kapitel 1433–1637

Kun ganske få middelalderbreve er bevaret i original, men mange er afskrevet i den ca. 1513 påbegyndte kopibog, som nu findes i Det kgl. bibliotek (E don. var. 53 fol). En registratur påbegyndt 1555 findes ligeledes i Det kgl. bibliotek (NKS 754 fol).

Registrering: VA XVIII s. 207–16. Seddelreg. XI. Repertoriet 1. rk. IV s. 45, 2. rk. VIII s. 58–59. 1555-registraturen er trykt i ÆA. V, 1910 s. 271–317.

Indhold: Forlig 1433 og tingsvidne 1437 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Christian 1.s privilegium 1466 er bevaret i Christian 2.s og Frederik 1.s stadfæstelser 1514 og 1524. Christian 3.s privilegiestadfæstelse 1538. Kongebreve 1454–1558, div. år. Tingsvidner 1508, 1531, 1533 og 1546 samt tingsvidner 1597 om bortvisning af en fæstebonde for restancer og 1637 om markskel.

Udgaver og litteratur: Århusbogen er trykt i *Scriptores rerum Danicarum* VI, 1786 s. 376–519. Hübertz: *Aktstykker vedr. Stiftet og Staden Aarhus* I–III, 1845–46. P. Rasmussen (udg.): *Århus domkapitels jordebøger* I–III, 1972–75.

Ribe bisp 1361–1597

Kun få af bispestolens middelalderbreve er bevaret i original, men en del er indført i kopi i håndskriftet »Ribe Oldemoder« (se s. 000). Der kendes ingen gammel registrering, ligesom der intet vides om tidspunktet for arkivets forsvinden. Til enkelte dokumenter udgør afskrifterne i Anders Sørensen Vedels eksemplar (Det kgl. bibl.) af Ribe bispekrønike den bedste tekst.

Registrering: VA XVIII s. 231–357. Seddelreg. XI (ufuldstændig). Repertoriets 1. rk. IV s. 46, 2. rk. VIII s. 59–60.

Indhold: Skøde fra hertug Valdemar til biskop Peder 1361, regnskab for en bispestolen tilhørende gård 1388–89, et brevfragment ca. 1400 og genbrev på forlening med Trøjborg slot 1442 er nu i Middelaldersamlingen. Ny kron. række.

Fra tiden 1453–1558 omfatter arkivfondet Ribe bisps arkiv i Rigsarkivet ca. 60 dokumenter; en del stammer fra stiftskisten, andre er afleveret af Danske selskab, og enkelte er af ukendt proveniens.

En væsentlig del af dokumenterne efter 1450 er kongebreve: Christian 1.s høringskrivelse om oprettelsen af et universitet 1477. Christian 1. mægler forlig for bisp Peder 1479. Kong Hans' privilegiestadfæstelse og forleningsbrev på Trøjborg 1499 samt kvittering for et lån 1500. Christian 3. skænker de fattige indtægterne af toldboden 1537. Christian 3.s missiver vedr. ægte-skabssager 1545–48, afholdelse af bededage 1546–57, faddere ved barnedåb 1549, klager over lensmanden på Riberhus 1551, lønninger 1552–58 og vedr. en trolddomssag 1557–58. – Breve om bispens bortleje af gods 1495 og 1500. Herredstingsvidner

om forskellige engstrækninger 1517–56. Forlig om altergods 1547. Vedr. visitats 1557. Kun et enkelt brev er yngre end 1560: Universitetet henvender sig til bispnen i Ribe i en ægteskabssag 1592. – Registre på sognepræsterne i Vardesyssel 1538.

Ribe kapitel 1216–1662

Intet andet enkelt middelalderligt arkivfond i Rigsarkivet er så omfattende som Ribe kapitel med næsten 1000 dokumenter. – Kapitlets middelalderlige arkiv opbevaredes efter reformationen i Ribe stiftskiste, indtil det i 1770'erne på biskop Hagerups foranledning blev afleveret til Gehejmearkivet efter først at være blevet registreret og afskrevet af præsten David Grønlund (foliereg. 58 og afskrift i tidligere foliereg. 59, nu i Håndskriftsamlingen V. Q). Kort efter reformationen var arkivet blevet registreret 1553 af ærkedegnen Jens Viborg i en topografisk ordnet registratur. Af den fremgår, at en del dokumenter gik tabt eller fjernedes fra stiftskisten i de følgende 200 år.

Udover originale dokumenter består arkivet af nogle regnskabsoptegnelser fra det 16. årh., enkelte kopihæfter og kapitlets middelalderlige kopibog, »Ribe Oldemoder« (Avia Ripensis), der er påbegyndt et lille stykke ind i det 13. årh. Den var en tid i Det kgl. bibliotek med betegnelsen NKS 723 fol.

I kapitlets arkiv indgår en række underprovenienser; det gælder især landsbykirkernes adkomstbreve, der synes at have været centralt opbevaret, også for sognekirker, der ikke var annekteret til kannikepræbender. Der har rimeligvis været et selvstændigt dekanarkiv, og i alt fald har der eksisteret sysselprovstarkiver, som er gået tabt. Et arkiv for Jelling sysselprovsti omtales 1606, og over Harsyssel provstis breve findes en registratur ca. 1600 (afleveret til RA 1946 fra Ribe katedralskole).

Registrering: VA XVIII s. 232–357. Seddelreg. XI (ufuldstændig). Repertoriet 1. rk. IV s. 47–49, 2. rk. VIII s. 60–68. – Foliereg. 58 (Grønlunds registratur). 1553-registraturen er trykt i ÆA. V, 1910 s. 321–461.

Indhold: Blandt de knap 400 dokumenter –1450, som nu er i Middelaldersamlingen. Ny kron. række, kan nævnes: Pave Innocens 3. stadfæster bisp Tves gave til oprettelse af nye præbender 1216. Biskop Christian indstifter et kapel og alter 1292. Pave

Benedikt 11. stadfæster oprettelsen af Puggård 1303. Hertug Valdemar 3.s rettertingsdokumenter 1340–50. Valdemar Atterdags rettertingsdokumenter 1353–62. Ærkebisp Mogens dispenserer fra det pålagte interdikt 1388. Indulgensbreve til fordel for den brandhærgede domkirke 1402–04. Indstiftelse af St. Birgittas kapel 1440.

Af de godt 500 dokumenter fra perioden 1451–1558 kan fremhæves: Kgl. privilegier 1451, 1454, 1472, 1484, 1525 og 1551. Talrige rettertings-, herredstings- og sognevidner om kapitlets godsbesiddelser. Christian 1. overdrager kapitlet kronens told af Ribe 1472. Salg af kul til opretholdelse af en ildpande i domkirken 1474. Pave Sixtus 4. stadfæster sammenlægning af præbender 1483. Genbrev på Møgeltønder slot 1500. Pavestolens kvittering for indsamlede jubelpenge 1503 og 1512. Striden mellem Ribe kapitel og Allerup bymænd 1537–40. Strid mellem Mogens Kaas og Jens Viborg om retten til kantordømmet 1540–41. Christian 3.s 26 Ribeartikler som tillæg til kirkeordinansen 1542. Talrige kongebreve i 1540'erne og 1550'erne, f.eks. stævnes superintendent Hans Tausen til Flensborghus i anledning af strid om stiftets kirker i Tønder len 1553. – Ribe kapitals jordebog på grundlag af 1530-jordebogen 1554? Årsregnskaber for Puggård 1547–53. Udat. register på kirker, som ærkedegnen fører tilsyn med.

Perioden 1560–1662 omfatter 30–40 dokumenter, fortrinsvis kongebreve fra kongerne Frederik 2., Christian 4. og Frederik 3.; flertallet af dem er trykt i Kancelliets Brevbøger. Der er derimod kun ganske få tingsvidner. Af andre kategorier kan nævnes Anders Sørensen Vedels kirkeregnskab for Vardesyssel, afleveret fra Det kgl. bibliotek (gl. sign.: Thott 733) og registratur til brug for provsten i Harsyssel ca. 1600 (afleveret fra Ribe katedralskole). Sammen med denne registratur er indbundet en oversigt

---

Ældre lokalarkiver: Ribe kapitel, »Ribe Oldemoder«. – Alle større gejstlige institutioner har fra højmiddelalderen ført en eller anden form for kopibog med afskrifter af privilegier og andre vigtige dokumenter. Den ældste bevarede er ført ved bispestædet i Ribe. Til at begynde med omfatter den både bispestolens og domkapitlets interessesfære, senere indføres kun de for kapitlet vigtige dokumenter. Kopibogens navn, Avia Ripensis = Ribe Oldemoder er gammelt, men ikke middelalderligt og angiver vel blot, at bogen er meget gammel. Fra andre dele af landet kendes middelalderlige bognavne som træbog, palte og stifinder.

ca. 1670–1700 over Harsyssel kirkers indtægter. Endelig kan nævnes et brev fra general Wrangel 1657.

Udgaver og litteratur: Adskillige dokumenter er trykt spredt i Danske Magazin og i skoleprogrammer samt i de bekendte Ribetopograferes arbejder: P. Terpager: *Ripæ Cimbricæ*, Flensborg 1736. P. V. Thorup: *Hist. Efterretninger om Ribe Cathedralsskole*, 1846. J. Kinch: *Ribe Bys Historie og Beskrivelse I–II*, 1869–84.

O. Nielsen (udg): *Samling af Adkomster, Indtægtsangivelser . . . for Ribe Domkapitel . . . kaldet »Oldemoder« (Avia Ripensis)*, 1869. Facsimileudgave af Ribe Oldemoder i *Corpus codicum Danicorum medii aevi VIII*, 1967. N. Skyum-Nielsen: *Haandskriftet »Ribe Oldemoder«*, Scandia XIX, 1948–49 s. 127–56.

Slesvig bisp 1259–1588

Slesvig stifts område var den østlige del af hertugdømmet, hvoraf kun det nordligste syssel, Barvidsyssel, senere Haderslev provsti, ligger inden for det nuværende Danmarks grænser.

Arkivet blev opbevaret på bispeborgen Svavsted. Mange dokumenter, der senere er gået tabt, er afskrevet 1589–90 i Svavstedbogen, hvoraf et eksemplar findes i Rigsarkivet. – En del løse afskrifter af middelalderlige dokumenter er henlagt i Kongehusets og rigets arkiv, D2 Slesvig stift, se s. 000.

Store dele af arkivet blev afleveret til Tyskland 1876 og findes nu i Landesarchiv i Slesvig.

Registrering: VA XVIII s. 387–419. Seddelreg. XI (ufuldstændig). – Da Frederik 2. overtog det slesvigske bispegods ved hertug Adolfs død 1586, lod han Svavstedarkivet registrere; registraturen (1588) er trykt i *ÆA*. V, 1910 s. 465–98. Indholdet af denne registratur svarer omtrent til den samling originalbreve, der i 1851 blev afleveret fra Indenrigsministeriet til Gehejmearkivet, fortegnelse i folioereg. 86.

Indhold: 30 dokumenter 1259–1450 er i Middelaldersamlingen. Ny kron. række, deriblandt: Hertug Erik Abelsens mageskifte om Gottorp 1268, ærkebisp Peders indsigelse mod valget af Henrik Zee til bisp i Slesvig 1426, bispestolens erhvervelse af Gammelby 1435–50.

Dokumenterne efter 1450, i alt ca. 175, består for en stor del af skøder, mageskifter og andre adkomstbreve. En række sognes forpligtelsesbreve på præstelønninger 1450–58. Indstiftelser af vikardømmer og præbender 1451, 1455–56, 1514, 1522. Christian 1.s værnebrev og privilegium til bispem af Slesvig 1460–61. Adskillige vidnesbyrd om fiskeriet ved Guldholm 1463–64. Cismar klostrets bortforpagtning og salg af årlige renteindtægter (landgildeindtægter) 1465, 1486, 1493, 1498 og 1518. Pantsættelse af Svavsted slot 1466. Kopi af forsvarsoverenskomst 1470. Pave Sixtus 4.s påbud til den udvalgte bisp om at aflægge ed til ærkebispem i Lund 1474. Anklager mod præsten Theodor Brus og procesakter i hans sag 1509, 1514–16. Legaten Archimbolds memorandum om gejstlige proces- og jurisdiktionsforhold 1518. Bispem af Slesvigs ret til told ved Svavsted og Trene 1519. Biskop Godskes bevis over for kammerretten, at Slesvig ikke hører under det romerske rige 1526. Rigsrådets brev om kongevalg 1533. Slesvig kapitel kvitterer hertug Frederik for bispeslottet Svavsted 1551. Efter 1556 findes kun et par enkelte breve 1562–63 vedr. pantsættelse af og forlig om noget gods. – Foruden breve og dokumenter indeholder arkivet en udateret jordebog (15. årh.) over bispeslottens gods, kaldet *Liber censualis episcopi Slesvicensis*, desuden den ovennævnte registratur fra 1588 og det ene eksemplar af Svavstedbogen.

Slesvig kapitel 1345–1575

En del breve, der egentlig stammer fra kapitlets arkiv, er senere indordnet i bispearkivet og omtalt ovenfor. Derudover findes både i Rigsarkivet og især i Landesarchiv i Slesvig adskillige originalbreve. Endelig kendes en del breve i afskrifter fra slutningen af 16. årh. (i Kongehusets og rigets arkiv, D2 Slesvig stift) eller senere (bl.a. af Ulrich Petersen, Håndskriftsamlingen I).

Registrering: VA XVIII s. 388–419. Seddelreg. XI (ufuldstændig). Repertoriet 1. rk. IV s. 53, 2. rk. VIII s. 73–76. – Arkivet blev registreret flere gange i det 16. og 17. årh., hvoraf de vigtigste registraturer er trykt i *ÆA*. V s. 499–551.

Indhold: Der findes kun 6 originaldokumenter indtil 1450, bl.a. statutter fra kirkemødet i Helsingborg 1345 og vidisser 1437 af

privilegiestadfæstelserne 1313 og 1326; de er nu i Middelalder-samlingen. Ny kron. række.

Blandt de 25 dokumenter efter 1450 kan nævnes: Christian 1.s privilegiestadfæstelser og indstiftelse af sjælemesser for sin egen og hertug Abels slægt 1460–61 og 1472. Tingsvidner om Slesvig domkapitels gods 1476–1514. Inventarium over Slesviglektorens bøger 1519. Slesvig magistrat bevidner kapitlets protest mod et godssalg 1533 og 1539. Mageskifte 1575.

Udgaver og litteratur: Jordebogen og et regnskab fra 1436, der kun er bevaret i Ulrich Petersens afskr. er udgivet i *Quellen-sammlung der Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Ge-schichte* VI, Kiel 1904. H. C. P. Sejdelin (udg): *Diplomatarium Flensborgense* I–II, 1865–73. P. Hasse m.fl. (udg): *Schles-wig-Holsteinische Regesten und Urkunden* I–VI, Hamburg 1886 – Neumünster 1971. E. Feddersen: *Kirchengeschichte Schles-wig-Holsteins* I–II, Kiel 1925–38. C. A. Christensen: *Krisen på Slesvig domkapitels jordegods 1352–1437*, H.T. 11 rk. VI 1960–62 s. 161–244.

Haderslev kapitel 1414–1526

St. Maria kirke i Haderslev var ligesom Vor Frue kirke i Køben-havn en kollegiatkirke med eget kannikekapitel og eget arkiv. Arkivets dokumenter blev i senmiddelalderen afskrevet i en brevbog, omtalt som Haderslevbogen eller Haderslevregistret. Den var efter reformationen i hertug Hans' arkiv (Hansborgarkiv-et), men er senere gået tabt. En halv snes originalbreve er be- varet i Rigsarkivet.

Nogle få adkomstbreve for Vor Frue kapel er via Godskegår- den i Eckernförde kommet til Landesarchiv i Slesvig.

Enkelte dokumenter er i Hertug Frederiks arkiv og nogle bre- ve 1533–80 er i Hansborgarkivet, jf. VA X s. 43 og 73. En fortegnelse over indtægterne til Haderslev provsti 1564 findes i Haderslev provstearkiv i Landsarkivet i Åbenrå.

Registrering: VA XVIII s. 420–22. Seddelreg. XI.

Indhold: 6 adkomstdokumenter 1414–48, deriblandt bisp Niels af Slesvigs pengegave til oprettelse af et Bartholomeusalter 1442 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Pave Calixtus 3. stadfæster Haderslev kapitels privilegier 1456. Hertug Frederik anmoder kapitlets medlemmer om at deltage i sjælemesser for hans afdøde hustru 1514. Adkomst på jordegods i Angel 1526.

Udgave: C. M. A. Matthiessen (udg): *Aktstykker til Oplysning om Kannikecollegiet i Haderslev før Reformationen*, Aarsberetninger fra Det kgl. Gehejmearchiv II, 1856–60, Tillæg s. 3–72. Udgaven omfatter også Langebeks afskrifter fra Haderslevbogen.

Klostre

Kun fragmenter er bevaret af de danske såkaldte herreklostres arkiver, dvs. især landklostre tilhørende de gamle klosterordener samt tiggerordenernes nonneklostre og birgittinerne.

Det bedst bevarede danske klosterarkiv stammer fra St. Clara nonnekloster i Roskilde. Det indgik siden i Universitetets arkiv, hvorfra Arni Magnusson lånte det, og det findes derfor nu i Det Arnamagnæanske institut.

De enkelte dokumenter, der er bevaret af arkiver fra dominikaner- og franciskanerklostre samt helligåndsklostre og -huse, som alle lå i byerne, er indordnet i den kronologiske rækkefølge af dokumenter fra hver købstad, se Byarkiver s. 000.

(Herre)klostrenes arkiver har tidligere været opstillet stiftvis, dog ikke for Jyllands vedkommende, og er derfor ved nyopstillingen anbragt i én alfabetisk række. – For klosterarkiverne gælder som for andre middelalderlige arkiver, at dokumenter –1450 nu er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Antvorskov kloster 1341–1531

Klosteret var Nordens ældste johanitterkloster, grundlagt i 1160'erne af Valdemar 1. – Arkivet omfattede ca. 700 breve, da det kort efter reformationen blev registreret. Både denne registratur og flertallet af dokumenterne er senere gået tabt. En 1607 af to kancellisekretærer forfattet registratur må af flere grunde være en afskrift af den tabte registratur; den er trykt i *ÆA*. IV, 1885 s. 57–274.

Kun knap halvdelen af de i VA XVII registrerede dokumenter er i Rigsarkivet; resten er i Det Arnamagnæanske institut.

Registrering: Se ovenfor. – VA XVII s. 383–87. Seddelreg. XII. Repertoriet 1. rk. IV s. 57, 2. rk. VIII s. 88–89.

Indhold: Valdemar Atterdags og Erik af Pommerns privilegiestadfæstelser 1341 og 1403 samt tre adkomstbreve 1416–48 er i Middelaldersamlingen. Ny kron. række. – 7 adkomstdokumenter 1477–1531.

Bosjö kloster 1489–1532

Bosjö nonnekloster af benediktinerordenen blev grundlagt kort efter 1100 på en ø i Ringsjön.

Enkelte originaldokumenter er i Rigsarkivet i Stockholm, men de fleste gik tabt ved slotsbranden 1697. – En pavelig privilegiestadfæstelse 1355 opbevares fortsat på herregården Bosjö-kloster.

Registrering: VA XVII s. 44–46.

Indhold: Fragmenter af en senmiddelalderlig brevbog, der har været benyttet som hæfteremme om lensregnskaber, indeholder kopier af 8 privilegier og adkomster ca. 1180–1489. 1489-brevet er desuden bevaret i original. Derudover findes nogle sognevidner 1532–34, som hidtil har været i Topografisk samling på papir.

Børglum kloster 1491–1544

Børglum kloster var præmonstratenserordenens hovedkloster i Danmark. Om klosterets funktion som domkapitel og arkivets overlevering, se Børglum kapitel s. 765–66.

Registrering: VA XVIII s. 100–16. Seddelreg. XII. Repertoriet 2. rk. VIII s. 52. – Arkivregistratur 1542 (i Arkivvæsenets arkiv) er trykt ÆA. III, 1865 s. 79–108.

Indhold: Kong Hans' rettertingsdomme 1491. Fuldmagt 1512. Tingsvidne om lovhævd på klosterets gods i en række sogne 1544.

Dalby kloster 1507–28

Efter ophøret af Dalbys kortvarige status som bispeby blev et augustinerkannikekonvent knyttet til kirken. Klosterarkivet er gået tabt bortset fra det berømte håndskrift Dalbybogen, den ældste evangeliebog skrevet i Norden. Det opbevares i Det kgl. bibliotek (NKS 1325, 4°).

Dalby kloster var som de fleste klostre bortforlenet i sin sidste periode. I lensmanden Anders Billes arkiv findes et inventarium fra 1530 og et indtægtsregnskab 1530–31.

Registrering: VA XVII s. 43–44. Seddelreg. XI.

Indhold: Det nuværende arkivfond består af en halv snes kgl. missiver 1507–28, hentet fra 6 forskellige samlinger, men antagelig med primær proveniens i Anders Billes arkiv.

Dalum kloster 1393–1536

Benediktinernonneklosteret på Nonnebakken ved Odense flyttede o. 1200 ud til Dalum. – Kansler Johan Friis var forlenet med klosteret fra 1529 til sin død 1571. Arkivet var da stadig i klosteret, men blev ikke registreret og gik senere tabt under Karl X Gustavs ophold i Dalum kloster.

Registrering: VA XVIII s. 98.

Indhold: Tre dokumenter om forpagtning af klostergods 1393, nu i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række, og 1536.

Litteratur: K. Mortensen: *Dalum Sogns Historie I*, 1959.

Esrum kloster 1348–1534(39?)

Cistercienserklostret Esrum blev oprettet ved gaver fra Erik Lam og ærkebisp Eskil. Munkene blev hentet i Clairvaux.

Klosterarkivet er gået tabt på nær enkelte dokumenter, men privilegier og adkomster haves i afskrift i den senmiddelalderlige kopibog, der tillige indeholder jordebog over klostergodset 1497. Den var tidligere i Universitetsbiblioteket, nu i Det kgl. bibliotek (E don. var. 140, 4°).

Registrering: VA XVII s. 277–79. Repertoriet 1. rk. IV s. 58, 2. rk. VIII s. 89–90.

Indhold: Kong Magnus Erikssons privilegiestadfæstelse 1348, nu i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Mageskifte mellem Esrum og Æbelholt klostre 1481. Kvittering for salgssum 1534 el. 1539.

Udgave: O. Nielsen (udg): *Codex Esromensis. Esrom Klosters Brevbog*, 1880 (reproddg. 1971). Har et tillæg af originalbreve fra klostrets arkiv eller vedr. klosteret.

Essenbæk kloster 1424–92

Essenbæk kloster er grundlagt som benediktinerkloster før 1150 af Stig Hvide. – Klosteret var pantsat umiddelbart efter reformationen, men blev indløst 1548 og lagt under Dronningborg len. Klosterarkivet blev ført til Silkeborg slot, hvor det blev registreret 1558. Arkivet var beskedent af omfang, knap 100 breve. De er siden gået tabt på nær enkelte, som er kommet til Rigsarkivet fra Gl. Estrup godsarkiv.

En af vore få historiske årbøger fra middelalderen, Essenbæk-årbogen, nu kun kendt i eftermiddelalderlig afskrift, er oprindeligt skrevet i klosteret.

Registrering: VA XVIII s. 226–27.

Indhold: Herredstingsvidne 1424 og kgl. rettertingsdom 1438 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Herredstingsvidne 1479 og kgl. stadfæstelse 1492. De vedrører alle klosterets gods i Sønder Hald herred.

Grinderslev kloster 1390

Grinderslev kloster er grundlagt midt i 1100-tallet for augustinerkorherrer, der fra 1176 havde broderskabsforbindelse med det regulære domkapitel i Viborg. – Klosteret blev pantsat 1542 og bortmageskiftet 1581. Rimeligvis var arkivet da i klosteret, men er senere tabt. Kun et enkelt dokument synes bevaret samt et af de betydeligste litterære danske middelalderhåndskrifter, et stort samlingshåndskrift med oversættelser af en række latinske opbyggelsesskrifter og afskrift af et brev ca. 1470. Det opbevares i Det Arnamagnæanske institut (AM. 783, 4°).

Registrering: VA XVIII s. 203–04.

net 1537 med forsørgelsespligt over for nonnerne. Senere anvendtes lenet som aflønning for landsdommeren. Arkivet forblev i klosteret og blev registreret af en kancellikommission 1592, men havde allerede da lidt store tab. Nu kendes kun enkelte breve.

Registrering: VA XVIII s. 379–80. – 1592-registraturen (i Arkivvæsenets arkiv) er trykt ÆA. III, 1865 s. 207–30.

Indhold: Overdragelse af pant til afholdelse af messe 1496. Pantebrev 1505.

Litteratur: V. Christensen: *Gudum Klosters Historie*, Harsyssels Aarbog 1913 s. 87–149.

Halsted kloster 1517

Benediktinerklostret Halsted kloster er oprettet kort før 1300 som et priorat under Ringsted kloster. Godsets omfang kendes ikke, da arkivet tidligt er gået tabt, men det må antages at have været betydeligt, da lenet en tid var hovedlen.

Registrering: VA XVIII s. 85.

Indhold: Det eneste bevarede originaldokument synes at være legaten Archimbolds tildeling af plenaraflad 1517 – ikke et af de alm. trykte afladsbreve, men et fornemt pergamentbrev skrevet med bogskrift og udsmykket med rødt og grønt.

Herrisvad kloster 1200-tallet–1473

Cistercienserklostret Herrisvad kloster er grundlagt før 1144, da der kom munke herop fra Citeaux.

Arkivet synes totalt tabt på et tidligt tidspunkt, da ingen privilegie- el. gavebreve kendes i afskrifter el. regestform.

Registrering: VA XVII s. 53.

Indhold: Fragment af et kongebrev 1200–50, fundet som hæfte-rem om et lensregnskab, er nu i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Anbefalingsskrivelse fra abbeden i Sorø 1473.

Hundslund kloster 1393(–1465)

Hundslund nonnekloster tilhørte benediktinerordenen og er grundlagt før 1268, rimeligvis adskilligt tidligere. Det var et af de klostre, der modtog omfattende gaver af dronning Margrete, og det fik desuden meget gods skænket af jyske adelige.

Den sidste klosterforstander magister Anders Gyldenstierne, fik 1531 livsbrev på godset, som blev bortmageskiftet 1581. Før 1554 kom arkivet til Ålborghus og blev registreret der 1573. Historikeren Arild Huitfeldt har skrevet den i original bevarede registratur (i Arkivvæsenets arkiv). Arkivet gik tabt, inden de omfattende afskriverarbejder begyndte i det 18. årh. Kun for et enkelt bevaret brev er proveniensen sikker.

I Vendsyssel museum findes en omfattende lovhævd på klostergodset 1520, i vidisse af Viborg landsting 1579.

Registrering: VA XVIII s. 125–26. – 1573-registraturen er trykt ÆA. III, 1865 s. 3–21.

Indhold: Dronning Margretes gavebrev 1393 er i Middelalder-samlingen. Ny kronologisk række. – Et sognevidne 1465 er registreret blandt klosterets breve, men stammer snarere fra Børglum bispearkiv.

Knardrup kloster 1498–1502

Knardrup kloster er det yngste sjællandske cistercienserkloster, grundlagt kort efter 1320 af Christoffer 2. med munke hentet i Sorø. Klosteret fik en meget ublid start og først i Valdemar Atterdags regeringstid blev det rimeligt konsolideret.

Arkivet har næppe været stort, og kun få originaldokumenter er bevaret. Det drejer sig især om adkomster på klosterets gårde i Kbh., idet nogle breve fulgte med ved salget af den ene til St. Peders kirke. – Klosterets gods er dog ret veloplyst, fordi det sammen med bygningerne blev skænket til det genoprettede universitet ved Christian 3.s fornyede fundats 1539. Godset kan følges i universitetets jordebøger og regnskaber, indtil kronen generhvervede det ved mageskifte 1561.

Registrering: VA XVII s. 280–81.

Indhold: 4 adkomst- og lejebreve 1461–99 er nu i København St.

Peders kirkes arkiv. – Afgørelse i en godsstrid 1498. Forpagningskontrakt 1502.

Lund Allehelgens kloster 1453–94

Klosteret kendes fra midten af 12. årh. Det var et munkekloster tilhørende cluniacenserordenen.

1558 fik Mogens Gyldenstjerne klosteret i forlening og lod året efter udarbejde en summarisk registratur. Af de knap 40 breve er kun få bevaret. Klosteret fortsatte som len indtil 1660, ofte som hovedlen, under navnet Helne kirke.

En kgl. stadfæstelse af markskel 1493 er senere kommet til Gaunø godsarkiv, nu i Landsarkivet for Sjælland.

Registrering: VA XVII s. 40–41. – 1559-registraturen er trykt ÆA. V, 1910 s. 553–58.

Indhold: Gavebrev på gods til afholdelse af gudstjeneste 1453. Dom om markskel 1494.

Lund St. Peders kloster 1537–55

Nonnekloster grundlagt i 12. årh. – Arkivet er stort set gået tabt. Et par originalbreve findes i Det Arnamagnæanske institut. De i Rigsarkivet bevarede dokumenter stammer rimeligvis fra lensarkivet.

Registrering: VA XVII s. 41–42.

Indhold: Forleningsbrev for priorinden 1537. Inventarium modtaget fra Eske Billes arvinger 1551. Missive om nogle landgildeindtægter 1555.

Løgum kloster 1324–1539

Det oprindeligt benediktinske kloster i Seem ved Ribe blev reformeret af cistercienserne og 1173 flyttet til Løgum. Klosteret fortsatte under danske abbeder til reformationen, selv om det fra 1490 tilhørte den gottorpske del af Slesvig. 1541 ophørte alle katolske ceremonier, og ved den nye deling af Hertugdømmerne 1544 tilfaldt Løgum hertug Hans, der ophævede klosteret ved abbedens død 1548.

Arkivets skæbne er ukendt, idag eksisterer kun få originaldokumenter, som er afleveret til Rigsarkivet fra Oldnordisk museum 1884.

Til forhandlingerne i Kolding 1575 blev udarbejdet en registratur over en del af arkivet; den opbevares nu i Hansborgarkivet, jf. VA X s. 73.

1578 blev alle dokumenter, som var i behold, afskrevet i Løgumbogen, som opbevares i Det kgl. bibliotek (NKS 881, fol). Et enkelt middelalderhåndskrift er bevaret: En afskrift fra 1518 af klosterets nekrologium, nu i Det Arnamagnæanske institut (AM 868, 4to).

Registratur: VA XVIII s. 384–86. Seddelreg. XII. – Repertoriet 1. rk. IV s. 70–72, 2. rk. VIII s. 115–17.

Indhold: To gavebreve 1324 og 1400 samt Christoffer af Bayerns tilladelse for Lø herred til at have en løve i herredsseglet 1447 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Herredstingsvidner om klosterets gods 1482–92. Stadfæstelsesbrev 1496. Gave bestående af kalk og disk mod ret til begravelse 1510. To herredstingsvidner om markskel 1539.

Udgave og litteratur: *Scriptores rerum Danicum VIII*, 1834 s. 1–258 (udgave af Løgumbogen). – M. Mackeprang: *Løgum Kloster og dets Gods*, Sønderjyske Aarbøger 1945.

Mariager kloster (1343), 1445–1521

Mariager birgittinerkloster er grundlagt i 1440'ne fra Maribo på Christoffer af Bayerns initiativ. Klosteret overtog det gods, som havde tilhørt det nedlagte benediktinernonnekloster Glenstrup ved Randers. Efter reformationen blev det godsrige Mariager kloster til et verdsligt hovedlen, men klosteret fik lov til at bestå til 1588. Kort forinden var arkivet blevet registreret og talte da op mod 1000 dokumenter, hvoraf næppe mere end ca. 25 var overtaget fra Glenstrup kloster. Langt den største del af arkivet anses for at være gået tabt i det 17. årh. – måske under svenskekrigene. Nogle originalbreve er i Rigsarkivet, til dels i forskellige godsarkiver.

Enkelte af de breve, som i det 18. årh. blev trykt i Danske Magazin, synes siden at være gået tabt.

Fragmenter af klosterets statutter er i Kungl. biblioteket, Stockholm, mens et af vore smukkeste senmiddelalderlige håndskrifter, Mariager legendehåndskrift, er i Det kgl. bibliotek (GKS 1586, 4to).

Registrering: VA XVIII s. 222–24. Seddelreg. XII. Repertoriet 1. rk. IV s. 67–68, 2. rk. VIII s. 107–09. – 1584-registraturen er trykt ÆA. V, 1910 s. 643–761.

Indhold: Pantebrev 1343 (fra Glenstruparkivet) og vidisse 1445 af overdragelsen til kartheuserne 1428 er i *Middelaldersamlingen*. Ny kronologisk række. – Adkomstbreve og lovhævder på klosterets gods 1453–1514. Indgivelse af en klosterjomfru 1482. Herredstingsvidner om markskel 1521.

Maribo kloster 14(16)17–1511

Det første danske birgittinerkloster blev grundlagt i landsbyen Skenninge 1416 af gods, som dronning Margrete havde skænket før sin død, og som Erik af Pommern supplerede. Samtidig med grundlæggelsen gav kongen købstadprivilegium til klosterets bygrundlæggelse: Maribo.

Klosteret fortsatte efter reformationen, fra 1556 som protestantisk, adeligt jomfrukloster. Det fik nye fundatser 1572 og 1596, men blev ophævet 1621, da bygninger og gods blev skænket til Sorø akademi. Det var således for længst ophørt at fungere som kloster, da Leonore Christine efter sin frigivelse fra Blåtårn fik ophold der.

Arkivet blev overflyttet til Sorø, hvor det blev registreret 1624. Det omfattede da mere end 1000 breve, hvoraf dog 100–200 var yngre end 1556. De fleste dokumenter gik tabt ved akademiets brand 1813.

De få bevarede breve findes dels i Det Arnamagnæanske institut, dels i Rigsarkivet.

Registrering: VA XVIII s. 86–90. Seddelreg. XII. – Repertoriet 1. rk. IV s. 65–66, 2. rk. VIII s. 99–101. – 1624-registraturen er trykt ÆA. III, 1865 s. 251–312.

Indhold: Strid om fiskerettigheder 1417, pave Eugenius 4. tilbagekalder forbud mod dobbeltklostre 1435, stadfæstelse 1439 af vidne om grundlæggelsen, afladsbrev 1446 og »broder-

skabs«brev 1447 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Gavebrev 1452. Stridigheder om skovskel 1453–62, 1501. Redegørelse for en nonnes provente 1457. Stadfæstelse af patronatsret 1464. Forlig om gods og en mølledam 1478–93. Forpligtelsesbrev 1511.

Mårkær kloster 1409–1508

Mårkær kloster blev grundlagt, efter at antonitterne i Tempsin havde erhvervet gods i Angel 1391. Da Christian 1. skænkede antonitterne Præstø kirke, grundlagde man fra Mårkær klosteret i Præstø. 787–88.

Ved delingen af Hertugdømmerne 1544 kom Mårkær i den gottorpske del, og klostergodset blev del af Mårkær amt. – Ca. 40 originalbreve er bevaret, nogenlunde ligeligt fordelt mellem Danmark og Tyskland. I Landesarchiv Schleswig-Holstein findes gruppen »Urkunden Kloster Mohrkirchen« 1391–1525.

Registrering: VA XVIII s. 427–29. Seddelreg. XII. – Repertoriet 1. rk. IV s. 72, 2. rk. VIII s. 117–18.

Indhold: Notarialinstrument 1409 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Privilegiestadfæstelser 1462, 1470 og 1484. Broderskabsbrev 1468. Dokumenter vedr. Præstø 1470–85. Tilladelse til almisseindsamling 1470, 1485 og 1508. Tildeling af patronatsret 1473.

Næstved St. Peders kloster (Skovkloster) ca. 1200–1477

Stormanden Peder Bodilsen, hans mor og brødre skænkede 1135 deres gods i Næstved til oprettelse af et benediktinerkloster. Erik Lam gav 1140 det nye kloster omfattende privilegier, det ældste i Danmark bevarede kongebrev. Dette og de øvrige rester af klosterarkivet opbevares i et særligt arkivrum på Herlufsholm, den skole som Herluf Trolle og Birgitte Gøye oprettede af klostergodset, som de erhvervede ved mageskifte med kronen 1560.

Foruden en stor dokumentsamling rummer Herlufsholmarkivet desuden den mest omfattende middelalderlige regnskabsrække, vi har: Klosterregnskaberne 1467–81. – Tabet af privile-

gier og gavebreve afhjælpes i nogen grad af en meget udførlig arkivregistratur, kaldet gavebog, som blev udarbejdet 1528.

Dele af arkivet har været udlånt til Arni Magnusson, og enkelte dokumenter er ikke leveret tilbage, men indgået i den arnamagnæanske diplomsamling.

Et kalendarium, der tillige indeholder velgørerliste og ældre Næstvedårbog, og et obituarium (dødebog) blev i det 18. årh. skænket til Universitetsbiblioteket og er nu i Det kgl. bibliotek (E don. var. 52, fol. og Additamenta 56a, 8vo).

I Rigsarkivet findes kun en original og to afskrifter.

Registrering: VA XVII s. 388–94. Repertoriet 1. rk. IV s. 58–59, 2. rk. VIII s. 94–95.

Indhold: Afskrifter af gavebrev ca. 1200 og lejebrev 1475. Mageskifte [1477].

Udgave og litteratur: *Scriptores rerum Danicarum IV*, 1776 s. 335–406. (»gavebogen«). – H. J. Helms: *Næstved St. Peders Kloster (Skovkloster)*, 1940.

Odense St. Hans kloster 1325–1555

Johanitterklosteret i Odense blev oprettet i det 13. årh. og stillet under tilsyn af prioren i Antvorskov. Til klosteret var knyttet både hospital og skole. Det var ret godsrigt takket være mange gaver fra den fynske adel. – Klosteret blev bortforlenet ved reformationen og sæde for lensmanden på Odensegård. Arkivet overførtes senere til slottet, men gik tabt mellem 1811 og ca. 1830.

Arkivet blev registreret 1558 af en kancellisekretær. Registraturen var tidligere i Topografisk samling på papir, men er nu i Arkivvæsenets arkiv. – 8 kongebreve 1540–58 i Odensegårds lensarkiv i Landsarkivet for Fyn vedrører lenets alm. forhold, mens godt en halv snest dokumenter i Rigsarkivet er rester af klosterarkivet.

Registrering: VA XVIII s. 92–96. Repertoriet 1. rk. IV s. 66, 2. rk. VIII s. 102–03. – 1558-registraturen er trykt *ÆA. V*, 1910 s. 603–42.

Indhold: Adkomstbreve på Brylle 1325–32 og på Ålykke 1352–1423 samt messestiftelser 1427 og 1433 er i Middelalder-

samlingen. Ny kronologisk række. – Adkomstbreve på forskelligt gods 1469–1513. Inventarium 1554 og kongebrev om præstegårdens vedligehold 1555.

Udgave og Litteratur: Vedel Simonsen: *Bidrag til Odense Byes ældre Historie*, 1841–44. – C. Paludan-Müller: *Om St. Hans kloster i Odense*, 1831.

Odense St. Knuds kloster (1117)1288–1548

Det af Erik Ejegod indstiftede benediktinerkloster, hvortil der blev hentet munke i Evesham, fungerede det meste af middelalderen tillige som domkapitel, se s. 000.

Arkivet er næsten totalt tabt, men en lang række privilegier og andre dokumenter blev afskrevet i 15. årh. i Odensebogen, som nu er i Uppsala universitetsbibliotek (De la Gardie nr. 39). Arkivet var endnu intakt, da den sidste prior, Christen Poulsen lod det registrere i 1548. Registraturen udgør nu sammen med 6 dokumenter dette arkivfond i Rigsarkivet.

Registrering: VA XVIII s. 21–34. Seddelreg. XII. – Repertoriet 1. rk. IV s. 38–44, 2. rk. VIII s. 49–50.

Indhold: Afskrift ca. 1300 af pavebulle 1117 og Erik Menveds værnebrev 1288, er nu i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Adkomstbreve 1468, 1505, 1514 og 1548. Notarvidne om sækulariseringsbullen 1475. Christiern Poulsens registratur 1548 og senere.

Præstø St. Antonii kloster 1476–1535

Christian 1. viste sin interesse for antonitterne ved bl.a. at skænke Præstø kirke, som han havde patronatsret til, til klosterbrødrene i Mårkær, for at de kunne oprette et nyt kloster. Ikke blot gavebrevet 1470, men også Roskildebispens stadfæstelse med flere andre dokumenter vedr. Præstø findes i Mårkær klostres arkiv, jf. ovenfor. – Præstøklosteret blev som andre byklostre nedlagt ved reformationen, og byen fik overdraget kirken. Nogle få adkomstbreve er bevaret i Rigsarkivet.

Registrering: VA XVII s. 387–88.

Indhold: Broderskabsbrev 1476. Vidner om skøder og gaver 1482–ca. 1500. Lejekontrakter 1527 og 1533. Godssalg 1535. Udat. inventarium.

Ribe Vor Frue kloster

Da Seem kloster blev reformeret af cistercienserne, og munkene flyttede til Løgum, blev nonnerne overflyttet til Ribe. Klosteret bestod middelalderen igennem, men arkivet er totalt tabt. – Et dokument fra 1448, som i Rigsarkivet udgjorde klosterets arkiv, stammer fra Stiftskisten og må ifølge et dokument fra 1454 høre hjemme i kapitlets arkiv. Det er nu i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Ringsted kloster ca. 1400–16. årh.

I tilknytning til kirken i Ringsted grundlagde Erik Lam 1135 et benediktinerkloster, hvis betydning kulminerede 1170 med den store kirkefest ved Knud Lavards translation. Ringstedabbeden havde middelalderen igennem sæde i (rigs)rådet. Klosteret forblev under gejstligt styre en tid efter reformationen, men som kgl. len og var oftest embedslen for landsdommeren i Sjælland.

Hvornår arkivet er gået tabt, vides ikke. Et par breve og en afskrift fra det 16. årh. af især de tidlige privilegier, kaldet Ringstedbogen, tidligere i Topografisk samling på papir, udgør arkivfondet.

Registrering: VA XVII s. 381–82. – Repertoriet 1. rk. IV s. 59.

Indhold: Brevfragment ca. 1400, brugt som hæfteremme om lensregnskaber, og vidne 1404 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Ringstedbogen.

Roskilde St. Agnes (Agnete) kloster 1264–1566

Dominikanernonneklosteret i Roskilde blev stiftet 1263 af prinsesse Agnes på enkedronning Margretes foranledning. – Klosteret blev som andre klostre bortforlenet ved reformationen, men bestod til 1572, da en del gods blev mageskiftet.

Arkivet blev endnu nogen tid i Roskilde, hvor det blev registreret 1575, men kom senere til kancelliet i København. Her

afskrev Bartholin en del dokumenter, som næsten alle senere er gået tabt. Dele af det øvrige arkiv blev anbragt i Det kgl. bibliotek, der i 1782 afgav det til den Arnemagnæanske kommission. I 1922 skete aflevering til Rigsarkivet, hvor alt bevaret arkivmateriale nu er samlet.

Registrering: VA XVII s. 345–74. Seddelreg. XII. – Repertoriets 1. rk. IV s. 59–60, 2. rk. VIII s. 91–92. – Arkivregistraturerne (i Arkivvæsenets arkiv) er trykt ÆA. IV, 1885 s. 277–90 og V, 1910 s. 63–70.

Indhold: Arkivet synes at udvise en meget høj bevaringsgrad. Tyngdepunktet ligger i 13. og 14. årh. Af ialt 186 numre er de 115 fra tiden indtil 1400. Dokumenterne består af privilegier og afladsbreve, adkomster i form af godsgaver og mageskifter. Medgift i gods el. penge med indgivne klosterjomfruer. Dokumenter i striden om prinsessernes arvegods og andre stridigheder. Forpagtningskontrakter. Tilladelse for priorinden til at bevæge sig uden for klostret og en række breve om sikring af nonnernes indtægter og enkelte nonners udtræden af klosteret. – Jordebogsregnskaber 1508–15.

Roskilde St. Clara kloster 1268–1527

Nordeuropas ældste clarisserkloster er grundlagt af Jakob Sunesens datter, grevinde Ingerd af Regenstein. Hun var økonomisk velkonsolideret og sikrede sin klosterstiftelse ved en strøm af pavebreve og andre privilegier. – Efter reformationen bestod klosteret til 1561, da godset blev overladt universitetet. Nogle år senere blev arkivet registreret. Denne registratur kendes nu kun i en ufuldstændig afskrift af Arni Magnusson.

Til gengæld er det store arkiv yderst velbevaret, det indeholder over 350 originaldokumenter. 1716 blev arkivet fra Konsistoriums arkiv udlånt til Arni Magnusson og aldrig tilbageleveret; det er nu i Det Arnemagnæanske institut. Kun ganske få breve er ad forskellige veje kommet til Rigsarkivet.

Registrering: VA XVII s. 288–344. Seddelreg. XII. – Repertoriets 1. rk. IV s. 61, 2. rk. VIII s. 80–81 og 92–93. – Arkivregistratur fra 1580'erne er (efter afskriften) trykt ÆA. V, 1910 s. 565–601.

Indhold: Udat. vidisse af pavebulle 1258, mageskifte 1260, Erik Glipping tilbagegiver grevskabet Halland 1283, gælds brev 1401, godssalg 1404 og vidne om sjælegave 1421 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Vidisse 1527 af Peder Olufsens testamente (af 1261). – 6 delvis udaterede missiver fra årene umiddelbart efter 1500 har tidligere været i Topografisk samling på papir, men er nu anbragt som Tillæg.

Roskilde Vor Frue kloster ca. 1200–1480

Det ældste nonnekloster i Roskilde stift er et cistercienserkloster grundlagt midt i 12. årh. af provst Isak. Absalon lod sin slægtning, den hellige Margrete, begrave i kirken og skænkede klosteret rige gaver. Gavebrevet har tidligere været anset for at være Rigsarkivets ældste i Danmark udstedte brev, men er ifølge den nyeste forskning en såkaldt skinoriginal fra kort efter 1200.

Spredte rester af arkivet opbevares dels i Det Arnamagnæanske institut, dels i Rigsarkivet. – Under arbejdet med registrering af Rigsarkivets pergamentfragmenter på regnskabsarkivalier er der fundet stumper af en senmiddelalderlig brevkopibog.

Registrering: VA XVII s. 283–87. Seddelreg. XII. Repertoriet 1. rk. IV s. 59, 2. rk. VII s. 93–94.

Indhold: Absalons udat. gavebreve, kgl. privilegier 1250, 1268, paveligt privilegium og stadfæstelse 1257, retskrav i anledning af møllereparationer 1323, skøde på gods 1345 og en bryggerkedel 1406, forpagtningsbreve 1387 og 1389 samt Erik af Pommerns stadfæstelse 1407 af dronning Margretes godsgave er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Mageskifter 1458 og 1480. To brevbogsfragmenter 15. årh.

Sorø kloster 1228–1558

Skjalm Hvides sønner grundlagde kort før 1150 et benediktinerkloster i Sorø, som Absalon reorganiserede med cisterciensermunke fra Esrum. Takket være mange gaver og en aktiv gods-politik kom klosteret til at eje det meste af Alsted h.

I senmiddelalderen arbejdede man bevidst på at holde styr på klosterarkivet. O. 1440 udarbejdedes Sorø gavebog, der bringer udførlige udtog af de enkelte gavebreve og samler alle breve om

samme gods. Noget senere blev privilegierne afskrevet i Sorøbogen. Disse to håndskrifter er bevaret hhv. i Det kgl. bibliotek (GKS 2485, 4to) og Det Arnamagnæanske institut (AM 290, fol). Derimod er flertallet af originaldokumenterne gået tabt, formodentlig længe før den store akademibrand 1813. De få bevarede originalbreve er dels i Det Arnamagnæanske institut, dels i Rigsarkivet. – Der vides intet om, at arkivet skulle være blevet registreret, da klosteret midt i det 16. årh. blev hovedlen.

Registrering: VA XVII s. 375–81. Seddelreg. XII. Repertoriet 1. rk. IV s. 61–62, 2. rk. VIII s. 95–98.

Indhold: Pave Gregor 9.s privilegium 1228, Valdemar 3.s, Erik af Pommerns og Christoffer af Bayerns værnebreve 1320, 1403 og 1443, adkomstbreve 1293 og 1307 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Rettertingsdomme, -stævninger og -vidner 1480, 1482, 1495, 1534 og 1536. Tingsvidne 1480. Forpagtningskontrakt. Bøn om medbesegling 1483. Afvist panteindløsning 1541 og pantebrev 1557. Inventarium 1554, Jagtforbud i Sorø skove 1558.

Udgaver og litteratur: *Scriptores rerum Danicarum* IV, 1776 s. 463–531, 532–68 (udgaver af Sorø gavebog og Sorøbogen). – M. Mackeprang, P. Nørlund: *Sorø, Klosteret, Skolen, Akademiet*, 1924.

Stubber kloster 1504

Stubber kloster hører til de jyske benediktinernonneklostre, der er grundlagt før 1268.

Klosteret blev bortmageskiftet allerede 1547, men arkivet skal være forblevet på stedet og først efter 1800 være gået tabt ved vanrøgt. – Et brev fra 1274 findes i vidisse 1373 i Ribe bispearkiv, enkelte breve kendes i afskrift el. udtog, men kun et gavebrev 1504 eksisterer i original, registreret VA XVIII s. 300.

Tommerup (Tommarp) kloster 1327–1558

Blandt ærkebiskop Eskils klosterstiftelser er det kannikesamfund af præmonstratensere, som stiftedes i Tommarp af hans arvegods før 1155. Det modtog adskillige donationer, men siges at have

været meget fattigt efter 1400. – Allerede 1538–40 blev gods og klosterbygninger overdraget til Mogens Gyldenstjerne.

Arkivet blev registreret 1550 og senere. Af originalbreve er godt 50 bevarede, fortrinsvis i Rigsarkivet, men nogle i Riksarkivet, Stockholm.

Registrering: VA XVII s. 47–53. Seddelreg. XII. Repertoriet 1. rk. IV s. 56–57, 2. rk. VIII s. 87. – Arkivregistraturerne (i Arkivvæsenets arkiv) er trykt ÆA. IV, 1885 s. 365–83.

Indhold: Kgl. privilegium 1348, stadfæstelsesbreve af ærkebisperne 1322–1405, gavebreve 1333 og 1434, div. vidisser 1406–33, købstadprivilegium for Tommerup by 1414, adkomstbreve 1419, 1436 og 1444, lejebreve 1427 og 1442 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Adkomstbreve 1457–1511. Annektion af en sognekirke 1475. Strid mellem klosteret og fru Ingeborg Holgersdatter 1490–97. Udlejning af en gård i Ystad til Tyske kompagni 1492, 1495. Strid om Vranarp 1496–99. Markskelsforretning 1531. – Udat. fortegnelse over klosterets bønder og deres landgildeydelse.

Litteratur: C. Wallin: *Tommarps urkundsbok 1085–1600 I*, Sth. 1955–62.

Vestervig kloster 1515–27

Klosteret blev grundlagt o. 1100 til ære for lokalhelgen Thøger og var et augustinerkonvent. Den stærkt besøgte valfartskirke var en tid domkirke, indtil bispesædet flyttedes til Børglum.

Efter reformationen var klosteret skiftevis afgifts- og pantelen. Fra o. 1600 blev det hovedlen.

I 1599 blev arkivet registreret og omfattede da næsten 400 breve, hvoraf en trediedel var ældre end 1450. Arkivet gik tabt ved brand 1703. Nogle breve kendes i afskrift el. udtog, kun et par er bevaret i original.

Registrering: VA XVII s. 128–29. Repertoriet 1. rk. IV s. 69, 2. rk. VIII s. 111. – 1599-registraturen (i Arkivvæsenets arkiv) er trykt ÆA III, 1865 s. 131–70.

Indhold: Pantebreve 1515 og 1527.

Viborg St. Botulf kloster 1346

Nonneklosteret inde i selve Viborg by er rimeligvis lidt yngre end det, der blev grundlagt før 1166 i Asmild.

Der er kun bevaret et enkelt gavebrev 1346 til afholdelse af sjælemesser, nu i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Vitskøl kloster 1221–1494

Som tak for at være undsluppet blodbadet i Roskilde grundlagde Valdemar den Store cistercienserklosteret Vitskøl af sit patrimonium. Munkene blev hentet i Varnhem. Ved gaver og køb erhvervede klosteret yderligere en del gods samt adskillige landsbykirker. Klosterets andel i Læsø gav anledning til stridigheder med Viborg domkapitel.

Den sidste abbed gik over til Luthers lære og fortsatte til 1562 med at holde latinskole. Klosteret blev pantsat og derefter mageskiftet 1575 til Bjørn Andersen, der ændrede navnet til Bjørnsholm.

Arkivet er tabt, på nær et par breve, hvoraf et er i Det Arnamagnæanske institut og en vidisse i Henrik Gyldenstiernes arkiv. 1499 blev klosterets privilegier afskrevet og vidimeret, men dette håndskrift som kaldes Vitskølbogen, kendes kun i sene afskrifter.

Jordebogen 1554 er i Lensregnskaber, Regnskaber –1559.

Registrering: VA XVIII s. 202–03. Repertoriet 1. rk. IV s. 69, 2. rk. VIII s. 112–13.

Indhold: Forlig med Viborg kapitel om Læsø 1219 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Stadfæstelse 1494 af markskel.

Voer kloster 1476–1555

Benediktinerklosteret i Voer var grundlagt før 1172. Klosteret bestod til 1552, og bygningerne blev nedrevet inden 1560.

Arkivet blev ført til Skanderborg og registreret der sammen med andre arkiver 1606 (nu i Arkivvæsenets arkiv), trykt ÆA. I, 1854 s. 161–276.

Registrering: VA XVII s. 230.

Indhold: Birketingsvidne 1476. Christian 2.s privilegiestadfæstelse 1515. Christian 3. overlader klosterfogeden en gård 1555.

Litteratur: Poul Rasmussen: *Herreklostrenes Jordegods i det 16. Aarh.*, 1955.

Ø kloster 1272–1506

Det ældste nonnekloster i Børglum stift blev grundlagt o. 1175 på Øland i Limfjorden.

Efter reformationen fik den tidligere Odensebisp Knud Gyldenstjerne klosteret som pantelen 1542, og arkivet blev registreret. Det omfattede da ca. 150 dokumenter, hvoraf de fleste senere er tabt.

En del breve er bevaret gennem Ålborg og Viborg bispearkiver og er nu i Rigsarkivet, mens et par stykker er i Det Arnamagnæanske institut. – Et birketingsvidne 1534 om ulovligt fiskeri er i Ålborg helligåndshus' arkiv (Byarkiver: Ålborg; jf. VA XVIII s. 128), men har primær proveniens i Ø kloster.

Registrering: VA XVIII s. 126–28. Seddelreg. XII. Repertoriets 1. rk. IV s. 70, 2. rk. VIII s. 113–14. – 1543-registraturen (i Arkivvæsenets arkiv) er trykt ÆA. III, 1865 s. 109–30.

Indhold: Erik Glippings privilegier 1272 og 1279 og et herredstingsvidne 1447 om en ålegård er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – Mageskifter og andre adkomstbreve 1478, 1487–88, 1494 og 1506.

Landsbykirker

Denne arkivskabte gruppe består hovedsagelig af kun et enkelt eller nogle få dokumenter vedr. enkelte sognekirker. Proveniensen vil ofte være et bispearkiv, men er i mange tilfælde ubestemmelig. Mange breve er afleveret fra Danske Selskab. Langt de fleste dokumenter er fra tiden efter reformationen, og nogle er yngre end 1559. Alt er opstillet i én alfabetisk række. – I Ribe stift er mange landsbykirkers breve ikke udskilt af kapitlets arkiver, selv om de i VA XVIII er registreret særskilt svarende til de øvrige stifter.

Tilsvarende dokumenter findes i landsarkivernes bispe-, provste- og sognekaldsarkiver.

Ved den endelige opløsning (1982) af Topografisk samling på papir er en del breve overført til Landsbykirker.

Registrering: VA XVII s. 35–36, 233–40, VA XVIII s. 35–66, 113–19, 190–200, 217–19, 358–68 og 423–26. Seddelreg. XIII.

Indhold: Indtil reformationen er der en del afladsbreve til gunst for sognekirkerne, men det store flertal af landsbykirkebreve er synsforretninger, tingsvidner, evt. domme om præstegårdens tilliggende. Nogle af de yngste breve handler om præsternes aflønning.

For følgende landsbykirker er der kun dokumenter –1450, som alle er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række: *Emmerlev* (Højer h): Stadfæstelse af gave til alter 1343. *Fuglee* (Fuglse h): Forlig om oldensvin 1450. *Keldby* (Mønbo h): Afladsbreve 1372 og 1429. *Kågeröd* (Luggude h): Gavebrev 1387. *Lille og Store Fuglede* (Ars h): Afladsbrev 1443, leje af gård 1387. *Læk* (Kær h): St. Katrine kapel udskilles af Læk s. 1359. *Snøde* (Nørre h. Langeland): Fru Margretes testamente og vidner derom 1339–41. *Wollerwiek* (Ejdersted): Sognefolkets forpligtelse til præsteløn 1443.

Følgende landsbykirker har arkiver på begge sider af 1450, brevene indtil 1450 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række: *Bøstrup* (Nørre h. Langeland): Gavebrev til St. Ødbøn ca. 1400 og bortforpagtning af gods 1448. Sognevidner 1507–37. *Hundstrup* (Skam h): Herredstingsvidner 1428 og 1481. Strid om præstegården 1538. *Sallinge* (Sallinge h): Herredstingsvidner 1419–20. Sognevidne 1504. *Sønder Broby* (Sallinge h): Herredstingsvidner 1438, 1513. *Vigerslev* (Skovby h): Lejebrev 1418. Herredstingsvidner om skov, dam, eng og ager 1421–47. Gavebrev 1467. Stridigheder om præstegårdens tilliggende 1469–1538. Tilbagegivelse af kirkejord 1564.

Øvrige dokumenter vedr. landsbykirker er alle yngre end 1450: *Agernæs* (Skam h): Landstingsvidne 1482. *Asnæs* (Ods h): Afladsbrev 1466. *Bederslev* (Skam h): Om Vellinges tilhørsforhold 1459–89. Lands- og herredstingsvidner 1533–34. *Branderslev* (Nørre h. Lolland): Kongebrev 1528. *Brandstrup* (Middelsom h): Markskel 1530. *Brekum* (Ø. Gøs h): Regnskabsbog 1499 ff. *Brorstrup* (Års h): Markskel 1553. *Brøndum* (Rødding

h): Vidne om oldengæld 1549. *Brøns* (Hviding h): Kontrakt med kapellan 1540. *Buderup* (Hornum h): Afladsbrev 1492. Sognevidne 1547. Tildeling af præstegård 1552. *Durup* (Gislum h): Markskel 1533. *Durup* (Harre h): Vidner om præstegårdens jord 1548–54. *Døllefjelde* (Musse h): Landemodevidne 1527. *Egvad* (N. Horne h): Kongebreve 1642–63. Bortforpagtning 1663. *Espe* (Sallinge h): Strid om skovhugst 1514. *Estvad* (Ginding h): Vidne 1642. *Farsø* (Gislum h): Vidner om Torupgårds status som præstegård 1544–45. *Fensmark* (Tybjerg h): Afladsbrev 1486. *Flemløse* (Båg h): Herredstingsdom om landgildeydelse 1553. *Frydendal* (Torbenfeld, Tuse h): Afladsbrev 1457. (*Øde*) *Førslev* (Ringsted h): Landemodedom 1473. Afkald på gård 1501. *Fåborg* (Gørding h): Herredstingsvidne om kirkens enge 1540. *Galten* (Galten h): Christian 3. overlader Hinge kirkes gods til præsten i Galten 1553. *Gamborg* (Vends h): Overdragelse af kongetiende 1555. *Gerum* (Vennebjerg h): Lovhævd 1467. *Grensten* (Middelsom h): Sognevidne om præstegård 1551. *Grimstrup* (Skast h): Herredstingsvidner om lovhævd samt kgl. stadfæstelse 1499–1572. *Gunderslev* (Ø. Flakkebjerg h): Herredstings- og sognevidner om gårde og jord tilhørende kirken 1465–1502. *Gunderup* (Fleskum h): Tingsvidne 1547 og missive om græsningsret 1550. *Halsted* (Nørre h. Lolland): Kirkeejerne anviser kapital til anskaffelse af altervin og brød 1615. *Hellerup* (Vindinge h): Vidne 1512. *Harte* (Brusk h): Kgl. bevilling på korn til sognepræsten 1593. *Hersom* (Rinds h): Vidne om kirkens indvielse og tilliggende 1548. *Holm* (Halmstad h): Adkomst på jord 1488. *Horne* (Ø. Horne h): Vidne om Mosegård 1532. *Horslunde* (Nørre h. Lolland): Birketingsvidne 1509. *Hygum* (Frøs h): Herredstingsvidne om ægteskabsafgifter 1573. *Højby* (Odense h): Sognevidne 1535. *Høve* (V. Flakkebjerg h): Sognevidne 1544. *Jernved* (Gørding h): Lovhævd 1525. *Kappel* (Angel): Dokumenter 1482–1518 er afleveret til Tyskland, 2 breve 1533 er nu i Slesvig kapitel. *Karleby* (Onsjö h): Aflæggelse af kirkeregnskab for 1588–91. *Kegnæs* (Sønder h. Als): Hans d. Yngre skænker 2000 rdl. til den nyopførte St. Johannes kirke 1615. *Kippinge* (Nørre h. Falster): Kvittering og gælds-brev 1518 og 1530. *Kørup* (Skam h): Vidne 1598. *Landet* (Sønder h. Lolland): Herredstingsvidne 1473. *Lumby* (Lunde h): Afladsbrev 1474. *Lyby-Jebjerg* (Harre h): Landstingsvidne om gavebrev til sjælemesser 1557. *Lyø* (Sallinge h): Overdragelse af kongetien-

den 1555. *Munkebo* (Odense h): Kgl. kaldsbrev 1585. *Nautrup* (Harre h): Herredstingsvidner om præstegårde 1474 og 1528. *Nørmark* (Sønderlyng h): Vidner om præstegårdens tilliggende 1517–55. *Nørre Broby* (Sallinge h): Rettertingsvidne 1552. (*Nørre*) *Sandager* (Skovby h): Sognevidne 1480. *Odder* (Hads h): Strid om kirkeskoven 1555. *Ore* (Skovby h): Vidne om et pant 1547. *Orte* (Båg h): Vidisser af godsgave 1506, 1515. Afkald på skovret 1515. Tildeling af kongetiende 1555. *Resen* (Fjends h): Dom om en eng 1537. *Resen* (Hindborg h): Afgørelse om præstegård 1529. *Resen* (Skodborg h): Vidne om en toft 1558. *Rolsted* (Odense h): Sognevidne 1557. *Rødding* (Rødding h): Vidne om skovsvin 1549. *Rørbæk* (Gislum h): Markskel 1543, 1553. *Sall* (Hovlbjerg h): Kaldsbrev 1520. Forlig 1521. Frikendelse for vold 1524. *St. Jørgensbjerg* (Sømme h): Sognevidne 1511. *Simested* (Rinds h): Vidne om Evildrup præstegård 1551. *Skellerup* (Vindinge h): Herredstingsvidne 1491 om 11.12.1489. *Skibsted* (Hellum h): Herredstingsvidne om kirkens enemærke 1547. *Skivholme* (Framlev h): Mageskifte 1542. *Ski-vum* (Års h): Herredstingsvidne om kongetiende 1557. *Skjern* (Bølling h): Forbud mod gæsteri 1545. *Skærbæk* (Hviding h): Herredstingsvidne om eng til præstegården 1502. Vidisse 1665 af vidne 1514. *Slabbenhagen* (nu Dänischhagen): Dom om patronatsret 1620. *Snostrup* (Ølstykke h): Rettertingsdom om landgilde af to gårde 1545. *Stenstrup* (Sunds h): Anvisning af kapitaler til præste- og degnelønninger 1625. *Stenløse* (Try h): To herredstingsvidner 1543. Opladelse af Veksø kirke og præstegård 1551. *Stilling* (Hjelmslev h): Anvisning af kongetiende 1567. *Stillinge* (Løve h): Tingsvidner om årlige messer 1529–33, *Stokkemark* (Fuglse h): Stadfæstelse 1498. *Sæby* (Harre h): Bispens afgørelse om præstegård 1468. *Sæby* (senere købstad): Sognevidne 1465. (*Sønder*) *Bjert* (N. Tyrstrup h): Afgift af kirkejord 1483. Adkomstbreve 1489–1529. Herredstingsvidne om vandelattest 1552. Afskrifter 1570–1612 (ved 1513). *Tanderup* (Båg h): Tildeling af kongetiende 1555. *Tetenbüll* (Ejdersted): Kvitivering til sognefolket 1547. *Toksværd* (Hammer h): Kapelstiftelse 1619. *Torkö St. Clara kapel* (Östra h. Blekinge): Afladsbreve 1467, 1485. *Torstrup* (Ø. Horne h): Rettertingsvidisse 1542 af breve om ager og eng 1486, udat. *Tranekær* (Nørre h. Langeland): Vidner og forlig om Helletofte 1476–1509. Annektion af Tullebølle 1555. *Vedersø* (Hind h): Afladsbrev 1474. *Veflinge*

(Skovby h): Landemodedom 1488. *Vester Hornum* (Års h): Om rebning af kirkens enemærke 1537–47. *Vester Tørslev* (Nørhald h): Tildeling af kongetiende 1553. *Viby* (Ning h): Annektion til hospital i Århus 1526. *Vindum* (Middelsom h): Herredstingsvidne om en tidligere præsteeng 1537. *Vokslev* (Hornum h): Lovhævd 1528. *Västra Vram* (Gärds h): Vidne om præstetoften ca. 1535. *Øksendrup* (Gudme h): Annektion 1553. *Ølgod* (Ø. Horne h): Skelstensforretning 1557. *Ørsted* (Båg h): Lovhævd 1538. Tildeling af kongetiende 1555. *Ørum* (Sønderlyng h): Herredstingsvidne om vejrettighed 1544. *(Øster) Hornum* (Hornum h): Lovhævd 1527. *Øster Tørslev* (Gerlev h): Tingsvidner om lov- hævde 1516–51. *Øster Velling* (Middelsom h): Tingsvidner om skovsvin, engrettigheder og præstegården 1526–47. *Års* (Års h): Markskel 1520. *Åsted* (Horns h): Sognevidne om sjælegave 1467.

Falsters præsteskab 1417–1541

På Falster var der henlagt bestemte godsindtægter til at forsyne sognekirkerne med vin og brød, det såkaldte Falsters vingods. En lille gruppe breve, der fortrinsvis vedrører dette, udgør i tilslutning til Landsbykirker arkivfondet Falsters præsteskab.

Registrering: VA XVIII s. 41–43. Seddelreg. XII.

Indhold: Erik af Pommerns værnebrev 1417 er i Middelalder- samlingen. Ny kronologisk række. – Kgl. stadfæstelser 1456–1515. Tingsvidner om Ravnstrup 1494–95, 1530. Kgl. stadfæstelse af en bolig til kalentebrødrene 1541.

BYARKIVER

Fra ingen dansk middelalderkøbstad er der bevaret noget fuld- stændigt arkiv – lige så lidt som der i øvrigt er bevaret fuldstændige middelalderlige arkiver. For enkelte byers vedkommende er hele privilegierækken dog bevaret foruden et større eller mindre antal dokumenter vedr. byens forskellige institutioner eller dens gårde og grunde. Det gælder *København*, som har eget stadsar- kiv, mens et stort materiale vedr. byens gårde og grunde, gejstlige

institutioner mm., ad forskellig vej er kommet til Rigsarkivet. Endvidere gælder det uden for det nuværende Danmark *Malmø* og *Flensborg*, der begge har egne stadsarkiver, og kun få dokumenter af usikker proveniens er i Rigsarkivet. Endelig gælder det *Århus by*, hvis arkiv er deponeret i Erhvervsarkivet, idet dog en del materiale, som oprindeligt stammer fra rådstuearkivet, er kommet til Rigsarkivet. Af de byarkiver, der er i Rigsarkivet, er *Ribes* det eneste store arkiv med sikker proveniens i byens arkiv; det er afleveret fra Ribe kommune 1939.

For alle øvrige byarkiver i Rigsarkivet gælder, at de er arkivskabte grupper, hvoraf dele ganske vist skyldes direkte afleveringer fra byerne, mens adskillige dokumenter har primær eller sekundær proveniens i et rådstuearkiv, men disse dokumenter er ofte ligesom det store antal uden sikker proveniens rykket ud af deres sammenhæng. Bortset fra Ribe byarkiv giver Rigsarkivets byarkiver ingen reel forestilling om, hvad et middelalderligt byarkiv har indeholdt.

På grund af de mange delinger og delvise afleveringer er det umuligt på forhånd at vide, hvor en bestemt bys arkiv befinder sig. Der er derfor i det følgende gjort udførligt rede for de enkelte byers arkivforhold, selv om den pågældende bys arkiv i Rigsarkivet evt. kun består af enkeltstykker.

De omfattende ødelæggelser af byarkiverne afhjælpes for privilegiernes vedkommende af den afskriftsamling, som er i DK: B117 Kopier af købstædernes privilegier indsendt i henhold til åbent brev 10.5.1648.

København

Langt den største del af byen Københavns arkiv er som ovenfor nævnt i Københavns Stadsarkiv på Rådhuset. Det gælder bl.a. en næsten fuldstændig samling af privilegier; enkelte er dog i Roskilde bisps arkiv, se s. 761. Rigsarkivets ret betydelige samling af dokumenter om hovedstaden stammer fra flere forskellige arkivfunds og er kommet til Rigsarkivet ad forskellige veje. En meget stor del af dokumenterne har været anbragt i den emneordnede samling »Københavns Gaarde og Huse«, der blev opløst ved ordningen efter proveniens. Den største gruppe er de mange private godstransaktioner, som udgjorde grundstammen i Kbh.s gårde og huse, og som nu kaldes »København. Tillæg«.

Ved revisionen 1980 er underopdelingen inden for København bevaret, blot er Kbh.s kapitel med Frue kirke overflyttet til de øvrige domkapitler, se s. 763–64.

Registrering: Seddelreg. XII. Dokumenter til 1559 er registreret i Lokalarkiver III, ms. i Rigsarkivet.

Indhold: København by med Christianshavn: Kgl. privilegier 1556–1659.

Kompagnier og lav: Fundatser for Tyske kompagni 1487 og Vandforsyningskompagniet 1632. Skråer og andre lavsdokumenter for bagersvende, bryggere, buntmagere, kræmmere, kødmangere, remmesnidere og pungmagere, skindere, skomagere, smede, snedkere, tømrere og vævere (1403)1460–1640. 1403 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. Skrå for guldsmedene 1429 er afleveret til Kbh.s Stadsarkiv 1916.

Kirker: Helligånds kirke 1608–72. Nikolaj kirke 1462–1618. St. Petri kirke 1453–1533.

Hospitaler: Helligåndshuset, Alm. hospital og Vartov 1474–1679.

Postgården: Dokumenter vedr. Postgården i Købmagergade 1532–1734.

København. Tillæg: Skøder, bytingsvidner mm. om gårde og huse i Kbh. 6 breve 1392–1439 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. 1452–1731 omfatter knapt 50 dokumenter til 1559 og ca. 300 for tidsrummet 1560–1731.

Som et supplement til København er de to resterende pakker af den nu opløste samling »København« (folioreg. 30) overflyttet hertil.

Hjælpebidler og litteratur: *Københavns stadsarkiv. Oversigt og vejledning.* Tillæg til Hist. Meddelelser om Kbh. 1974. – O. Nielsen (udg): *Kjøbenhavns Diplomatarium. Samling af dokumenter, breve og andre kilder til oplysning om Kbh.s forhold før 1728 I–VIII + registerbd., 1872–87.* Samme: *Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse I–VI, 1877–92.* H. F. Rørdam: *Kjøbenhavns Kirker og Klosterne i Middelalderen, 1859–63.*

Købstæder

Købstædernes arkiver skal normalt søges i landsarkiverne. Det gælder både rådstuearkiverne og kirkers, milde stiftelsers samt gilders og lavs arkiver. En del lav opbevarer dog fortsat ret gamle arkivalier.

Fra byerne i de afståede landsdele findes kun få dokumenter i Rigsarkivet, fra adskillige af dem slet intet, og det er ofte begrænset, hvad der opbevares i Riksarkivet, Stockholm, eller de svenske og slesvig-holstenske landsarkiver el. stadsarkiver. – Fra *Elleholm* findes et privilegium 1450 og enkelte andre breve i Riksarkivet. *Ronneby* blev afbrændt i svenskekrigene, og det ældre arkiv er fuldstændig tabt. Nogle få dokumenter er i Riksarkivet. *Varbergs* arkiv blev ødelagt i Den nordiske syvårskrig. Fra *Eckernförde* er en del dokumenter især vedr. kirken i Landesarchiv i Slesvig. Et enkelt dokument fra 1510 er i privat eje. *Husum*: Et betydeligt byarkiv er nu i Landesarchiv. *Slesvig*: Afskrifter af privilegier findes i Rigsarkivet i Tyske cancelli og i Det kgl. bibliotek. Det øvrige byarkiv er i Landesarchiv.

Også for en del af købstæderne inden for det nuværende Danmarks grænser gælder, at deres ældre arkiver er fuldstændig tabt.

Registrering: Seddelreg. XIII. Dokumenter –1559 er registreret i Lokalarkiver III, ms. i Rigsarkivet.

Indhold: Alle dokumenter –1450 er i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række. – De fleste dokumenter i Rigsarkivet er fra perioden 1451–1559, selv om spredt materiale fra 16.–18. årh. forekommer. I landsarkiverne derimod er hovedvægten afgjort på dokumenter mm. 1560ff.

Assens: Arkivet gik til grunde under krigene i det 17. årh. – Frederik 1.s og Christian 3.s privilegier 1532 og 1539. Henlægelse af gods til skolemesterløn 1554. 4 breve 1604–1779 (tidligere i Topografisk samling på papir).

Vedr. kirken 1537 se VA XVIII s. 75. Øvrige breve om kirken i LA. Odense.

Bogense: Enkelte adkomster mm. 1452–1625. – Nogle privilegier kendes i afskrift i Resens atlas.

Burg (Fehmarn): Et ordfejdebrev 1493 og en erklæring 1544 er af kong Frederik 7. overgivet til Gehejmearkivet og indordnet som Burg by. – Det øvrige arkiv er i Landesarchiv i Slesvig.

Dragør var et fiskerleje især beboet i markedssæsonen. Det havde markeds-, men ikke købstadrettigheder. – Nogle bevarede breve, fortrinsvis vedr. københavnske borgeres rettigheder, er arkiveret i Rigsarkivet som Dragør by.

Ebeltoft: 5 privilegier 1301–1506 er fra Hist.-genealogisk arkiv kommet til Rigsarkivet. – Ca. 10 dokumenter –1554 er i LA. Viborg.

Falsterbo: Rigsarkivet har et enkelt dokument 1350.

Flensborg: Et omfattende arkiv er i Stadtarchiv, Flensburg. De ældste dele blev dog i 1873 afleveret til statsarkivet i Slesvig og er nu i Landesarchiv. De velbevarede kirkearkiver og lavsarkiver er ligeledes fordelt mellem Stadtarchiv og Landesarchiv.

Bødernes skrå 1488 og et originaldokument om en Flensborgerborgers bo 1510 er i Det kgl. bibliotek.

Fåborg: Byens privilegier og nogle adkomster var bevaret i original endnu midt i 18. årh., da Langebek lod dem afskrive, men er senere gået tabt. – I Rigsarkivet er et bytingsvidne 1555 og to breve 1671 og 1776, tidligere i Topografisk samling. Desuden er 3 dokumenter 1486–88 vedr. helligåndshuset senere overdraget til kronen og er derfor i Rigsarkivet, anbragt dels i Fåborg by, dels i Kongehusets og rigets arkiv, C6 Adkomster, Danmark, jf. VA XVIII s. 97–98.

Nogle få privilegier og adkomster er i LA. Odense, ligesom et brev vedr. kirken 1460; det er kommet med baroniet Holstenhus' arkiv, jf. VA XVIII s. 81.

Grenå: Kun to breve er i Rigsarkivet: Strid mellem Grenå by og bønderne i Enslev 1522. Kvittering for indkrævet sølv 1537. – En halv snes dokumenter –1555 er i LA. Viborg.

Haderslev: Arkivet gik tabt under byens brand 1627. – To privilegier 1460 og 1496, som tidligere har været i Gemeinschaftliches Archiv, og et bytingsvidne 1551, afl. fra Det kgl. bibliotek 1924, udgør byarkivet i Rigsarkivet.

Der er kun få dokumenter i LA. Åbenrå, bl.a. om kirken. Derimod findes en del breve vedr. Haderslevborgere i Det Arnamagnæanske institut.

Halmstad: Byens arkiv har indtil for få år siden været opbevaret på rådhuset, men er nu afleveret til Landsarkivet, Lund. Det led en del under bybrandene i 17. og 18. årh. – Rigsarkivet har et enkelt pergamentdokument 1295 og en anbefaling fra borgmestrene til en medborger 1511.

Helsingborg: Arkivet gik tabt under den skånske krig. – I Rigsarkivet findes dokumenter vedr. kirken 1472 og 1512–13, jf. VA XVII s. 38–39.

Helsingør: Dele af byens arkiv blev afleveret til Gehejmearkivet 1855 og 1862 og derfra senere til LA. København. – I Rigsarkivet findes nu skøder, pantebreve, tingsvidner og lejebreve 1415, 1457–1519, samt godt 20 dokumenter 1587–1677. – 3 breve 1472–95 vedr. Olai kirke er i Rigsarkivet, mens 5 dokumenter 1499–1536 er i LA. Kbh., jf. VA XVII s. 252–53.

Skomagernes skrå 1510 er i Helsingør museum.

Hillerød: To dokumenter 1631 og 1642 er i Rigsarkivet.

Hjørring: Der er ingen dokumenter i Rigsarkivet. – Et par privilegier findes i LA. Viborg.

Fra *Hobro* og *Holstebro* er intet bevaret.

Holbæk: Nogle dokumenter var kommet fra rådstuearkivet til Museet for nordiske oldsager og blev derfra afleveret til Gehejmearkivet: Kgl. privilegier 1443, 1454–1550. Bytingsvidner mm. 1497–1633.

Enkelte breve er i LA. Kbh. Et privilegiehåndskrift er i Det kgl. bibliotek.

Horsens: Kgl. privilegier 1442, 1452–1550. Skøder 1513–59. Markskelforretning 1556. Bytingsvidner 1651–54. – Der er ingen breve før 1559 i landsarkivet.

Kalundborg: Et enkelt brev 1561 er i Rigsarkivet.

Knapt 50 breve fra perioden 1423–55, er i LA. Kbh. Adskillige af dem vedrører kirken, jf. VA XVII s. 261–66.

Kerteminde: Rigsarkivet har 5 breve 1599–1656.

I LA. Odense findes ca. 30 privilegier og adkomster 1429–1559.

Kolding: Privilegier mm. blev afleveret til Gehejmearkivet 1883: Kgl. privilegier 1321–1447, 1452–1540. Dokumenter om Brændkær mark 1427–37, 1481–96. Markskelforretning 1480. Landstingsdom 1506. Dokumenter om gårde i byen 1508–26, om gods uden for byen 1528–59.

Af breve vedr. kirken 1492–1549, jf. VA XVIII s. 374–75, findes nogle i Rigsarkivet, dels i Kolding by, dels i Ribe kapitel, andre er i LA. Viborg.

Korsør: I Rigsarkivet er 4 breve 1553–1673 (tidligere i Topografisk samling). – I LA. Kbh. findes 15–20 dokumenter for perioden 1441–1558.

Af to breve vedr. kirken 1490 er det ene i Rigsarkivet, det andet i LA. Kbh., jf. VA XVII s. 268–69. – I landsarkivet findes ialt 18 pergamentbreve 1441–1661.

Køge: Enkelte dokumenter er i Rigsarkivet: Skøder 1446, 1495–1653. Bytingsvidner 1456–1616. Kongebrev 1540. Skinderlavets skrå 1541.

Kun to breve vedr. kirken og St. Gertruds kapel 1476 og 1494 er i Rigsarkivet, alle de øvrige er i LA. Kbh. jf. VA XVII s. 254–61. – En betydelig samling privilegier og andre dokumenter bl.a. vedr. gilder, lav og kompagnier er i landsarkivet.

Statutter for Ramsø og Bjæverskov herreders præstegilde (tilknyttet Køge kirke) er i Det kgl. bibliotek, jf. VA XVII s. 259.

Landskrona: Et brev om indstiftelse af messer i karmeliterklosteret 1483 er registreret VA XVII s. 42–43. Skøde på andel i en gård 1537.

Nogle breve fra 15. og 16. årh. findes i Landsarkivet, Lund.

Lemvig: Rådhuset brændte i senmiddelalderen, men også den følgende periodes arkiver er tabt. – Et enkelt bytingsvidne 1657 er i Rigsarkivet.

Lund: Arkivet blev afbrændt af svenskerne i Torstenssonfejden. – Pantebrev 1348. Bortleje af Övid klostets gård 1530 og en kirkejord 1544. Bytingsvidne 1534.

Et udat. brev vedr. dominikanerklosteret (ca. 1400) opbevares i Rigsarkivet. – Øvrige rester af dominikanerklosterets arkiv er i Riksarkivet, Stockholm.

Malmø: Nogle breve er ad forskellige veje kommet til Rigsarkivet: Pantebreve, skøder og bytingsvidner 1349–1449, 1456–1537. Enkelte kongebreve og breve med tilknytning til lenet 1530–44.

8 breve vedr. St. Petri kirke 1451–1556 er i Rigsarkivet, deraf er de fleste indordnet i Henrik Dringenbergs privatarkiv (nr. 506). – Desuden har Rigsarkivet et brev vedr. helligåndshospitalet 1512, jf. VA XVII s. 37–38 og s. 40.

Et stort og alsidigt arkiv, bl.a. omfattende byens middelalderlige kopibog er bevaret i Stadsarkivet i Malmø, jf. L. Ljungberg: *Stadsarkivet i Malmö. En orientering*, Malmø 1939. – Nogle breve vedr. St. Petri kirke er i Riksarkivet, Stockholm.

Mariager: Intet er bevaret.

Mariibo: Byen opstod pga. birgittinerklosteret. – Et brev 1622 er i Rigsarkivet. Nogle breve, bl.a. privilegier, er i LA. Kbh.

Middelfart: Rigsarkivet har et par breve 1640–41 (tidligere i Topografisk samling) samt to breve vedr. kirken 1503 og 1507, mens et fra 1556 er i LA. Kbh., jf. VA XVIII s. 76–77. Nogle få af byens breve er i landsarkivet.

Nakskov: Privilegierne var i behold i byarkivet 1630, men arkivet blev ødelagt af svenskerne 1659. I Rigsarkivet er: Et vidne om byens rettigheder i Madeskov 1474, et dokument 1584 samt 6 dokumenter fra helligåndshuset/-klosterets arkiv 1441, 1495–1525, jf. VA XVIII s. 84–85.

Neksø: Byen havde ingen privilegier 1648; de var »bortplyndret af svenskerne i den foregående krig«. – En senmiddelalderlig afskrift af et 1346-privilegium er i Rigsarkivet.

Nibe: Byen var ikke købstad i middelalderen, men et par breve vedr. kirken 1484, 1550 og 1647 udgør byens arkiv i Rigsarkivet, jf. VA XVIII s. 201.

Nyborg: Arkivet er tabt. Privilegierne kendes dog i ret gode afskrifter, fortrinsvis i Det kgl. bibliotek. – Kgl. gavebrev 1454. Bytingsvidner 1549 og 1650. Div. dokumenter 1623–1736 (tidligere i Topografisk samling). – Breve 1532 og 1538 vedr. kirken, jf. VA XVIII s. 81. – I LA. Odense er ganske få breve –1559.

Nykøbing (Falster): Bytingsvidner 1468–1638. Dronning Sofies gavebrev på kapital til lærerlønninger 1629. Prins Christian (5.) overdrager et stykke jord til sin hofguldsmed 1642. – Dokumenter fra kirkens arkiv 1481–1528, 1652, afleveret fra Oldnordisk Museum, jf. VA XVIII s. 68–71. – Overdragelser og mageskifter til helligåndshuset 1460–1564, jf. VA XVIII s. 90–91. – Mageskifter til hospitalet 1586–1635.

Landsarkivet har ingen dokumenter –1559.

Nykøbing (Mors): 3 bytingsvidner 1585–1647. Christian 3.s gavebrev til hospitalet 1558 og vidisse deraf.

Nykøbing (Sjælland): Kun enkelte privilegier i sene afskrifter kendes. – Et enkelt pergamentbrev 1553 er i LA. Kbh.

Nysted: Rådhuset brændte 1654. – Et pergamentbrev 1643 i LA. Kbh. stammer fra kirkeinspektionens arkiv.

Næstved: Rigsarkivet har ca. 50 dokumenter (tidligere i Topografisk samling, Danske samlinger og i Danske Selskabs arkiv): Bytingsvidner, skøder, lejebreve og pantebreve 1419–43, 1453–1639. Dokumenter vedr. St. Peders kirke 1574–82. Af

Helligåndshusets arkiv er bevaret Christian 1.s privilegium 1452, afleveret fra Norge 1939, og et skøde 1507, jf. VA XVII s. 395.

I LA. Kbh. findes 13 pergamentbreve 1548–1649 og et betydeligt antal dokumenter, regnskaber mm. fra 16. årh.

Odense: En del breve findes i Rigsarkivet (men betydeligt flere i LA. Odense): Grev Gerhards privilegium 1335. Adkomster 1423–33. Bytingsvidner mm. 1461–1648. Lejdebrev for borgmestre og rådmænd samt værnebrev for byen 1535. Kongebreve 1547–1666. – Skrå for smedesvendene 1452, for skindere 1493 samt for skomagere 1508 og 1530. – To breve vedr. St. Albani kirke 1493 og 1551. Øvrige breve er dels i LA. Odense, dels i Det Arnamagnæanske institut, jf. VA XVIII s. 71–73.

Præstø: Nogle privilegier blev afskrevet af Langebek 1744. Originalerne gik kort efter tabt, da arkivet brændte 1757. – Om Præstø Antonii kloster se Klostre s. 000.

Randers: Knap 50 dokumenter –1558 er ligeligt fordelt mellem Rigsarkivet og LA. Viborg. Enkelte privilegier opbevares i Randers museum. – Den del af arkivet, som er i Rigsarkivet, er afleveret fra Randers by 1893 sammen med nogle kongebreve udtaget af byfogedarkivet, der var afleveret til Viborg: Pantebrev 1425. Dom om en fiskegård 1559. Bytingsvidner mm. 1470–1640. Kgl. påbud 1505 om bebyggelse af øde grunde 1505. Christian 3.s værnebrev 1535. Andre kongebreve 1508–1642. Skifte mellem borgere 1595. Adeligt salg af en gård 1611. – Rigsarkivet har desuden 4 dokumenter vedr. helligåndshuset 1496–1513, jf. VA XVIII s. 224–25. – Et enkelt brev 1504 vedr. franciskanerklosteret er også i Rigsarkivet, men i Trudsholm godsarkiv.

Skrå for købsvendelavet 1417 er i Det kgl. bibliotek.

Ribe: Arkivet blev afleveret til Rigsarkivet fra Ribe by 1939 – vel det største og bedst bevarede danske købstadarkiv: Talrige privilegier ca. 1200–1450, kgl. privilegier 1455–1550. Dokumenter vedr. byens borgere og deres godstransaktioner 1311–1448 (ialt ca. 45 stk). Pantebreve, skøder, mageskifter, vidner mm. 1452–1652. Stævning vedr. gejstliges skattefrihed 1489. Forlig mellem magistrat og borgerskab 1514. Overenskomst om en mølle 1526. Markskel mellem Ribe by og Ø. Vedsted 1527. Rettertingsdom om overtrædelse af udførselsforbud 1552. Strid om byens forte 1557. En række vidisser af privilegier 1465–1615. – Skrår og dokumenter vedr. smede 1424–1508,

skræddere 1474, guldsmede 1526. – Et brev til Ribe englegilde 1519 er ligesom dominikanerklosterets breve 1454–1500 registreret VA XVIII s. 376 og 382–83.

Dokumenterne i LA. Viborg begynder først 1523 og er kun få indtil 1559. Byens middelalderlige jordebog ca. 1450ff, den ældste rådstuebog 1527–76 og kirkens regnskabsbog fra 16. årh. er alle i landsarkivet.

Ringkøbing: Det ældre arkiv er helt tabt.

Ringsted: Arkivet er gået tabt ved bybranden 1747. – Et enkelt dokument 1587 er i Rigsarkivet.

Roskilde: Det ældre byarkiv er stort set gået tabt. – En del breve i Rigsarkivet er af usikker proveniens: Skøder, pantebreve, bytingsvidner 1361–1429, 1461–1647. Kgl. privilegier 1441, 1455–86. Skøde til sognepræsten i Såby på en gård i Roskilde 1612. Adeligt skøde på jord i Roskilde 1631. Privat skøde på Sortebrødrekloster 1646 – 4 breve vedr. franciskanerklosteret ca. 1400–1490'erne, jf. VA XVII s. 282–83. – Bisp Lage Urnes brev til hospitalet 1527. – To skøder til Duebrødre kloster 1573 og 1591.

Breve vedr. St. Johannes kirke og helligåndshuset er i Det Arnamagnæanske institut, jf. VA XVII s. 253 og 281–82.

Skomagernes skrå ca. 1450 er i Det kgl. bibliotek, mens smedenes skrå 1491 med senere tilføjelser er i LA. Kbh.

Rudkøbing: Arkivet gik tabt under svenskekrigene. Privilegierne kendes kun i sene og dårlige afskrifter. – Et bytingsvidne 1627 er afleveret til Rigsarkivet fra Universitetsbiblioteket 1894. – Et landstingsvidne om Rudkøbing præstegårds tilliggende 1476 er fra gammel tid i Rigsarkivet, jf. VA XVIII s. 81–82.

Rønne: Privilegier kendes stort set kun i afskrifter fra Resens atlas. – Christian 3.s privilegium 1555 er dog sammen med 3 andre pergamentbreve –1608 bevaret i original i LA. Kbh.

Sakskøbing: Arkivet er tabt. En del privilegier og breve vedr. kirken blev i 18. årh. afskrevet af Gram og Langebek, men er senere gået tabt. – Rigsarkivet har et enkelt brev, en afgørelse om græsningsrettigheder 1449.

Simrishamn: Gentagne ildebrande har tilintetgjort arkivet. – Et adkomstbrev for Helligtrefoldighedskapel 1506 er i Rigsarkivet, jf. VA XVII s. 39.

Skagen: LA. Viborg har nogle dokumenter, mens enkelte er i Rigsarkivet. – Kgl. privilegier 1413, 1442 og 1521. Bisp Magnus

af Skara meddeler magistraten Christian 2.s ankomst til Norge 1531.

Skanderborg: Byen blev købstad 1583, men arkivet i LA. Viborg synes ikke at gå længere tilbage end anden halvdel af 18. årh. – I Rigsarkivet er et birketingsvidne om et skøde 1625.

Skanør: Et pantebrev på 2 boder er i Rigsarkivet.

Skelskør: Privilegierne er først gået tabt i 19. årh. De få bevarede dokumenter blev afleveret til Rigsarkivet i 1880'erne og derfra overført til LA. Kbh. – Et stokkevidne 1490 og et skøde på en gård 1588 er i Rigsarkivet sammen med en stævning til rettertinget 1530 angående Boeslunde præsteembede, jf. VA XVII s. 269.

Skive: Byen brændte flere gange i 18. årh. – Nogle få dokumenter findes i Rigsarkivet: Kgl. privilegier 1326–1530. Overenskomst om bymarken 1546. Vidisse 1560'erne af Frederik 1.s alm. købstadforordning. Fortegnelse fra 17. årh. over kgl. privilegier 1326–1648. – 3 dokumenter om kirken er registreret VA XVIII s. 201.

I LA. Viborg findes dokumenter og andet materiale fra 16. årh.ff.

Slagelse: Arkivet gik stort set tabt ved rådhusets brand 1740. – Lejebrev 1448, 1609. Bytingsvidner mm. 1469–1593. Dokumenter vedr. skolen 1596–1624, Frederik 3.s købstadsprivilegier 1661. – Breve vedr. St. Mikkels kirke 1456–1514 (stammer vist fra Knud Ruds arkiv), jf. VA XVII s. 267–68. 1647 (afl. fra Universitetsbibl.).

I LA. Kbh. findes nogle pergamenter vedr. byen, skolen, de fattige og hospitalet 1584–1629.

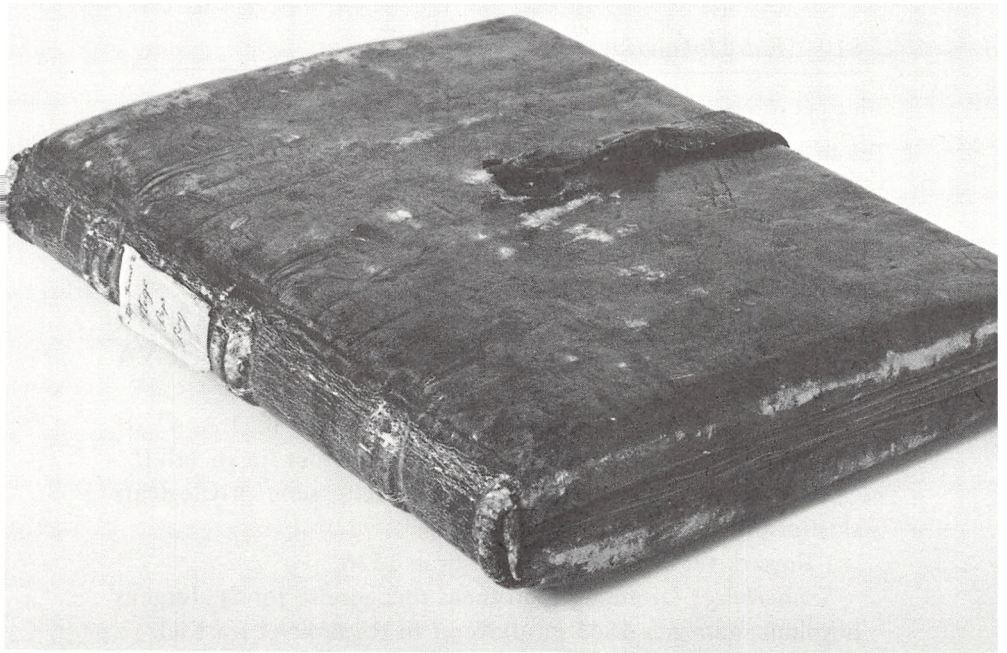
Slangerup: Dele af arkivet er kommet til Rigsarkivet fra Danske Selskab: Kgl. privilegier 1441, 1451–1650. Tingsvidner mm. 1551–1620. Bortleje af gods til fordel for hospitalet 1639.

I LA. Kbh. er et pergamentbrev vedr. hospitalet 1629.

Slesvig: Arkivet er dels endnu i byens arkiv, dels i Landesarchiv i Slesvig. – Et gavebrev til fattighuset 1585 er i Rigsarkivet.

Stege: Ingen originale privilegier er bevaret. – Rigsarkivet har et par adkomster på gårde i byen 1501 og 1526 samt håndskriftet »Stege bys bog«, anlagt i 1408 med fortegnelser over ejendomsfordelingen i byen, skøder og privilegier, udg. af F. Bojsen 1904.

En optegnelse af Anders Bille om kong Hans' skomagerskrå

Ældre lokalarkiver: Stege by, Stege bys bog. – I senmiddelalderen blev det almindeligt, at rådstuebeslutninger, domme osv. blev indført i en rådstueprotokol, ofte kaldet »en bys bog«. Fra flere købstæder er der bevaret sådanne fra kort efter 1500, mens Stege bys bog er en af de få, der begynder før 1500. Den har bevaret det oprindelige bind, et typisk middelalderbind bestående af to træplader overtrukket med rødt skind og forsynet med metalknapper til beskyttelse af skindet.

for Stege 1511 er i privatarkiv nr. 5141, tidligere i Danske samlinger.

Storeheddinge: Arkivet er gået tabt før 1773. – Enkelte breve er i Det Arnamagnæanske institut. Andre er i Rigsarkivet: Tingsvidne 1415. Skøde 1446. Vidner og skøder på gods i byen 1499–1553.

Stubbekøbing: Nogle få breve er i Rigsarkivet: Christian 2. henlægger byen til fadeburet 1517. Skøde på en gård 1536. Vidne 1627. – Brev vedr. kirken 1530 og Guds legems kapel 1497, jf. VA XVIII s. 71 og 82.

Svaneke: Byens arkiv brændte 1610.

Svendborg: Af godt 50 dokumenter –1559 er halvdelen i LA. Odense. Den anden halvdel er i Rigsarkivet: Forpligtelsesbreve, mageskifter og erklæring 1337–1449. Tingsvidner mm. 1455–1574, 1654. Breve fra dronning Christine og kong Hans 1498–1510. Grev Christoffers privilegium og krav om krigshjælp 1534–68. Div. lavsdokumenter 1471–1544. Borgerligt skifte

1541. Kvittering for byskat 1557. – Breve vedr. St. Anne gilde, som var tilknyttet St. Anne alter i Vor Frue kirke, er registreret i VA XVIII s. 78–80 på nær et bytingsvidne, der tidligere var i Topografisk samling.

To stadfæstelser af skrår 1444 og 1477 findes i Det Arnamagnæanske institut.

Sæby: I Rigsarkivet findes stadsret og 5 privilegier 1524–50. Bytingsvidne om et skøde 1590. – Brev vedr. kirken 1465, jf. VA XVIII s. 120.

Et brev om Sæby (Mariested) kloster 1500, jf. VA XVIII s. 125, er i LA. Viborg, der har en del dokumenter fra 16. årh.ff.

Sølvesborg: Arkivet er tabt, men enkelte sene privilegieafskrifter er i Rigsarkivet, Stockholm.

I Rigsarkivet er et vidne om et drab 1526.

Sønderborg: Dronning Dorotheas redegørelse for St. Jørgens hospitals indtægter 1565 er afleveret til Rigsarkivet fra Kiel.

Enkelte tingsvidner og sene privilegier er i LA. Åbenrå.

Thisted: De originale privilegier er gået tabt i 18. årh. – I Rigsarkivet findes en halv snes kongebreve 1542–52, skøder 1547 og 1578 samt to bytingsvidner 1558.

I LA. Viborg findes ingen breve ældre end 1559.

Tommarp (Tommerup): Byen er opstået pga. klosteret, og det har nok påvirket arkivforholdene. – Erik af Pommerns privilegium 1414 er i klosterets arkiv, mens Christian 1.s 1449 er i byarkivet. Desuden findes en tilladelse til borgerne 1523 om fortsat at måtte bo i byen, da planer om at nedlægge den som købstad var opgivet.

Tønder: Byarkivet blev endnu ved genforeningen opbevaret i byen selv. Det blev i 1920'erne ordnet og registreret af den tyske forsker dr. Ludwig Andreasen og først 1945 afleveret til LA. Åbenrå. Ialt er der ca. 40 dokumenter –1554.

Stadsretten 1243 og en afskrift deraf fra o. 1400 er i Det kgl. bibliotek.

I Rigsarkivet findes kun enkelte afskrifter vedr. kirken i Hansborgarkivet, jf. VA XVIII s. 376.

Varde: Hverken privilegier, hvoraf nogle kendes i afskrift, el. andre dokumenter er bevaret i Rigsarkivet. – Nogle få dokumenter –1559 er i LA. Viborg.

Vejle: Arkivet led meget under de kejserlige troppers besæt-

telse 1627. – Af ca. 50 dokumenter –1556 er nogle få i LA. Viborg. Flertallet er i Rigsarkivet, afleveret fra Vejle by i 1880'erne: Kgl. privilegier 1475–1573. Bytingsvidner mm. 1477–1551, 1646. Kgl. kvittering 1494, kgl. skøde 1504, kgl. lån 1517, div. kongebreve 1539–1605. Forlig mellem byen og byens præster 1513. Christian 3. henlægger tiender til indtægt for Vejle hospital 1558. – Dokumenter vedr. kirken er dels afleveret fra byen til Rigsarkivet, dels kommet til LA. Viborg sammen med kirkeinspektionens arkiv. Af de 37 dokumenter 1466–1545 er de fleste dog i Rigsarkivet, jf. VA XVIII s. 369–75. – Dominikanerklostrets arkiv delte skæbne med byarkivet under kejserkrigen. Kopi af et dokument 1473 er i Rigsarkivet, jf. VA XVIII s. 375.

Viborg: Arkivet led store tab under byens forskellige brande, særlig 1726. Alle bevarede originalbreve –1556 er i Rigsarkivet: Kgl. privilegier 1440–44, 1449–1648. Bytingsvidner mm. 1487–1630. Div. kongebreve 1499–1503. Strid med domkapitlet om bymarken 1545–54. Landstings- og andre vidisser af privilegier, div. år. – Byarkivet rummer enkelte dokumenter vedr. franciskanerklosteret 1448 og hospitalet 1498–1580, jf. VA XVIII s. 204–05.

Vordingborg: Byens arkiv synes fuldstændigt tabt. – To breve 1512 og 1528, som angår kronens rettigheder, stammer rimeligvis fra lenets arkiv. Et bytingsvidne 1599 er afleveret til Rigsarkivet fra Oldnordisk museum.

Breve vedr. kirken 1453–1524 er med Sjællands stiftsøvrigheds arkiv afleveret til LA. Kbh., jf. VA XVII s. 270–72.

Vä: Arkivet er ret fuldstændigt bevaret i Kristianstad rådstuearkiv, nu i Landsarkivet, Lund. – Christian 2.s privilegiestadfæstelse 1515 og Christian 4.s 1597 er i Rigsarkivet.

Ystad: Arkivet gik tabt, da byen blev afbrændt af svenskerne 1569. – Et enkelt pantebrev 1450 er i Rigsarkivet.

En skrå for smedelavet findes i Det kgl. bibliotek.

Ærøskøbing: Det ældre arkiv synes fuldstændigt tabt.

Åbenrå: En dom 1480 om græsningsret i Årup mark, tidl. i Gemeinschaftliches Archiv, er byens eneste brev i Rigsarkivet. – Stadsretten 1335 og enkelte sene privilegier er i LA. Åbenrå.

En skrå for skomagerne 1496 er i privat eje.

Ahus: En del af byens arkiv er blevet bevaret sammen med

Kristianstad byarkiv og er nu i Landsarkivet, Lund. – Nogle kgl. privilegier og andre kongebreve 1299–1361, 1460–1522 er i Rigsarkivet.

Hospitalets arkiv er tabt, men en del dokumenter findes i afskrift i Rigsarkivet, Stockholm.

Åkirkeby: Et enkelt ærkebiskoppeligt privilegium fandtes 1743, da det blev afskrevet af Langebek, men gik tabt før 1773.

Ålborg: De ældste dele af arkivet er tabt, men fra senmiddelalderen er arkivet nogenlunde velbevaret. Der er bevaret godt 100 dokumenter –1559, flertallet af dem er i Rigsarkivet: Kun få privilegier. Bytingsvidner mm. 1367–1441, 1460–1648. Skiftesag 1547. Dokumenter vedr. skomagerlavet 1470–74. – Breve vedr. Guds legems lav (Papegøjelavet) 1425–82 er afleveret fra Postmuseet til Rigsarkivet 1945. Lavets øvrige arkiv er deponeret i LA. Viborg.

Helligåndshusets arkiv er velbevaret. Da proveniensen er ret sikker og omfanget er så stort, er helligåndshusets og hospitalets arkiv fortsat opstillet som en selvstændig afdeling under Ålborg by. Arkivet har tidligere været opbevaret dels i bispearkivet, dels i byens arkiv. Ca. 100 pergamentbreve blev afleveret til Gehejmearkivet 1842. Dertil kommer en efteraflevering fra hospitalet 1919 samt nogle breve modtaget fra Danske selskab. – De dele, der blev i bispearkivet, er sammen med dette afleveret til LA. Viborg. Ca. 150 dokumenter 1375–1558 er registreret i VA XVIII s. 131–51. Fra 1560–1675 har Rigsarkivet ca. 40 pergamenter omfattende kongebreve, tingsvidner mm. (uregistreret). Specifikation på nogle dokumenter 1757.

Århus: Et omfattende arkiv findes endnu i byen, for de ældre deles vedkommende deponeret i Erhvervsarkivet. – En del kvitteringer for byskat og leverancer samt andre dokumenter er i Rigsarkivet: Kvitteringer 1404–45, 1459–1513. Skøde 1418. Lejebrev 1432. Arvefuldmagt 1434. Forlig mellem byen og dominikanerklosteret 1438. Røverisag 1445. Orfejdebrev 1462. Forlig med bispens om bymarken 1465. Sag om stjalne odderskindshandsker 1479. Strid mellem Øm kloster og Århus by 1486. Strid mellem bispens og Århus by 1486–88, 1548–58. Vedtægt om arv mellem ægtefæller 1548. Div. kongebreve 1551–1667. – Pantebrev til St. Getruds gilde 1504.

Nogle dokumenter fra dominikanerklosteret og hospitalet

1488–1590 stammer fra bispearkivet, men er i Rigsarkivet indordnet i Århus by, registreret VA XVIII s. 227–28.

Hjælpe midler og litteratur: E. Kroman (udg): *Danmarks gamle Købstadlovgivning I–V*, 1951–61. P. Mackeprang: *Dansk Købstadstyrelse fra Valdemar Sejr til Kristian IV*, 1900 (reproudg. 1975). P. Munch: *Købstadstyrelsen i Danmark 1619–1745*, 1900 (reproudg. 1977). Holger Hansen: *Om Opbevaring og Ordning af Købstadarkiver*, Fortid og Nutid VI, 1926 s. 121–38. Hans Knudsen: *De danske Raadstueprotokoller og Tingbøger*, Fortid og Nutid XV, 1943–44 s. 73–90. Landsarkivet for Nørrejylland. Udstationerede registraturer: *Rådstuearkiver I–II*, Viborg 1968–69 (kopi i reg.vær). *Magistratsarkiver indtil 1868 i Landsarkivet for Fyn*, 1973. Sjællandske rådstuearkiver indtil ca. 1868. *Frederiksborg amt I*. Foreløbige arkivregistraturer udg. af landsarkivet for Sjælland mm., 1971 (Helsingør ved Andreas Jørgensen).

Arkivalier i landsarkivet i Viborg fra tiden før 1559 (udarbejdet af C. Lindberg Nielsen 1949–50). *Fortegnelse over breve fra før 1559 i Landsarkivet for Sjælland mm.* (udarbejdet 1950). *Kronologisk fortegnelse over sager ældre end 1559 i Landsarkivet for de sønderjyske landsdele*, 1874 (1947). Kopier i reg.vær.

VESTINDISKE LOKALARKIVER

De vestindiske lokalarkiver fra tiden før 1917 opbevares i dag foruden på Virgin Islands dels i National Archives, Washington, og dels i Rigsarkivet samt, for ministerialbøgernes vedkommende, i Landsarkivet for Sjælland mm.

Bortset fra en foreløbig oversigt over forskellige bevarede lokalarkiver i Christiansted, St. Croix, besidder Rigsarkivet ingen samlede fortegnelser over materialet på Virgin Islands, men over arkivalier i Washington findes en oversigt: »Dansk-vestindiske akter i National Archives« (fotokopi ca. 1969), som nærmest er en intern hyldefortegnelse.

De vestindiske lokalarkiver i Rigsarkivet er hjemtaget dels omkring århundredskiftet, dels og navnlig i årene efter salget af øerne i 1917.

Pga. de tropeklimatiske forhold på Virgin Islands er mange af de hjemførte arkivalier beskadigede og vil derfor ikke umiddelbart kunne stilles til rådighed for benyttere. Først ca. 1980 har Rigsarkivet fået teknisk og økonomisk mulighed for at påbegynde mere langsigtede konserveringsarbejder i lokalarkiverne (maskinel laminering). I Arkiv 1972f s. 23ff. har daværende chefkonservator H. P. Pedersen beskrevet nogle af de konserveringsmæssige problemer i forbindelse med bevaringen af trope-skadede arkivalier.

Konserveringsproblemerne er baggrund for, at kun en ringe del af lokalarkiverne i Rigsarkivet i dag foreligger tilfredsstillende registreret. Bortset fra visse seddelregistraturer og nogle i de senere år udarbejdede foreløbige oversigter over enkelte arkivfunds må benytteren fortsat henvises til at gøre brug af de gamle afleveringsfortegnelser og arkivoversigter fra lokale embederne, som ofte er vanskelige eller i praksis umulige at udnytte rationelt.

Da arbejdet med de vestindiske lokalarkiver i Rigsarkivet ikke er afsluttet, er adskillige ordnings- og proveniensmæssige forhold stadig uafklarede, og nedenstående fortegnelser over arkivalier er at betragte som foreløbige og ufuldstændige.

Registrering: Seddelreg. 96. Folioereg. 244 (dupligerede oversigter).

Litteratur og hjælpemidler: Der henvises generelt til hovedværket om Dansk Vestindiens historie, *Vore gamle Tropekolonier* bd. 1–4, Kbh. 1955ff., som dog kun sporadisk omtaler de administrative forhold. Disse belyses imidlertid, især for det 19. årh.s vedkommende, i utrykte specialeopgaver af cand.mag. Poul Olsen: *Dansk-vestindisk koloniadministration. En undersøgelse af tilstande og forandringer i forvaltningens institutionelle opbygning o. 1800–1865*, 1980 og cand.phil. Klaus Schmidt: *Det kongelige civile vestindiske embedskorps 1800–1848 med særligt henblik på sammensætning og karriereforhold*, 1980; begge i Rigsarkivets Bibliotek.

Forskelligt materiale til Dansk Vestindiens historie findes i Rigsarkivets *Håndskriftsamling VII*, danske bilande og kolonier, D: Dansk Vestindien.

Særlige hjælpemidler er af Rigsarkivet udarbejdet om det lokale *skiftevesen*, dels i form af seddelregistraturer over de enkelte arkivfonds' indhold af skiftearkivalier (se nærmere herom seddelreg. 96), dels i form af en – uafsluttet – seddelregistratur over personnavne i de lokale skiftearkivalier (reg. vær.) Hertil kommer R. H. Rasmussens *personalhistoriske samlinger* om Dansk Vestindien (reg. vær.), samt Hugo Ryberg: *A List of Names on Inhabitants. The Danish Westindian Islands from 1650–ca. 1825*, (dupl.) 1925 (reg. vær.).

VESTINDISKE LOKALARKIVER INDTIL 1755

Lokalarkiverne fra tiden før 1755 er kun fragmentarisk bevaret. I Rigsarkivet er de for størstedelen, men ikke helt konsekvent opstillet som en særskilt arkivgruppe. De arkivalier, som har været opbevaret på Virgin Islands, er for store deles vedkommende mere eller mindre ødelagt af tropeklimaet eller insektangreb. Fra kolonierne blev imidlertid i samtiden dele af arkivalierne i kopi hjemsendt til Vestindisk-guineisk kompagni og findes i dag velbevarede i kompagniets arkiv, jf. VA XIV: Asiati-

ske, vestindiske og guineiske handelskompagnier, 1969 s. 222ff. En del af det neden for anførte materiale findes således i dubletform bevaret i Vestindisk-guineisk kompagnis arkiv, hvortil benyttede henvises.

Registrering: Seddelreg. 96. Folioereg. 244: Vestindiske lokalarkiver før 1755, (dupl. oversigt) 1980.

Indhold: (bl.a.) *St. Thomas og St. Jan guvernement:* Landbrevbog 1675–84. Landprotokoller 1684, 1688–91, 1696–1703. Forhandlingsprotokoller 1703–49. Request- og resolutionsprotokoller (= journaler) 1710–44, div. år. Kopibøger 1687–1755, div. år. Plakat- og ordrebog 1734–36. Testamentprotokol 1720–44. Borgerbrevprotokol m.m. 1710–12. Journaler 1689–1723, div. år. *St. Thomas ordinære råds ret:* Justits- og domprotokoller 1724–37. *St. Thomas byfoged:* Bytings- og panteprotokoller ca. 1741–54. *St. Thomas notarius publicus:* Notarialprotokol 1713–37. *St. Jan landfoged:* Landretsprotokoller 1727–52, div. år. *St. Croix byfoged:* Bytingsprotokoller m.m. 1734–54. *St. Croix bogholder:* Journaler 1742–50, div. år. Gagebog 1745. *St. Croix købmand:* Købmandsbøger 1741–54, div. år. *St. Croix kasserer:* Kassebog 1753–55.

Litteratur: *Vore gamle Tropekolonier*, bd. 1, 1955 (J. O. Bro-Jørgensen: *Dansk Vestindien indtil 1755*).

VESTINDISKE LOKALARKIVER 1755–1917

Generalguvernementet (1733) 1755–1850 (1854/1882)

Generalguvernøren var statsmagtens (kongens) øverste lokalrepræsentant på øerne St. Croix, St. Thomas og St. Jan. Som indehaver af den øverste civile lokalmyndighed udgik alle lokale anordninger og plakater i generalguvernørens navn. Som militær øverstbefalende havde han tillige overkommandoen over tropstyrkerne samt den lokale milit. Generalguvernøren var bl.a. præses for rådsorganet Den vestindiske regering (jf. ndf.), hvis

rolle efterhånden var i aftagende overfor generalguvernørens tilbøjelighed til udelt at koncentrere beslutningsmyndigheden i generalguvernørembedet. Dette gælder specielt Peter V. Scholtens generalguvernørperiode 1827–48. Generalguvernørembedet ændredes 1850 til et guvernørembede.

Arkivdannelsen i generalguvernørembedets arkiv er fra Scholtens periode karakteriseret ved et fastere præg end tiden før 1828, især pga. anlæggelsen af sagligt opdelt kopibøger og journaler for lokalkorrespondancen.

Registrering: Folio. 244: Vestindien. Generalguvernøren, (dupl. oversigt) 1979.

Indhold: Plakatbøger (= kopibøger for bekendtgørelser m.m.) 1733–1852 (1882). *Kopibøger for skrivelser til myndighederne i Kbh. m.m.* 1766–82, 1815–54. *Skrivelser til kongen* 1816–44. *Kopibøger for skrivelser til lokalmyndighederne* 1773–1807, div. år. *Koncepter* 1794–1807 (1805 mangler). *Kopibøger* 1815–49, herunder kopibøger A »for alle breve til militæretaterne samt til det borgerlige militær her« 1829–46, kopibøger B »for alle breve, som vedkommer den civile administration« 1828–49 og kopibog C (en art plakatbog) 1842–48. *Kgl. reskripter til generalguvernøren* (1716) 1755–1848 (undtagen 1807–15). *Indkomne skrivelser fra myndighederne i Kbh. mm.* 1765–1848 (1853) undtagen 1808–15. *Journaler for indkomne skrivelser fra lokalmyndighederne* 1790–1854, div. år, herunder referatprotokol (= journal) A for »alle indkommende sager fra det regulære og borgerlige militær samt brandkorpset« 1830–41, div. år. *Referatprotokol B* for »genstande i henseende til overpolitiet, søspavæsenet, offentlige dokumenters udstedelse mm.« 1820–27 og for »alle sager vedkommende den civile administration« 1828–48. *Referatprotokol C* for »sager vedkommende den civile administration« 1829–32. *Indkomne skrivelser* 1760–76, div. år, 1777–1807, 1815–27 (undtagen 1818), 1849–54. *Journaler* til referatprotokol A 1828–36, til referatprotokol B 1821–48, til referatprotokol C 1828–31. *Diverse sager* ca. 1767–ca. 1850, bl.a. om slavespørgsmålet, søfart og borgerbreve.

Litteratur: *Vore gamle Tropekolonier*, bd. 2, 1966 (Jens Vibæk: *Dansk Vestindien 1755–1848*). H. Lawaetz: *Peter v. Scholten*, 1940.

Den vestindiske regering 1755–1849 / Guvernementets St. Croix afdeling 1850–1917

Fra 1773 var Den vestindiske regering det øverste råd på øerne. Som sådant afløste regeringen øernes hidtidige øverste råd, *Det vestindiske regeringsråd* samt det specielle *Sekrete råd* for St. Croix (1755–73).

Den vestindiske regering var øernes centralstyrelse og samtidig, med generalguvernøren, lokal overøvrighed for St. Croix. Regeringen bestod foruden af generalguvernøren af normalt tre regeringsråder. Under rådet henhørte især overvågningen af øernes økonomiske forhold samt kontrollen med de lokale embedsmænd, ligesom rådet fungerede som almindeligt rådgivende organ for generalguvernøren. Denne sidste funktion var dog stærkt på retur i Scholtens generalguvernørtid efter 1827, hvor alle vigtige sager af denne søgtes overført fra regeringen til generalguvernøren, således at kun de mere rutineprægede funktioner skulle varetages af regeringen.

1849 ophævedes Den vestindiske regering, og dens beføjelser overførtes til generalguvernøren, siden 1850 *guvernøren*. Denne, som fra 1850 var øernes højeste embedsmand, overtog således fra midten af det 19. årh. på én gang de beføjelser, som hidtil havde været tillagt generalguvernørembedet så vel som Den vestindiske regering.

Guvernementsarkivets St. Croix afdeling omfatter tillige det af *Præsidentskabet på St. Croix* 1871–83 dannede arkiv. Overflytningen af guvernørresidensen fra St. Croix til St. Thomas 1871 – efter 1883 var den vekselvis på St. Croix og St. Thomas – har endvidere bevirket, at guvernementets sagsakter fra da af må søges under både St. Croix afdelingen og den tilsvarende afdeling fra St. Thomas, jf. nærmere om denne sidste nedenfor. En række guvernementsakter blev endnu i samtiden udskilt som særligt udtagne sager, hvorover en speciel fælles fortegnelse siden er udarbejdet, og som altså omfatter både St. Croix og St. Thomas afdelingerne.

Registrering: Folioreg. 244: Den vestindiske regering 1755–1848/guvernementet St. Croix 1849–1917, (dupl. oversigt) 1980. Fortegnelse over udtagne sager i Den vestindiske regering/guvernementets arkiver (St. Croix og St. Thomas afd.) –1917, (dupl. oversigt) 1979.

Indhold: Forhandlingsprotokoller (indtil 1773 for St. Croix Sekrete råd) 1755–1848 (undtagen årene 1775–92 og 1808–14). *Udgåede skrivelser til myndighederne i Kbh.:* Fortegnelser over afsendte skrivelser 1755–1873, div. år. Kopibøger 1756–1899 (undtagen årene 1808–14). *Indkomne skrivelser fra myndighederne i Kbh. (1683) 1755–1854. Udgåede skrivelser til lokalmyndighederne mm.:* Kopibøger 1760–1807, 1815–1900. Korrespondanceregistre 1755–98, div. år, 1852–98. Koncepter 1786–1807, 1815–19. *Indkomne skrivelser fra lokalmyndighederne mm.:* Journaler 1774–ca. 1810. Journal A (for bl.a. »juridiske genstande«) 1815–97, med særskilte registre 1854–98. Journal B (for bl.a. handels- og toldfaget) 1815–80, med særskilte registre 1862–80. Journal C (for pengevæsenet) 1815–41. Indkomne sager 1754–1815. Journalsager til journal A 1815–98, til journal B 1815–80, til journal C 1815–41. *Diverse sager*, bl.a.: Forordninger mm. (18. årh.), Visdomsbog ca. 1820–85. *Kirkerådsprotokol* 1758–1803. Tamperretsprotokol 1792–98. *Kommissioner og standretter* 1758–1878, bl.a. af 1848 og 1878 i anledning af urolighederne på St. Croix. Skibsadkomster 1799–1852 (undtagen 1808–14). *Borgeredsprotokoller* 1799–1807, 1815–54. Højesteretsstævninger 1796–1835, div. år. Sager om retsvæsenet, især skiftesager, 1757–1878. *Udtagne sager* 18.–20. årh., ordnet alfabetisk.

Landstinget, St. Croix, 1755–1804

Landstinget på St. Croix som appeldomstol for byfogedens domme udgøres siden 1755 af landsdommeren som præs og seks medlemmer af borgerrådet.

Registrering: Folioereg. 244: Retsarkiverne, Vestindien, (dupl. oversigt) 1980.

Indhold: Justitsprotokoller 1736–1805. Domprotokoller 1760–1806, med register 1800–06. Gæsteretsprotokoller 1765–1806. Ekstraretsprotokoller 1782–1806, div. år. Retsdokumenter 1757–1805. Korrespondance 1774–1804.

Litteratur: Appelininstansernes embedsetat 1660–1919, 1928 s. 105f.

Landsoverretten for de vestindiske øer 1804–1907

For Landsoverretten i Christiansted præsiderede generalguvernøren, siden guvernøren, 1804–57. Indtil 1857 bestod retten af en justitiarius, to assessorer og en justitssekretær, efter 1857 alene af en overdommer. 1907 ophævedes Landsoverretten, og dens forretningsområder henlagdes til Landsoverretten i Kbh.

Registrering: Folioereg. 244: Retsarkiverne. Vestindien, (dupl. oversigt) 1980.

Indhold: (bl.a.) Justitsprotokoller 1806–1907. Domprotokoller 1806–1907. Protokolregistre 1805–1906. Stævningsbøger 1805–1907. Voteringsprotokoller 1806–1907. Tinglæsninger 1810–1902. Korrespondance 1806–1907.

Litteratur: Appelinstanternes embedsetat 1660–1919, 1928 s. 157ff.

Den vestindiske gælds likvidationskommission, St. Croix, 1786–1849

Kommissionen er, som den tilsvarende kommission på St. Thomas, en lokal myndighed under centraladministrationens Vestindiske gælds likvidationsdirektion, se s. 502f.

Indhold: (bl.a.) Kopibøger og koncepter. Referatprotokoller (= journaler), m. særskilte registre 1815ff. Indkomne breve. Plantagesager, bl.a. sager om de enkelte plantager på St. Croix, alfab. ordnet. Sager om (bortforpagtning af) de kgl. plantager 1833–46. Plantageregnskaber 1829–45. Regnskabssager. Sager om negerlån.

Litteratur: *Vore gamle Tropekolonier*, bd. 2, 1966, s. 55ff.

Vestindisk statsaktivforvaltning 1849ff.

Indhold: Kopibøger med Finansministeriet 1887–1903. Alm. kopibøger 1887–1903. Journaler 1887–1903. Journalsager 1888–99. Sager om komiteen til fastsættelse af sukkerpriser 1879–1903. Div. sager.

Litteratur: *Vore gamle Tropekolonier*, bd. 4, 1967 (Georg Nørregaard: *Dansk Vestindien 1880–1917* s. 12ff.).

Medicinalvæsenet på de vestindiske øer 1753–1854

Embedet som landfysikus på St. Croix blev oprettet 1780. Fra 1821 havde landfysikus pligt til at indsende årlige medicinalindberetninger til Sundhedskollegiet. – Hospitalet på Petersfarm blev oprettet 1815.

Registrering: Seddelreg. 96.

Indhold: *Landfysikus' arkiv:* Fortegnelse over dokumenter om landfysikatet på St. Croix 1827. Indkomne breve og koncepter til udgåede breve 1753–1854. Journaler mm. 1834–52. Vaccinationsprotokoller 1820–53. Vaccinationsjournaler 1829–39. Vaccinationslister 1824–53. Hovedbog for sygebesøg 1815. Medicinalindberetninger 1830–53. *Hospitalet på Petersfarm:* Sygejournaler 1819–25/41. Sager om ekstrapleje 1823–25. *Hospitalskommissionen:* Kopibog 1815–23. Journal 1850–53. *Rester af private lægers arkiver:* Lægehovedbog over debitorer 1755–58. Forskellige lægers hovedbøger over klienter (1754) 1758–1818, div. år. Lægedagbog 1821–24.

Christiansted byfoged 1734–1900

Registrering: Seddelreg. 96 (auktionsprotokoller og skiftevæsen samt politikammerets protokoller over ankommende og bortrejsende personer).

Hjælpe midler: Seddelkartotek over vestindiske skifteprotokoller, St. Croix: Christiansted byfoged.

Indhold: Byfogedprotokoller 1754–1895. Tingsvidneprotokoller 1758–1845. Ekstraretsprotokoller 1758–1869. Kriminalprotokoller 1813–92. Fogedprotokoller 1757–1892. Domprotokoller 1756–1892. Forligsmæglingsprotokoller 1763–1887. Gælds-kommissionsprotokoller ca. 1760–1827. Skatteudpantningsprotokoller 1818–55. Sager om byfogedembedet 1755–1819 og udat. Pådømte sager ved bytinget 1746–1800. Gebyrprotokoller ca. 1780. Politijournaler 1797–1846. Politiretsprotokoller 1756–1841. Domprotokoller for politiretten 1849–1900. Kopi-bøger og journaler ca. 1830–41. Politikammerets protokoller over ankommende og bortrejsende personer 1794–1847. For-handlingsprotokol for fattigkommissionen 1821–43. Protokol

for brandkommissionen ca. 1821–40. Panteprotokoller m. registre 1760–1834/ca. 1853. Auktionsprotokoller 1746–1884. Testamentprotokoller 1747–1845. Protokoller for skiftevæsenet 1734–1878. Skiftedokumenter 1800–47. Skiftesager (enkelte personer), 18.–19. årh. Dødsanmeldelser 1803–47. Div. og uordnede sager.

Frederiksted byfoged 1760–1899

Største delen af det ældre byfogedarkiv gik tabt under urolighederne 1878.

Registrering: Folioereg. 244: Frederikssted byfogedarkiv 1760–1899, (dupl. oversigt) 1981. Seddelreg. 96 (skiftevæsen).

Hjælpemidler: Seddelkartotek over vestindiske skifteprotokoller, St. Croix: Frederiksted byfoged.

Indhold: Kopibøger 1850–96. Domprotokoller for politidistriktet 1849–99. Domprotokoller for kriminelle og civile sager 1848–69/98. Kriminal ekstraretsprotokoller 1848–96. Retsprotokoller 1848–90. Fogedprotokoller 1848–91. Kriminal fogedprotokoller 1848–87. Kopibøger for skifteretten 1871–89. Skifteretssessionsprotokoller 1760–1849. Skifteprotokoller 1760–1881. Registreringsprotokoller 1848–76. Regulationsprotokoller ved skifteretten 1837–79. Skiftedokumenter 1859–93. Auktionsprotokoller 1760–1892 (undtagen årene 1803–47). Notarialprotokol 1848–78. Protokol for forligelseskommissionen 1843–54.

Menighedernes indberetninger om fødte, konfirmerede, viede og døde på St. Croix 1805–1910

Registrering: Seddelreg. 96.

Indhold: Fødte 1841–1909 (div. år). Konfirmerede 1830–45. Viede 1828–1907. Døde 1805–1909 (div. år). Summariske indberetninger 1852–1910 (div. år).

St. Croix militære jurisdiktion 1817–1917

Registrering: Folioreg. 244: St. Croix militære jurisdiktion, (dupl. oversigt) 1981.

Indhold: Justitsprotokoller 1817–1917. Sager om den militære jurisdiktion 1865–1917. Justitsprotokol for »milicen, eller det borgerlige militær« 1838–53.

St. Croix Overformynderi

Indhold: Div. protokoller. Sager til overformynderiprotokol 1833–40. Sager om umyndige 1821ff. Skrivelser fra regeringen/guvernemetet 1834–79, div. år. Indkomne breve fra private 1813–45. Alfab. ordnede sager og div. sager (19. årh.). Regnskabssager 1813–77, div. år.

St. Croix Bygningsinspektion

Indhold: Div. protokoller. Korrespondance 1800–49.

St. Croix Stadskonduktør og Landmåler

Indhold: Div. (uordnede) sager, 18.–19. årh.

St. Croix Borgerråd 1759–1865

Under St. Croix Borgerråd, som oprindelig blev oprettet i 1740'erne og siden genetableret 1767, henhørte øens kommunale forvaltning. Den endelige udpegning af rådets medlemmer foretoges af generalguvernøren efter indstilling fra borgerne.

Registrering: Seddelreg. 96.

Indhold: Sessionsprotokoller 1786–1822(24), m. bilag 1759–1822 (div. år). Referatprotokoller (= mødeprotokoller) 1822–52, m. bilag 1823–51. Forhandlingsprotokoller 1853–65, m. bilag 1853–62, div. år. Kopibøger 1798–1865. Koncepter 1821, 1850 og 1855.

St. Croix Bogholderkontor 1756–1819

Indhold: Regeringens resolutioner 1756–1819, div. år.

St. Thomas og St. Jan guvernement mm. 1755–1917 (20)

Arkivet omfatter arkivalierne fra *Det kgl. råd* på St. Thomas 1755–1853 og *Guvernementets* arkivalier indtil 1917. Guvernementsembedet betegnede indtil 1822 og igen 1850–55: Kommandantskabet, fra 1855–71: Præsidentskabet, derefter påny: Guvernementet. – Endvidere omfatter arkivet *Rådssekretariatet* og *Guvernementssekretariatets* sager samt, som tillæg, *Specialkommissariatets* akter 1917–19(20).

Det kgl. råd på St. Thomas afløste 1773 det hidtidige Sekrete råd for St. Thomas. Dets medlemmer udgjordes af kommandanten og sekretæren samt, indtil 1830, bogholderen. Rådet blev ophævet 1795 men genindførtes 1804. Det ophævedes endelig 1853. Dets betydning var efterhånden i aftagende overfor rådet på St. Croix, dvs. Den vestindiske regering, og generalguvernøren.

Kommandanten/guvernøren på St. Thomas var permanent vicegeneralguvernør. På St. Thomas og St. Jan svarede hans beføjelser stort set til generalguvernørens på St. Croix, men vigtigere sager blev afgjort af generalguvernøren. 1871 overførtes guvernementsresidensen fra St. Croix til St. Thomas, og fra 1883 var den vekselvis på de to øer.

Registrering: Folioreg. 244: St. Thomas og St. Jan. Rådet, kommandantskabet, Præsidentskabet, Guvernementet, Rådssekretæren, (Guvernements)sekretæren, Specialkommissariatet, (dupl. oversigt) 1980; visse dele er dog stadig uordnede (sekretariatssager). Den dupligerede oversigt omfatter ikke guvernementets *skiftesager*, hvorom henvises til seddelreg. 96. Over en række særligt udtagne, alfabetisk ordnede sager er udarbejdet en særregistratur, folioreg. 244, som omfatter guvernementets St. Croix og St. Thomas afdelinger under ét, jf. s. 819.

Indhold: Forhandlingsprotokoller for rådet mm. 1755–1863. Kopibøger for rådets og guvernementets skrivelser til myndighederne i Kbh. 1758–1917. Kopibøger for rådets (kommandantens) skrivelser til regeringen på St. Croix (efter 1849: guvernementet) 1784–1860, med koncepter 1815–60. Kopibøger for rådets (kommandantens) skrivelser til lokalmyndighederne mm. (»betjente og andre«) 1755–1860, med koncepter 1815–60. Kommandanten/guvernørens kopibøger 1801–53, med kon-

cepter 1819–53, og 1860–1917, med koncepter 1861–95. Brevregistre 1863–95. Journaler for indkomne skrivelser fra myndighederne i Kbh. 1765–1860, med indkomne skrivelser 1815–60. Journaler for indkomne skrivelser til rådet (kommandanten) fra regeringen på St. Croix 1805–60, med indkomne skrivelser 1815–60. Journaler for indkomne skrivelser til rådet (kommandanten) fra lokalmyndighederne mm. (»betjente og andre«) 1774–1860, med indkomne sager 1803–60. Journaler for indkomne skrivelser, hovedsagelig fra lokalmyndighederne, til kommandanten/guvernøren 1795–1852, med indkomne skrivelser 1788–1853. Journaler for indkomne skrivelser fra central-administrationen og lokalmyndighederne mm. 1861–1917. Sager fra *Råds/Guvernementssekretariatet*: Kopibøger 1789–1917, div. år. Korrespondance 1820–72. Sporteljournaler 1828–54. Sager om sekretæren –1910. *Diverse sager* 1756–1917, herunder bl.a. *borgeredsprotokoller* 1756–1909.

Tillæg: Specialkommissariatets arkiv 1917–19/20

Skiftesager: (seddelreg. 96) Skifteprotokoller og -sager, 18.–19. årh.

Hjælpemidler: Seddelkartotek over vestindiske skifteprotokoller, St. Thomas og St. Jan: St. Thomas guvernement.

Landstinget, St. Thomas og St. Jan (1747) 1755–1804(09)

1804 afløstes Landstinget på St. Thomas og St. Jan samt Landstinget på St. Croix af den vestindiske Landsøverret, se s. 821.

Indhold: Landstingsprotokoller 1747–1809. Landstingssager 1797–1805.

Litteratur: Appellinstansernes embedsetat 1660–1919, 1928 s. 107f.

Den vestindiske gælds likvidationskommission, St. Thomas, 1802–49

Kommissionen er, som den tilsvarende kommission på St. Croix, en lokal myndighed under Den vestindiske gældslikvidationsdirektion i Kbh. jf. s. 502f.

Indhold: Kopibøger 1815–49. Journaler 1802–05, 1815–49. Indkomne sager 1815–49. Div. sager 1780–1847.

St. Thomas byfoged 1717–1909

Registrering: Seddelreg. 96 (skiftesager og auktionsprotokoller).

Hjælpe midler: Seddelkartotek over vestindiske skifteprotokoller, St. Thomas og St. Jan: St. Thomas byfoged.

Indhold: Justitsprotokoller 1754–1901. Kriminel justitsprotokoller 1820–90. Ekstraretsprotokoller 1802–91 (undtagen 1805–17). Tingsvidneprotokoller 1807–49. Domprotokoller 1776–1893. Retslister 1867–95. Ordinære bytingssager, kriminelle sager, ekstrarets sager samt uordnede sager (19. årh.). Protokoller for gældskommissionen 1755–1828, for forligskommissionen 1769–1886. Fogedprotokoller 1754–1909. Auktionsprotokoller 1774–1898. Notarialprotokoller (18.–19. årh.). Protokoller og sager om skiftevæsenet, bl.a. registrerings- og vurderingsprotokoller 1736–1891, div. år. Skifteretssessionsprotokoller 1736–1893, div. år. Skiftedokumenter 1815–93. Skifteprotokoller for indvånere 1717–66, for plantere 1724–62. Skifteprotokol 1800–14. Div. skiftebreve mm. 1749–80. Samfrændeskifter 1820–47. Eksekutor- og konkursboer 1778–1868. Div. protokoller og sager om skiftevæsenet.

St. Thomas Politikontor 1788–ca. 1900

Indtil 1850'erne var byfogedembedet på St. Thomas forenet med funktionen som politimester.

Registrering: Seddelreg. 96 (protokoller over ankomne rejsende og pasprotokoller).

Indhold: Kopibøger 1832–1901. Referatprotokoller (= journaler) 1859–1901. Politiprotokoller 1788–1896. »Privat politiprotokol« 1843–92, m. register. Politijournaler 1804ff. Gældsprotokoller 1858–ca. 1900. Domprotokoller 1849–91. Politikammerets skrivelser 1815–47. Pasprotokoller (for bortrejsende) 1810–95. Protokoller over ankomne rejsende 1805–99. Div. rejskabsprotokoller 1820–55. Div. arkivalier.

Menighedernes indberetninger om fødte, viede og døde på St. Thomas og St. Jan 1826–1918

Registrering: Seddelreg. 96.

Indhold: Fødte 1859, 1867–1918. Viede 1828–51, 1859, 1867–1918. Døde 1859, 1867–1918. Div. indberetninger 1826–1918. Fødselsanmeldelsesprotokol 1865–68.

St. Thomas Bygningsinspektør, Stadskonduktør (Civilingeniør) og Landmåler (1678)–1882

Indhold: Protokol over plakater og instrukser 1685–1818. Kopibøger for bygningsvæsenet 1815–66. Journal for bygningsvæsenet 1828–43. Protokol over udførte byggearbejder ved garnisonen 1833–45. Kopibog og journal for stadskonduktøren 1871–77. Journaler for stadskonduktøren og bygningsinspektøren 1844–65. Kopibøger for civilingeniøren 1872–82. Journaler for civilingeniøren 1873–75. Kopibog og journal for landmåleren 1872–76. Kopi af St. Thomas landbrevbog, perioden 1678–84. Landmålingsprotokol for St. Thomas og St. Jan 1764–1827. Matrikler og måleprotokoller for Charlotte Amalie 1800–ca. 1848, div. år. Fortegnelse over forandringer i matriklen 1848–75.

St. Thomas Havnemester 1819–67

Embedet som havnemester på St. Thomas blev oprettet 1806.

Indhold: Kopibog 1819–23, 1842–59. Indkomne skrivelser 1842–62. Skibsmålingsprotokol 1861–67. Sammentællinger over indgåede skibe m. angivelse af nationalitet 1819–54. Protokoller over indkomne fartøjer 1821, 1833–65 (m. angivelse af fartøjets art og navn, fører, nationalitet, hvorfra ankommet samt ladningens art). Protokoller over udgåede fartøjer 1821,

---

Vestindiske lokalarkiver: St. Thomas politikontor, Protokol over ankomne rejsende 1887–91. – I St. Thomas politikontors arkiv er fra 19. årh. bevaret protokoller over ankomne og bortrejsende personer fra/til St. Thomas. Ill. viser en side af protokollen over ankomne personer til Charlotte Amalie i foråret 1889. Foruden den rejsendes navn oplyses, hvorfra vedkommende er kommet, samt skibets navn.

1833–65 (m. angivelse af fartøjets art og navn, fører, nationalitet, bestemmelsessted samt ladningens art).

St. Thomas Postkontor

Indhold: Kopibøger ca. 1890–1916. Journaler. Uordnede sager.

Valgbestyrelsen for valg til Kolonialrådet på St. Thomas 1852–96

Indhold: Protokoller over valghandlinger 1852–96.

Valgbestyrelsen for valg til Borgerråd på St. Thomas 1852–65

Indhold: Protokoller over valghandlinger 1852–65.

St. Thomas Borgerråd 1776–1865

Borgerrådet på St. Thomas blev oprindeligt oprettet 1736 og havde tilsvarende opgaver som borgerrådet på St. Croix, jf. s. XX. Ved kolonialloven 1863 blev borgerrådene sammenlagt med kolonialrådene.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1782–1865. Referatprotokoller 1788–1849. Journal o. indk. sager 1786–88. Register o. indk. breve og sager 1816–40. Kopibøger 1833–62. Register to letters forwarded 1833–54. Korrespondance 1800–65. Sager om skatterestancer mm. 1776–1853. Valgbog 1852–56.

St. Thomas Gadekommission 1868–1908

Indhold: Forhandlingsprotokol 1868–86. Kopibøger og journaler 1873–1908.

St. Thomas Hospitalskommission 1862–1900

Indhold: Forhandlingsprotokol for St. Thomas fattighus og hospital 1862–82, for hospitalskommissionen 1882–95. Kopibøger og journaler 1874–1900.

St. Thomas Karantænekommission 1848–1903

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1850–93. Kopibøger og journaler 1848–1903.

St. Thomas Skattekommission 1864

Indhold: Protokol over personer, som på St. Thomas besidder ejendomme over en vis lejeværdi 1864.

St. Thomas militære jurisdiktion 1769–1914

Indhold: Justitsprotokoller 1769–1914. Uordnede sager.

St. Thomas Gendarmeri

Indhold: Uordnede arkivalier.

St. Jan Landfoged 1741–1910

Landfogeden på St. Jan varetog i 18. og 19. årh. alle forekommende administrative og juridiske funktioner på St. Jan. Fra 1859 overtog han tillige stadshauptmandens forretninger. 1906 blev landfogedembedet sammenlagt med underdommer- og skriverembedet på St. Thomas, som derefter udgjorde by- og herredsfogedembedet på St. Thomas og St. Jan.

Registrering: Folioreg. 244: Landfogeden på St. Jan 1741–1910, (dupl. oversigt) 1981. Auktions- og skiftevæsen: Seddelreg. 96.

Hjælpe midler: Seddelkartotek over vestindiske skifteprotokoller, St. Thomas og St. Jan: St. Jan landfoged.

Indhold: Udgåede skrivelser 1828–1910. Journaler 1824–1910. Indkomne skrivelser fra rådet på St. Thomas 1815–53. Indkomne skrivelser fra kommandanten/guvernøren på St. Thomas 1788–1854. Div. korrespondancesager mm. ca. 1828–70. Uordnede sager og landskasseregnskaber 1851–75. Politijournaler og sager om politikvæsen 1829–92. Politiretsprotokoller 1818–1904. Politiretssager 1788–1836. Forhandlingsprotokoller 1741–1899. Landretssager 1811–45. Fogedprotokoller 1748–1866, div. år.

Sager om fagedforretninger ca. 1790–1845. Fogedregnskaber 1817–45. Skiftebrevsprotokoller 1741–1823. Skiftebreve 1783–1806, div. år. Skifteretssessionsprotokoller mm. 1758–1859. Skiftedokumenter 1778–1859. Div. sager om skiftevæsenet 1820–38. Registrerings- og vurderingsprotokoller 1763–1882. Auktionsprotokoller 1753–1868. Sager om auktioner 1826–59. Sager om beskatningsforhold ca. 1828–ca. 1880. Opgørelser for heste- og bådskat ca. 1860–92. Sager om told- og postvæsen mm. 1825–95. Sporteljournaler 1822–90. Div. regnskabsprotokoller 1819–69. Protokoller over valg til kolonialrådet 1852–1905. Sager om St. Jan stadshauptmand 1830–58. Regnmålingsprotokoller 1852–1908.

ARKIVVÆSENETS ARKIV

Arkivvæsenets arkiv består af 1) arkivalier, som stammer fra Rigsarkivets egen administration siden 1889 og fra dets forløbere, Gehejmearkivet og Kongerigets arkiv, samt af 2) arkivalier før 1861/64, som er overført hertil fra de civile centralforvaltningers interne arkivadministration. Arkivvæsenets arkiv omfatter ikke arkivalier fra den ældre militære centraladministrations interne arkivforvaltning, og dets indhold af interne arkivadministrative arkivalier fra den civile centraladministrations hovedområder er ikke komplet. Større eller mindre dele af de pågældende forvaltningsområders arkivalier vedr. arkivforhold er fortsat ordnet og registreret sammen med disse forvaltningers øvrige arkivalier, f.eks. Rentekammerets arkiv, og skal altså tillige søges i den pågældende forvaltningsgrens arkiv.

Registrering: FA 7 nr. 1, Arkivvæsenets arkiv – 1963, (dupl.) 1965. Denne registratur er til dels en revideret udgave af folio-reg. 172, som er en maskinskrevet oversigt (1939) over Arkivvæsenets arkiv før 1889.

ARKIVKONTORER INDTIL 1884

Danske kancellis arkivkontor (1580)–1848

Indhold: Korrespondance, arkivfortegnelser, div. akter om arkivalier.

Tyske kancellis arkivkontor 1601–1730

Indhold: Arkivfortegnelser, div. sager.

Litteratur: VA VII, Tyske kancelli I, 1946, s. XXXIV–XLII.

Justitsministeriets arkivkontor (1846)–1860

Indhold: Sager om aflevering og kassation af arkivalier.

Indenrigsministeriets arkivkontor (1701)–1862

Indhold: Korrespondance og div. sager.

Det slesvigske ministeriums arkivkontor (1849)–65

Indhold: Korrespondance og udlånsprotokol.

Rentekammerets og Kamrenes forenede arkivkontor (1685)–1848

Kamrenes forenede arkiver omfattede arkiverne efter Rentekammeret, de finansielle kollegier, Generaltoldkammeret og Kommercekollegiet. Fra 1861 indgik arkiverne for størstedelen i Kongerigets arkiv.

Indhold: Korrespondance og div. sager.

Litteratur: VA XII, Rentekammeret I, 1964, s. XIX–XLII. Afhandlinger om arkiver ved Rigsarkivets 75 års jubilæum 1964 s. 139–155 (Jens Holmgaard).

Kongerigets arkiv (1847)–1884

Kongerigets arkiv blev oprettet 1861 som et fællesarkiv for de kongerigske ministerier og bestod af det gamle Kamrenes forenede arkivkontor – dvs. Indenrigs- og Finansministeriets arkiver – samt af Justitsministeriets og Kultusministeriets arkiver. Først fra 1875 blev dets officielle betegnelse: Kongerigets arkiv. Det henhørte 1861–69 under Indenrigsministeriet, fra 1869 lige som Gehejmearkivet under Kultusministeriet. Fra 1889 udgjorde Kongerigets arkiv Rigsarkivets 2. afd.

Indhold: Korrespondance, sager om arkivundersøgelser.

GEHEJMEARKIVET (1296)–1882

Under enevælden var Gehejmearkivet kongens og rigets arkiv i Kbh., hvortil de ældre rigsarkivalier var blevet overført fra Vordingborg og Kalundborg, fra sidstnævnte slot til Kbh.s slot i 1582. Gehejmearkivet, som siden 1720 havde sin egen bygning på Slotsholmen, bestod som arkivinstitution indtil 1889, omend siden 1883 under fælles ledelse med Kongerigets arkiv. 1889 indgik Gehejmearkivet i Rigsarkivet som dettes 1. afd.

Indhold: Korrespondance, årsberetninger, div. sager.

Litteratur: A. D. Jørgensen: *Udsigt over de danske Rigsarkivers historie*, 1884. Harald Jørgensen: *Nordiske arkiver*, 1968. C. F. Wegener (udg): *Aarsberetninger fra Det kgl. Geheimearchiv I–VI*, 1852ff. Arkiv 6. bd., 1976, s. 108ff., 8. bd., 1980, s. 73ff. (H. Kargaard Thomsen).

DE FORENEDE ARKIVER (1879)–1889

De forenede arkiver er en betegnelse for Gehejmearkivet og Kongerigets arkiv under fælles ledelse af gehejmearkivar A. D. Jørgensen 1883–89.

Indhold: Korrespondance mm. *Papirkommissionen af 1886. Rigsarkivets historiske papirsamling.*

Litteratur: A. D. Jørgensen (udg): *Meddelelser angaaende Det kgl. Gehejmearkiv og det dermed forenede Kongerigets Arkiv for 1883–85, for 1886–88.*

TILLÆG: ARKIVREGISTRATURER

Ældste danske arkivregistraturer. For størstedelen udgivet i T. A. Becker, William Christensen m.fl. (udg): *De ældste danske Arkivregistraturer*, 1854–85, 1910.

Tyske kancellis arkiv ca. 1540–1757

Indhold: Div. registraturer.

Arkiver vedr. Hertugdømmerne ca. 1545–1864

Indhold: Registraturer over Gemeinschaftliches Archiv, Hansborgarkivet mm., jf. Sønderjyske fyrstearkiver s. 745ff.

Gehejmearkivet ca. 1450–1882

Indhold: Ældste efterretninger om Rigsarkivet til 1660 (bl.a. Frederik 1.s danske registratur). Designationer fra Peder Reedtz' og Griffenfelds tid, især vedr. TKUA ca. 1660–ca. 1700. Div. registraturer mm., især fra C. F. Wegeners embedstid, ca. 1780–1882. Alf. reg. til folioreg. 10–14, udarb. af G. J. Thorke-lin. Kronologisk oversigt over indholdet af Herredags-dombø-gerne 1537–66. Registraturer mm. over kongehus- og kabinets-arkivalier fra 1768–1848, 1841–49. C. F. Wegeners registrant over nyere kongehusarkiv 1848–83.

Landsarkiverne

Indhold: Især kopier af ældre registraturer i landsarkiverne.

Arkiver uden for Rigsarkivet

Indhold: Div. ældre registraturer over arkiver uden for RA, bl.a. pergamentsbreve i Halmstad Rådhusarkiv 1869, danske urkun-der i Hamborgs Stadsarkiv indtil 1520, 1867 og danske breve i Campen 1857.

RIGSARKIVET 1889–

Rigsarkivet er oprettet 1889 af institutionerne Gehejmearkivet (»1. afd.«) og Kongerigets arkiv (»2. afd.«) og bestod fra begyn-delsen af Hovedarkivet – i alm. sprogbrug: Rigsarkivet – og tre provinsarkiver, fra 1907 landsarkiver, i Kbh., Odense og Viborg. Hertil kom 1931 det fjerde landsarkiv i Åbenrå. Fra 1976 er Hovedarkivets officielle betegnelse Rigsarkivet.

Litteratur: Axel Linvald: *Dansk Arkivvæsen*, 1933, Harald Jørgensen: *Nordiske arkiver*, 1968. *Medd. om Rigsarkivet for 1889–91, for 1892–94, for 1895–97, for 1898–1900. Medd. om Rigsarkivet med Provinsarkiverne for 1901–05, Medd. om Rigsarkivet med Landsarkiverne for 1906–15, 1920; for 1916–20, 1922. Medd. om Rigsarkivet for 1921–55, 1958; om landsarkiverne for 1921–55, 1960; om Rigsarkivet og landsarkiverne for 1956–60, for 1961–65, 1968. Medd. om Rigsarkivet og landsarkiverne for 1966–75, 1978. Danmarks arkiver*, 1982.

Rigsarkivet 1889–1963

Indhold: Korrespondance. Lånejournaler. Års- og månedsberetninger. Budget- og regnskabssager. Sager om arkivbygninger. Aflevering og kassation af arkivalier. Personale og besøgende. Div. sager og tegninger til arkivbygninger. NB: Landsarkivernes arkiver er i de respektive landsarkiver.

Rigsarkivet 1964–

Pr. 1.1.1964 overgik Rigsarkivet til et nyt *journalssystem* (arkivsystem), hvorefter sagerne journaliseres og henlægges efter emne i overensstemmelse med »faste« numre i en journalplan. Arkivdannelsen er inddelt i 5- eller 6-årige journalperioder (1964–69, 1970–75, 1976–81 osv.). Til hver journalperiode hører journalplan, journal (indbundne løsblade), kopibøger og journalsager samt et alf. navnekartotek m. henvisning til journalnr. Vidsomsager i forbindelse med publikums forespørgsler om historiske og arkivmæssige emner er noteret alf. efter emne i *Dressel-kartotek* (i reg.vær., se s. 31) med henvisning til journalnr. Rigsarkivets journal føres i Sekretariatet og er fælles for alle Rigsarkivets afdelinger. Dog føres på afdelingerne visse særlige journaler, som omtales ndf. Sager om *Danica* i udenlandske arkiver er ordnet efter land.

1. afdeling

Projektjournal m. sager om ordning og registrering af arkivalier under 1. afd. (hovedsageligt arkivalier fra før 1848 og hofarkiver). *Bestillingssedler* til benyttelse af arkivalier 1917ff. alf. ord-

STATSBREVET
OFFENTLIGE ARKIVER
JOURNALSAG: 1982

Nummer: 227/1-1982

EKSPEDITIONSBEMÆRKNINGER					
IN	PR	Bemærkning	Dato	YR	Ansvarlig
	MI	Vejsplystiler			
	MI	Vejsplystiler			
Afmøder		Fremfølgere		Fremfølgere	
12. 82		22. 82			
17. 82		22. 82			
AFLEVERINGER			EDS-ARKIVALIER		
Kategori	Navn i genvejning	Klassifikationsbetegnelse			
		Afleveringsliste			
		Registrationskort			
		Arkiveringsmateriale			

MILJØMINISTERIET, Planstyrelsen (10. kontor)
Højborgsgade 25, 1077 København K
Tlf. 34-20-3   Telefon (02) 33 87 60

Arkivvæsenets arkiv: Rigsarkivet, Journal for offentlige arkiver, J. nr. 1896. På billedet ses gl.nr. – Afleveringssag 1982 vedr. Miljøministeriet, Planstyrelsen (10. kontor). Afleveringssager indeholder foruden et eksemplar af afleveringsdesignationen andre oplysninger om arkivet og den arkivdannende institution.

net i 5-års perioder efter låners navn (alle ekspeditioner til læsesal, bortset fra folketællinger, lægds- og søruller).

2. afdeling

Journal for offentlige arkiver m. sager om arkivbestand, -tilsyn, kassation og aflevering af arkivalier fra institutioner, hvis arkivforhold hører under RAs 2. afd. (departementer, direktorater og andre centrale styrelser i Kbh. med hele landet som virkeområde, dog ikke forsvarrets institutioner). Sagerne er ordnet efter et proveniensnr. i *Ældre række –1973* og *Stamrække 1974ff*, der omfatter sager i den 1974 indførte turnus, hvorefter institutionerne hvert 5. år meddeler oplysning om arkivdannelse, evt. kassationsbehandling og evt. foretager aflevering. *Afleveringsfortegnelser* er i en særlig række, ordnet efter proveniensnr.

Administrative samlinger indeholder div. informationsmateriale om den offentlige forvaltning (20. årh.), jf. Wilh. von Rosen: *Administrative samlinger*, Arkiv 1974.

3. afdeling, Forsvarets Arkiver

Oprettet 1848 som Krigsministeriets arkiv, fra 1921 Hærens arkiv. Overgik 1971 til Rigsarkivet, fra 1980 kaldet 3. afdeling, Forsvarets arkiver.

Litteratur: Knud C. Rockstroh: *Oversigt over de vigtigste afdelinger af Krigsministeriets Arkiv og Vejledning med Hensyn til Benyttelsen*, Fortid og Nutid 1919. Carl von Kohl: *Hærens Arkiv. Dets Historie, dets Placering, Inddeling og Opgaver*, 1946. L. Sabroe: *Hærens Arkiv*, Militært Tidsskrift 1962.

Afleveringsjournal m. sager om afleveringer fra militære myndigheder samt person- og institutionsarkiver vedr. militære emner. Sagerne er ordnet systematisk efter de militære værnstruktur 1981. *Kartotek over forespørgsler* ordnet alf. efter emne (stikord).

4. afdeling

Privatarkivjournal m. sager (P-sager) om aflevering, ordning og registrering af private institutioners og personers arkiver. Sagerne er ordnet og journaliseret i litragrupper efter arkivskabende institutions eller persons navn. Sager om accession til Håndskriftsamlingen, Seglsamlingen mm. er i gruppen Varia, fortløbende nummereret. Ældre akter (fra ca. 1920) om aflevering mm. er tilakteret. Generalrepertorium for privatarkiver (jr. s. 845) henviser til journalnr. – Før 1964 indførtes afleveringer fra private i den såkaldte gavebog.

PRIVATARKIVER

Grundstammen i Rigsarkivets samling af private arkiver er de brevkister, hvor adelige opbevarede deres breve. Sådanne brevkister kendes fra slutningen af middelalderen og især fra det 16. årh. og derefter. De opbevarede oprindeligt på adelsgårdene, senere på mere sikre opbevaringssteder; den jyske adels således i Viborg domkirke, den fynske i domhuset i Odense, den sjællandske i Helligåndshuset i København, fra det 17. årh.s begyndelse i Frue kirke. I det 18. årh. kom de til Gehejmearkivet. I tiden herefter suppleredes disse arkiver især med privatarkiver efter en række betydende embedsmænd. I 1922 dannedes på initiativ af historikeren Aage Friis (1870–1949) Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie (Videnskabernes selskabs Arkivkommission), der forestod registreringen af et betydeligt antal arkiver i privat eje, hvoraf hovedparten med tiden er afleveret til Rigsarkivet. I 1960'erne er Arkivkommissionens indsamling af private arkiver gradvist overgået til Rigsarkivet. Både for Arkivkommissionen og for Rigsarkivet har hovedsigtet været at indsamle og bevare embedsmænds og politikeres papirer som et supplement til offentlige myndigheders arkiver. Med hovedvægten på embedsmænd og politikere omfatter samlingen af privatarkiver arkiver efterladt af danske – især »kendte« personer – i næsten alle samfundslag og stillinger.

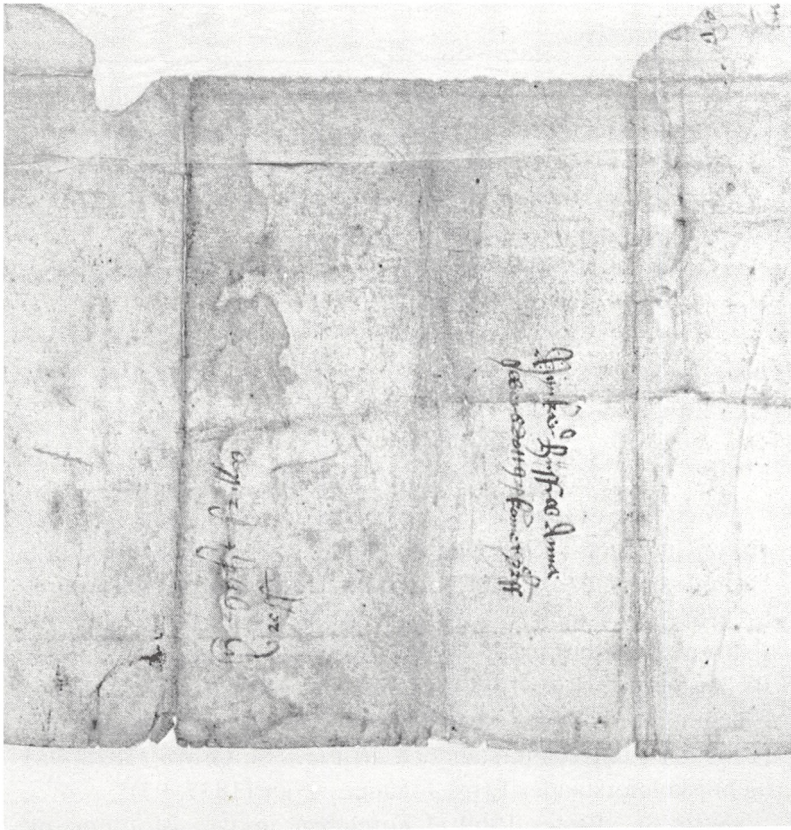
Privatarkiver i Rigsarkivet består af tre grupper: Personarkiver, Institutionsarkiver og Godsarkiver.

PERSONARKIVER

Personarkiverne omfatter private personers papirer: Korrespondance, optegnelser, dagbøger, manuskripter til artikler og taler mm. Siden 1960'erne henvender Rigsarkivet sig systematisk til

kære husbond». Øverste del af papiret mangler, men indsnittene viser, hvorledes brevet har været sammenfoldet og lukket. Udenpå står adressen: Min kære hustru Anne Iversdatter komme dette brev – med verbet karakteristisk i konjunktiv. En lidt yngre arkivpåskrift, vist med dattersønnen Anders Billes hånd, lyder: Hr. Eggert Frilles brev. (Udg. ved W. Christensen i Missiver II nr. 7.)

Embedsmandsarkiver er personlige arkiver om tjenstlige anliggender, skabt af embedsmænd uden om institutionens ordinære arkivdannelse. Sådanne arkiver er som regel opbevaret og senere afleveret til Arkivvæsenet af den pågældende institution. De er registreret og opstillet i tilknytning til institutionernes arkiver, se f.eks. s. 271, 459–62, 638ff. Grænsen mellem embedsmandsarkiver og embedsmænds privatarkiver er flydende. Afgørende for, om et sådant arkiv ender i den ene eller anden gruppe er som regel, om arkivet ved embedsmandens død opbevarede i institutionen eller i hans bolig. En række militærpersoners embeds- og privatarkiver er i 3. afd., Forsvarets arkiver.

For personarkiver gælder særlige *tilgængelighedsbestemmelser*, som i hvert tilfælde er aftalt med giveren. Den mest benyttede formulering lyder: »Utilgængeligt efter 80-års reglen, dog adgang med rigsarkivarens tilladelse«, således at de 80 år regnes fra hvert enkelt stykkes tilblivelsestidspunkt.

Alle private personarkiver er nummereret med et *privatarkivnummer* (om pergamenter se ndf.).

Registrering: Større, samlede registraturer: VA VIII, Erik Kroman: Privatarkiver før 1660, 1948. VA IX, Henny Glarbo: Privatarkiver fra Tidsrummet 1660–1800, 1952. VA IV, Kr. Erslev: Privatarkiver fra det 19. Aarhundrede, 1923 (forældet).

Udsendelse af registraturer over *enkeltpersoners eller familiers arkiver* indledtes i 1963 med Foreløbige arkivregistraturer, serie 8 (duplikeret), der kom til at omfatte: Departementschef Andreas Frederik Asmussen (1840–1914), krigsminister Jesper Jespersen Bahnsen (1837–1922), litteraturhistorikeren Sophus Birket-Smith (1838–1919), professor Heinrich Oscar Günther Ellinger (1857–1947), sognepræst Johannes Ferdinand Fenger (1805–61), højskoleforstander Carl Frederik Grove (1828–95) og højskoleforstander Ernst Johannes Trier (1837–93).

»Serie 8« afløstes 1969 af Foreløbige arkivregistraturer, ny serie (trykt), hvoraf indtil 1978 udsendtes: politikeren Andreas Frederik Krieger (1817–93), statsminister Niels Neergaard (1854–1936), politikeren Chresten Berg (1829–91), hustruen Maren Berg (1858–1921) og politikeren Sigurd Berg (1858–1921), politikeren Lars Dinesen (1838–1915), slægten Hegermann-Lindenchrone (ca. 1742–1951), slægten Glahn (1750–1965), historikeren Aage Friis (1870–1949), Heibergarkiver (P. A. Heiberg, Johanne Luise og Johan Ludvig Heiberg, Thomasine Gyllembourg) (1782–1894).

Siden 1973 er udsendt duplikerede (blå A4) registraturer i en ikke-seriebetegnet række, hvoraf der indtil 1982 er udkommet over 100 enkeltregistraturer. De er udsendt til større arkivinstitutioner og videnskabelige biblioteker.

Privatarkiver af mindre omfang er registreret på registreringsblade i Generalrepertorium for privatarkiver (i reg.vær.), hvor også oversigt over nyligt modtagne, uregistrerede arkiver og evt. pakkefortegnelse er anført. Duplikerede og maskinskrevne registraturer (oftest i folioformat) er opstillet i alf. orden i reg.vær.

Her findes tillige et antal registraturer over privatarkiver uden for Rigsarkivet, dvs. i privat eje eller i andre arkivinstitutioner.

Hjælpe midler: Oversigt over private personarkiver i Rigsarkivet, FA ny serie nr. 3, 1972, omfatter i alf. orden alle private personarkiver på papir, afleveret til Rigsarkivet indtil 1972. Oversigten er under revision og ajourføring og kommer til at indeholde kortfattede oplysninger om arkivets indhold foruden om navn, persondata, omfang og privatarkivnummer.

Generalrepertorium for privatarkiver er en alf. ordnet række af registreringsblade (løsblade), hvorpå oplyses om arkivskaberens navn og personlige data, arkivets omfang, af hvem det er afleveret, tilgængelighedsbestemmelser, henvisning til afleveringssags journalnr. (se s. 839), samt om hvorledes arkivet er ordnet og registreret. Mindre omfattende arkiver er registreret på registreringsbladet, mens der for mere omfattende arkivers vedkommende henvises til særlige trykte, dupliserede eller maskinskrevne registraturer (i reg.vær). Privatarkivnummeret benyttes ved bestilling til læsesal eller udlån (om pergamenter, se ndf).

Brevskriverkartoteket, som er delt i to afdelinger, før og efter 1660, er et kartotek over breve i privatarkiver, alf. ordnet efter brevskriver (afsender). Brevskriverkartoteket er ikke fuldstændigt, da det dels ikke indeholder angivelse af breve i uregistrerede privatarkiver, dels ikke altid medtager de breve, som inden for det enkelte privatarkiv er henlagt sammen med andre dokumenter i saglig orden, dvs. som sager, og ikke i en særlig række af breve. Kartoteket henviser til afsender og til det privatarkiv, hvori brevet findes. Heri indgår tillige breve i *Rigsarkivets brevsamling*, som omfatter breve til ukendte eller uidentificerede modtagere.

Et alf. *Emnekartotek* er under opbygning.

Modstandsbevægelsens arkiver er omtalt med en fortegnelse (ikke komplet) i Fortid og Nutid XXII, 1966, s. 118–36. Beretninger fra besættelsestiden og Nøgle til modstandsbevægelsens dæknavne er i Håndskriftsamlingen IV, jf. folioreg. 204.

Missionsarkiver, dvs. arkivalier vedr. ydre mission af både statslig og privat proveniens er omtalt i C. Rise Hansen: *Oversigt over missionsarkiver i det danske Rigsarkiv pr. 31. december 1981*, (dupl.) 1982.

Litteratur: A. Thiset: Danske adelige Brevkister. Registraturer fra

det 15.–17. årh., 1897. Will. Christensen: *Opbevaring af adelige Brevkister*, Repert. 2. rk. VIII, 1936 s. 258–66. H. Hjelholt: *Omordning og Registrering af ældre og nyere Privatarkiver*, Fortid og nutid XV, 1943–44. Vello Helk: *Rigsarkivets nyere registraturer over privatarkiver*, Personalhistorisk Tidsskrift 1980 s. 111ff.

Personarkiver på pergament

Personarkiver på pergament opbevares særskilt sammen med Rigsarkivets andre pergamenter. Pergamenter før 1450 er indordnet i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række (se s. 49). Pergamenter 1451ff i private personarkiver er ordnet *alfabetisk efter proveniens* (brevmodtager).

Foruden de proveniensordnede privatarkiver findes tre andre samlinger af privatarkiver på pergament: *Privatarkiver kronologisk række* indeholder div. pergamenter samt enkelte papirsbreve 1327–1844 og udat., som det ikke har været praktisk at ordne efter hver enkelt brevmodtager. *Adelsdiplomer* 1430–1848 er kronologisk ordnet. Forrest i gruppen er en fortegnelse over nobiliterede indtil Frederik 5.s tid. *Lærebreve* (17.–18. årh.) er ordnet efter fag. For disse grupper gælder også, at pergamenter før 1451 er indordnet i Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række.

Registrering: Alle pergamenter, herunder pergamenter af privat proveniens er optegnet i folioreg. 230: Kronologisk fortegnelse over RAs pergamentsbreve og ældre papirsbreve I–III.

Pergamenter indtil 1450 i Ny kronologisk række bestilles til læsesalen efter folioreg. 231: Middelaldersamlingen. Ny kronologisk række –1450. Pergamenter 1451ff bestilles til læsesalen ved hjælp af folioreg. 264.

Folioreg. 264 Privatarkiver på pergament, 1982, registrerer hvert enkelt stykke alf. efter arkivskaber (proveniens) og herunder kronologisk; medtager samtlige pergamenter – også fra 17.–19. årh.

Pergamenter før 1660 i private personarkiver er summarisk registreret i VA III, 1948.

Kun for så vidt der til et privatarkiv foruden pergamenter også

hører papirsarkivalier, har dette et privatarkivnummer og er opført i ovf. nævnte *Oversigt over private personarkiver i Rigsarkivet* og i *Generalrepertorium for privatarkiver*.

Privatarkiver kronologisk række, Adelsdiplomer, Lærebreve: Seddelreg. XVII.

INSTITUTIONSARKIVER

Institutionsarkiverne omfatter arkiver fra private institutioner mm. af mange forskellige typer: partier, foreninger, folkelige bevægelser, selskaber, udvalg, komitéer o.lign. samt arkiver, som stammer fra flere personer, f.eks. vandrebøger.

Følgende partier har afleveret arkiver til Rigsarkivet: Danmarks retsforbund, Det konservative folkeparti (Højre), Kristeligt folkeparti, Liberalt centrum, Den danske folkeforening (Martsforeningen), Det radikale venstre, Socialdemokratiet (kopi af forhandlingsprotokoller), Venstre samt div. vælgerforeninger, ungdomsorganisationer mm. Gruppen Ministermødeprotokoller omfatter ministeriet Eriksen-Kraft (1950–53). I den ndf. nævnte *Oversigt over private institutionsarkiver* er henvisninger til andre ministermødereferater.

Arkiver fra modstandsbevægelsen under og efter besættelsen 1940–45 er placeret under modstandsgruppens eller regionens navn. Visse arkiver med tilknytning til besættelsesmagten, som ved befrielsen 1945 beslaglagdes, er overført til institutionsarkiverne.

Private institutioners arkiver er normalt utilgængelige i 50 år fra oprindelsestidspunktet, dog således at den pågældende institution eller forening – i visse tilfælde rigsarkivaren – kan meddele dispensation.

Hjælpeidler: Oversigt over private institutionsarkiver i Rigsarkivets 4. afdeling, (dupl.) 1979, opregner i alf. orden de indtil udgangen af juni 1979 afleverede private institutionsarkiver med kort angivelse af indhold, omfang og registreringsform samt privatarkivnr. I det systematiske register heri er institutionsarkiverne fordelt efter flg. grupper: Faglige og ideelle organisationer, fonds og legater, hobby og fritid, humanitære organisationer, indsamlinger, kirkelige organisationer, kulturelle organisationer,

nationale organisationer, organisationer med tilknytning til besættelsestiden 1940–45, politiske organisationer, presse, studenterorganisationer, ungdomsorganisationer, vandrebøger, virksomheder, diverse. Om *Generalrepertorium* for privatarkiver, se ovf.

Registrering: Det radikale Venstre (1903–59), FA ny serie nr. 10, 1975. I *Generalrepertorium* for privatarkiver henvises til øvrige dupliserede eller maskinskrevne registraturer i reg.vær. eller til pakkefortegnelse i afleveringssag. Mindre institutionsarkiver er registreret på registreringsblad i *Generalrepertoriet*.

GODSARKIVER

Samlingen af godsarkiver omfatter alene en række ældre godsarkiver; nyere godsarkiver må søges på landsarkiverne. Blandt de største arkiver er: Barritskov 1356–1768, stamhuset Benzon 1329–1557, Gammel Estrup 1276–1760, Gisselfeld 1478–1650 Solvig i Sønderjylland 1390–1693, Torstedlund 1454–1694, Trudsholm 1378–1661 m.fl. Arkivalier (både pergament og papir) indtil 1450 er indordnet i *Middelaldersamlingen*. Ny kronologisk række (se s. 49ff). Lyngbygård i Skåne (Trolle-Ljungby), se *Arkivalier af fremmed proveniens* s. 737.

Registrering: Seddelreg. XVI (ufuldstændig).

ÆLDRE, NU OPLØSTE SAMLINGER

Gehejmearkivarerne Grams og Langebeks arbejde på at skabe et dansk diplomatarium nåede ikke ud over det forberedende stade, og ordningen af Gehejmearkivets mængder af middelalderdokumenter nåede ikke videre end til en grovsortering i nogle lange kronologiske rækker. Først under gehejmearkivarerne Voss og Thorkelin kom der for alvor gang i ordningsarbejderne. Resultatet heraf var en række emneordnede og topografiske samlinger, der rakte langt ud over middelalderen. I det 18. årh. var man endnu ikke nået til erkendelse af proveniensprincippet's fordele og hensigtsmæssighed ved ordning af arkiver, og endnu langt ned i det 19. årh. lod man sig – hvis man i det hele taget gjorde sig arkivteoretiske overvejelser – lede af pertinensprincippet.

Da Rigsarkivet havde afløst Gehejmearkivet og de øvrige statslige arkiver, forestod der omfattende ordnings- og omordningsarbejder. I årene ca. 1890–1920 blev så at sige alle de gamle samlinger opløst, og proveniensprincippet kom til helt at dominere disse omordninger – i så høj grad, at man skabte en lang række provenienser, som aldrig har eksisteret, eller ikke har eksisteret i den form, de er genskabt i. Problemet har været størst m.h.t. de middelalderlige samlinger, hvor man i bedste fald kun kunne retablere den primære proveniens og derved ofte kom til at splitte samhørende arkivalier. De mange bittesmå arkivfonds bestående af et enkelt eller nogle få dokumenter har længe været et irritationsmoment, da disse arkivalier ofte blev flyttet uden tydelig mærkning og angivelse af den nye placering og derfor let kunne gå forkert på plads efter benyttelse. Dette er nu søgt afhjulpet ved at lægge alle dokumenter indtil 1450 i én kronologisk række, se Middelaldersamlingen s. 49.

I det følgende redegøres for de opløste samlinger af middelalderlige såvel som nyere arkivalier. Samlingerne anføres i alfabetisk rækkefølge.

Samlinger til den danske adels historie (adelsbrevene)

Disse samlinger bestod fortrinsvis af breve fra de adelige privatarkiver, der i brevkister havde været hensat i Frue kirke. De blev 1826 afleveret fra Gehejmearkivet til Det kgl. bibliotek og tilbagegivet 1888.

Ved opløsningen har man forsøgt at retablere de oprindelige adelsarkiver. Da der kun i enkelte tilfælde findes gamle registraturer over sådanne arkiver, som f.eks. Billernes breve på Søholm, har man oftest måttet opfatte den oprindelige brevmodtager som værende arkivskaber og derved fået et stort antal privatarkiver, ofte kun bestående af enkelte dokumenter.

Registrering: Folioreg. 62, som består 1) af en summarisk oversigt over de 59 fascikler adelsbreve, og 2) af forskellige andre samlinger til oplysning om den danske adels historie. Folioreg. 116 er en fuldstændig reg. over indholdet af fascikel 1–59. De opløste samlinger indgår nu i folioreg. 230 og VA VIII, 1948.

Als og Ærø

Als og Ærø er en af de mange topografiske grupper i de Thorke-linske folioregistraturer fra begyndelsen af 19. årh. Samlingen er nu helt opløst.

Registrering: Folioreg. 13, hvori der er noteret ny henlæggelse ved hvert nr.

Arkiver . . .

Se A. fra besættelsestiden, Historisk-genealogisk arkiv.

G. L. Badens samlinger

Historikeren og juristen Gustav Ludvig Baden († 1840) samlede en del originaldokumenter og afskrifter samt enkelte dombøger mm., bl.a. fra Ribe kapitels arkiv og enkelte godsarkiver. I det omfang hans samlinger er indgået i Rigsarkivet, er de nu helt opløst og så vidt muligt tilbageført til de oprindelige provenienser. Dele af materialet er afgivet til landsarkiverne.

Registrering: Folioereg. 143, hvor den nuværende placering oftest er tilføjet.

Arkiver fra besættelsestiden

I lighed med de gamle emneordnede samlinger søgte man i årene efter 2. verdenskrig at samle alt materiale af ikke-statslig proveniens vedr. besættelsestiden 1940–45 under én hovedgruppe. Derved brød man med de almindelige principper for ordning og registrering af private personers og institutioners arkiver. Samlingen er derfor opløst i 1970, og de enkelte arkiver, bl.a. de af Jørgen Hæstrup indsamlede, er nu placeret efter proveniensprincippet og registreret under den enkelte private persons eller institutions arkivnr. – Samtidig blev de mange beretninger, som Hæstrup havde skaffet til veje, overført til Håndskriftsamlingen og samlet anbragt i gruppen Danmark-Norges alm. historie (IV.T.), hvor der i forvejen fandtes beretninger afgivet og indsamlet af andre.

Beretningerne er nu frit tilgængelige, mens arkiverne normalt er undergivet den almindelige 80-års regel.

Registrering: Se Generalrepertorium for privatarkiver samt folioereg. 204 Beretninger fra besættelsestiden.

Litteratur: C. Rise Hansen: *Kilder i Rigsarkivet til besættelsestidens historie*, Fortid og nutid XXII, 1966, s. 81–117.

Blekinge

Gruppen er en af de mange topografiske samlinger, der er helt opløst.

Registrering: Folioereg. 12 og folioereg. 51; normalt er den nye henlæggelse angivet.

Bornholmske dokumenter 1499–1661

Gruppen er en af de nu opløste Thorkelinske samlinger.

Registrering: Folioereg. 10 med tilføjet ny henlæggelse.

Udgave: Samlingen er delvis grundlag for: J. R. Hübertz: *Aktstykker til Bornholms Historie 1327–1565*, 1851.

Danckwartske papirer

Se Schimmelmanske papirer.

Danmark

Gehejmearkivar Voss søgte at skabe system i mængderne af midtaldrelige dokumenter ved at indordne dem i lange topografiske rækker, dels efter de enkelte landsdele/landskaber, dels vedr. Danmark i almindelighed.

Samlingerne blev både betegnet med de enkelte grupperes navne og med fællesbetegnelsen Topografisk samling på pergament. Parallelt hermed dannedes senere en Topografisk samling på papir. Ved opløsningen er dokumenterne så vidt gørligt anbragt efter proveniens. Den nye henlæggelse er i et vist omfang tilføjet de gamle registraturer.

Registrering: Folioereg. 12 og 69(–75).

Danske gejstlige sager

Samlingen er en emneordnet række skabt af Thorkelin. Den er nu opløst, idet dog en ikke ubetydelig gruppe indgår i Rigets arkiv, C1 Forholdet til gejstligheden.

Registrering: Folioereg. 12; normalt er den nye henlæggelse tilføjet.

Danske kongers historie

Samlingen er en af de rækker af papirsbreve, som Thorkelin oprettede i fortsættelse af Langebeks og Voss' kronologisk-topografiske ordning af pergamenterne. Den er nu helt opløst og fordelt på Kongehuset, Danske Kancelli og flere andre arkivfonds. – I ældre litteratur henvises ofte til denne samling med forkortelsen »D.K.H.«.

Folioereg. 45 Danske kongers historie, Fascikel 15, Christian den Tredje. – Side af registraturen over breve fra 1534 skrevet med N. M. Petersens hånd. Yderst til venstre er anført henlæggelsen efter samlingens opløsning, her med Will. Christensens hånd, men langt fra altid den nugældende arkivsignatur, som imidlertid kan findes ved hjælp af dette mellemlid.

Under navnet »Breve til danske Konger« blev samlingen afleveret til Det kgl. bibliotek 1826 og tilbagegivet derfra 1888.

Registrering: Thorkelin og N. M. Petersen (ufuldført) i folioreg. 45. En udførlig seddelreg. i 11 kapsler synes kasseret; den manglede 1965.

Danske samlinger

Danske samlinger er en emneordnet samling, for en stor del dannet af bilag til lensregnskaberne, indlæg til Danske kancellis registranter og andre enkeltdokumenter fra adskillige arkivfunds. Den emnemæssige ordning er baggrund for samlingens andet navn: *Repertorium reale*. – Samlingen blev til stadighed suppleret; bl.a. indordnedes adskillige enkeltdokumenter afleveret af Danske selskab heri.

Samlingen er nu helt opløst og så vidt gørligt tilbageført til de oprindelige provenienser.

Registrering: Folioereg. 31, folioereg. 78–79 (N. M. Petersens registratur), folioereg. 81 (register til foreg.), folioereg. 81a (= afskr. af 78–79).

På et indklæbet ark i folioereg. 78 har V. A. Secher gjort rede for samlingen og opløsningen af den.

Det kgl. danske selskab for fædrelandets histories (Danske selskabs) samlinger

I 1845 indstillede en af Danske selskab nedsat kommission, at selskabets samlinger blev delt, således at den omfattende manuskriptsamling afgaves til Det kgl. bibliotek, mens diplomer og breve mm. afleveredes til Gehejmearkivet. Ved reskript 22.2.1847 bestemtes imidlertid, at den del af samlingen, som skulle overgives til Gehejmearkivet, i stedet skulle afleveres til

---

Folioereg. 78 Danske samlinger. – Side af N. M. Petersens registratur med emnerne apotekere og arv. (Arkiv findes ikke som emne i Repertorium reale). Tilskrifterne angiver henlæggelse efter opløsning af samlingen, men findes langt fra overalt. Stikordene i marginen kan være en hjælp. Således skal brevene til Henrik Krummedige og Dorthe Quie søges i deres privatarkiver, mens Christian 3.s apotekerprivilegium hverken findes under Odense by eller i Cornelius Hamsforts arkiv, men skal søges i Danske kancellis arkiv.

Archiver - Arv. Nr. 15-16.

- (b. Peter Godefrici Brev om samme. Stavet paa Høring-
boem alle Helgøi Aften 1653. *1653*
- c. Peter Godefrici til Corstz Wisker til Kjøbstøile om
samme. og Høringboem Tindlagen for Martini Anna Math. *1653*
- d. Christaan de bierken Privilegia for den i Arminianem
zu Spitzhafen bewilliget. Kopenhagen den 23 Julii Anno
1624.) d. nu: *Thaus 11-1670. X*, Documenta des Aufbaus der
Stadt und Festung Glückstadt 1611-1724-52.
- (e. Simonis Nicovini, h. Paulini Tonles, Conradus Köppe s. C.
til Kong Frederich den Tredie, om de i den wifselige Kønig-
lde in der Stadt Wisker i den her bespandte Kønigstader. Wsk.
Königsdam d. 3 Aug. 1662. Indisch.
- Förder Wike og Nicovini af den Kongerige Confession i Wretsk
til Kongen om den selvsaglige Wretsk, som er sammommen ved
Præben Fredericis Schickling og hans Confesler. Datum 12 May
Anno 1662.) (Bogge paa Lyke)

Peter Godefr.
Høringboem
Cordus Wisker til
Kjøbstøile
Wisker
Simonis
Paulini
Conradus Köppe
Nicovini
Frederic
Schickling
Frederic
Schickling
Frederic
Schickling
Frederic
Schickling

Archiver

- 15. [Kong Christian den Tredie Brev og Privilegion for Hertzen
i Skotte. Te Hertzen bekræfter en vor Gaard liggende i vor
Kjøbstad Skotte imellem de Wreide, Kungsgaard og Kungshof
som Hertzen Cornelis her i Norge. Hertzen Cornelis og hans Wreide
hørm og desor Brev og Skatte paa Privilegion. Kjøbstad
Tindlagen wsk eller Papir paa Wsk. (H. Wisker)]

Cornelis
Hertzen
Cornelis
Hertzen
Cornelis
Hertzen

Archiveri for Arv

- 16. [a. Peter Brockenhuis Landdommer i Nørre-Jylland og Nid
Sjælland Landtingstorer, deres andre Brev, at Brev eller Hertzen
Kjøst til Wreide var de Wreide Hertzen paa Hertzen Landting angaaen. Hertzen
de Hertzen til sin Broder og Te Hertzen paa sin Gaard.
Original paa Papir med de wsk. og Wsk.]
- [b. Kong Hans til Kong Christian Broder, om de i den wifselige Kønig-
lde in der Stadt Wisker i den her bespandte Kønigstader. Wsk.
Königsdam d. 3 Aug. 1662. Indisch.
- [c. Kong Hans til Kong Christian Broder, om de i den wifselige Kønig-
lde in der Stadt Wisker i den her bespandte Kønigstader. Wsk.
Königsdam d. 3 Aug. 1662. Indisch.]

Hertzen
Kjøst
Hertzen
Kjøst
Hertzen
Kjøst
Hertzen
Kjøst
Hertzen
Kjøst

Det historisk-genealogiske arkiv ved Ordenskapitlet, se s. 860. Med Danske selskabs samlinger fulgte tillige de manuskripter, som havde tilhørt Det kgl. genealogisk-heraldiske selskab, se s. 000. Ved Det historisk-genealogiske arkivs nedlæggelse i 1849 indlemmedes dets samlinger i Gehejmearkivet.

Danske selskabs samling var ordnet i tre kronologiske rækker: danske og norske membraner (pergamenter) og papirsbreve. Samlingen opløstes 1916–20, og materialet placeredes efter proveniensprincippet.

Registrering: Folioereg. 142.

Litteratur: B. Kornerup: *Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie 1745–1945*.

Fyn og smålandene

Såvel Falster og Lolland som Fyn med Langeland var særlige grupper i den af Voss ordnede *Topografisk samling på pergament*. Efter opløsningen er ny henlæggelse oftest anført både i Thorkelins og Voss' registraturer.

Registrering: Folioereg. 12. Folioereg. 72 (en omskreven registratur over Voss' ordning med div. suppleringer, bl.a. som følge af afleveringen fra Danske selskab).

Gemeinschaftliches Archiv

Gemeinschaftliches Archiv er den almindelige tyske betegnelse for det *fællesarkiv*, som ved Hertugdømmernes deling 1544 forblev på Gottorp og senere fik betydelige udvidelser, bl.a. ved indlemmelse af Hansborgarkivet.

En del dokumenter overførtes efter registrering 1671 til Kbh. Efter inddragelsen af den hertugelige del 1721, blev Gottorp-arkivet registreret 1732–33 af arkivsekretær E. Lohmann (folioereg. 32) og derpå overflyttet til Kbh., hvor man senere har foretaget supplerende registreringer. I 1880'erne foretog A. D. Jørgensen en udskillelse af Hansborgarkivet, som dog var ufuldkommen på flere punkter. Senere blev de udenrigspolitiske akter fra 1520'erne udskilt, og i 1936 blev et stort antal ældre Schauenburgske dokumenter afleveret til Tyskland, så at en omordning af

de resterende dele af fællesarkivet var påtrængende. I 1940'erne og 1950'erne nyregistrerede Erik Kroman de sønderjyske fyrstearkiver og udskilte alle de resterende sager ældre end 1544 af fællesarkivet. Det består nu kun af arkivalier 1544ff., som har været fælles for de regerende fyrster.

Registrering: Folioereg. 32–36 og 38–44, hvoraf 32a er en oversigt over fordelingen efter afslutningen af omordningen 1959. – VA X, 1959, særlig s. 55–61.

Det genealogisk-heraldiske selskab

Se Det historisk-genealogiske arkiv ved Ordenskapitlet.

Gotland

Denne samling er lige som de øvrige topografiske samlinger opløst og overført til Rigets arkiv D13 Gotland, Privatarkiver m.fl. arkivfonds. Regnskaberne er indordnet i de almindelige regnskabsrækker.

Registrering: Folioereg. 12, hvor der enten er tilføjet Repertoire-nr. eller nuværende henlæggelse. Folioereg. 52.

Halland

Gruppen er en af de topografiske grupper, som er helt opløst og indordnet efter proveniens.

Registrering: Folioereg. 12 og 51; oftest er den nye henlæggelse angivet.

Hansborgarkivet

Navnet gælder det arkiv, som blev opbevaret på det slot at samme navn, som hertug Hans byggede 1557 på en holm i Haderslev fjord. – Ved hertug Hans' død 1580 overførtes en del af Tønderhus-arkivet hertil. Hansborgarkivet blev revideret 1599 og dele af det derpå overført til Gottorp, hvor det i 1671 blev indordnet i fællesarkivet. 1886–88 foretog A. D. Jørgensen en udskillelse, som ikke var ganske konsekvent. Enkelte sager blev afleveret til

Tyskland 1936. En endelig ordning og registrering blev gennemført af Erik Kroman i 1940'erne og 1950'erne.

Registrering: Folioereg. 124 og seddelreg. 83 (begge ufuldstændige og forældede). VA X, 1959 s. 62–103 (Hans d. ældres arkiv = Hansborgarkivet i retableret skikkelse).

Det historisk-genealogiske arkiv ved Ordenskapitlet

Det historisk-genealogiske arkiv oprettedes 1845 som en institution under Ordenskapitlet og lededes af historikeren Tyge Becker (1812–69). Arkivets formål var at indsamle materiale til personal- og lokalhistorien, frelse dokumenter, som truedes af undergang og give publikum adgang til dem. I dette arkiv indlemmedes en del af *Det kgl. danske selskab for fædrelandets histories (Danske selskabs) samlinger* (se s. 856) og det hermed i 1810 forenede *Kgl. genealogisk-heraldiske selskabs samlinger* (sidstnævnte nu i Rigsarkivets Håndskriftsamling XIII, se s. 875 og folioereg. 112). På Civillistekommissionens forslag nedlagdes Det historisk-genealogiske arkiv i 1849, og dets samlinger indlemmedes i Gehejmearkivet, hvor de opløstes og så vidt muligt fordeltes på Gehejmearkivets forskellige samlinger.

Registrering: Folioereg. 97, hvori henvises til de nu opløste samlinger i Gehejmearkivet, hvortil Det historisk-genealogiske arkivs samlinger henlagdes.

Indhold: Den nu resterende del af arkivets samlinger består hovedsageligt af afskrifter af love, bekendtgørelser, skøder, prædikener, digte, madopskrifter, husråd o.lign. samt enkelte originalhåndskrifter (opstillet i tilslutning til Håndskr.saml.).

Det historisk-genealogiske arkivs arkiv 1845–49 er i samlingen af private institutioners arkiver (arkiv-nr. 10.046).

Litteratur: Vello Helk: *Det historisk-genealogiske Arkiv ved Ordenskapitlet*, Arkiv, 1967, s. 193–246.

Håndfæstninger og recesser

Se Recesser.

Jylland (Nørrejylland)

Gruppen er en af de topografiske rækker, hvori Voss og Thorke-
lin indordnede hovedstammen af de middelalderlige pergamen-
ter. Ved opløsningen har en meget stor del af dokumenterne
vedr. Jylland kunnet indordnes i Rigets arkiv, Indre forhold, C6
Adkomstbreve.

Registrering: Folioereg. 12 og 73.

Kronologisk samling 1523–43

Samlingen er dannet af Johan Grundtvig og bestod bl.a. af en del
regnskaber, som siden er overflyttet til folioereg. 108a. Andre
stykker var tidligt blevet udskilt, og de resterende dele af samlin-
gen blev omordnet 1916–17, således at den nu må anses for helt
opløst.

Registrering: Grundtvigs registratur (seddelreg. 92) er for perio-
den 1523–36 (nr. 1–867) omskrevet af Secher og Thiset = fo-
lioreg. 130. Her er senere tilføjet ny anbringelse eller anført
tryksted i Danske Magazin, jf. s. 659. For årene 1537(36)–43 er
der ingen tilføjelser om ny anbringelse gjort til Grundtvigs gamle
sedler, men næsten alt er trykt i Danske Magazin.

Kronologisk samling på papir 1459–1753

Da man opløste de gamle samlinger for i stedet at henlægge
dokumenterne efter proveniens, var der adskillige, som var van-
skelige at anbringe. Det må være baggrunden for denne samling,
der især består af stykker fra Danske kongers historie, Danske
samlinger og afleveringer fra Det kgl. bibliotek. – Samlingen,
som omfatter tre pakker, vil blive endeligt opløst i 1982.

Registrering: Seddelreg. 92.

Indhold: Meget blandede dokumenter spredt over perioden.
Dokumenter vedr. Frederik 4. og specielt Den store nordiske
krigs historie, tidligere Danske kongers historie nr. 215,
217–21, 226, 242 og 247.

København

Samlingen, der var oprettet af Fin Magnussen, bestod af 5 afdelinger: I Civile indretninger, II Kirker og gejstlighed, III Universitetet, IV Kgl. slotte, V Christianshavn.

Førtallet af sagerne blev 1910 afleveret til Landsarkivet for Sjælland mm, hvorfra en del senere er kommet tilbage til Rigsarkivet. De resterende to pakker er nu anbragt under Ældre lokalarkiver som supplement til Københavns arkiv.

Registrering: Folioereg. 30, der er gennemstreget ved de til landsarkivet afleverede arkivalier og med senere tilføjet angivelse af nuværende placering ved de tilbageleverede arkivalier.

Langebeks samlinger

Langebeks diplomatarium er det almindelige navn på Rigsarkivets kronologiske afskriftsamling af såvel bevarede som tabte (middelalder)breve, skabt af Langebek og fortsat op til nutiden. Heri er bl.a. indsat (efter dato) de Langebek-afskrifter af Tyge Brahe-breve, som blev afleveret 1920 fra Det kgl. bibliotek. Opstillet i Håndskriftsamlingen I.

Langebeks excerpter er den almindelige betegnelse for Langebeks efterladte samlinger med forarbejder til *Scriptores rerum Danicarum* mm, som 1826 er afleveret fra Gehejmearkivet til Det kgl. bibliotek og der registreret i Gigas' katalog s. 36–92.

Langebeks segltegninger er bevaret som en helhed i Rigsarkivets Håndskriftsamling I, jf. s. 871. – De øvrige Langebekske samlinger er anbragt smst. og består af 13 undergrupper.

Registrering: Folioereg. 61 (om den oprindelige fordeling af samlingerne mellem Gehejmearkivet og Det kgl. bibliotek). Folioereg. 98 (kortfattet oversigt over samlingerne). Folioereg. 181 (fortegnelse over segltegningerne).

Lolland

Se Fyn og Smålandene.

Lærde mænds breve

Lærde mænds breve er en af Thorkelin ordnet samling af breve fra udenlandske universiteter og lærde mænd stilet til Christian 3. og Frederik 2.

Samlingen er ikke opløst, men 1960 i nogenlunde uændret form indordnet i TKUA Alm. del, Diverse nr. 56–62. Visse af brevene er dog andetsteds i TKUA.

Registrering: Folioereg. 63 og 63a (register, udarbejdet 1960).

Udgave: Andreas Schumacher (udg): *Gelehrter Männer Briefe an die Könige in Dänemark von Jahr 1522 bis 1663 I–III, 1756–58.*

Mageskifter

Se Skøder og mageskifter.

Mallingiana

Ove Mallings samlinger består nu kun af afskrifter vedr. dansk historie, idet alle egentlige arkivalier blev udskilt af rigsarkivar Secher for at indordnes på rette sted. Indordningen er aldrig blevet gennemført; de udskilte arkivalier findes i særlige pakker i tilslutning til samlingerne i Håndskriftsamlingen I.

Registrering: Folioereg. 76.

Møn

Se Sjælland-Møn.

Norge, Norske papirer, Norske samlinger

Disse grupper, ordnet af hhv. Thorkelin, Fin Magnussen og N. M. Petersen, svarer ganske til de topografiske rækker vedr. Danmark. Store dele af disse samlinger var af norsk proveniens og er afleveret til Norge i henhold til konventionen 1851.

Resterne af Norske papirer er indordnet i Danske kancellis arkiv, hvor også dele af de andre samlinger blev anbragt efter opløsningen; andre dokumenter er nu i en række privatarkiver.

Adskilligt materiale blev afleveret til Norge 1937. – De beskedne rester er nu samlet i Norske samlinger.

Registrering: Folioreg. 13 (Norge, med angivelse af placering efter opløsning). Folioreg. 57 (Norske papirer, næsten fuldstændigt afleveret). Folioreg. 77 (Norske samlinger).

Alm. politisk samling 1766–1808 og Nyere politisk samling

Den alm. politiske samling er oprettet i begyndelsen af 19. årh. af blandede politiske akter, mens den nyere samling bestod af embeds- og private papirer fra en række personer med aktiv politisk deltagelse. Samlingerne blev ret tidligt opløst.

Registrering: Folioreg. 109 og 109a, begge med angivelse af ny anbringelse, som dog i visse tilfælde er forældet. Jf. VA VII, s. 53–55.

Pommern og Rygen Rygen til Roskilde stift

Af disse Thorkelinske grupper omfatter den første tidsrummet 1219–1525, som næsten uden undtagelse er overflyttet til Rigets arkiv, E Forholdet til udlandet (dokumenter –1450 er dog nu indordnet i Middelaldersamlingen. Ny kron. række).

Den anden gruppe er for hovedpartens vedkommende identisk med undergruppen »Roskilde bisp, Rügen« i Ældre lokalarkiver. Enkelte stykker er indordnet i TKUA, Pommern, jf. s. 306.

Registrering: Folioreg. 13, med tilføjet Repertorie-nr. og ny arkivsignatur.

Pommerske sager

Gruppen omfatter sager vedr. det besatte Forpommern 1716–20(21). De i folioreg. 46 registrerede er overført til Midlertidigt besatte lande (se s. 730), mens de sager, der er registreret i folioreg. 110, er i Rentekammerets tyske afdeling (se s. 398).

Registrering: Folioreg. 46 og 110.

Recesser

Den Thorkelinske gruppe »Håndfæstninger og recesser« er helt opløst. Håndfæstninger er sammen med hyldinger samlet overflyttet til Rigets arkiv, B1 og B2, idet dokumenter –1450 dog er i Middelaldersamlingen. Ny kron. række.

Recesserne findes fortrinsvis i Rigets arkiv, B5 Rigsråd og stænder, fordelt på alle 5 undergrupper. Derimod stammer kun enkelte stykker i Rigets arkiv, C2 Love (recesser) fra den gamle gruppe.

Registrering: Folioreg. 10, med angivelse af ny anbringelse. Seddelreg. II–III.

Regenburgs samlinger

Stiftamtmand T. A. J. Regenburg skænkede i årene 1883–85 sine samlinger vedr. Slesvig til Rigsarkivet. Hertil føjedes ved hans død 1895 hans omfattende privatarkiv.

I samlingerne fandtes både originale embedspapirer og private breve. Begge dele er udskilt, embedspapirerne er indlemmet i Tyske kancellis og Slesvigske ministeriums arkiver og de private breve i Regenburgs privatarkiv, arkivnr. 6194. – Samlingerne udgør pk. 32–35 af privatarkivet.

Registrering: Samlingerne er registreret af P. A. Heiberg og privatarkivet af H. Glarbo (folioregistraturer over privatarkiver). Embedspapirer, se VA VII s. 55–56.

Rigens råds breve

Denne Thorkelinske samling blev 1922–23 omordnet af Will. Christensen, der ved at hente materiale andetsteds fra dannede Rigets arkiv, B5 Rigsråd og stænder, opdelt i 5 undergrupper.

Registrering: Folioreg. 10. Seddelreg. II–III.

Hjælpebidler: Will. Christensens redegørelse for omordningen er trykt i Arkiv bd. 1 s. 129–36, 1967 (= folioreg. 159).

Rügen

Se Pommern og Rygen.

Samlinger

Se Adelsbrevene, Danske samlinger, Danske Selskab, Historisk-genealogisk arkiv, Kronologisk samling, Politisk samling, Regenburgs samling, Topografisk samling.

Schimmelmanske papirer

Schimmelmanske papirer er ikke en opløst samling, men et familiearkiv, der i lighed med en række andre familiearkiver er blevet delt op på flere personer. Men på grund af en vis tilknytning til udenrigsdirektør Fr. Chr. Dankwarts (1856) og baron Herman Schubarts (†1832) arkiver, der er registreret i samme folioregistratur med et fælles register over brevskrivere, er dele af Dankwarts og Schubarts arkiver undertiden opfattet som stammende fra de Schimmelmanske papirer, hvilket næppe er korrekt.

Dankwarts arkiv (arkivnr. 5320) omfatter 42 pk. 1794–1856 og Schubarts (arkivnr. 6308) 30 pk. 1756–1832 (hvortil kommer 4 pk. udskilt af del Borgos arkiv).

I realiteten dækker betegnelsen »Schimmelmanske papirer« kun skatmester Heinrich C. Schimmelmans (†1782) arkiv (arkivnr. 6284) 7 pk. 1757–82 og statsminister H. Ernst Schimmelmans (†1832) arkiv (arkivnr. 6285) m.fl. familiemedlemmers hermed sammenholdte arkiver, 117 pk. 1751–1848.

Registrering: Folioereg. 115. VA IV, 1923.

Sjælland og Møn

Gruppen er en af Voss' og Thorkelins topografiske rækker, som nu er helt opløst.

Registrering: Folioereg. 12 og 70–71, oftest med tilføjet Repertoire-nr. og ny arkivbetegnelse.

Skøder og mageskifter

Samlingen er opløst. Skøde- og mageskiftebreve på det gods, kronen erhvervede, er anbragt i Rigets arkiv, Indre forhold, C6 Adkomstbreve. Breve (oftest pergament) på det gods, kronen afstod, er indordnet i privatarkiverne.

Registrering: Folioereg. 11, med tilføjet ny arkivbetegnelse.

Skåne

Skåne, Halland og Blekinge

Skånske handlinger

Disse topografiske rækker, der er oprettet af Thorkelin, Fin Magnussen og Plesner bestod ligesom de øvrige topografisk ordnede rækker fortrinsvis af middelalderdokumenter, der ved omlægningen er søgt proveniensbestemt. Skånske handlinger var dog især lensregnskabsbilag eller andet regnskabsmateriale, som nu er indordnet i Lensregnskaberne, i Danske kancelli, Diverse (B. 46 og 164) samt en lille rest i Midlertidigt besatte lande.

Registrering: Folioereg. 12 og 51 (Thorkelin), 52–53 (Fin Magnussen) samt 277 (tidligere betegnet 95a og b, Plesner). – Mens de øvrige forældede topografiske registraturer fortsat har en vis værdi som indgang til materiale vedr. bestemt afgrænsede lokaliteter, er de skånske registraturer besværlige at bruge, og Falckmanns register (se s. 30f) er et langt bedre topografisk hjælpemiddel.

Slesvig, Slesvig stift

I den første gruppe er der foruden originale dokumenter også registreret adskillige stykker fra afskriftssamlingerne (16. årh.), hvilket har gjort det for besværligt helt at gennemføre tilføjelser om ny placering. Det er derimod sket ved Slesvig stift, hvoraf fremgår, at kun et enkelt dokument indgår i Rigets arkiv, D2 Slesvig stift, mens de øvrige er i Ældre lokalarkiver (Slesvig bisp og kapitel, Haderslev kapitel), privatarkiver og andetsteds.

Registrering: Folioereg. 13.

Smålandene

Se Fyn og smålandene.

Stemanniana

Statsminister Povl Chr. Stemann's (1764–1855) efterladte papirer blev efter hans død afleveret til Gehejmearkivet og ordnet som en samling, »Stemanniana«. En stor del af papirerne stammede fra andre embedsmænd (kancellipræsident Frederik Julius Kaas, overpræsident Andreas Christian Kierulff, gehejmestatsminister Ove Malling og Johan Sigismund von Møsting). Dette arkivmateriale udskiltes efterhånden dels til de pågældendes privatarkiver, dels til de pågældende offentlige myndigheders arkiver. Endvidere overførtes en lang række andre papirer af offentlig proveniens til offentlige institutioners arkiver. Samtidig udskiltes arkiverne efter faderen, statsminister C. L. Stemann (1730–1813) (»Stemannske Sager«, folioreg. 95a) og farfaderen kammerassessor Poul Christian Stemann (1699–1770) som særskilte privatarkiver. En del af C. L. Stemanns papirer er i Håndskr.saml. I.

Stemanniana er fuldstændig opløst, og Povl Chr. Stemanns private papirer er i hans privatarkiv, arkivnr. 6392.

Registrering: Folioreg. 95, med henvisninger til arkivaliernes nuværende placering.

Sturearkivet

Se Sverige.

Svavstedarkivet

En stor del dokumenter af dette arkiv blev 1851 afgivet fra Indenrigsministeriet til Gehejmearkivet og der registreret af dr. Hübertz. Det udgør nu en væsentlig del af Ældre lokalarkiver, Slesvig bisp.

Registrering: Folioreg. 86.

Sverige

Mens en væsentlig del af de Thorkelinske samlinger vedr. fremmede magter nogenlunde uændret er indordnet i Forholdet til udlandet og traktatsamlingen, forholder det sig anderledes med afsnittet »Sverige« i folioreg. 14. Hovedparten af disse dokumenter er kronens adkomstbreve på svensk gods, fortrinsvis fra anden halvdel af 14. årh. og bragt til Danmark af dronning Margrete. Ved opløsningen blev de overført til Rigets arkiv, Indre forhold, C6 Adkomstbreve, Sverige, hvoraf flertallet nu er i Middelaldersamlingen. Ny kron. række.

»Svenske akter« fra det 15.–18. årh., bl.a. Sturernes arkiver, som Christian 2. førte til Danmark, er også ordnet af Thorkelin. Da man begyndte at opløse de gamle samlinger, udskilte Will. Christensen 1896 Sturearkivet som en enhed og registrerede det på ny i folioreg. 127, der ligger til grund for afleveringen til Sverige 1929.

Meget af det under Sverige og Svenske akter registrerede har dansk proveniens og findes nu enten i Rigets arkiv eller Forholdet til udlandet. Enkelte dokumenter af svensk proveniens er nu, ligesom de opsnappede svenske breve, i Arkivalier af fremmed proveniens.

Registrering: Folioreg. 14, 26–27, 51–52 og 127. Foran i folioreg. 51 har Will. Christensen gjort rede for grundlaget for udvekslingen med Sverige 1929.

Kgl. testamenter og ægteskabssager

Blandt Thorkelins emneordnede rækker var også en samling af kgl. testamenter og ægteskabssager, hvoraf de fleste nu må søges under de enkelte personer i Kongehuset A2.

Registrering: Folioreg. 10.

Topografisk samling

Ældst er *Topografisk samling på pergament*, skabt af Voss og fortsat af Thorkelin, men suppleret op gennem det 19. årh. Det overordnede led var landskabet, inden for hvilket købstæder og herreder udgjorde undergrupper.

Når der i registraturer og andetsteds henvises til *Topografisk samling C*, må det utvivlsomt være den samme som Topografisk samling på pergament, blot at C'et refererer til den seddelregistratur, som vist blev udarbejdet samtidig med omskrivningen af Voss' registraturer og derpå fortsat, fordi de mange supplementter gjorde folioregistraturerne uoverskuelige. Denne seddelregistratur er genbrugt i seddelreg. I–XIV.

Thorkelin nåede at anlægge en *Topografisk samling på papir* med en tilhørende summarisk registratur, folioreg. 29. Samlingen voksede støt op gennem det 19. årh. bl.a. takket være de mange nye afleveringer, og registreringen skete nu på sedler, som bedst gav mulighed for tilføjelser.

Topografisk samling på pergament er helt opløst, og størstedelen af Topografisk samling på papir var også blevet opløst o. 1920, men arbejdet gik derefter i stå, selv om der tid efter anden er gjort forsøg på at komme videre med det. Samtidigt fortsatte man af og til med at lægge nyerhvervelser ind i denne samling. – De resterende ca. 30 pakker er en torso, som det af flere grunde er besværligt at arbejde med, et fornyet forsøg på en fuldstændig opløsning vil blive gjort i 1983.

Registrering: Folioreg. 69–74 (Voss' omskrevne registraturer), 75 (Voss' stednavneoversigt over herreder, herregårde og kirker). Seddelreg. 97 Supplement til Topografisk samling på pergament. – Folioreg. 29 (Thorkelins summariske registratur over Topografisk samling på papir). Seddelreg. 97–98 Summarisk stedregister til Topografisk samling på papir. Seddelreg. 99–101 Kronologisk registratur 1171(?)–1882 over Topografisk samling på papir med en kort regest for hvert dokument. Denne registratur er dog ikke fuldstændig, og opløsningen er foretaget af mange personer over en lang periode; man har desværre langt fra været konsekvent med at notere ny arkivsignatur.

Kgl. ægteskaber

Se Testamenter.

Ærø

Se Als og Ærø.

HÅNDSKRIFTSAMLINGEN

Tidligere blev private personers efterladte papirer ofte delt, således at breve, koncepter, dagbøger, personlige papirer o.lign. anbragtes som privatarkiver, mens manuskripter og samlinger om et eller flere emner – som regel af historievitenskabelig karakter – udskiltes til Håndskriftsamlingen. Fra omkring 1960 er som hovedregel hele en privat persons efterladte materiale holdt samlet som et privatarkiv, og kun når der er tale om større, specielle samlinger og særlige afleveringer, som udelukkende består af materiale om bestemte emner, er dette placeret i Håndskriftsamlingen. Håndskriftsamlingen består foruden af en række større enkeltsamlinger (navnlig i gruppe I og VIII) af en meget blandet samling af afskrifter, optegnelser, beretninger, stamtavler mm. Håndskriftsamlingen er ordnet efter et på Det kgl. bibliotek anvendt system med de ndf. omtalte hovedgrupper.

Registrering: Seddelreg. 1 og 2 (Seddelreg. agtes afløst af en revideret folioereg.). Delregistraturer (folioereg.) er i det flg. nævnt ved pågældende samling.

I Individuelle samlinger af blandet indhold

I denne gruppe er de største og betydeligste samlinger. Navnlig historikere og arkivarer er repræsenteret.

Tyge Becker, G. C. G. v. Breitenau (folioereg. 36 og 37), C. F. Bricka, Henry Bruun, Villads Christensen, William Christensen (folioereg. 98), Laurits Engelstoft, Astrid Friis, Aage Friis (folioereg. 185 jf. gruppe XVI), Henny Glarbo, J. C. Harder, Holger Hjelholt, J. H. F. Jahn, Michael Kall Rasmussen (folioereg. 98), Terkel Klevenfeldt (heri bl.a. *Genealogicæ in Dania Illustrium*, 5 bd. Folioereg. 60 og 182), Hans Knudsen (folioereg. 98), Bjørn Kornerup, Fr. Krarup, Knud Kretzschmer, O. L. C. L. Kyhl, Jacob Langebek (folioereg. 61, 98 og 181), Henrik Larsen, Kay

Larsen (Kartotek over Dansk-Ostindiske Personalialia og Data, 1912 er i reg.vær.), Axel Linvald (folioreg. 98), Eskel Lohmann, C. C. Lyschander, Ove Malling/»Mallingiana« (folioreg. 76; samlingen er delvist opløst), Hugo Matthiesen, P. B. Mylius, Erik Møller, S. Nygård (bl.a. »Jyske personalialia« (»Nygårds sedler«) 205 kasser; annoteret ekspl. af Wibergs Præstehistorie), N. M. Petersen, Ulrich Petersen (reg. i Fortid og nutid III, 1921, s. 60–61, jf. Danske Samlinger 2. rk. 4, 1874–76, s. 346–60), C. U. A. Plesner, Gunde Rosenkrantz, H. F. Rørdam (folioreg. 98), C. E. Secher, Jonathan Smith, Chr. Ludv. Stemann (folioreg. 95a), Poul Peter Sveistrup, Fr. Thaarup, F. J. West, Jens Østergaard, Otto C. Aagaard, Svend Aakjær.

NB: »Stemanniana« (Poul Chr. Stemann), se Ældre, nu opløste samlinger, s. 868.

II Forskellige videnskaber og fag

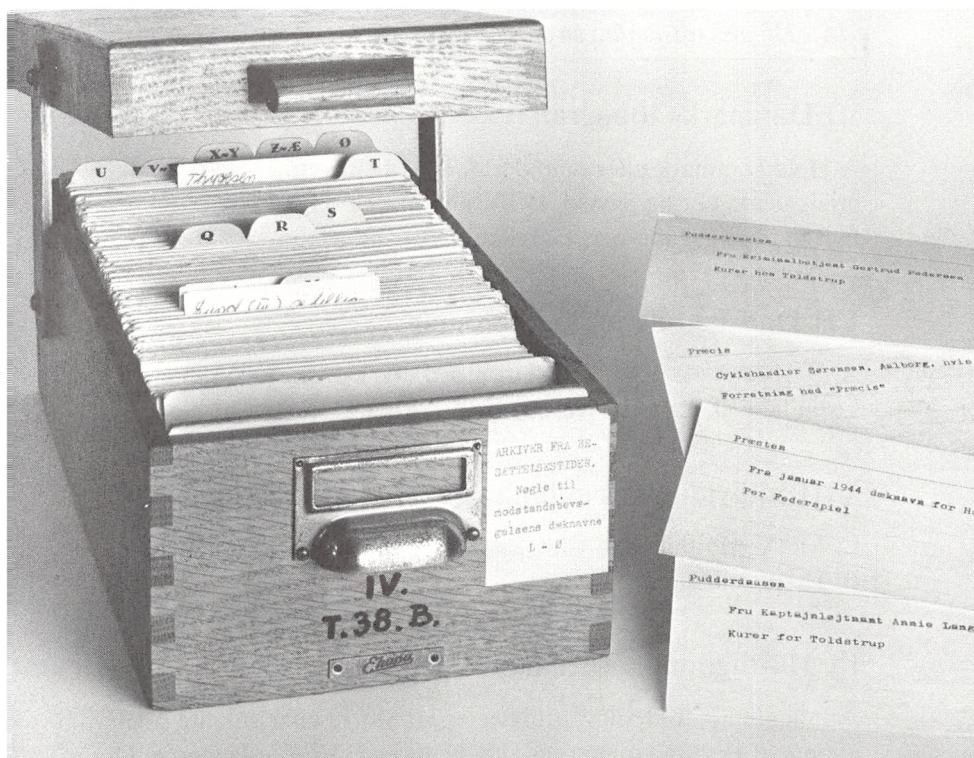
En del af samlingerne i denne gruppe er nu overført til I Individuelle samlinger af blandet indhold. Gruppen omfatter flg. undergrupper: Almene og blandede skrifter, filosofi, geografi og rejser, matematiske og naturvidenskabelige fag, sprog, rets- og statsvæsen, erhvervsliv og teknik, kulturelle forhold i alm., litteratur og musik, teologi og kirkeforhold, diverse.

III Alm. og fremmed historie

Historien i alm. Indledning i historien. Historiske hjælpefag, Perioder og kulturkredses historie. Flere fremmede landes historie, England, Frankrig, Italien, Rusland, Spanien, Sverige, Tyskland, Østrig.

IV Danmark-Norges alm. historie

Gruppen indeholder manuskripter samt afskrifter af arkivalier i Rigsarkivet og andre samlinger i Danmark og udlandet. Gruppen omfatter flg. undergrupper: A Indledning. Hjælpefag (mest våben- og segltegninger), B Arkivvæsen, C Større tidsrum og enkelte sider af historien, D –1448, E 1448–1533, F 1533–88, G 1588–1648, H 1648–60, I 1660–99, K 1699–1730, L 1730–66,

Håndkriftsamlingen: IV, T.38.B. – Besættelsestidens historie kan belyses gennem en lang række beretninger og indsamlet materiale fra forskellige undersøgelser. Modstandsfolk brugte ofte dækningsnavne, men kan identificeres ved hjælp af en nøgle, afleveret til Rigsarkivet af dr. Jørgen Hæstrup.

M 1766–72, N 1772–84, O 1784–1814, P 1814–48, Q 1848–64, R 1864–1920, S 1920–40, T 1940–45 (indeholder beretninger mm. jf. folioreg. 204), U efter 1945 (bl.a. samlinger vedr. Studenteroprøret 1968).

V Danmarks indre historie

A Land, folk og sprog, B Administration og retsvæsen, C Lens- og ordensvæsen, D Landkrigsvæsen, E Søkrigsvæsen, F Finansvæsen, G Økonomiske og tekniske forhold og erhvervsliv i alm., grupper af erhverv, H Landbrug, I Skovbrug, K Håndværk og industri, L Handel, M Omsætningsmidler og -institutter, N Samfærdsel, O Andre erhverv, P Åndsliv, Q Kirkehistorie, R Undervisningsvæsen, S Sociale forhold og sundhedsvæsen, T Blandinger og forskelligt vedr. Danmarks indre historie.

VI Danmarks topografi

A Hele Danmark eller dele deraf, B København, C Sjælland m. omliggende øer og Samsø, D Bornholm, E Lolland og Falster, F Fyn m. omliggende øer, G Jylland.

VII Danske bilande og kolonier

A Færøerne, B Island, C Grønland, D Dansk Vestindien, E Ostindien (jf. Kay Larsen, gr. I), F Afrika.

VIII Individuelle samlinger vedr. Hertugdømmerne

C. M. A. Matthiessen, Chr. Ludv. Ernst Stemann, H. C. Stryk, C. H. Westphalen.

IX Hertugdømmernes alm. historie

A Indledning, hjælpefag, arkivvæsen, B Større eller enkelte sider af flere af Hertugdømmernes alm. historie, C Hertugslægterne, D Flere af Hertugdømmernes tidshistorie til 1660, E do. efter 1660, F Speciel slesvigsk tidshistorie, G Speciel holstensk tidshistorie, H Speciel lauenburgsk tidshistorie.

X Hertugdømmernes indre historie

A Landområder, befolkning, sprog, B Administration og retsvæsen, C Finansvæsen, D Økonomiske og tekniske forhold, erhvervsliv og samfærdsel, E Kultur-, kirke- og skoleforhold.

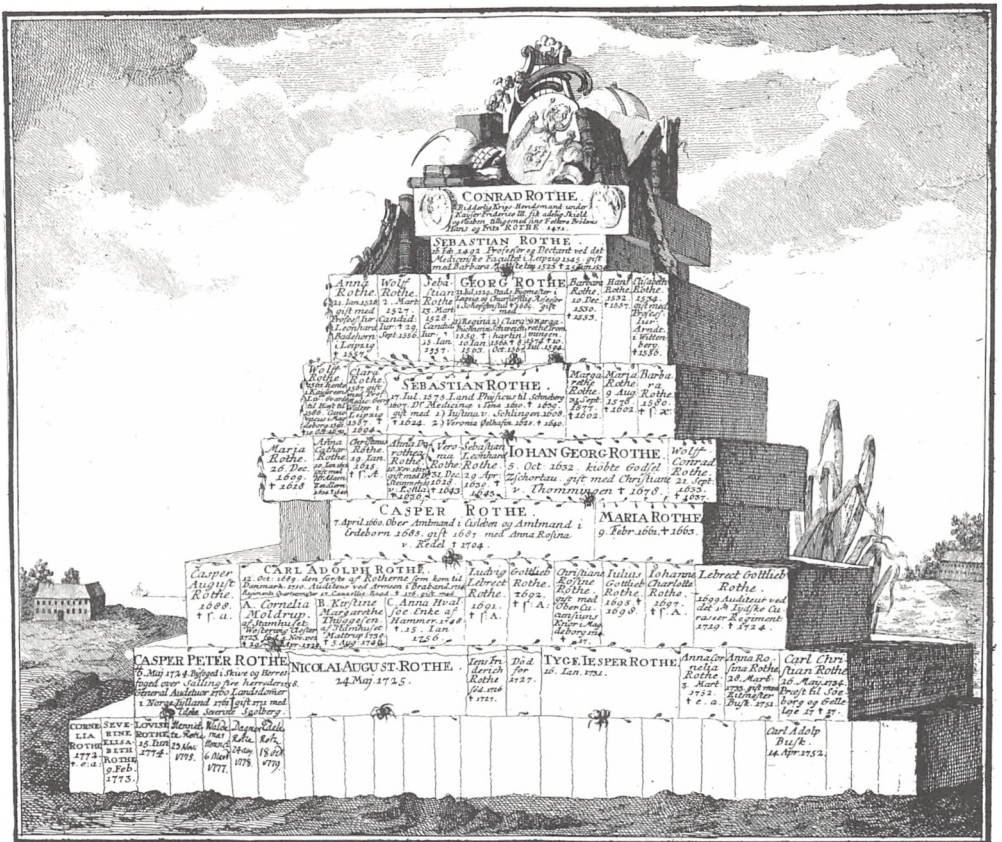
XI Hertugdømmernes topografi

A Flere Hertugdømmers topografi, B Slesvigs topografi, C Holstens topografi, D Lauenburgs topografi.

XII Norges historie og topografi

A Norges alm. historie, B Norges indre historie, C Norges topografi.

Håndskriftsamlingen: XIII, Det kgl. genealogisk-heraldiske selskab, Spec. in folio, R nr. 30a. – Håndskriftsamlingen indeholder mange genealogiske kilder, de færreste dog i så fin udførelse som familien Rothes stamtavle.

XIII Individuelle samlinger vedr. personalhistorie

Vald. Abel, J. O. Arhnung, J. Bidstrup, R. Høeg Brask, B. Callow, S.-H. Clod-Svensson, *Det kgl. genealogisk-heraldiske selskab* (folioreg. 112, jf. fortegnelse i Historisk Museum I, 1, 1848 s. 103–77. Heri bl.a. gehejmearkivar C. E. Voss' excerpter vedr. Hertugdømmernes og den slesvig-holstenske adels historie; topografisk register hertil i Fortid og nutid III, 1921, s.59ff.), Alfred Good, H. F. Grandjean, J. K. Gyrtstinger, Poul Hennings, C. C. V. F. v. Holck, F. E. Hundrup, J. A. Lange (folioreg 178), Sv. G. Lassen, J. C. L. Lengnick, A. G. Lowzow, Holger Malling, E. Marquard (folioreg. 98; vedr. diplomater og søofficerer), C. Mynster, H. H. Schou (folioreg. 98), A. Stuhr, V. E. Sørensen.

XIV Alm. dansk-norsk mm. personalhistorie

A Personalhistorie i alm. Større befolkningsgrupper og enkelte steders personalhistorie, B Norsk personalhistorie, C Danske bilande og koloniers personalhistorie, D Slesvigsk, holstensk og lauenburgsk personalhistorie, E Hofetaten, F Udenrigstjenestens personale og fremmede gesandter i Danmark, G Centraladministrationen og de kollegiale domstoles personale, H Civile etater, I Militære etater, K Lokale embedsmænd, L Adel, M Ridderordner, N Gejstlighed, O Kunstnere og lærde, P Universitets- og skolefolk, Q Læger og apotekere, R Jurister.

XV Speciel dansk-norsk mm. personalhistorie

Gruppen er ordnet og registreret alfabetisk efter den person eller slægt, som materialet omhandler; består af stamtavler, optegnelser og korrespondance mm. vedr. div. familier og personer.

XVI Proveniensordnet kopisamling

Gruppen består af div. afskrifter og kopier af arkivalier uden for Rigsarkivet, ordnet i flg. grupper: Danmark, England, Frankrig, Italien, Nederlandene, Polen, Rusland (Heri bl.a. afskrifter og fotokopier af russiske arkivalier 1633–1913 til dansk historie i statsarkiver i Moskva, tilvejebragt af Kommissionen for fælles nordisk udforskning af de russiske statsarkiver og Aage Friis. Tidligere placeret i Aage Friis' samlinger (gr. I). Jf. folioreg. 180 og 185, samt Filmsamlingerne, Danica, s. 901–02), Sverige, Tyskland (Heri bl.a. afskrifter af Münchensamlingen, jf. folioreg. 68, og kopier af tyske arkivalier om Danmark fra besættelsestiden 1940–45). Vatikanet.

Gruppe XVI vil blive omordnet efter Danicafotograferingens arkivnumre.

XVII Diverse

Blandinger, curiosa, administrative formularer.

KORT- OG TEGNINGS- SAMLINGEN

Rigsarkivets samlinger af kort og tegninger – som 1982 omfatter ca. 30.000 stk. – er opstået, fordi man af praktiske grunde allerede i administrationen har anbragt planmateriale af stort format i særlige skabe eller reoler. Det adskiltes derved fra det skriftlige arkivmateriale og blev ofte ordnet på en anden måde end dette, skønt det angik og ofte hørte til de samme sager. Adskillelsen bibeholdtes ved afleveringer til Arkivvæsenet, hvor man i det store og hele har beholdt de enkelte delsamlinger i den orden, de havde ved afleveringen, og anbragt dem i særlige kortskabe. Disse samlinger er senere suppleret med kort og tegninger udtaget af arkivpakkerne.

I det følgende omtales de største og vigtigste delsamlinger i Kort- og tegningssamlingen (KTS) med henvisning til den for hver af disse gældende registrering. De i *parantes* anførte numre henviser til delsamlingernes nummer i folioreg. 243: *Oversigt over KTS, 1978*, hvori yderligere oplysninger samt omtale af de ikke her medtagne mindre delsamlinger findes.

Registrering: Registreringen er ufuldstændig og varierer fra delsamling til delsamling. Generelt kan siges, at de fleste registraturer er afleveringsdesignationer, der som regel er opstillet i reg.vær. som folioregistraturer eller indgår i sådanne. Enkelte delsamlinger er registreret i Foreløbige arkivregistraturer (FA).

Folioreg. 243: J. Nybo Rasmussen: *Oversigt over Kort- og tegningssamlingen, oktober 1978* (dupl.) med stikordsregister, indeholder redegørelse for ordningerne og en nummereret fortegnelse over delsamlingerne med angivelse af de for hver af disse gældende registraturer og hjælpemidler.

Seddelreg. 4 og 5 indeholder en ældre, meget ufuldstændig registrering af »Kortsamlingen«, især af den såkaldte Rentekammerssamling med tillæg.

1969 påbegyndtes en ny og grundig registrering af skibskon-

struktionstegningerne i afleveringerne fra Søetaten, se ndf. nr. 73–89. Til registrering af kort og tegninger anvendes siden 1978 et registreringssystem med grundregistrering på løblade med tilhørende emne-, sted- og personregistre på sedler. Dette system er anvendt til registrering af Vandbygningsdirektoratets, Vejdirektoratets og Ingeniørkorpsets afleveringer, ndf. nr. 63, 64 og 71, se folioreg. 228.

Hjælpe midler: For at tilgodese bestemte forskningsområders heuristiske behov er der foretaget tværregistrering af enkelte typer af tegninger, uanset i hvilke tegningssamlinger, de findes. Rigsarkivets kort og tegninger er medtaget i Hakon Lund: *Centralregistranten for Arkitekturtegninger I–XX, 1956–75* (eksemplar i reg.vær.) med Rigsarkivets tegninger i bd. I–VI. *Landbohistorisk Selskabs registratur over landbokort* medtager kort i Rigsarkivet (er i Det kgl. biblioteks Kortsamling).

Litteratur: Henry Bruun: *Kortsamlingen 1954*, Primula nr. 13 (dupl.) 1969 omhandler den nuværende ordning og anbringelse i stålskabe. Henry Bruun: *Betænkning om Rigsarkivets såkaldte kortsamlings registrering, konservering og fotografering*, Primula nr. 18 (dupl.) 1970. J. Nybo Rasmussen: *Plan om registrering af Rigsarkivets ældre kort og tegninger*, 1978 (ms, læsesalen).

Statens civile bygningsadministration (4)

Aflevering 1966–67 fra Det kgl. bygningsinspektorat.

Registrering: FA Ny serie nr. 12, 1976.

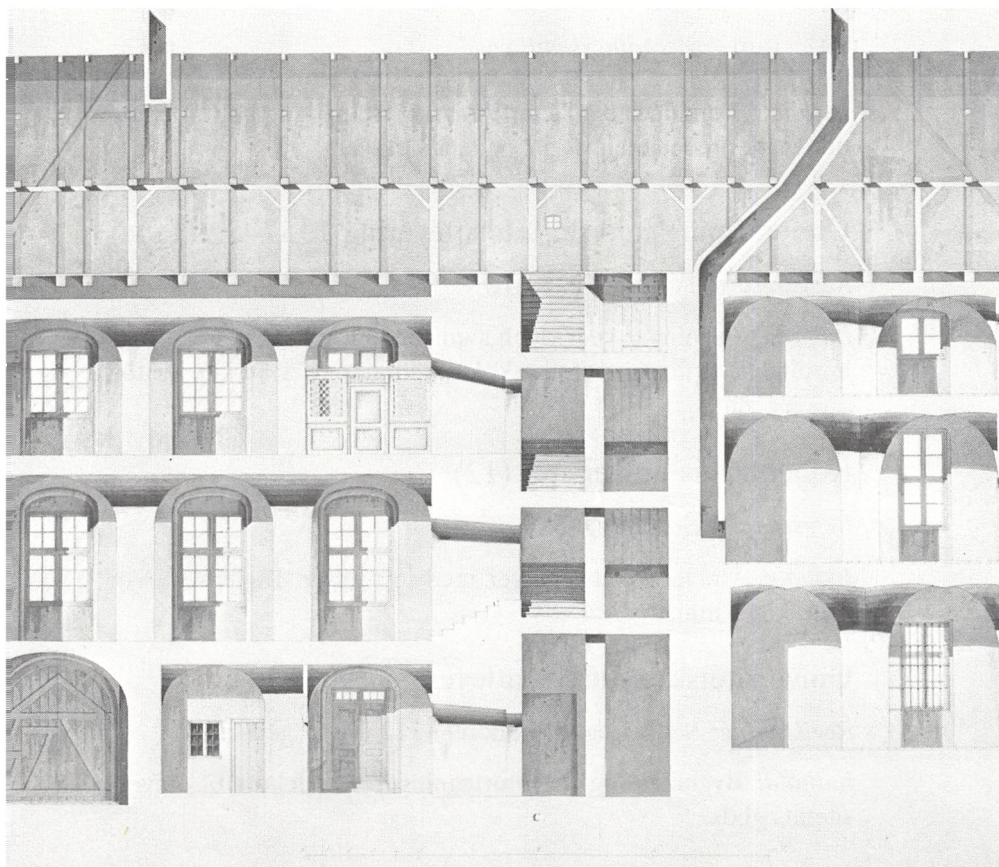
Indhold: Tegninger og planer af statsbygninger, især slotte (bl.a. Christiansborg). Heri indgår de såkaldte *Rosenbergske mapper* med opmålinger af statsbygninger ca. 1833–50.

Frederikskirken (6)

I: Aflevering 1892. II: Aflevering 1921–22.

Registrering: I: Seddelreg. 5 (Rtk. 341, I–VIII). II: Seddelreg. 5 (Rtk. 342a–d). Folioereg 157 s. 7–9.

Indhold: I: Tegninger fra det 18. årh. II: Tegninger fra det 19. årh. hidrørende fra C. F. Tietgens arkiv.

Kort- og tegningsamlingen: Statens civile bygningsadministration, mappe 49. – Samlingen af tegninger fra Statens civile bygningsadministration indeholder fortrinsvis tegninger af kgl. og offentlige bygninger i København. Ill. viser et gennemsnit af »Gehejmearchivbygningen« omkring 1840. Bygningen rummer for tiden Rigsarkivets 2. og 3. afd. mm.

Fængselsvæsenets aflevering 1941 (8)

Registrering: Foliereg. 225,I.

Indhold: Tegninger af fængselsbygninger og -grunde mm., 19. og 20. årh.

Andre tegninger af fængsels- og arresthuse, se seddelreg. 5 (Rtk. 596–608).

Undervisningsministeriets aflevering 1940 (10)

Registrering: Foliereg. 225, II.

Indhold: Tegninger og planer til undervisnings- og kulturinstitutioner, herunder biblioteker og landsarkiver.

Undervisningsministeriets aflevering 1957–59 (11)

Registrering: Folioreg. 225, III.

Indhold: Tegninger vedr. Kbh.s universitet, lærestalter, Rigs-hospitalet, gymnasier, folkeskoler, seminarier, Det kgl. teater, museer mm.

Københavns universitet (12)

Registrering: Seddelreg. 5.

Indhold: Universitetsbygninger med institutter, Regensen, Vor Frue kirke mm.

Universitetskvæsturens aflevering 1957 (13)

Registrering: Seddelreg. 5. Folioreg. 222 (vedr. godset).

Indhold: Bygnings- og inventartegninger. Skødekort til univer-sitetets gods.

Rigsarkivet (14)

Registrering: FA serie 7, nr. 1, Arkivvæsenets arkiv, 1965 s. 88–89.

Indhold: Mappe I–X med tegninger af Rigsarkivets (Det kgl. biblioteks) bygninger før 1906 og af den følgende ombygning, samt af landsarkiver i København og Odense.

Indenrigsministeriets aflevering 1952 (15)

Registrering: Folioreg. 225, IV.

Indhold: Tegninger af div. geografiske områder og bygninger.

Postvæsenets aflevering 1892 (16) og 1952 (17)

Registrering: Nr. 16: Seddelreg. 5 (Rtk. 343). Nr. 17: Seddelreg. 5 (Rtk. 646–653).

Indhold: Nr. 16: Tegninger af sarkofager i Roskilde domkirke.
Nr. 17: Tegninger af posthuse og postvogne.

Jernbaner (18)

Registrering: Seddelreg. 5 (Rtk. 636–645).

Indhold: Tegninger til Kbh.-Roskildebanen 1847, til jernbaneanlægget Flensborg-Rendsborg samt div. jernbanestationer.

Den kgl. fødsels- og plejestiftelse (20)

Registrering: Seddelreg. 5 (Rtk. 635).

Indhold: Bygningstegninger og tegninger vedr. lokaliteter og inventar mm.

Sindssygeanstalter (21)

Registrering: Seddelreg. 5 (Rtk. 620–626).

Indhold: Tegninger vedr. sindssygeanstalter mm. i Århus, Midelfart, Viborg og Vordingborg 1874–80.

Udenrigsministeriet (22)

Registrering: Seddelreg. 5.

Indhold: Grænsekort vedr. Monarkiets sydgrænse og grænsen mellem Norge og Sverige i det 18. årh.

Ministeriet for hertugdømmet Slesvig (23)

Registrering: Seddelreg. 44 (Ministeriet for hertugdømmet Slesvig, Den slesvigske bygningsinspektør). Seddelreg. 5 (Krigsministeriets aflevering).

Indhold: Kgl. bygningsinspektør L. A. Winstrups tegninger 1851–70 vedr. offentlige bygninger, kirker, skoler, forst- og toldbygninger mm. i hertugdømmet Slesvig. Se ndf. nr. 70 og s. 401.

De danske tropekolonier. Kolonialkontorets afleveringer (25)

Registrering: Seddelreg. 5 (Rtk. 337).

Indhold: Kort, planer og tegninger fra tropekolonierne i alm., Dansk Vestindien, Dansk Guinea og Dansk Ostindien. (835 stk). Se også ndf. nr. 37.

»Rentekammersamlingen« med tillæg (29–51)

Samlingens første del består af kort og tegninger fra Rentekammeret, emnemæssigt ordnet og fortløbende nummereret og registreret på sedler ca. 1900. Hertil er i første del af det 20. årh. føjet en række delsamlinger af anden proveniens, som dog alligevel er blevet nummereret i fortsættelse af nummerrækken i »Rentekammersamlingen« og derfor betegnes med signaturen »Rtk« (se herom Henry Bruun: *Kortsamlingen 1954*, s. 10–11). Disse delsamlinger (tillæg) kan i et vist omfang identificeres ved fanekortene i seddelreg. 5, og for så vidt deres proveniens er nogenlunde klar, er de omtalt under selvstændig overskrift i nærværende oversigt. Med undtagelse af disse særskilt omtalte delsamlinger i »Rentekammersamlingen« anføres ndf. dennes vigtigste grupper med deres numre i folioreg. 243: *Oversigt over KTS*, 1978. Både grupper, som faktisk synes at hidrøre fra Rentekammeret, og grupper, som uden proveniens eller med andre usikre provenienser er tilføjet denne samling, er medtaget.

Registrering: Seddelreg. 4 og 5.

Hjælpe midler: Alf. seddelkartotek over stednavne i »Rentekammersamlingen« (ufuldstændigt, omfatter kun den første del, dvs. Rtk. 1 – ca. 350).

Indhold: Sønderjylland, utrykte kort (30)(Rtk. 1–178). Danske skovkort, utrykte (31)(Rtk. 179–189). Danmark og dets besiddelser, utrykte (33)(Rtk. 190–227). Danmark og dets besiddelser, trykte kort (33)(Rtk. 228–251). Sønderjylland mm., trykte (34)(Rtk. 252–269). Norge, trykte og utrykte kort (35)(Rtk. 270–277). Holsten, Lauenburg, Bremen, Oldenburg mm. (36)(Rtk. 278–314). Udlandet samt St. Croix og Nicobarerne (37, se også nr. 25 ovf.)(Rtk. 315–330). Danske købstæder (38)(Rtk. 331, 1–149). Kgl. skove i Sønderjylland, amtsvis ord-

net (39)(Rtk. 332). Holstenske skovkort, afleveret til Tyskland (40)(Rtk. 333). Kiel og omegn (41)(Rtk. 334). Mindre grupper (42)(Rtk. 334 A).

Grupper, som næppe hidrører fra Rentekammeret: Skovreguleringen 1907 og 1922 (43)(Rtk. 335 I–XXIV). Sjællandske skovkort og tabeller (44)(Rtk. 336 I–XIII). Bygninger, haver og diverse (45–46)(Rtk. 339–340). Trykte landkort (47)(Rtk. 355–463). Diverse utrykte kort, bl.a. div. matrikelskort 1821–39, 1917–18 (48)(Rtk. 464–479). Bygningstegninger, bl.a. Gehejmearkivet, Løgumkloster kirke mm. (49)(Rtk. 596–634). Statistika og diverse (50–51)(Rtk. 654–662).

Finansministeriets aflevering (53)

Registrering: Seddelreg. 5.

Indhold: Især københavnske byggeplaner fra 2. halvdel af det 19. årh.

Toldekspeditionskontorets afleveringer 1875 og 1906

Registrering: Seddelreg. 5 (Rtk. 338 a I (1906) og Rtk. 338 b I–II (1875)).

Indhold: 1875: Planer, bygnings- og maskintegninger, især toldbygninger ca. 1771–1864. 1906: Mest trykte oversigtskort fra hele verden.

Krydstoldvæsenet (56)

Registrering: »Finansministeriet. Toldarkiver. Krydstoldvæsenet. Skibstegninger mm.« RA 2. afdeling reg. nr. 83.

Indhold: Tegninger af toldkrydsere.

Landbrugsministeriets (Landvæsens- og domænekontoret) aflevering 1917 (58)

Registrering: FA 4. serie nr. 5, Domænekontorets aflevering, 1962 m. registre.

Indhold: Skov- og landbokort, slotte og kirker mm. (nr. 1–474).

Landbrugsministeriets (Landvæsens- og domænekontoret) aflevering 1933 (59)

Registrering: Folioereg. 225, V.

Indhold: Skov-, landbo- og topografiske kort, institutionsbygninger mm. (nr. 1–294).

Fotos af ældre matrikelkort (60)

Afleveret af Geodætisk institut 1971. Ordnet topografisk svarende til og ordnet efter Geodætisk instituts kortbladnumre.

Registrering: Seddelreg. 5.

Indhold: Fotos af ældre matrikelkort i Matrikeldirektoratet.

Skovstyrelsens aflevering 1978 (62)

Kort over danske statskovdistrikter, 19. årh. Uordnet og ureg. (under foreløbig ordning 1982).

Vejdirektoratets aflevering 1976 (63)

Registrering: Folioereg. 228 m. emne-, sted- og personreg. på sedler omfatter de ældste vejkort til og med Generalvejkommisionens tid til 1808. Yngre vejkort: RA afl. j.nr. 1186 (afleveringsdesignation).

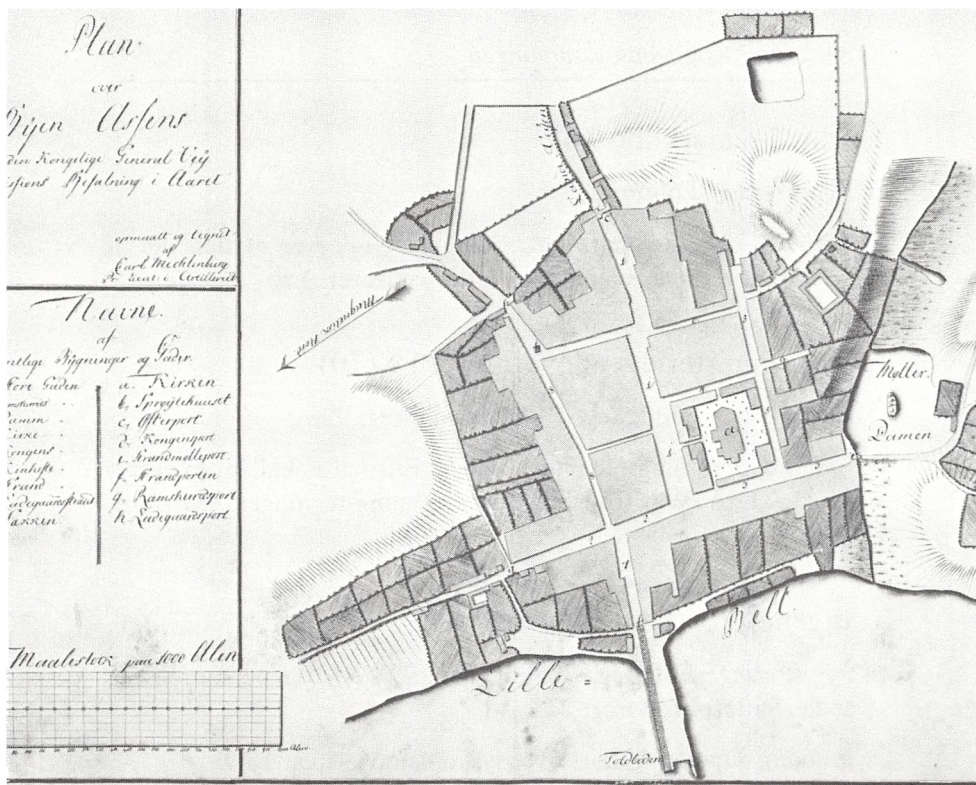
Indhold: Den centrale vejforvaltnings samling af kort, planer og tegninger ved opmåling og planlægning af det danske vejnet 1764–1868. Ordningen og nummereringen stammer fra Overvejspektørembedets tid 1868–1949.

Vandbygningsdirektoratets aflevering 1974 (64)

Registrering: Folioereg. 228 m. emne-, sted- og personreg. på sedler.

Indhold: Fortrinsvis havneplaner før 1848.

Kort- og tegningssamlingen: Vejdirektoratet 1323, Plan over Assens 1798 (Film-samlingen: Sikkerhedsfotografisamlingen, neg. nr. 53). – Til brug for Generalvej-kommissionens planlægning af vej- og bro-lægningsarbejder i byerne opmålte i årene 1795–1805 størsteparten af de danske købstæder. Opmålingerne udførtes af fagkyndige officerer og blev den tidligste tilnærmelsesvis korrekte kartografiske gengivelse af Danmarks købstæder. Tilsvarende planer udarbejdedes over de landsbyer, hvorigennem de nye landeveje kunne tænkes anlagt.

Frederiksværk (66)

Registrering: Seddelreg. 55 (se s. 564ff).

Indhold: Kort, bygnings- og tekniske tegninger.

Kielerafleveringen 1936 (67)

Registrering: Folioreg. 165c, fol. 41–72 (summarisk).

Indhold: Stor samling af kort, især landbokort, planer og tegninger vedr. Nordslesvig, afleveret ved arkivudvekslingen med Tyskland efter genforeningen.

Ærøske markkort (68)

Registrering: Folioereg. 195.

Indhold: Ærøske markkort. Samlingen udgøres af den del af Kielerafleveringens landbokort, der vedrører Ærø.

Krigsministeriets aflevering 1914 (70)

Registrering: Seddelreg. 5 afløser folioereg. 92.

Indhold: Fæstningstegninger o.lign. En del af kgl. bygningsinspektør L. A. Winstrups slesvigske bygningstegninger. Se ovf. nr. 23.

Ingeniørkorpsets aflevering 1914 (71)

Registrering: Folioereg. 228 m. emne-, sted- og personreg. på sedler; afløser folioereg. 225, VI.

Indhold: Opmålingskort over jyske landeveje ca. 1800.

Søetatens kort- og tegningssamling (74–89)

Samlingen består af ca. 10.000 konstruktionstegninger af skibe, skibsinventar, artilleri, bygninger, maritime basefaciliteter og teknisk apparatur til brug i flåden samt i enkelte tilfælde (se nr. 90 ndf.) søkort og andre former for oversigtskort og tabeller, som stammer fra marinens administration, især vedr. byggeri af orlogsskibe. De enkelte grupper i samlingen betegnes »designationer« (des.) A til U (74–84).

Registrering: Skibskonstruktionstegningerne er siden 1968 gjort til genstand for en omfattende registrering. For *hver tegning* er udfærdiget et registreringsskema i fire eksemplarer med hver sin farve. 1) *Hvide* skemaer følger tegningernes anbringelsesorden, dvs. efter des. i alf. orden og herunder efter tegningsnummer. 2) *Gule* skemaer er ordnet efter skibstype (f.eks. linjeskibe, fregatter, korvetter) og herunder kronologisk efter skibenes byggeår. 3) *Grønne* skemaer er ordnet efter tegningstype (f.eks. sidetegning, spanterids, takkelagetegning). 4) *Orange* skemaer er ordnet alf. efter konstruktørernes navne.

Endvidere er der udfærdiget et skema for *hvert skib* i tre eksemplarer. 1) er ordnet alf. efter skibets navn, 2) efter konstruktørernes navne og 3) er indsat i ovennævnte række af gule skemaer foran tegningsskemaerne til hvert enkelt skib. Jf. S. Dalgaard og B. Nüchel Thomsen: *Ordning og registrering af Søetatens tegninger, især konstruktionstegninger til skibe mm. Indstillinger. Registreringsklassifikationer og -skemaer*, Primula nr. 29 (dupl.) 1971–72.

Tegninger af skibsinventar og artilleri er særskilt registreret (under udarbejdelse 1982).

Tegninger, som ikke forestiller skibe, skibsinventar og artilleri – den såkaldte »*Søetatens restsamling*« (86) – er registreret efter des. og numre med et emneregister (under udarbejdelse 1982).

Tegninger vedr. *Christiansø, Nyboder og Gamle dok* (87–89) er særskilt registreret.

Denne registrering afløser en række ældre registraturer: Des.A (74) *Søetatens arkiv til 1805*: folioreg. 137 m. alf. reg. Des.B (75) *Søetatens arkiv 1800–48*: folioreg. 138. Des.C (76) *General-kommissariatet til 1848*: folioreg. 139 m. alf. reg. Des.D (77) *Hohlenbergs samling*: folioreg. 85c s. 134–56, 158–65. Des.E (78) *Diverse*: seddelreg. 5. Des.F (79) *Stibolts samling*: seddelreg. 5. Des.G (80) *Orlogsværftets aflevering 1945*: folioreg. 154a m. alf. reg. Des.H (81) *Ornamentstegninger*: folioreg. 85c s. 127. Des.I (82) *Engelske tegninger af dansk-norske skibe*: seddelreg. 3, Fotosamlingen, Danmark-Norges alm. historie 1809–10. Des.K (83) *Søværnets bygningstjeneste*: folioreg. 198.

Des.U (84) *Udtagne tegninger af Søetatens arkiv*: Under foreløbig ordning 1982.

Litteratur: H. C. Bjerg: *Marinens kortsamling. Foreløbige undersøgelser af samlingens proveniens*, Primula nr. 17 (dupl.) 1970 indeholder redegørelse for de enkelte grupper (designationer). Jf. Primula nr. 9, 19, 20, 21, 22. H. C. Bjerg og John Erichsen: *Danske orlogsskibe 1690–1860. Konstruktion og dekoration I–II*, 1980 m. planchegengivelse af en række tegninger af orlogsskibe i Rigsarkivet samt beskrivelse af Søetatens kort- og tegningssamling, lister over bevarede ornamentstegninger og konstruktører 1690–1860.

Kort- og tegningssamlingen: I forbindelse med vejreformernes indførelse 1763 og på foranledning af den i 1778 nedsatte Generalvejkommision blev de daværende hovedlandeveje i Kongeriget efterhånden opmålt i målestoksforholdet 1:10000. Resultatet blev de ofte temmelig uhåndterlige, men topografisk yderst værdifulde kort i Vejdirektoratets og Overvejspektørens arkiv. De her viste eksempler er et oversigtskort over landevejen Roskilde–Sorø fra 1776 (KTS: Vejdirektoratet 1142,3) og et nivellement over en del af landevejen Odense–Middelfart fra 1817 (KTS: Overvejspektørens aflevering 1936, U 275,43).

Søkort (90)

Registrering: Seddelreg. 5 (Rtk. 480–595) og ureg.

Indhold: Delsamlinger af trykte søkort af ældre og nyere dato.

Tegninger fra privatarkiver og private institutioners arkiver (91–98)

Registrering: Seddelreg. 5.

Indhold: Tegninger udtaget af flg. privatarkiver: Einar Foss, Fred. Ferd. Friis, Holger Hammerich, H. C. V. Møller, Th. C. v. Zeilau. – Komitéen af 23.8.1947 (vedr. Christian 10.s sarkofag), Foreningen til opførelse af små kirker i København. Det danske missionselskab.

Håndskriftsamlingen (99)

Kort og tegninger hørende til Håndskriftsamlingen.

Registrering: Seddelreg. 5. FA Ny serie nr. 16, II. Den tyske hærs arkiv.

Indhold: Div. udtagne kort og tegninger vedr. bl.a. slaget ved Lund 1676, Stutterie Wange i Frederiksborg 1776, stamtavler vedr. familierne Bernstorff og Scavenius mm. Kort fra den tyske hær især fra besættelsen 1940–45.

Det kgl. biblioteks aflevering 1918–19 (100–104)

Registrering: Seddelreg. 5.

Indhold: Især hav- og jernbanetegninger, udskilt fra Det kgl. biblioteks kortsamling. Ordnet efter hovedlandsdelene og herunder nummereret.

Kort og tegninger uden for Kort- og tegningssamlingen (105–110)

I arkivpakkerne i de forskellige arkivfonds findes talrige kort og tegninger, hvoraf en del er noteret på sedler. Nu søges kort og

tegninger af større format udtaget af pakkerne og anbragt i KTS *U-samlinger*, som hver betegnes med den arkivgruppe, hvorfra tegningerne kommer, mens der på det sted, hvor de er udtaget, henlægges et flytningsblad.

Registrering: Seddelreg. 6. Sedlerne er inddelt i grupperne: Danmark, Norge, udlandet, diverse og uniformer, som igen er ordnet kronologisk eller alf. efter stednavne.

FILMSAMLINGEN

Rigsarkivets filmsamling består af en række mikrofilmsamlinger: Mormonfilm (M-film), Sikkerhedsfilm (S-film), Danicafilmsamlingen og D-samlingen. Hertil kommer Sikkerhedsfotografisamlingen, Lysbilledsamlingen og Fotografisamlingen.

På Rigsarkivets mikrofilmlæsesale står en del af M-filmene fremme til selvekspedition: Film af folketællingerne 1787–1901 (film af folketællingerne 1906–11 kan rekvireres; tillige er der opstillet xerokopier af folketællingerne 1787–1850 samt af folketællingen for Kbh. 1885), film af alle landets kirkebøger fra de ældste til ca. 1860 (film af kirkebøger til ca. 1915 kan rekvireres; de originale kirkebøger er i landsarkiverne), mm.

Rigsarkivets film udlånes til andre arkivinstitutioner, biblioteker og videnskabelige institutioner mm. (dog ikke film af folketællinger og kirkebøger). Hvor der findes film, udlånes arkivalierne ikke. Udlån af film er ikke betinget af anerkendelse som låneberettiget institution, således som det er tilfældet ved udlån af originale arkivalier. Rigsarkivet formidler desuden salg af mikrofilm ved kopiering af film fra samlingerne.

Litteratur: Meddelelser fra Rigsarkivet 1921–55, 1958, 1956–60, 1961, 1961–65, 1968, 1966–75, 1978. *Arkiverne og deres benyttelse*, Arkivforeningens Seminar VI, 1975.

Mormonfilmsamlingen

The Genealogical Society (Mormonkirken), Utah, fotograferede ca. 1947–72 et stort antal arkivalier i Danmark, hovedsageligt i Rigsarkivet og landsarkiverne. Mormonkirken ønskede film af arkivalier til belysning af Danmarks personalhistorie og fotograferede folketællinger til og med 1911, kirkebøger til ca. 1915, skøde- og panteprotokoller, matrikler, retsprotokoller, administrationens brevbøger m. sager til 1848, regnskabsmateriale o.l.

Protokoller og arkivpakker er fotograferet uden overspringelser. De negative moderfilm opbevares i Utah, mens Rigsarkivet har kopifilm af alle de optagne film. I Rigsarkivet opbevares dels M-film af Rigsarkivets arkivalier, dels M-film af landsarkivernes arkivalier. Kopi af folketællingsfilmene 1787–1860 er fordelt til landsarkiverne, mens en senere indkøbt kopi er i Rigsarkivet.

Registrering og indhold: Se ndf.

Sikkerhedsfilmsamlingen

Sikkerhedsfilm er Rigsarkivets optagelser af arkivalier i Rigsarkivet. De negative S-film opbevares uden for Rigsarkivet som sikkerhed for bevaring af arkivaliernes tekstindhold i tilfælde af ødelæggelse ved ulykker som følge af brand, krig, tyveri og forurening. Arkivalier, som er fotograferet som M-film, sikkerhedsfotograferes ikke.

Den første sikkerhedsfotografering fandt sted under 2. verdenskrig. Fotograferingen blev genoptaget 1962 og fortsætter løbende i overensstemmelse med danske og internationale standarder for mikrofotografering af arkivalier. Indtil 1980 blev der kun anvendt 35 mm-film, siden har Rigsarkivet også fotograferet på 16 mm-film.

Registrering og indhold: Se ndf.

Oversigt over Rigsarkivets M- og S-film

Mormonfilmsamlingen og Sikkerhedsfilmsamlingen, se indledninger ovf.

Film af arkivalier i landsarkiverne

Registrering: Folioereg. 269 Oversigt over M- og S-film samt lister over nyere S-film. Folioereg. 270 Mormonfotograferingen i Landsarkivet i Viborg. Folioereg. 271 Mormonfotograferingen i Landsarkivet i København. Folioereg. 272 Mormonfotograferingen i Landsarkivet i Åbenrå. Folioereg. 273 Mormonfotograferingen i Landsarkivet i Odense (under forberedelse 1982).

Indhold: Amtstuearkiver. Fængselsarkiver. Godsarkiver. Hospitalsarkiver. Kirkeinspektionsarkiver. Latinskolearkiver. Lavsarkiver. Lægdsruller. Notarialprotokoller. Overformynderiprotokoller. Pasprotokoller. Politi- og domprotokoller. Rådstuearkiver. Seminariearkiver. Skifteprotokoller. Skøde- og pantebøger. Tingbøger (justitsprotokoller). Kirkebøger.

Film af arkivalier i Rigsarkivet

Registrering: Folioereg. 269 Oversigt over M- og S-film samt lister over nyere S-film. (Foreløbige lister over ældre M- og S-film kan rekvireres). Folioereg. 274 Mormonfotograferingen af folketællinger i Rigsarkivet. Folioereg. 275 Mormonfotograferingen af lensregnskaberne. Folioereg. 276 Filmfortegnelser over Rigsarkivets arkivfonds (under forberedelse 1982).

Filmfortegnelser nr. 1, *Tyske Kancelli Udenrigske Afdeling –1770, Departementet for de udenrigske Anliggender 1770–1848, Udenrigsministeriet 1848–ca. 1909, 1975.* Filmfortegnelser nr. 2, *Partikulærkammeret og De kgl. Slotte og Haver, reviderede regnskaber, 1975.*

Flg. specialregistraturer er forsynet med filmlister: *Matriklerne 1664 og 1688, 2. udg., 1976. Afregninger med Statsleverandører fra det 17. årh., 1980 (folioereg. 250).*

Indhold: Kongehusets arkiv: Frederik 6.s, Christian 8.s og Frederik 7.s tid er totalt fotograferet (VA XIII). *Rigsarkivets arkiv (B5 a):* Forhandlingsprotokol, erklæringer mm. *Kongens rettering:* Stævningbøger, dombøger mm. *Danske kancelli:* Etats- og bestillingslister, kgl. forestillinger, brevbøger m. brevsager, supplikprotokoller m. sager, testamentsprotokoller samt div. udvalgte sager. *Tyske kancellis indenrigske afdeling:* Forestillinger, brevbøger, bestallingsprotokoller samt alt i VA VII til s. 65. *Tyske kancellis udenrigske afdeling –1770, Departementet for udenlandske anliggender 1770–1848 og Udenrigsministeriet:* Kgl. resolutioner, brevbøger, udvalgte sager. *Rentekammeret. Danske afdeling:* Bevillingsprotokoller, kgl. resolutionsprotokoller, ekspeditionsprotokoller, skødebøger, jordebøger, synsforretninger, dokumenter vedr. skatter, matrikuleringen, forst- og jagtsager, folketællinger til 1911, Oederske efterretninger 1771. *Rentekammeret. Tyske afdeling:* Kgl. forestillinger m. indlæg. *Kom-*

mercekollegiet: Forestillinger, reskripter og resolutioner, privilegieprotokoller, søpasprotokoller. *Vestindisk-guineisk Rente- og Generaltoldkammer*: Sager vedr. Vestindien og Guinea. *Handelskompagnier*: Div. vestindiske og guineiske sager. *Landetaten*: Kgl. ordrer og resolutioner, registre til indkomne breve, lægdsruller, skiftesager. *Søetaten*: Kgl. resolutioner, skiftebøger mm. *Regnskaber*: Rentemester- og Zahlkasseregnskaber til ca. 1690, Øresunds toldregnskaber, civile regnskaber før 1660 (foliereg. 108 a–b), lensregnskaber og ekstrakter af samme, amtsregnskaber, købstadsregnskaber, vestindiske matrikler, kirke- og skole-regnskaber, rytterdistriktsregnskaber, Det kgl. teaters regnskaber, regnskaber for kgl. slotte og haver, københavnske pas-, fiskemester- m.fl. regnskaber. *Sønderjyske fyrstearkiver*: Hansborg Registrant. Sager på papir. *Privatarkiver*: Alle privatarkiver før 1660. – Endvidere er der i *div. myndigheders og enke- og pensionskassekontorenes* arkiver fotograferet kgl. resolutioner samt pensionsansøgninger, indskudsprotokoller, regnskaber mm.

Blandt de nyeste S-film kan nævnes: *Justitsministeriets 1. ekspeditionskontor*: Kopibøger 1848–1945. *Indenrigsministeriets 1. ekspeditionskontor*: Kopibøger 1848–77. *Indenrigsministeriet*: Skabssager (1833)1848–1914. *Ministeriet for kirke- og undervisningsvæsenet*: Skoleberetninger 1848–1911. *Statistisk bureau*: Industritællinger og indberetninger 1852–1938. *Skibsregistreringskontoret*: Skibsregistre 1893–1957.

Danicafilmsamlingen

Danicafilm er mikrofotograferinger af arkivalier af interesse for dansk historie i udenlandske arkivinstitutioner, biblioteker og samlinger, foretaget siden 1930'rne.

Rigsarkivets danicafilm kan inddeles i nogle hovedgrupper:

De andre nordiske lande og en række nordtyske arkivinstitutioner i Nordtyskland, med hvem Rigsarkivet har låneaftaler, var oprindeligt ikke omfattet af danicaprogrammet. Rigsarkivet har derfor kun få danicafilm fra Island, Norge, Sverige og ingen fra Finland. For Landesarchiv Schleswig-Holstein i Slesvig er dette princip fraveget, og en udveksling af kopier af sikkerhedsfilm er påbegyndt i 1970erne. Fra begge sider er formålet at 'genoprette' arkivfunds, som er blevet delt ved arkivudleveringer. Ved indkøb

fra tyske arkiver har Rigsarkivet søgt at skaffe film af arkivalier vedr. administrationen af Sønderjylland 1864–1920.

Danicafilm af udenlandske, diplomatiske akter om Danmark er blevet indkøbt fra Rusland, Polen, Tyskland, Østrig, Frankrig, England og USA.

En stor gruppe danicafilm, Tyske arkiver, er film af tyske diplomatiske og militære arkivalier 1848–1945 med særlig henblik på 2. verdenskrig og den tyske besættelse af Danmark 1940–45. Tyske arkiver omfatter både mikrofilm og fotokopier. Fotokopierne er i Håndskriftsamlingen XVI, men er i det følgende omtalt under det danicaarkiv, hvortil de hører.

Fra den herrnhutiske missions arkiv er indkøbt danicafilm, specielt vedr. Grønland, for at skaffe alternativt materiale til erstatning for grønlandske arkivalier, som gik tabt ved skibsforlis i 1959. – Endelig er danicafilm indkøbt i forbindelse med enkelte forskningsopgaver.

Registrering: Danicafilm er ordnet efter et danicafilmnummer, som er tildelt hver udenlandsk arkivinstitution og bibliotek, med en efterfølgende spolenummerering af de film, der hører til hvert danicanummer.

Folioreg. 268 Lister over danicafilm, med mere eller mindre detaljeret registrering af filmens indhold.

Folioreg. 217a–c Foreløbige lister over Tyske arkiver, dvs. danicafilm vedr. 2. verdenskrig og dens forhistorie, særligt den tyske besættelse af Danmark; afløses af:

FA Ny serie nr. 13 *Tyske arkivalier om Danmark 1848–1945* bd. I, 1978 omfatter Den tyske marines arkiv 1848–1945 og Det tyske luftvåbens arkiv 1940–45; bd. II–IV er under udarbejdelse.

FA Ny serie nr. 19 *Skolehistoriske arkivalier i Rigsarkivet*, 1978 s. 168 fortegner nordslesvigske skolesager i det preussiske indenrigsministerium 1864–1920 (danica-arkivnr. 301).

En del danicafilm er endnu ikke registreret. Foreløbige lister er i Rigsarkivets danica-journalsager og kan udlånes til brug på læsesalen. I det følgende henvises i disse tilfælde til danicasagen.

Sverige

Riksarkivet i Stockholm (Danica 1. Registrering: Folioreg. 268): Oxenstiernasamlingen: Korrespondance 1620–25, 1628–29,

1645, 1657. Dele af rigsmarsk Anders Billes arkiv, som blev erobret af svenskerne efter stormen på Frederiksodde, og Wrangels indberetning om stormen (tidl. D-samling 166 og 203). 1 sp.

Landsarkivet i Lund (Danica 13. Registrering: Folioreg. 268): Lunds biskopsarkiv: Kongebreve 1532–1656. 1 sp.

Börringekloster (Danica 47. Registrering: Folioreg. 268): Klosterarkiv: Officiel og privat korrespondance bl.a. vedr. Corfits Ulfeldt mm. ca. 1600–ca. 1800. 7 sp.

Norge

Riksarkivet i Oslo (Danica 50. Fotokopier i Håndskr. saml. XVI. Registrering: Tyske arkivalier III (ms)).

Det kgl. Norske Videnskabernes Selskabs bibliotek i Trondheim (Danica 84. Registrering: Folioreg. 268): Peter Tordenskjolds arkiv 1712–ca. 42: Skibsjournaler, ordreprotokoller, kopibøger 1712–19, akter vedr. dødsboet 1731–42. 6 sp.

Island

Rigsarkivet i Reykjavik (Thjodskjalasafn) (Danica 150. Registrering: Ureg): Registratur over den islandske mormonfotoografering af kirkebøger, domstolsarkiver mm. 1 sp.

Forbundsrepublikken Tyskland

Bundesarchiv Koblenz (Danica 201. Fotokopier i Håndskr. saml. XVI. Registrering: Tyske arkivalier I, 1978 og II–III (ms)).

Bundesarchiv Frankfurt (Danica 202. Registrering: Danicasag. Tyske arkivalier IV (ms)): Reichsministerium des Krieges 1848–49. Reichskommissar für Schleswig-Holstein 1848–49. Reichsgesandtschaft in Kopenhagen 1848–49. Reichsminister der Auswärtigen Angelegenheiten 1848–49. 5 sp.

Bundesarchiv, Militärarchiv Freiburg (Danica 203. Fotokopier i Håndskr. saml. XVI. Registrering: Tyske arkivalier I, 1978 og II–III (ms)). En lille del af det fotokopierede materiale vedr. den tyske krigsførelse sept. 1939–dec. 1940 og 1945 findes også på mikrofilm, Danica 203 sp. 1–2. – Jf. Danica 1000, som består af fotoografering af en del af arkivalierne, mens de befandt sig i

USA, hvorfra de senere er leveret tilbage til Forbundsrepublikken Tyskland. 2 sp.

Geheimes Staatsarchiv, Berlin (Danica 209. Registrering: Tyske arkivalier IV (ms)): Kortsamlingen 1858–64: Slesvigske kort, 6 stk. Preussisches Ministerium des Auswärtigen 1838–67. Preussisches Staatsministerium 1866–1923. Preussisches Innenministerium 1868–1922. Preussisches Justizministerium 1867–1920. Preussische Domäneakten 1815–1939. Das Hausarchiv Brandenburg-Preussen: Wilhelm 1., breve fra Bismarck 1853–83. Seehandlung 1815–18, 1846, 1875–81. De fleste sager drejer sig om Slesvig. 71 sp.

Landesarchiv Schleswig-Holstein, Gottorp, Slesvig (Danica 220. Registrering: Danicasag): Registraturer og udvalgte akter fra div. arkivfonds 14.–19. årh.: Hertugelige og kgl. arkiver, Fællesarkivet samt div. lokalarkiver mm. Tyske kancelli (Abt. 65): Conseils- og resolutionsprotokoller 1705–73, Vorstellungsprotokollen 1837–41, Supplikekstrakter og -protokoller 1711–1803. Folketællingslister 1803 for nordslesvigske amter, byer og oktrojerede koge mm. (findes også som papiraftryk af filmene; de indgår i de slesvigske folketællinger, se s. 360). 128 sp.

Staatliches Archivlager in Göttingen (Danica 222. Fotokopier i Håndskr. saml. XVI. Registrering: Tyske arkivalier III (ms)): Krigsforbryderprocesser.

Staatsarchiv Hamburg (Danica 224. Registrering: Tyske arkivalier III (ms)): Auftragsbuch nr. 648/69. Optegnelser og akter april–maj 1945. 1 sp.

Bayerisches Staatsarchiv, Nürnberg (Danica 234. Fotokopier i Håndskr. saml. XVI. Registrering: Tyske arkivalier II (ms)).

Stadtarchiv Flensburg (Danica 256. Registrering: Folioereg. 268): Div. arkivregistraturer. Mollers genealogier (seddelreg. 3; tidl. D-samling 143). 6 sp.

Archiv der Hansestadt Lübeck (Danica 263. Registrering: Folioereg. 268. Tyske arkivalier III (ms)): Div. arkivregistraturer. Beretning fra maj 1945. 3 sp.

Document Center, Berlin (Danica 276. Fotokopier i Håndskr. saml. XVI. Registrering: Tyske arkivalier III (ms)).

Schleswig-Holsteinische Landesbibliothek, Kiel (Danica 283. Registrering: Seddelreg. 3): Breve fra Christian 8. og dronning Caroline Amalie til medlemmer af det augustenburgske hus 1816–58 (tidl. D-samling 68). 5 sp.

Tyske demokratiske republik

Deutsches Zentralarchiv, Abt. Merseburg (Danica 301. Registrering: Folioereg. 268. Tyske arkivalier II–IV (ms)): Div. arkivregistraturer. Brandenburg-Preussens diplomatiske korrespondance: Udvalgte akter 1465–1861, bl.a. indberetninger fra Kbh. Ministerium des Innern: Sager vedr. Slesvig 1877–1936. 246 sp.

Deutsches Zentralarchiv, Potsdam (Danica 302. Fotokopier i Håndsskr.saml. XVI. Registrering: Danicasag. Tyske arkivalier III (ms)): Reichskanzleramt, Reichskanzlei 1866–1918. Reichsministerium des Innern 1868–1933, bl.a. sager om Slesvig. 12 sp.

Sächsisches Landeshauptarchiv, Dresden (Danica 304. Registrering: Danicasag): Div. arkivfortegnelser. Wittenberger Archiv 1474–83. Geheimes Archiv 1500–85: Bl.a. kongebreve 1500–10, 1523–29, die dänischen Bücher 1548–85. Breve fra Christian 3., Frederik 2. og Christian 4. til kurfyrstefamilien i Sachsen 1565–1629. Geheimes Kabinett 1694–1836: Frederik 4.s rejse gennem Sachsen, diplomatisk korrespondance, bl.a. med gesandtskabet i Kbh. 1700–1836. 80 sp.

Landesarchiv Sachsen-Anhalt, Magdeburg (Danica 313. Registrering: Danicasag): Gutsarchiv Falkenstein-Meisdorf: Akter og korrespondance vedr. A. F.v.d. Asseburg, bl.a. fra hans tid i dansk tjeneste og brevveksling med J. H. E. Bernstorff, 1741–97. 14 sp.

Brandenburgisches Landeshauptarchiv, Potsdam (Danica 317. Registrering: Danicasag): Godsregnskaber for Krænkerup, Frijsenvold og Kalø godser med skove, samt Løjstrup og Brusgård, i familien Hardenberg Reventlows besiddelse, 1759–97. 3 sp.

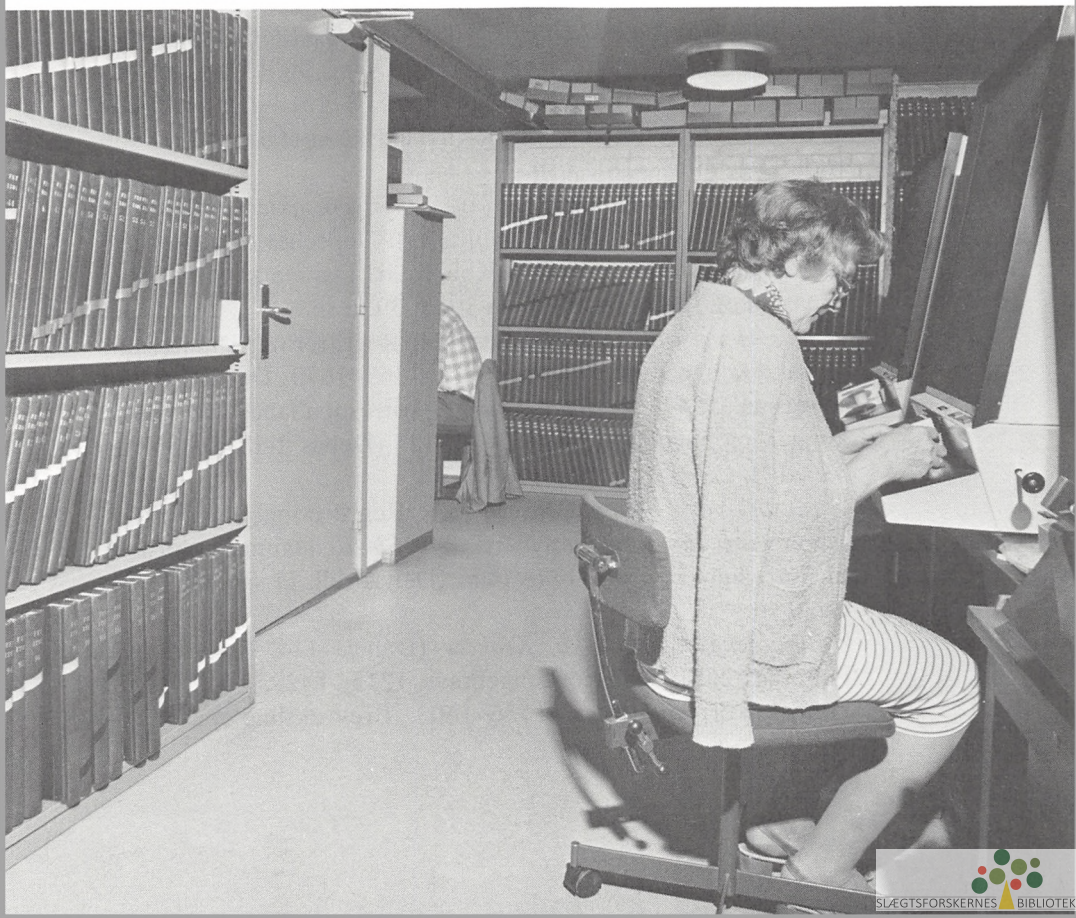
Deutsche Staatsbibliothek, Berlin (Danica 380. Registrering: Danicasag): Håndskriftet Germ. Quart 2065: Udvalg vedr. dansk historie og rejser til Island, i Knud Steensens hånd, midten af 16. årh. (Forstørrelser i Knud Steensens privatarkiv, nr. 1976). 1 sp.

Archiv der Brüder-Unität, Herrnhut (Danica 386. Registrering:

Glimt fra Rigsarkivets mikrofilmlesesale. Publikum kan selv fra åbne hylder fremtage film af kirkebøger (indtil ca. 1860), folketællinger (indtil 1901) og lensregnskaber. Andre film kan bestilles fra magasin. Filmfortegnelser ligger fremme. På billedet fornedes ses på hylderne indbundne xerokopier af de ældre folketællinger.

ring: Danicasag): Die Gemeinden in Dänischen Länder: *Danmark* 1735–68. *Grønland* 1733–1900: Korrespondance mellem Hans Egede og Chr. David i Grønland 1733–34, Chr. Davids grønlandske grammatik og ordbog, korrespondance, forhandlingsprotokoller, dagbøger mm. fra missionsstationerne Neu Herrnhut 1733–1900, Umanak 1861–94, Lichtenfels 1758–1899, Lichtenau 1774–1900, Igdlopait 1864–1900 og Friedrichsthal 1824–99. *Ostindien*: Trankebar og Nicobarerne 1758–70. *Vestindien*: St. Thomas, St. Croix og St. Jan 1734–1833, kirkebøger, forhandlingsprotokoller. *Guinea*: Chr. Jacob Prottens rejse 1763. *Danmark*: Brødremenigheder (Diaspora) 1746–1804 (1816), dagbøger, forhandlingsprotokoller, søkaptajn Th. Chr. Stibolts testamente 1816. 89 sp.

Archiv der Leipzigermission, Leipzig (Danica 390. Registrering: Danicasag): Arkivregistratur. 1 sp.

Polen

Archivum Glowne Akt Dawnych (Hovedarkivet for gamle akter) Warszawa (Danica 401. Registrering: Danicasag): Danske kongebreve, traktater mm. 1413, 1419, 1510, 1563–64, 1656–92, 1764–93. Optegnelser vedr. det livlandske spørgsmål 1554–66 (tidl. D-samling 318). 3 sp.

Archivum Akt Nowych (Arkivet for nyere akter), Warszawa (Danica 402. Registrering: Danicasag): Depecher og redegørelser fra den polske gesandt i Kbh. vedr. Danmarks strategiske situation og forholdet til Polen 1918–39. 5 sp.

Statsarkivet i Gdansk (Danica 424. Registrering: Danicasag): Danske kongebreve, traktater mm. 1369–1670. Det livlandske spørgsmål 1544–66. Byen Danzig, korrespondance m. danske konger og myndigheder 1526–1812. (Delvis tidl. D-samling 316–17). Ca. 6 sp.

Statsarkivet i Stettin (Danica 426. Registrering: Danicasag): Akter vedr. den nordiske syvårskrig 1563–70, Danmarks forhold til Forpommern 1567–1774 mm. (Delvis tidl. D-samling 231). Ca. 9 sp.

Biblioteka Jagiellonska, Krakow (Danica 444. Registrering: Folioereg. 268): Danske kongebreve 1215, 1329, 1542, 1658. Politisk korrespondance 1556–1603. Brevveksling med Old-

skriftselskabet 1844, 1850–57, Georg Brandes m.fl. 1884–1906. 1 sp.

Biblioteka Czartoryskich, Krakow (Danica 445. Registrering: Danicasag): Div. vedr. Danmark 1366–1788. Instruks for polsk agent i Skandinavien, kaptajn Waligorski, 1848–49 og korrespondance med denne.

USSR

USSRs Centralarkiv for ældre sager, Moskva (Danica 451. Registrering: Danicasag): Indberetninger fra den russiske gesandt i Kbh. 1705, 1710–23. Div. sager vedr. danske udsendinge til Rusland og russiske til Danmark 1559–1700. Efterretninger om det danske hof og kongebreve 1516–1719. Czarfamiliens papirer: Brevveksling med den danske kongefamilie m.fl. 1862–85. Traktater 1562–1716. Mm. 125 sp.

USSRs centrale historiske arkiv, Leningrad (Danica 453. Registrering: Danicasag): Dansk-russiske samhandel 1894–1912. Udstillinger i Kbh. 1887–89. Belønning af professorerne Segelcke og Fjord for deres indsats inden for mejeridrift. 2 sp.

USSRs Centralarkiv for Oktoberrevolutionen og Socialismens opbygning, Moskva (Danica 455. Registrering: Danicasag): Div. korrespondance m. diplomater, kgl. personer mm. bl.a. om begivenheder i Kbh. 1780–1911. 1 sp.

USSRs Centralarkiv for litteratur og kunst, Moskva (Danica 457. Registrering: Danicasag): Den kgl. kobberstiksamlings udvikling 1838. Breve fra Georg Brandes 1887–1916. Mm. 1 sp.

USSRs Marinearkiv, Leningrad (Danica 480. Registrering: Danicasag): Om afslutning af en konvention mellem Danmark og Sverige 1780. Afsendelse af et parti rugmel til Danmark 1801. Vedr. den russiske gesandt i Kbh. 1721. Om Vitus Bering 1720, 1724. Dansk fregat til Kronstadt 1773–74. Mm. 1720–1891. 1 sp.

USSRs Videnskabernes selskabs historiske instituts afdeling i Leningrad (Danica 481. Registrering: Danicasag): Akter og breve om Danmark 1509–1878. 1 sp.

USSRs Krigshistoriske arkiv, Moskva (Danica 482. Registrering: Danicasag): Tildeling af russiske ordner til udlændinge 1887–1902. Sager om ansættelse i russisk tjeneste 1783–1873. Militærtekniske forhandlinger 1915–17. 1 sp.

USSRs Udenrigsministeriums arkiv, Moskva (Danica 485. Registrering: Folioereg. 180): Strid med Rusland om Lapland 1633. Fredsforhandlinger på Åland 1717–18. Gesandtskabet i Kbh: Diplomatisk korrespondance 1722, 1759–1819, 1835–44, 1853–1917. 125 sp.

Leninbiblioteket, Moskva (Danica 492. Registrering: Danicasag): Uddrag af skibsjournal for russisk brig, »Feniks«, på rejse i Østersøen 1817. Georg Brandes-breve 1887–1910. Kireevs dagbog 1865–66. Koncept til N. J. Panins indberetninger til kejserinde Elisabeth 1748. 1 sp.

Saltykov-Scedrina biblioteket, Leningrad (Danica 494. Registrering: Danicasag): Danske bøger om russisk lov, bl.a. af Rasmus Æreboe. Æreboes efterretning om Rusland. Om Peter d. Stores ophold i Kbh. 1716, mm. Breve fra kronprins Frederik (6.) til fru Basse 1802. Om hjemsendelse af et Rasmus Rask-manuskript 1819. Div. danske kongebreve 1628–1809. Arveprins Christian Frederik til madame Brun 1815–19 mm. Private breve ca. 1770–1890 med enkelte diplomatiske breve; blandt brevskrivne er H. C. Andersen. 2 sp.

Østrig

Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien (Danica 550. Registrering: Folioereg. 268): Ministerium des Äussern: Politiske akter –1848, Danmark: Korrespondance 1521–1722 og 1813. Gesandtskab-sarkiv, København 1813–15. 29 sp.

Oesterreichisches Staatsarchiv, Wien (Danica 551. Registrering: Folioereg. 268): Feltakter, felttog mod Danmark og besættelse af Holsten 1864. Marineministerium: Krigen 1864. Karl v. Tegetthoff: Slaget ved Helgoland 1864. 3 sp.

England

Public Record Office (Danica 600. Registrering: Folioereg. 268 og danicasag. Fotokopier af arkivalier vedr. dansk historie 1939–45 (jf. specialregistratur) i Håndskr. saml. XVI): State Papers: Denmark 1577–1780. Foreign Office, Denmark 1781–1819, 1845–63. High Court of Admiralty: Prisesager 1794–98 (lister foreligger til videre fotografering 1757–58, 1799–1816). Delvis titl. D-samling nr. 7. 247 sp.

Admiralty, London (Danica 628. Registrering: Tyske arkivalier III (ms)): Tyske militære akter vedr. den tyske flåde; akterne blev ved 2. verdenskrigs slutning midlertidigt deponeret i England. 11 sp.

Air Ministry, London (Danica 629. Registrering: Tyske arkivalier III (ms). Fotokopier i Håndskr. saml. XVI): Tyske akter vedr. det tyske luftvåben; akterne blev ved 2. verdenskrigs slutning midlertidigt deponeret i England. 1 sp.

Imperial War Museum, London (Danica 630. Registrering: Tyske arkivalier III (ms). Fotokopier af tyske akter vedr. besættelsen af Norge 1940–45 i Håndskr. saml. XVI).

Hjælpebidler: Jens Engberg: *Kilder til dansk historie i engelske arkiver*, udg. af Rigsarkivet 1968.

Holland

Algemeen Rijksarchief, Haag (Danica 650. Registrering: Danicasag. Plan for fotograferingen i Primula 12): Staaten General: Akter vedr. Christian 2.s ophold i Nederlandene. Div. breve mm. vedr. Danmark 1579–1796. 62 sp.

Frankrig

Ministère des affaires étrangères, Paris (Danica 780. Registrering: Danicasag): Diplomatisk korrespondance, Danmark: Registraturer, breve, optegnelser mm. 1612–66, 1670–80, 1682–86, 1693–97. 3 sp.

Spanien

Biblioteca Nacional, Madrid (Danica 860. Registrering: Danicasag): Det danske gesandtskab i Madrids korrespondance med de danske konsuler i Spanien. 1 sp.

Italien

Archivio di Stato, Mantua (Danica 922. Registrering: Ureg.): Archivio-Gonzaga: Breve fra Christian 1. til fyrsten i Mantua 1458–96. 1 sp.

Biblioteca Nazionale, Napoli (Danica 936. Registrering: Folioreg. 268): Breve fra Christian 8. til T. Montecelli 1820–41. 1 sp.

U.S.A.

National Archives, Washington DC (Danica 1000. Registrering: Seddelreg. 3 (D-samlingen), Tyske arkivalier I–IV (II–IV ms)): Indberetninger fra amerikanske gesandter i Danmark 1811–12, 1827–61. Diplomatiske instruktioner, Danmark 1833–70, 1870–1906 (tidl. D-samlingen). Den tyske marines arkiver før 1922, som midlertidig har været deponeret i USA og nu er i Militärarchiv Freiburg. Den amerikanske anklagers papirer fra Nürnberg-processen mm. 365 sp.

World War II Record Division, Alexandria VA (Danica 1069. Registrering: Tyske arkivalier I, 1978 og II–III (ms). Flyttet til Danica 1000).

Office Chief of Military History, Washington DC (Danica 1075. Registrering: Tyske arkivalier III (ms). Fotokopier i Håndskr.saml. XVI).

Library of Congress, Washington DC (Danica 1082. Registrering: Tyske arkivalier III (ms)): Tyske arkivalier 1940–44. 1 sp.

Von Scholten's Collection og All Saints Church, St. Thomas (Danica 1090. Registrering: Danicasag): Kirkebøger for romersk-katolsk menighed 1808–1913. Kirkebøger for evangelisk-luthersk menighed 1739–1841. Enkelte andre kirkebøger 1744–1954. 42 sp.

D-samlingen

I D-samlingen indgår mikrofilm af arkivalier fra arkiver i Danmark uden for Rigsarkivet og landsarkiverne.

D-samlingen blev oprettet 1949 som en samling af alle Rigsarkivets mikrofilm. Den indeholdt, hvad der dengang var optaget af mormonerne og af Rigsarkivet som sikkerhedsfilm samt danicafilm og optagelser af forskellige danske arkiver uden for Rigsarkivet. Betegnelsen »D-samling« kan tolkes som »diverse« mikrofilm. Sikkerheds-, mormon- og danicafilm er nu ordnet i egne samlinger. De ældre danicafilm vil efterhånden blive flyttet

<u>Tauiffe-Nafne</u>	<u>Keige-Nafne</u>	<u>Maad mit Hærdand-plass</u>
101. Zipora,	Aguna,	ledig, Elisabeth Pfyffter 62. * mit Mathias 3, * mit Sofie Knechtler * mit Sofie 156.
102. Agnes,	Kajarak,	ledig, Elisabeth Pfyffter, 62. * mit Johannes, 97. vetteren * mit Mathi. 415. vetteren.
103. Abisag,	Atubarak,	mit Joen, 108. 140.
104. Batseba,	Nikartlana,	in Mægen, Karon Doffter 80. med Xmit Poli. Carpus 4 37.
105. Anna,	- - -	in kind, Sabina Doffter 86. med Carl 549.
106. Martin,	Kajarnak,	Samuel Pofen 1. geb. 1. Jan. 1741. vetteren
107. Noah,	Nongak,	der Wilhelmine Mann, 99. 113. 271. 417.
108. Salomon,	Mannutok,	der Abisag Mann, 103. Pappus Lomts 96, 317. vetteren * St. Augusta, 152. 481. 619. 713.
109. Naemi,	Itlerinak,	Aarons Joen, 94. vetteren.
110. Salome, ^{der}	Erkomak,	ledig, Noa Pfyffter, 6.
111. Henriette,	Allekangoak,	in Mægen, Bibiane Pfyffter 90.
112. Amalia,	Auma,	ledig,
113. Friederich,	- - -	in kind, Noas Pfyffter 107. geb. 13. May 1747 99.
114. Cornelius,	Amarsik,	in Mann, 123. 139. 305. 346. 493. 494. 666. vetteren. mit Rakel 987.
115. Mathias,	Schwarluk,	ledig,
116. Maria Elisabeth,	Kudlo,	ledig, Sarah Pfyffter 5.
117. Barbara,	Malina,	in Mægen, Aarons Doffter, 94. med Banj. vetteren.
118. Anna Benigna,	- - -	Andreas Doffter, 98. geb. 3. Oct. 1747.
119. Martin,	Stingnaisak,	in Mann, 141. 155. 262. 327. 412. 466. 578 677. vetteren. * mit Henriette 493.
120. Hanna,	Makparak,	vetteren,

Filmsamlingen: D-samlingen 65, Mikrofilm af herrnhutiske kirkebøger fra Grønland, Neu Herrnhut, 1733–1900. – Kirkebogsside 1733 over døbte grønlandere med angivelse af deres døbenavn, tidligere grønlandske navn og oplysninger om deres familiestand og forhold. Kirkebogen er formentlig gået tabt ved skibet »Hans Hedtoft«s forlis 1959.

til Danicafilmsamlingen, mens de ældre optagelser af arkivalier i Rigsarkivet ikke vil blive indordnet i Sikkerhedsfilmsamlingen pga. det spredte udvalg af fotograferede arkivalier, men vil forblive i D-samlingen.

Registrering: Seddelreg. 3. – Folioreg. over arkiver uden for Rigsarkivet: Fortegnelse over arkivalier i Herlufsholm Stiftelses arkiv, fotograferet i Rigsarkivet, 1975. Christiansfeldts arkiv, se folioregistraturer over arkiver uden for Rigsarkivet. Fortegnelse over film af Johan Bülow's efterladte samlinger (privatarkiv) i Sorø Akademis bibliotek, fotograferet i Rigsarkivet, 1975 (vedr. Johan Bülow's div. arkiver og samlinger i og uden for Rigsarkivet, jf. folioreg. 171 samt folioregistraturer over privatarkiver i Rigsarkivet).

Indhold: Ældre fotografering af arkivalier i Rigsarkivet og landsarkiverne samt udenlandske arkiver, bl.a. mikrofilm af ældre kirkebøger, som i 1950'erne var i dårlig stand, enkelte folketællingslister og dele af godsarkiver mm.

Fra arkiver i Danmark uden for Rigsarkivet og landsarkiverne bl.a.: Herrnhutiske kirkebøger fra Grønland 1733–1900, 3 sp. (D-samling 65). Sorø Akademis biblioteks håndskriftsamling: Johan Bülow's arkiv, 44 sp. (D-samling 319). Sanderumgård: Johan Bülow's arkiv, 11 sp. (D-samling 320). Herlufsholm stiftelses arkiv, 17 sp. (D-samling 321). Christianfeldts arkiv: Levnedsbeskrivelser, 14 sp. (D-samling 322). Svanholm godsarkiv, 1 sp. (D-samling 325).

Sikkerhedsfotografisamlingen

1981 påbegyndtes en sikkerhedsfotografering af Rigsarkivets Kort- og tegningssamling. Samlingen er under opbygning. Foruden kort og tegninger skal den omfatte hele middelaldersamlingen på pergament og papir. Der skal fremstilles forstørrelser til læsesalsbrug, og negativsamlingen skal danne basis for kopispredning til andre arkiver, videnskabelige institutioner og private.

Fotografering af arkivalier i forbindelse med konservering kaldes dokumentationsfotografering og indgår i Sikkerhedsfotografisamlingen.

Fotograferingen sker med storformatkamera i 13×18 cm. Segl og mindre kort og tegninger fotograferes dog i 6×6 cm. Kun hvor kolorering har betydning for forståelse af indholdet, bliver der taget farvebilleder, da disse endnu ikke anses for arkivbestandige.

Registrering: Folioreg. 269.

Indhold: KTS: Vestindiske kort og tegninger. KTS: Søetaten: »Norske Løve«. KTS: Vejdirektoratet: Købstadskort mm.

Lysbilledsamlingen

I tilknytning til Sikkerhedsfotografisamlingen er en lysbilledsamling under opbygning. Optagelserne bliver ofte til i forbindelse med lysbilledforedrag. Format: 2,4×3,6 eller 6×6 cm.

Registrering: Ureg.

Indhold: Illustration af arbejdsgangen i Rigsarkivets afdelinger. Konserveringsprocesser. Fragmenter. »Berømte« arkivalier. Mm.

Fotografisamlingen

Fotografisamlingen blev oprettet 1938, til dels ved at udskille de pågældende numre af Håndskriftsamlingen. I 1965 blev der lukket for tilgang til samlingen, som nu for størstepartens vedkommende er opløst; de få resterende numre vil blive anbragt i andre samlinger. Ved accession placeres fotografier nu, afhængig af proveniens og art i bl.a. privatarkiverne, Håndskriftsamlingen eller Seglsamlingen.

SEGLSAMLINGEN

Ved »seglssamling« forstås en specialsamling, der er dannet af originale seglaftryk fjernet fra eller fundet borte fra deres oprindelige sammenhæng, af seglaftryk taget for at kunne indgå i en samling og af afstøbninger af segl. Af lignende karakter er samlinger af segltegninger o.l.

Til seglssamlingen henregnes derfor ikke de mange segl af voks, bly, lak mm, der stadig hænger under eller på anden måde er fastgjort til de arkivalier, hvortil de hører, og som utvivlsomt udgør et langt større antal end de aftagne segl. De fastgjorte segl er normalt ikke registreret i forbindelse med de arkivalier, hvortil de hører. Diplomatarier og visse andre kildeudgaver medtager dog oftest oplysninger om brevenes segl.

Danske middelalderlige segl er udgivet med afbildninger i en række seglværker med ret fuldstændige henvisninger til, hvor aftrykkene findes, mens en del andre danske segl af forskellige kategorier indtil midten af det 17. årh. er udgivet på lignende måde med henvisninger til, hvor der findes gode eksempler på aftryk af de pågældende segl. Se *litteratur* ndf.

I Rigsarkivets Fotografisamling findes under »Historiens indlednings- og hjælpevidenskaber« fotografiske gengivelser af segl, fotografiske plader med dertil hørende opklæbde tavletryk til P. B. Grandjeans seglpublikationer og fotografiske plader til fotografier af middelalderlige brandenburgske segl.

Uden for Rigsarkivet findes bl.a. en seglssamling i Stadsarkivet i København. H. B. Storcks samling af borgerlige segl er på Frederiksborgmuseet (reg. i RA).

I det følgende betegner »herold« en samling af segl eller segltegninger, der er systematisk ordnet efter figurindhold.

Litteratur: Poul Bredo Grandjean: *Dansk Sigillografi*, 1944.

Seglværker mm. med gengivelse af segl: Henry Petersen: *Danske gejstlige Sigiller fra Middelalderen*, 1886. Henry Peter-

sen: *Danske adelige Sigiller fra det XIII og XIV Aarhundrede*, 1897. A. Thiset: *Danske adelige Sigiller fra det XV., XVI. og XVII. Aarhundrede*, 1905. Henry Petersen og A. Thiset: *Danske kongelige Sigiller samt sønderjyske Hertugers og andre til Danmark knyttede Fyrsters Sigiller 1085–1559*, 1917. Poul Bredo Grandjean: *Danske Købstæders Segl indtil 1660*, 1937. Poul Bredo Grandjean: *Danske Herreders Segl indtil 1660*, 1946. Poul Bredo Grandjean: *Danske Gilders Segl fra Middelalderen*, 1948. Poul Bredo Grandjean: *Danske Haandværkerlavs Segl*, 1950. Poul Bredo Grandjean: *Danske kongelige Segl fra Frederik II.s, Christian IV.s og Frederik III.s Tid 1559–1670*, 1951. Poul Bredo Grandjean: *Slesvigske Købstæders og Herreders Segl indtil 1660*, 1953.

I det håndskrevne hjælpemiddel J. C. W. og K. Hirsch: *Danske og norske Officerer 1648–1814* er de pågældende officerers segl jævnlgt aftegnet, ofte med angivelse af, hvor de er påtruffet.

Vokssegl, afstøbninger mm.

Aftagne segl, afstøbninger mm.

En del af voksseglene er afleveret af Det oldnordiske museum (Nationalmuseet), Kommissionen for det arnamagnæanske legat og Videnskabernes selskab. De fleste afstøbninger hidrører fra H. B. Storcks samling og fra seglkonserver Gustaf Fleetwood, Riksarkivet, Stockholm. I Håndskriftsamlingen IV A 1 findes en fortegnelse over seglstamper i Nationalmuseet mm.

Registrering: Seddelreg. i seglsamlingen.

Indhold: Danske, norske og svenske konger. Tyske fyrster. Sønderjyske hertuger. Holstenske grever. Grever af Oldenburg-Delmenhorst. Paver. Danske, slesvigske, holstenske, lauenburgske, norske, islandske, svenske og tyske gejstlige. Dansk, norsk og svensk adel. Borgerlige. Bomærkesegl. Danske lande. Danske, slesvigske og holstenske herreder. Danske, slesvigske, holstenske, norske, svenske og tyske købstæder. Slesvigske, holstenske og lauenburgske sogne. Danske embeder og instituti-
oner. Danske, slesvigske og svenske gilder. Laug. Div. norske, islandske og franske segl mm. Div. stamper, signeter og stempler.

Litteratur: Poul Bredo Grandjean: *Rigsarkivets seglsamling*, Medd. om Rigsarkivet for årene 1921–55, 1958, s. 61–68.

B. Ragotzkys samling af aftagne segl og afstøbninger

Samlingen er dannet af pastor B. Ragotzky, Potsdam. Gennem F. Meyer kom den til H. B. Storck, der skænkede den til Rigsarkivet. I samlingen er indlemmet en del kejserssegel fra Nationalmuseet samt enkelte gejstlige segl og en del tyske bysegel skænkede af P. H. Trummer, Hamburg.

Registrering: B. Ragotzky: *Catalog der alten u. neueren Siegel geistlicher u. weltlicher Fürsten* (i seglsamlingen).

Indhold: Tyske kejsere. Paver og kardinaler. Ærkebisper, bisper, abbeder, provster m.fl., de fleste tyske. Fyrster (Østrig, Böhmen, Mähren, Görz, Tyrol, Meran, Steiermark, Kärnten mm, Ungarn, Luxemburg, Flandern, Lothringen, Burgund, Brandenburg, Preussen, Pommern, Schlesien, Hohenzollern, Sachsen, Anhalt, Baden, Württemberg, Braunschweig, Hessen, Mecklenburg, Schwarzburg, Jülich-Cleve-Berg, Pfalz, Bayern, Oldenburg, Nederlandene, England, Frankrig, Italien, Spanien, Portugal, Polen, Rusland mm). Div. tyske fyrster og grever. Tysk adel. Tyske byer.

Litteratur: Poul Bredo Grandjean: *Rigsarkivets seglsamling*, Medd. om Rigsarkivet for årene 1921–55, 1958, s. 61–68.

Laksegl

Næsten alle laksegl er opklæbet på bakker i alfabetisk orden. Seglenes proveniens er normalt ikke angivet. For personseglenes vedkommende er der i de fleste tilfælde kun anført slægtsnavn. Et stort antal af seglene stammer fra privat anlagte samlinger.

Litteratur: Poul Bredo Grandjean: *Rigsarkivets seglsamling*, Medd. om Rigsarkivet for årene 1921–55, 1958, s. 61–68.

Fyrstelige segl

En del udgøres af C. C. E. Bangerts og H. B. Storcks samlinger.

1

2

3

4

5

6

7

8

Indhold: Danske kgl. personer. Huset Slesvig-Holsten. Udenlandske fyrstelige.

Thisets samling af adelige segl

Indhold: Dansk adel. Fremmed adel i Danmark.

Storcks samling af adelige segl

Indhold: Dansk adel og fremmed adel i Danmark. Herold.

Holsteins seglsamling

Indhold: Fyrster. Dansk adel. Borgerlige. Danske og udenlandske embeder.

Aage Eigaards seglsamling

Indhold: Dansk adel og fremmed adel i Danmark. Herold til borgerlige segl. Udenlandsk adel. Svensk adel.

Borgerlige segl

Registrering: Seddelreg. i seglsamlingen (omfatter kun de ikke-heraldiske segl).

Hjælpemidler: vedr. de heraldiske segl: Poul Bredo Grandjean: *Borgerlig Herold*, 1936 (ms, læsesalen). Ole Rostock: *Navnefortegnelse til Borgerlig Herold*, 1980 (ms, læsesalen).

Indhold: Borgerlige heraldiske segl. Herold. Borgerlige ikke-heraldiske segl.

Seglsamlingen: Segl og seglafstøbninger. – 1. Hertug Albert af Sachsen, d. 1500 (Ragotzkys saml. 155, afstøbning). 2. Frederiksberg kommune 1899 (skuffe 149, lak). 3. Kurfyrst Maximilian Emanuel af Bayern, d. 1726 (Ragotzkys saml. 57, voks). 4. Kong Erik Menved af Danmark 1299 (skuffe 7 nr. 14, afstøbning af orig. segl i Lübeck, fra Storcks saml). 5. Kansler Johan Friis, d. 1570 (skuffe 38 nr. 20, voks). 6. Anna Sophie af Danmark, d. 1717, g.m. kurfyrst Johan Georg 3. af Sachsen (skuffe 10 nr. 5, afstøbning, fra Storcks saml). 7. Pave Martin 5. (skuffe 120 nr. 12, bly, fra pavebrev 26.5.1428). 8. Kong Magnus Eriksson af Norge og Sverige (skuffe 123, afstøbning af G. Fleetwood 1934 af segl under brev 27.1.1321 i Riksarkivet i Stockholm).

Tysk adel

Består af flere samlinger.

Indhold: Tysk adel.

Andre samlinger

Indhold: Danske købstæder, amter, herreder, landkommuner, kirker (sogne), godser, gilder, laug, embeder, institutioner, handels- og industriforetagender mm. Nye aftryk af embedssigneter, som er afleveret til Nationalmuseet. Segl vedr. Island, Færøerne og danske kolonier. Slesvigske købstæder, amter, herreder, klostre, embeder, kirker (sogne) mm. Holstenske købstæder, amter mm. Segl vedr. Oldenburg. Svensk adel. Svenske og norske købstæder, herreder, embeder, institutioner og laug. Udenlandsk adel (Frankrig, Holland, Belgien, Spanien, Portugal, Schweiz, Balkan, Italien, Polen, Storbritannien, Irland mm). Udenlandske kirkefyrster og gejstlige. Tyske embeder, institutioner, godser mm. Tyske byer, amter mm. Div. landes embeder, institutioner og lokaliteter (Frankrig, Italien, Holland, Belgien, Storbritannien og Hannover, Østrig-Ungarn, Rusland, Balkan, Tjekkoslovakiet). Beseglede underskrifter mm. (konger og fyrster, dansk adel, udenlandsk adel, borgerlige, notarer, embeder, byer, laug, godser, Bornholms stæder mm). Aftryk af gemmer mm. Nye aftryk af gamle signeter. Jacobson'ske segl. Fr. Britzes segl. Indenrigsministeriets samling af danske købstæders segl og bind med de indkomne skrivelser vedr. indsendelse af seglaftrykkene (Indenrigsministeriet, Kommunekontoret 1886 nr. 39). Segl vedr. Vestindien. Nye aftryk af stamper og signeter, som har været benyttet af danske håndværkerlaug. Håndværkersegel, som er deponeret af Håndværkerforeningen. Segloblater. Henrik Berners kartotek over sammensatte våbener. Div. accessoria.

Segltegninger

Terkel Klevenfeldts samling af segltegninger

Samlingen udgør en del af Klevenfeldts samlinger i Håndskriftsamlingen I. Ved så godt som alle tegninger findes en afskrift af

det brev, hvortil seglet hører, eller et kort notat herom. I samlingen indgår også tegninger af våbener, ligsten mm, der ikke specificeres her.

Registrering: Folioereg. 182.

Indhold: Danske, norske og svenske konger. Udenlandske fyrster. Dansk og udenlandsk adel. Danske, slesvigske, holstenske, norske, islandske, færøske, grønlandske og svenske gejstlige personer og institutioner. Tyske og revalske personer og institutioner. Schauenburgske grever og disses slægt. Danske, norske, slesvigske m.fl. købstæder. Danske, slesvigske, norske og færøske herreder, landskaber og fylker. Danske gilder. Div. livlandske segl. Dansk, norsk og svensk herold. Diverse.

Jacob Langebeks samling af segltegninger

Samlingen udgør en del af Langebeks samlinger i Håndskriftsamlingen I. Hovedparten af tegningerne antages at være udført af arkivtegner Søren Abildgaard. En del tegninger af norske segl stammer fra Gerhard Schønings bo.

Registrering: Folioereg. 181.

Indhold: Danmarks, Norges og Sveriges konger og kongehuse. Sønderjyske, holstenske og hallandske hertuger og grever og disses slægt. Danske købstæder, landsting, herreder mm. Herold. Dansk, norsk og svensk adel. Danske, norske og svenske gejstlige personer og institutioner. Holstenske klostre. Bomærkesegl og uadeliges segl. Fyrster, byer og herreder i Slesvig, Holsten, Oldenburg, Sachsen mm. Kejseren, div. konger, tyske fyrster og grever. Hansestæder. Udenlandsk adel. Tyske gejstlige personer og institutioner. Paver og apostoliske nuntier. Danske, norske og tyske domkapitler. Svenske stæder og landskaber mm. Danske gilder. Div. livlandske og estlandske segl. Diverse.

Henry Petersens samling af seglnotater og -tegninger

Samlingen er i Håndskriftsamlingen IV A 3–10.

Registrering: Folioereg. 98.

Indhold: Konger. Hertuger. Grever. Gejstlige. Adel. Uadelige.

Danske, slesvigske og holstenske købstæder og herreder. Gilder og laug.

Anders Thisets segltegninger

Samlingen udgør tillæg F til Thisets samlinger (jf. s. 44). Tegningerne er udført af Thiset og er for størstedelen forarbejder eller forlæg til hans *Danske adelige Sigiller fra det XV., XVI. og XVII. Aarhundrede*, 1905.

Registrering: Folioereg. 98.

Indhold: Dansk adel.

Andre

Registrering: Seddelreg. 1 og 2.

Indhold: Håndskriftsamlingen IV A 2, segltegninger udført af E. Rondahl til Johs. Steenstrup m.fl.: *Danmarks Riges Historie* I–VII, 1896–1907. Håndskriftsamlingen IV A 15, Aage Wulffs tegninger af købstadssegl til Erik Kromann: *Danmarks gamle købstadlovgivning* I–V, 1951–61.

FRAGMENTSAMLINGEN

Bogtrykkerkunstens indførelse og reformationen overflødiggjorde en stor del af den bestand af håndskrevne bøger, som var blevet opbygget i Danmark i løbet af middelalderen. Det gjaldt især bibler, liturgiske bøger og andre bøger med tilknytning til den katolske kirkes ritualer. Den overvejende del af disse håndskrifter blev kasseret. De af dem, som var skrevet på pergament, blev imidlertid ofte genanvendt som indbindingsmateriale i administrationen i 16. og 17. årh., og der findes således betydelige rester af middelalderlige håndskrifter i så godt som alle Rigsarkivets samlinger, der rummer materiale ældre end midten af det 17. årh.

I slutningen af det 19. årh. aftoges mere end 1000 af de største og smukkeste af disse fragmenter. En stor del af dem (bl.a. alle med dansk tekst) blev afleveret til Det kgl. bibliotek (jf. Jørgen Raasted og Merete Geert Andersen (udg): *Inventar over Det kgl. biblioteks fragmentsamling*, ms i Det kgl. bibliotek, 1976–79), mens resten danner grundstammen i Rigsarkivets samling af aftagne fragmenter. Da de fragmenter, der er genanvendt som omslag om regnskaber o.l., ofte har fået påskrevet regnskabets titel og af og til oplysning om aflevering og revision, som er af vital betydning for forståelsen af regnskaberne, standsedes den systematiske aftagning. Samlingen er dog i fortsat vækst, idet fragmenterne fjernes fra indbindingen ved bindrestaureringer og andre konserveringsarbejder samt ved særlig vigtige fund. I de senere år er også eftermiddelalderlige fragmenter og fragmenter af papirhåndskrifter og trykte bøger blevet indordnet i samlingen. Den største del af Rigsarkivets middelalderlige fragmenter befinder sig dog fortsat på de arkivalier, hvor de er genanvendt som indbindingsmateriale.

Man bør være opmærksom på, at ikke alle fragmenter hidrører fra danske håndskrifter, idet man middelalderen igennem indkøbte håndskrifter i udlandet, ligesom kancelliet i 16. og 17. årh. importerede »munkebøger« til indbindingsmateriale.

Long: Mat: Krenschab Van Hofzer
8. Oct. Na phili Jacobi die 4. Juno 1637. A. 16. 17.
fama. In vestig. litem. Anno 1638.

noſtre loca clauos ac uia. ⁊ noli eſſe in cre

dulus ſ; fidehs ac uia. Vos ſcī. Ad ſā. an

uia uidiſti me thoma credidiſti

beati qui uo uiderūt ⁊ crediderūt ac uia. Cuius

thoma didime ꝑ ꝑꝑꝑ

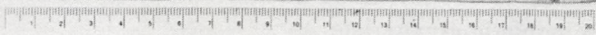
que meruiſti tangere te

preſtib; ſagami aluſonis ſuccurre uo

his miſeris ne damnem; oī impus in ad

uentu iudicis. Cuius.

Handwritten notes in the right margin:
1242
1242
1242

Rigsarkivet
Middelalderlige håndskriftfragmenter
fragment nr. 125

Registrering: Siden 1945 er der med afbrydelser sket en systematisk registrering af de middelalderlige pergamentsfragmenter, såvel de aftagne som de endnu fastsiddende. Arbejdet er hovedsageligt udført af arbejdsgrupper ledet af lektor dr.phil. Jørgen Raasted, Kbh. universitet, i mindre omfang af Rigsarkivet.

Folioreg. 221 Kopi af summarisk fortegnelse: *Endeligt registrerede pergamentsfragmenter i Rigsarkivet, Landsarkivet for Sjælland og Nationalmuseet*. Det originale eksemplar er på Institut for græsk og latinsk middelalderfilologi, Kbh. universitet. Kopien omfatter kun fragmenter i Rigsarkivet og er videreført af Rigsarkivet som accessionsliste for samlingen af aftagne fragmenter.

Specialregistratur. Middelalderlige håndskriftfragmenter. Aftagne fragmenter, omslag om lensregnskaber, 1976. Specialregistraturen omfatter de aftagne fragmenter i Rigsarkivet til og med nr. 582, samt de ikke aftagne fragmenter på lensregnskaberne, nr. 3001–7717.

Endvidere har Rigsarkivet et eksemplar af de *udførlige registreringsblade for de endeligt registrerede fragmenter*. Et andet eksemplar af denne registratur er på Institut for græsk og latinsk middelalderfilologi, Kbh. universitet.

Indhold: Rigsarkivets ældre samling af aftagne fragmenter, ordnet efter fragmenternes indhold (nr. 1–360). Fragmenter fra Universitetets arkiv mm., ordnet efter indhold (nr. 361–432). Fragmenter afleveret fra Landsarkivet for Sjælland mm. (nr. 433–475). Tilvækst 1950–67 (nr. 476–502). Fragmenter fra Universitetets arkiv, ordnet efter indhold (nr. 503–582). Tilvækst 1967ff (nr. 583–). Pr. 1.7.1982 talte samlingen 804 numre.

Samlingen består for størstedelen af rester af bibler og liturgiske bøger, i mindre omfang af fragmenter af teologiske, kirkeretlige, enkelte historiske og medicinske tekster. En del af den nyere tilvækst er rester af en angelsaksisk prædikensamling.

Fragmentsamlingen: Aftagne fragmenter 125. – Fragment af antifonale fra 15. årh. Antifonalet indeholder tekst og noder til de sungne dele af kirkens tidebønner – her til vesperen til apostlen St. Thomas' festdag 21. dec. Initialet viser Thomas, der stikker sin hånd i såret i Kristi side. Billedet illustrerer samtidig problemerne ved at fjerne fragmenterne fra deres plads på arkivalierne. Bladet har været anvendt som omslag om Korsør lens regnskab 1637–38 og bærer derfor regnskabets titel samt bemærkninger om revision og kvittering. Fjernelsen af disse oplysninger vanskeliggør arbejdet med regnskaberne.

Litteratur: Jørgen Raasted: *Middelalderlige håndskriftfragmenter i Danmark*, Scandia 1960 s. 145–50. *Rapporter fra Nordiske kollokvier for latinsk Liturgiforskning*, Nr. 1, Århus 1970 s. 19–21, Nr. 3, Helsingfors 1975 s. 173–78 og Nr. 4, Oslo 1978 s. 159–65. Nina Michelsen: *Teknologiundersøgelse og konservering af pergamentfragmenter fra Hagenskov lens regnskaber fra 1600tallet* (dupl. afgangsupgave ved Konservatorskolen) 1979. Chr. Gorm Tortzen (udg): *Index codicum theologiæ auctorum*, 1982.

ARKIVAFLEVERINGER

Arkivafleveringer mellem Rigsarkivet og udenlandske arkiver samt Det kgl. bibliotek og Universitetsbiblioteket

Landafståelser og erobringer fik i ældre tid sjældent virkninger for de eksisterende arkiver, og enhver ny administration måtte som regel selv opbygge sit eget arkiv. Fra nationalstaternes gennembrud blev det imidlertid almindeligt, at landes og landskabers suverænitetsskifter skete i henhold til traktater, som indeholdt bestemmelser om, hvilke administrative akter, der skulle følge med landafståelsen.

Mens Danmark således fortsat har en del arkivalier vedr. Skånelandene og andre nuværende svenske områder fra tiden før Brømsebrofreden og Roskildefreden, er meget arkivmateriale vedr. norske forhold afgivet til Norge, ligesom omfattende slesvigske og holstenske arkivgrupper og enkeltakter er udleveret til Tyskland. Til Island er afleveret en del arkivalier i 1904 og 1928, og med Sverige skete en udveksling af arkivalier i 1929. Endelig er der sket udvekslinger mellem Rigsarkivet og Det kgl. bibliotek, Universitetsbiblioteket m.fl. institutioner.

Hjælpe midler og litteratur: Afleveringer til og fra Rigsarkivet er normalt omtalt i Meddelelser om Rigsarkivet. For nogle af de større afleveringer er der desuden gjort rede over for en bredere kreds i forskellige tidsskrifter. – Meddelelser om Rigsarkivet 1883–85, 1886 s. 46 (Udveksling med Nationalmuseet). Samme 1886–88, 1889 s. 41–42 (Afl. til og fra Det kgl. bibliotek). Samme 1889–91, 1892 s. 15–16 (Afl. til det islandske landsbibliotek og til Det kgl. bibliotek). Samme 1892–94, 1895 s. 17–18 (Afl. fra Universitetsbiblioteket). Samme 1898–1900, 1901 s. 22 (Grevinde Danners arkiv). Samme 1901–05, 1906 s. 22–23 (Afl. til Island). Samme 1906–15, 1920 s. 28 (Mindre udvekslinger). Samme 1916–20, 1922 s. 17–18 og 21–22 (Afl. fra og til Det kgl. bibliotek m.fl. institutioner). Samme 1921–55, 1958 s. 57 (Agnete klostres breve), s. 73–98 (Arkivoverenskomster med Tysk-

land, Island, Sverige og Norge). – W. Stephan: *Das deutsch-dänische Abkommen über den Austausch historischer Archivalien*, Archivalische Zeitsch. Bd. 42–43, 1934 s. 338ff. A. Linvald: *Dansk-tysk arkivudveksling*, H. T. 10. rk. IV, 1937 s. 109–20. H. Hjelholt: *Den dansk-tyske Arkivudveksling i april–maj 1936. Hvad vi fik og hvad vi afstod*, Fortid og Nutid XII, 1937 s. 1–11.

Afleveringer til og fra Norge

De første arkivafleveringer til Norge skete i umiddelbar tilknytning til Kielerfreden i årene 1814–22. Norske ønsker om udlevering af arkivalier har siden været rejst i flere omgange. Det har ført til omfattende afleveringer i 1851, hvorefter de traktatmæssige forpligtelser måtte anses for opfyldt. I 1937 udleverede Danmark som gave betydelige arkivfonds og enkeltsager fra den fælles centraladministration i København samt dele af personarkiver. Til gengæld fik Danmark udleveret den største del af Münchensamlingen samt en række enkeltdokumenter af dansk proveniens. 1977 skænkede Danmark til det norske Riksarkiv slægten Völchersams arkiv, et privatarkiv af oprindelig norsk proveniens, der via Holsten kom til det danske Rigsarkiv i 1918. 1982 afleverede det norske Riksarkiv nogle danske enkeltsager, som fejlagtigt var havnet i Norge.

Registrering: Rtk. 11.52–53 Designationer mm. vedr. arkivafleveringerne til Norge 1814–22. Folioreg. 168a Fortegnelse over de i henhold til konventionen 13.9.1851 mellem Danmark og Sverige–Norge fra Danmark til Norge afleverede arkivalier. Folioreg. 168b Fortegnelse over de i dec. 1937 fra det danske Rigsarkiv til Riksarkivet i Oslo afleverede arkivalier. Folioreg. 174 Liste over arkivsager som Norge gjev frå seg til Danmark 7.8.1939.

Afleveringer til Norge: En hovedbestanddel af de tidligste afleveringer til Norge var samtlige told- og konsumtionsregnskaber. Designationerne i de to Rtk.-pakker (jf. ovf.) indeholder desuden oplysninger om en række mindre arkivfonds samt lidt korrespondance. En mere fuldstændig redegørelse for forhandlingernes forløb er i Generalkommissariatskollegiet: Kommissionen af 10.4.1814 til aflevering af dokumenter, planer og kort til Sverige.

1851-konventionens forakter og forhandlingsprotokol er i Udenrigsministeriets arkiv 1848–56, mens folioereg. 168a kun omfatter bilag til forhandlingsprotokollen, nemlig kammerråd Rosenstand-Goiskes fortegnelser over akter udleveret af Indenrigsministeriet, dvs. fra Rentekammerets arkiv. Den er alfabetisk ordnet og nævner f.eks. et tilfældigt sted under bogstav F: Fiske-tiende – Flors debit – fogder – forestillinger – formueskat – forordninger – forpagtningskontrakter osv. Kancelliråd Møllers fortegnelse smst. over sager i Justitsministeriet, dvs. af Danske kancellis arkiv, der er udleveret til Norge, går frem efter skabs- og pakkefortegnelserne. Dernæst omfattede afleveringen bl.a. sager vedr. Den finmarkske mission, kancelliforestillinger, blanketregnskaber, landmiliti- og udskrivningsvæsen, artillerisager, fæstningssager og bygnings-sager. Fra Gehejmearkivet blev udleveret sager fra Norske samlinger, Gejstlige sager og samlingen Norge.

Af afleveringen i 1937 kan nævnes: Norske statsdokumenter før 1380. Adkomster på kronens, Hannibal Sehesteds og andre norske godser. Kancellisager. Udtagne sager af div. kollegiers og styrelers arkiver. Grev Wedel Jarlsbergs arkiv. Norske lokale arkiver.

Aflevering fra Norge: Afleveringen fra Norge til Danmark 1939 omfattede udover Münchensamlingen knap 100 enkelt-dokumenter fra tidsrummet 1376–1728.

Afleveringer til og fra Tyskland

Som en følge af tabet af Hertugdømmerne måtte Danmark i henhold til Wienerfreden afgive omfattende arkiver til Preussen. Genforeningen med Nordslesvig 1920 medførte en udlevering fra Tyskland af nyere sager og en delvis tilbagelevering af det tidligere afleverede. Arkivoverenskomsten 10.4.1922 forpligtede Tyskland til at aflevere *forvaltningsakter*, kort og planer for det til Danmark afståede område, mod at Danmark udleverede sager vedr. Sydtønder kreds og Flensborg by.

Derimod lykkedes det først 15.12.1933 at få en overenskomst istand om udlevering af *historiske arkivalier* ældre end 1864. Alle sager vedr. den preussiske administration af Nordslesvig 1864–1920 faldt uden for aftalerne og skulle forblive i Tyskland.

Efter 2. verdenskrig er der gjort en betydelig indsats for at erhverve film af sådant materiale såvel som af andre danica i tyske arkiver, se s. 894–97.

Registrering: Folioereg. 163a-g (er det tilbageleverede, kvitterede eksemplar af afleveringsdesignationerne over de til Tyskland 1873–76 udleverede arkiver). Folioereg. 165a–d (a–c gælder afleveringen fra Tyskland 1936 og 165d afleveringen til Tyskland).

Afleveringer til Tyskland 1873–76: Folioereg. 163a registrerer ialt 893 pergamenter fra samlingen Gottorpske membraner. Pergamenterne er fra perioden 1303–1743, og ca. 500 af dem er middelalderlige. De vedrører klostrene Bordesholm, Mårkær, Neumünster og Reinbeck, en lang række kongelige og hertugelige godsforleninger, købstadsprivilegier, kvitteringer mm. Skønt dokumenterne var afleveret til Tyskland 45 år forinden og næppe kunne forventes nogensinde at vende tilbage til Danmark, er de medtaget i den o. 1920 udarbejdede Kronologisk Fortegnelse over Rigsarkivets Pergamentsbreve og ældre Papirsbreve (folioereg. 230) med den gamle signatur: »Gott. membr.« samt med den nye signatur, de ville have fået, hvis de ikke var udleveret, oftest F5 og D7 efterfulgt af »afl« – alt i [ ].

Folioereg. 163b indeholder designationer over de udleverede akter fra Tyske kancellis arkiv fra tiden før 1730: Akter fra Kammergericht 1535–1697. Arkivalier vedr. grevskabet Rantzau 1528–1731. Breitenauiana. Den slesvigske og holstenske regerings akter vedr. adelige godser, herunder klostrene 1495–1759. Sager vedr. de forskellige konsistorier, amterne, købstæderne med en indholdsfortegnelse. Statholderskabets arkiv ca. 1730–51. Supplement vedr. statholderskabet 1600–1712, amter og landskaber, prælater og ridderskabet, købstæder, Kiels universitet, superintendenten, kommunalsager og arveoverenskomster.

Folioereg. 163c er en registratur over de dele af Gottorparkivet, som blev udleveret. Den omfatter sagerne på papir vedr. adelige og adelsgodser, ordnet alfabetisk. Det meste er fra 16. og 17. årh. En lang række sagligt ordnede sager er registreret i alf. rækkefølge: Begnadungen, Contributiones, Copialbücher osv.

Folioereg. 163d omfatter konseil-akter, fortrinsvis fra Kiel ca. 1660–1770. Dele af Plön-arkivet: 24 pergamenter 1480–1649 og akter fra Den plönske regering 1730–50.

Foliereg. 163e indeholder designation over de afleverede dele af den slesvigske overrets (på Gottorp) arkiv samt den holstenske overrets arkiv: Den slesvigske overrets protokoller og sager 1576–1749. Akterne fra den holstenske overret omfatter: Statholderskabets sager 1651–1783. Politisager 1649–1747. Tugthussager 1640–1750. Gejstlige sager 1638–1784. Konsistorialsager 1737–40. Møntsager 1619–1751. Skibsfarts- og kommercesager 1635–1749. Dige- og slusesager 1659–1737. Fattigvæsen 1642–1759. Herlighedsrettigheder 1638–1740. Sager om mål og vægt 1584–1712. Medicinalsager 1672–1746. Kammervæsen 1639–1743. Forst- og jagtvæsen, udat. Epidemisager 1639–1750. Kvægsygesager 1652–1750. Militærsager 1662–1749. Amter 1369–1757. Ditmarsken 1568–1750. Holstenske bjergværks- og håndværksager 1651–1747. Holstenske vejsager 1650–1747.

Foliereg. 163f registrerer udleverede sager fra Regeringskancelliet i Glückstadts arkiv 1461–1752.

Foliereg. 163g registrerer udleverede akter fra Pinneberg-arkivet. Lenssager 1523–1768. Kgl. kundgørelser 1460–1775. Gl. schauenburgske akter 1539–1640. Forholdet til Hamburg 1497–1746. Domkapitlet i Hamburg 1561–1773. Fogedembeder 1554–1746. Elbørne 1606–1748. Klostret Uetersen, grevskabet Rantzau mm. 1547–1749. Civil- og justitssager 1583–1751. Div. holstenske sager. Det lauerwigske »vildnis« 1732–39. Postsager 1712–48. Politisager 1641–1752. Økonomi- og kommersesager 1695–1749. Fattigsager 1708–49. Gejstlige sager 1633–1750. Kammersager 1636–1753. Militærsager 1620–1750. Sager vedr. Altona og Ottensen 1603–1747.

Afleveringen til Tyskland 1936: Foliereg. 165d er en kopi af de maskinskrevne lister, som fulgte med afleveringerne til Statsarkivet i Kiel 1936 (nu i Landesarchiv Schleswig-Holstein i Slesvig) i henhold til konventionen 15.12.1933. Ud over 18 lister over de fra Rigsarkivet afleverede arkivalier indeholder registraturen fortegnelser over, hvad der blev afleveret fra Hærens arkiv (nu Rigsarkivets 3. afd.) og fra arkivdepoterne i Åbenrå og Tønder (Landsarkivet i Åbenrå).

Dokumenter og aktstykker fra *Gemeinschaftliches Archiv* er anført med datering samt fascikel- og undernummer i den Lohmann'ske registratur fra 1733, foliereg. 32, jf. VA X s. 56. Afle-

veringen berørte flertallet af de 40 grupper (*capita*) heri og omfattede tidsrummet (1145)1195–1568 med størst koncentration i det 14. årh.

Gottorpske pergamenter (membraner): Fortsættelse og supplement til den tidligere aflevering, jf. folioreg. 163a. Den nye aflevering omfattede dokumenter vedr. det hertugelige hus 1549–1707, lenssager 1559–1707, diverse 1059–1699 – nogenlunde ligeligt fordelt mellem middelalderlige og eftermiddelalderlige arkivalier. Ligesom de tidligere afleverede dokumenter er de af denne liste omfattede dokumenter optaget i Kronologisk fortegnelse over Rigsarkivets Pergamentsbreve og ældre Papirsbreve (folioreg. 230), men med stempel er anført: »Afl. t. Preussen i H. t. Konventionen 15. Dec. 1933«.

Sager fra *Gottorparkivet* og det storfyrstelige arkiv i Kiel (tidligere aflevering, se folioreg. 163c). Afleveringen 1936 omfattede 328 pakker, anført i den Lohmann'ske registratur (jf. ovf.) samt 950 uden for den Lohmann'ske registratur: Kancelli og konseil (1322)1516–1771. Rentekammersager 1630–1712. Det fyrstelige rentekammer i Kiel 1713–21 (1686–1776). Den hertugelige kasse i Kiel 1721–73. Div. regnskabssager 1554–1600, 1705–45. Gældskommissionerne 1765 og 1768.

»*Plöner akten*« (tidligere aflevering, se folioreg. 163d): Regnskabssager 1671–1761. Lensbreve, ansøgninger mm. 1548–1765. – Pergamenter fra Plön-arkivet 1642–1758 (1468–1522).

Schauenburgske pergamenter og pergamenter vedr. *grevskabet Rantzau* 1297–1653 samt div. afskrifter. *Schauenburgske akter* 1528–1630 (tidligere aflevering, se folioreg. 163g).

Akter fra *Hansborgarkivet* 1559–78, 1638 og kopier 1298–1438.

Reinfeld kloster: 63 dokumenter 1237–1564. – Reinfeld klostets lüneburgske saltgoods, ca. 60 dokumenter 1282–1466.

Fra samlingen »*Diverse pergamenter vedr. Hertugdømmerne*«: Ca. 30 dokumenter 1302–1699.

Ditmarsken: Adkomstbreve vedr. godset Friedrichshof, ca. 100 dokumenter 1575–78.

Fra *Regeringskancelliet i Glückstadt* (tidligere aflevering, se folioreg. 163f): Sager vedr. Bremen og Verden, Hamburg, Elbstrømmen og holstenske hertughuse, fortrinsvis fra 17. og 18. årh.

Fra *Tyske kancelli* (tidligere aflevering, se folioreg. 163b):

Supplerende afleveringer på ialt ca. 15 pakker fra tiden indtil 1670 og 1670–1770. Gejstlige ansøgninger mm. 1818–48. Sager vedr. krigen 1807–14. Sager udtaget af de efter v. Sixtels system ordnede sager. – Supplement: en retssag fra Rendsborg 1605–12.

Fra *Tyske rentekammer*: Sager vedr. Holsten 1680–1848. Mandtal og skatteprotokoller vedr. indkomst- og formueskat i Hertugdømmerne 1810–14 (1815–19). Sager vedr. Lauenburg (1670)1819–48. Sager vedr. den sydlige del af Slesvig 1660–1848. Lokale arkiver under Rentekammeret omfatter div. embeder i Eiderstedt, Pinneberg, Rendsborg og Segeberg, overpræsidenten i Altona og landbygmesteren i Hertugdømmerne. – Supplement: Tyske ekspeditioner og bestallinger (koncepter). Div. sager 1676–1851.

Regnskaber: Amts-, bygnings-, landskabs-, skatte- og toldregnskaber til ca. 1580 (ca. 50 pakker 1479–1579). Regnskaber fra »Kongens arkiv«: Slesvigske amtsregnskaber 1684–1807, holstenske amtsregnskaber 1576–1840, by- og toldregnskaber 1616–1756. Fyrstelig gottorpske og storfyrstelig holsten-gottorpske regnskaber for Holsten 1634–1769, for Slesvig 1579–1712. Holstenske og lauenburgske toldregnskaber 1840–64, ekstrakter, notater mm. 1644–1854. Hertil to supplementer.

Arkivalier afleveret til Tyskland *fra diverse mindre samlinger*: Enkelte pakker fra folioreg. 35 (Hertugdømmerne Slesvig og Holsten, Ny registratur til det forhenværende Gemeinschaftliches Archiv), folioreg. 82 (Forhandlinger med fremmede stater, aflevering fra Dept. f.u.a. til Gehejmearkivet 1836), folioreg. 90 (Archivalier, ældre end 1730, afleverede fra Det kgl. Ministerium for Hertugdømmet Slesvig 1855) og folioreg. 111 (Div. akter fundne i det tidl. Slesvig-Holsten-Lauenburgske kancelliarkiv, ca. 1850). Fremdeles enkelte pakker fra Gottorp, varia, Den kgl. statholder i Hertugdømmerne, Overretten på Gottorp og Den kgl. regering på Gottorp.

Holstenske skovkort udtaget af Rentekammerets kortsamling.

Kirkebøger og kirkeregnskaber: Nykirke i Munkbrarup h., kirkebog 1651–1779. (Dänisch)hagen, kirkeregnskab 1631. Tetenbüll i Eiderstedt, kirkeregister og div. dokumenter 1544–51.

Den slesvig-holstenske landsforsamling 1849–51: Protokoller og akter fra den forenede stænderforsamling 1848–51.

Arkivalier vedr. *Den slesvig-holstenske hær 1849–51*: Sager fra Krigsdepartementet 1848, Dept. for krigsvæsen 1849–51, Overkrigskommissariatet 1848–50, Den slesvig-holstenske hovedkasse 1849–52, Munderingsdepotet i Rendsborg samt Kommandantskabet, Guvernementet og Garnisonsauditoriet 1849–52, insurgent-hærens afdelingsarkiver.

Afleveringen til Danmark 1936: Folioreg. 165a–c omfatter alle arkivalier, som i 1936 blev afgivet fra statsarkivet i Kiel til Danmark – både arkivalier fra centrale myndigheders arkiver, som er i Rigsarkivet, og fra lokale myndigheders arkiver, nu i Landsarkivet i Åbenrå. Folioreg. 165a–c er de originale maskinskrevne lister, som fulgte med afleveringen. Det fremgår ikke entydigt af listerne, hvad af det afleverede der er tilbagelevering.

Folioreg. 165a omfatter akter hjemmehørende i centrale myndigheders arkiver vedr. lokaliteter i de nordslesvigske områder.

Den kgl. statholder: Haderslev 1735–1828. Åbenrå og Løgumkloster 1764–1830. Tønder 1732–94. Sønderborg (1668) 1732–1817. Nordborg 1742–1821.

Regeringskancelliet i Glückstadt: Haderslev 1641–1716. – Akter vedr. den pinnebergske succession 1640–49 (er anført i folioreg. 165c).

Overretten i Slesvig: Digesager 1796–1812. Haderslev amt og by 1710–1839. Åbenrå og Løgumkloster amt og by 1714–1860. Sønderborg og Nordborg amt og by 1676–1847. Div. sager, bl.a. kirke- og skolesager, 1567–1846.

Generalsuperintendenten for Slesvig: Visitatsberetninger, disciplinærsager mm. 1641–1864. Sager fra det tidl. Als-ærøske bispearkiv 1661–1864, bl.a. kopibøger 1813–64. Arkivoversigter over nordslesvigske sognekald alf. ordnet.

Sager fra *den slesvigske biskop og superintendent*: En række sagligt ordnede sager uden årsangivelse samt kopibøger for Als-Ærø 1852–64 (er anført i folioreg. 165c).

(Tyske) rentekammer: Ekstraskattesager 1762–1845. Af(tilbage)leveringer fra Slesvigske kontor, Landvæsenskontoet og Forst- og jagtkontoet. – Særligt rekvirerede rentekammersager, dvs. skatte- og domænesager.

Tyske kancelli: Haderslev amt, provsti og by. Åbenrå amt, provsti og by samt Tønder amt. Sønderborg og Nordborg amt og by. Oversigten er i to dele med skillelinje ved 1730. I den yngre afdeling er der også arkivalier vedr. Christiansfeld samt en del

sagligt ordnede sager. – Oversigt over de tilbageleverede kopi-bøger for Patenten og Rescripten 1730–70 er i folioreg. 165c.

Sager fra *det hertugelige gottorpske arkiv*: Justits-, politi- og kammersager, kirke- og skolesager, landvæsens-, forst- og jagt-sager fra de nordslesvigske byer og amter.

Det såkaldte *Rigsarkiv i Stade*: Hertug Johan d.y.s forhandlinger 1615–18 med kong Christian 4.

Sundhedsmyndigheder: Læger og sygehuse 1854–63. Skarlagensepidemier 1867–68. Apotekersager 1853–65.

Jernbanekommissionen i København: Det ikke gennemførte projekt for en jernbane Åbenrå-Haderslev-Årøsund 1844.

»Jyske distrikter og øen Als«: Tilbageleverede sager, som var udtaget af Danske kancellis og Ministeriet for kirke- og undervisningsvæsenets arkiver, er i 1939 lagt på plads på brev- og registrantnumre. For denne tilbageføring er der redegjort i folioreg. 165a².

Akter fra *Den slesvig-holstenske landkommission 1758–1823*: Sager vedr. enkelte landsbyer og godser i amterne Haderslev og Åbenrå, på øerne Als og Ærø samt dele af Tønder og Flensborg amter. Specialia. – *Landkommissæren for Slesvig*: Sager efter 1823 (1813–49).

Provinsialregeringen 1834–48: Sager vedr. provstierne Åbenrå med Løgumkloster, Haderslev, Sønderborg, Tønder 1797–1840, Tøring len udat, Flensborg provsti 1835–47. Åbenrå og Løgumkloster amt 1771–1847. Haderslev amt 1710–1834, udat. Tønder amt 1776–1848. Sønderborg og Nordborg amt 1736–1831, udat. Åbenrå by 1806–38. Haderslev by 1790–1831, udat. Løgumkloster 1756, udat. Nordborg udat. Sønderborg by 1786–1828, udat. – Langt de fleste af sagerne fra Provinsialregeringens funktionstid er uden angivelse af år.

Generalpostdirektionen: Slesvig-holstenske færgesager. Slesvigske færgesager.

Folioreg. 165b omfatter lokale myndigheders arkiver. Foran i bindet er angivet, at de med x mærkede sager er forblevet i Rigsarkivet; de øvrige er afgivet til Landsarkivet i Åbenrå. Til Åbenrå er afleveret amts- og amtstuearkiver 1690–1867 fra Haderslev, Åbenrå, Sønderborg-Nordborg, Løgumkloster og Tønder amter, herredsfogedarkiver og »Visitatorialakten«, dvs. kirke- og skolesager, samt sager fra de hertugelige augustenburgske distrikter 1724–1850, herunder hofholdningssager.

Amternes jordebøger er i Landsarkivet i Åbenrå, hvorimod de

egentlige *amtsregnskaber* er forblevet i Rigsarkivet: Haderslev amt 1681–1752, 1753–1867. Åbenrå amt 1580–1848, 1852/53 og 1862/63. Nordborg amt 1720–1867, Nordborgske godsregnskaber 1723–29. Sønderborg amt 1681–1867. Sundeved («Sundewitter Lehnsregninger») 1779–1867. Løgumkloster amt 1633–1867. Lø og Møgeltønder herreder 1865–67. (Tønder amtsregnskaber er ikke afleveret til Danmark, fordi de tillige omfatter det ikke tilbagegivne Sydtønder amt.)

Folioreg. 165c afslutter afleveringerne fra lokale myndigheders arkiver: Sager fra Flensborg amt vedr. Bov i Vis h. og Lindved gods. Afleveringerne fra de slesvigske byarkiver omfatter arkivalier fra Haderslev 1629–1837, fra Åbenrå 1603–1853 og fra Tønder 1587–1798. Bøger vedr. ejendomsskatter for nord-slesvigske distrikter. Håndskrifter, mest kopier af stadsretter og fortegnelser over byarkiver samt en enkelt kirkebog (Broager). Alt dette er afgivet til Landsarkivet i Åbenrå.

Kort og tegnninger: Afleveringen består af tilbageleverede, håndtegnede kort fra Rentekammeret 1796 og Slesvigske ministerium 1853–63. Derefter følger en stor samling ikke-proveniensbestemte kort og planer over landsbyer, søer, kanaler og veje.

Afleverede »Urkunden«, dvs. dokumenter fortrinsvis på pergament 1473–1816 er fortegnet kronologisk med korte register. Et supplement 1561–1836 er sidst i bindet. Ved hvert dokument er tilføjet »perg.« eller »pap.« samt henlæggelsessted i Rigsarkivet. De er som hovedregel indført i folioreg. 230. Hvis det drejer sig om en tilbagelevering, har dokumenterne ikke tidligere været registreret i Rigsarkivet.

Slesvigske ministerium: Sagerne er ved tilbageleveringen delt i 4 grupper: Sager tilhørende den ældre aflevering. Rekvirerede sager. Sager henlagt efter de tre departementer. Journaler.

Akter fra *hertughuset Glücksborg* 1604–1779 vedr. hofholdning, godser og kirker mm.

Supplement: 2 pk. med sager fra det 19. årh. vedr. nordslesvigske stiftelser. 17 pk. med doms-, gælds- og panteprotokoller fra Gråsten.

Afleveringer til Island

Den islandske forfatningslov 1903 medførte, at Ministeriet for Island herefter fik sæde i Reykjavik. En nødvendig følge heraf

var, at Islandske departements og Islandske ministeriums arkiver, herunder hvad der allerede var blevet afleveret til Rigsarkivet, flyttedes til Reykjavik i 1904.

I 1924 rejste det islandske Alting spørgsmålet om en mulig udlevering af sager ældre end 1848. Efter behandling i Det dansk-islandske nævn og af danske arkivsagkyndige blev der 15.10.1927 sluttet overenskomst mellem Danmark og Island om udveksling af arkivsager. Danmark skulle til det islandske rigsarkiv (Nationalarkiv) afgive arkivalier, der alene eller overvejende vedrørte Island og til gengæld have de udleverede forestillingsprotokoller, registranter og brevbøger 1849–1903 tilbage.

Registrering: Foiloreg. 167 s. 16–21 indeholder Designation over Det islandske departements arkivalier, som fra Rigsarkivet afleveres til Det islandske ministerium i Reykjavik 1904. Det meste af det afleverede er fra perioden 1849–70, enkelte grupper rækker ned i 1870'erne, men ingen sag er yngre end 1879. Det yngre materiale må være overflyttet til Reykjavik sammen med Islandske ministerium.

Folioreg. 167 s. 1 er et eksemplar af bekendtgørelsen af 1927-overenskomsten, s. 2–15 er en fortegnelse over aflevering fra Rigsarkivet af arkivalier ældre end 1848. Afleveringen omfattede dele af folioreg. 13 Island, Færøerne og Grønland, islandske sager udskilt af Danske kancellis arkiv, af Kirkeinspektionskollegiet, at Universitets- og skoledirektionen og af Rentekammeret, bl.a. islandske folketællinger, lens-, amts- og andre regnskaber. – Afleveringen omfattede ca. 1000 pakker, der blev afsendt sommeren 1928.

Afleveringer til og fra Sverige

Under forhandlingerne i 1928 om de forestående fællesnordiske arkivundersøgelser i Moskva rejstes fra svensk side spørgsmålet om muligheden for en dansk-svensk arkivudveksling. Fra svensk og dansk side fremsatte man derpå sine ønsker. Sagen kompliceredes af, at ikke blot de to rigsarkiver, men også begge landes kgl. biblioteker, universitetsbiblioteket i Uppsala og landsarkivet i Lund blev involveret. Alligevel lykkedes det at komme overens i løbet af 1928, selv om ikke alle ønsker kunne opfyldes. Danmark kunne ikke få Roskildebispens jordebog og Odensebogen,

fordi den De la Gardieske donation er urørlig. Af samme grund kunne Sverige ikke få de ønskede lovhåndskrifter i den Thottske samling. Modstand i Skåne mod at udlevere Sofie Brahes slægtsbøger var årsag til, at en udveksling af dem mod Lyngbygård (Trolle-Ljungby) godsarkiv og Coyets privatarkiv ikke kom i stand. Udvekslingen begrænsedes således til de to rigsarkiver og de to kgl. biblioteker.

Registrering: Folioereg. 161 indeholder såvel Designation over sager afleveret fra Sverige 1929 med angivelse af, hvor de er anbragt, som Fortegnelse over sager afleveret til Sverige ved udvekslingen 1929.

Aflevering til Sverige: Hovedgrupperne i den danske aflevering til Sverige var *Sturearkivet* fordelt på tre rækker: A. Det egentlige Sturearkiv 1502–13 samt mange udat. breve. B. Breve, som sandsynligvis stammer fra Sturearkivet 1474–1521 samt mange udat. breve. C. Breve af usikker proveniens 1497–1521. Uden forbindelse med Sturearkivet, men fra samme periode afleveredes mellem 50 og 100 div. svenske dokumenter 1474–1517 (alle daterede). Den anden store gruppe var de *Coyet'ske embedsarkiver*: Peter Julius Coyets diplomatiske arkiv mm. 1531–1703. Hofmarskal Vilh. Jul. Coyets arkiv. – Af *spredte svecica* omfattede afleveringen forskellige svenske regnskaber 1503–1707, div. svenske aktstykker 1650–1700, en samling pergaments- og papirsbreve 1336–1521 samt udat., Guvernør på Øsel Carl Siöblads arkiv 1674–75, div. afskriftsamlinger.

Endvidere afleveredes fra Det kongelige bibliotek til Kungl. biblioteket, Stockholm, Kong Christoffers landslag, Nydala kloster kopibog og *Chronica sclavica*.

Aflevering fra Sverige: Kungl. biblioteket afleverede til det danske rigsarkiv følgende håndskrifter: *Liber census Daniæ* (Kong Valdemars jordebog), Eline Gøyes jordebog (nu i Privatark. nr. 5812, Mourids Olufsen Krognos) og Helsingør stads privilegier.

Den betydeligste aflevering fra det svenske rigsarkiv bestod i dele af *Münchensamlingen*, se s. 000. Endvidere afleveredes: En samling pergaments- og papirsbreve af dansk proveniens 1371–1657. Div. danica fra det 17. årh., bl.a. to egenhændige breve fra Christian 4, Div. danske regnskaber 1601–42. Fem danske slægts- og våbenbøger.

Afleveringer mellem Rigsarkivet og Det kongelige bibliotek

Der er til forskellig tid sket større og mindre afleveringer mellem Rigsarkivet og Det kgl. bibliotek. Hovedprincippet er i dag, at centraladministrationens arkivalier som f.eks. jordebøger og adkomstsamlinger, bør opbevares i Rigsarkivet, mens håndskrifter, hvis litterære/historiske værdi er større end den egentlig arkivalske f.eks. nekrologier og årbøger, bør opbevares i Det kgl. bibliotek. I ældre tid var grænserne mere flydende. Således var en del af Roskilde Agnete klostres arkiv havnet i Det kgl. bibliotek, hvorfra det i 1782 blev afleveret til Den Arnamagnæanske kommission. Da der ikke var tale om dokumenter, der havde tilhørt Arni Magnusson, krævede rigsarkivar Kr. Erslev Agnete klostres breve udleveret fra Universitetsbiblioteket, hvor Den Arnamagnæanske samling dengang befandt sig. Efter en række høringer påbød Undervisningsministeriet udlevering til Rigsarkivet.

En kommission med repræsentanter for arkiverne og Det kgl. bibliotek gennemgik i årene 1886–87 bibliotekets håndskriftsamling med henblik på udskillelse af arkivalier. I henhold til ministeriets skrivelser dec. 1887 og juli 1888 udleverede Det kgl. bibliotek fra de forskellige samlinger til Rigsarkivet: 36 numre fra Gl. kgl. samling, 74 numre fra den Thottske, 31 fra den Uldallske og 23 fra den Kallske håndskriftsamling samt 183 numre fra Ny kgl. samling. Endvidere måtte biblioteket tilbagegive de i 1826 fra Gehejmearkivet modtagne 18 pakker breve til danske konger (Samlingen til de danske kongers historie) og 59 pakker breve til dansk adelshistorie (Samlinger til den danske Adels Historie).

1891 afleverede Rigsarkivet til Det kgl. bibliotek 1296 skrevne og 89 trykte, aftagne pergamentblade, der havde været benyttet som omslag om regnskaber, jf. Fragmentsamlingen s. 917, samt div. bogfragmenter.

1899 blev det ved kgl. resolution bestemt, at lensgrevinde Danners efterladte papirer, der hidtil havde været deponeret i Det kgl. bibliotek, som helhed skulle afleveres til Rigsarkivet og indgå i Kongehusets arkiv.

I 1920 overførtes til Rigsarkivet en stor kortsamling, som Ministeriet for offentlige arbejder havde afgivet til Det kgl. bibliotek. Dette skete efter bemyndigelse fra Undervisningsministeriet

til Rigsarkivet, Det kgl. bibliotek og Universitetsbiblioteket til at afgive sager fra den ene institution til den anden, når de rettelig hører hjemme der. Denne bemyndigelse førte til en række udvekslinger især mellem Rigsarkivet og Det kgl. bibliotek. Bl.a. afgav biblioteket de originale indberetninger om amters og købstæders tilstand 1743–46 (til indlemmelse i Danske kancellis arkiv). Desuden fik Rigsarkivet, hvad der fandtes i Det kgl. bibliotek af Langebekske diplomafskrifter.

Fra Rigsarkivet er til Det kgl. bibliotek tilbageleveret 4 tidligere modtagne håndskrifter, bl.a. »Liber daticus recentior Lundensis«, nogle trykte formularer, Rosenstand-Goiskes »Maanedlige Efterretninger« samt en del Münterske papirer for at undgå en splittelse af familiens arkiver.

Efter 1920 har der kun været tale om mindre udvekslinger. Som tak for Det kgl. biblioteks medvirken ved udvekslingen med Sverige afleverede Rigsarkivet N. F. S. Grundtvig-arkivet til Det kgl. bibliotek 1941. I 1950'erne blev det i Danmark bevarede eksemplar af Christian 1.s tyske kopibog, »Registrum Christiæni Primi« deponeret i Rigsarkivet.

Registrering: Folioeg. 117. Registraturen omfatter både afleveringerne fra Det kgl. bibliotek (1880'erne) og fra Universitetsbiblioteket (1894) med tilføjet arkivsignatur i Rigsarkivet. Rækkefølgen er forskellig fra afsnit til afsnit, og fortegnelserne er derfor noget uoverskuelige, da der tillige mangler indholdsfortegnelse. Registraturens hovedafsnit er Det kgl. biblioteks fuldstændigt afleverede numre i flg. rækkefølge: Gl. kgl. samling, Thottske samling i folio, kvart og oktav, Uldallske og Kallske samlinger, Ny kgl. samling i folio, kvart og oktav. Derpå følger, hvad der er udtaget af samlingspakker, men i en anden rækkefølge: NKS kvart, GKS, Thott fol., Uldall, Kall, NKS fol., Langebeks excerpter, NKS fol., Bøllings brevsamling, Abrahams auto-grafsamling, Werlauffs samlinger, Thott fol. nr. 846, NKS fol. nr. 608.

Fra Universitetsbiblioteket blev afleveret materiale fra samlingerne Additamenta og Rostgaard til Landsarkiverne i Kbh. og Viborg (uden år). Rigsarkivet modtog i 1894 dele af E. don. variorum, Schiønnings samling, Rostgaards samling og Additamenta.

Registraturen slutter med en oversigt over breve, der blev

indlemmet i Rigsarkivets 2. afd. – såvel fra Det kgl. bibliotek som fra Universitetsbiblioteket.

Aflevering mellem Rigsarkivet og Universitetsbiblioteket

I fortsættelse af gennemgangen af Det kgl. biblioteks håndskriftsamlinger fandt en lignende gennemgang sted o. 1890 i Universitetsbiblioteket. Den førte til en betydelig aflevering til Rigsarkivet 1894 af breve, tingbøger, kirkebøger, bestallingsbøger, gesandtskabsrelationer, synodalakter mm.

Derimod blev en planlagt undersøgelse af den i Universitetsbiblioteket opbevarede Arnamagnæanske samling ikke til noget, fordi dennes bestyrelse nægtede at udlevere de danske diplomer, hvilket rigsarkivar A. D. Jørgensen tog til efterretning, dog under protest.

Som følge af den tidligere nævnte bemyndigelse afgav Rigsarkivet 1919 to tidligere modtagne håndskrifter samt nogle årgange udenlandske aviser, udskilt af et handelsarkiv.

Efter universitetsarkivar Victor Petersens død medvirkede Universitetsbibliotekets overbibliotekar aktivt til afleveringen af Universitetsarkivet 1936, jf. s. 231ff.

Registrering: Folioereg. 117, jf. ovf.

Mindre afleveringer og udvekslinger

Ved forskellige lejligheder er der sket afleveringer til og fra museer og andre videnskabelige institutioner.

Fra Museet for nordiske oldsager modtog Rigsarkivet o. 1885 en samling pergamentsbreve, der tid efter anden var indkommet til museet, mod at Rigsarkivet udleverede en del tegninger til Det antikvarisk-topografiske arkiv (nu i Nationalmuseet). Ved senere lejligheder har arkivet afgivet sigiller og seglstempler mod til gengæld at modtage en samling løse seglaftryk.

Ved et bytte med Kungl. biblioteket i Stockholm modtog Rigsarkivet Fyns landstings dombog 1610–13 (videregivet til Landsarkivet for Fyn) mod at afgive en svensk kopibog fra 17. årh. På tilsvarende måde blev Trondheim kapitels kopibog afleveret til Universitetsbiblioteket i Kristiania (Oslo) til gengæld for Århus

kapitels tegnebog 1652–67 (videregivet til Landsarkivet i Viborg).

Ved Undervisningsministeriets mellemkomst fik Rigsarkivet som nævnt ovenfor udleveret dele af Roskilde Agnete klostres breve fra Den arnamagnæanske samling 1922. Der er ikke senere forsøgt gennemført afleveringer eller udvekslinger.

Visse museumsgenstande er i årenes løb afleveret fra Rigsarkivet til De danske kongers kronologiske samlinger på Rosenborg, til Kriminalmuseet og flere andre institutioner.

RIGSARKIVETS BIBLIOTEK

Hovedparten af Rigsarkivets bibliotek er i Harsdorffbygningen (Søjlesalen og Gallerisalen), hvor også det alfabetiske forfatterkatalog (kopi i reg.vær.) og systematiske katalog findes. En del af de mest benyttede håndbøger er placeret på læsesalen, katalogiseret og opstillet efter folkebibliotekernes DK-5-system med særskilte forfatter-, titel- og systematiske kartoteker.

Desuden har de enkelte afdelinger egne håndbiblioteker. 2. afd.s håndbibliotek omfatter fortrinsvis administrativ litteratur, herunder en samling af betænkninger opstillet efter Palle Svennevig: *Danske kommissionsbetænkninger 1850–1975* med systematisk kartotek efter ministerier. 4. afd.s håndbibliotek koncentrerer sig om personalhistoriske hjælpemidler. En særlig stilling indtager 3. afd.s (Forsvarets arkiver) bibliotek, som består af militær- og krigshistorisk samt ældre historisk litteratur. 3. afd.s bibliotek er opstået som Hærens arkivs bibliotek og er 1971 sammen med arkiverne overført til Rigsarkivet. Efter 1971 er i princippet kun bestanden af militære bøger og tidsskrifter blevet suppleret. Bøgerne er alle forsynet med UDK-nr., men er opstillet på en måde, der tager hensyn til den specielle og begrænsede emnedækning.

Bøger fra Rigsarkivets bibliotek og afdelingernes håndbiblioteker kan bestilles til benyttelse på læsesalen på særlige lånesedler.

Om Rigsarkivets Tryksagssamling se s. 27.

ORDFORKLARING

I den følgende ordliste forklares en række arkivudtryk og ældre administrativ sprogbrug, som forekommer i »Rigsarkivet og hjælpemidlerne til dets benyttelse«.

Litteratur: Ordliste til brug for medarbejdere ved Rigsarkivets 2. afdeling, 1977. Johan Hvidtfeldt (udg): Håndbog for danske lokalhistorikere, 1952–56. Artiklerne i disse opslagsværker bør altid konsulteres.

Supplerende leksikalske (historiske og administrative) oplysninger kan findes i *Salmonsens Konversationsleksikon* (2. udg), 1915–30. *Dansk kulturhistorisk opslagsværk*, ca. 1983. *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder*, 1956–78. Fremmedsprogede arkivudtryk: *Elsevier Lexicon of Archival Terminology*, Amsterdam 1964.

Adkomst, adkomstbrev: Formueretligt udtryk for erhvervet ret. Adkomst erhverves ved arv, gave, køb, pant el. hævd navnlig til fast ejendom. Det betegner, at man er retmæssig indehaver (men ikke nødvendigvis ejer) af den pågældende formuedel. Adkomst anvendes også i betydningen adkomstbrev, -dokument, dvs. det skriftlige aktstykke, der godtgør adkomsten.

Afleveringsdesignation (el. blot *designation*): Fortegnelse over indholdet af en aflevering af arkivalier til en arkivinstitution, f.eks. til Rigsarkivet. A. udarbejdes af den afleverende institution. Visse ældre a. er indbundet og opstillet i reg.vær. som folioregistraturer. Nyere a. indgår i RAs sager om aflevering (se s. 000), mens et andet eksemplar samles i en samling af a. Arkivalier, som ikke er ordnet og registreret efter aflevering til RA, er i visse tilfælde opstillet som en gruppe, der betegnes »Aflevering af« eller »designation« med efterfølgende årstal.

Allodialgods: Gods, hvorover besidderen har fuld ejendoms- og rådighedsret. I middelalderen var a. privat gods i modsætning til

lensgods (feudalgods). Efter 1671 bruges a. især om det gods, som lensbesiddere ejede ud over det til lenet hørende gods, hvilket de ikke kunne disponere frit over. I Sønderjylland blev også selvejergårde og fæstebønders private formuedele betegnet som a.

Annotationsbøger: Se Regnskabsregistraturer.

Antegnelser: Revisionsbemærkninger, som de reviderende myndigheder tilstillede de regnskabsaflæggende myndigheder efter revision af indsendte regnskaber. A. udsendtes til de regnskabsaflæggendes besvarelse i undertiden flere omgange.

Arkivfond (el. blot *fond*): Et arkiv, som regel i betydningen et arkiv, som er dannet af én institution, ét kontor el. lign.: ofte synonymt med »en proveniens« (s.d).

Assignationsprotokol: Kopibog over assignationer (anvisninger el. udgiftsordrer) til de kgl. kasser. Fra 1679 førtes a. over hovedparten af statens udgifter i Rentekammerets assignations- og bogholderkontorer, som var overrentemesterens og (fra 1700) de rentekammerdeputeredes sekretariater i regnskabs- og udgiftsforvaltning. Fra 1771 henhørte disse a. under den særlige finansforvaltning i Finanskollegiet, Finanskassedirektionen (fra 1784) og Finansdeputationen (fra 1816).

Blanketregnskab: Visse bevillinger udfærdigedes på særlige blanketter, for hvilke bevillingsmodtagerne betalte et gebyr. Blanketterne udleveredes af Danske kancelli til overøvrighederne (overpræsidenten i Kbh. og amtmændene), og gebyrregnskabet (blanketregnskabet) indsendtes sammen med sagerne om bevilling til revision i kancelliet, hvor de udgjorde en særlig saggruppe. Blanketregnskaberne og -sagerne omfatter bl.a. skilsmisser, adoptioner, eksekutorbevillinger. B. videreførtes i Justitsministeriet indtil 1948. Indtil 1869 findes særlige ekstraktprotokoller, til dels med registre, der kan benyttes som indgang.

Brevbog: Protokol, hvori indførtes en afskrift af koncepter til udgåede breve. »Brevbog« er betegnelsen i Danske kancelli og de ministerier, som efterfulgte dette, men er nu afløst af »kopi-bog«, som altid er blevet anvendt i den kamerale forvaltning. Se også Registrant, Registre, Tegnelser.

Brevsag: Indkomne breve, koncepter til besvarelse mm., der er henlagt som bilag til brevbogen (s.d.) efter det nummer i denne, hvorunder den sidst udgæede skrivelse i sagen er indført.

Decision: Den kollegiale revisionsmyndigheds endelige godkendelse af et til revision indsendt regnskab. På grundlag af decisionen foretoges beregningen af, hvad der skulle foretages af posteringer og betalinger iflg. regnskabet, og når dette var sket, udfærdigedes den kvittance (endelig modtagelse og godkendelse) på regnskabet, som fik kongens underskrift.

Depeche: Politisk indberetning fra ambassadør eller gesandt stilet til kongen eller udenrigsministeren personligt. Indkomne depecher samles i TKUA, Dept. f.u.a. og fra 1848 i Udenrigsministeriet i særlige rækker for hver repræsentation.

Designation: Fortegnelse, beskrivelse, se også Afleveringsdesignation.

Dossier: Se Sag.

Dressel: Fr. Trésor = skatkammer. Alf. emne (stikords)-kartotek i reg.vær. Det omfatter historiske og arkivmæssige spørgsmål, som arkivmedarbejdere i tidens løb har kunnet opklare. I mange tilfælde henviser kartoteket til Rigsarkivets journalsager vedr. skriftlige forespørgsler.

Ekspedition, kgl.: Brev udfærdiget af en myndighed i kongens navn, enten under hans hånd (underskrevet af kongen) eller ad mandatum regis (underskrevet af kollegiets embedsmænd i sager, som kongen generelt har bemyndiget kollegiet til at afgøre på egen hånd). Kopi af kgl. ekspeditioner indføres i registranten (s.d.). Kgl. ekspeditioner er retsstiftende afgørelser, f.eks. lovgivning, bevillinger, dispensationer, embedsudnævnelser mm. Afslag og fortolkninger meddeltes ikke ved kgl. ekspedition, selv om de afgjordes ved kgl. resolution.

Ekspektancebrev: Brev, hvormed kongen tilkendegiver modtageren, at denne kan forvente at få et bestemt embede eller andet gode efter den aktuelle indehavers død eller afsked.

Ekstraktprotokol: Protokol, hvori indføres resumé (ekstrakt) af indkomne eller udgående breve. E. var et hjælpemiddel til kon-

trol med ekspeditionen af sagerne, herunder deres behandling på kollegiemøder, men havde ingen forbindelse med sagernes henlæggelse. I visse tilfælde, f.eks. i Danske kancelli 1800–10 dannede ekstraterne grundlag for videre sagsbehandling, og de kan da være detaljerede. I andre tilfælde er der tale om summariske indholdsangivelser på 1–2 linjer. Nogle e. indeholder tillige referat af beslutninger og senere skrivelser i sagen.

Embedsed: Ved kgl. udnævnelse til embedsmand skal der aflægges en skriftlig ed til kongen om troskab og opfyldelse af embedsforpligtelserne. I det 18. årh. indførtes trykte formularer for visse embeder, f.eks. præsteembeder. Ved tronskifte indtil 1848 skulle embedseder fornys. E. er bevaret i Danske kancellis arkiv fra 1695, 1724, 1784, 1848.

Erektionsbrev: Kgl. åbent brev, hvorved et len (grevskab el. baroni) oprettes i henhold til greve- og friherreprivilegierne af 1671.

Finanssager: Se Kammersager.

Fodjournal: Fra 1801 betegnelsen for den i assignationskontrollerne førte kontrakassejournal over de enkelte kgl. kassers indtægter og udgifter. Før 1801 betegnedes den i reglen assignationsjournal.

Fond: Se Arkivfond.

Forestilling: Indstilling til kongen fra et kollegium el. anden forestillingsberettiget (immediat) myndighed el. person (i dag ministerium). F., som kongen godkender eller modificerer, forsynes med påtegning om beslutningens ordlyd, dato og kongens underskrift (kgl. resolution) og tilbageleveres til den pågældende myndighed, hvor den som regel indbindes i en forestillingsprotokol (resolutionsprotokol) efter datoen for den kgl. resolution, i visse tilfælde sammen med bilag. Under enevælden var forestillinger ofte meget detaljerede. Den i den kgl. resolution indeholdte beslutning kunne meddeles – alt efter omstændighederne – i et brev, som ligeledes blev underskrevet af kongen (kgl. ekspedition), og hvoraf kopi på grundlag af koncepten indførtes i kopibog for kgl. ekspeditioner.

Genbrev: Middeldansk ord for den kvittering for modtagelsen, som den der havde fået gods i forlening eller forpagtning ud-

stedte, dvs. det brev, der blev givet igen for forlenings-/forpagtningensbrevet. – I senmiddelalderen fik g. ved påvirkning fra tysk (gen = gegen) betydningen tilbagekaldelse, modbrev, fortrinsvis anvendt om skriftlig indsigelse mod retsforfølgning.

Gratialeprotokol: Særlige journaler for ansøgninger om embeder, titler og andre benådnings, ofte med tilføjet kgl. resolution. G. er ført i Danske og Tyske kancelli i det 18. årh. ved siden af de almindelige journaler, supplikprotokollerne.

Gæsteretssag: Gæsteret er en særlig ret for sager, der kræver hurtig behandling. G. anvendtes oprindeligt, når en af parterne var »gæst«, altså ikke hjemmehørende i retskredsen. G. forekom bl.a. i vestindisk retspleje. G. afskaffedes ved retsreformen 1919.

Indlæg: Sagsakter i Danske kancelli, især indkomne breve. Fra det 17. årh.s midte er de indlagt i de konceptark, hvortil de hører.

Inventarium: Fortegnelse over bohaver, smykker, klæder og andre genstande, f.eks. i forbindelse med kgl. personer og slotsinventar. Ved lensmandsskifte fik den nye lensmand overdraget lenets i, dvs. lenets beholdning af løsøre.

Journal: Protokol hvori indkomne breve registreres i kronologisk rækkefølge med angivelse af nr. inden for årgangen (j.nr.) eller henføres til et allerede bestående nr., dato, afsender, resumé af indholdet og notering om, hvorledes brevet er blevet behandlet: udtalelser indhentet, forelagt for kollegialforsamling, henlagt, besvaret (evt. m. nr. i kopibog). Indkomne breve, koncept til besvarelse mm, der er henlagt på samme journalnr., kaldes tilsammen en journalsag. Om de to journalsystemer, der er anvendt i centraladministrationen, se s. 39ff. Se også Supplikprotokol, Gratialeprotokol.

Kabinettsordre: Formløst reskript (s.d.) udstedt gennem kongens kabinet, især brugt i perioden 1768–84.

Kammersager: Sager vedr. statens – eller kongens – indtægter og udgifter samt aktiver og passiver. I det 18. årh. blev finanssagerne opfattet som et særligt sagområde ved siden af kammersagerne. Finanssager var herefter sagerne vedr. statens udgifter og passiver, ligesom også statens centrale regnskabshold henhørte under finansforvaltningen. Kammersagerne blev således væsentligst sagerne vedr. statens indtægter og aktiver.

Klemmebrev: Udtrykket anvendes om den række åbne breve, som Christian 3. udstedte 1555 til forbedring af præsternes lønninger. Disse breve blev forsynet med kongens egenhændige underskrift og forsejlet med det store segl, »Rigens klemme«.

Kollegium: Enevældens centraladministrative organer lededes af grupper af formelt ligestillede personer, kaldet kollegier. Medlemmer af et kollegium kaldtes deputerede, assessorer, kommitterede mm. Ordet »kollegium« kom også til at omfatte det til ledelsen knyttede kontorapparat. Ved ministerialreformen 1848 afløstes kollegierne af politisk ansvarlige ministre.

Koncept: Kladder til udgående brev.

Konduiteliste: Bedømmelsesliste indsendt af overordnede embedsmænd og befalingsmænd til højere myndigheder, indeholdende nøjagtig og detaljeret underretning om underordnedes kundskaber, duelighed og opførsel.

Konseil: Gehejmekonseillet el. blot Konseillet var 1670–1770 den enevældige konges råd, »regering«. Dets virksomhed fortsattes af Gehejmestatsrådet 1773–1848 og afløstes af det konstitutionelle monarkis Statsråd.

Konsumtion: I princippet en forbrugsafgift, indirekte skat eller accise (told), som opkrævedes på mange forskellige måder og af mange forskellige varer i tiden 1657–1851. Oftest blev den opkrævet som porttold af konsumtionsbetjente ved kørsel til og fra byerne samt af toldbetjente i havnebyerne. I konsumtionen, som i det 18. årh. var en af statens vigtigste skatteindtægter, indgik også direkte personskatter (familie- og folkeskatter mm), som ydedes af både by- og landboere.

Kopibog: Se Brevbog.

Korrespondanceprotokol: K. er brugt som betegnelse for såvel kopibøger som journaler, men kan også være betegnelsen for protokoller, der indeholder resumé af både indgåede og udgåede breve i pågældende kontor el.lign.

Kvittance: Kvittering, se også Decision.

Len, lensbrev: I middelalderen var len et landområde eller gods, hvis administration af lensherren overdroges til en person på bestemte betingelser, som indeholdtes i et lensbrev. Arvelige len,

bortset fra hertugdømmet Slesvig, forekom normalt ikke i Danmark. I praksis blev pantelen dog ofte overtaget af arvingerne.

Efter enevældens indførelse anvendes len om de majorater (privilegeret gods behæftet med fideikommissarisk bånd), for hvilke der iflg. greve- og friherreprivilegierne af 1671 gjaldt særlige arveregler.

Livgeding: Det underhold, fortrinsvis i jordegods, som blev tillagt en person på livstid. Ordet er af plattysk oprindelse og anvendes særligt om det gods, hvormed en dronning blev tilsikret underhold i sin enkestand. Iflg. greve- og friherreprivilegierne af 1671 benyttedes l. også om det underhold, en greve el. baron sikrede sin enke.

Lukket brev: Kgl. brev (ekspedition) normalt stilet til en enkeltperson el. en snæver kreds af personer. L. brugtes ved afskedigelser, befalinger, instrukser samt breve til fremmede magter stilet til et statsoverhoved. L. blev oprindelig lukket til forsendelse ved hjælp af indsnit eller påtrykt segl. I DK kaldes kopibøgerne for l. indtil 1800 for tegnelser. Efter 1800 indføres de lukkede breve sammen med de åbne breve i kopibøger kaldet registranter (s.d). L. indledes med kongens navn og titel og »Vor synderlig gunst tilforn« el. varianter heraf. L. kaldes også missive el. reskript.

Manualprotokol: Protokollrække i Departementet for udenlandske anliggender 1785–1848 og Udenrigsministeriet 1848–56. 1785–1847 indeholder m. kort resumé af de indkomne breve, bemærkninger om ekspedition samt evt. tidligere nummer i protokollen vedr. samme sag (tilbagevisning) og evt. efterfølgende nummer (fremvisning). Derimod oplyses ikke, i hvilken saggruppe sagen er henlagt. Dette fremgår evt. af ekstraktprotokollerne, især efter 1830. 1848–56 er saggruppe, dvs. henlæggelsen, næsten altid anført ved manualprotokollernes numre.

Memorial: Betegnelse, især brugt i det 18. årh., for en erindringskrivelse eller ansøgning.

Missive: Ældre betegnelse for lukket brev (s.d), også kaldet sendebrev eller tegnelse (s.d).

Normalreglement: Efter 1824 det standard- eller normalbudget, inden for hvis rammer man stræbte at holde statens udgifter.

Notifikation: Betegnelse især for skrivelse fra eller til en fremmed stat el. fyrste, som oftest om fødsel, ægteskab og dødsfald inden for fyrstehuset.

Omslag, omslagsregnskab: Ty. Umschlag = omsætning, marked, især pengemarked. Kieler omslag, som afholdtes i ugen efter Helligtrekonger, dvs. 7.–13. januar, var fra det 15. til 18. årh. Nordeuropas største pengemarked.

Orfejdebrev: Det forlig og edelige løfte, hvorved en dræbt persons frænder afstår fra hævn. Særlig anvendt i middelalderen og 16.–17. årh., og fortrinsvis af og om adelige.

Petitur: Ansøgning, især ansøgning om at måtte indstille sig til universitetseksamen, bl.a. med redegørelse for studieforløb og eksamensopgivelser. Samlinger af petita m. div. registre findes bl.a. i Kbh.s universitets arkiv.

Promemoria: »Til erindring«. Betegnelse for et brev til et kollogium. Formen brugtes ofte af underordnede myndigheder.

Proveniens: Lat. stammede fra, i arkivsproget nærmest »hjemmehørende«. Ved arkivaliers proveniens forstås den institution, myndighed, forening, person mm., i hvis arkiv arkivalierne er hjemmehørende. Et arkiv består af materiale modtaget udefra (f.eks. indkomne breve), materiale fremstillet til internt brug (f.eks. notater og forskellige protokoller) samt materiale, der afspejler hvad der er sendt til andre (koncepter, kopier). Arkivalier ordnes i vore dage efter proveniensprincippet, som er defineret således: »Arkivalierne skulle . . . anbringes, hvor de i Virkeligheden høre hjemme, dvs. der, hvor de ad den regelmæssige administrative Forretningssangs Vej ere ankomne for at forblive« (V. A. Secher, 1906).

Pupil: Barn eller anden umyndig person. Danske kancelli var øverste pupilmyndighed i Kongeriget og havde overtilsynet med de umyndiges retsforhold, herunder varetagelse af deres formueforhold. Revisionen af regnskaber vedr. umyndiges midler sorterede oprindeligt under Rentekammeret, men overførtes 1800 til Danske kancelli.

Reces: Lat. recessus = at være gået fra hinanden, dvs. afsked. I senmiddelalderen og 16.–17. årh. om de dokumenter, der udfær-

diges ved en herredags eller rigsdags afslutning indeholdende mødets beslutninger (lovgivning). Udtrykket anvendes især om de beslutninger, Hansestæderne traf på de årlige hansedage. Fra Danmark kendes enkelte eksempler fra det 15. årh., men udtrykket er kun almindelig brugt 1527–1643.

Register (over alle lande, skånske r., sjællandske r. osv): Rygraden i Danske kancellis arkivdannelse var kopibøgerne for de udgående ekspeditioner. Kopi af koncepten til udgående breve indførtes i kopibøger, som for åbne breve (s.d.) kaldtes r. Indtil 1571 omfatter r. hele riget, »alle lande«, men blev derefter opdelt i topografisk inddelte rækker. Efter 1800 indføres åbne breve sammen med lukkede breve (s.d.) i en fælles kopibogsrække, kaldet registranter (s.d.).

Registrant: Betegnelse for kopibøger for kgl. ekspeditioner i Danske kancelli 1800–48. R. videreførtes i Justits- og Indenrigsministeriet efter 1848. I Tyske kancelli betegner r. ligeledes kopibøgerne for kgl. ekspeditioner: Inländisch og Ausländisch Registrant, senere benævnt Registratur.

Registrantsag: Akter vedr. en kgl. ekspedition (s.d), som er henlagte efter registrantens (s.d.) nummer eller den kgl. ekspeditions dato.

Registratur: 1) Fortegnelse over et arkivfond med angivelse af dets bestanddele og indhold. R. kan være udgivet som trykt publikation, foreliggende i håndskrevet eller maskinskrevet form som folioregistratur eller på sedler. 2) Kopibog i Tyske kancelli, jf. Register/Registrant. Specielt indtil 1856 en kopibogsrække for politisk korrespondance med udlandet (geheimregistratur).

Reglement: Fra 1680 betegnelsen for de årlige, kgl. approberede fortegnelser over alle statens betjente (embedsmænd) med angivelse af hver enkeltets aflønning. Der udarbejdedes særlige regler for henholdsvis Civiletaten, Landetaten og Søetaten.

Regnskabsregistratur: De af renteskriverkontererne førte protokoller over de indkomne regnskabs modtagelse, revision, tilbageendelse med antegnelser (s.d), modtagelse igen med besvarelser, decision (s.d), beregning i overensstemmelse med decisionen, kvittance og henlæggelse. Undertiden kaldes r. »annotationsbøger«.

Relation: I ældre forvaltningssprog om indberetninger og rapporter til centraladministrationen, f.eks. stiftsrelationerne (stiftamtmandenes indberetninger) 1735–37 til Kommercekollegiet og relationerne fra danske gesandter i udlandet.

Repertorium: Hjælpemiddel til at finde sager. Ved »Repertoriet« forstås oftest Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis eller Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen, udg. i to rækker, til 1450 og 1451–1513 (1894–1939).

Reskript: Et i formel henseende kgl. lukket brev (s.d), ekspederet gennem kancellierne eller gennem Kabinetssekretariatet.

Resolution: Beslutning, især brugt om kgl. resolutioner, som er en af kongen tilkendegivet viljesytring, der normalt har form af en egenhændig skreven påtegning på et aktstykke fremsendt af en forestillingsberettiget myndighed eller person. Ved den kgl. resolution bifalder eller modificerer kongen det foreslåede. Se også Forestilling.

Ringvæsen: Havnevæsenet i Norge, hvor skibe fortøjedes til ringe, fastgjort i klippen.

Rotuli: Lat. rotulus = bogrulle. Ved kabinetsordre 10.11.1770 bestemtes, at Danske kancelli til hver forestillingsdag skulle udarbejde ekstrakter af de forestillinger, der skulle refereres. Kongen noterede sin resolution på ekstrakten. Disse forestillingsekstrakter kaldes rotuli og førtes til Christian 7.s død i 1808. På den originale forestilling tilføjedes i kancelliet en afskrift af den kgl. resolution.

Sag: I forvaltningssprog: Et samhørende administrativt begivenhedsforløb, bestående af f.eks. modtagelse, behandling, afgørelse og besvarelse af en ansøgning. I et arkiv bliver en sag de aktstykker, der tilvejebringes under et sådant forløb og materielt holdes sammen, f.eks. i et omslag, »læg«. Sager, som henlægges i den rækkefølge, i hvilken de er registreret eller nummereret i en journal, kaldes journalsager. Sager, der er henlagt efter numrene i kopibøger (brevbøger) over udgående breve, kaldes brevsager. Endelig kan sager, selv om de er indført i en journal og har journalnr., være henlagt efter deres emne og kaldes da gruppeordnede sager, dossiersager, skabssager (s.d), diverse sager el. lign. Se også Samvisning.

Samvisning: At forbinde journalnumre i journalen ved krydshenvisning, således at der ved et nyt nr. noteres et tidligere j.nr. (tilbagevisning) og ved dette noteres en henvisning til det nye nr. (fremvisning). Herved tilkendes, at de to noteringer i journalen (journaliseringer) angår den samme sag. Det forudsættes i almindelighed, at alle aktstykker, der bærer et af de numre, som hører til en sådan kæde af samvisninger, betragtes som én sag og henlægges på det sidst brugte nummer, dvs. det nr., hvortil der ikke er noteret en fremvisning. Denne form for journalisering og henlæggelse kaldes »rentekammerssystemet«. – Henvisning ved hjælp af journalnummer på en sag eller i journalen til en eller flere andre sager, som har været brugt ved sagsbehandlingen, kaldes en renvoi. Se Tilaktere.

Sekvestration: Fjernelse, udskillelse. Benyttet som udtryk for en arrestforretning, beslaglæggelse eller midlertidig besættelse, f.eks. om kongens besættelse af de hertugelige gottorpske områder i 17. og 18. årh.

Skabssag: En brev- eller journalsag, som ikke er henlagt sammen med kontorets andre brev- eller journalsager efter nr., men er lagt for sig. Navnet kommer af, at sådanne særlig udtagne sager i Danske kancelli blev opbevaret i skabe. Betegnelsen bruges ikke længere om Danske kancellis sager, men er overført på særlig udtagne sager i ministerialarkiver efter 1848. I Danske kancelli kan »skabssager« findes under betegnelsen Henlagte sager, Diverse eller blandt kommissionsarkiver.

Skovudvisning: Mærkning eller stemping af træer, der skal fældes. Foretoges i ældre tid normalt årligt efter skovejerens eller overførsterens anvisning med en særlig skovhammer.

Smålandene: Ældre betegnelse for øerne Lolland og Falster med tilhørende småøer.

–*styr:* Det tyske ord Steuer = skat er i formen »styr« knyttet til en række lejlighedsvis skattepålæg, f.eks. krigsstyr, brandstyr, prinsessestyr.

Supplik: Under enevælden havde borgerne ingen ret over for kongen, men kunne bønfalde (lat. supplicare) om en gunst ved at indsende et andragende, en supplik til myndighederne (kongen). I Danske kancelli førtes fra 1699 en protokolrække over ind-

komne supplikker (supplikprotokol), hvori en udførlig ekstrakt af hvert andragende indførtes under et nr., der påførtes andragendet (indkomne breve). Dog indførtes visse andragender i gratialprotokollen (s.d.). 1800 afløstes Danske kancellis supplikprotokol af journaler.

Synodalstatutter: Gr. synode = møde, sammenkomst og lat. statuta = beslutninger. Udtrykket anvendes om kirkelige love gældende for en kirkeprovins eller et stift som supplement til gældende kirkelig ret. For en kirkeprovins blev s. vedtaget på et provinskoncil eller en provinssynode. Gjaldt s. kun for et enkelt stift, blev de udstedt af biskoppen og kapitlet, ofte på en stiftsynode, hvor stiftets gejstlighed og lægfolk var repræsenteret.

Tegnebog: De af renteskriverne i Rentekammeret førte bøger med konti for alle regnskabsaflæggende betjente. På de enkelte konti er alle posteringer og betalinger ført i debet eller kredit.

Tegnelser: Betegnelse for Danske kancellis kopibøger for lukkede breve (s.d.) (sendebreve, missiver). Efter 1800 indføres lukkede breve sammen med åbne breve (s.d.) i en fælles kopibogsrække, kaldet registranter (s.d.).

Tilaktere (el. blot *aktere*): At vedlægge ældre sager (forakter) til en sag. Tilaktering kan være både permanent og midlertidig. I sidstnævnte tilfælde kan dette være markeret på sagen og i journalen ved en krydshenvisning, kaldet renvoi. Se samvisning.

Transsumpt: Lat. transsumere = at overføre. T. anvendes synonymt med notarialvidisse, dvs. en vidisse (s.d.) udstedt af en pavelig eller kejserlig notar.

Vidisse: Lat. = at have set. Middelalderlig betegnelse for en bekræftet afskrift, hvorved de vidner, der udsteder vidissen, bekræfter at have set det originale dokument, som gengives ordret. V. er mere almindelig anvendt end transsumpt.

Visdomsbog: Alfabetisk realregister til vigtigere sager (visdomssager), især sager som er normdannende, tjener som paradigme eller i øvrigt er bemærkelsesværdige.

Åbent brev: Kgl. brev (ekspedition) af særlig vigtigt eller alment indhold, f.eks. lovgivning, bevillinger, bestallinger, lensbreve, mageskifter, skøder mm. Å. udstedes af kongen eller i kongens

navn (ad mandatum regis). Å. blev oprindeligt forsynet med hængende segl eller segl trykt på forsiden i brevets åbne tilstand. I DK kaldes kopibøgerne for å. indtil 1800 registre (s.d). Efter 1800 indføres de åbne breve sammen med de lukkede breve i kopibøger, kaldet registranter (s.d). Et åbent brev indledes med »Vi«, kongens navn og titel og »gør alle vitterligt« el. lign.

STIKORDSREGISTER

Stikordsregistret omfatter personnavne samt arkiver og arkivgrupper, som er nævnt i overskrifter. Lokalteter, sagområder og emner, omtalt i de enkelte afsnits indledninger og oversigter over arkivernes indhold er kun undtagelsesvis og i meget begrænset omfang medtaget.

Se også Ordforklaring s. 939ff.

- Abel, konge 766
Abel, Vald., personalhistoriker 875
Abels slægt 743
Abildgaard, Søren, arkivtegner 915
Aboe, J. N., konsul 518
Absalon, (ærke)biskop 790
Accouchementsanstalten 224
Adelby sognekald 298
Adels historie (Adelsbrevene), Samlinger til den danske 852
Adelsdiplomer 847
Adjudanten for Søetaten, General- 639
Adjutanten, General- 429, 606, 613ff
Adkomster 58, 85, 91
Adler, J. G., gehejmekabinetssekretær 117
Administrativ inddeling 27
Administrative samlinger 838
Admiralitetet (Admiralitetetskollegiet) 621, 624
Admiralitetet på Bremerholm 621
Admiralitetet på Københavns slot 621
Admiralitetet som domstol 633
Admiralitetetsretten 155
Admiralitetetsretten, Over- 634
Admiralitetetsretten, Under- 633
Admiralitetets- og generalkommissariatskollegiet 622
Adolf, hertug af Slesvig-Holsten-Gottorp 746, 750
Adolf, hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Nordborg 754
»Adskillige bestillinger« 48, 173
Afhændelse af beneficerede og offentlige stiftelsers jordegodser, Kontoret for 344
Afleveringsdesignationer 31
Afleveringsjournal 838
Afrejninger 327, 893
Afrikanske konsulatsdirektion, Den kgl. 468
Agnes, Erik Plovpenningens datter 788
Ahlefeldt-Laurvig, Fr., greve 388
Aktive og passive fordringer, Kontoret for de, Finansassessoratet 493
Aktivkontoret 509
Alexandra, dronning af England, Christian 9.s datter 78
Alexandrine, Christian 10.s dronning 79
Allehelgens kloster, Lund 782
Alm. politisk samling 864
Almindelige handelskompagni, Det kgl. oktrojerede 552
Als 256, 852
Altona 104
Amberg, hofagent 296
Amthor, C. H., kgl. historiograf 266
Amthor, Fr. Ehrenfried, generaløjtnant 593
Amtsprovsternes lønningsfond 723
Amtsregnskaber 661, 687, 894, 930
Amtsregnskaber, Gotland 732
Amtsregnskaber, Slesvig-holstenske 712
Andersen, Bjørn, til Vitskøl kloster 793
Andersen, H. C., digter 902
Andersen, Jens, biskop 765
Andrarum alunværk 732

- Anker, Carsten, handelsmand og politiker 76
Anker, Peter, guvernør 535
Anna, Christian 3.s datter 66
Anna Sophie, Frederik 4.s dronning 71, 72, 113
Anna Sophie, kurfyrstinde af Sachsen, Frederik 3.s datter 70, 113
Anne Marie, dronning af Grækenland, Frederik 9.s datter 79
Annuitetskontorerne i Kbh. og Altona 500
Anordning 24
Antvorskov kloster 775
Arason, Jon, biskop 97
Arcimbold(us), Joh., pavelig legat og afladskræmmer 86, 773, 780
Arenstorff, Frederik v., general 88
Arhning, J. O., historiker 875
Arkitekturtegninger 31
Arkivafleveringer 921ff
Arkivalier af fremmed proveniens 733ff
Arkiver uden for Rigsarkivet 32
Arkivkommissionen 841
Arkivkontoret, Søetaten 623, 633
Arkivregistraturer, Ældste danske 835
Arkivvæsenets arkiv 833, 880
Armeéns kommandosager, Bureauet for 606, 615
Arnstedt, Ernst Leberecht, deputeret i Landetatens generalkommissariat 599
Arsenalretten 617
Arvesuccessionen 60
Aselmayer, J., konsul 742
Asiatisk kompagni 529
Asmussen, Andreas Frederik, departementschef 844
Asseburg, A. F. v. d., diplomat 898
Assens byarkiv 801
Assignationskontoret, Finansdeputationen 505
Assignationskontor, Dansk-norske, Rentekammeret 332
Assignationskontor, Tyske, Rentekammeret 389f, 397
Assignations- og bogholderkontorer, Finanskollegiet 487
Assignations- og bogholderikontoret, Finanskassedirektionen 491
Assignationsvæsenet 469
Astronomisk observatorium 235f, 238, 726
Auditøren, General-, Landetaten 617
Auditøren, General-, Søetaten 639
Augustenborg, hertug Frederik Christian af Slesvig-Holsten-Sønderborg 211–13
Augustenborgske hus, Det 897
Augustenborgske papirer 77, 753
Auktioner 698
Auxiliærkorpsets rekruttering, Kommissionen angående 614
Auxiliærtroppernes kommissær 597
Axelsønnerne 87
Badens samlinger, G. L. 852
Bahnsøn, Jesper Jespersen, krigsminister 844
Bangert, C. C. E., seglsamler 911
Bankdirektionen, Over- 484
Bankkommissær, Den kgl. 204
Bankkontorenes gæld, Komitéen til at arrangere 499
Bankkontoret i Altona 499
Bankkontoret i Kbh. 498
Barby, Anders v., leder af Tyske kancelli 763
Barritskov godsarkiv 849
Beck, Joachim, grundlægger af Andrarum alunværk 732
Becker, Tyge, historiker 860, 871
Befordringsvæsenet (landbefordringsvæsenet) 574
Begravelsesregnskaber 664
Begravelses-, enkeunderstøttelses- og brudegaveselskab, Det forenede 521
Behrman, H. H., arkivar i Det slesvig-holsten-lauenburgske kancelli 268
Benedikt 11., pave 771
Benedikte, prinsesse, Frederik 9.s datter 79
Benzon, Stamhuset, godsarkiv 849
Berg, Chresten, politiker 844
Berg, Sigurd, politiker 844
Bering, Vitus, 901
Berling, Carl, kammerherre 76
Berner, Henrik, heraldiker 914
Berns, Albert Baltser, købmand 282
Bernstorff, A. P., greve, udenrigsminister 251

- Bernstorff, J. H. E., greve, udenrigsminister 74, 217, 302, 459, 898
- Bernstorff, slægten 889
- Bernstorff-Wasserschlebe'ske papirer 459
- Bestillingsedler 31, 837
- Besættelsestidens arkiver 842, 848, 853, 889
- Bibliotek, Afleveringer til og fra Det kgl. 933
- Bidstrup, J., personalhistoriker 875
- Bie, Ole, koloniembedsmand, købmand 454
- Bille, Anders, rigsmarsk 896
- Bille, Anders, rigsråd, lensmand 82, 777, 808
- Bille, Eske, rigshofmester 782
- Bille, Hans, lensmand 761
- Bille, Niels 82
- Birket-Smith, Sophus, litteraturhistoriker, universitetsarkivar 232, 844
- Bispearkiver 758ff
- Bispegods 653
- Bispenses afsættelse 82
- Bispetiende 723
- Biørnsen, Biørn Berthelsen 176
- Bjergværksdirektoriet 321, 388
- Bjergværkssager 263
- Blanketregnskaber 190ff
- Blathwayt, William, engelsk krigsekretær 742
- Blekinge 30, 679, 853
- Blekinge, Potaskeværket i 681
- Bløkrengskaber 668
- Blågård, Klædemanufacturet på 464
- Bodilsen, Peder 785
- Bogense byarkiv 801
- Bogholder, St. Croix 817
- Bogholder-, arkiv- og depechekontoret, Søetaten 623
- Bogholderkontor, St. Croix 824
- Bogholderkontoret for civilreglementet og den aftagende pensionsliste 506
- Bogholderkontoret, Generalkommissariatet 596
- Bogholderkontoret, Kommercekollegiet 448, 455
- Bogholderkontoret, Søetaten 632
- Bogholder- og depechekontoret, Søetaten 623
- Bohuslen 30, 177, 179, 181
- Bomuldsmanufaktur, Det kgl. privilegerede 466
- Borchs kollegium (Collegium Medicum) 242
- Bordesholm kloster 924
- Borgerråd, St. Croix 824
- Borgerråd, St. Thomas 830
- Bornholm 60, 194, 195, 196, 338, 364, 591, 629, 685, 697
- Bornholmske dokumenter 853
- Bosjö kloster 776
- Botaniske have, Den 213, 235
- Boye, Maren, konvertit 211
- Brahe, Niels 87, 653
- Brahes, Sofie, slægtsbøger 932
- Brandenburg, kurfyrstinden af 668
- Brandenburg-Kulmbach, markgrevinde af 278
- Brandes, Georg, litteraturhistoriker 901f
- Brandforsikring 274, 291ff
- Brandforsikringskontorer 200f, 444
- Brandstyrengskaber 688
- Brandt, P., generalkrigskommissær 595
- Brask, R. Høeg, personalhistoriker 875
- Braunschweig-Lüneburg-Celles kantceller 738
- Breitenau, G. C. G. v., gehejmeråd 871
- Breitenauiana 924
- Bremen 250, 706, 730
- Bremen, hertugdømmet, under dansk besættelse 308
- Bremerholm 622, 628, 635, 637, 721
- Bremerholm, Admiralitetet på 621
- Brevbog 35
- Breve til danske konger 856
- Brevkammeret 324
- Brevregister 37
- Brevsamling, Rigsarkivets 845
- Brevskriverkartoteket 845
- Bricka, C. F., rigsarkivar 871
- Britze, Fr., seglgravør 914
- Brocks, Niels, legat 138
- Brostrup, Jens, ærkebiskop 760
- Brus, Theodor, præst 773
- Bruun, Henry, arkivar 871
- Bryghusregnskaber 671
- Bryllupsregnskaber 664
- Burg byarkiv 801
- Byarkiver 758, 798ff
- Byfoged, St. Croix 817
- Byfoged, St. Thomas 817, 827

- Byfogedregnskaber 653, 665, 701, 702
Bygmesteren, General- 368
Bygningsadministrationen 344, 348
Bygningsdirektionen 370, 423
Bygningsdirektionen, Over- 368, 370, 423
Bygningsinspektion, St. Croix 824
Bygningsinspektion, St. Thomas 829
Bygningsinspektorat, Det kgl. 878
Bygningsinspektør, Den slesvigske 881
Bygningskommissionen af 10.3.1731 368
Bygningskommissionen af 14.2.1742 369
Bygningskontoret 343
Bygningssager og -regnskaber 111, 666, 684, 701, 705
Bygningsskriveren 370
Bygningsvæsen 368
Byklostre 758
Bülow, F., generaladjutant 606
Bülow, J. H., overhofmarskal 69
Bülow, Johan, hofmand 74, 123, 133, 906
By- og havneregnskaber, Ærø brandkasse- 728
Byregnskaber, slesvigske 712
Byssing, Claus 112
Bælttold 718
Børglum (Ålborg) bisp 765
Børglum kapitel (kloster) 765
Børglum kloster 776
Børnehuset 717
Børsregnskaber 689

Calixtus 3., pave 775
Calow, B., personalhistoriker 875
Campen, Danske breve i 836
Carl, prins, Christian 5.s søn 70, 71, 113
Carl, landgreve (prins) af Hessen 60, 74f, 278, 565, 599, 604
Caroline, arveprinsesse (undertiden benævnt kronprinsesse), Frederik 6.s datter 75, 115, 116
Caroline Amalie, Christian 8.s dronning 75, 117, 119, 897
Caroline Mathilde, Christian 7.s dronning 75, 114
Carsten, A. G., kancellidirektør 268
Celle, gehejmerådsstuen i 738

Charisius, Peder, gesandt 685
Charlotte, prinsesse, landgrevinde af Hessen, arveprins Frederiks datter 74f, 77
Charlotte Amalie, Christian 5.s dronning 70, 112
Charlotte Amalie, prinsesse, Frederik 4.s datter 72, 114
Charlotte Frederikke, prinsesse, prins Christian (8.) Frederiks hustru 75, 116
Charlotte Mariane, prinsesse, kronprins Frederiks (7.) hustru 75, 76
Chatolkassen 105, 110, 121, 525
Cholera, Die königliche Schleswig-Holstein-Lauenburgische Central Commission wegen der 221
Christensen, C. H. v., overdigespektør 402
Christensen, Villads, stadsarkivar 871
Christensen, William, arkivar 871
Christian, biskop af Ribe 769
Christian, hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Ærø 753
Christian 1., konge 61, 93, 131, 735, 760, 761, 762, 767, 768, 771, 773, 774, 785, 787, 806, 810, 903
Christian 2., konge 62–65, 658, 763, 767, 811, 903
Christian 3., konge 66, 82, 263, 745, 746, 750, 763, 764, 768, 781, 801, 805, 806, 807, 811, 863, 898
Christian 4., konge 67ff, 261f, 668, 771, 811, 898
Christian 5., konge 70, 112, 123
Christian (5.), udvalgt prins 68, 664, 669, 671, 805
Christian 6., konge 72, 73, 113, 125
Christian 7., konge 73, 74, 75, 111, 114, 125
Christian 8., konge 75, 117, 126, 130, 696, 893, 897, 902, 904
Christian (8.) Frederiks Kabinetsekretariat 116
Christian 9., konge 77f, 120, 126
Christian 10., konge 79, 120
Christian, prins, Christian 5.s søn 70, 113
Christian Albrecht, hertug af Slesvig-Holsten-Gottorp 280
Christian August, hertug af Nordborg 669

- Christiane Charlotte, prinsesse, Christian 5.s datter 113
- Christiansted byfoged 822
- Christine, Christian 2.s datter 62
- Christine, kong Hans's dronning 62, 655, 663
- Christoffer af Bayern, konge 61, 655, 760, 761, 762, 767, 783, 791
- Christoffer, greve af Oldenburg 62, 308
- Civiletatens bygnings- og materielforvalter 370, 689
- Civilliste, Den kgl. 117ff
- Civillistekassen 118
- Civilreglementet og den aftagende pensionsliste, Bogholderkontoret for 506
- Classen, Johan Frederik, industrigrundlægger 565
- Clausen, Niels, biskop af Århus 653, 767
- Clauswitz, Fr. Carl, censor i Kiel 293
- Clod-Svensson, S.-H., personalhistoriker 875
- Collegial-Tidendes redaktion 205
- Collegium Mediceum (Borchs kollegium) 242
- Collegium medicum regium 219
- »Combat de barrière« 70
- Cook, F. A., polarforsker 235
- Coyet, G. W., svensk officer og gods-ejer 734, 735, 737, 932
- Coyet, Peter Julius, svensk diplomat 932
- Coyet, Vilh. Jul., svensk hofmarskal 932
- Culros (county Fife) 735
- Dagmar, kejserinde af Rusland, Christian 9.s datter 78
- Dalby kloster 777
- Dalum kloster 777
- Dançay, Charles de, fransk gesandt 740
- Danckwert, Caspar, topograf 283
- Danicafilmsamlingen 894
- Danica-sager 837
- Danish Commissioners' Office ca. 1807-18 315
- Dankwart, Fr. Chr., udenrigsdirektør 866
- »Danmark« 854
- Dannebrogordenen 91, 133
- Dannemand, fru Frederikke, Frederik 6.s maitresse 74
- Danner, Louise, grevinde, Frederik 7.s hustru 76
- Danneskiold-Samsøe, Frederik, greve, søofficer 641
- Danske gejstlige sager 854
- Danske kammer 321, 337
- Danske kancelli 161, 169ff, 301, 690, 893
- Danske kancellis arkivkontor 833
- Danske kancellis udenrigske afdeling 304
- Danske kongers historie 854
- »Danske Lehnssager« 90
- Danske lov 86, 176
- Danske samlinger 652, 856
- Danske sekretariat, Rentekammeret 326
- Danske selskab for fædrelandets historie, Det kgl. 794, 805, 812, 856
- David, Chr., missionær 900
- Decisoratet for Civillistens samtlige regnskaber 118ff
- Dehn, Fr. L. v., friherre 278
- Delmenhorst 96, 250ff, 256, 264, 265, 266, 275, 281, 389f, 404, 707, 729, 746
- Departementet for de udenlandske anliggender 250, 302, 309ff, 893
- Depechekontoret, Landetaten 598, 600
- Depeche- og arkivkontoret, Søetaten 623
- Depositaregnskaber 690
- Depositokassen 479
- Deputerede for finanserne 319, 332, 469
- Deputeredes embedsrejser 192
- Dewitz, F. J. v., generalguvernør, officer 731
- Digeregnskaber 708
- Dina-sagen 69
- Dinesen, Lars, politiker 844
- Direktoratets bureau, Civillisten 118ff
- Ditmarsken 95, 263, 264, 746, 747, 751, 925, 926
- Divisionscheferne og divisionsinspektøren, Søetaten 638
- Domkapitlernes ekstraskatter 667
- Domkirkeregnskaber 654
- Domme 58, 85, 87

- Domænesager, Ekspeditionskontoret for 347
- Dorothea, Christian 3.s dronning 66, 261, 810
- Dorothea, Christoffer af Bayerns og Christian 1.s dronning 61, 655
- Dorothea, Christian 3.s datter 66, 664
- Dorothea, Frederik 1.s datter 65
- Dose, E. U., kasserer i Partikulærkammeret 107
- Dragør byarkiv 802
- Dresselkartotek 31, 837
- Dreyer, J. C. F. von, officer 620
- Dringenberg, Henrik, møntmester i Malmø 804
- D-samlingen (mikrofilm) 904
- Dysart (county Fife) 735
- Døde, fødte, konfirmerede, viede på St. Croix 823
- Døde, fødte, viede på St. Thomas og St. Jan 829
- Daa, Oluf, biskop af Roskilde 761, 764
- Ebeltoft byarkiv 802
- Egede, Hans, missionær 900
- »Egeskabene«, »Egeskabssamlingen« 16, 58
- Ehrenschild, C. B. v., statssekretær, diplomat 275
- Eide, Carl Fr., forstmand 76
- Eigaard, Aage, seglsamler 913
- Ekspeditioner, Kgl. 25, 35, 37, 169
- Ekstrakassen 700
- Ekstraskattekommissionen af 1710 403
- Ekstraskattekommissionen i Hertugdømmerne 403
- Ekstraskattekommissionen i København 381
- Ekstraskattemandtal 360, 675
- Ekstraskatter, Domkapitlernes 667
- Ekstraskatteregnskaber 666, 686, 702, 710, 712
- Ekstraskatteregnskaber, Slesvig-holstenske 713
- Ekvipagemesteren, Over- 635, 645
- Ekviperingssekretariatet 631
- Elbtolden 104
- Elefantordenen 91
- Elers kollegium 242
- Elisabeth, Christian 2.s dronning 62, 65
- Elisabeth, Frederik 1.s datter 65
- Elisabeth, kong Hans's datter 62
- Elisabeth Augusta, Christian 4.s datter 68
- Ellinger, Heinrich Oscar Günther, professor 844
- Embedsansøgninger 48
- Embedsetater 22
- Embedsmandsarkiver 843
- Embeds- og kommissionsarkiver, Søstaten 638ff
- Embedsudnævnelser 47
- Engelbrechtsen, Olav, ærkebiskop af Trondheim 63, 65
- Engelhardt, Henning, præst 527
- Engelstoft, Laurits, historiker 871
- Enkekasse, Den almindelige 45, 517
- Enkekasser, private 515
- Enkekasser, statsgaranterede 516
- Enke- og ligkasse-societetet 516
- Erik Abelsen, hertug af Sønderjylland 772
- Erik af Pommern, konge 61, 83, 744, 761, 767, 776, 790, 791, 810
- Erik Ejegod, konge 787
- Erik Glipping, konge 764, 790, 794
- Erik Lam, konge 785, 788
- Erik Menved, konge 762, 766, 787
- Eriksen, John, rentekammerdeputeret 211
- Erlandsen, Jakob, (ærke)biskop 764
- Erlund, Chr., kammerråd 188
- Erslev, Kr., rigsarkivar 13
- Eskadreskriverne 638
- Eskil, ærkebiskop af Lund 791
- Esmarck, Henrich Chr. von, kabinetssekretær 110, 121, 188
- Esmit, Adolph, guvernør 541
- Esmit, Nicolai, guvernør 541
- Esrum kloster 777
- Essenbæk kloster 778
- Eugenius 4., pave 784
- Eutin stift 74
- Ewald, Chr., deputeret i Kommercekollegiet, regeringsråd i Trankebar 460
- Fabrikdirektionen 463
- Fabrikmesteren på Holmen 642
- Fabritius, Just, købmand 564
- Faktoriarkiverne 534

- Faktorregnskaber 690
 Fakulteterne 242ff
 »Falkmanska register« 30
 Falsterbo byarkiv 802
 Falsters præsteskab 798
 Falsterske infanteriregiment, Det 617
 Farmaceutisk eksamen, Kommissionen for 14
 Farvekammerregnskaber 671
 Fattigbøsser 700
 Fattig-, forsørgelses- og hospitalsregnskaber 668
 Fattig- og forsørgelsesanstalter 690
 Fattig- og understøttelseskasser, Kolligiernes 700
 Fattigvæsenet i Danmark, Præses i direktionskommissionen for 217
 Fehmarn 801
 Feltgeneralkommissariatet 597
 Feltkommissariatet 597
 Fenger, Johannes Ferdinand, sognepræst 844
 Ferdinand, arveprins, arveprins Frederiks søn 75, 116
 Ferdinand Wilh., hertug af Württemberg 616
 Fideikommiss 89f, 176f
 Filmsamlingen 891ff
 Finansdeputationen 505
 Finansforvaltningen 469
 Finanskassedirektionen 491
 Finanskollegiet 321, 339, 486, 490
 Finanskommission af 29.10.1772, Den ekstraordinære 494
 Finanskommissionen af 4.3.1782 494
 Finanskommission af 2.5.1787, Den overordentlige 495
 Finanskommission af 30.4.1808, Den ekstraordinære 497
 Finanskommissioner 470
 Finanskonferencen af 1745 470
 Finanskonferencen af 1770 471
 Finansministeriet (byggeplaner) 883
 Finmarken 99
 Finmarkske handel 551ff, 691
 Fischer, Chr., overkrigskommisær 296
 Fiskalen, General- 202
 Fiskalen, Sø- 638
 Fiskemesterregnskaber 691
 Fiskerifagets (og produktions-) sekretariat, Kommercekollegiet 449
 Fjendtlig ejendom, Den helsingørske kommission for 413
 Fjord, N. J., professor 901
 Flensborg amtsarkiv 299
 Flensborg byarkiv 802
 Flensborg latinskole 298
 Folioregistraturer 21, 28f
 Folioreg. 108a 652ff
 Folioreg. 108b 663
 Folketællinger 360, 897
 Fonden ad usus publicos 522
 Forenede arkiver, De 835
 Forestillinger 24ff, 33, 35, 942
 Forfatninger 85
 Forordninger 24, 26
 Forpagtningsregnskaber fra Færøerne 668
 Forpommern 256, 267
 Forsteksaminationskommissionen 376
 Forstetats pensionskasse, Den nord-sjællandske 516
 Forstkontoret 356
 Forst- og jagtsager 355
 Forstpengeregnskaber 711
 Forstrandsregnskaber 692
 Forsvarets arkiver 839
 Forsørgelsesanstalt, Den almindelige 521
 Forsørgelsesanstalter, Livrente-, pensions- og 514
 Fortærings- og rejseregnskaber 668
 Fotografisamlingen 907
 Fragmentsamlingen 917ff
 Fragtavgiftsekspeditionen, Kommercekollegiet 454, 458
 Frankfurt, Den militærbefuldmægtigede i 618
 Frederik, arveprins, Frederik 5.s søn 73f, 114, 188f, 268, 474
 Frederik, hertug, biskop af Slesvig og Hildesheim, Frederik 1.s søn 751
 Frederik 1., konge 65, 86, 263, 658, 661, 744, 761, 767, 801, 808, 836
 Frederik 2., konge 66f, 261, 771, 863, 898
 Frederik 2., konge af Preussen 73
 Frederik 3., konge 60, 69, 97, 123, 261, 280, 668f, 771, 808
 Frederik 4., konge 70, 72, 111, 113, 124, 898
 Frederik 5., konge 73, 114, 125
 Frederik 6., konge 73, 74f, 115f, 122, 126, 191, 893

- Frederik 7., konge 75, 76, 117, 119, 126, 893
 Frederik 8., konge 78, 120
 Frederik 9., konge 79
 Frederik, landgreve (prins) af Hesen 78, 278
 Frederik Christian, hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg 211, 212, 213
 Frederikke Amalie, hertuginde af Slesvig-Holsten-Gottorp, Frederik 3.s datter 70
 Frederiks hospital 222
 Frederiksborg stutteri 692
 Frederikskirken 878
 Frederiksnagore 534, 536
 Frederiksted byfoged 823
 Frederiksværk 885
 Frederiksværk gods og industrivirksomheder 564
 Frederiksværn værft 629
 Fremmed proveniens, Arkivalier af 733ff
 Friedrich Ernst, markgreve af Brandenburg 278
 Friedrichshof gods 926
 Friis, Astrid, historiker 871
 Friis, Johan, kansler 777
 Friis, Palle, adelsmand 87
 Friis, Aage, historiker 841, 844, 871, 876
 Fritzø jernværk 388, 638
 Frivilligt mandskab 1801, 1807 722
 Frontin, Pierre, fabrikkommissær 459
 Fyn og smålandene, topografisk række 858
 Fyns stifts renteskriverkontor 335
 »Fyns vedtægt« 764
 Fynske adels arkiv, Den 83
 Fynske og andre landkommissærers arkiv 83
 Fynske renteskriverkontor 341
 Fyrstendømmernes kontor 318, 389, 395
 Fyrvæsen, Havne-, kanal- og 423ff
 Fysikatet i Tønder 298
 Fællesafdelingen, Danske kancelli 190
 Fællesarkivet 745, 747, 836, 858, 897, 925
 Fællesregeringen 254
 Fængselsvæsenet (tegninger) 879
 Færgævæsenet 427, 570, 575
 Færøerne 60, 97, 167, 169, 171, 173, 179, 185, 187, 189, 194, 195, 196, 360, 364, 460, 461, 551ff, 635, 668, 697, 711
 Færøske handel, Den administrerende direktion for den kgl. 561
 Færøske handelskommission, Den 560
 Færøske regnskaber 668, 693
 Færøske mm. renteskriverkontor 364f
 Fæstningsregnskaber 706
 Fæstningsregnskaber, Gotland 732
 Fødsels- og plejestiftelse, Den kgl. 224, 881
 Fødte, konfirmerede, viede, døde på St. Croix 823
 Fødte, viede, døde på St. Thomas og St. Jan 829
 Fåborg byarkiv 802
 Gabel, C., søofficer 641
 Gabel, Christopher, kammerskriver 107
 Gadekommission, St. Thomas 830
 »Galathea« 625
 Galathea-kommissionerne 229
 Gammel Estrup godsarkiv 849
 Gartauske godser 738
 Gartnereksaminationskommissionen 216
 Gebler, Chr. Fr., oberst 593
 Gehejmearkivet 835f, 883
 Gehejmekabinetssekretariatet 115, 117
 Gehejmekonseillet 121f, 156, 161ff, 170
 Gehejmerådskollegiet i Hannover 731
 Gehejmerådsstuen i Celle 738
 Gehejmestatsrådet 121f, 161ff
 (Gehejme)statsrådsager 126
 Gejstlige arkiver 758
 Gejstlige kontributionsregnskaber 693
 Gejstlige regnskaber 653
 Gejstligheden, Forholdet til 86
 Gemeinschaftliches Archiv, se Fællesarkivet
 Gendarmeri, St. Thomas 831
 Genealogical Society (Mormonkirken), Utah 891
 Genealogisk-heraldiske selskab, Det kgl. 860, 875
 Generaladjudanten for Søetaten 639

- Generaladjudanturen, generaladjudantstabens bureau 429, 606, 613ff
 Generalauditøren, Landetaten 617
 Generalauditøren, Søetaten 639
 Generalbygmesteren 368
 Generalfiskalen 202
 Generalguvernementet, Vestindien 817
 Generalguvernement Øsel og Lifland 738
 Generalindkvarteringskommissionen 228
 Generalintendanturen for Den kgl. civilliste 118ff
 Generalitets- og kommandokontoret 600, 604, 607
 Generalitets- og kommissariatskollegiet, 600, 604, 606ff
 Generalkassererbureauet, Den kgl. civilliste 118ff
 Generalkommandokontor, Kronprinsens (Fr. 6.) 122, 606, 613ff
 Generalkommissariatet 595, 621, 626
 Generalkommissariatskollegiet 606ff, 610
 Generalkommissariatskommissionen af 22.8.1788 496
 Generalkrigsdirektoriet 597, 600
 Generalkrigskommissariatet 595, 617
 Generalkrigskommissæreren i hertugdømmet Slesvig 297
 Generalkrigsretssager, Søetaten 634
 General-Landets havnekommission 384, 423
 General-Landets-Økonomi- og Commerce-kollegium 441
 General-landundersøgelseskommissionen i Slesvig og Holsten 402
 Generallandvæsenkollegiet 320, 321, 372, 404
 Generallandvæsenkommissionen 339
 Generallottodirektionen og -administrationen i Kbh. 358
 Generallottorevisionen 358
 Generalmagasindirektionen 462
 Generalmagasinet 459
 Generalpostamtet og -direktionen 512, 519, 569, 929
 Generalpostamtet og Porcelænsfabriken, Kommissionen ang. 229
 Generalprokurøren 203
 Generalregistratur 30
 Generalsuperintendenten i Slesvig 273, 288, 297, 928
 Generalsuperintendenten i Greifswald 267
 Generaltolddirektoratet for Slesvig 434
 Generaltoldkammeret 255f, 320, 407ff, 894
 Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet 455
 Generalvejkommission 321, 378
 Georg 1., konge af Grækenland, Christian 9.s søn 78
 Gerhard, greve af Oldenburg 744
 Gerner, H., fabrikmester 642
 Gersdorff, Joachim, rigshofmester 83
 Gesandtskaber, udenlandske i Kbh. 894ff
 Gesandtskabsarkiver 303ff
 Gesandtskabsregnskaber 308f
 Ghana 30, se også Guinea
 Gisselfeld godsarkiv 849
 Gjordsen, Claus, kansler 656
 Glahn, slægten 844
 Glarbo, Henny, arkivar 871
 Glenstrup kloster 783
 Glücksborg-ærsøke arkiv 755
 Glücksborgske hertughus (ældre) 754, 930
 Glückstadt, Søkvipagen i 639, 647
 Godsarkiver 849
 Godske, biskop af Slesvig 773
 Godsregnskaber 669, 693, 703
 Good, Alfred, personalhistoriker 875
 Gotland 30, 99, 732, 859
 Gottorparkivet 750, 924, 926
 Gottorp provsti 298
 »Gottorpske membraner« 924, 926
 Grandjean, H. F., personalhistoriker 875
 Grandjean, P. B., arkivar 909ff
 Gratialprotokol 42
 Gregor 9., pave 791
 Greifswald, Generalsuperintendenten i 267
 Greifswald hofret 739
 Grenå byarkiv 802
 Griffenfeld, grevskabet 388
 Griffenfeld, Peter, greve, storkansler 88, 121, 123, 249, 301, 317
 Grinderslev kloster 778
 Grip, Carsten, rentemester 658

- Grossererkomitéen til sedlers udstedelse 483
- Grove, Carl Frederik, højskoleforstander 844
- Grubbe, Marie, gift med Ulrik Fr. Gyldenløve 88
- Grundlovene 85
- Grundtvig, N. F. S., præst, forfatter, historiker 934
- Grænsetolddirektionen 432
- Grænsetolddistriktskommissionen i Ütersen 433
- Grønland 97, 171, 173, 179, 185, 187, 189, 207, 360, 364, 524, 551ff, 626, 711, 895, 900
- Grønlandske handel 553ff, 627
- Grønlandske regnskaber 693f
- Grønlandske mm. renteskriverkontor 364f
- Guds legems lav, Ålborg 812
- Gudum kloster 779
- Guinea 30, 263, 320, 337, 407ff, 428ff, 544, 546
- Guinea-etablissermenterne 537ff
- Guineakysten, Guvernementet på 542
- Guineiske kompagni, Det 542
- Guineiske regnskaber 542, 694
- Guldberg, Ove Høegh, kabinetssekretær, gehejmestatsminister 122, 125, 211, 494f
- Guldbergs promemoria, Kommissionen af 22.1.1783 vedr. 495
- Gunnensen, Birger, ærkebiskop af Lund 759
- Gustav, prins, Frederik 8.s søn 78
- Guvernement, General-, Øsel og Lifland 738
- Guvernement St. Jan 817, 825
- Guvernement St. Thomas 817, 825
- Guvernementer mm. i de tropiske kolonier 527
- Guvernementsarkivet på Christiansborg, Guinea 546
- Guvernementssekretariatet, St. Thomas 825
- Guvernementssekretariatet for St. Thomas og St. Jan, Hjemsendte arkivalier fra 540
- Guvernementssekretariatet på St. Croix, Hjemsendte arkivalier fra 541
- Gyldenløve, Christian, Christian 5.s søn 71
- Gyldenløve, Christian Ulrik, Christian 4.s søn 69, 668
- Gyldenløve, Hans Ulrik, Christian 4.s søn 69, 668
- Gyldenløve, Ulrik Christian, Christian 4.s søn 69, 670
- Gyldenløve, Ulrik Christian, Christian 5.s søn 71
- Gyldenløve, Ulrik Frederik, Frederik 3.s søn 70, 88
- Gyldenstjerne, Anders, klosterforstander 781
- Gyldenstjerne, Henrik, rigsråd 793
- Gyldenstjerne, Knud, biskop af Odense 765, 794
- Gyldenstjerne, Mogens, lensmand 782, 792
- Gyllembourg, Thomasine, gift med P. A. Heiberg 844
- Gymnastikinspektøren 14
- Gyrstinger, J. K., personalhistoriker 875
- Gähler, P. E., generalløjtnant 89, 471, 616
- Gældsbreve og kvitteringer 85, 92
- Gårdsret, Frederik 2.s 86
- Haderslev amtsret 297
- Haderslev byarkiv 802
- Haderslev kapitel 774
- Haderslev provsti 774
- Haderslevregistret 774
- Haffner, Wenzel, officer 613
- Hagedorn, overkrigskommissær 296
- Halland 30, 679, 685, 859
- Halmstad byarkiv 802, 836
- Halsted kloster 780
- Hamburgs byarkiv 836
- Hamburg 250, 266
- Handel på Island, Finmarken, Grønland og Færøerne, Den kgl. 553
- Handelskompagnier 527, 894
- Handels- og kanalkompagni, Det forenede 567
- Handels- og konsulatsfagets sekretariat, Kommercekollegiet 450
- Handels- og konsulatskontoret, Generaltoldkammeret og Kommercekollegiet 457
- Handelsregnskaber 695
- Handelsselskaber 104
- Hannover 731

- Hans, konge 62, 761, 763, 767, 768, 776, 808
- Hans, prins af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg 78
- Hans August, hertug af Slesvig-Holsten-Gottorp 282
- Hans Christian, hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Ærø 753
- Hans d. Yngre, hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg 95, 261, 668, 752, 754, 796
- Hans den Ældre, hertug af Slesvig og Holsten 746, 750
- Hansborgarkivet 746, 774, 783, 836, 858, 859, 926
- Hansborg registrant 894
- Hansen, Odde, provst i Roskilde 763
- Hansen, P., guvernør i Ostindien 430, 461
- Hansestæderne 739
- Harald, prins, Frederik 8.s søn 78
- Hardenbergs, fru Sofie Jakob 87
- Harder, J. C. 871
- Harsyssel provsti 769
- Hassagers kollegium 242
- Hauch, Adam Vilh., overhofmarskal 127, 132, 138
- Haveinspektionen 128
- Haven, Lambert v., arkitekt 701
- Haver, Overdirektoratet for de kgl. 103
- Havneforvaltningen, Kbh. 649
- Havne-, kanal- og fyrvæsen 423ff
- Havnekommission, General-Landets 384
- Havnemester, St. Thomas 829
- Havnemester Tobias Wigandt 640
- Havne- og fyrsager, Kontor for 423
- Havneplaner 884, 889
- Havneregnskaber 670, 695, 725
- Havneregnskaber, ÆRø brandkasse-, by- og 728
- Havnerådet, Kbh. 649
- Hedekolonier, De jyske 693
- Hedeveg, Christian 4.s datter 68
- Hegel, J., forlægger, kurator for Vajsenhuset 210
- Hegermann-Lindencrone, slægten 844
- Heiberg, Johan Ludvig, forfatter, teaterchef 844
- Heiberg, Johanne Luise, skuespillerinde 844
- Heiberg, Kn., missionær 535
- Heiberg, P. A., forfatter 844
- Helena, prinsesse, prins Haralds hustru 78
- Helgoland 294, 902
- Helligkors nonnekloster i Rosstock 734
- Helsingborg byarkiv 803
- Helsingør byarkiv 803
- Helsingørske kommission for fjendtlig ejendom, Den 413
- Hemmeligt fødende 225
- Henne, C. H., kaptajn 427
- Hennings, Poul, personalhistoriker 875
- Henrik, prins, Margrethe 2.s gemal 79
- Herlufsholm 669, 785
- Herlufsholm stiftelses arkiv 906
- Herredage 154
- Herrisvad kloster 780
- Herrnhuterne 740, 898
- Hertugdømmernes genovertagelse, Kommissionen til 295
- Hielmstjerne-Rosencroneske portrætsamling 137
- Hillerød byarkiv 803
- Historisk-genealogiske arkiv ved Ordenskapitlet, Det 860
- Ijelholt, Holger, overarkivar 871
- Hjemmehørsprincippet, se Proveniensprincippet
- Hjælpemidler, arkivskabte 19, 28
- Hjælpemidler, eksterne 19, 22
- Hjælpemidler, genealogiske og personalhistoriske 44
- Hjælpemidler, interne 19, 32
- Hjælpetropper til udlandet 705
- Hjørring byarkiv 803
- Hofapotekerregnskaber 672
- »Hofarkiverne« 16
- Hofetaten 48, 876
- Hofetatens kasses kontor 326
- Hoffourerkontoret 128, 131
- Hofholdning i Horsens 73, 114, 130, 474
- Hofholdningsregnskaber 655, 670
- Hofjærgermesteren 357
- Hofkassen 111
- Hofkasseregnskaber 695
- Hofmarskallatet, Over- 127, 525
- Hof- og statskalenderen 22
- Hofretten i Wien 250, 301

- Hof-, stads- og politiret (Søeta-
ten) 634
Hofteaterbestyrelsen 141
Hohlenberg, F. H., fabrikmester 642
Hohlenbergs samling 887
Hojer, Andreas, historiker 125, 266
Holbæk byarkiv 803
Holck, C. C. V. F. v., personalhistori-
ker 875
Holgersdatter, Ingeborg 792
Hollandske livrentekasse, Den 518
Holm, C. F., toldkasserer 439
Holmen 644
Holmen, Fabrikmesteren på 642
Holmens chef 635ff
Holmens kirke 630
»Holsten« 94
Holsten-lauenburgske toldekspedi-
tionskontor 435
Holsten-lauenburgske toldrevisions-
kontor 435
Holsten-Plön 96
Holstenske grænsegendarmeri 436
Holstenske kontorer, Rentekamme-
ret 390ff
Holstenske renteskrivertor,
Det 399
Holstenske revisionskontor 396
Holstenske toldkontor 435
Holten, N. A., bureauchef 507
Horsens byarkiv 803
Horsens, Hofholdning i 73, 114, 130,
474
Hospitaller 691, 800
Hospitalskommission, St. Thomas 830
Hospitalsregnskaber, Fattig-, forsør-
gelses- og 668
Hovedbogholderikontoret, Rentekam-
meret 318, 333
Hovedkassen for statsgælden og den
synkende fond i Slesvig og Hol-
sten 696
Hovedkrigsjordebøgers og dragonrul-
lers indrettelse for Københavns, Fre-
deriksborg og Kronborg distrikter,
Kommissionen til 368
Hoved- og kontrabogholderkontoret,
Finanskollegiet 490
Hoverikommissionerne 373
Hoya grevskab 738
Hundrup, F. E., personalhistori-
ker 875
Hundslund kloster 781
Huslejeregnskaber 672
Huth, H. W. v., generaløjtnant 377,
620
Hvidovre kirke 246
Hübner, Anton, fabrikant 459
Hyldinger 58, 81, 280, 282
Hyldingsbreve 60
Hyldings- og landdagsager,
Lens-, 266
Hyldingsager 262
»Hænder« 31
Hæstrup, Jørgen, historiker 842, 853
Høeg-Guldberg, O., kabinetssekretær,
geheimstatsminister 122, 125,
211, 494f
Høje krigsråd, Det 599
Højesteret 155
Højstkommanderendes arkiv,
Den 604, 614
Håndfæstninger 58, 80, 865
Håndskriftsamlingen 839, 871ff, 889
Håndværkerstokkens mønsterskriver på
Bremerholm 628
Indbyrdes undervisning i Hertugdøm-
merne. Kommissionen til udbredelse
af den 293
Indenrigsministeriet (tegninger) 880
Indenrigsministeriets arkivkontor 834
Indfødsretten 86
Indiske kontor 428, 458
Indkomst- og formueskatten i Slesvig,
Kommissionerne vedr. 405
Indkomstskattens regulering i Køben-
havn, Kommissionen for 382
Indkvarteringskommissionen, Gene-
ral- 228
Indrulleringssager 637
Industriforetagender 104
Industri- og fabrikkafgæts sekretariat,
Kommercekollegiet 450
Industri- og fabrikkontoret, General-
toldkammer- og Kommercekolle-
giet 456
Industri- og kommercefonden af
1735 448
Industriregnskaber 696
Ingeniørkorpsets vej- og jernbanetj-
neste 379, 619, 886
Ingerd, grevinde af Regenstein 789
Ingrid, Frederik 9.s dronning 79
Inkvisitionskommissionen 1772 89,
110

- Innocens 3., pave 769
 Inoculationsanstalten, De kommitterede ved 221
 Institutionsarkiver, private 848f
 Instruks 25
 Intendant de marine 423, 622, 624
 Intendanturen for Den kgl. civiliste 118ff
 Interessentskabet til realisation af kolonialvarer i Hertugdømmerne 467
 Interimistiske kasseadministration af 30.4.1808, Den 497
 Interimistiske kommission, Den, Landetaten 620
 Interimskommissionen på Gottorp 401
 Isak, provst i Roskilde 790
 Island 60, 97, 167, 169, 171, 173, 176, 179, 195, 364, 387f, 460, 551ff, 894, 898
 Island, Afleveringer til 930
 Islandske, færøske og grønlandske (renteskriver)kontor 364f
 Islandske kompagni 668, 672
 Islandske kompagni, Det kgl. oktrojerede 551
 Islandske regnskaber 697
 Iversen, Jørgen, guvernør 541
- Jahn, J. H. F., militærhistoriker 871
 Jakobsen, Johan, biskop af Roskilde 761
 Jelling sysselprovsti 769
 Jens, biskop af Roskilde 764
 Jernbanekommissionen i Kbh. 929
 Jernbaner 881, 889
 Jessen, P. C., kabinetssekretær 127
 Joachim Ernst, hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Plön 755
 Joachim Frederik, hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Plön 755
 Jordebogsregnskaber 687, 710, 712
 Jordmodereksaminationskommissionen 228
 Journaler 39, 40, 319
 Journalnumre, se Kancellisystem og Rentekammersystem
 Journalsager 39
 Juel, Niels, admiral 641, 669
 Juliane, prinsesse, arveprins Frederiks datter 74, 75
 Juliane Marie, Frederik 5.s dronning 73, 75, 114
- Julius, prins af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg 78
 Junge, Reynold, møntmester 659
 Junge, Severin de, deputeret i Landetatsens generalkommissariat, konferensråd 616
 Juridisk-praktiske Selskab, Det 246
 Justitsdirektionen for lottosager 358
 Justitsfonden 697
 Justitskancelliet på Gottorp 255, 284
 Justitskassen 365, 697
 Justitsministeriets arkivkontor 834
 Justits- og politidepartement, Sjællandske, 2. dpt., Danske kancelli 194
 Justits- og politidepartement, Norske, 3. dpt., Danske kancelli 196
 Justits- og politidepartement, 3.(5.) dpt., Danske kancelli 195
 Jylland (Nørrejylland), topografisk række 861
 Jürgensen, Chr. 518
 Jyske pupilkontor 199
 Jyske renteskriverkontor 341
 Jyske renteskriverkontor, 2. 342
 Jyske stifters renteskriverkontor 336
 Jysk-fynsk landvæsenkontor 1790–1840 345
 Jægermesteren, Over- 356
 Jämtland 30
 Jørgen (Georg), prins, Frederik 3.s søn 70, 113
 Jørgensen, G. D. 518
 Jørgensen, Jens, kannik i Roskilde 763
- Kabinetskassen 105, 110
 Kabinetsordrer 25, 122
 Kabinetsstyrelse 26
 Kabinettet 121, 161, 165
 Kalmarunionen, se Unionen
 Kalundborg byarkiv 803
 Kalundborg færgested, Inspektionen ved 641
 Kalundborg roflotille 640
 Kammer i Stade, Det kgl. 730
 Kammerkancelli, Slesvig-Holsten-Lauenburgske 716
 Kammerkancelliet 318ff, 321, 329ff, 339
 Kammerregnskaber 655, 670
 Kammerretten 317, 321, 366
 Kamrenes forenede arkiv 324

- Kamrenes forenede arkivkontor, Rentekammerets og 834
Kanalkompagni, Det forenede handels- og 567
Kanaldirektionen 424, 436
Kanal-, havne- og fyrdirektionen 423
Kanal-, havne- og fyrsinspektora- tet 427
Kanalkasseregnskaber 698, 715
Kanalkommissionen 436
Kanalkommissionen vedr. Ejderkana- len og Odense kanal 423
Kanal- og fyrvæsen, Havne- 423ff
Kanalregnskaber 698
Kancellidirektørens arkiv, Tyske kan- celli 268
Kancelliekspeditioner 170
Kancelliets brevbøger 24, 37
Kancellikassereren 690
Kancellipræsidentens arkiv, Danske kancelli 191, 192
Kancellipræsidentens arkiv, Tyske kan- celli 268
Kancellisystemet 42
Kapitelsarkiver 758ff, 759
Karantænedirektion, Den kgl. 220, 718
Karantænekommission, St. Tho- mas 831
Karantænerenskaber 718
Kasseadministration af 30.4.1808, Den interimistiske 497
»Kasserede obligationer« 93
Kasserer, St. Croix 817
Kassererkontoret, Generalkommissari- atskollegiet 613
Kassererkontoret, Søetaten 632
Katalogafgift 698
Katharina 2., kejserinde af Rus- land 73
Kemisk laboratorium 235f
Kerteminde byarkiv 803
Kielerafleveringen (kort og tegnin- ger) 885
Kielmansegg, Johann Adolph Kielman v., gottorpsk kansler 266
Kierulff, Andreas Christian, overpræsi- dent 868
Kirchoff, J. H., generalmajor 616
Kirkebøger 927
Kirker 800
Kirke- og rytterskoler 699
Kirke- og skoledepartementet, 1. dept., Danske kancelli 193
Kirke- og skoleregnskaber 894
Kirkeregnskaber 654, 673, 699, 927
Kirkeritualet 86
Klarup, Chr. Jensen, tøjhusskri- ver 616
Klasselotteriinspektøren 358
Klevenfeldt, Terkel, adelshistori- ker 871, 914
Klingenberg, Poul, finansmand 685
Klosterarkiver 758, 775
Klosterregnskaber 654
Klubskatten 699
Klædekammerregnskaber 671
Klædeindustriinspektøren på Blågård 464
Klædeoplag, Det kgl. 464
Knardrup kloster 781
Kniephof, Claus 65
Knudsen, Hans, landsarkivar 871
Knudtzens papirer vedr. Island 99
Knuth, Adam Levin, overkammerjun- ker 107, 110
Koes, G. D. F., tallotteriindeha- ver 504
Kohlblatt, Paul 266
Kokoppeepidemikommissionen 221
Kolding byarkiv 803
Kolera, se Cholera
Kolk gods 101
Kollegialbreve 25
Kollegiernes fattig- og understøttelses- kasser 700
Kollegievæsenet, Stipendie- og 239
Kollegium 17, 24, 37f
Koloniale tropper 429
Kolonialkontoret (tegninger) 882
Kolonial- og handelskontoret, Gene- raltoldkammeret og Kommercekolle- giet 459
Kolonialrevisionskontoret 432
Kolonialvarer i Hertugdømmerne, In- teressentskabet til realisation af 467
Kombinerede ret, Den 634
Komitéen til at arrangere bankkonto- rernes gæld 499
Kommandantskabet, St. Thomas 825
Kommandokontoret, Generalitets- og 600, 604, 607
Kommandokontor, Kronprinsens (Fr. 6.) 122, 606, 613ff

- Kommandosager, Bureauet for arméens 606, 615
 Kommercedeputationen 444
 Kommercekollegiet 255f, 320, 407ff, 441ff, 894
 Kommissariatet, General- 595, 621, 626
 Kommissariatet, Generalkrigs- 595, 617
 Kommissariatskollegiet, General- 606ff, 610
 Kommissariatskollegiet, Generalitets- og 600, 604, 606ff
 Kommissionen, se første betydende ord
 Kommissioner, Søetaten 642
 Kommissionerne i Rådstuen for Slottet 161ff
 Kommissionsarkiver, Embeds- og 638ff
 Kommunitet 212, 231ff, 684, 726
 Kommunitet og Regensen, Kommissionen til en bedre indretning af 215
 Kommunitetsgodset 373
 Kompagnier 800
 Koncepter 35, 43
 Koncepter og indlæg 37
 Konfektureregnskaber 672
 Konfirmerede, viede, døde og fødte på St. Croix 823
 Konfiskeret fjendtlig ejendom, Kommissionen for 413
 Kongehusets arkiv 893
 Kongeloven 85, 123
 Kongens arkiv 661, 686, 701, 927
 Kongens eget kammer 104, 107
 Kongens håndbibliotek 104
 Kongens kabinet 121, 161, 165
 Kongens retterting 153, 893
 Kongerigets arkiv 834
 Konsistorium 231ff
 Konsulatsvæsenet 302, 309, 412ff, 447, 450ff, 457, 461, 468
 Konsumtions-, familie- og folkeskat 688
 Konsumtions-, familie- og folkeskatte- regnskaber 710
 Konsumtionskontorer, Told- og 413ff
 Konsumtionsregnskaber 712
 Kontor 17
 Kontributionsregnskaber 687, 710, 712
 Kontributionsregnskaber, gejstlige 693
 Kopibog 35
 Kopsisamling 876
 Kopskat 688, 701, 713
 Kornerup, Bjørn, overarkivar 871
 Kornerup, Søren, generalfiskal 88
 Kornudskrivningen, Komitéen af 13.9.1820 i anledning af 384
 Korsør byarkiv 803
 Korsør, Journal over rejsende i 641
 Kort- og tegningssamlingen 877ff
 Krabbe, Niels, generalkrigs- og landkommissær 705
 Krarup, Amalie 210
 Krarup, Fr., arkivar 871
 Kreditkassen 502
 Kretzschmer, Knud, historiker 871
 Krieger, Andreas Frederik, politiker 844
 Krigsbegivenhederne 1801–14, Akter om (Rentekammeret) 406
 Krigsdirektoriet, General- 597, 600
 Krigsforbryderprocesser 897
 Krigshospitals-, enke- og pensionskasserne 603
 Krigshospitalskassen 604, 615, 616, 706
 Krigskancelliet 591
 Krigskollegiet 591
 Krigskommissariatet, General- 595, 617
 Krigskommissæren, General-, i hertugdømmet Slesvig 297
 Krigskommissærer 704
 Krigsministeriet (tegninger) 886
 Krigsretssager, General-, Søetaten 634
 Krigsskader, Kommissionen af 1814 til undersøgelse af 405
 Krigsskattekommissionerne i Hertugdømmerne 404
 Kriminalretten, Over- 159
 Kristiania, Universitetet i 213
 Krohn, Pietro, økonomiinspektør ved Det kgl. teater 144
 Kronborg, Telegrafens på 641
 Kronologisk række, Privatarkiver 847
 Kronologisk samling 861
 Kronologisk samling på papir 861
 Kronprinsens (Fr. 6.) arkiv, Landetaten 613

- Kronprinsens (Fr. 6.) civile departements kontor 122
Kronprinsens (Fr. 6.) kommandokontor, generalkommandokontor 122, 606, 613ff
Kruppen, Otte, rigsmarsk 82
Krydstoldvæsen 414f, 418f, 883
Kummerfeldt, Henrik, sekretær 267
Kunstakademiet 148
Kunsthistorie 30
Kunstkammeret 134, 136
Kunstmuseet 134
Kunstsamlinger, Overdirektoratet for de kgl. 103, 134, 136, 137
Kurantbanken 476
Kurland 741
Kurland, Biskoppen af 101
Kvægsager 374
Kvægsygekommission, Den bestående 376
Kvæsthuset, se Søkvæsthuset
Kyh, O. L. C. L., oberst 871
Kystmilitisen 707
Kæmnerregnskaber 673, 702
Kærstrupgård 669
»København« 798f, 862
»København. Tillæg« 799, 800
Københavns bispegård 701
Københavns forsyning med brændsel, Kommissionen for 218
»Københavns Gaarde og Huse« 799
Københavns havneadministration 649ff
Københavns hof-, militær- og civiletats (renteskriver)kontorer 334
Københavns kapitel 763
Københavns renteskriverkontor 334, 340
Københavns skipperlaug 712
Københavns universitet 213, 231ff, 880
Københavns universitet, Prokansleren ved 212
Københavns universitets patron 211
Københavnske bygnings- og vandbygningsregnskaber 701
Københavnske regnskaber 701
Købmand, St. Croix 817
Købstadkirker 758
Købstadsregnskaber 702, 894
Købstadsregnskaberne, Revisionen for 199
Købstæder (tegninger) 882
Købstædernes arkiver 801
Købstædernes ekstraskatter 667
Købstædernes privilegier 799
Køkkenskriverregnskaber 672
Køng fabrikker 511
Kaas, Frederik Julius, kancellipræsident 868
Kaas, Mogens, prælat i Ribe 771
Land- og søforsvar 262
Landbefordringsvæsenet 570, 574
Landbokommissionen af 1784 372
Landbokommissionen af 1786 372
Landbrugsministeriet (tegninger) 883
Landbygmesteren i Hertugdømmerne 402
Landdagssager 262
Landdagssager, Lens-, hyldings- og 266
Landeboøger 83
Landetaten 587, 894
Landetatens generalkommissariat 599f
Landetatens regnskaber 706
Landevejene, Anlæg og bestyrelse af 377ff
Landfoged, St. Jan 831
Landfoged, St. Thomas 817
Landforsvaret før 1660 587
Landhusholdningsselskabet 642
Landkommission, Slesvig-holstenske 404
Landkommissæren for Slesvig 929
Landkommissærer 704
Landmilitærfondet 707
Landmilitæretatens pensionskasse 516, 616
Landmilitæretatfonden 475
Landmåler, St. Croix 824
Landmåler, St. Thomas 829
Landmålereksaminationskommissionen 376, 384
Landretten 254, 297
Landsbykirker 758, 794
Landskrona byarkiv 804
Landsover- samt hof- og stadsrettens justitskasse 702
Landsoverretten for de vestindiske øer 821
Landstinget, St. Croix 820
Landstinget, St. Thomas og St. Jan 826
Landstutteridirektionen 374

- Landundersøgelseskommissionen, General-, i Slesvig og Holsten 402
 Landvæsenets forbedring, Kommissionen til 371
 Landvæsenkollegiet, General- 320, 321, 372, 404
 Landvæsenkommissionen, General- 339
 Landvæsenkommissioner 371
 Landvæsenkontor 321, 345, 348
 Landvæsenkontoret for Hertugdømmerne 399
 Lange, J. A., personalhistoriker 875
 Langebek, Jacob, gehejmearkivar 871, 915
 Langebeks samlinger 862
 Larsen, Henrik, topograf, historiker 871
 Larsen, Kay, forfatter 872
 Lasson, Sv. G., personalhistoriker 875
 Lauenburg 256, 706, 729, 731, 882, 927
 Lauenburgske Zentralkasse 703
 Laurvig, grevskabet 388
 Lav 162, 800
 Laxmand, Hans, ærkebiskop af Lund 767
 Laxmand, Poul, rigshofmester 87, 88, 761
 Legater 690
 Lellingegård 669
 Lemvig byarkiv 804
 Len 89
 Lengnick, J. C. L., personalhistoriker 875
 Lengnicks kirkebogsuddrag 44
 Lens-, hyldings- og landdagssager 266
 »Lensarkivet« 174
 Lenskontrollen 176, 229
 Lensregnskaber 656, 674, 732, 894
 Lenssager 89f, 176, 262, 266
 Leonora Christina, Christian 4.s datter 69, 784
 Lerche, V., hofembedsmand 369
 Lieferungs Revisions Kommission, Die 609
 Ligprædikener 46
 Linvald, Axel, rigsarkivar 872
 Livland 101, 738, 900
 Livland, Den tyske orden i 735
 Livrente 690
 Livrenteforsikring 518
 Livrentekasse, Den hollandske 518
 Livrente-, pensions- og forsørgelsesanstalter 514
 Livrentesocietet, Det private 520
 Livrentesocieteterne af 1747 og 1757 45, 519, 571
 Lohmann, generalkrigskommissær 616
 Lohmann, E., arkivsekretær i Tyske kancelli 858, 872
 Lokalarhiver 18
 Lokalarhiver, ældre 757
 Lorenzen, P. Hiort, stænderdeputeret 290
 Lornsen, Uwe Jens, politisk forfatter 270, 278
 Lotteri 703
 Lottosager 358
 Louise, Frederik 4.s dronning 113
 Louise, Frederik 5.s dronning 73
 Louise, Christian 9.s dronning 78
 Louise, Frederik 8.s dronning 78
 Louise, hertuginde af Sachsen-Hildburghausen, Christian 6.s datter 73, 114
 Louise, landgrevinde af Hessen, Frederik 5.s datter 74, 114
 Louise, prinsesse af Schaumburg-Lippe, Frederik 8.s datter 78
 Louise Augusta, prinsesse 75, 115f
 Love 23, 86, 865
 Lovgivning og lovrevision 176
 Lovleksika 27
 Lowson, Andreas 176
 Lowzow, A. G., personalhistoriker 875
 Lund Allehelgens kloster 782
 Lund bisp 896
 Lund byarkiv 804
 Lund kapitel 759
 Lund St. Peders kloster 782
 Lund ærkebisp 759
 Luther, Martin 82
 Luxdorph, Bolle, førstedeputeret i Danske kancelli 212
 Lübeck 250, 266
 Lübeck stadsarkiv 734
 Lübeck stift 74, 95
 Lübecks generalkonsul i Neapel 739
 Lüder, Andreas, kabinetssekretær 110
 Lühe, Volrad August von der, overkammerjunker 110

- Lykke, Anne 87
Lykke, Kai 88
Lynbygård 734, 737, 932
Lysbilledsamlingen 907
Lyschander, C. C., historiker, digter 872
Lægd 579
Lægdsruller 579ff
Lægevæsen, Søværnets 645
Lærde mænds breve 863
Lærde skoler 703
Lærebrev 847
Læseselskabet af 1821 703
Læsø 766
Løgum kloster 782
Løgumbogen 783
Løvenskiold, Carl, overhofmarskal 128
Løvenørn, Poul, overkrigssekretær, generaladjutant 616
Løvenørn, Poul, søofficer 427
Lån, Regnskaber for kgl. 658
Låneinstituttet i Hertugdømmerne 480
- Magasindirektionen, General- 462
Magasinerne i Hertugdømmerne 1814–17, Overinspektionen for 296
Magasinet, General- 459
Magasinregnskaber 706
»Mageskifter« 85
Mageskifter og skøder 58
Magistrater 48
Magnus, biskop af Skara 807
Magnus, Christian 3.s søn 66, 101
Maitre des requêtes, Danske kanceli 170
Maitre des requêtes, Kongens 121
Malerisamling, Den kgl. 134
Malling, Holger, personalhistoriker 875
Malling, Ove, gehejmestatsminister 863, 868, 872
Mallingiana 863
Malmø byarkiv 804
Manufakturernes, Landetaten 609
Manufakturhandel, Den kgl. danske 466
Margrete, dronning 61, 761, 781, 784, 790
Margrethe, Christian 1.s datter 62
Margrethe 2., dronning 79
Mariager byarkiv 804
Mariager kloster 783
Maribo byarkiv 804
Maribo kloster 784
Marie Sophie Frederikke, Frederik 6.s dronning 75, 115, 117
Marinen 621
Marmillod, Jean, vejingeniør 379
Marquard, E., arkivar 875
Marselis, Gabriel, finansmand 68, 621, 685
Marsvin, Ellen 67, 669
Martfeldt, Chr., nationaløkonom 431, 460
Mathildeordenen 91
Matrikel, Københavns universitets 46, 234
Matrikelskort 883, 884
Matrikler 349ff, 725, 893f
Matthiesen, Hugo, museumsinspektør 872
Matthiessen, C. M. A., arkivsekretær i Gehejmearkivet 874
Mauritius, Otto 266
Medicinalinspektoratet for hertugdømmet Slesvig og fysikatet i Tønder 298
Medicinalkollegium, Det kgl. 219
Medicinalkommissionen af 1796 721
Medicinal-provideringskommissionen for Danmark og Norge 221
Medicinalvarers fordeling mellem Kongeriget og Hertugdømmerne, Kommissionen af 22.2.1809 ang. 294
Medicinalvæsenet på de vestindiske øer 822
Meinig, H. C., agent 739
Mejer, Joh., kartograf 283
Middelfart byarkiv 805
Middelfart, Mads Jensen, biskop 760
Midlertidigt besatte lande 729ff
Militærbefuldægtigede i Frankfurt, Den 618
Militære fabrikker, Kontoret for de 454
Militære fondsregnskaber 707
Militære jurisdiktion, St. Croix 824
Militære jurisdiktion, St. Thomas 831
Militære kommissioner 605
Militære organisationskommission, Den 619
Militære regnskaber 658, 704, 725
Militære reguleringskommission af 1813, Den 295

- Militære sager 123ff, 262, 270, 282, 587ff, 925
 Militære uldmanufakturere, De 618
 Militære uldmanufakturere, Kommissionen for de kgl. 610
 Militærkommissionen af 3.2.1840 620
 Ministeriet for hertugdømmet Slesvig (tegninger) 881
 Ministermødeprotokoller 848
 Missionsarkiver 845
 Missionskollegiet 207
 Modstandsbevægelsens arkiver 845, 848
 Mogens, ærkebiskop af Lund 771
 Mollers genealogier 897
 Moltke, A. G., greve, overhofmarskal 73, 110, 149
 Moltke, Carl, kancellipræsident 268
 Moltke, J. G., greve, gehejmestatsminister 211
 Montecelli, T. 904
 Moritz, greve af Oldenburg 744
 Mormonfilmsamlingen 891
 Mortensen, Oluf, biskop af Roskilde 761
 Mosaik trossamfund 691
 Moth, Matthias, oversekretær 538
 Mourier, K. E., guvernør 535
 Munk, Hans 87
 Munk, Kirstine, Christian 4.s hustru 67, 669
 Munthe, Bredo, kammeradvokat 176
 Museum for naturvidenskaberne, Kommission og direktion 137f
 Mylius, P. B., landsdommer 872
 Müller, Christian, krigsråd 267
 Mynster, C., personalhistoriker 875
 Münster, Gert v. 88
 Møinichen, Chr., oversekretær 616
 Møller, A., departementschef 198
 Møller, Andreas, teaterchef 147
 Møller, Erik, historiker 872
 Møns og Bogøs opkomst, Kommissionen af 1697 ang. 384
 Mønsterskriverne 627ff
 Mønt, Den kgl. 525
 Mønt- og Medaillekabinet, Det kgl. 136, 524
 Mønt- og seddelvæsen 354
 Mønten i Altona 526
 Mønten i København 526
 Møntmesterregnskaber 659, 681
 Møntvæsenet 503
 Mørner, Bernhard Joachim, general 593, 616
 Møsting, Johan Sigismund von, kancellipræsident 268, 868
 Mårkær kloster 785, 924
 Naik, Senappe, inder 454
 Nakskov byarkiv 805
 Nationalbanken 270, 483
 Naturhistoriske museum, Det kgl. 138
 Naturalisationspatenter 48, 174
 Navigationskommissionen 14
 Neergaard, Niels, statsminister 844
 Neksø byarkiv 805
 Neumünster kloster 924
 Nibe byarkiv 805
 Nibe sildesalteri 681, 684
 Nicobarøerne 461ff, 533, 535, 625, 882, 900
 Niebuhr, C., opdagelsesrejsende 726
 Niels, biskop af Roskilde 764
 Niels, biskop af Slesvig 774
 Nissen, Lorentz, overkrigskommisær 616
 Nivå havn, Kommissionen ang. 640
 Norby, Søren 62, 65
 Nordenfjeldske tolddistrikter 104
 Nordstrand, Landskabet 297
 Norge 60, 97, 99, 127, 169, 173, 185, 196, 280, 387f, 478, 629, 685, 863, 874, 882, 894, 922, 923
 Norges providering, Chefen for transporterne fra Hertugdømmerne til 639
 Norske bjergværkers kontor, Rentekammeret 397
 Norske kammer 321
 »Norske Løve« 638, 907
 Norske papirer 863
 Norske samlinger 863, 923
 Notarius publicus, St. Thomas 817
 Nottelmann, Fr., sekretær i Oldenburg 707
 Nyboder 626f, 631, 641, 644, 721, 887
 Nyborg byarkiv 805
 Nyere politisk samling 270, 864
 Nygårds sedler 44
 Nygård, S., arkivar 872
 Nyhavn 689
 Nykøbing (Falster) byarkiv 805
 Nykøbing (Mors) byarkiv 805

- Nykøbing (Sjælland) byarkiv 805
 Nysted byarkiv 805
 Næstved byarkiv 805
 Næstved St. Peders kloster 785
 Næstvedårbog, ældre 786
- Occo, Pompejus, faktor 655
 Odense bisp 764
 Odense byarkiv 806
 Odense kapitel 765
 Odense St. Hans kloster 786
 Odense St. Knuds kloster 787
 Odensebogen 787, 931
 Oeconomus ved Kbh.s universitet 240
 Oeders Efterretninger 360
 Offentlige stiftelser samt lens- og forsvarsdepartement, 4. dept., Danske kancelli 197
 Officerer 46
 Ogier, J.-F., fransk gesandt 740
 Oldenburg 96, 250ff, 256, 264, 265, 266, 275, 281, 389f, 404, 729, 744, 746, 882
 Oldenburgske grevers arkiver 308, 744
 Oldenburgske kontor 389, 397, 400
 Oldenburgske regnskaber 707
 Olsen, Hans, kontor 763
 Oluf, biskop af Roskilde 764
 Olufsen, Peder, af Karise 790
 Omlagsregnskaber 658, 670, 681
 Omvekslingskontoret i Flensborg 499
 Opfostringsstiftelse, Den kgl. 223, 224
 Oplyste mænds arkiv, De 192
 Opmudringsvæsenet 644
 Opsnappede breve 126, 737
 Ordenskapitlet og ordenssekretæren 133
 Ordinære råds ret, St. Thomas 817
 Ordinationskontoret 631
 Orfejdebrev 87
 Orkney 97
 Orlogsværftet 637, 644, 887
 Osten, Adolph Siegfried v. der, udenrigsminister 471
 Osten, Aug. v. der, direktør i Rentekammeret 470
 Ostindien 46, 188, 194, 195, 196, 207, 360, 593, 882, 900
 Ostindiske fags sekretariat 428, 454
 Ostindiske guvernement, Det kgl. 534
 Ostindiske kompagni, Det 182, 184, 263, 527
 Ostindiske sager, Danske kancelli 185, 187, 189
 Ostindiske sager, Generaltoldkammeret og Kommercekollegiet 458
 Ostindiske sekretariat, Kommercekollegiets 446
 Otto, greve af Schauenburg 747
 Overadmiralitetstretten 634
 Overappellationsretten i Kiel 256, 270
 Overbankdirektionen 484
 Overbygningsdirektionen 368, 370, 423
 Overdirektionen for banken og den synkende fond 484
 Overekvipagemesteren 635, 645
 Overformynderi, St. Croix 824
 Overformynderiet 14
 Overformynderiregnskaber 708, 725
 Overforstmesteren 356
 Overhofmarskallatet 127, 525
 Overinspektionen for magasinerne i Hertugdømmerne 1814–17 296
 Overjustitskommissionen for de forhen til hertugdømmet Slesvig hørende distrikter 1865–67 159
 Overjægermesteren 356
 Overkonsistoriet for hertugdømmet Slesvig 255, 288
 Overkrissekretæren 587ff
 Overkrissekretæren for Søetatens 622, 624
 Overkriminalretten i Danmark 159
 Overretten på Gottorp 255, 277, 284, 927f
 Overskattedirektion 320, 471
 Overstutmesteren 374
 Overvejnspektøren, -mesteren 379
 Oxe, Peder, rigshofmester 87
 Oxenstiernasamlingen 895
 Oxholm 431
 Oxholm, W., kaptajn 78
- Padis kloster 101
 Panin, N. J., russisk diplomat 902
 Papir- og skrivematerialer 708
 Parsberg, Christoffer, kammermester 655
 Partikulærkammeret 104, 107, 121, 139, 893
 Pasregnskaber 708

- Pastorseminariet 246
 Paulli, Daniel 125
 Paulsen, Joh. Peter Fr., oberst 75
 Peder, biskop af Ribe 768
 Peder, ærkebiskop af Lund 772
 Pedersen, Claus, kansler 65
 Pedersen, Jacob, kammertjener 88
 Pensionsdirektionen, Postkasse- 512
 Pensionskasse, Den almindelige 519
 Pensionskassedirektion, Den almindelige 507, 513
 Pensionskontoret 507
 Pensions- og forsørgelsesanstalter, Livrente-, 514
 Pensionssocieteter, private 515
 Personarkiver, private 841ff
 Personarkiver på pergament 847
 Pertinens 18
 Peschier & Co., Kommissionen til realisering af firmaet 484
 Petersen, Henry, sigillograf 915
 Petersen, N. M., historiker 872
 Petersen, Ulrich, historisk samler 872
 Petersen, Victor, universitetsarkivar 232
 Petita 47, 233, 244ff, 946
 Philip, hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg 754
 Pinneberg-arkivet 925
 Plakat 25
 Planteskoleregnskaber 709
 Plesner, C. U. A., arkivregistrator 872
 Plessen, S. C. von, amtmand 384
 Plön 752
 Plön-arkivet 924, 926
 Plönske hertugfamilie, Den 282
 Plönske regering, Den 924
 Podebusk, medlemmer af slægten 762
 Pogwisch, Otto, generalkrigskommissær 595, 705
 Politikontor, St. Thomas 827
 Politiske partiers arkiver 848
 Politisk samling, Alm. 864
 Politisk samling, Nyere 270, 864
 Polyteknisk læreanstalt 13, 213ff
 Pommern 706, 730, 761, 864, 900
 Pommern-Rügens kontor, Rentekammeret 398
 Pommersk-rügenske regnskaber 709
 Pommerske sager 864
 Porcelænsfabrik, Den kgl. 229, 566f, 570, 696
 Porcelænsfabrikken, Kommissionen ang. Generalpostamtet og 229
 Postamtet og -direktionen, General- 512, 519, 569, 929
 Postgården 800
 Postkassespensionsdirektionen 512
 Postkontor, St. Thomas 830
 Postvæsenet 569, 800, 880, 925
 Potaskeværket i Blekinge 681
 Poulsen, Christen, prior i Odense 787
 Povl, russisk storfyrste, senere kejser 266
 Pram, Chr. Henriksen, kommitteret, deputeret i Kommercekollegiet 449, 461
 Prangen, F. E. von, oberst 620
 Presseensuren 192
 Preussische Domäneakten 897
 Preussisches Innenministerium 897
 Preussisches Justizministerium 897
 Preussisches Ministerium des Auswärtigen 897
 Preussisches Staatsministerium 897
 Prinsesseskatten i Hertugdømmerne, Kommissæren for opkrævning af 404
 Printzlau, F. A. C. 145
 Prisepenge 722
 Priseretten i Flensborg 287
 Prisesager 270, 315, 635, 902
 Prisopgaver 47, 235f
 Privatarkiver 15, 841ff, 889, 894
 Privatarkivjournal 839
 Processer 85, 88
 Produktions- og fiskerifagets sekretariat, Kommercekollegiet 449
 Proveniensprincippet 17, 58, 946
 Providering, Chefen for transporterne fra Hertugdømmerne til Norges 639
 Provideringskommission, Den norske 383
 Provideringskommissionen for Sjælland, Lolland, Falster og Møn 382
 Provinsialregering, Den slesvig-holstenske 255, 270, 290, 929
 Provinsialstænderforsamlingerne 167ff, 192, 194, 270
 Provinsialstænderne, Kommissarius ved 204, 275
 Provisoriske forvaltningskommission i Kiel, Den 294
 Provste- og præsteskatte 667

- Præsidentskabet, St. Croix 819
Præsidentskabet, St. Thomas 825
Præstehistorie 46
Præstø byarkiv 806
Præstø St. Antonii kloster 787
Pupilkontor, Østifternes 199
Pælebøger 639
- Quaade, P. F. von, generalmajor 620
- Ragotzky, B., seglsamler 911
Randers byarkiv 806
Rangspersoner 46
Rantzau, Grevskabet 924, 925, 926
Rantzau, Chr. Ditlev, greve, vicestatholder 276
Rantzau-Ascheberg, Schack, rigsgreve, general 471
Rantzau-Breitenburg, greverne 265
Rantzau-Breitenburg, Conrad, rigsgreve, statsminister 75
Rantzauske akter 276
Rask, Frands, sekretær i Statskollegiet 162
Rask, Rasmus, filolog 902
Rasmussen, M. N. C. Kall, arkivregistrator 232, 871
Ratzeburg fæstning 618
Recesser 86, 865
Regaliefonden 110, 118, 709
Regenburgs samlinger 271, 865
Regensen 212, 231ff, 684, 726
Regeringskancelliet i Glückstadt 255, 277, 278, 926, 928
Regeringskancelliet i Oldenburg 729
Regeringskancelliet i Stralsund 267, 730
Regeringskommissionen i Slesvig af 3. april 1848 272
Regimentsdistriktsregnskaber 710
Registraturer 28ff
Registrum Christierni Primi 259, 934
Regnskaber 104ff, 308, 651ff, 894, 927
Reichsgesandtschaft in Kopenhagen 896
Reichskanzlei 898
Reichskanzleramt 898
Reichskommissar für Schleswig-Holstein 896
Reichsminister der Auswärtigen Angelegenheiten 896
Reichsministerium des Innern 898
Reichsministerium des Krieges 1848–49 896
Reinbeck kloster 924
Reinfeld kloster 95, 263, 926
Rejseregnskaber 659, 668
Rendsborg garnisons jurisdiktion 617
Rendsburg Steuerkasse 710
Rentekammer på Gottorp, Slesvigholstensk 256
Rentekammerafdelingen, Danske kancelli 184
Rentekammeret, Danske afdeling 317ff, 893
Rentekammeret, Norske afdeling 387f
Rentekammeret, Tyske afdeling 319, 389ff, 893
Rentekammerets og Kamrenes forenede arkivkontor 834
Rentekammersager, Tyske kancelli 263
Rentekammersamlingen 882
Rentekammerets reviderede regnskaber 686
Rentekammersystemet 15, 41, 42f
Rentemesterregnskaber 660, 682, 894
Renteskriverkontorerne 333, 340
Repartitionsregnskaber 710
Reskripter, kgl. 24ff, 26, 33
Resolutioner, kommuniserede kgl. 35
Resolutioner, kgl. 24ff, 33
Retsbetjente 48
Retterting, Kongens 153, 893
Rettertingsdomme 87
Reventlow, Konrad, greve, storkansler 162, 753f
Reverdil, E. S. F., kabinetssekretær 121
Reviderede regnskaber 651ff
Revisionsdepartementet, 5.(6.) dept., Danske kancelli 198
Revisionskommissionen af 1717 403
Revisionskommissionen vedr. skatten på besiddelse, nytte og brug af fast ejendom af 1802 381
Revisionskontorer, Rentekammeret 342, 348
Revisionskontorer, Søetaten 632
Revisionskontoret, Generalitets- og kommissariatskollegiet 602
Revisionskontoret, Generalkommissariatskollegiet 609, 611

- Revisionskontoret for en del af de slesvigske og holstenske toldregnskaber 435
- Revisionskontoret for gamle uafgjorte regnskaber for Hertugdømmerne 396
- Ribe bisp 768, 791
- Ribe byarkiv 806
- Ribe kapitel 769, 794, 852
- »Ribe oldemoder« 769
- Ribe Vor Frue kloster 788
- Richard, prins af Sayn-Wittgenstein-Berleburg 79
- Ridderlige Akademi i København, Det kgl. 383
- Ridefogder 46
- Rigens kansler 154
- »Rigens Raads Breve« 83, 865
- Rigsarkiv i Stade 929
- Rigsarkivets arkiv 836ff
- Rigsarkivets bibliotek 937
- Rigsarkivet (tegninger) 880
- Rigsbanken 270, 482
- Rigsammerretten i Wetzlar 250, 302
- Rigsretten 160
- Rigsrådets arkiv 83
- Rigsrådsdomme 87, 761
- Ringkøbing byarkiv 807
- Ringsted byarkiv 807
- Ringsted kloster 788
- Rondahl, E., tegner 916
- Rosen, Dorothea, hofdame 75
- Rosenberg, H. Fr., overvejimester 379
- Rosenbergske mapper 878
- Rosenborg slot 104, 111
- Rosenkrantz, Fr. Chr., overkrigssekretær i Søetaten 377, 470
- Rosenkrantz, Gunde, hofjægermester 872
- Rosenkrantz, Oluf, gehejmeråd 88
- Rosenstand-Goiske, A., kammerråd 923
- Rosenstand-Goiskes »Maanedlige Efterretninger« 934
- Rosenvinge, Henrik, gesandt 685
- Roskilde bisp 760f, 799
- Roskilde byarkiv 807
- Roskilde domkirke (tegninger) 881
- Roskilde kapitel 762
- Roskilde St. Agnes (Agnete) kloster 788, 933
- Roskilde St. Clara kloster 789
- Roskilde Vor Frue kloster 790
- Roskildebispens jordebog 931
- Rostock Helligkors kloster 734
- Rudkøbing byarkiv 807
- Ruma kloster 101
- Russiske arkivalier 876, 901
- Ryberg, Niels, købmand 697
- Rügen 256, 267, 730, 761, 864
- Rühn ved Bützow, Klosteret 740
- Rytter- og relutionsgodset mv., Kommissionerne ang. 367
- Rytterdistrikterne, Møns og Amagerlands renteskriverkontor 336
- Rytterdistrikternes renteskriverkontor 320
- Rytterdistriktregnskaber 710, 894
- Ryttergodskontoret, Generalkommissariatet 596
- Rytterskoler, Kirke- og 699
- Rømer, Ole, astronom, politimester 701
- Rønne byarkiv 807
- Rønnow, Joakim, biskop af Roskilde 82, 761, 763
- Rørdam, H. F., præst 872
- Råd på St. Thomas, Det kgl. 825
- Rådssekretariatet, St. Thomas 825
- Sagsdannelse 32, 948
- Sakskøbing byarkiv 807
- Saldern, v., slægten 738
- Saltkammer, Det kgl. 329
- Saltværks direktion og administration, Det kgl. 563
- Samhørighedsprincippet 18
- Samlinger 18, 58, 851
- Sandberg, Andreas, generalmajor 591
- Sandflugtssager 346, 376
- St. Agnes (Agnete) kloster, Roskilde 788
- St. Antonii kloster, Præstø 787
- St. Botulf kloster, Viborg 793
- St. Clara kloster, Roskilde 789
- St. Croix 817ff, 882
- St. Germain, C. L. de, generalfeltmarskal 597, 600
- St. Hans kloster, Odense 786
- St. Jan 817ff
- St. Knuds kloster, Odense 787
- St. Peders kloster, Lund 782
- St. Peders kloster, Næstved 785
- St. Thomas 817ff
- Sarti, Giuseppe, kapelmester 139
- Scavenius, slægten 889

- Schauenburg 95, 746, 858, 926
Schauenburgske hertuger 744
Scheel, H. H., generalløjtnant 616
Scherewin, C. L., landsdommer 734
Schimmelmann, Ernst, greve, finansmand 524
Schimmelmann, H. C., greve, skatmester 471ff
Schimmelmanske papirer 431, 866
Schindel, Wiglas von, overhofmester 383
Schlegel, C. O. E. von, general 620
Schmidt, overkrigskommissær 296
Schnell, K. Fr., kommitteret i Kommercekollegiet 563
Scholten, H. v., general 616
Scholten, Jobst v., general 616
Scholten, Peter v., guvernør 431, 818
Schou, H. H., personalhistoriker 875
Schow, Niels, professor 76
Schubart, Herman, baron, diplomat 452, 866
Schulenburg, W. von der, general 616
Schulte, Henrik, rentemester 658
Schumacher, Andreas, gehejmekabinetssekretær 121, 125
Schumacher, H. C., astronom 726
Schumacher, Peder, se Griffenfeldt
Schwerin stift 68, 734, 739
Schøller, Caspar, kammersekretær 121, 123, 185
Schøning, Gerhard, historiker 915
Secher, C. E., arkivassistent 872
Segelcke, Th. R., landøkonom 901
Seglsamlingen 839, 909ff
Sehested, Hannibal, statholder 91, 93, 923
Sehested, O. R., førstedeputeret 449, 461
Sehested, Schack 65
Sekrete råd for St. Croix, Det 819
Sekrete råd for St. Thomas, Det 825
Sekvestrede fyrstendømmers renteskriverkontor, De 389, 395
Seminarier, regnskaber 726
Sikkerhedsfilmsamlingen 892
Sikkerhedsfotografisamlingen 906
Sildesalteri, Nibe 681, 684
Simrishamn byarkiv 807
Sindssygeanstalter (tegninger) 881
Sixtel, Peter v., arkivar i Tyske cancelli 257
Sixtus 4., pave 763, 771, 773
Siöblad, Carl, guvernør på Øsel 932
Sjælland og Møn, topografisk række 866
Sjællands stifts renteskriverkontor 334
Sjællandske landvæsenskontor 345
Sjællandske renteskriverkontor 340
Sjællandske renteskriverkontor, 2. 341
Skagen byarkiv 807
Skanderborg byarkiv 808
Skånør byarkiv 808
Skatkommissionen 475
Skatkommerafdragsfonden 475
Skatkommerdirektionen 473ff
Skatkommeret 1660–79 326ff
Skatkommeret 1769–84 473ff
Skatkommerfonden 475
Skatkommerkollegium 317ff
Skattedirektionen, Over- 320, 471
Skatteforhold, Kommissioner vedr. 381
Skattekommission, St. Thomas 831
Skattemandtal 360
Skatteregnskaber 660, 701, 702, 712
Skatteregnskaber, slesvig-holstenske 715
Skattereguleringskontoret 344
Skattesager, Ekspeditionskontoret for 347
Skave, Niels, biskop af Roskilde 761, 762, 764
Skelskør byarkiv 808
Skibsjournaler, Søetaten 645
Skiftedesignationer 711
Skinnerup (Ulriksholm) 670
Skive byarkiv 808
Skolefond, Den almindelige 711
Skolehistoriske arkivalier 30
Skolelærerembeder 47
Skolelærerhjælpekasserne 711
Skoleregnskaber, Kirke- og 894
Skolevæsen, Kommissionen ang. det almindelige 216
Skolevæsenet på landet i Danmark og Norge, Kommissionen af 1737 ang. 215
Skovgaard, Hans, official i Lund 759
Skovkloster 785
Skov- og jagtregnskaber 711
Skovstyrelsen, kort 884
Skriver, Esbern, rådmand 764
»Skøder« 85

- Skøder og mageskifter 58, 867
 Skåne 30, 679, 685, 867
 Skåne, Halland og Blekinge, topografisk række 867
 »Skånske handlinger« 867
 Slagelse byarkiv 808
 Slangerup byarkiv 808
 Slavekassen 712
 »Slesvig« 94, 867
 Slesvig bisp 772
 Slesvig byarkiv 808
 Slesvig kapitel 773
 Slesvig stift 94, 867
 Slesvig-holsten-lauenburgske Kammerkancelli 716
 Slesvig-holsten-lauenburgske kancelli 251ff
 Slesvig-holsten-lauenburgske revisionskontor 400
 Slesvig-holstenske amtsregnskaber 712
 Slesvig-holstenske ekstraskatteregnskaber 713
 Slesvig-holstenske hovedkasse 713
 Slesvig-holstenske hær, Den 618, 928
 Slesvig-holstenske Kammer på Gottorp, Det 401
 Slesvig-holstenske kancelli 251ff
 Slesvig-holstenske landkommission, Den 929
 Slesvig-holstenske landsforsamling, Den 927
 Slesvig-holstenske oprørsregering, Den 436
 Slesvig-holstenske skatteregnskaber 715
 Slesvig-holstenske toldregnskaber 715
 Slesvig-holstenske toldsager 432
 Slesvigske bygningsinspektør, Den 401
 Slesvigske byregnskaber 712
 Slesvigske kontorer, Rentekammeret 390, 396, 398, 400
 Slesvigske ministeriums arkivkontor, Det 834
 Slesvigske og holstenske regnskaber -1580 664
 Slesvigske regnskaber 661
 Slesvigske regnskaber, Diverse 716
 Slesvigske toldkontor 434f
 Slesvigske toldrevisionskontor 435
 Slotsbygningskommissionen af 1738 105, 112
 Slotsbygningskommissionen af 1803 105, 370
 Slotte og haver, Kgl. 716, 893
 Smith, Jonathan, amtsassessor, forfatter 872
 Soetmann, J. C., købmand 533
 Solvig godsarkiv 849
 Sophie, Frederik 1.s dronning 65
 Sophie, Frederik 2.s dronning 66f, 261, 671, 805
 Sophie Amalie, Frederik 3.s dronning 69, 112
 Sophie Caroline, fyrstinde af Ostfriesland 72
 Sophie Christiane, markgrevinde af Brandenburg-Kulmbach 72
 Sophie Frederikke, arveprinsesse, arveprins Frederiks hustru 74
 Sophie Hedvig, prinsesse, Christian 5.s datter 71, 113
 Sophie Magdalene, Christian 6.s dronning 72f, 114, 229
 Sophie Magdalene, dronning af Sverige, Frederik 5.s datter 73, 114
 Sorø akademi 213, 703
 Sorø akademis bibliotek 906
 Sorø akademis direktion 211
 Sorø akademis regnskabskontor 247
 Sorø gavebog 790
 Sorø kloster 790
 Sorøbogen 791
 Sparre, Gørvel Fadersdatter 92, 670
 Sparre, Aage Jepsen, electus i Lund 759
 Specialkommissariatet, St. Thomas 825f
 Speciesbank, Den dansk-norske 478
 Speciesbank, Den slesvig-holstenske 481
 Species-, Giro- og Lånebanken i Altona 481
 Sperling, Otto, historiker 69
 Sportelregnskaber 717, 725
 Stade, Det kgl. kammer i 730
 Stadskonduktør, St. Croix 824
 Stadskonduktør, St. Thomas 829
 Staldetaten 131, 696
 Stamhuse 89f, 176ff
 Statens civile bygningsadministration 878
 Statholder i Hertugdømmerne, Den kgl. 255, 272, 277, 927, 928

- Statistik, Tabelvæsen og, Generaltoldkammeret 422
 Statistik, Tabelvæsen og, Rentekammeret 359ff
 Statsbalancekommissionen af 1767 470
 Statsbalance- og overskattedirektionen 471
 Statsgælden og den synkende fond, Direktionen for 507
 Statsgælden og den synkende fond i Slesvig og Holsten, Hovedkassen for 696
 Statsgældskontoret 510
 Statsinventarie-kommissionen 104
 Statskollegiet 161f
 Statssekretariatet for nådessager 115, 117, 524
 Steensen, Knud 898
 Stege byarkiv 808
 Stege bys bog 808
 Stemann, C. L., statsminister 868, 872
 Stemann, C. L. E., retshistoriker 874
 Stemann, Fr. Henr., generaltolddirektør 434
 Stemann, Poul Christian, kammerassessor 868
 Stemann, Povl Chr., statsminister 868
 Stemanniana 133, 271, 868
 Stemannske sager 868
 Stempelpapirregnskaber 684, 717
 Stenbock, Magnus, svensk general 591, 593
 Stibolt, J. P., søofficer 641
 Stibolt, Th. Chr., søkaptajn 900
 Stibolts samling 887
 Stiftelser, regnskaber for 690
 Stipendie- og kollegievæsenet 239
 Storck, H. B., sigillograf, heraldiker 909ff
 Storeheddinge byarkiv 809
 Stormflodskaderne, Kommissionen af 1718 om 402
 Straffeanstalter 717
 Stralsund, Regeringskancelliet i 267, 730
 Strandinger, Otto 266
 Struensee, C. A., deputeret i Finanskollegiet 89
 Struensee, J. F., greve, gehejmekabinetetsminister 89, 110, 121, 125, 164, 170, 188
 Stryk, H. C., historiker 874
 Strømtoldregnskaber 718
 Stubbekøbing byarkiv 809
 Stubber kloster 791
 Studentermatrikel 46, 234
 Studiegården 684, 726
 Studiegårdsregnskaber 684
 Stuhr, A., personalhistoriker 875
 Sture-arkivet 733, 932
 Sture, Sten, svensk rigsforsender 61
 Stutterier, Kommissionen og Direktionen for de kgl. 374
 Stutterikommissionerne 376
 Stutteriregnskaber 692
 Stutterisager 374
 Stænderforsamlinger 167ff, 192, 194, 270
 Stændersager 192, 194, 270
 Støcken, H., generalkrigskommissær 595
 »Stålskabene« 16
 Subsidieregnskaber 685
 Sundhedskollegium, Det kgl. 13, 219
 Sundhedskommissionen i København 718
 Sundhedsvæsen 219f
 Sundhedsvæsen (karantænevæsen) 718
 Sunesen, Peder, biskop af Roskilde 763
 Supplikprotokol 37, 39ff, 121, 257
 Surintendant de marine 622, 624
 Svaneke byarkiv 809
 Svanholm godsarkiv 906
 Svavstedarkivet 772, 868
 Svavstedbogen 773
 Sveistrup, Poul Peter, kontorchef, lektor 872
 Svendborg byarkiv 809
 Svensk Pommern 739
 »Svenske akter« 869
 Svenske pergamenter 733
 Sverige 30, 100, 869
 Sverige, Afleveringer til og fra 931
 Syke amt (Hoya) 738
 Synkende fond, Den 484
 Synkende fond, Administrationen af den 485
 Synkende fond, Direktionen for statsgælden og den 507
 Sæby byarkiv 810
 Søartilleriet 646

- Søekvipagen i Glückstadt 639, 647, 721
 Søetaten 621ff, 721, 894
 Søetatens generalkommissariat 622
 Søetatens kommissariat 621
 Søetatens konneksion med finanserne, Kommissionen af 14.12.1782 til at fastsætte 495
 Søetatens kort- og tegningssamling 886
 Søetatens mandtalslister 647
 Søetatens proviantgård 637
 Søfiskalen 638
 Søforsvar, Land- og 262
 Søindrulleringen (jf. Udskrivningsvæsenet) 641
 Søindrulleringsfondet 707
 Søkadetakademiet 722
 Søkort 889
 Søkortarkivet 641, 646f, 722
 Søkrigskancelliet 622, 623ff
 Søkvæsthuset 627, 630, 689, 719, 721
 Sølvesborg byarkiv 810
 Sølvkammerregnskaber 672
 Sømilitære regnskaber 721
 Sønderborg byarkiv 810
 Sønderborgske hertugers arkiver, De 751
 Sønderborgske hertughus 752f
 Sønderjylland, hertugerne af 743ff
 Sønderjyske fyrstearkiver 743ff, 894
 Søofficerernes enkekasse 516
 Søofficersskolen 647
 Søpaskontoret, ekspeditionen 448, 454, 458
 Sørensen, Chr., feltkasserer 705
 Sørensen, Hans, borgmester 88
 Sørensen, Jens, søkortdirektør 641
 Sørensen, V. E., personalhistoriker 875
 Søruller 583
 Sørup sognekald 298
 Søsvintienden ved Middelfart 722
 Søøjhusskriveren 637
 Søværnets lægevæsen 645
 Tabelkassen 722
 Tabelvæsen og statistik 359, 422
 Takkelvæsenet 643
 Tallottovæsenet 504
 Tamperret, Vestindien 820
 Tamperretten for Sjællands stift 231
 Tausen, Hans, biskop 771
 Tavlepenge 668
 Teater og kapel, Det kgl. 139, 722
 Teaterregnskaber 722, 894
 Tegetthoff, Karl v., østrigsk linjeskibskaptajn 902
 Teknisk institut 149
 Telegraf på Kronborg 641
 Telegrafvæsenet 570, 574
 Testamenter 46
 Testamenter og ægteskabssager, Kgl. 869
 Testamentprotokoller 191
 Thiello, Carl August, teaterchef 139
 Thiset, Anders, arkivar, sigillograf 913, 916
 Thisets samlinger 44
 Thisted byarkiv 810
 Thomsen, Johan, toldskriver 681
 Thott, Birgitte Olufsdatter 87
 Thott, Otto, greve, gehejmestatsminister 211, 443
 Thaarup, Fr., statistiker, historiker 872
 Tienderegnskaber 723
 Tietgen, C. F., finansmand 878
 Tiggerklostre 758
 Tilforordnede ved Søetaten, De 622
 Tobakshandelens administration 695
 Tolddirektoratet, General-, for Slesvig 434
 Toldekspeditionskontoret, kort og tegning 883
 Toldkammeret, General- 255ff, 320, 407ff, 894
 Toldkammerkancelliet 408ff
 Toldkammer- og kommercekollegiet, General- 455
 Told- og konsumtionskontorer 413ff
 Toldopsynskommissionen 433
 Toldregnskaber 653, 663, 685, 723, 725
 Toldregnskaber, Gotland 732
 Toldregnskaber, slesvig-holstenske 715
 Toldsager, slesvig-holstenske 432
 Toldvæsenet, ansatte ved 46
 Tommarp (Tommerup) byarkiv 810
 Tommarp (Tommerup) kloster 791
 Tontinen af 1792 520
 Tontinen af 1800 522
 Topografisk samling 652, 854, 869
 Tordenskjold, P., søofficer 641

- Torstedlund godsarkiv 849
Torstensson, Lennart, svensk felt-herre 738
Traktater 100
Trankebar 44, 460ff, 527, 533, 534ff
Trankebarkommissionen 207
Trankebar-missionen 741
Transportkontoret i Altona 501
Transportkontoret i København 500
Trier, Ernst Johannes, højskoleforstander 844
Trinitatis kirke 246
Trolle Ljungby 737
Trolle-Ljungby godsarkiv 932
Trudsholm godsarkiv 849
Tryksager, Søetaten 642
Tryksagssamlingen 27
Tue, biskop af Ribe 769
Tyske arkivalier 896
Tyske assignmentskontor, Rentekammeret 389f, 397
Tyske kammer 321, 389, 398
Tyske kammerkancelli 389ff
Tyske kancelli 169, 249ff, 272, 301ff, 836, 897, 926, 928
Tyske kancellis arkivkontor 833
Tyske kancellis indenrigske afdeling 253ff, 893
Tyske kancellis udenrigske afdeling 304, 893
Tyske orden i Lifland, Den 735
Tyske rentekammer 389ff, 927
Tyske sekretariat, Rentekammeret 326
Tyske toldkontor 433
Tyskland, afleveringer til og fra 923ff
Tønder byarkiv 810
- Udenlandske anliggender, Departementet for de 250, 302, 309ff, 893
Udenlandske betalinger, Bureauet for de 507
Udenlandske og konsulatesekretariatet, Kommercekollegiet 447
Udenrigsministeriet (grænsekort) 881
Udlandet, Forholdet til 100, 261, 279ff, 301ff
Udskrivningsvæsenet 197, 579, 617, 637, 641
Udstilling, Rigsarkivets permanente 85
Udstyrsregnskaber 664
Uetersen kloster 925
- Ulfeldt, Corfitz, rigshofmester 69, 180, 280, 669, 896
Ulfeldt, Corfitz, søn af Corfitz Ulfeldt og Leonora Christina 69
Ulfeldt, Knud, generalkrigskommissær 705
Ulrik, hertug, Frederik 2.s søn 67, 671, 739
Ulrik, hertug af Mecklenburg 67
Ulrik, prins, hertug, Christian 4.s søn 68, 739, 669
Ulrikke Eleonora, dronning af Sverige, Frederik 3.s datter 70, 113
Ulriksholm 670
Umyndiges midler, Revisionen for de 199
Underadmiralitetstretten 633
Understøttelse for kvæstede og faldnes efterladte, Kommissionen til 217
Understøttelseskasser, Kollegiernes fattig- og 700
Undersøgelseskommissionen i Haderslev amt 1708–15 402
Undervisningsministeriet (tegninger) 879f
Unger, Peder, kannik i København 764
Unionen 81, 93ff
Universitetet og de latinske (lærde) skoler, Kommissionen for 212
Universitetet og de lærde skoler 1805–48, Den kgl. direktion for 213
Universitetsbiblioteket 235f, 933
Universitetsbiblioteket, afleveringer til og fra 935
Universitetsforvalteren 726
Universitetets godsforvaltning 246
Universitetets og Kommunitetets jordegods og tiender, Kommissionen til en bedre indretning af 373
Universitetsgodsets bedre indretning, Komitéen for 235
Universitetsgodsets bedre indretning, Kommissionen for 211
Universitetskævsturen 231ff, 880
Universitetspedellen 235
Urne, Lave, biskop af Roskilde 761, 763, 764, 807
Utenhof, Wolfgang v., kansler 249
- Vaccinationskommission, Den kgl. 222

- Vagervæsenet 427
 Vajsenhus, Det kgl. 209
 Vajsenhuset, Direktionen for 207
 Valdemar, prins, Christian 9.s søn 78
 Valdemar 2., konge 61
 Valdemar 3., hertug af Sønderjyl-
 land 771, 791
 Valdemar Atterdag, konge 61, 761,
 766, 771, 776
 Valdemar Christian, greve af Slesvig og
 Holsten, Christian 4.s søn 68, 669
 Valdemar den Store, konge 793
 Valdemar Sejr, konge 766
 Valdemars slot 669
 Valgbestyrelsen for valg til Borgerrådet
 på St. Thomas 830
 Valgbestyrelsen for valg til Kolonialrå-
 det på St. Thomas 830
 Waligorski, polsk agent i Skandinavien,
 kaptajn 901
 Valkendorfs kollegium 242
 Vallø, Abbedissen for 265
 Vallø, regnskaber 669
 Vallø stift 229
 Vandbygningsdirektoratet (havneplaner)
 884
 Vandbygningsregnskaber, Køben-
 havnske bygnings- og 701
 Vandmærkere registrering 31
 Vandtransportvæsenet (færgevæse-
 net) 570, 575
 Varde byarkiv 810
 Varetoldkontrolkommissionen 433
 Wasserschlebe, Joachim, direktør for
 Generalmagasinet 459
 Vedel, Anders Sørensen, histori-
 ker 771
 Wedel Jarlsberg, greve 923
 Wedell-Jarlsberg, Gustav Wilh., greve,
 feltmarskal 616
 Wegener, C. F., gehejmearkivar 836
 Vejanlæg, Direktionen for de nye 377
 Vejdirektoratet 884
 Vejinspektøren, -mesteren, Over- 379
 Vejkassereren 379
 Vejkommisionen, General- 321, 378
 Vejkontoret 321, 346, 348
 Vejkorps 379
 Vejle byarkiv 810
 Vej- og jernbanetjenesten, Civile
 chefsarkiver vedr. 619
 Vejregnskaber 723
 Vejsager, Generalitets- og kommissari-
 atskollegiets 378
 Vejsager, Overbygnings- og Bygnings-
 direktionens 378
 Verden 706, 730
 West, F. J., arkivar 872
 Vestervig kloster 792
 Vestindien 46, 188, 194, 195, 196,
 210, 360, 409ff, 473, 711, 816, 882,
 900, 904
 Vestindisk-guineisk kompagni 537ff,
 816
 Vestindisk-guineisk Rente- samt Ge-
 neraloldkammer 407ff
 Vestindisk-guineisk renteskriverkon-
 tor 320, 337, 428
 Vestindisk statsaktivforvaltning 821
 Vestindiske gælds likvidations direk-
 tion, Den 502
 Vestindiske gælds likvidationskommis-
 sion, St. Croix, Den 821
 Vestindiske gælds likvidationskommis-
 sion, St. Thomas, Den 826
 Vestindiske handelsselskab, Det 547ff
 Vestindiske lokalarkiver 815
 Vestindiske matrikler 725, 894
 Vestindiske regering, Den 817, 819
 Vestindiske regeringsråd, Det 819
 Vestindiske regnskaber 541, 725
 Vestindiske sager 187, 189, 428
 Vestindisk skiftevæsen 816
 Westphalen, C. H. 874
 Veterinærsager 374
 Veterinærskole, Den kgl. 374ff, 726
 Weyse, C. E. F., komponist 210
 Viborg bisp 766
 Viborg byarkiv 811
 Viborg, Jens, prælat i Ribe 771
 Viborg kapitel 766
 Viborg St. Botulf kloster 793
 Videnskabelige institutioner og under-
 visningsanstalter, regnskaber 726
 Videnskabernes selskabs Arkivkom-
 mission 841
 Viede, døde, fødte, konfirmerede på
 St. Croix 823
 Viede, døde, fødte på St. Thomas og
 St. Jan 829
 Vieregg, Elisabeth Helene v., grevinde,
 Frederik 4.s maitresse 91
 Wigandt, Tobias, havnemester 640
 Wilhelm, prins, Christian 5.s søn 70,
 113

- Wilhelm, prins af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg 78
Wilhelm, landgreve af Hessen 60, 77
Wilhelm 1., tysk kejser 897
Wilhelmine, prinsesse, Frederik 6.s datter 75f, 116
Wilhelmine Caroline, landgrevinde af Hessen, Frederik 5.s datter 73, 114
Wilhelmine Ernestine, kurfyrstinde af Pfalz, Frederik 3.s datter 70, 113
Vinkælderregnskaber 671
Winstrup, L. A., bygningsinspektør 881, 886
Winther, N., samlinger vedr. Færøerne 99
Wismar 256, 267
Vitskøl kloster 793
Vitskølbogen 793
Wittenberg, Arvid, general 738
Wittenberger Archiv 898
Voer kloster 793
Vogt, F. S., legationsråd 75
Wolff, Zacharias 616
Vor Frue kirke 245, 763
Vor Frue kloster, Ribe 788
Vor Frue kloster, Roskilde 790
Vordingborg byarkiv 811
Worm, Christen, biskop 369
Voss' excerpter 45
Voss, C. E., gehejmearkivar 875
Wrangel, Carl Gustaf, svensk general 772, 896
Wulff, Aage, kgl. våbenmaler 916
Vå byarkiv 811
Ystad byarkiv 811
Zahlkassen 104, 105f, 318, 320, 713
Zahlkasseregnskaber 686, 726, 894
Zee, Henrik, biskop af Slesvig 772
Zoologisk museum 138, 235
Ægteskabssager, Kgl. testamenter og 869
Æreboe, Rasmus, forfatter 902
Ærø 256, 753, 755, 852
Ærø brandkasse-, by- og havneregnskaber 728
Ærøske markkort 886
Ærøskøbing byarkiv 811
Ø kloster 794
Øbjerggård og Køng fabrikker 511, 696
Økonomi- og kommercekollegiet, General-Landets 441
Øm kloster 812
Øresunds- og Strømtoldkontoret 416, 420
Øresundstolden 104
Øresunds toldkammer 437
Øresundstoldregnskaber 728, 894
Øsel 100, 738, 741
Østergaard, Jens, overgartner 872
Østifternes pupilkontor 199
Övid kloster 804
Åbenrå byarkiv 811
Aagaard, Otto C., dr. med. 872
Åhus byarkiv 811
Åkirkeby byarkiv 812
Aakjær, Svend, rigsarkivar 872
Ålborg bisp 765
Ålborg byarkiv 812
Ålborg og Viborg stifters renteskriverkontor 336
Århus bisp 767
Århus byarkiv 812
Århus kapitel 767
Århus og Ribe stifters renteskriverkontor 335
Aastrup, Poul Mortensen, biskop 760

